N. A. URSU

formarea terminologiei științifice românești

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

FORMAREA TERMINOLOGIEI ȘTIINȚIFICE ROMÎNEȘTI

URSU, T. Ş.
490

12

II 8750

N. A. URSU

FORMAREA TERMINOLOGIEI ŞTIINŢIFICE ROMÎNEŞTI

863 a
490 bis
19
ACADEMIA R.P.R. INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ BIBLIOTECA Nr.
BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICA INVENTAR CĂRŢI NR. 2504

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ
BUCUREŞTI, 1962

CUVÎNT ÎNAINTE

Discuțiile din ultimii ani asupra limbii literare au scos în evidență faptul că limba romînă din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea este puțin studiată, în raport cu importanța pe care o prezintă această perioadă în istoria limbii noastre. Constatarea, făcută de altfel și mai înainte, a reușit de data aceasta să îndrepte atenția unui mare număr de cercetători spre studierea limbii literare din perioada menționată. În publicațiile institutelor de lingvistică din București și Cluj, ale Institutului de istorie și filologie din Iași, ale universităților din București, Cluj și Iași, ale Societății de științe istorice și filologice și în alte publicații apar acum numeroase studii privind dezvoltarea limbii romîne literare în secolul al XIX-lea. Pe linia acestei preocupări se înscrie și cercetarea noastră.

Cu privire la subiectul lucrării se impun cîteva precizări. Conform titlului, ar fi trebuit să cercetăm terminologia tuturor științelor care se dezvoltă în cultura românească la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Faptul că ne-am oprit numai la științele naturii, matematice și tehnice se explică în primul rînd prin încercarea noastră de a delimita din multiplele domenii ale științei un grup care să prezinte oarecare unitate. Un studiu asupra formării terminologiei tuturor științelor nu am putut întreprinde deocamdată.

Lucrarea de față nu are un caracter exhaustiv. Mai întîi, lista scrierilor consultate nu cuprinde toate textele din care s-ar fi putut aduna material documentar. Apoi, pentru motivele arătate în cursul expunerii, nici terminologia adunată din scrierile consultate nu este în întregime prezentată aici. Informația noastră se bazează pe textele științifice mai importante din perioada 1760—1860, iar scopul lucrării este de a oferi o imagine de ansamblu asupra procesului de creare a terminologiei științifice românești, cu o cît mai bogată exemplificare. Înregistrarea amănunțită a terminologiei științifice din perioada de formare a limbii romîne literare o vom face cu prilejul reluării acestei probleme, în cadrul studiului monografic asupra tuturor neologismelor limbii romîne de pînă la 1860, pe care-l avem în pregătire.

În munca de ordonare a materialului utilizat la alcătuirea lucrării de față am fost ajutat în mod susținut de soția mea, Despina Ursu, *căreia îi aduc și pe această cale afectuoase mulțumiri. De asemenea, mulțumesc tovarășului profesor* G. Istrate *și membrilor colectivului de lingvistică al Institutului de istorie și filologie al Filialei Iași a Academiei R.P.R. pentru prețioasele observații făcute asupra lucrării cu prilejul lecturii unor capitole în ședințele de comunicări ale colectivului.*

Iași, septembrie 1959

N. A. URSU

INTRODUCERE

La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea limba romînă parcurge una dintre cele mai însemnate etape din istoria ei. În această perioadă se face trecerea de la stadiul vechi la stadiul modern al limbii romîne literare.

Procesul incipient de destrămare a orînduirii feudale şi apariţia pe teritoriul patriei noastre a primelor elemente ale economiei capitaliste sînt principalii factori care determină începutul epocii moderne în istoria culturală a poporului nostru.

Aproape concomitent cu „Şcoala ardeleană" — puternica mişcare politică şi culturală a romînilor din Transilvania — , încep să se trezească spiritele la o viaţă modernă şi în Muntenia şi Moldova. Contactul romînilor de dincoace de munţi cu cultura neogreacă, înfloritoare în academiile domneşti din Bucureşti şi Iaşi, dar mai ales contactul — direct sau prin filieră rusă şi neogreacă — cu cultura burgheziei apusene, care, în stadiul ei progresist de atunci, difuza multe din ideile înaintate ale timpului, contribuie la intensificarea activităţii desfăşurate pentru crearea culturii noastre naţionale. Această activitate creşte într-un ritm rapid în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cînd încep să se manifeste pe tărîm cultural reprezentanţii tot mai numeroşi ai burgheziei romîneşti în ascensiune. Dar pentru crearea unei culturi naţionale era absolut necesară perfecţionarea imediată a instrumentului ei esenţial, limba naţională. Cultivarea limbii devine, prin urmare, obiectul unei preocupări generale şi, totodată, principalul mijloc de luptă pentru afirmare naţională. Aproape nu există scriere mai însemnată din această epocă în prefaţa căreia autorul sau traducătorul ei să nu se pronunţe cu privire la dezvoltarea culturii şi a limbii naţionale. După apariţia presei în limba romînă, această problemă face obiectul unor lungi şi controversate discuţii, la care participă, uneori în coloanele aceluiaşi periodic, intelectuali din cele trei provincii istorice romîneşti.

Consideraţii preţioase asupra limbii din perioada la care ne referim, bazate pe studierea unui însemnat număr de fapte de ordin istoric şi filologic, au fost exprimate mai întîi de Ovid Densusianu [1] şi de elevul său

[1] În cursurile de istoria limbii şi a literaturii romîne, ţinute la Facultatea de litere din Bucureşti, în jurul anului 1900.

P. V. Haneș [1], apoi de G. Ibrăileanu [2], în 1909, iar mai încoace de S. Pușcariu [3], L. Gáldi [4], G. Ivănescu [5], B. Cazacu [6], acad. I. Iordan [7], acad. T. Vianu [8], acad. Al. Rosetti [9], I. Coteanu [10] și de către unii din colaboratorii la recenta culegere de studii intitulată *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, Editura Academiei R.P.R., București, vol. I, 1956; vol. II, 1958. Nu vom relua aici, nici măcar în linii mari, discuțiile bogate făcute de cercetătorii amintiți în legătură cu condițiile istorico-sociale și culturale în care se formează limba română literară modernă. Ele ne-au servit de îndreptar în cercetarea noastră. Vom aminti doar faptul că, folosită tot mai intens în variatele domenii ale culturii moderne și influențată, pe rînd sau concomitent, de limbile de cultură neogreacă, rusă, germană, maghiară, latină, italiană și franceză, limba română literară se îmbogățește în această perioadă cu foarte mulți termeni noi și își perfecționează structura gramaticală, devenind în cinci-șase decenii limba de cultură modernă a românilor.

Unul dintre aspectele cele mai neglijate în cercetarea limbii literare a acestei epoci îl constituie lexicul, iar în cadrul lexicului mai ales terminologia științifică. Asupra acestei mari lacune din studiul istoriei limbii române literare a atras atenția, în ultimul timp, acad. Al. Graur [11]. Deși în majoritatea cazurilor nu au conceput limba literară în sens restrîns, numai ca limbă a literaturii artistice, cercetătorii de pînă acum ai limbii literare din secolul trecut au avut în vedere aproape numai texte cu caracter beletristic. Abia în ultimul timp, cînd — în urma fructuoaselor discuții care au avut loc atît în presă cît și în cadrul cîtorva ședințe speciale organizate de Facultatea de filologie din București — toți cercetătorii s-au convins că noțiunea de limbă literară este mult mai cuprinzătoare decît noțiunea de limbă a literaturii artistice, atenția s-a îndreptat și spre alte aspecte ale limbii literare, mai puțin sau de loc studiate pînă acum.

---

[1] P. V. Haneș, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, ediția I, 1904, ediția a II-a, 1927, passim.

[2] G. Ibrăileanu, *Istoria literaturii române moderne. Epoca Conachi*, curs litografiat, și *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909, passim.

[3] S. Pușcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, București, 1940, p. 364 și urm. Autorul sintetizează aici cele spuse cu privire la *neologisme* în cîteva articole mai vechi.

[4] L. Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta, 1939, passim.

[5] G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iași, 1947, passim, și *Îndrumări în cercetarea morfologiei limbii literare românești din sec. al XIX-lea*, în „Limba română", IV (1955), nr. 1, p. 19.

[6] B. Cazacu, *Unele probleme ale studierii limbii literare în lumina ultimelor lucrări ale lingviștilor sovietici*, în „Limba română", II (1953), nr. 4, p. 47, și *Studii de limbă literară. Probleme actuale ale cercetării ei*, E.S.P.L.A., București, 1960.

[7] Acad. I. Iordan, *Despre „limba literară"*, în „Studii și cercetări lingvistice", V (1954), fasc. 1—2, p. 151, și *Limba literară. Privire generală*, în „Limba română", III (1954), nr. 6, p. 52.

[8] Tudor Vianu, *Din problemele limbii literare române a sec. al XIX-lea*, în „Limba română", III (1954), nr. 4, p. 45.

[9] Al. Rosetti și B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, Editura științifică, București, 1961.

[10] I. Coteanu, *Româna literară și problemele ei principale*, Editura științifică, București, 1961.

[11] Vezi Al. Graur, *Cum se studiază limba literară*, în „Contemporanul", nr. 48 (530), 1956, p. 1, articol reluat sub același titlu și în „Limbă și literatură", III (1957), p. 115.

În lucrarea de față ne-am propus ca, pe baza datelor oferite de manualele școlare, de periodice și de alte scrieri de popularizare a științei — tipărituri și manuscrise — de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă pe la 1860, să urmărim — *numai sub aspect neologistic* — procesul de creare, îmbogățire și perfecționare a terminologiei de specialitate din cîteva domenii ale științei, raportînd rezultatele cercetării la dezvoltarea limbii literare a epocii. Prin urmare, vom arăta prin activitatea căror intelectuali și în ce scrieri începe să se creeze terminologia științelor luate în discuție, care dintre termenii specifici pentru fiecare știință au intrat atunci în limbă și care au fost greutățile întîmpinate în utilizarea și în adaptarea lor la sistemul limbii române.

Pe lîngă importanța lor în istoria științelor respective, numeroasele manuscrise și tipăriturile românești cu conținut științific din jurul anului 1800 prezintă un deosebit interes ca documente de limbă. În ele se oglindesc eforturile multor intelectuali ai vremii de a crea în limba română terminologia necesară comunicării diferitelor noțiuni științifice, contribuind prin aceasta la dezvoltarea limbii noastre literare. Sporadic, așa cum au arătat J. Byck, în studiul intitulat *Vocabularul științific și tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea* [1], și G. Ivănescu, în lucrarea *Terminologia filozofică românească pînă la anul 1830* [2], unii termeni științifici și tehnici apar la noi încă din secolul al XVII-lea, în scrierile cronicarilor, în documente, în calendare, uneori și în scrierile religioase, dar mai ales în scrierile lui Dimitrie Cantemir. Operele în limba română ale învățatului domn moldovean cuprind un număr relativ mare de neologisme, iar în nota care precede *Scara a numerelor și cuvintelor streine tîlcuitoare*, anexată la *Istoria ieroglifică*, el arată importanța pe care o prezintă introducerea de cuvinte noi în limbă și îndeamnă pe contemporani să împrumute cuvinte străine pentru cultivarea limbii române. Dar încercarea lui Cantemir de a crea un început de terminologie științifică și filozofică în limba română rămîne un fapt izolat, pentru că o parte dintre scrierile sale românești nu au circulat în epoca respectivă.

Despre o preocupare susținută de a îmbogăți limba română cu termeni științifici nu se poate vorbi decît o dată cu pătrunderea și la noi, fie direct, fie prin filieră neogreacă sau rusă, a culturii moderne, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Un rol deosebit de important în această acțiune l-a jucat dezvoltarea învățămîntului și a presei în limba română.

Volumul cunoștințelor științifice predate în școlile românești din Muntenia, Moldova și din Transilvania crește, în această perioadă, aproape de la an la an [3]. Cît privește rolul presei în acțiunea de popularizare a științei, menționăm faptul că aproape toate periodicele apărute pînă pe la 1840

---

[1] În „Studii și cercetări lingvistice", V (1954), fasc. 1—2, p. 31.

[2] Netipărită, dar comunicată în întregime în cadrul mai multor ședințe de lucru ale colectivului de lingvistică al Institutului de istorie și filologie din Iași, în anul 1955.

[3] Vezi V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800—1864*, vol. I—IV, București, 1892—1901, passim; N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928, passim; N. Albu, *Istoria învățămîntului românesc din Transilvania pînă la 1800*, Blaj, 1944, passim; N. I. Popa, *Școala din Moldova ca instrument de difuzare a științei (1829—1848)*, în „Studii și cercetări științifice", Iași, V (1954), seria III, fasc. 3—4, p. 529.

înscriu în programul lor această preocupare [1]. Tot acum apar şi periodice special consacrate popularizării ştiinţei, cum sînt „Muzeu(l) naţional" (1836—1838) şi „Universu(l)" (1845—1848) din Bucureşti şi „Icoana lumei" (1840—1846) din Iaşi.

Referindu-se la trecutul nostru ştiinţific, oameni de cultură ca Sava Atanasiu [2], I. Atanasiu [3], dr. V. Bologa [4], acad. E. Pop [5], acad. Tr. Săvulescu [6] şi alţii au stabilit două mari perioade în dezvoltarea ştiinţelor la noi. Prima perioadă, care durează mai bine de trei sferturi de veac, de pe la 1780 şi pînă pe la 1860, reprezintă etapa de asimilare a ştiinţei moderne şi de formare a spiritului ştiinţific la romîni. În acest sens, un rol deosebit de important l-au avut *Academia Mihăileană* din Iaşi şi *Colegiul Sf. Sava* din Bucureşti, precum şi puţinele societăţi ştiinţifice ale vremii, printre care s-a distins *Societatea de medici şi naturalişti din Iaşi*, fundată în 1833. A doua perioadă, de pe la 1860—1870 încoace, reprezintă etapa de creaţie ştiinţifică românească. Savanţi ca Emanoil Bacaloglu, Nicolae Teclu, Ştefan Hepites şi Petru Poni — în domeniul matematicii, fizicii şi chimiei, Anghel Saligny — în ştiinţele tehnice, Ion Ionescu de la Brad — în agronomie, Anastasie Fătu, Dimitrie Brîndză şi Dimitrie Grecescu — în botanică, Grigore Cobîlcescu, Grigore Ştefănescu şi Matei Drăghiceanu — în geologie şi geografie, Victor Babeş — în medicină, şi alţii, ilustrează ştiinţa românească în jurul anului 1900, stabilindu-i un prestigiu recunoscut atît pe plan naţional cît şi pe plan internaţional. Focarele de cultură care promovează activitatea ştiinţifică în această perioadă sînt *universităţile* din Iaşi şi Bucureşti, înfiinţate în 1860 şi respectiv în 1864, *Academia Română*, fundată în 1866, precum şi numeroasele *institute de cercetări şi societăţi ştiinţifice* create acum [7].

Dezvoltarea atît de rapidă şi de impunătoare a ştiinţei româneşti în a doua jumătate a secolului trecut se datoreşte, printre altele, şi faptului că drumul fusese deja bătătorit de promotorii ştiinţelor la noi, de numeroşii profesori, medici, ingineri etc. care lucrează cu abnegaţie pentru dezvoltarea culturii noastre naţionale la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cu toate că nu s-au distins prin lucrări ştiinţifice originale, meritul lor în trecutul nostru ştiinţific este totuşi deosebit de mare, prin faptul că — o dată cu introducerea în cultura

[1] Vezi Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *Publicaţiunile periodice româneşti*, tom. I, Bucureşti, 1913, passim; Al. Dima, *Periodicele moldoveneşti din prima jumătate a sec. al XIX-lea ca organe de răspîndire a ştiinţei*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, VII (1956), seria filologie, fasc. 1, p. 77.

[2] Sava Atanasiu, *Din trecutul mişcării ştiinţifice în Romînia*, în „Revista ştiinţifică «V. Adamachi»", XIV (1928), p. 1.

[3] I. Atanasiu, *Cea mai veche mineralogie tipărită în limba română*, extras din „Analele Academiei Române", Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, seria III, tom. XVI (1940—1941), p. 8.

[4] V. Bologa, *Ardelenii şi începuturile medicinii româneşti*, în „Transilvania", LXXIII (1942), nr. 7—8, p. 558.

[5] E. Pop, *Ardelenii în ştiinţă*, în „Transilvania", LXXIII (1942), nr. 7—8, p. 567.

[6] Tr. Săvulescu, *Începuturile ştiinţei în Romînia: Botanica*, extras din „Analele Academiei Române", Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, seria III, tom. XVIII (1942—1943), p. 22—23.

[7] Vezi şi F. Marin, *Despre învăţămîntul ştiinţific în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Romînia*, în „Studii", III (1950), nr. 4, p. 121.

românească a diferitelor ramuri ale ştiinţei moderne şi cu formarea spiritului ştiinţific la românî — *au pus bazele terminologiei ştiinţifice româneşti.*

* * *

Pentru că domeniile cercetate sînt vaste, materialul de comunicat foarte bogat, iar problemele lingvistice ridicate de terminologia oricărui domeniu sînt aceleaşi, în primele şase capitole ale lucrării vom face o scurtă expunere asupra istoriei literaturii ştiinţelor respective la românî în perioada de care ne ocupăm, arătînd totodată cum evoluează terminologia de specialitate de la epocă la epocă, de la autor la autor sau de la o scriere la alta. Deoarece în aceste capitole nu vom putea discuta prea multe lucruri în legătură cu autorii sau scrierile consultate, pentru informaţii suplimentare trimitem la studii în care problemele respective sînt tratate mai pe larg. În capitolul al VII-lea vom lua în discuţie cîteva probleme lingvistice de ansamblu, pe marginea terminologiei ştiinţifice din această epocă. Întrucît economia lucrării nu ne permite să citãm în cuprinsul celor şase capitole un număr prea mare de termeni, vom face o prezentare mai amănunţită a lor în *Indicele de cuvinte şi forme*, care constituie partea a doua a lucrării de faţă. Ordinea în care vom lua în discuţie domeniile abordate este următoarea: *geografie*, *ştiinţe naturale* (*botanică*, *zoologie*, *geologie*), *agronomie*, *medicină* (*umană şi veterinară*), *ştiinţe fizico-chimice* şi *matematică*.

CAPITOLUL I

FORMAREA TERMINOLOGIEI GEOGRAFICE

Începuturile terminologiei geografice romînești se găsesc în operele lui Dimitrie Cantemir. Deși nu a scris în limba romînă cărți cu conținut geografic, scrierile romînești ale lui Cantemir conțin totuși cîțiva termeni științifici din domeniul geografiei și al cosmografiei, dintre care unii, ca *austru*, *catarracte*, *comitis* „cometă", *eclipsis* „eclipsă", *hersonisos* „peninsulă", *isimeria* „echinocțiu", *sferă*, *tropic*, *tropicesc* și alții sînt înregistrați și în *Scara a numerelor și cuvintelor streine tîlcuitoare*, anexată la *Istoria ieroglifică*. Pentru toți termenii menționați, Cantemir indică în glosar proveniența greacă. Mulți dintre ei păstrează încă aspectul formal din limba de origine.

Primele texte romînești de geografie datează de la începutul secolului al XVIII-lea și au apărut mai ales datorită unor necesități de ordin didactic. Cele mai multe sînt traduceri din grecește sau din rusește; uneori, cum este cazul cu geografia lui Amfilohie Hotiniul sau cu textul intitulat *Gramatica fizicii*, asupra cărora ne vom opri pe larg în cursul expunerii, puteau fi traduceri sau compilații și după manuale apusene. Cele mai vechi scrieri romînești de geografie, dintre cele cunoscute pînă acum, sînt fragmentele intitulate *Povestea țărilor și a împărățiilor cîte-s în pămîntul Asiei* și *Cozmográfie, ce să zice împărțeala pămîntului pre hotară și pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului*, ambele încorporate într-un manuscris miscelaneu din jurul anului 1700 [1]. Aceste fragmente par a fi traduceri din limba greacă, făcute în Muntenia sau în sudul Transilvaniei. Puținii termeni de specialitate întîlniți aici au, în general, aspect formal grecesc. De pildă: *andarcticos* „antarctic", *ochian* „ocean", *polos* „pol". Pentru „insulă" traducătorul folosește cuvîntul *ostrov*, iar pentru „element" cuvîntul *stihie*. Termenul *cozmográfie* are, precum se vede, accentul din limba rusă sau latină.

Din 1766 datează un manuscris deosebit de important, a cărui foaie de titlu este următoarea: *Această carte ce să cheamă cosmográfie, adecă izvodirea lumii, s-au scris în zilele măriii sale prea luminatului Io Scarlat Grigorie Ghica voievod, cu porunca și cu toată cheltuiala sfinției sale părintelui chiriu chir Sofronie, arhimandritul și igumenul sfintei și dumnezeieștii mănăstiri Cozii* [2]. Copistul, sau poate chiar traducătorul, este ieromo-

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1436, f. 49r—76v.
[2] *Ibidem*, ms. 1556.

nahul Antim de la Cozia, ajuns ulterior — cum menționează o notă din cuprinsul manuscrisului — egumen la Arnota, unde a fost ucis în 1775. O copie a acestui manuscris datează din anul 1774 [1]. Foaia de titlu a copiei de la 1774 este *Cosmográfia, adecă izvodirea lumii, carea acum întîi s-au scris în romînește, în vremea binecredincioasei singurei stăpînitoare, marei doamnei noastre și împărătese Ecaterina a toată Rusia și a moștenitorului ei binecredinciosului Pavel Petrővici, în anul mîntuirii 1774, aug. 1. Scrisu-s-au dar de Anatolie, ierodiacon în orașul Rîmnicului.*

Textul, aproape identic în ambele manuscrise, cuprinde mai întîi un paragraf intitulat *Maidanul lumii*, în care se delimitează obiectul scrierii, apoi paragraful intitulat *Mărturia lui Petru Beoție de cunoașterea pămîntului*, după care urmează — pe circa cinci sute de pagini in-folio mic — descrierea pe rînd a țărilor Europei, Asiei și Africii. America nu este tratată.

Atît în manuscrisul de la 1766 cît și în cel de la 1774 nu se găsește nici o informație în legătură cu autorul și scrierea după care s-a făcut această traducere. După felul în care este tratată materia se pare că geografia respectivă este la origine o scriere apuseană, probabil franceză.

Traducătorul sau copiștii manuscriselor menționate au făcut în text unele mici interpolări. Astfel, în paragraful consacrat Țării Romînești, traducătorul sau copistul manuscrisului de la 1766 a introdus o descriere mai largă a țării sale și mai ales a mănăstirii Cozia. Copistul de la 1774 înlocuiește această descriere cu un fragment de cronică intitulat *Istoria Țării Romînești*. În descrierea menționată se găsește următoarea relatare: „Iară dintr-această sfîntă mănăstire, fiind împodobit din copilărie cu shima călugăriei, fost-au într-acea vreme igumen părintele chiriu chir *Sofronie*, arhimandrit învățat și pedepsit de sine cu multe ostenele aice și *în țara Mosculuí*, la școalele împărătești, carele nu așa fieștecum au luat igumenia, ce din treaptă în treaptă suindu-să s-au pus cu alegerea soborului" [2]. De aici presupunem că arhimandritul Sofronie, la întoarcerea de la studii din Rusia, a adus cu el printre alte cărți — și o geografie, pe care a tradus-o sau a îndemnat pe altcineva să o traducă în limba romînă. Am afirmat mai sus că textul original pare să fie francez. Este cunoscut faptul că în timpul Ecaterinei a II-a se manifestă asupra limbii și culturii ruse o puternică influență apuseană, îndeosebi franceză și germană. Pentru școlile rusești se traduceau atunci și se tipăreau numeroase manuale franceze și germane. Catalogul cărților laice apărute în secolul al XVIII-lea în Rusia, alcătuit de S. O. Petrov [3], înregistrează numeroase asemenea manuale, printre care multe de geografie, traduse din limbile franceză și germană în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Acolo, în școlile Moscovei, îi va fi venit arhimandritului Sofronie ideea de a traduce o carte de geografie și în limba romînă. Pînă la identificarea originalului și a traducătorului, aceasta rămîne însă o simplă ipoteză.

Cu privire la cuprinsul foii de titlu a copiei din 1774 este cunoscut faptul că în timpul războiului ruso-turc de la 1768—1774 mulți romîni

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1267, f. 102—348. Acest manuscris este luat în discuție de V. V. Haneș, în articolul *Literatura didactică a geografiei în școalele Principatelor Romînești pînă la 1800*, în „Anuar de geografie și antropogeografie", I (1909—1910).

[2] *Ibidem*, ms. 1556, f. 87v. (Sublinierile noastre).

[3] С. О. Петров, *Книги гражданской печати XVIII века*, Kiev, 1956.

din Muntenia și din Moldova vedeau suprema autoritate politică nu în domnitorii țărilor lor, ci în împărăteasa Rusiei. Aceasta era o manifestare a entuziasmului pentru victoria Rusiei împotriva Turciei, pe care oamenii politici o considerau chezășia eliberării țărilor lor de sub jugul otoman,

Foaia de titlu a *Cosmografiei* de la 1766.

iar călugării garanția salvării ortodoxiei. Biblioteca Academiei R.P.R. posedă și alte manuscrise și tipărituri din această perioadă cu foi de titlu similare cu cea a textului în discuție [1].

Dintre puținii termeni geografici întîlniți în această scriere menționăm pe *arhipelag*, *boaz* (și *coadă de mare*) „golf", *colonie*, *cosmográfie*,

[1] Vezi I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor romînești*, București, tom. I, 1907, p. 231; tom. III, 1931, p. 97.

eparhie „provincie", *gheográfie*, *idrográfie*, *ochian*, *ostrov*, *peninsură* „peninsulă", *pusoare* „poziție", *scală* „port", *văzduh* „climă".

Un alt text geografic romînesc, deosebit de important pentru cercetarea noastră, este manuscrisul intitulat *Gheográfie noauă care cearcă de obște toată fața a sferii idroghiu, adecă a glonțului pămîntului, împreună și a apei*, scris de un călugăr de la episcopia Romanului în anul 1780 [1]. O copie a acestui text a făcut în 1786 dascălul Alexandru Atanasiu, în satul Dărmănești, lîngă Piatra-Neamț, din porunca boierului Iordache Darie [2]. Această geografie este o traducere din limba greacă, după scrierea intitulată Γραμματική Γεωγραφική, care, la rîndul ei, este la origine un text englez trecut prin filieră franceză și italiană, iar din italiană tradus în neogreacă de Γεώργιος Φατζέα în 1760 [3].

Traducătorul romîn, rămas anonim, nu transpune în romînește prefețele și dedicațiile, iar din capitolele introductive traduce capitolul I, „întru care să cuprind oarecare hotărîri (= definiții) făr de care gheográfie nu este cu putință a să înțălege", și capitolul IV, „întru care să cuprinde pămîntul și marea". Aici enumeră continentele cu țările respective, insulele, peninsulele, munții, oceanele, golfurile, strîmtorile, lacurile și rîurile cele mai cunoscute de pe glob. În cuprinsul cărții sînt descrise principalele țări ale Europei, Asiei, Africii și Americii. Pentru a oferi o imagine a cuprinsului și a felului în care este tratată materia, citām cîteva dintre titlurile paragrafelor existente aproape în descrierea tuturor țărilor : „starea locului", „întindere sau lățire", „scaonile sau mitropoliile", „văzduhul sau clima", „neguțătorie ce face", „cele mai vrednice de povestire sau lucruri rari", „arhiepiscopiile", „academiile sau școalele", „năravurile sau obiceiurile", „ocîrmuirea politiei", „steagurile, semnele sau boieriile împăraților, care să zic și marcas", „legea sau credința" și altele.

Terminologia de specialitate din traducerea în discuție este aproape în întregime de proveniență greacă, multe cuvinte păstrînd chiar și aspectul formal sau accentul grecesc. De exemplu : *acrotírion* „promontoriu", *anemodect*, *antarcticós*, *arcticós*, *asterezmus* „constelație", *astronom*, *atmosferă*, *axón* (și *axónă*) „axă", *chendru* „centru", *chiclu* „cerc", *cozmográfie*, *ecliptică*, *eparhie* „provincie", *gheograf*, *gheográfie*, *glob* (și *globos*, *globus*), *grad*, *hartă*, *hersónisos* (și *hersonisus*), *horográfie*, *idrográfie*, *imichiclu* „semicerc", *imisférion* „emisferă", *ipirus* „continent", *isimérinos* „ecuator", *isonihtă* „echinocțiu", *istmos* „istm", *mapamond*, *mesimvrinos* „meridian", *náder*, *orizon* (și *orizont*), *paralel*, *planite*, *pol*, *púsulă* „busolă", *sferă*, *sistimă* „sistem", *topográfie*, *zénit*, *zodiac*, *zonă*. Remarcăm și aici accentul rusesc sau latinesc la cuvinte ca *cozmográfie*, *gheográfie*, *horográfie*, *idrográfie*, *topográfie*.

Din 1785 datează manuscrisul intitulat *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea cea veche și cea nouă, adecă istoria de toate pămînturile ce sînt pănă acum știute la patru părți ale lumii*, care este o traducere din limba rusă a operei *Le voyageur français* a abatelui Joseph Delaporte.

---

[1] Arhivele statului din Iași, ms. 121.

[2] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2349.

[3] Vezi Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des grecs au dix-huitième siècle*, vol. I, Paris, 1918, p. 506.

Se cunosc pînă astăzi patru volume din această traducere [1]. Primul volum (ms. 1376 din Biblioteca Academiei R.P.R.) a fost editat, în 1940, de N.

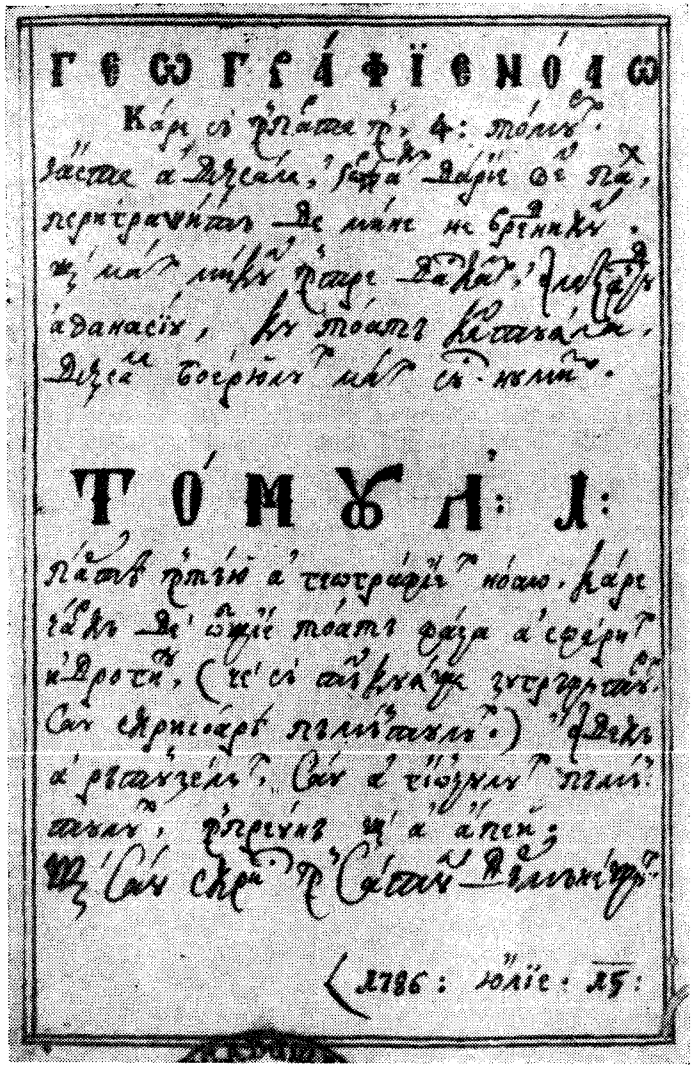

Foaia de titlu a *Gheografiei noauă*, manuscrisul de la Bucureşti.

Iorga [2]. În studiul care însoţeşte ediţia, N. Iorga crede că traducerea este făcută de un moldovean şi o atribuie lui Amfilohie Hotiniul. Constatînd

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1376 (vol. I, cel editat de Iorga) şi ms. 3771 (vol. IV, tradus sau numai copiat în 1788); Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. IV—18 (vol. I, II şi III, copiate de doi sau trei moldoveni).

[2] *„Le voyageur français" al abatelui Joseph Delaporte în traducere moldovenească*, text publicat, cu introducere şi note, de N. Iorga, Bucureşti, 1940.

că textul cuprinde un amestec de particularităţi lingvistice muntenești şi moldovenești, cu predominarea acestora din urmă, el explică acest fapt prin intenţia pe care ar fi avut-o traducătorul de a face o lucrare bună pentru cititorii din ambele ţări [1]. Dar aserţiunile lui Iorga nu sînt juste. Compararea între ele a tuturor manuscriselor care cuprind traducerea romînească a operei abatelui Delaporte duce la concluzia că atît textul publicat de Iorga cît şi cele trei volume din Biblioteca Universităţii din Iaşi sînt copii moldovenești făcute după un text muntean, astăzi probabil

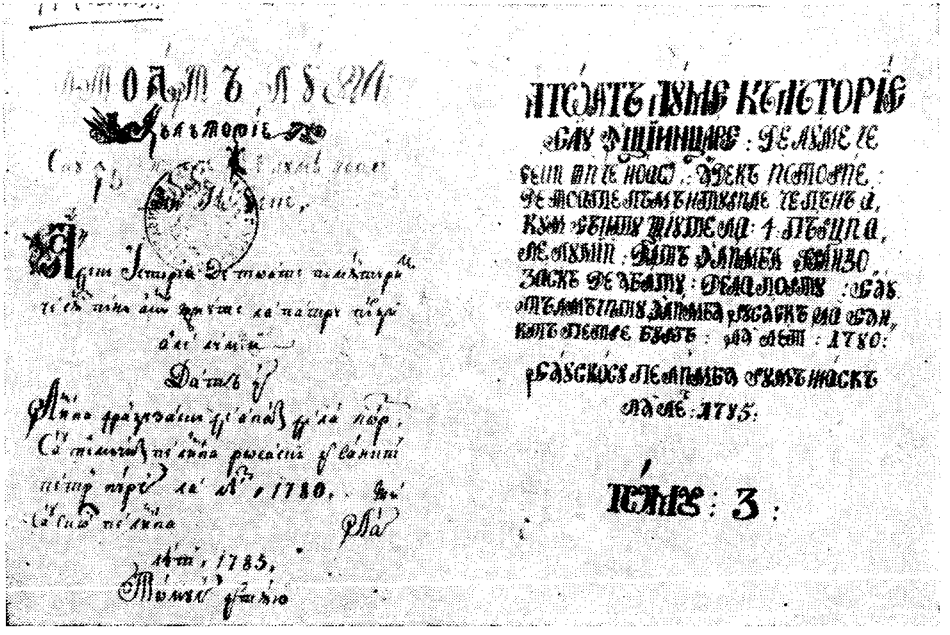

Foile de titlu ale vol. I şi III din *A toată lumea călătorie*, textul de la Iaşi.

pierdut. Numai astfel se poate explica prezenţa multor particularităţi lingvistice muntenești în textul publicat de Iorga şi în cele trei volume din Biblioteca Universităţii din Iaşi, care au în general o limbă moldovenească. Traducerea în limba romînă a operei abatelui J. Delaporte, după o ediţie rusească, s-a făcut în Muntenia. Un argument în sprijinul afirmaţiei noastre îl constituie şi felul în care au reprodus copiştii volumelor de la Iaşi foaia de titlu din originalul muntean (vezi fotocopia de mai sus). Copistul primului volum, nefiind hotărît dacă trebuie să reproducă adjectivul *rumînească* din originalul muntean (în contextul *s-au scos pe limba...*) ori să-l înlocuiască cu *moldovenească*, cum spuneau de obicei intelectualii moldoveni de atunci, lasă spaţiu gol în locul cuvîntului menţionat. Copistul (sau copiştii) volumelor al doilea şi al treilea păstrează forma din textul muntean : *rumînească*.

[1] *Ibidem*, p. 12.

Din compararea manuscriselor de la Iaşi şi Bucureşti reiese şi faptul că traducătorul muntean era un intelectual de formaţie culturală grecească. Deşi traduce din limba rusă, el foloseşte un mare număr de cuvinte neogreceşti. Copistul textului publicat de Iorga, mai fidel faţă de original, păstrează aceste cuvinte, pe cînd celălalt copist moldovean al aceluiaşi volum (ms. IV—18 de la Biblioteca Universităţii din Iaşi, vol. I) le înlocuieşte adesea prin calcuri lingvistice.

Dintre termenii de specialitate folosiţi în această traducere menţionăm pe *arhipélagos*, *astronomie*, *astronom*, *canal*, *climă*, *cólpos* „golf", *ecvator* „ecuator", *eparhie* „provincie", *flus* (şi *fliux*), *gheografie*, *herson* „peninsulă", *mineral*, *ocheán* „ocean", *porto*, *răflus* (şi *refliux*), *sistimă* „sistem", *volcan*. După cum vedem, alături de multe cuvinte de origine greacă există şi unele de provenienţă romanică sau rusă, datorate fie traducătorului, fie diferiţilor copişti.

Un text deosebit de important ca document lingvistic romînesc de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea este manuscrisul intitulat *Gramatica fizicii*, o introducere elementară în ştiinţele naturii, tradusă din limba italiană de către un moldovean, în jurul anului 1790 [1]. Dacă anul care reiese din calculul de la pagina 239r („să punim vîrsta anilor pînă acum că avem 7295 de ani...") reprezintă data cînd s-a făcut traducerea şi nu anul menţionat în original sau, eventual, anul recalculat de copist, atunci urmează că textul a fost tradus în 1787. Din manuscrisul păstrat la Biblioteca Academiei R.P.R., care este o copie, lipseşte foaia de titlu şi o parte din prefaţa traducătorului, aşa că nu putem şti — pe baza lui — nimic în legătură cu traducătorul sau cu textul tradus. Şt. Berechet a aflat la Biblioteca Academiei din Kiev, în 1912, o altă copie a acestei traduceri, cu titlul întreg : *Gramatica de la învăţătura fizicii, scoasă de pe limba italienească pre limba moldovenească, întru care să cuprinde tot ceea ce omul voieşte a şti şi a învăţa în cer şi pe pămînt din lucrurile cele mai cunoscute şi mai trebuincioase. Anul 1796, aprii 10* [2]. Într-o notă la articolul lui Berechet, N. Iorga presupune că traducerea se datoreşte episcopului Amfilohie Hotiniul, care în 1795 tipăreşte la Iaşi o geografie şi o aritmetică, ambele prelucrate după texte în limba italiană. Mai tîrziu, Cl. Isopescu preia informaţia lui Berechet şi presupunerea lui Iorga, dar, neavînd la dispoziţie manuscrisul, nu poate stabili originalul italian [3]. În sprijinul părerii că traducerea s-a făcut de Amfilohie Hotiniul poate fi invocată, alături de argumentele aduse, şi identitatea formelor unor neologisme şi calcuri lingvistice din acest text şi din geografia sa tipărită la Iaşi în 1795.

Din tot cuprinsul cărţii, numai în cîteva capitole sînt tratate probleme de geografie şi de cosmografie. Iată titlurile unora dintre aceste capitole : „Pentru cozmologhie, pentru lărgimea lumii, pentru dişărtul, pentru tărie şi pentru vremi şi mai întăi pentru soare, pentru lună, pentru planeti, pentru comete au steli cu coadă, pentru stelile statornice au întărite", „Pentru aerologhie, pentru atmosfera, pentru vînturi, pentru metéore şi pentru ivirile cereşti", „Învăţătură de obşte pentru globu pămîntului,

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1627.

[2] Şt. Berechet, *Însemnări de pe manuscrisele slavo-romîneşti din Biblioteca Academiei din Chiev*, în „Neamul romînesc literar", vol. IV—V (1912), p. 645.

[3] Cl. Isopescu, *Il vescovo Amfilohie Hotiniul e l'Italia*, extras din revista „L'Europa orientale", fasc. IX—X (1933), p. 28.

cu o arătare pentru sfera meşteşugoasă au meşteşugul sferii", „Pentru zidirea pămîntului şi pentru celi deosăbite straturi au rînduri de pămînt, minerali, metali, pietri şi alti suptstări ce să găsesc într-însul făcute", „Pentru idrografie, adică pentru apă, pentru a sa greutate, pentru mare,

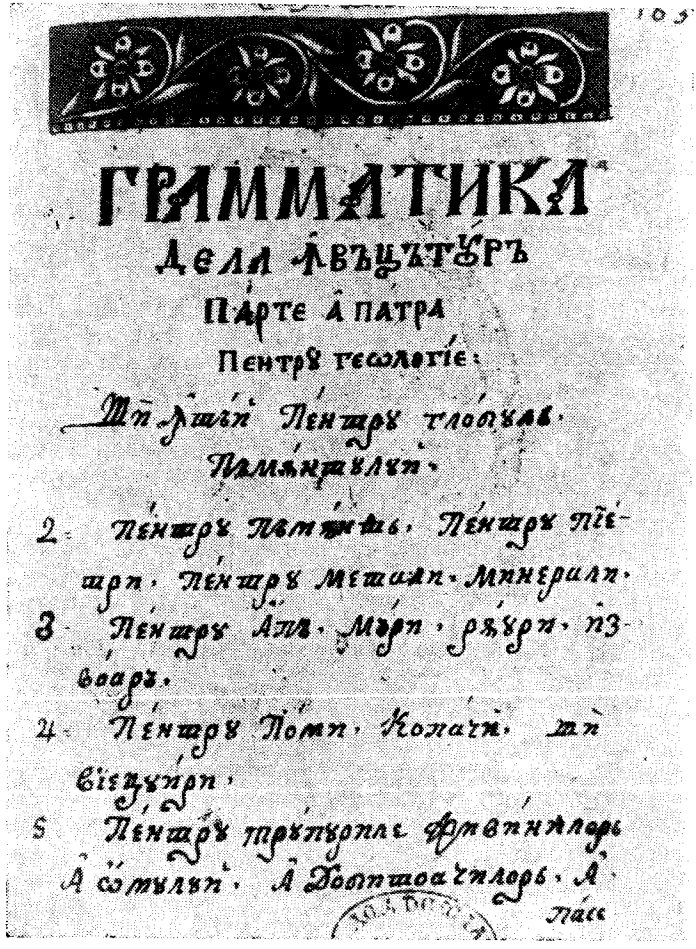

Pagină din *Gramatica fizicii.*

al său început, pentru a sa rătunzime şi întinsoare, curgere, întoarcire şi sărătura, pentru pricina izvoarălor, pentru rîuri, lacuri şi pentru apropierea celor deosăbite api". Chiar numai din citarea titlurilor de mai sus se poate vedea importanţa acestui text în ceea ce priveşte studiul creării terminologiei geografice şi a stilului ştiinţific în limba romînă.

În fragmentul de prefaţă păstrat, traducătorul face cîteva mărturisiri în legătură cu lexicul utilizat. După ce arată că a fost nevoit să folosească unele cuvinte străine, care se vor înţelege şi se vor deprinde mai greu, precizează : „După cum şi noi aice multi cuvinti greceşti şi lătineşti le-am

pus însuşi acele, ca să nu stricăm simţirea (= sensul) lor, dîndu-le numai din puterea vocabulariului, adică din cartea care tîlcuieşte cu aceeş limbă cuvîntul, oareşcare simţire de cunoştinţa lor, cu multi cuvinti şi întru acelaş loc unde s-au scris". Într-adevăr, în terminologia de specialitate folosită în acest text se constată cu uşurinţă influenţa neogreacă; multe neologisme însă provin din limba italiană, păstrînd uneori aspectul formal sau accentul italian. De pildă: *aerologhie*, *afelio*, *arcipeleag*, *artic* (şi *artico*), *astrografie*, *astronomicesc*, *atmosferă*, *chendru*, *climă*, *cometă*, *cometografie*, *ecfatoriu* (şi *ecfatore*), *ecliptică*, *ecliză* „eclipsă", *eliografie*, *elioscopio*, *gheologhie*, *glob*, *golf*, *hartă*, *meridian*, *meteorografie*, *meteoră*, *mineral*, *náder*, *ochián* „ocean", *orizont* (şi *orizonte*), *ovest* „vest", *planeti*, *planetografie*, *pol*, *satelite*, *sferă* (şi *şferă*), *sudd*, *topograficesc*, (zona) *tórida*, *tropic*, *vulcan*, *zănet* „zenit", *zonă*. Pe lîngă multe neologisme, în manuscrisul acesta se întîlnesc numeroase calcuri lingvistice, create fie după termeni neogreceşti, fie după termeni latineşti sau italieneşti. Menţionăm aici doar cîteva: *aşăzămînt* „sistem", *clătire* „mişcare", *cumpănire* „echilibru", *curgere* „curent", *desime* „densitate", *ieşire* (a mării) „flux", *întoarcere* (a mării) „reflux", *lărgime* „spaţiu", *lăţime* „latitudine", *nesăvîrşit* „infinit", *osie* „axă", *pămînt cuprinzători* „continent", *plecare* „înclinaţie", (stele) *statornice* „fixe", *udeli* „lichide".

Un „certificat" de absolvire a şcolii mănăstireşti de la Putna, eliberat la 1 aprilie 1788 de arhimandritul Vartolomei Măzăreanu pentru unul din foştii săi elevi, atestă că pînă la acea dată se predase în şcoala respectivă „geografia cea tălmăcită de episcopul Amfilohie după Buffier"[1]. S-ar putea ca traducerea lui Amfilohie, despre care vorbeşte atestatul respectiv, să fie acelaşi text cu tipăritura sa de mai tîrziu.

Cartea lui Amfilohie Hotiniul, intitulată *De obşte gheográfie* (Iaşi, 1795), aduce o însemnată contribuţie la dezvoltarea şi la răspîndirea terminologiei geografice romîneşti în preajma anului 1800. După cum a demonstrat Cl. Isopescu [2], manualul arhiereului moldovean este o prelucrare după ediţia italiană a manualului de geografie al lui P. C. Buffier, intitulată *Geografia universale* (Roma, 1775). Dificultăţile mari pe care le-a întîmpinat traducătorul din cauza lipsei în limba romînă a terminologiei de specialitate l-au împiedicat să traducă întregul text italian, aşa că „învăţăturile cele pentru sfera cerească s-au lăsat pănă la vremea cînd s-or îndemna alţii, cu mai bună pricepere de a închipui şi însuşi sfera pe această limbă" — spune el în prefaţă. Acest prim manual de geografie tipărit în limba romînă a avut o largă circulaţie nu numai în Moldova, ci şi în şcolile romîneşti din Muntenia şi din Transilvania.

Terminologia geografică folosită de Amfilohie în acest manual nu se deosebeşte prea mult de cea din manuscrisul intitulat *Gramatica fizicii*, în sensul că şi aici se întîlneşte acelaşi amestec de elemente greceşti şi italiene. El nu rezolvă decît parţial, dar în măsură mai mare decît contemporanii săi moldoveni, problema adaptării la sistemul limbii romîne a cuvintelor tehnice de circulaţie universală pe care le foloseşte. Alături de termeni ca *atlas*, *eclipsă*, *glob*, *grad*, *meridian*, *pol*, *tropic* etc., cu forma şi

[1] Documentul este reprodus în întregime de N. Mazere, în studiul *Evoluţia geografiei în şcoalele romîne*, în „Cultura romînă", I (1903—1904), p. 105.

[2] Cl. Isopescu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 19.

accentul lor normal în limba romînă, Amfilohie accentuează ca în limba rusă sau latină cuvintele *astronómie*, *cozmográfie*, *gheográfie*, *horográfie*, *topográfie* etc. şi păstrează forma italiană a unor termeni ca *apéndolo*, *ecfatóre*, *emisfero*, *ovest* „vest" etc.

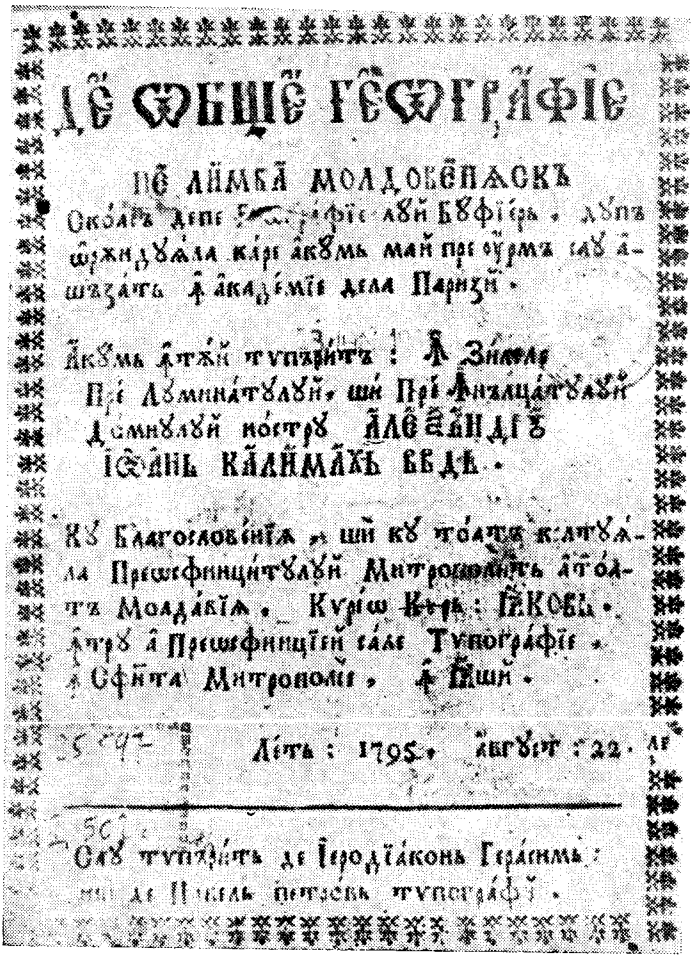

ДЕ ОБЩІЕ ГЕѠГРАФІЕ

ПЕ ЛИМБА МОЛДОВЕНЕАСКЪ

Окъпатъ деспре [illegible] ѧвѣ Бѳфіїа, дъпъ ѡржндѹѣла кърі ѧкѳмъ маї пре оурмъ сѧ а-шезатъ ла Акадѣміїа дела Парізъ.

Ѧкѳма датѹ тупърітъ ! ла Зимнеле Пре Лѹминатѹлѹї, шї Пре Ынълцатѹлѹї Домнѹлѹї нострѹ ІЛЕѲЕНДІЕ ІѲѦНЪ КАЛІМАХЪ ВѢДЪ.

Кѹ Благословенїа ѧ шї кѹ тоатъ кълтѹра ла Пресфинцітѹлѹї Мітрополітъ ал Толтеї Молдавїеї, Кѹрѣ Кѹрѣ : ГѦКОВЪ. Ѧнтрѹ ѧ Пресфинцїей сале Тѹпографїе. ѧ Сфінта Мітрополїе, ѧ Їшї.

Літа : 1795. Авгѹст : 22. ле

Сѧ тупърітъ де Іеродїакон Герасимъ [illegible] де Пасхаль потрівъ тупографїї.

De obşte gheográfie, Iaşi, 1795. (Foaia de titlu)

Cît despre *cartă* „hartă", este mai greu de spus dacă la Amfilohie acest cuvînt provine din rus. карта sau din it. *carta*, care în ambele limbi au şi sensul de „hartă". Faptul că traducerea s-a făcut după un text italian ar putea fi un argument în sprijinul părerii că termenul în discuţie a fost luat din limba italiană. Dar traducătorul, care cunoştea bine limba rusă, a putut lua acest cuvînt şi din ruseşte, cu atît mai mult cu cît influenţa limbii ruse în terminologia geografică din această perioadă este mai intensă decît se pare la prima vedere. În afară de accentul rusesc de la

cuvintele menționate mai sus (se poate ca însești cuvintele ca atare să ne fi venit prin filieră rusă), considerăm că expresii ca *glonțul pămîntului* „glob" și *jumătate de ostrov* „peninsulă", întîlnite și în alte manuscrise, anterioare apariției cărții de care ne ocupăm, în explicații de felul : *globul* (*au glonțul pămîntului*) și *ostrovul prins de pămînt* (sau *jumătate de ostrov*), reprezintă traducerea expresiilor rusești земной шар și полуостров, ambele create, la rîndul lor, după germ. *Erdkugel* și *Halbinsel*.

Ne-am oprit cu observațiile de mai sus asupra cuvîntului *cartă* „hartă" pentru a arăta cît este de greu, uneori chiar imposibil, de stabilit prin intermediul cărei limbi au pătruns la noi asemenea cuvinte „internaționale", cum le numește acad. Al. Graur. Acest fapt, printre altele, a și determinat pe acad. Al. Graur să vorbească despre o „etimologie multiplă" a unor astfel de cuvinte, adică de pătrunderea lor în limba romînă prin intermediul mai multor limbi [1]. Asupra acestei probleme vom reveni mai pe larg în capitolul VII al lucrării de față.

În Moldova, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, circula în copii manuscrise, fiind tradus probabil din limba greacă, textul intitulat *Istoria Americăi, cuprinzînd un perilipsis a aflării ei, țirimóniile bisericești și politicești , începutul legilor, a lor tagme și disidemónii, rînduielile cîrmuirii, firile și obiceiurile lăcuitorilor ei, adunată din deosăbite cărți a celor mai vrednici de credință istornici și acum întăi tălmăcită în dialectul moldovenesc, prin osteneala smeritului Gherasim, arhimandrit mitropoliei Iașului* [2]. Pe lîngă date istorice, textul acesta cuprinde și multe informații geografice. Termenii neologici utilizați au aspect neogrecesc.

Un mare număr de termeni geografici, cu pronunțat aspect neogrecesc, întîlnim în scrierea intitulată *Învățături de multe științe* (Sibiu, 1811), tradusă din limba greacă, probabil la îndemnul lui Ioan Molnar, de arhimandritul muntean Nicodim Greceanu. Faptul că la 1811, deci după aproape trei decenii de cînd circulau numeroase manuscrise (și o tipăritură) cu conținut geografic în limba romînă, traducătorul rămîne tributar terminologiei din originalul grecesc constituie o probă că terminologia geografică romînească nu începuse să se închege. Fiecare traducător rămînea în mod fatal tributar textului după care lucra. Unitatea se va realiza abia mai tîrziu, pe baza împrumuturilor din limba franceză. Iată, spre exemplu, cîțiva din termenii întîlniți în scrierea în discuție : *acrotírion* „promontoriu", *andarcticesc*, *arcticesc*, *arcticós*, *arhipélagos*, *asterismi* „constelație", *chiclu* „cerc", *colp* „golf", *comite* „comete", *dorifor* „satelit", *hersónisos* „peninsulă", *eclipsis*, *epárhie* „provincie", *isimerinós* „ecuator", *istmós* „istm", *mesimvrinos* „meridian", *ocheán* „ocean", *paratalásia* „fiord", *planite* „planete", *púsulă* „busolă", *tropicus*. Dintre calcuri, menționăm pe *aburire* „evaporare", *curgere* „curent", *scădere* (a mării) „reflux", *sîn* „golf" și „pol", *umflare* (a mării) „flux".

Un alt moment important în dezvoltarea literaturii și a terminologiei geografice romînești îl constituie apariția lucrării *Gheografia sau scrierea pămîntului* (Buda, vol. I, 1814 ; vol. II, 1815), cel dintîi manual de geogra-

[1] Vezi Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, Editura Academiei R.P.R., București, 1955, p. 26 și urm.

[2] Biblioteca Universității din Iași, ms. IV—17, vol. I, datat 1800 ; vol. II, 1795.

fie de mai mari proporţii tipărit în limba romînă [1]. Traducătorul, probabil Nicola Nicolau, negustor şi viitor dascăl de limba romînă în Braşov, nu

ГЕѠГРАФІА
САѸ
СКРІВРЕ ПЪМѪНТѸЛѸЙ.
Ѧтокмі́тѫ дѹпѫ ѡрѧндѹа́ла тѣ̀ май но́ѡу, ѧшѣзѣ́тѫ пѣнтрѹ̀ 4. пѹ́рцй ѧле пъмѧнтѹлѹй, ѧдікѫ:
ЄѸРѺПА, А́ѲІА, А́ФРІКА. А́МЕРІКА
кѹ тот кѹпрінсѹл лѹр.
Ѧнѹ́м Ѧтѧ́ю де оу́н юбито́рю де нѣ́мца Рѡмънѣ́ск пре Рѡмъніе тълмъчі́тѫ, шѝ да́тѫ ѣфа́рѫ ла лѹмі́нѫ.
ТО́МѸ І.
Кѫ тоатѫ кѣлтѹа́ла мѣ́й НІКОЛА́Ѩ НІКОЛА́Ѩ дин Брашо́в сѧѫ тъпъри́т.
А Ѧ БѸ́ДА
Ѧ Крѹ́ѧлска Тъпографіе а Оу́нівєрсітъ́цій Оунгаріей.
1814.

Gheografia sau scrierea pămîntului, Buda, 1814. (Foaia de titlu)

ne spune după ce carte sau măcar din ce limbă a tradus. Se pare că traducerea este făcută tot după una dintre numeroasele ediţii, în mai multe

[1] Vezi descrierea acestui manual la M. Popescu-Spineni, *Primele manuale de geografie în şcoala romînească*, extras din „Revista generală a învăţămîntului", 1931, nr. 2, p. 8 şi urm.

limbi, ale cărții abatelui Buffier. În folosirea terminologiei de specialitate, traducătorul a avut în vedere și felul în care a procedat Amfilohie Hotiniul. Termeni ca *boaz* „golf", *cartă*, *minieră*, *ocheán*, *púsulă* „busolă", folosiți de Amfilohie, apar și în această geografie. Pentru „peninsulă" se dă explicația din cartea lui Amfilohie : *ostrovul prins de pămînt sau giumătate de ostrov*. O deosebire față de geografia lui Amfilohie o constituie faptul că termenii *cosmografie*, *gheografie*, *horografie* etc. nu mai au accentul rusesc sau latinesc, ci pe acela din neogreacă și din limbile romanice, pe care-l au și astăzi.

Pierderea multor manuscrise ale lui Gh. Lazăr, printre care și unul de geografie [1], ne împiedică să vedem în ce măsură a contribuit el la dezvoltarea terminologiei geografice romînești. Credem însă că nu poate fi vorba de o contribuție semnificativă, deoarece și după el, pînă pe la 1830, terminologia geografică este în general aceeași, intrată în limba noastră, după cum am văzut, prin activitatea multor autori sau traducători de scrieri geografice de dinaintea lui.

O fază nouă în evoluția terminologiei geografice romînești începe după 1830. Organizarea și dezvoltarea învățămîntului național de grad elementar și secundar pe bază de programe analitice tot mai bogate reclamă și pentru geografie alcătuirea de manuale, în care — timp de cîteva decenii — se perfecționează terminologia folosită de înaintași, îmbogățindu-se totodată cu numeroase cuvinte noi. Autorii sau traducătorii de manuale geografice din această perioadă, care pot fi socotiți pe drept cuvînt creatori ai terminologiei geografice romînești, sînt Vasile Fabian și Dimitrie Gusti în Moldova, Florian Aaron și Iosif Genilie în Muntenia și Ioan Rus în Transilvania. Izvoarele după care se alcătuiesc sau se traduc acum manualele de geografie nu mai sînt cele grecești ori rusești, ca în jurul anului 1800, ci franceze, italiene sau germane. Acest fapt se răsfrînge și asupra terminologiei, care se resimte de influența limbilor respective, în special de puternica influență a limbii franceze. Pe baza formelor franțuzești și latinești, majoritatea termenilor geografici folosiți acum se adaptează la sistemul limbii romîne.

În 1834 apare la Iași manualul de geografie al lui Vasile Fabian, intitulat *Elementele gheografiei..., partea I*. Tot în acest an apare și la București manualul, mai redus decît al lui Fabian, intitulat *Elementuri de gheografie pentru trebuința tinerilor începători*, alcătuit, probabil, de Florian Aaron. Deși elementare, aceste manuale pun în circulație o terminologie bogată și, în general, sub forma în care a rămas în limba romînă. Cum în mod just s-a observat „cu Fabian au rămas pentru totdeauna stabilite în studiul geografic *limba*, *terminologia tehnică și preciziunea faptelor geografice*" [2]. Dintre termenii folosiți de Fabian, în parte nemaiîntîlniți pînă la el, notăm pe *afelie*, *antipod*, *arctic*, *austral*, *boreal*, (punct) *cardinal*, *cataractă*, *colur*, *continent*, *constelație*, *eclips*, *ecliptică*, *ecvator*, *ecvinocțiu*, *elipsă*, *emisferă*, *fază* (a lunii), *fluviu*, *flux*, *hartă*, *insulă*, *istm*, *meteor*, *nadir*, *orcan*

[1] În apelul la subscriere pentru tipărirea unui curs de matematică, din anul 1822 (vezi Gh. Bogdan-Duică și G. Popa-Lisseanu, *Viața și opera lui Gheorghe Lazăr*, București, 1924, p. 26—28), Lazăr menționează printre lucrările gata de tipar și o *geografie*, despre care astăzi nu se mai știe nimic.

[2] N. Mazere, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 216. (Sublinierile autorului).

„uragan", *oriental*, *orizon*, *peninsulă*, *perielie*, *planetă*, (sistem) *planetar*, *planiglob*, *promontoriu*, *satel* „satelit", (sistem) *solar*, *solstiţiu*, *zenit* etc. În general, aceiaşi termeni se găsesc şi în manualul lui Florian Aaron.

La un an după apariţia acestor manuale elementare apare la Bucureşti lucrarea de mai mari proporţii a lui Iosif Genilie, intitulată *Geografie istorică*, *astronomică*, *naturală şi civilă*, destinată elevilor Colegiului Sf. Sava [1]. Textul este, probabil, o prelucrare după manuale în limba franceză.

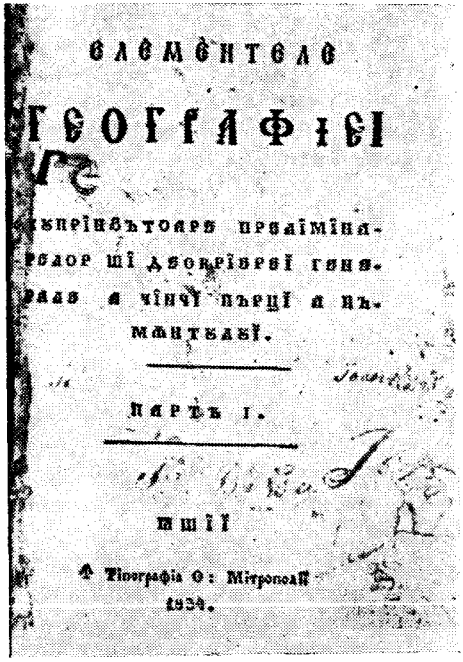
ЕЛЕМЕНТЕЛЕ
ГЕОГРАФІЕЇ
ПАРТЕА І.
1834.

Elementele gheografiei, Iaşi, 1834. (Foaia de titlu)

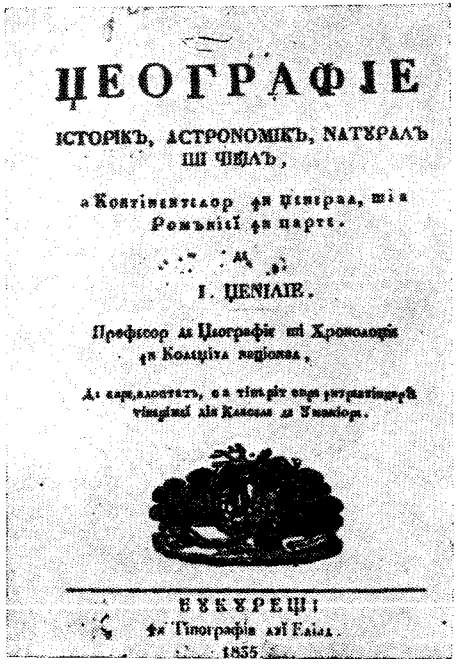
ЦЕОГРАФІЕ
ІСТОРІКЪ, АСТРОНОМІКЪ, НАТЎРАЛЪ ШІ ЧІВІЛЪ,
І. ЦЕНІАІЕ.
БЎКЎРЕЩІ
1835

Geografie istorică, astronomică, naturală şi civilă, Bucureşti, 1835. (Foaia de titlu)

Cartea acestui profesor muntean, redactorul de mai tîrziu al revistei de popularizare a ştiinţei „Universu(l)" (1845—1848), pune în circulaţie un mare număr de termeni geografici, aproape toţi cu forma pe care o au şi astăzi. Fără să mai pomenim pe cei deja întîlniţi în scrierile lui Fabian şi Aaron, menţionăm doar cîţiva: *aerolit*, *apogeu*, *armilar*, *auroră*, *banc* (de nisip), *busolă*, *cadran*, *canicula*, *cascadă*, *creol*, *crepuscul*, *declinaţie* (a acului magnetic), *erupţie* (vulcanică), *glacial*, *mină*, *muson* (vîntul), *nebuloz*, *occident*, *ocean*, *orbită*, *satelit*, *stepă*, *submarin*, *subteran*, *temperat*, *torent*, *trombă* etc. Sub influenţa lui Eliade Rădulescu, Genilie renunţă

[1] D espre Iosif Genilie vezi G h. A d a m e s c u, *Scrierile lui Iosif Genilie, cu o privire asupra celo r mai vechi scrieri de geografie în romîneşte*, în „Buletinul Societăţii geografice romîne", XXII (1901), p. 82.

la unele forme care începuseră să fie simțite ca arhaice, cum sînt *gheografie* sau *ecvinocțiu*, și scrie *geografie* și *echinocțiu*. Subliniem faptul că pentru prima dată în literatura geografică românească întîlnim acum termenii *revoluție* și *rotație*, denumind cele două mișcări ale unei planete. Atît prin numărul mare de termeni tehnici pe care-i pune în circulație scrierea lui Genilie, cît mai ales prin faptul că majoritatea lor sînt bine încadrați din punct de vedere fonetic și morfologic în sistemul limbii române, Iosif Genilie — mai mult chiar decît Vasile Fabian din Moldova — poate fi socotit pe drept cuvînt creatorul terminologiei geografice în limba română.

Dezvoltarea învățămîntului geografic în anii care au urmat apariției cărților pomenite mai sus a determinat alcătuirea unui mare număr de manuale de geografie, atît în Muntenia și Moldova cît și în Transilvania. Unele dintre ele sînt ediții revăzute ale manualelor menționate. Fără să reprezinte un progres remarcabil din punctul de vedere al evoluției terminologiei de specialitate, în raport cu scrierea lui Genilie de la 1835, deoarece — pe lîngă faptul că nu folosesc termeni noi — mulți dintre autorii lor s-au lăsat influențați de latinism și italienism, aceste scrieri au totuși importanță pentru că au contribuit la răspîndirea și la fixarea în limba literară a terminologiei geografice românești recent create. Citățm aici doar cîteva dintre manualele cele mai importante. În 1838 apare la Iași *Mică geografie a Daciei, Moldaviei și a Țării Românești* de V. Popescu-Scriban. În 1839 Florian Aaron scoate o nouă ediție a geografiei sale din 1834, intitulată *Manual de geografia cea mică*. O nouă ediție a geografiei lui Vasile Fabian apare în 1840, la patru ani după moartea sa. În 1843 Dimitrie Gusti publică o *Geografie veche* și o *Geografie nouă*. Iosif Genilie publică în 1841 *Prințipuri de geografie*, iar în 1851 ediția a doua a acestei lucrări. Un loc aparte între manualele de geografie apărute în prima jumătate a secolului trecut îl ocupă lucrarea profesorului Ioan Rus, *Icoana pămîntului sau carte de geografie*, în trei volume, (Blaj, 1842) [1].

Din punctul de vedere al felului în care este dispusă materia în *Icoana pămîntului*, acest manual este considerat drept „cartea prototip după care se formează aproape toate geografiile următoare pînă la 1900" [2]. Privită din punctul de vedere al terminologiei geografice, cartea lui Ioan Rus oglindește eforturile unui intelectual ardelean de la 1840 de a crea în limba română o atare terminologie, îmbinînd străduința de a fi cît mai explicit și mai în spiritul limbii contemporane cu anumite tendințe *puriste* sau *analogiste*. În problema dezvoltării limbii literare românești, a îmbogățirii ei cu cuvinte noi, Ioan Rus se dovedește, atît în teorie cît și în practică, un *latinist moderat*, așa cum erau atunci dintre ardeleni doar Vasilie Popp, Pavel Vasici-Ungurean, Gh. Barițiu și puțini alții.

Pentru îmbogățirea limbii cu cuvinte noi, Ioan Rus indică cu perspicacitate cele două căi posibile : a) derivarea, compunerea și repunerea în circulație a unor cuvinte arhaice, părăsite, și b) împrumutul din limbi străine, care trebuie să se facă în primul rînd din limba latină sau din

---

[1] Vezi descrierea sumară a acestui manual la Șt. Manciulea, *Transilvania în cărțile românești de geografie apărute pînă la 1848*, în „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj", VII (1942), p. 105—128.

[2] N. Mazere, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 217.

limbile romanice. Referindu-se la forma pe care trebuie să o aibă în limba noastră cuvintele împrumutate, el propune să fie „întocmite după formele limbii rumînești, îmbrăcate în vesminte rumînești; sau de cumva nu poate fi aceasta, batăr să nu fie în contra formelor rumînești" [1].

Majoritatea termenilor geografici folosiți de Ioan Rus sînt cei întîlniți și în manualele tipărite în Muntenia, în Moldova sau în Transilvania pînă la apariția cărții sale, cu deosebirea că forma unora este la el modificată în sensul cunoscutelor norme puriste sau analogiste ale latiniștilor. Dintre acestea notăm pe *cataraptă* (și *cătăraptă*), *produpt*, cu grupul consonantic *ct* > *pt*, ca în elementele latine moștenite, apoi *rotăciune* „rotație", *răsidință* „reședință", *torinte* „torent" etc. Un procedeu folosit nu numai de latiniști, dar într-o măsură mai mare de către aceștia, este traducerea sau calchierea termenilor străini pe care nu puteau sau nu voiau să-i introducă în limbă. Astfel, nu numai la Ioan Rus, ci și la Florian Aaron, termenul *continent* apare sub forma *conținut*, traducîndu-l pe lat. *continens*. La Iosif Genilie, la Ioan Rus și la alți autori de scrieri geografice din această perioadă, cuvîntul *solar* apare și sub forma *soresc* (sistem), termen derivat de la *soare* cu sufixul *-esc*. Vasile Fabian propune termeni ca *mumăpatrie* „metropolă" sau *curgere* „curent". La Ioan Rus, pentru *flux* și *reflux* găsim *curgere* și *răcurgere*. Exemplele s-ar putea înmulți, dar vom mai întîlni cazuri, și încă destul de numeroase, cu prilejul prezentării terminologiei celorlalte științe de care ne vom ocupa.

Între 1850 și 1860, dată pînă la care merge cercetarea noastră, manuale de geografie mai importante au scris G. Fontanin în Muntenia și A. T. Laurian în Moldova. În 1855 apare *Cursul elementar de geografie fizică și matematică* al lui G. Fontanin și tot în același an *Manualul de geografie pentru clasa III* al lui A. T. Laurian. Pentru că pînă la această dată majoritatea termenilor uzuali din geografia elementară existau în limba romînă, nu se poate spune că scrierile acestor doi profesori au adus o contribuție însemnată la dezvoltarea terminologiei geografice romînești. Dimpotrivă, aceste manuale pot fi citate, alături de acela al lui Ioan Rus, ca exemple pentru felul în care teoriile latiniste produceau confuzie și derută în dezvoltarea terminologiei științifice romînești. De exemplu, termeni ca *atlas*, *configurație*, *constelație*, *gravitație*, *meridian*, *meridional* etc., frecvenți sub forma aceasta în scrierile mai vechi ale lui Iosif Genilie, Vasile Fabian, Dimitrie Gusti sau Florian Aaron, apar la Fontanin sub forma *atlante*, *configurăciune*, *constellăciune*, *gravitățiune*, *merizian*, *merizional*. Mai mult, A. T. Laurian propunea chiar și latinizarea unor toponimice, cum ar fi *Rapida* pentru *Bistrița* sau *Rîul Bahului* pentru *Bahlui*, fapt pentru care a fost criticat de Ion Ionescu de la Brad în „Romînia literară" din 1855.

O contribuție însemnată, mai ales la difuzarea terminologiei științifice, deci și a celei geografice, aduc în această perioadă și cele cîteva ziare și reviste de popularizare a științei și anume : „Muzeu(l) național", apărut

[1] Ioan Rus, *Icoana pămîntului sau carte de geografie*, Blaj, 1842, *precuvîntarea*.

la Bucureşti, între 1836 şi 1838, sub redacţia lui Ion Eliade Rădulescu, „Icoana lumei", editată de Gh. Asachi la Iaşi, cu unele întreruperi, între 1840 şi 1846, „Universu(l)", editat de Iosif Genilie, la Bucureşti, între 1845 şi 1848, şi „Isis sau Natura", apărută la Bucureşti, între 1856 şi 1859 (prima serie) , sub redacţia lui Iuliu Barasch.

În concluzie, constatăm că pe la 1860 limba romînă dispunea de terminologia elementară proprie geografiei, putîndu-se purta discuţii şi redacta reviste de specialitate într-un limbaj ştiinţific adecvat.

CAPITOLUL II

FORMAREA TERMINOLOGIEI ŞTIINŢELOR NATURALE

Prima scriere în care întîlnim un început de terminologie botanică, zoologică şi geologică [1] în limba romînă este manuscrisul intitulat *Gramatica fizicii*, traducere din limba italiană, de pe la 1790, făcută de Amfilohie Hotiniul [2]. După felul în care este expusă materia, cu întrebări şi răspunsuri, se vede că originalul italian — pe care nu-l cunoaştem — era un manual şcolar elementar. Capitolele care ne interesează aici se intitulează astfel : „Pentru zidirea pămîntului şi pentru celi deosăbite suptstări ce să găsăsc într-însul făcute. Pentru fitongráfie, pentru vieţuitoare şi vieţuire, pentru a lor faceri din sămînţă, rădăcini, odrasli, ramuri, turchini, frunze, flori, poame şi alte şi pentru răsuflarea copacilor. Pentru zoografie, adică vorbire pentru jivini, pentru trupul omenesc, pentru a sali părţi vîrtoasă şi moi şi tîlcuire pentru firea dobitoacelor, a paserilor, a peştilor, a gîndacilor şi pentru celi tîrîitoare, pentru ghioci, scoice, culbeci şi alte, pentru sănătate, bolnăvire, bătrîneţe, pentru somn, visuri, pentru foame, pentru sete şi pentru moarte".

Datorită faptului că traducerea s-a făcut din limba italiană, într-o vreme cînd nu mai existau asemenea scrieri în limba romînă, unii termeni ştiinţifici din acest manuscris au aspect formal italian. Asupra altora s-a exercitat şi influenţa limbii neogreceşti, datorită formaţiei culturale pe care o avea traducătorul. De exemplu : *antropografie*, *aórtă*, *asfalto*, *borace* „borax", *dromedario* „dromader", *emvrion* (şi *emvrione*), *entomografie*, *ermafrodit*, *fitongráfie* „botanică", *glandă*, *hilós* (şi *hilus*), *membrană*, *membro*, *metalo*, *metalic*, *naft*, *nervo* (şi *nerv*), *nimfă*, *pancreas*, *pericardio*, *periostio*, *peritóneo*, *petrolio*, *pleură*, *por*, *poros*, *porositá* „porozitate", *puls*, *selce* „silex", *spermă*, *timpan*, *topázio*, *umore* „umoare", *urină*, *vivipar*, *zoofit*, *zoografie*. Evitînd neologismele, traducătorul acestui text a recurs adeseori la calcuri lingvistice, foarte numeroase, dintre care vom cita numai pe *acrime* „acid", *aşăzămînt* (osos) „sistem", *întinsoare* „tendon", *legătură* „ligament", *mîncător de carne* „carnivor", *păhar* au *cupă* (la floare) „caliciu", *răsuflare* „respiraţie", *urichiuţă* (a inimii) „auricul", *vintricel* (al inimii) „ventricul", *zăr* (al sîngelui) „ser".

[1] Ne referim aici numai la terminologia ştiinţifică, nu la denumirile populare ale plantelor, animalelor ori mineralelor, înregistrate uneori în primele noastre dicţionare sau în liste speciale. Vezi pentru acestea şi I. Coteanu, *Prima listă a numelor romîneşti de plante*, Bucureşti, 1942.

[2] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1627. Mai multe date în legătură cu acest manuscris se găsesc în capitolul consacrat formării terminologiei geografice din lucrarea de faţă.

A doua scriere importantă în care se constată aceleași eforturi de a crea în limba romînă terminologia științelor naturale este *Istoria naturei*

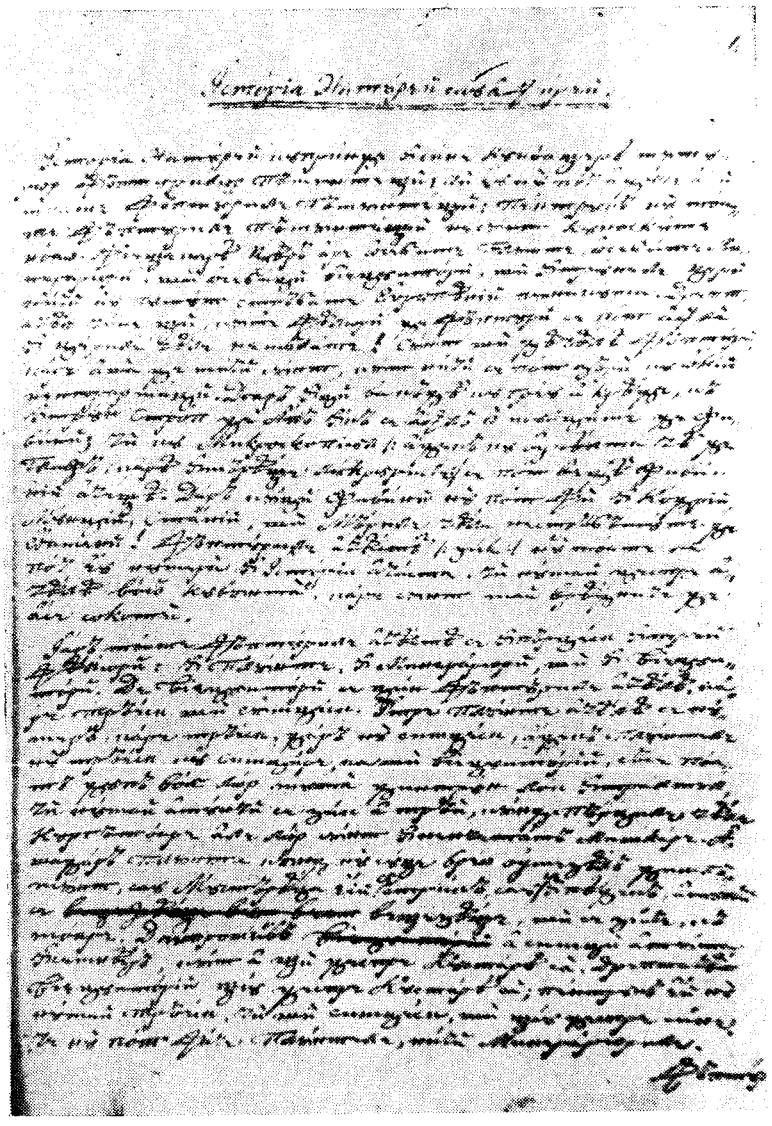

Pagină din *Istoria naturei sau a firei.* (Autograful lui Șincai)

sau a firei, prelucrată de Gh. Șincai după I. H. Hellmuth, între anii 1806 și 1810. Textul se păstrează într-un manuscris autograf al lui Șincai [1],

[1] Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 40. Vezi și Iacob Radu, *Manuscriptele bibliotecii episcopiei greco-catolice romîne din Oradea-Mare*, București, 1923, p. 9.

semnalat pentru prima dată şi studiat de Al. Borza [1]. Traducerea lui Şincai cuprinde următoarele capitole : „Despre plînte", „Despre minerariuri", „Despre vieţuitori" şi „Despre om". Din aceeaşi perioadă datează şi un vocabular cu termeni aparţinînd ştiinţelor naturale, alcătuit de Şincai — după Sigerus şi Hellmuth — în patru limbi : latină, romînă, maghiară şi germană [2]. Textul vocabularului are două redacţii. Prima, intitulată *Vocabularium pertinens ad tria Regna Naturae*, notează întîi termenul latinesc, apoi corespondentul său romînesc, maghiar şi german. A doua redacţie, intitulată *Vocabulariu ce ţine de Istoria Naturei*, notează în primul rînd termenul romînesc.

Pe lîngă numeroşi termeni populari, atît *Istoria naturei* cît şi *Vocabularul* cuprind multe neologisme, de proveniență latină, italiană, germană sau maghiară, după cum se poate constata din exemplele următoare : *alcálin*, *alge*, *amfibii*, *antere*, *aptere*, *argillă*, *ascáride*, *clasuri* (de animale, plante), *coleoptere*, *coralle*, *corollă*, *cristai* „cristal", *diptere*, *hemiptere*, *hil*, *himenoptere*, *înfuzorii*, *însecte*, *lavă*, *lihen*, *margă* „marnă", *minerariuri*, *moluşti*, *nevroptere*, *pistil*, *plîntă*, *pólline* „polen", *pólipi*, *pori*, *pupilla* (ochiului), *semimetalluri*, *spongios*, *sturion*, *súlfure* „sulf", *zoofit*. Ca şi în traducerea lui Amfilohie, întîlnim şi la Şincai numeroase calcuri sau perifraze, cum sînt : *amestecare* „aliaj", *baterea inimii* „puls", *colţul semînţei* „embrion", *curgător* „fluid", *desface* „dizolva", *desime* „densitate", *feritate* „ferocitate", *închietură* „articulaţie", *modru de a se ţine deolaltă* „coeziune", *molime* „maleabilitate", *tărime* „duritate", *vederos* „transparent". Unele dintre ele sînt identice cu cele întîlnite în *Gramatica fizicii*, deşi nu se poate presupune că Şincai ar fi cunoscut acest text moldovenesc.

După traducerea lui Şincai şi pînă la 1837, cînd apare *Istoria naturală*, a lui Iacob Cihac, termeni botanici, zoologici şi geologici se mai întîlnesc în unele cărţi de geografie, de agronomie, de medicină etc., precum şi în ziarele apărute între timp. O parte dintre ei au fost sau vor fi menţionaţi în capitolele consacrate lexicului ştiinţelor respective [3]. Un loc aparte între aceste cărţi îl ocupă scrierea intitulată *Învăţături de multe ştiinţe* (Sibiu, 1811), tradusă din greceşte de arhimandritul muntean Nicodim Greceanu, după cartea cu acelaşi titlu a lui Polizoi Contu Ioanitul. Faptul că traducerea s-a făcut după un text grecesc explică prezenţa în această scriere a multor termeni de proveniență greacă. Dintre aceştia menţionăm pe *arsenicón*, *coleóptera*, *imenóptera*, *imimétalla* „semimetale" (alături de calcul *jumătăţi de metale*), *magnít* (şi *magnet*), *ootóca* „ovipare", *zoologhie*, *zootóca* „vivipare".

După 1830, o intensă activitate în domeniul ştiinţelor naturale se desfăşoară la Iaşi, sub auspiciile *Societăţii de medici şi naturalişti*, fundată în 1833 din iniţiativa doctorilor Iacob Cihac şi Mihail Zotta [4]. Unii

[1] Al. Borza, *Prima istorie naturală romînească*, în „Transilvania", LII (1921), p. 825.

[2] Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 125. Vezi şi Iacob Radu, *op. cit.*, p. 24. Partea latinească şi romînească din acest vocabular a fost publicată de Al. Borza, sub titlul *Primul dicţionar de ştiinţe naturale romînesc*, în „Dacoromania", V (1927—1928), p. 553.

[3] Vezi îndeosebi capitolul *Formarea terminologiei agronomice* din prezenta lucrare, în care sînt prezentate mai multe cărţi de economie rurală apărute la Buda pînă la 1830.

[4] Vezi I. Lăzărescu, *Societatea de medici şi naturalişti din Iaşi între anii 1830—1850*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, V (1954), fasc. 1—2, p. 483. Aici sînt citate şi contribuţiile mai vechi privitoare la activitatea acestei societăţi.

membri ai acestei societăţi fac studii asupra apelor minerale, precum şi asupra florei şi a faunei Moldovei. De la Ioseph Szabo, farmacist în Iaşi şi membru al societăţii, s-a păstrat manuscrisul intitulat *Flora Prinţipatului Moldaviei*, text autograf din anii 1841 şi 1842 [1], în care sînt descrise

ΔΒΔЦΔΤΟΡΙЙ
ДЕ МОЛАТО
ЦІЙНЦЄ
Фолосітоаре Копілоръ Крещінєскій чій ве сор вре сх ѧ-
вѣцъ ші сх ціе Дѣнеделніка Скрипторъ.
Ѣпвцѣте
де Дѣскалъ Полизон Конте Іоаннітъ, ші
типъріте ѧ Вієнна. 1806.
Ціпе Бъдем пълніторе дѣпре че Грекіеще пре лѣмеа Гоподіеще, ші ѡ-
ѣдіїа ші ѡпітіеле Смирнеълій Архімандрітъ Кир
Нікодим Грекеще, ші дінтрѣ пълнітоа-
ле сале ші типъріте спре фолосъ нѣмълор
Гоподіеще Архімандріс прін чересте-
ре пре сфѣрѣіеле Ѳпіскопіе ѧл
Архіепълій
КЪГЕТЪСЙФ.
17 IUL 1950
СЙКІЙ,
ѧ Типографіа лъй Іоаннъ Бадт.
1811.

Învăţături de multe ştiinţe, Sibiu, 1811. (Foaia de titlu)

un mare număr de plante, clasificate după cel de-al doilea sistem al lui Linné. Terminologia de specialitate folosită de Szabo în descrierea plantelor înregistrate constă din numeroase calcuri lingvistice, create fie după termenii latineşti, fie după termenii germani sau maghiari. Uneori el recurge şi la terminologia populară. De exemplu : *despărţitură* „lob", *chicător* „caduc", *foiţă* „petală", *hiresteit* „serat", *inimat* „cordat", *mîţîşor*

[1] Biblioteca Muzeului de istorie naturală al Universităţii din Iaşi, ms. III—503. Vezi descrierea acestui manuscris la C. Burduja şi colab., *Flora Prinţipatului Moldaviei de I. Sz(abo), 1841*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", secţ. II, tom. II (1956), fasc. 1, p. 353.

„ament", *păhar* (şi *păhăruţ*) „caliciu", *picioruţ* „peţiol" şi „pedunculi", *schimbător* „altern", *submuntesc* „submontan", *trăitor* „peren" etc.

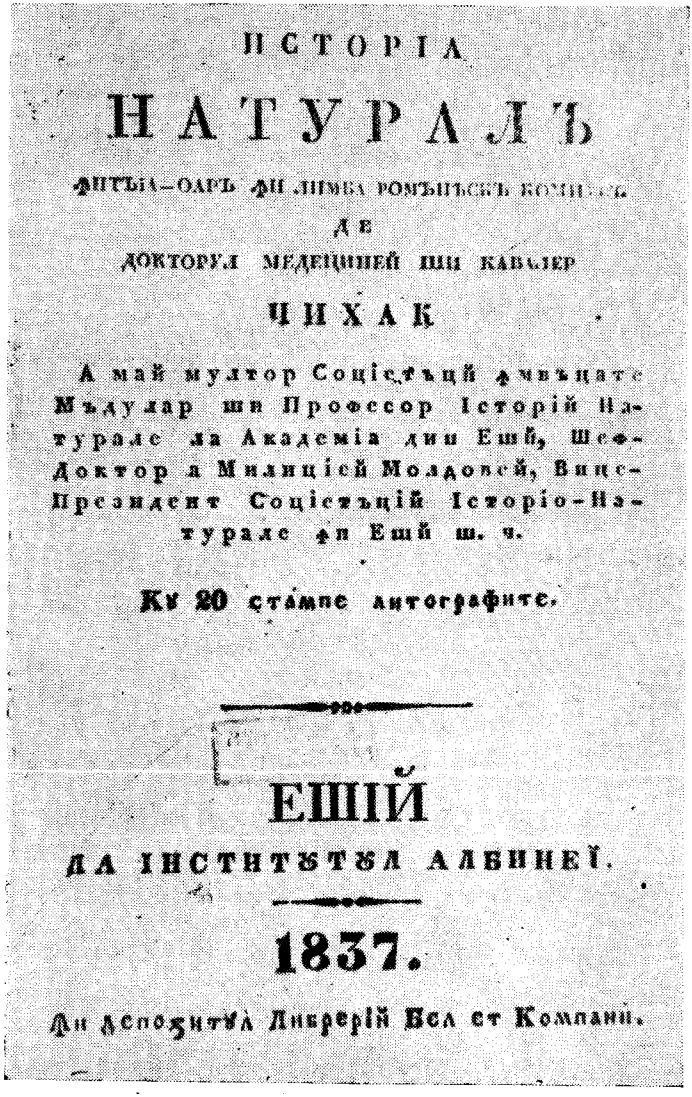

ИСТОРІА

НАТУРАЛЪ

ДИНТЪІА—ОАРЪ ДИ ЛИМБА РОМЪНЪСКЪ КОМПУСЪ

ДЕ

ДОКТОРУЛ МЕДЕЦИНЕЙ ШИ КАВАЛЕР

ЧИХАК

А май мултор Соціетъцій дмвъцате Мъдулар шн Профессор Історій Натуралє ла Академіа дин Ешй, Шеф-Доктор а Миліцісй Молдовей, Вице-Президент Соціетъцій Історіо-Натуралє дп Ешй ш. ч.

Ку 20 стампе литографите.

ЕШИЙ

ДА ІНСТИТУТУЛ АЛБИНЕЙ.

1837.

Ди депозитул Либрерій Бол ет Компани.

Istoria naturală, Iaşi, 1837. (Foaia de titlu)

În 1837 apare la Iaşi *Istoria naturală*, prelucrată de Iacob Cihac după diferite tratate germane [1], fiind primul manual de ştiinţe naturale

[1] Pentru partea mineralogică, vezi I. Atanasiu, *Cea mai veche mineralogie tipărită în limba romînă*, extras din „Analele Academiei Romîne", Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, seria III, tom. XVI, p. 237. Pentru partea botanică, vezi E. Ţopa, *Bibliografia manualelor romîneşti de botanică*, în „Revista de pedagogie", V (1935), p. 237.

tipărit în limba romînă. Cartea era destinată mai ales elevilor Academiei Mihăilene, unde Cihac funcționa ca profesor de științe naturale. În prefața lucrării, el atrage atenția asupra greutății pe care a întîmpinat-o din cauza lipsei în limba romînă de atunci a terminologiei de specialitate. „Fiind limba aceasta încă nu îndestul cultivită, spre a să putea rosti deplin despre științe — spune Cihac —, apoi am fost nevoit a întrebuința multe cuvinte din acea latină și grecească, prin a cărora agiutori limba cu vreme fără îndoială mult să va înavuți, iar spre înlesnirea înțălegerii să va alătura la sfîrșitul cărții tîlcuirea acestor cuvinte". Dar terminologia științifică folosită de Cihac nu este numai de proveniență latină (și mai puțin grecească), ci și de proveniență germană. Îndeosebi calcurile lingvistice sînt create după termenii germani. Acest fapt se poate constata și explica cu ușurință, deoarece numele tuturor claselor, ordinelor, genurilor și speciilor aparținînd celor trei regnuri sînt date atît în limba romînă cît și în latină și germană (uneori și în franceză). Ca și în cazul celorlalte scrieri comentate în acest studiu introductiv, vom prezenta aici o listă de termeni extrași din manualul lui Cihac. Menționăm că termenii citați sînt foarte puțini în comparație cu numărul mare de cuvinte și expresii de specialitate puse în circulație prin acest text. De exemplu : *animal, anual, apparat, ațid* „acid", *brahiopode, bradipode sau animale trîndave, celulă, coleoptere, cristal, cristalic, cristalizație, cristalografie, dermoptere, diptere, echinoderme, entomologhie, extremitate, fermenta, fibră, fluor, formație, fosil, gasteropode, gaz, granulos, insecte, instinct, lavă, lepidoptere, libellulă, mangan, metamorfoză, mineral, miriapod, nativ, neuroptere, plîntă, poligamie, substanție, tentacul, țilindric, ținc* „zinc", *țirculație, zoofit* și altele. După cum se observă din exemplele citate, la unii termeni se resimte influența pronunției germane : *ațid, țilindric, ținc, țirculație.*

Între calcurile folosite de Cihac sînt unele care circulau deja în scrierile epocii, ca : *apatic* „acvatic", *cîtime* „cantitate", *desface* „dizolva", *ghindură* „glandă" etc. Altele însă apar numai în manualul său și, datorită caracterului lor greoi și impropriu limbii romîne, nu s-au răspîndit. Dintre acestea menționăm pe *asfalt-pămînt* (< germ. *Asphalterde*), *varpămînt* (< germ. *Kalkerde*), *ipsospămînt* (< germ. *Gypserde*), *magnetcvarț* (< germ. *Magnetkies*), *plumbhrom* (< *Bleichrom*) etc. Uneori, după cum au observat cercetătorii de specialitate, Cihac greșește în folosirea terminologiei germane și în crearea calcurilor pe care le propune. Cu toate acestea, toți sînt de acord că manualul său reprezintă o contribuție însemnată nu numai la popularizarea cunoștințelor de științe naturale, ci și la crearea și la dezvoltarea terminologiei de specialitate în limba romînă.

Al doilea text de științe naturale tipărit în limba romînă este *Manualul de istorie naturală* al lui Teodor Stamati, apărut la Iași în 1841. După cum relatează el însuși în prefață, Stamati a prelucrat partea botanică și cea mineralogică după autori străini, pe care nu-i menționează, iar partea zoologică după manualul lui Cihac. Deși ca volum este mult mai mică decît lucrarea lui Cihac, scrierea lui Stamati reprezintă un relativ progres în ceea ce privește terminologia științifică. Spre deosebire de Cihac, el se orientează — atît în privința împrumuturilor propriu-zise cît și în crearea calcurilor — mai mult după limba latină.

Faptul că manualele de istorie naturală ale lui Cihac și Stamati abundă în calcuri lingvistice se datorește influenței exercitate asupra auto-

rilor lor de curentul purist, susținut în cercul literar și științific al lui Asachi de către filologul Gh. Săulescu. O bogăție asemănătoare de calcuri lingvistice nu mai întîlnim decît în *Compendiul de istoria naturală pentru începători* (Blaj, ediția I, 1850 ; ediția a II-a, 1856), alcătuit de profesorul ardelean (latinist !) Simeon Mihali.

La numai un an de la apariția cărții lui Stamati, o societate de profesori ieșeni, sub conducerea lui Gh. Asachi, începe publicarea unui

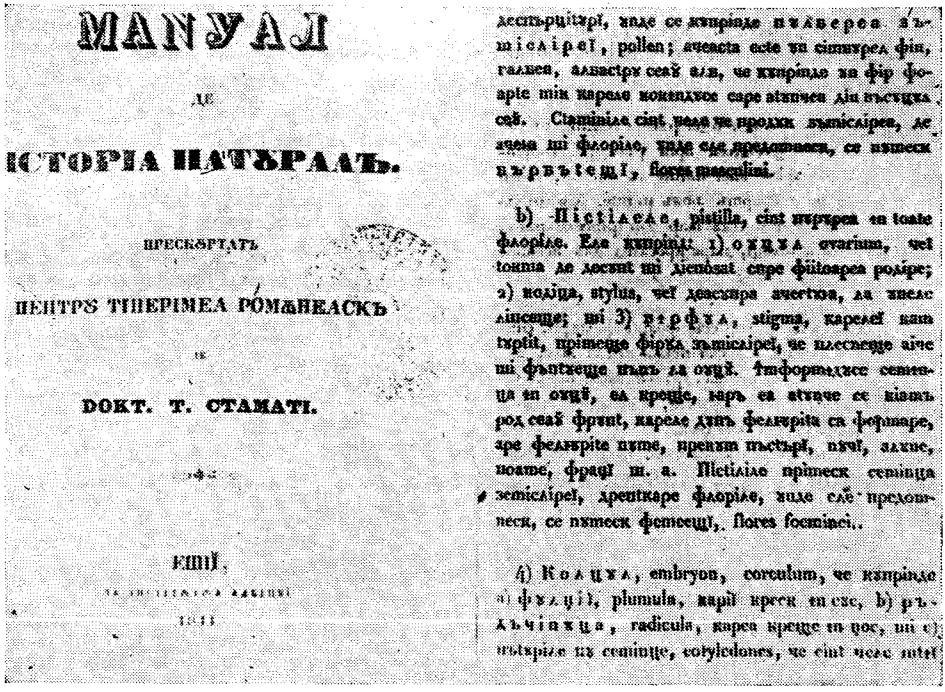

МАНУАЛ

ДЕ

ІСТОРІА НАТЎРААЛЪ.

ПРЕСКЎРТАТЪ

ПЕНТРЎ ТІНЕРІМЕА РОМЪНЕАСКЪ

ДОКТ. Т. СТАМАТІ.

ЕШІ.

Foaia de titlu și o pagină din *Manual de istoria naturală*, Iași, 1841.

dicționar enciclopedic de proporții mai reduse, intitulat *Lexicon de conversație*. Pentru că întreprinderea era cam îndrăzneață pentru vremea aceea, deși era condusă de o personalitate culturală ca Asachi, tipărirea lexiconului nu a putut continua ; a apărut din el doar o singură fasciculă, în 1842. Menționăm aici și acest lexicon, deoarece cuprinde mulți termeni din domeniul științelor naturale, dintre care unii neîntîlniți în manualele cercetate.

Un alt text care prezintă importanță pentru istoria terminologiei științelor naturale este și cursul de istorie naturală predat de Leon Filipescu la seminarul de la Socola, în 1842. Un fragment din acest curs, copiat de elevul Ioan Cernătescu, în octombrie 1842, se păstrează în ms. 43 (f. 64—89) din Biblioteca Academiei R.P.R.

În procesul de creare și mai ales de difuzare a terminologiei științelor naturale în Moldova, o contribuție însemnată aduce și gazeta „Icoana

lumei", apărută la Iași, cu cîteva întreruperi, între 1840 și 1846, sub redacția lui Gh. Asachi. Potrivit cu programul anunțat în primul său număr, această gazetă publică scurte articole privitoare la anumite fenomene din univers, popularizează diferite invenții sau noi descoperiri în domeniul științei, lămurește o serie de taine din viața plantelor și a animalelor. Fiind redactată de membri ai cercului științific al lui Asachi, „Icoana lumei" are o limbă bogată în calcuri lingvistice și, în general, cu un pronunțat aspect arhaic.

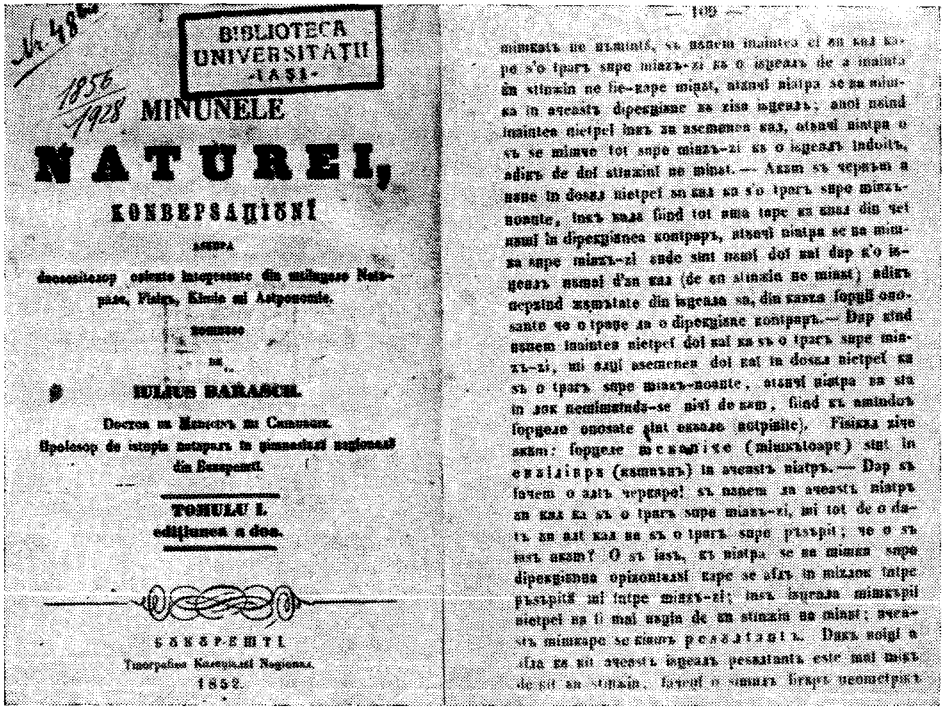
BIBLIOTECA UNIVERSITATII -IASI-

MINUNELE

NATUREI,

KONBERSAȚIONI

SUȚUS BARASCHI.

Tomulu I.

BUCUREȘTI

Tiparulu Kolegiului Nationalu.

1852.

Foaia de titlu și o pagină din *Minunele naturei*, București, 1852.

În raport cu această intensă activitate desfășurată acum de moldoveni în domeniul popularizării științelor naturale, muntenii rămîn puțin în urmă. În primul rînd, la București nu există o societate de medici și naturaliști ca aceea de la Iași. Apoi, nici unul dintre profesorii care au predat această disciplină la Colegiul Sf. Sava n-a publicat vreun manual de istorie naturală în același timp cu profesorii moldoveni. Totuși, meritul muntenilor este acela de a fi avut prima gazetă de popularizare a științei, „Muzeu(l) național" (1836—1838), apărută cu patru ani înaintea gazetei similare moldovenești, „Icoana lumei". Și sub raportul contribuției la crearea stilului științific muntenii pășesc de pe acum înainte. „Muzeu(l) național", apărut sub redacția lui Eliade Rădulescu, și „Universu(l)" (1845—1848), editat de Iosif Genilie, apar la un nivel științific și stilistic superior față de cel al gazetei „Icoana lumei".

Dintre munteni, contribuția cea mai însemnată la crearea și dezvoltarea terminologiei științelor naturale în această perioadă o aduce doctorul Iuliu Barasch, profesor la Colegiul Sf. Sava, prin activitatea sa publicistică desfășurată de la 1850 înainte [1]. În 1850 el publică, la Craiova, primul volum din lucrarea sa intitulată *Minunele naturei*. Volumele al doilea și al treilea ale acestei lucrări, împreună cu o nouă ediție a volumului întîi, au apărut la București în 1852. Cu doi ani mai tîrziu Iuliu Barasch publică o *Istorie naturală*, tradusă din limba franceză după G. Belèze. Ediția a doua a acestei cărți a apărut în 1856. Scrierile lui Barasch menționate pînă acum cuprind aproape întreaga terminologie de specialitate folosită în manualele de curs mediu pînă astăzi. Majoritatea termenilor sînt împrumuturi propriuzise, în general adaptate specificului limbii romîne. La aceasta a contribuit și faptul că el s-a orientat după limba franceză, în timp ce contemporanii săi moldoveni, Cihac și Stamati, se orientaseră după germană și latină. Calcurile lingvistice, atît de numeroase la Cihac și Stamati, sînt în scrierile lui Barasch aproape inexistente.

Tot doctorul Iuliu Barasch este și redactorul revistei „Isis sau Natura", apărută la București între 1856 și 1859, prima serie, în 1862 a doua serie, iar în 1865 seria a treia. Din subtitlul revistei, „Jurnal pentru răspîndirea științelor naturale și esacte în toate clasele", schimbat apoi în „Jurnal pentru răspîndirea științelor naturale în Romînia", se poate vedea nu numai sfera preocupărilor, ci și caracterul ei popularizator. Ca nivel științific, este mult superioară gazetelor și revistelor similare anterioare, „Muzeu(l) național", „Icoana lumei" și „Universu(l)". Și din punctul de vedere al terminologiei științifice această revistă reprezintă un progres însemnat, fiind încă o dovadă că și în domeniul științelor naturale exista, pe la 1855—1860, terminologia necesară tratării unor probleme de specialitate într-un stil științific corespunzător. Această constatare, alături de cele făcute cu prilejul expunerii procesului de creare a terminologiei științifice din alte domenii ale științei, întărește afirmația noastră că pe la 1860 limba romînă dispunea de o terminologie științifică destul de bogată și de precisă.

[1] În legătură cu activitatea lui Iuliu Barasch, vezi S. Izsák, *Dr. Iuliu Baraș, un mare popularizator al științelor naturii*, Editura științifică, București, 1956.

CAPITOLUL III

FORMAREA TERMINOLOGIEI AGRONOMICE

Preocupări teoretice în legătură cu diferitele ramuri ale agriculturii apar la romîni abia către sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi sînt determinate de interesul crescînd manifestat acum pentru sporirea producţiei agricole. Înlăturarea monopolului turcesc asupra comerţului extern al Ţării Romîneşti şi al Moldovei, după pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) şi mai ales după pacea de la Adrianopole (1829), lărgeşte considerabil volumul exportului de mărfuri romîneşti, între care cerealele ocupă un loc important. De aici preocuparea susţinută a proprietarilor de moşii şi a arendaşilor de a produce cît mai multe cereale-marfă. În afară de extinderea terenurilor pentru cultură, făcută şi prin acapararea pămîntului ţăranilor liberi, şi de creşterea progresivă a numărului zilelor de clacă ale iobagilor, moşierii încep să se preocupe şi de cunoaşterea şi folosirea unor metode de lucru şi a unor mijloace tehnice mai avansate, pentru a mări randamentul exploatărilor agricole. Acelaşi interes pentru creşterea producţiei agricole se constată acum şi în Transilvania, unde este stimulat de politica de dezvoltare economică şi culturală a imperiului austriac, promovată de Maria Tereza şi de urmaşii ei la tron.

Prima carte cu caracter agronomic, tratînd despre una dintre principalele ramuri ale economiei rurale, este *Economia stupilor* a doctorului ardelean Ioan Molnar, tipărită la Viena în 1785. Scrisă „ca să se deprindă şi alţii după temeiurile cele încuviinţate ale aceştii desfătătoare economie şi folositoare fieştecăruia casnic", se spune în prefaţă, cartea lui Molnar îşi propune în primul rînd să combată unele practici înapoiate şi pricinuitoare de mari pierderi pentru stupari, printre care şi obiceiul de a ucide albinele din ştiubeie pentru a le lua mierea şi fagurii. Terminologia apicolă folosită de Molnar este cea populară în Transilvania. Totuşi, „pentru lipsa şi scăderea cuvintelor în limba rumînească", autorul a trebuit să împrumute şi cîteva cuvinte din limbi străine. Dintre acestea, în afară de *economie*, din chiar titlul cărţii, menţionăm pe *materie* „substanţă, material", *organ* (cu sens anatomic), *practic* (şi *practicesc*), *teorie*, *teoretic* (şi *teoreticesc*), împrumuturi din latină, germană sau franceză. Formele *practicesc* şi *teoreticesc* au rezultat prin înlocuirea sufixelor adjectivelor lat. *practicus* şi *theoreticus* sau germ. *praktisch* şi *theoretisch* cu sufixul rom. *-icesc*, provenit la noi din limba rusă şi foarte productiv în epoca respectivă [1]. Pentru

[1] Vezi Fulvia Ciobanu, *Sufixul romînesc -icesc*, în „Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba romînă", vol. I, Bucureşti, 1959, p. 103.

„experiență" Molnar folosește cuvîntul *ispitire*. Ediția a doua a acestei cărți a apărut la Sibiu în 1808.

În 1796 apare, probabil la Rîmnic, broșura intitulată *Oarecare secreturi ale lucrării pămîntului și ale meșteșugului sădirii, tălmăcite dintru o carte a unui dascal vestit și iscusit în meșteșugul lucrării de pămînt, adecă al plugului.* Nu se cunoaște încă autorul sau cartea din care s-a tradus, nici tra-

Foaia de titlu și o pagină din *Oarecare secreturi ale lucrării pămîntului*, 1796.

ducătorul. Din interesanta prefață la această scriere se vede că anonimul ei traducător urmărea să atragă atenția romînilor asupra experienței și a progreselor făcute în domeniul agriculturii de către popoarele mai civilizate. Cele cîteva „secreturi" dezvăluite în cuprinsul broșurii sînt îndrumări cu caracter general, despre care numai cercetătorii de specialitate ar putea spune în ce măsură aduceau lucruri noi față de felul în care se practica agricultura la romîni în perioada respectivă. Importanța acestei broșuri nu stă însă în conținutul său, ci în valoarea ei documentară, fiind primul text în care se atestă la noi preocupări teoretice privind îmbunătățirea metodelor de lucru în agricultură[1].

[1] Vezi prezentarea pe scurt a conținutului acestei broșuri la D. G. Chițoiu, *Dezvoltarea științelor agricole în Romînia*, București, 1930, p. 9—10.

După anul 1800, un mare număr de manuale sau broşuri de popularizare a unor cunoştinţe agronomice mai avansate se publică în Transilvania. Dacă pînă la 1830 în Muntenia şi în Moldova apare doar o singură scriere în care se dau şi cîteva îndrumări cu caracter agronomic, pentru Transilvania numai în tipografia de la Buda se publică în acest timp vreo zece broşuri sau cărţi mai cuprinzătoare privitoare la variate domenii ale economiei rurale, majoritatea fiind prelucrări sau traduceri din limba germană. Pentru că nu putem grupa aceste tipărituri după domeniile la care se referă, dat fiind conţinutul eterogen al unora dintre ele, le vom menţiona pe toate, în ordine cronologică, scoţînd în evidenţă contribuţia fiecăreia la dezvoltarea terminologiei ştiinţifice de specialitate.

În 1804 apare la Lemberg broşura intitulată *Învăţătură despre sămănarea inului, pentru Bohemia, Moravia şi Silezia*, tratînd despre avantajele pe care le prezintă cultivarea acestei plante textile şi despre fazele de lucru din cultura ei. Textul este scris în două limbi : pe paginile cu soţ în limba romînă, iar pe cele fără soţ în limba germană. Traducătorul ei este anonim. Dintre termenii ştiinţifici întîlniţi în această scriere şi care pot fi consideraţi ca aparţinînd şi agronomiei, menţionăm pe *cultură*, *maşină*, *material* (de construcţie), *plan* (de construcţie), *plantă*, *product*, împrumutaţi din germană sau din latină. Pentru „experienţă" traducătorul foloseşte cuvîntul mai vechi *ispită*.

Doi ani mai tîrziu, în 1806, se tipăreşte la Buda *Povăţuire cătră economia de cîmp, pentru folosul şcoalelor romîneşti celor din Ţeara Ungurească şi din părţile ei împreunate*, primul manual de agronomie tipărit în limba romînă [1]. Deşi numele lui Gh. Şincai nu este menţionat pe foaia de titlu sau în altă parte a cărţii, sînt indicii sigure că acest manual a fost alcătuit de el sau este o prelucrare a lui după vreun manual elementar german [2]. În cele peste două sute de pagini ale lucrării, autorul tratează pe scurt despre toate ramurile principale ale economiei rurale : agricultură, pomicultură, viticultură, zootehnie, avicultură, apicultură, sericicultură. Terminologia de specialitate folosită de Şincai este aproape în întregime cea populară în Transilvania, fapt explicabil atît prin destinaţia pe care o avea cartea sa, cît mai ales prin lipsa în limba romînă de atunci a unei terminologii ştiinţifice. Ca şi în domeniul altor discipline pentru care a tipărit sau a pregătit manuale şcolare, el încearcă şi aici să suplinească această lipsă. Printre puţinii termeni cu caracter ştiinţific întîlniţi în această scriere, în majoritate luaţi din latină sau din italiană, figurează şi următorii : *chilindru* sau *tăvală* „tăvăluc", *domestic*, *edisar* „specie de sparcetă", *esperienţie*, *galetă* „gogoaşa viermelui de mătase", *glutinos* „lipicios", *înoculaţie* „altoire în ochi", *margă* „marnă", *naturalnic* „natural", *plîntă* „plantă", *speltă* sau *tenc* „specie de grîu", *turfă* „pămînt vegetal". În locul termenilor *arabil* şi *celulă* (la fagure) sînt folosite cuvintele (pămînt) *arător* şi *căsulie*. Cu sensul de „cereale", Şincai întrebuinţează cuvîntul regional ardelenesc *bucate*. Pentru „pepinieră" foloseşte cuvîntul *şcoală* (de altoi sau de viţe).

---

[1] Se pare că acest manual a avut mai multe ediţii. Biblioteca Academiei R.P.R. posedă un exemplar din ediţia apărută în 1847, tot la Buda, în care textul este absolut identic cu cel din ediţia de la 1806.

[2] Vezi S. Puşcariu, *„Economia" din 1806, de Şincai*, în „Dacoromania", I (1920—1921), p. 348 ; Al. Borza, *Prima istorie naturală romînească*, în *loc. cit.*

Tot în 1806 se tipărește în Muntenia, probabil la București, *Această cărticică ce acum întîiași dată s-au tipărit și s-au tîlmăcit după limba leșască pre limba rumînească, care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a*

ПОВѢЩУЙРЪ
КѢТРѢ
ЕКОНОМІЯ ДЕ КѦМП
ПЕНТРѢ ФОЛОСУЛ
ШКОЛЛЕЛОР РѺМѦНЕЩІЙ
ЧѢЛѠР ДИН
ЦѢРА ОУНГУРЕСКЪ,
ШИ ДИН ПѢРЦИЛЕ ЕЙ ДОБЪНАТЕ.
КЪ МИЛОСТИВА ДОКѢДИНЦѢ Ѡ ДОПЪРАТІЩІЙ, ШИ
ВІСАРѠ-КРАЇЩІЙ, ШИ ДПОСТОЛИЧІЩІЙ МАРІЙ.
МЕ ДЕГАТЪ КЪ ЗО КРІЙ.
ЛА БУДА,
Ѡ КРАЇСКА ТУПОГРАФІЕ Ѡ ОЎНИВЕРСИТАЦІЙ
ОУНГУРІЩІЙ. 1806.

Povățuire către economia de cîmp, Buda, 1806. (Foaia de titlu)

toată obștea, atît oamenilor, cît și dobitoacelor, cît și pentru ceia ce să vor sili cu toată inima a învăța vre un meșteșug... Traducerea este făcută de Gavriil Vinețchi și dedicată domnitorului de atunci al Munteniei, Constantin Ipsilante. O nouă ediție a acestei scrieri a apărut în 1826. După cum se

vede şi din titlu, cartea cuprinde sfaturi cu privire la diferite treburi gospodăreşti. Alături de îndrumări cu caracter agricol, se dau şi reţete pentru spoitul sau smălţuitul vaselor etc. Terminologia ştiinţifică oglindeşte şi aici, ca în aproape toate scrierile apărute în Muntenia sau Moldova în jurul anului 1800, amestecul de elemente neologice de origine latină sau romanică cu elemente neogreceşti. De exemplu : *blastor* (şi *plastor*), *epilipsie* (şi *ipilepsie*), *iconomie*, *magnet*, *materie*, *vctriol* „vitriol" şi altele.

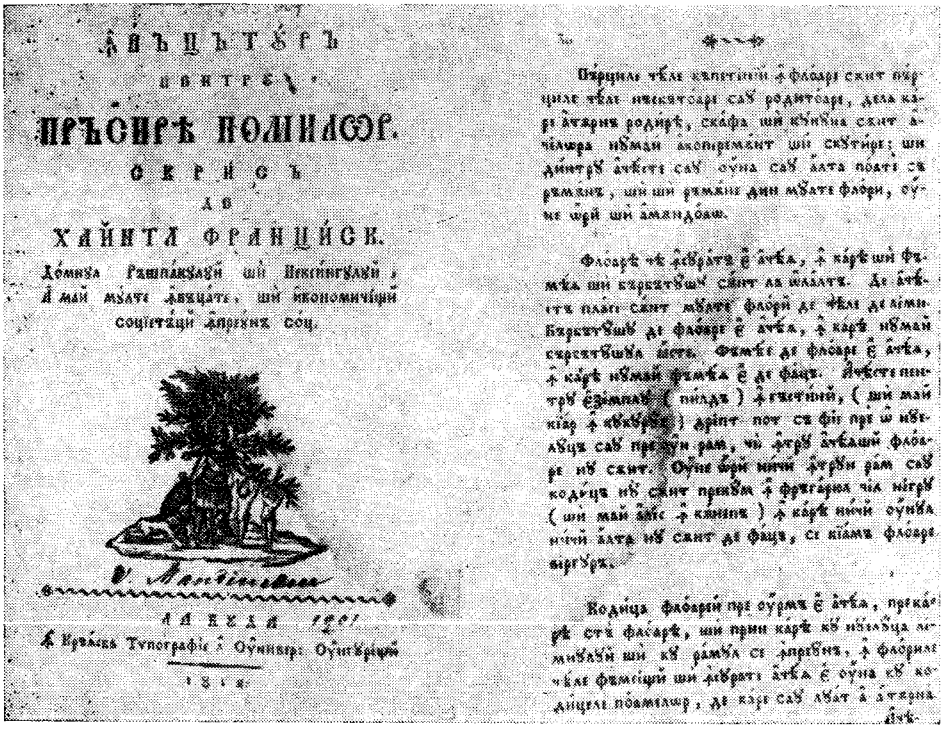

Foaia de titlu şi o pagină din *Învăţătură pentru prăsirea pomilor*, Buda, 1812.

Un manual în parte asemănător cu acela publicat de Şincai în 1806 apare la Buda în 1807, intitulat fiind *Carte de mînă pentru bine-orînduita economie, lucrarea cîmpului şi pentru plămădirea şi pîndirea a vitelor şi păsărilor celor casnice, spre mare treabă a plugarilor celor romîneşti.* Traducerea din limba sîrbă a acestei cărţi este făcută de Grigore Obradovici, pe atunci director al şcolilor din Caransebeş. Deşi limba acestui manual are un pronunţat caracter regional şi arhaic, traducătorul foloseşte şi cîteva neologisme. În afară de termeni ca *insecturi* „insecte", *cretă*, *materie*, *natură*, *văpură* „abur", de proveniență latină, italiană sau franceză, întîlnim în această scriere şi cuvinte de proveniență germană ori asupra formei cărora se recunoaşte influenţa limbii germane. De exemplu : *esparţet*, *ghips*, *luţern*, *suşpiţie* „suspiciune", *torf* „pămînt vegetal".

În anii 1812 și 1813 tipografia din Buda îmbogățește literatura agronomică românească cu o serie de traduceri din limba germană, făcute de Petru Maior [1]. Astfel, în 1812 apare traducerea cărții lui Heintl Francisc, intitulată *Învățătură pentru prăsirea pomilor*, primul tratat elementar de pomicultură apărut în limba română. După forma sau sensurile pe care le au unele neologisme din această scriere se vede că Maior urmărea cultivarea limbii române literare prin împrumuturi din latină sau din italiană. Dintre termenii de proveniență latină sau italiană menționăm pe *colină*, *colinos* „deluros", *coroană*, *lumacă* „specie de melc", *nutremînt*, *remn* „regn" (cu grupul *gn* > *mn*, ca în elementele latine moștenite), *scopure* „stînci", *scopuros* „stîncos", *tuburi* (vasculare). Pentru „experiență" se folosesc în această scriere atît termenii *ispită* și *ispitire* cît și *isperință* sau *isperiință*.

Dificultățile mari pe care le-a întîmpinat Petru Maior ori de cîte ori a fost nevoit, ocolind neologismele, să găsească o formă românească de exprimare pentru unele noțiuni noi se oglindesc în perifraze și calcuri ca: *bărbătuș de floare* „stamină", *fămeie de floare* „pistil", *floare însurată* „floare hermafroditică", *floare vérgură* „floare unisexuată", *flori bărbătușe* „flori masculine", *flori muierușe* „flori feminine", *înboierirea* (pomilor) „înnobilarea prin altoire", *pulberea cea roditoare* „polen", *scafă* „caliciu" și altele.

Tot în 1812 se tipăresc la Buda două broșuri privitoare la fabricarea zahărului. Prima se intitulează *Pentru facerea zahărului din mustureață de jugastru*, iar a doua *Învățătură de a face sirup și zăhăr din mustul tuleilor de cucuruz, după ce s-a cules cucuruzul de pre ei*, tradusă după I. Neuhold. Un rezumat după altă carte germană cu conținut asemănător a apărut, tot la Buda, în 1813, cu titlul *Dissertație a lui Ioan Burgher M. D. despre zăhăr, carele din must de tulei de cucuruz și de jugastru se face.*

Preocuparea intensă a europenilor de a găsi materii prime autohtone pentru fabricarea zahărului se datorește blocadei continentale instituite de Napoleon în 1806, potrivit căreia mărfurile engleze, deci și zahărul de trestie adus de englezi din coloniile lor, nu puteau pătrunde pe continent. Este elocventă în acest sens mărturia pe care o face Bürger în prefața la disertația sa: „Cu adevărat voi vădi cum că noi zăharul cel de acasă cu atît de aci înainte îl vom cumpăra, cu cît mai demult se cumpăra cel din India, cînd volnice era negutitorilor deschise mările".

Prima broșură dintre cele menționate mai sus nu s-a putut găsi în nici una dintre bibliotecile mari din țara noastră. Traducătorul ei este desigur tot Petru Maior. Ca și în cazul altor scrieri traduse de Maior, aproape toate neologismele folosite în *Învățătură de a face sirup și zăhar din mustul tuleilor de cucuruz* au aspect latinesc sau italian. De pildă: *agru* „pămînt arabil", *cilindru*, *cristal*, *diámetru*, *elastic*, *odora* „mirosi", *sapor* „gust". Același aspect latinesc sau italienesc au și majoritatea neologismelor din *Dissertație a lui Ioan Burgher*... Dintre cele nemaiîntîlnite pînă acum, menționăm pe *cannă* „trestie", *cáustică*, *corp*, *cristalizație*, *evaporație*, *isperimînt* (și *esperimînt*), *lagenă* „vas (de lut)", *massă* „grămadă, cantitate", *seminariu* „pepinieră", *superfață* „suprafață", *tornulă* „pîlnie". Nu

[1] Vezi N. A. Ursu, *Cărți de popularizare a științei traduse de Petru Maior*, în „Limba română", nr. 2, 1961, p. 135.

este exclus ca pentru unele dintre neologismele menţionate traducătorul să fi avut în vedere şi formele germane. Pentru „cantitate", Maior propune termenul *cînţime*, glosat o dată prin *măsură*, iar altă dată prin lat. *quan-*

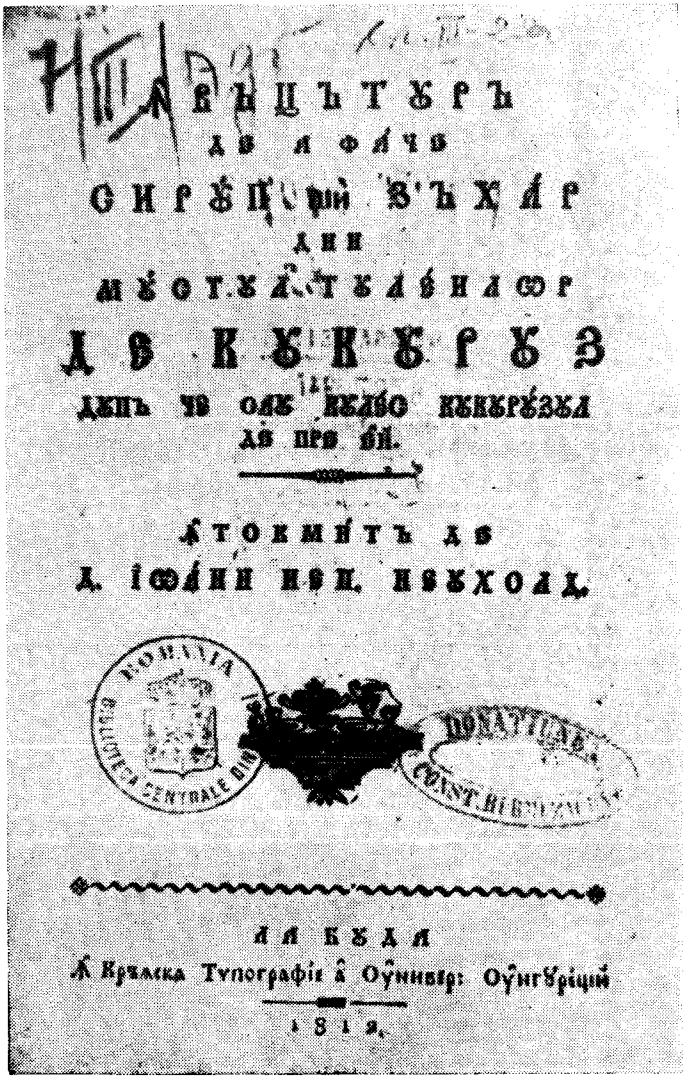

Învăţătură de a face sirup şi zăhăr, Buda, 1812. (Foaia de titlu)

titas. Probabil că forma *cînţime* a fost creată de Maior din lat. *quantus* sau it. *quanto* + sufixul *-ime*. Potrivit legilor fonetice ale limbii romîne şi prin analogie cu termenii latineşti moşteniţi, *a* + *n* + *t* din *quantus* sau *quanto* a devenit *î*, iar *t* + *i* din sufixul *-ime* s-a transformat în *ţ*. Tot cu sufixul *-ime* s-a format, de la *cît*, cuvîntul *cîtime* „cantitate", frecvent în

prima jumătate a secolului trecut. În scrierile lui Maior apare des şi forma *atînt*, o refacere a lui *atît* după aceleaşi principii etimologiste.

Cel dintîi tratat elementar de viticultură în limba romînă, intitulat *Învăţătură despre agonisirea viţei de vie şi despre măiestria de a face vin*,

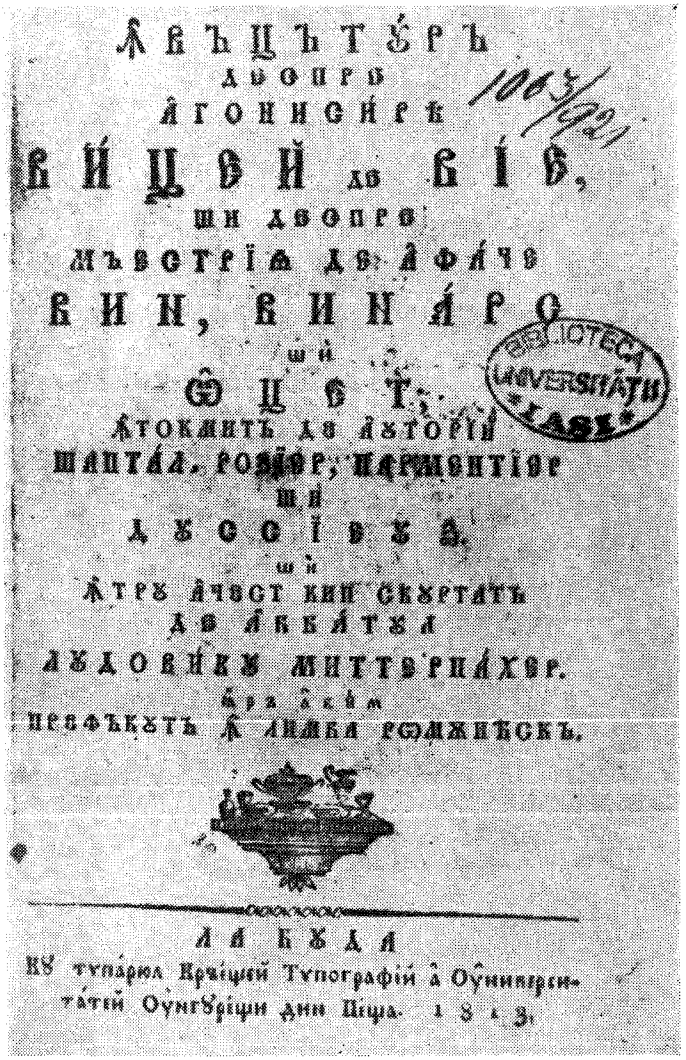
ЇНВѢЦѢТѮРѢ
ДЕСПРЕ
АГОНИСИРЕ
ВИЦЕЙ ДЕ ВІЕ,
ШИ ДЕСПРЕ
МЪЕСТРІЕ ДЕ А ФАЧЕ
ВИН, ВИНАРО
ШИ
ОЦЕТ,
АТОКМИТЪ ДИ АСТОРІЙ
ШАПТАЛ, РОЗЕР, ЧАПТАЛЬ
ШИ
ДЕСОЇЕРЕ.
ШИ
АТРЕ АУТОРІ КЕЛЕ СЕКРЕТАТЪ
ДЕ АЛЕМАНЕШТЕ
ЛУДОВИК МИТТЕРПАХЕР.
Кр. 2 к. 50 м.
НЕМЦЪКЕТЪ Ш ЛИМБА РОМЪНЕСКЪ.
BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII "IAŞI"
1063/921
Л А БУДА
ИЪ ТИПАРІЯ Крайєй Типографій Ш Оу̂ниверситатій Оу̂нгуріи Дин Пеща. 1 8 1 3.

Învăţătură pentru agonisirea viţei de vie, Buda, 1813. (Foaia de titlu)

vinars şi oţet, s-a tipărit la Buda în 1813. Este traducerea compendiului alcătuit în limba germană de abatele Ludovic Mitterpacher după patru autori francezi. Numeroasele neologisme din această scriere, comparate cu cele întîlnite în textele menţionate mai sus, precum şi alte particularităţi comune de ordin lingvistic, arată că traducătorul ei este tot Petru

Maior. Proveniența latină sau italiană, ori din ambele limbi în același timp, a majorității neologismelor care apar în cărțile tipărite acum la Buda se explică prin faptul că autorii sau traducătorii lor erau latiniști, iar mulți dintre ei, mai ales clericii, aveau studiile superioare făcute la Roma.

Excluzîndu-i pe cei întîlniți și în scrierile prezentate mai înainte, termenii cu caracter științific folosiți în traducerea de care ne ocupăm sînt următorii: *acid*, (fluid) *aeréu* „aerian", *angul* „unghi", *areometru*, *artificial*, *atmosferă*, *atmosferic*, *climă*, *cilindric*, *con*, *curculión* „gărgăriță", *distilație*, *fermentație*, *fistulă* „țeavă", *flúid*, *fluiditate*, *forță*, *fruct* (și *frut*), *lamină* „tablă", *libellă* „nivel", *licoare*, *limacă* „specie de melc", *malleol* „ciocan, cîrlig de vie", *maturitate*, *medicament* (și *medicamînt*), *metal*, *oficină* „atelier", *pavimînt* „podea", *plîntá* „planta", *promontoriu* „deal", *recremînt* „gunoi", *semicircular*, (greutate) *specifică*, *spirit* „alcool", *sustanță* „substanță", *termometru*, *tîmpărămînt* „temperatură", *împerat* „temperat", *triangul* „triunghi", *vinață* „tescovină", *vivirădăcină* „butaș". Deși proveniența latină sau italiană a neologismelor enumerate este evidentă, se poate presupune că pentru unele dintre ele traducătorul a avut în vedere și forma lor din limba germană, pe care o avea la îndemînă în originalul german. Mulți termeni științifici germani proveniți din latina medievală aveau atunci și continuă să aibă un pronunțat aspect fonetic latinesc.

Ca și în scrierile menționate pînă acum, întîlnim și aici traduceri sau calcuri după termeni latini sau italieni, eventual germani. De exemplu, pentru „agricultor" sau „cultivator" se folosește expresia *agonisitor de pămînt* sau numai *agonisitor*. Alături de *fermentație* (a vinului) apare și *dospire*. Cuvîntul „principiu" este glosat prin *început*. Pentru „circumstanță" se folosește numai calcul *stare împrejur*. În cazul lui *vivirădăcină* a fost tradus numai termenul al doilea din compusul latinesc *viviradix*. Prezența termenilor *cîntime* „cantitate", *lagenă* „vas, butelie de lut sau de sticlă", *tornulă* „pîlnie", *sapor* „gust", atît în *Dissertație a lui Ioan Burgher*... cît și în acest manual de viticultură, alături de alte particularități lingvistice comune, constituie o dovadă în plus că ambele traduceri se datoresc aceleiași persoane, despre care se știe acum că este Petru Maior.

Forme ca *medicamînt*, *pavimînt*, *plîntá*, *recremînt* sînt create, după cum am mai observat, prin analogie cu elementele latine moștenite, în care *-entum* a devenit în limba română *-înt*, iar *a* + *n* + consoană a dat *î*. Prezența lor în multe dintre scrierile apărute acum în Transilvania se datorește *analogismului* practicat de unii latiniști, care aplicau neologismelor de origine latină sau romanică legi fonetice din perioada de formare a limbii române.

Așa cum procedează mulți autori sau traducători care, din cauza prea marii sărăcii lexicale a limbii române de atunci, erau nevoiți să utilizeze neologisme, și traducătorii scrierilor de care ne ocupăm glosează în paranteză sau în context cuvintele împrumutate din diferite limbi. Explicațiile respective, prin sinonime sau cvasicorespondente românești, arată în mod evident dificultățile mari pe care trebuiau să le învingă acești intelectuali în preocuparea lor de a introduce în cultura românească noțiuni și cuvinte noi. Iată cîteva explicații date unor neologisme dintre cele men-

ţionate mai sus : *flúid aeréu* (*moliciune, curătorie de aer*), *fluiditate* (*curătorie*), *fluid* (*curători, supţire*), *isperemînt* (*ispită*), *proporţie* (*potrivire*), *vinaţă* (*hoaspe cu codiţele*).

În anul 1823 tipografia din Buda publică încă patru broşuri privitoare la unele domenii ale economiei rurale. Două dintre ele sînt mici manuale de sericicultură pentru uzul şcolilor primare, una tratează despre cultura albinelor, iar ultima despre cultura tutunului.

Primul manual de sericicultură, *Învăţătură despre cultura sau creşterea frăgarilor şi a viermilor de mătasă, pentru întrebuinţarea şcoalelor naţionale*, este o traducere din limba germană după o scriere a aceluiaşi abate, Ludovic Mitterpacher, după care s-a tradus şi manualul de viticultură discutat mai înainte. Termenii ştiinţifici sînt în majoritate cei folosiţi şi în scrierile cercetate pînă acum. Dintre cei neîntîlniţi în aceste scrieri, menţionăm pe *medeţină* „medicament", *oculaţie* „altoire în ochi", (şcoală) *pomarie* „de pomi", *spalir*, *transplînta*.

Celălalt manual de sericicultură, intitulat *Cultura bombiţelor sau învăţătură despre ţinerea şi creşterea omidelor sau goangelor de mătasă*, este o traducere, probabil din limba germană, făcută de Ioan Tomici, protoiereul Caransebeşului. Cuvîntul *bombiţă* „vierme de mătase", din chiar titlul cărţii, este o „romînizare" a lat. *bombyx, -ycis*. Termenul *galetă* „gogoaşă de mătase", înregistrat de noi pentru prima dată la Şincai, în manualul său de agronomie din 1806, apare şi în aceste două scrieri cu conţinut sericicol.

Tot Ioan Tomici a tradus şi manualul de apicultură intitulat *Cultura albinelor sau învăţătura despre ţinerea stupilor în magaţinuri*, prima scriere cu conţinut apicol în care se dau sfaturi stuparilor cum să-şi alcătuiască stupi sistematici, numiţi *magaţinuri* (< germ. *Magazin*). Traducerea s-a făcut după un text în limba germană. Terminologia de specialitate este săracă din punct de vedere neologic. Unele neologisme de origine latină sau romanică ce apar în această scriere au aspect fonetic influenţat de pronunţia germană : *ştructură, ţircumstanţie*.

Ultima broşură mai importantă din seria tipăriturilor cu conţinut agronomic difuzate în Transilvania în primele trei decenii ale secolului trecut se intitulează *Învăţătură despre cultura sau lucrarea cînepei* (Buda, 1828). Ca şi în scrierile despre care am vorbit pînă acum, terminologia ştiinţifică de strictă specialitate este şi aici săracă. Restul neologismelor, în majoritate provenite din latină sau din germană, sînt relativ numeroase şi în general adaptate la sistemul limbii romîne. Unele însă, ca *luxus*, *mehanismus* etc., păstrează încă forma din limba sau limbile prin intermediul cărora ne-au venit. Alături de *maşină* (< germ. *Maschine* < fr. *machine*) apare şi *mahină* (< lat. *machina*).

Aruncînd o privire de ansamblu asupra felului în care se prezintă terminologia ştiinţifică din tipăriturile romîneşti cu conţinut agronomic de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi din primele trei decenii ale secolului al XIX-lea, observăm în primul rînd că ea este săracă. Această sărăcie se explică, după cum am arătat deja, atît prin faptul că autorii sau traducătorii scrierilor respective au evitat folosirea neologismelor, deoarece se adresau elevilor de curs elementar şi populaţiei rurale, cît şi prin faptul că în limba romînă lipseau încă mulţi termeni proprii culturii şi civilizaţiei moderne.

Pentru că cele mai multe traduceri se făceau din limba germană, iar traducătorii lor — pe lîngă faptul că cunoşteau bine limbile germană şi maghiară — aveau formaţie intelectuală latină şi italiană, eventual şi franceză (ne referim la starea de lucruri din Transilvania), termenii ştiinţifici folosiţi în scrierile din această perioadă sînt aproape numai de provenienţă latină, italiană, germană şi, mai puţin, maghiară. Unii dintre ei, aşa-numiţii termeni internaţionali — adică cuvintele de origine greacă sau latină ori create pe baza unor elemente din aceste limbi şi folosite de aproape toate popoarele civilizate, cum sînt, dintre cei menţionaţi mai sus, *cultură*, *fluid*, *material*, *plan* etc. — au putut fi luaţi de autorii sau traducătorii scrierilor discutate din aproape toate limbile amintite. În asemenea cazuri avem de-a face cu provenienţa sau etimologia multiplă a termenilor respectivi în limba romînă. Sînt însă şi cazuri cînd pe baza unui amănunt de ordin formal se poate stabili că un cuvînt, deşi internaţional, provine — la un anumit autor — dintr-o anumită limbă. În măsura în care este posibil, noi am încercat să stabilim acest lucru.

După anul 1830 începe o fază nouă în dezvoltarea literaturii şi a terminologiei agronomice romîneşti. Ritmul grăbit în care se păşeşte acum spre însuşirea ştiinţei şi culturii moderne se simte şi în acest domeniu. În spiritul prevederilor Regulamentului Organic, se fac acum repetate încercări, atît în Moldova cît şi în Muntenia, pentru înfiinţarea unor şcoli speciale de agricultură. Prima şcoală de acest fel ia fiinţă abia în 1851, la Pantelimon, lîngă Bucureşti [1]. Pînă la înfiinţarea ei şi chiar după aceea, în majoritatea şcolilor romîneşti din Moldova şi Ţara Romînească, dar mai ales la Academia Mihăileană şi la Colegiul Sf. Sava, se predau şi cursuri de agricultură şi de economie rurală. În vederea unei cît mai bune pregătiri a profesorilor care trebuiau să predea aceste cursuri, epitropia şcolilor din Moldova trimite la studii în Apus pe Leon Filipescu şi pe Ion Ionescu de la Brad. După întoarcerea în ţară, aceştia vor fi amîndoi profesori de agronomie şi vor îmbogăţi literatura de specialitate cu importante traduceri sau prelucrări, la care ne vom referi în continuarea expunerii. În Muntenia, printre profesorii care predau acum agronomia se numără şi reputatul Alexie Marin. După 1850 va fi trimis la studii în Franţa P. S. Aurelian, unul dintre promotorii ştiinţei agricole romîneşti.

Paralel cu această activitate de popularizare a cunoştinţelor agronomice prin şcoli, intelectualii moldoveni înscriu asemenea preocupări şi în programul *Societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi*, iar muntenii înfiinţează în 1835 o societate de agricultură. Un alt mijloc important de difuzare a cunoştinţelor agronomice era presa. Dintre periodicele vremii, o deosebită contribuţie în acest sens au adus „Foaia sătească" din Moldova, în suplimentele căreia Ion Ionescu de la Brad a publicat întîia oară al său „Calendar pentru bunul gospodar" şi gazeta similară din Muntenia, „Învăţătorul satului".

Datorită faptului că în Muntenia şi Moldova se manifestă puternic, după 1830, influenţa culturii franceze, terminologia de specialitate din domeniul agronomiei, ca şi din celelalte domenii ale ştiinţei şi culturii, începe să poarte amprenta tot mai pronunţată a limbii franceze. Numai

[1] Vezi Ch. Druţu, *Istoricul învăţămîntului agricol în Romînia*, Bucureşti, 1906, passim.

în cazuri izolate vom mai întîlni cuvinte neogreceşti, la autorii sau traducătorii cu formaţie culturală mai veche, şi termeni de origine germană sau italiană, la cărturarii familiarizaţi cu limbile respective şi care traduceau sau prelucrau manuale din aceste limbi.

Prima scriere mai cuprinzătoare cu conţinut agronomic apărută după 1830 este cartea postelnicului Manolache Drăghici, intitulată *Iconomia rurală şi dumesnică sau învăţătură pentru lucrarea pămîntului* (Iaşi, 1834). Multe dintre sfaturile agricole şi reţetele cuprinse aici sînt luate din traducerea lui Gavriil Vineţchi, despre care am vorbit mai înainte. Limba acestei scrieri este în general arhaică, iar termenii ştiinţifici cu caracter agronomic lipsesc aproape cu desăvîrşire. Restul neologismelor arată familiarizarea lui M. Drăghici cu limba greacă. Nici broşura lui A. Factor, intitulată *Manualul meu, carte de obşte folositoare pentru economii de casă şi de cîmp* (Bucureşti, 1837), nu aduce o contribuţie însemnată la crearea terminologiei agronomice romîneşti. Abia cu activitatea publicistică a lui Ion Ionescu de la Brad şi Leon Filipescu, în Moldova, şi a lui Ioan Penescu şi Ioan Brezoianu, în Muntenia, începe să se creeze adevăratul nucleu al terminologiei agronomice romîneşti, aşa cum se prezintă ea astăzi.

În 1842 Ion Ionescu de la Brad traduce din limba franceză şi publică la Iaşi lucrarea lui David Low, *Vitele albe din Englitera*. Ca şi în celelalte scrieri ale sale de mai tîrziu, Ion Ionescu foloseşte în această traducere numeroase neologisme de provenienţă franceză. Menţionăm în mod deosebit faptul că traducerea sa este unul dintre primele texte, dacă nu chiar primul, în care apar termenii *amendament* şi *asolament*, însă cu forma *amandament* şi *asolement*. Dintre celelalte neologisme, în majoritate din domeniul anatomiei, zoologiei şi botanicii, pomenim doar cîteva: *avortament* „avort", *clasificaţie*, *cultivator*, *feconditate*, *fibră*, *graminee*, *hectar*, *herbivor*, *mamifer*, *meteorizaţione*, *omoplat*, *schelet*, *servical* „cervical", *varietate*, *vegetal*, *vegetaţie*, *vertebră*, *veterinar*. Pentru „rasă" şi „specie" el foloseşte cuvîntul popular *soi*, iar pentru „suc" pe *must*, în expresii ca *mustul gastric* etc.

A doua scriere mai importantă a lui Ion Ionescu este „Calendaru pentru bunul gospodar", publicat în 1844 în suplimentele „Foii săteşti" iar în 1845 în volum. Pentru că acest îndrumător agricol era adresat în primul rînd ţăranilor, autorul evită întrebuinţarea neologismelor. Totuşi, apar şi aici cîţiva dintre termenii cu care Ion Ionescu a îmbogăţit terminologia agronomică romînească: *estirpator*, *fermă*, *inventar* (agricol). Cuvîntul *estirpator* este glosat o dată prin *scormolitor*, iar altă dată prin *stărpitor*.

Din lucrarea intitulată *Ferma-modelă şi Institutul de agricultură în Moldavia* (Iaşi, 1847), ultima scriere a lui Ion Ionescu înaintea plecării sale în exil (ne referim la scrierile apărute în volum), spicuim termenii *administraţie*, *administrator* (de fermă), *agricol*, *agricultor*, *bilan* „bilanţ", (fermă) *esperimentală*, *exploataţie* (a unui teren), *instrumente* (agricole).

Celălalt pionier al învăţămîntului agricol din Moldova, Leon Filipescu, publică la Iaşi, în 1844, traducerea unei lucrări a profesorului său de la Hohenheim, Schlipf, cu titlul *Dascalul agronomiei sau mînoducătorul practic în toate ramurile economiei*. O nouă ediţie a acestei cărţi a apărut

în 1848 [1]. Traducerea lui Leon Filipescu era destinată, ca manual de agronomie, elevilor Academiei Mihăilene şi ai seminarului de la Socola, unde

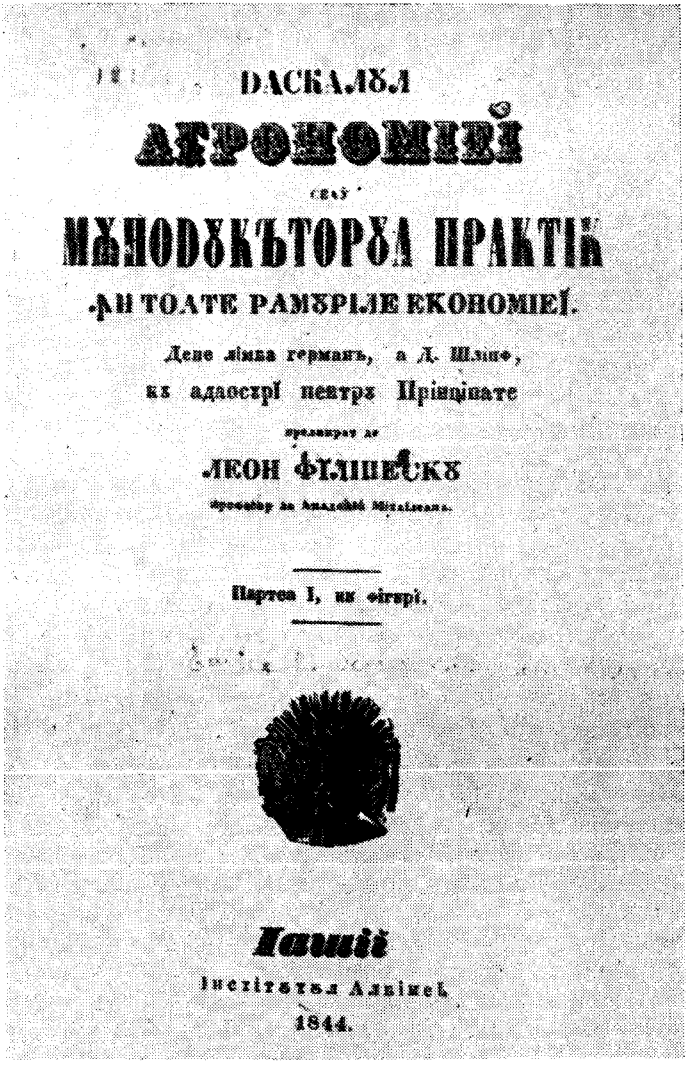
ДАСКАЛЪ
АГРОНОМІЕЙ
СЕЮ
МЕТОДЪ КЪТОРЪ ПРАКТІКЪ
ДИ ТОАТЕ РАМЪРІЛЕ ЕКОНОМІЕІ.
Деле лимба германъ, а Д. Шлипе,
къ адаосърі пентръ Прінціпате
ЛЕОН ФІЛІПЕСКЪ
Партеа I, ки оіпрі.
Іашіі
1844.

Dascalul agronomiei, Iaşi, 1844. (Foaia de titlu)

el era profesor [2]. Spre deosebire de Ion Ionescu de la Brad, care împrumută termeni ştiinţifici mai ales din limba franceză (datorită şi faptului

[1] Vezi şi I. Antohe şi Şt. Vancea, *Contribuţia lui Leon Filipescu la dezvoltarea învăţământului agricol din Moldova în prima jumătate a sec. XIX*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", secţ. II, tom. III (1957), fasc. 1—2, p. 476.

[2] Un fragment din cursul său de economie rurală ţinut la seminarul de la Socola, copiat de către elevul Ioan Cernătescu, în octombrie 1842, se păstrează în ms. 43, f. 96—152, din Biblioteca Academiei R.P.R.

că studiase în Franța), Leon Filipescu, care studiase în Austria și care traducea după un text german, întrebuințează — pe lîngă multe neologisme de origine latină sau romanică — și unii termeni de proveniență germană. În general însă, el folosește o terminologie populară. Dintre puținii termeni științifici întîlniți în scrisul său menționăm pe *compost* „îngrășământ din rămășite organice", *extirpator*, *hum* „humus", *margă* „marnă", *rasă* (și *rassă*), *silos*, *spelt* „specie de grîu", *turf* (și *turfă*) „pămînt vegetal". Pentru „pepinieră" Leon Filipescu folosește cuvîntul *sămănărie*, iar pentru „experiență", *cercare*.

Tot cu scop didactic apare la București, în 1845, volumașul intitulat *Prințipuri de agricultură*, alcătuit, tradus sau prelucrat de profesorul Ioan Penescu. Termenii științifici din această scriere sînt numeroși. Dintre cei pe care nu i-am mai întîlnit în lucrările citate pînă acum reținem pe *analis* „analiză", *anual*, *canal*, *cochilaj*, *organic*, *plantație*, (pămînt) *poros*, *recoltă*, *strat* (de pămînt), *suprafață* etc.

Relativ bogată în termeni științifici este și cartea lui Petre Poenaru, *Învățătură pentru prăsirea duzilor și creșterea gîndacilor de mătasă* (București, 1849). Reținem și de aici pe *cordiform*, *crisalidă*, *transplantare*, *varietate*.

În anul 1850 se tipăresc la București două lucrări, însumînd peste o mie de pagini, care aduc în această perioadă cea mai însemnată contribuție la dezvoltarea literaturii și a terminologiei agronomice românești. Ambele sînt traduceri din limba franceză, făcute de profesorul Ioan Brezoianu. Prima, intitulată *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau agricultura învățată prin principii săi, aplicabili la a sa practică în toate țările și climele*, reprezintă traducerea unei lucrări a marchizului de Travanet. A doua, intitulată *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*, este tradusă după F. V. Raspail. Aceste lucrări au servit multă vreme ca manuale școlare la Colegiul Sf. Sava și la școala de agricultură de la Pantelimon.

Terminologia științifică folosită de Brezoianu este foarte bogată și aproape în întregime de proveniență franceză. Unii termeni însă mărturisesc familiarizarea traducătorului și cu limba italiană. Din lexicul strîns legat de agronomie vom prezenta aici o listă mai cuprinzătoare de termeni, din care va reieși cu ușurință, în raport cu ceea ce am cunoscut pînă acum, contribuția mare a acestor traduceri la îmbogățirea terminologiei de specialitate. De exemplu : *aclimat* „aclimatizat", *acotiledon*, *agronom*, *alcoolmetru*, *alpin*, *alterație*, *amenagement*, *amendá* (un teren), *amendement*, *ament*, *ar*, *arabil*, *arbust*, *asimilá*, *asimilabil*, *asimilație*, *azotat*, *bovină*, *calcinâ*, *calcinație*, *cereale*, *cidru*, *comestibil*, *compoziție*, *compost*, *conifer*, *corolă*, *cotiledon*, *crustaceu*, *cultivá*, *esotic*, *esploeta*, *esploetație*, *feculă*, *fermă*, *fertil*, *fertilitate*, *forager*, *foragiu* „furaj", *fructificație*, *gluten*, *humus*, *irigá*, *irigabil*, *irigație*, *igrometru*, *igrometricitate*, *lichen*, *machină* „mașină", *maleol*, *marnă*, *moleculă*, *nutriție*, *orticultură*, *ovină*, *parasit*, *pericarp*, *permeabilitate*, *porositate*, *putrefacție*, *rață* „rasă", *recoltă*, *rotație* (a recoltelor), *scarificator*, *silo* „siloz", *speție* „specie", *stabulațiune*, *stratificá*, *stratificație*, *suteran* „subteran", *svaporație* „evaporație", *testil*, *tinctorial*, *umbelifer*, *vinificație*, *vivace* etc. După cum s-a observat, forma unor termeni este încă tributară limbii din care i-a luat traducătorul. În unele cazuri, evitînd

neologismele, Brezoianu a recurs la cîteva calcuri. Dintre acestea, pentru raritatea lor, menționăm pe *culcuș* „strat (de pămînt)" și *șură* „seră".

În raport cu mulțimea termenilor de specialitate folosiți în scrierile precedente, cartea lui D. Litinschi, *Manual de agronomie practică pentru Moldova* (Iași, 1853), nu aduce o contribuție însemnată la dezvoltarea terminologiei agronomice în limba romînă, în sensul că aproape toți termenii științifici întrebuințați de autorul ei au fost întîlniți și în textele cercetate pînă acum. Faptul acesta demonstrează însă că la data respectivă exista deja în limba noastră terminologia elementară necesară unei discuții științifice cu caracter agronomic. Această realitate este confirmată și de limba primelor periodice cu preocupări strict agronomice apărute în romîneşte, „Jurnalul de agricultură", editat de Ion Ionescu de la Brad, în 1857, și „Agronomia", revistă editată la București, în 1859, de P. Buescu și P. S. Aurelian.

CAPITOLUL IV

FORMAREA TERMINOLOGIEI MEDICALE

Deşi scrieri cu conţinut medical au început să apară în limba romînă relativ tîrziu, abia către mijlocul secolului al XVIII-lea, unii termeni ştiinţifici din domeniul medicinii se întîlnesc şi mai înainte, în documente, în pravile, în cronici, în lexicoane şi mai ales în scrierile lui Dimitrie Cantemir. O amănunţită cercetare a acestor scrieri şi înregistrarea termenilor medicali aflaţi în ele a făcut Pompei Gh. Samarian [1]. Sub aspect neologistic, terminologia medicală din textele secolului al XVII-lea şi de la începutul secolului al XVIII-lea este săracă, iar forma sub care se prezintă oglindeşte cultura greco-latină, italiană sau rusă a intelectualilor care au folosit-o. Nici despre o circulaţie mai largă a ei nu poate fi vorba. Probabil că, în afara celor care o utilizau în scrierile lor, puţini alţii o cunoşteau. Astfel, la Miron Costin întîlnim termeni ca *miasmă*, *morb*, *ulcer*, la Nicolae Costin *podalgie*, la Neculce *fistulă*, *aptică* „farmacie". Dintre termenii medicali folosiţi de Dimitrie Cantemir, care a avut — după cum am arătat în introducerea prezentei lucrări — o preocupare specială cu privire la crearea în limba romînă a terminologiei ştiinţifice, vom menţiona aici pe *agonă* „agonie", *anatomic* „anatomist", *antidot* „medicament, leac", *antifarmac* „antidot, leac împotriva otrăvii", *apotecar* „farmacist", (boală) *hronică*, *cfartana* „figuri de a patra zi", *ipohondriac* „ipohondriic", *laringa*, *melanholie*, *organ* (al trupului), *pilulă*, *por*, *reţetă*, *sfigmos* „puls", *temperament*. Majoritatea acestor termeni sînt glosaţi de Cantemir în *Scara a numerelor şi cuvintelor streine tîlcuitoare*, anexată la *Istoria ieroglifică*. Tot aici autorul indică şi limba din care a luat aceşti termeni. Cei mai mulţi provin din greacă. Pentru *cfartana*, *pilulă* şi *temperament*, Cantemir indică proveniența latină, iar pentru *reţetă*, originea italiană. Subliniem faptul că termenul *lipicios* „contagios" folosit de Cantemir apare în scrisul medical romînesc pînă după anul 1850, cu toate că de pe la 1830 este frecvent în limba romînă şi neologismul corespunzător.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, unii termeni ştiinţifici medicali — puţini la număr — apar în colecţiile de reţete scrise în limba romînă, cum sînt, de pildă, cele din ms. 270 şi 312 din Biblioteca Academiei R.P.R., precum şi în documentele privind fundarea şi activitatea

[1] Pompei Gh. Samarian, *Medicina şi farmacia în trecutul romînesc*, vol. I (1382—1775), Călăraşi, 1935.

spitalelor Colțea și Pantelimon din București, înființate respectiv la 1709 și 1735.

Cel dintîi text medical romînesc mai important, dintre cele cunoscute pînă acum, este manuscrisul intitulat *Alegerile lui Ippocrat*, o traducere din greceşte a *Aforismelor* celebrului medic al antichității, făcută în Muntenia pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Nu se cunoaște încă numele traducătorului. Manuscrisul, cuprinzînd 24 de pagini in-folio mic, pare să fie o copie făcută de două persoane [1].

Terminologia medicală din acest text este bogată mai ales în calcuri lingvistice. Puținele neologisme întîlnite aici, de origine greacă, cum sînt : *aforism* (folosit mai rar, alături de calcul *alegere*), *carchin* „cancer", *dietă*, *epilipsie*, *flegmă*, *idropică*, *idropicós*, *materie* „substanță", *melanholie*, *melanholicós* „melancolic" și altele, erau în general cunoscute și folosite curent în epoca respectivă. Calcurile lingvistice, mult mai numeroase, făcute după termeni greceşti sau latineşti, oglindesc efortul traducătorului de a se menține — prin ocolirea neologismului — la nivelul de înțelegere al cititorului romîn de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Dintre calcuri vom menționa aici doar cîteva : *arsură* (și *fierbințeală*) „temperatură", *boală* (și *patimă*) *iute* „acută" sau *lungă* (ori *veche*) „cronică", *curățenie* „purgativ", *curgere de sînge* „hemoragie", *frîntură* „fractură", *încuierea pîntecelui* „constipație", *împietrire de pîntece* „indurație", *margine* „extremitate", *natură umedă* „temperament flegmatic", *semnele boalelor* „simptome", *slobozirea de sînge din vine* „flevotomie", *umezeală* „umoare", *zilele ce se cheamă cîinești* „canicule".

Mult mai numeroși sînt termenii științifici pe care-i întîlnim în cel de-al doilea text medical mai important scris în limba romînă, și anume în manuscrisul intitulat *Meșteșugul doftoriii*, traducere din greceşte, făcută tot de un muntean pe la 1760—1770 [2]. De acest manuscris, care cuprinde peste trei sute de pagini in-folio mic, s-a ocupat mai întîi, în 1935, Pompei Gh. Samarian [3], fără să poată stabili dacă este o scriere originală sau o traducere. Ulterior, continuînd — cu ajutorul lui V. Bologa — cercetările asupra acestui text, P. Gh. Samarian ajunge la concluzia justă că este o traducere a operei medicului maghiar Francisc Páriz Pápai, *Pax corporis*, apărută în primă ediție la Cluj, în 1690 [4]. V. Bologa și S. Izsák afirmă că traducerea operei lui Pápai în limba romînă s-a făcut din îndemnul unui comerciant romîn din Sibiu, dar nu comunică nici un fapt în sprijinul acestei afirmații [5]. În ultimul timp, reluînd datele oferite de cercetările lui Samarian, Samuil Izsák consideră această traducere un fruct al legăturilor medicale romîno-maghiare [6]. Dar aserțiunea lui Izsák nu este întemeiată.

[1] Biblioteca Universității din Iași, ms. VI—1. Descrierea sumară a acestui manuscris a făcut-o I. Serafincean, în comunicarea intitulată *Alegerile lui Ippocrat, manuscris romînesc din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, publicată în culegerea *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare*, Editura Academiei R.P.R., București, 1957, p. 278. O altă copie, probabil ulterioară acesteia, se află în ms. 1840, f. 3—27, din Biblioteca Academiei R.P.R.

[2] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 933.

[3] Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, p. 326—333.

[4] Vezi S. Izsák, *Din trecutul legăturilor medicale romîno-maghiare*, Editura medicală, București, 1956, p. 38.

[5] Vezi V. Bologa și colab., *Contribuții la istoria medicinii în R.P.R.*, Editura medicală, București, 1955, p. 142.

[6] Vezi S. Izsák, *op. cit.*, p. 17—23 și 37—38.

Deşi manuscrisul respectiv este o variantă romînească a operei lui Pápai, el constituie o mărturie a legăturilor medicale romîno-greceşti. Traducerea respectivă s-a făcut, după cum vom vedea mai jos, din limba greacă, nu direct din maghiară, cum reiese din felul în care pune problema Izsák.

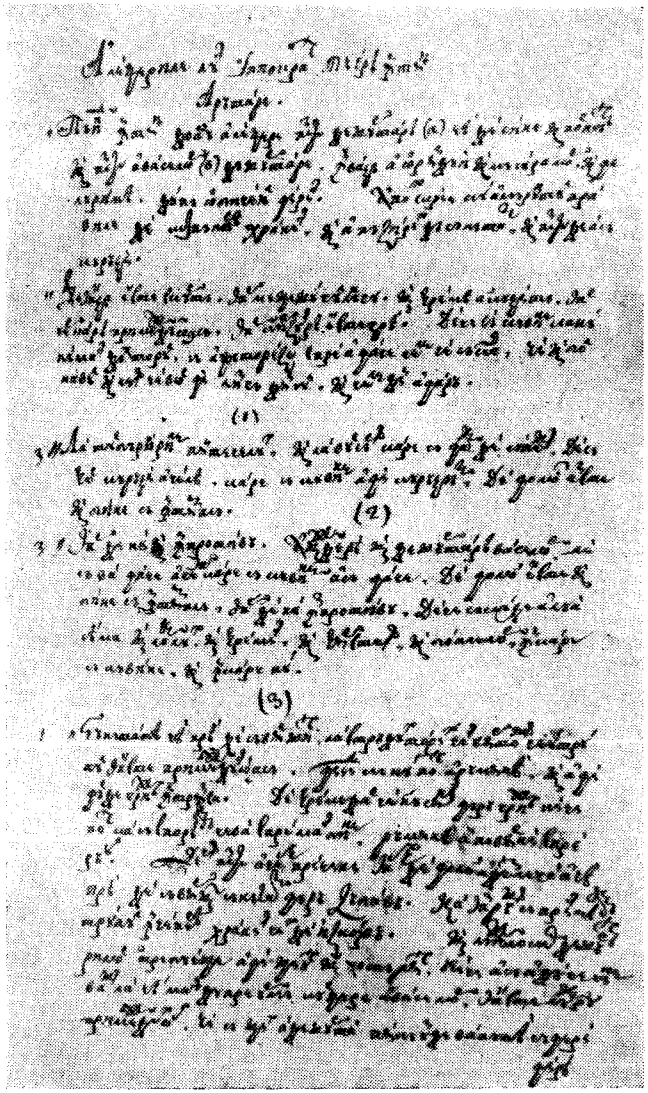

Prima pagină din *Alegerile lui Ippoerat.*

La începutul manuscrisului în discuţie se află patruzeci de pagini în limba greacă, neluate suficient în consideraţie de cercetătorii amintiţi. Ele cuprind o istorie a medicilor din antichitate şi din timpurile mai noi

(f. 2r — 4r), o scurtă istorie a vieții și a activității medicale a lui Galienus (f. 2r — 5v), un cuvînt de laudă adresat modeștilor iubitori de știință (f. 5v — 9r), o tablă de materii a celor opt cărți, cîte cuprinde originalul maghiar (f. 9v — 12v), o a doua prefață, adresată fraților iubitor de știință și de literatură (f. 13r — 14v) și, în sfîrșit, explicarea mai multor noțiuni elementare din domeniul medicinii (f. 15r — 19v). Neavînd la dispoziție nici una dintre edițiile operei lui Pápai, nu am putut stabili care dintre părțile enumerate aparțin autorului și care traducătorului grec. Dintre acestea, traducerea românească cuprinde numai tabla de materii, cu titlul *Scară cuprinzătoare pentru toate boalele omului cele ce se află în opt cărți* (f. 20r — 23r). De la pagina 24r pînă la pagina 161r urmează textul românesc al primelor patru cărți ale operei lui Pápai. Atît textul grecesc cît și cel românesc sînt scrise de aceeași persoană. Anumite particularități lingvistice ale manuscrisului ne determină să credem că traducătorul român era muntean. Nu cunoaștem încă numele lui. Ultimele patru cărți ale operei lui Pápai au fost traduse în limba română în aceeași epocă, tot din limba greacă, dar de un alt muntean, de asemenea necunoscut, și se păstrează în manuscrisul intitulat *Meșteșugul doftoricesc* [1]. Prin urmare, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea s-a tradus în limba română, după un text grecesc, întreaga operă intitulată *Pax corporis* a lui Francisc Páriz Pápai.

În sprijinul afirmației noastre că traducerea românească a operei lui Pápai s-a făcut prin intermediu grecesc și nu direct din limba maghiară, invocăm mai întîi prezența celor patruzeci de pagini scrise în limba greacă, pe care traducătorul român nu le-a mai transpus în limba română, considerîndu-le, desigur, mai puțin importante. Pe el îl interesa în primul rînd partea strict medicală. Dacă traducerea românească s-ar fi făcut direct din limba maghiară, nu vedem ce l-ar fi determinat pe traducătorul român să scrie prefețele și celelalte texte în limba greacă, iar restul manuscrisului în românește. Apoi, sînt în această traducere, după cum vom vedea imediat, numeroși termeni de origine neogreacă, pe care traducătorii nu-i puteau lua decît dintr-un text grecesc, și nu dintr-unul în limba maghiară. Este greu de admis că ambii traducători români, avînd în față un text maghiar, întrebuințau totuși atîtea cuvinte neogrecești. Cea mai elocventă probă o constituie însă faptul că în paginile scrise în greceşte se găsesc unele informații cu privire la traducătorul operei lui Pápai în limba greacă.

Cele cîteva date care ne-au înlesnit aflarea traducătorului grec se află către sfîrșitul cuvîntului de laudă adresat modeștilor iubitori de știință. Din aceste date reiese că traducerea greacă s-a făcut de către doctorul în medicină Ioan Adami, membru al coloniei grecești din Sibiu. La data cînd făcea traducerea, în 1760, el trebuie să fi avut circa șaptezeci de ani, dacă — după mărturia sa — în 1702 și 1703 l-a avut pe Francisc Páriz Pápai profesor la colegiul reformat din Aiud. Preocuparea lui Ioan Adami de a traduce pentru conaționalii săi cărți de popularizare a cunoștințelor medicale este mai veche. În 1756 el tipărise la Halle, orașul în care și-a făcut studiile superioare, traducerea în greceşte a unei lucrări a medicului maghiar David Samuel Maday [2]. Fie că a murit curînd după ce a terminat

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4841.

[2] Vezi Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des grecs au dix-huitième siècle*, voi. I, Paris, 1918, p. 463.

traducerea cărții lui Pápai, fie din alte motive, Ioan Adami — după cîte știm — nu a tipărit această lucrare [1]. Ea a circulat, desigur, în copii manuscrise, care — prin legăturile avute de grecii și romînii din Muntenia cu cei din Transilvania — au putut pătrunde și dincoace de Carpați. Traducerea românească s-a făcut probabil după o atare copie.

Cu privire la circulația acestui text în Țara Românească și în Moldova, menționăm mai întîi faptul că ambele manuscrise par a fi copii. Manuscrisul 933 a aparținut lui Dimitrie A. Sturza, care îl donează Bibliotecii Academiei Române în 1898. Manuscrisul 4841 poartă pe marginea foilor însemnarea : „D. Topliceanul, 1817". Din comparația acestui text cu un autograf al lui Topliceanu (vezi ms. 402 din Biblioteca Academiei R.P.R.), reiese faptul că nu a fost tradus sau copiat de posesorul de la 1817. Acest Dimitrie Topliceanu, boier muntean, a fost prin jurul anului 1830 inspector la comitetul carantinelor de pe linia Dunării. Mai tîrziu, manuscrisul 4841 a aparținut lui Ștefan Sihleanu, care-l donează Bibliotecii Academiei Române în anul 1925.

Economia prezentei lucrări nu ne-a permis să discutăm mai pe larg problema traducerii în limba română a acestui important text medical. Ea poate forma obiectul unui studiu aparte, pe care credem că-l vom avea nu prea tîrziu din partea unui specialist în istoria medicinii românești.

Am afirmat mai înainte că atît manuscrisul intitulat *Meșteșugul doftoriii* cît și continuarea lui, manuscrisul intitulat *Meșteșugul doftoricesc*, conțin numeroase neologisme de origine neogreacă. Unele dintre ele păstrează chiar forma sau accentul originar. Pentru a scoate în evidență mulțimea acestor termeni, precum și forma sub care se prezintă, vom menționa aici o bună parte dintre ei : *alifie*, *antidoton*, *apoplixie*, *artirie* „arteră", *astmă*, *cahexie*, *carchin*, *catár*, *catáplasmă*, *chefalalghie*, *diária*, *diavit* „diabet", *discrasie*, *disenterie*, *dispnie*, *diuritica*, *dracóntion*, *efialt*, *elatirion*, *emeticon*, *émplastron* „plasture", *epilipsie*, *fandasie*, *flegmonie*, *flevotomie*, *gángrenă*, *glistír*, *idropichie* (și *idropicie*), *idropicos*, *ipatitis* „hepatită", *ipohondrie*, *lienterie*, *litharghie*, *malafranță* „sifilis", *manie*, *melanholie* (și *melanhonie*), *melanholicós*, *miopie*, *nefritis* „nefrită", *pericránion*, *podalghie*, *priapismós*, *revmatismós*, *seliniasmós* „epilepsie", *sfachél* „cangrenă uscată", *simptómata* „simptome", *spasm* (și *spasmós*), *stenosis* „stenoză", *venduză*. Alături de acești termeni de proveniență neogreacă, manuscrisele în discuție cuprind și unele cuvinte de origine latină sau romanică, cum sînt : *antimónie*, *cartana* „friguri de a patra zi", *cólică*, *esență*, *fistulă*, *materie* „substanță", *pilulă* și altele. Cu puține excepții, termenii menționați apar pentru prima dată în limba română. Aspectul lor formal, tributar încă limbilor de origine, se datorește faptului că sîntem abia la începutul unei atare terminologii în limba română.

Ca și în manuscrisul intitulat *Alegerile lui Ippoerat*, întîlnim și aici o serie de calcuri lingvistice, fie după neogreacă, fie după latină, italiană ori franceză. Dintre acestea citățm doar pe *curățenie* „purgativ", *ieșirea cea grea a udului* „retenție de urină", *ființă* „substanță", *fire* „temperament", *greutatea răsuflării* „dispnee", *încuiere de pîntece* „constipație", *jumătate*

[1] În vol. II al bibliografiei citate a lui Émile Legrand, Ioan Adami nu figurează decît cu ediția a II-a a tipăriturii sale din 1756, apărută tot la Halle, în 1772.

durere de cap „migrenă", *nebunie a zgăului* (glosat în text prin lat. *furor uterinus*), *oprirea firii* „amenoree", *punere deasupra* (şi *punere pă d-asupra*) „cataplasmă", *răsuflarea cea afară* (glosat în text prin lat. *transpiratio*), *semnele mai nainte cunoscătoare* (ale boalei) „simptome", *slobozire de sînge* şi *lăsare de sînge* „flevotomie", *umădături* (şi *zemuri*) „umori".

Cu cît ne apropiem de anul 1800, scrierile romîneşti cu conţinut medical se înmulţesc. În Muntenia şi în Moldova creşte numărul colecţiilor de reţete, care circulau în copii manuscrise [1] şi în care se recomanda de obicei o medicaţie empirică, iar în Transilvania se tipăresc acum mai multe ordonanţe sanitare, traduse din limba germană sau maghiară, cuprinzînd instrucţiuni antiepidemice şi antiepizootice. Aceste ordonanţe sînt primele tipărituri medicale romîneşti. Apariţia lor se datoreşte reformelor sanitare austriece, care prevedeau tipărirea şi difuzarea unor astfel de instrucţiuni în limbile tuturor naţionalităţilor din cuprinsul imperiului [2]. Limba în care sînt scrise colecţiile manuscrise de reţete şi ordonanţele sanitare pomenite este populară, cu terminologia medicală curentă în vorbirea tuturor romînilor cu oarecare cultură. În afară de unii termeni dintre cei menţionaţi mai sus, rareori se întîmplă ca aceste scrieri să cuprindă cîteva neologisme mai neobişnuite, pe care traducătorii anonimi le explică prin corespondentul sau cvasicorespondentul lor romînesc.

Primul medic romîn, Ioan Molnar-Piuariu, cărturar cu merite mari în dezvoltarea culturală a romînilor ardeleni, nu are lucrări de medicină în limba romînă. Scrierile sale romîneşti cuprind, totuşi, şi unii termeni medicali, a căror difuzare nu este lipsită de importanţă în procesul de formare a terminologiei ştiinţifice în limba romînă. Terminologia medicală romînească folosită de Molnar, cîtă se poate aduna din scrierile lui, mai ales din dicţionarul său german-romîn, a fost cercetată de dr. V. Bologa [3]. Ea nu diferă prea mult de cea frecventă în ordonanţele sanitare care circulau pe atunci în Transilvania şi se resimte mai ales de influenţa limbii germane. Iată doar cîţiva termeni: *acrime* „acid" (traducerea termenului german *Säure*), *apotecari* „farmacist", *colică*, *doctor* (şi *doftor*), *fălceri* „felcer", *flegmatic*, *speţier* „farmacist", *spital*, *tindene* „tendoane", *venericesc* etc. În concluziile observaţiilor sale din articolul citat, V. Bologa afirmă în mod just că terminologia medicală romînească din scrierile lui Molnar „nu-i nici terminologia curat populară, nici cea ştiinţifică, savantă. E o terminologie intermediară, tezaurul lexical medical pe care îl va fi folosit tînăra burghezime romînă a Braşovului şi Sibiului, burghezime cultă, însă cu noţiuni medicale reduse, e dicţionarul medicinei de casă a tîrgoveţului ardelean" [4].

În primele decenii ale secolului al XIX-lea, numărul tipăriturilor romîneşti cu conţinut medical se măreşte simţitor. Prima broşură medicală tipărită în limba romînă apare la Sibiu şi la Cluj în 1803, cu titlul *Învăţătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfranţului, după experienţia şi ispitirile cele mai noauă*. S. Izsák a constatat că această broşură este o traducere din limba maghiară, făcută probabil de Ioan Molnar, după scrierea cu acelaşi titlu a medicilor András Szöts şi János Eckstein, ambii profesori

[1] Vezi, de exemplu, ms. 1171, 1320 (f. 20r), 3750 şi 4743 din Biblioteca Academiei R.P.R.

[2] Vezi V. Bologa şi colab., *op. cit.*, p. 152.

[3] V. Bologa, *Terminologia medicală romînească a doctorului Ioan Piuariu*, în „Dacoromania", IV (1924—1926), partea I, p. 382.

[4] *Ibidem*, p. 393.

la Şcoala medico-chirurgicală din Cluj [1]. Dintre neologismele întîlnite în acest text menționăm pe *apotécă* „farmacie", *experiență*, *extract*, *felceri*, *hectică*, *laxativă*, *licvor*, *purgație*. Exemplele citate arată că traducătorul

8313.
ÎNVĂȚĂTURĂ ADEVĂRATĂ PRE SCURT
A VINDECA BOALA
SFRÂNȚULUI,
ACUM
DE NOU ÎNDREPTĂȚITĂ
ȘI ÎNMULȚITĂ CU
MULTE EXPERIENȚIA
ȘI MĂDULARE ÎNVĂȚĂTURI
PENTRU
FOLOSUL OBȘTESC.
CLUJ,
LA CATAFSU CRĂIASCA PRIVILEGIATA TIPOGRAFIA LUI IOANN KARL.
1803.

Învățătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfrânțului, Cluj, 1803.
(Foaia de titlu)

s-a orientat în stabilirea formelor românești după latină sau germană. Broșura avînd un caracter de popularizare, au fost evitate unele neologisme, recurgîndu-se la calcuri și perifraze cum sînt : *carnea cea din mijloc* (glosat în paranteză prin lat. *perineum*), (infecție) *de obște* „generală" și

[1] Vezi S. Izsák, *op. cit.*, p. 29 și 54.

în loc „locală", *înfocare* „inflamație", *mădulari* „membru", *modrul traiului* „dietă", *urmările și semnele prin care se arată* (o boală) „simptome".

În 1804 apare la Sibiu o altă broșură, intitulată *Cuvînt pe scurt despre ultuirea vărsatului de vacă, spre întărirea inimii, pentru părinții din Ardeal, așezat de Mihail Naișteter, protomedicul în Marele Prințipat al Ardealului.* Textul este o traducere din limba germană, după scrierea cu același titlu a lui Michael Neustädter, apărută la Sibiu în 1803. Pentru că nu am găsit această broșură în nici una dintre bibliotecile mari din țară, nu putem face nici o apreciere asupra ei. Dat fiind volumul broșurii (63 de pagini in 6°)[1], presupunem că ea a pus în circulație un mare număr de termeni științifici medicali, unii fiind folosiți, poate, pentru prima dată în limba romînă.

Altă traducere, deosebit de importantă din punctul de vedere al cercetării noastre, este cartea intitulată *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor celor ce se încing prin țeară și acelor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici pe colo îmblătoare, ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor* (Buda, 1816). Traducătorul acestei tipărituri este Petru Maior, iar originalul pare să fie un text în limba maghiară [2]. Aceasta este prima scriere medicală romînească în care întîlnim o terminologie de specialitate mai bogată și cu un mai pronunțat caracter neologistic. Iată cîțiva dintre termenii care surprind nu numai pentru că apar într-un text *de la 1816*, ci și prin faptul că, în majoritatea lor, sînt folosiți sub forma pe care o au și astăzi : *acrimónie, afte, amputație, apetită, aversație* „aversiune", *castrație, cauterisație, cautériu, cáuție* sau *ferire, celeritate, cicatrice, circulație* (a sîngelui), *congestie, contagios, contágiu, contaminat, corp, clismă, crustă, curativ, decoct, deliriu, dietetic, dispoziție, dosă, duoden, epidemic, epidimie, epizootic, foarcepă* „forceps", *frigid, funest, gangrenă, găngrenos,* (boală) *hronică, idiopatic, idrofobie, infus* „infuzie", *înflămație, înhumá, înoculație, lienită* și *lienitidă, limfă, membrană, morb, nerv, nociv, oculație* „vaccin", *ospital, ostipație* și *ostrucție* „constipație", *peripneumonie, precauție, prescripție,* (mijloc) *prezervativ, propagație, prurit, puls, remediu, repurgație, respirație, scabie, simptom, supurație, transpirație, urină, veterinar* și altele. Pentru a ușura înțelegerea textului, neologismele respective sînt explicate frecvent în felul următor : *amputația adecă tăierea, apetita adecă voia de a mînca* etc.

Din postfața cărții se vede că Petru Maior a avut ca preocupare nu numai comunicarea unor cunoștințe medicale, ci și cultivarea limbii literare romînești. „Cinstite cititoriule — spune el în postfață — vei afla unele cuvinte în cărticica aceasta, care poate cu văzuta dintîi nu le vei pricepe ; ci să nu te scăndălizești..." Și după ce arată cititorului că numai lectura integrală și repetată a cărții îi va înlesni deplina înțelegere, continuă : „Aceasta urmînd, nu numai limpede vei pricepe zisele cuvinte, ci și noauă cunoștință de multe cuvinte romînești agonisindu-ți, înțelepțește te vei îndemna, aprins de dragostea neamului tău, a îmbogăți dialecta patriei tale, precum toate neamurile Evropei astăzi se nevoiesc nu numai

[1] Vezi I. Bianu și Dan Simonescu, *Bibliografia romînească veche*, tom. IV, București, 1944, p. 273.

[2] Vezi N. A. Ursu, *Cărți de popularizare a științei traduse de Petru Maior*, în *loc. cit.*, p. 137.

a-şi curăţi limba sa, a o netezi şi a o polii, ci şi la acea culme de deplinire a o înnălţa, cît să o facă de agiuns avută spre împărtăşirea tuturor ştiinţelor iubitorilor de învăţătură oamenilor săi"[1].

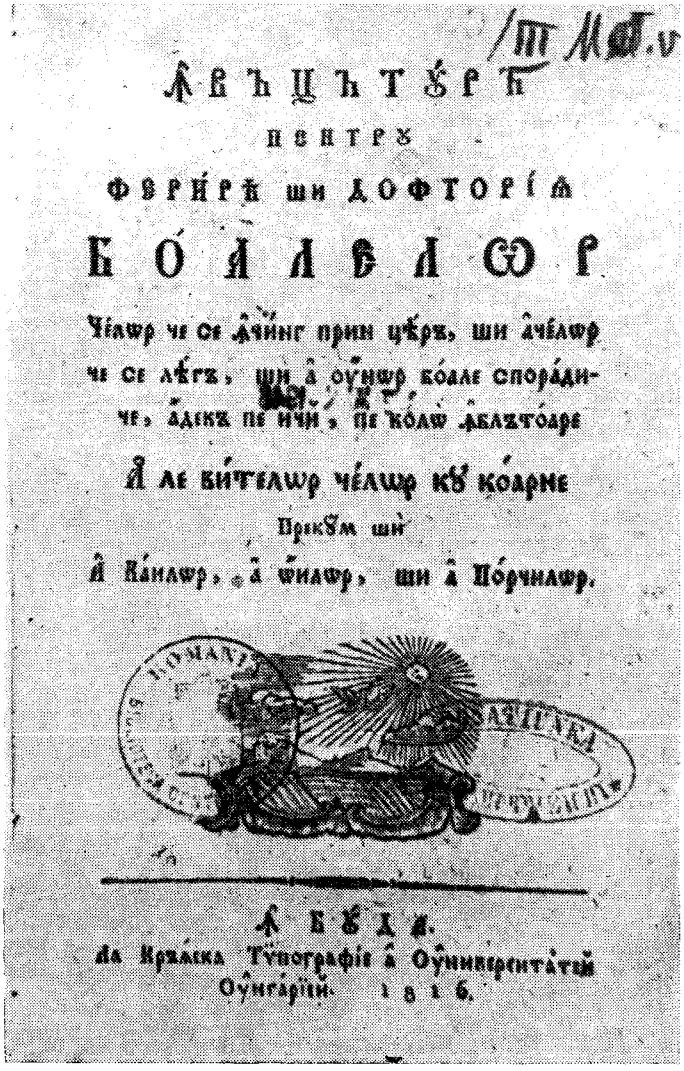

Л В Ъ Ц Ъ Т Ѣ Р Ъ

ПЕНТРѢ

ФѢРИРЕ ШИ ДОФТОРІА

К О Н Л В Л Ѡ Р

Челор чі се дѣінг прин цѣрь, ши дѣелор чі се лѣкѣ, ши а оуноръ коале спорадиче, адекѣ пе ничи, пе колѡ дѣлѣтоаре

Ш ле вітелор челор кѣ коарне

Прекѣм ши

Ш Кѣнлор, ш ѡилор, ши ш Порчилор.

Л Б Ѣ Д Ѣ.

Ла Крѣлеска Тѵпографіе ѣ Оуниверситѣцій Оунгаріей. 1 8 1 6.

Învăţătură pentru ferirea şi doftoria boalelor... vitelor, Buda, 1816. (Foaia de titlu)

Tot din această perioadă datează şi manuscrisul intitulat *Meşteşugul lungimei de viaţă, prin doftoreasca grije a trupului şi a sufletului*, traducere din limba latină, după arhiepiscopul Fr. H. Fuchs, făcută în 1815 de preo-

[1] [P e t r u M a i o r], *Învăţătură pentru ferirea şi doftoria boalelor...*, Buda, 1816, postfaţa.

tul ardelean Iosif Pașca, „din porunca și orînduiala" episcopului Samuil Vulcan [1]. Această traducere, cuprinzînd 557 de pagini in 4°, este prima macrobiotică scrisă în limba romînă. Faptul că se traduce din limba latină, de către un intelectual familiarizat probabil și cu limbile germană și maghiară, face ca terminologia științifică din acest manuscris să se resimtă de influența acestor limbi. Dintre neologismele propriu-zise vom menționa aici pe *apoplexie*, *aprobălui* „aproba", (fire) *colericească*, *elixir*, (fire) *flegmatică*, *flegmaticuș* „flegmatic", *hectică*, *hipocondrie*, (fire) *melancolică*, *melancolie*, *metalum*, *microcozmos*, *poruși* „pori", *prescripție*, *proprietate*, *pulzum* „puls", *purgație*, *sentenție*, *subștanție* etc. Cum e și normal la această epocă, întîlnim și aici unele calcuri, ca *dregătoriile* (stomahului) „funcțiile", *părțile cele de naștere* „părțile genitale", *plecare* „înclinație", *umezele* „umori", *vasele cele de lapte* „vasele limfatice" și altele.

În afară de faptul că l-a îndemnat pe Iosif Pașca să traducă macrobiotica pomenită mai sus, episcopul Samuil Vulcan a lucrat personal la traducerea și la difuzarea unor scrieri de popularizare a cunoștințelor medicale. Astfel, în 1811 el comunică preotului din Sînt-Andraș o „doftorie împotriva gălbezii oilor", pe care acesta o publică într-o broșură apărută la Buda [2]. În 1823 Samuil Vulcan tipărește la Oradea o broșură cu îndemnuri ca locuitorii să vaccineze copiii contra vărsatului [3]. Tot lui i se atribuie și manuscrisul intitulat *Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la țeară*, datînd cam din perioada 1820—1830 [4]. Probabil că acest text este o traducere, dar nu cunoaștem încă autorul și lucrarea după care s-a tradus. Termenii medicali din cuprinsul lui sînt mai ales de proveniență latină. Dintre neologismele neîntîlnite sau întîlnite mai rar în scrierile cercetate pînă acum, menționăm pe *asfixie*, *astm*, *carie*, *diaree*, *diafragmă*, *dietă*, *epidemie*, *epidemic*, *licvor*, *operație* (chirurgicală), *peripnevmonie*, *pleuresie*, *puls*, *reumatism*, *scarificație*, *sincopă*, *temperament*, *transpirație*, *ulc*, *umori*.

Un moment important în dezvoltarea scrisului medical romînesc îl constituie apariția cărții lui Vasilie Popp, *Apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuințarea acelorași în deschilinite patimi* (Sibiu, 1821), cea dintîi lucrare științifică medicală romînească. Călăuzit de principii juste privitoare la dezvoltarea limbii literare romînești, exprimate mai tîrziu în prefața la *Psaltirea* lui Prale, în *Dizertație despre tipografiile romînești* și în diferite articole din „Foaie pentru minte, inimă și literatură", Vasilie Popp scrie această lucrare într-o frumoasă limbă romînească, presărată pe alocuri cu expresii populare, dar păstrînd mereu precizia și claritatea stilului științific. Terminologia de specialitate folosită de el cuprinde atît neologisme, aproape toate de origine latină, cît și numeroase calcuri după termeni medicali latinești, realizate de cele mai multe ori cu ajutorul termenilor medicali romînești populari. Pentru o deplină înțelegere a calcurilor, Popp notează în paranteză și cuvîntul latinesc calchiat. Astfel, alături de termeni ca *arterie*, *catar*, *congestie*, *cură*,

[1] Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 79a. Vezi și Iacob Radu, *Manuscriptele bibliotecii greco-catolice romîne din Oradea-Mare*, p. 15.

[2] Vezi I. Bianu, N. Hodoș și Dan Simonescu, *Bibliografia romînească veche*, tom. III (1912—1936), p.45.

[3] *Ibidem*, p. 717.

[4] Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 283. Vezi și Iacob Radu, *op. cit.*, p. 47.

dietetică, *doctor*, *excreție*, *limfaticesc*, *mixtură*, *polluție*, *pulmîni*, *puls*, *reproducție*, *secreție*, *temperament*, *temperatură* și alții, întîlnim și calcuri ca *asămănare* (*assimilatio*), *astupătură* (*infarctus*), *curgere albă* (*leucorhaea*), *gălbinare feteasc*ă (*chlorosis*), *greutatea răsuflării* (*asthma*), *încuietură* (*obstipatio*), *întăriturile ficatului* (*indurationes hepatis*), *oprirea udului* (*strangularia*), *vărsarea hronică* (*vomitus chronicus*) etc.

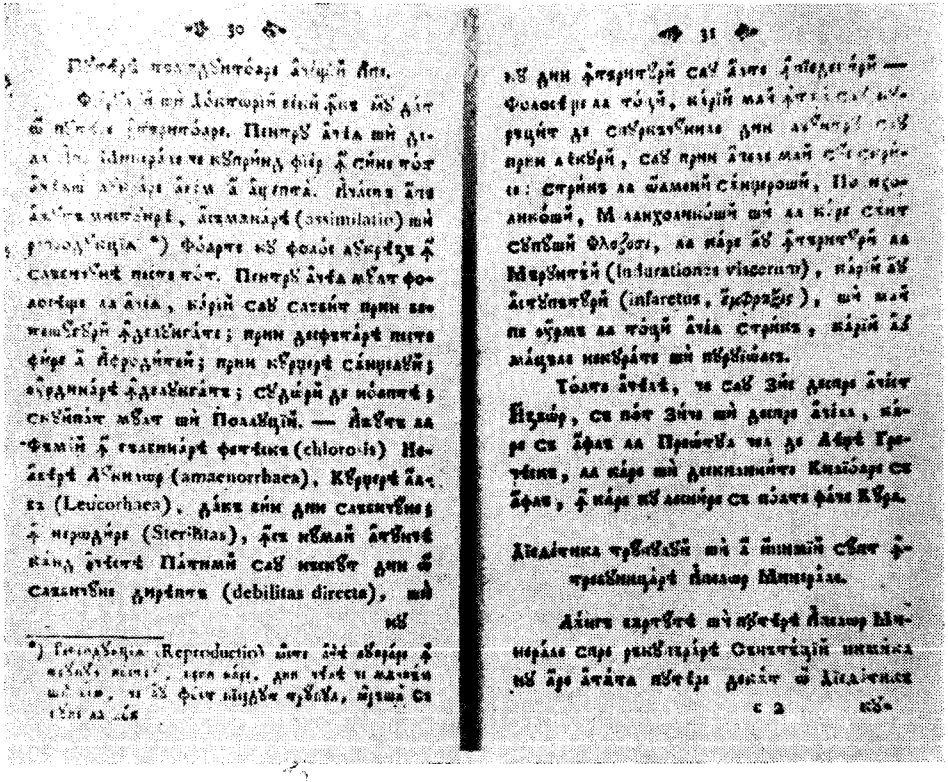

Pagini din *Apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna*, Sibiu, 1821.

Micul tratat balneologic al doctorului Vasilie Popp a exercitat, sub raportul terminologiei științifice, oarecare influență asupra contemporanilor, în special asupra doctorului Pavel Vasici-Ungurean la începutul activității sale publicistice. Cercetătorii care s-au ocupat cu studiul operei lui Vasilie Popp recunosc în el pe întemeietorul scrisului științific medical și pe unul dintre creatorii terminologiei științifice medicale în limba romînă [1].

În almanahul lui Zaharia Carcalechi intitulat *Carte de mînă pentru națiia romînească* (Buda, 1825), doctorul Al. Teodori, unul dintre redactorii *Lexiconului* de la Buda, publică articolul *Scurtă arătare despre om și despre*

[1] Vezi V. Bologa, *Ardelenii și începuturile medicinii romînești*, în „Transilvania", LXXIII (1942), nr. 7—8, p. 9.

întocmirile lui. Importanța deosebită a acestui articol în istoria literaturii medicale românești constă în faptul că este unul dintre primele texte de anatomie în limba română. Termenii anatomici folosiți de Teodori, puțini la număr, sînt cei de circulație aproape universală. Pentru unii dintre ei autorul notează în paranteză echivalentele lor grecești. De exemplu: *aortă* (ἀορτή), *cranioscopie* (κρανιοσκοπία), *miologhie* (μυωλογία), *nevrologhie* (νευρολογία), *organ* (ὄργανον), *osteologhie* (ὀστεολογία), *pericardion* (περικάρδιον), *plevră* (πλευρά), *por* (πόρος), *schelet* (σκελετόν). În afară de aceste cuvinte, dintre care unele cu aspect formal influențat de limba greacă, în articolul lui Teodori întîlnim și termeni de proveniență latină, uneori cu aspect grafic influențat de pronunția germană, cum sînt: *contracție, dilatație, glandă, supștanție, țeleritate, țirculație* (a sîngelui) și alții. Ca și la alți traducători sau autori de scrieri medicale de pînă la el, întîlnim și la Teodori unele calcuri. De pildă, pentru „articulație" el folosește cuvîntul *legătură*, pentru „auricul" *ureche* (a inimii), pentru „placentă" *plăcintă* etc.

Cu cît înaintăm spre mijlocul secolului al XIX-lea, scrierile medicale în limba română se înmulțesc. Începuturile de organizare modernă a Țării Românești și a Moldovei, mai ales sub domniile regulamentare, determină — printre altele — o preocupare mai susținută pentru asistența medicală a populației. Se reorganizează spitalele mai vechi și se înființează altele noi, se creează primele școli pentru felceri, moașe și pentru instruirea personalului de serviciu din spitale, se organizează unele acțiuni pentru combaterea epidemiilor și epizootiilor, se studiază și se pun în valoare unele ape minerale din țara noastră, se urmărește popularizarea a cît mai multe cunoștințe medicale [1]. Pentru toate acestea se traduc sau se alcătuiesc, începînd cu anul 1830 și pînă pe la 1860, mai multe zeci de broșuri sau tratate cu conținut medical, în care se pot urmări eforturile traducătorilor sau autorilor de a îmbogăți și perfecționa terminologia științifică de specialitate. O contribuție însemnată în acest sens aduc mai ales doctorii Ștefan Vasile Episcopescu, Nicolae Krețulescu și Gh. Polizu din Muntenia, Gh. Cuciuran, Costache Vîrnav și Anastasie Fătu din Moldova, precum și Pavel Vasici-Ungurean din Transilvania.

Ștefan Vasile Episcopescu își începe activitatea de autor medical cu broșura intitulată *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciumii* (București, 1824). De la această dată și pînă la 1846, cînd apare ultima carte scrisă de el, harnicul medic muntean îmbogățește literatura medicală românească cu încă patru lucrări, însumînd circa 1500 de pagini. Astfel, în 1829 publică la București *Oglinda sănătății și a frumuseții omenești.* A treia lucrare a sa, deosebit de valoroasă pentru istoria literaturii medicale românești, este studiul intitulat *Apele metalice ale Rumîniii... cu o dietetică și o macroviotică* (București, 1837). În 1843 publică la București *Oglinda înțelepciunii.* Cea mai importantă și totodată ultima lui scriere medicală, o adevărată încununare a activității sale de autor medical, este *Practica*

[1] Informații bogate asupra tuturor acestor lucruri oferă Gh. Crăiniceanu, *Literatura medicală românească. Biografii și bibliografie,* București, 1907, passim, Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, vol. II și III, București, 1938, passim, S. Izsák, *Aspecte din trecutul medicinii românești,* București, 1954, passim, V. Bologa și colab., *op. cit.*, passim, precum și alte scrieri referitoare la istoria medicinii românești.

doctorului de casă ... c-o prescurtare de hirurgie, de materie medicală şi de eterinerie, pentru doctor şi norod (Bucureşti, 1846)[1].

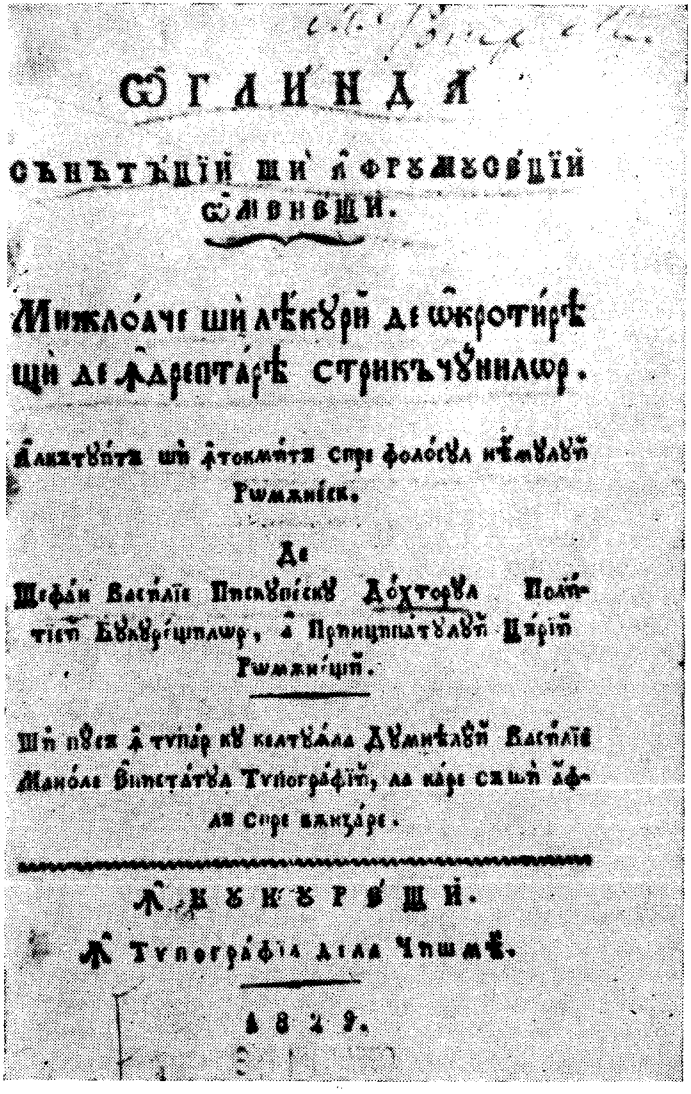

СѢ ГЛИНДА

СѢНѢТѢЦІЇ ШИ ЛФРѢМЕЦОВЦІЇ СѢМЕНѢЦІ.

Мижлоачі шіндекърі де ѡкротирѣ ціі де ѧрептарѣ стрикъчѹнилор.

Адънатѹіта шіи ѧтокміта спре фолосѹл нѣмѣлѹі Гѡмънеск.

Де

Щефан Василіе Пиклѹпіскѹ Дохтѹра Политіеі Бѹкѹрещилор, ші Протопіатѹлѹі Царіі Гѡмънещі.

Шіи пѹсе ѧ тіпар кѹ кълтѹѣла Думнѣлѹі Василіе Манолаке Бінеіатѹра Тіпографіеі, ла ліре сфінціе ѧфлѹ спре вънзаре.

ЛѦ БѹКѹРЕШІ.

ЛѦ Тіпографіа дела Чѣшмеа.

1829.

Oglinda sănătăţii şi a frumuseţii omeneşti, Bucureşti, 1829. (Foaia de titlu)

Greutatea mare pe care a întîmpinat-o Episcopescu din cauza limbii încă nu îndeajuns de formate pentru a înlesni tratarea unor probleme mai

[1] Despre viaţa şi activitatea medicală a lui Şt. V. Episcopescu, vezi V. Bologa şi colab., *op. cit.*, p. 305 (studiul intitulat *Rolul lui Şt. V. Episcopescu în istoria medicinii romîneşti*, semnat de V. Manoliu, V. Simonetti şi Elena Barbu).

vaste, ca acelea abordate de el, este mărturisită în repetate rînduri în scrierile sale. „Cu mare greutate şi nevoie s-a scris şi se scriu asemenea cărţi, într-o limbă săracă de cuvinte, nealese, nestatornicite pe un înţeles şi nerostite de ştiinţe...", scrie el în prefaţa la *Oglinda înţelepciunii* [1]. Şi mai departe : „În lucrarea cărţii am păzit frasul stilului romînesc cel obişnuit şi de obşte cunoscut, lesne şi uşor de înţeles, depărtînd cît mi-au fost prin putinţă dintr-însul limba diplomatică şi grea de înţeles, nefiind potrivită cu vîrsta neamului, ca şi cu înţelegerea cuvintelor străine, care îi dezgustează în loc să-i îndulcească citirea, cum şi cele tehnice le-am tălmăcit şi am împlinit lipsa lor din cea latină ..." [2]. Deşi este redactat cam confuz, din acest citat reiese că Episcopescu a avut, la începutul activităţii sale, oarecare rezervă faţă de neologisme. Într-adevăr, în primele sale scrieri se poate constata preferinţa pentru calcuri şi pentru terminologia medicală populară. Mai tîrziu însă el recurge la neologisme, care devin foarte frecvente în scrisul său. Pentru îmbogăţirea limbii literare a epocii cu termeni ştiinţifici, el recomandă împrumuturile din latină şi greacă : „Nu mai puţină învăluială mi-a pricinuit şi nelucrata şi nestatornicita limbă pe o temeinică gramatică şi lexicon, ce este neajunsă de ştiinţe, prin care se ajung neamurile la vîrstnicia lor şi fără de care nu se poate pas de înaintare ; şi este cea mai de frunte şi mai întîi îngrijire spre a i se împlini cuvintele ce-i lipsesc cu terminile lor din cea latină şi elină, că oriunde şi cînd s-a deşteptat un neam din cruzimea lui, cel mai întîi prinţip a fost cultura limbei lui ..." [3].

Nu este locul aici să enumerăm toţi termenii medicali extraşi din scrierile lui Episcopescu, deoarece majoritatea lor sînt înregistraţi în indicele de cuvinte de la sfîrşitul acestei lucrări. Totuşi, pentru ilustrarea aprecierilor făcute asupra terminologiei sale, vom cita doar cîţiva. De exemplu : *amenoree*, *andispazmatic* (şi *antispasmatic*), *apostimă*, *asfixie*, *astenie*, *carbunculus* „antrax", (sublimat) *corosiv*, *contaghios*, *contractilitate*, (tusă) *convulsivă*, *cretin*, *cretinism*, *crisis* „criză", *decoct*, *dentiţie*, *discrasie*, *epidemie*, *glistir*, *gonoree*, *gripă*, *hidrofobie*, *instinct* (şi *instinct*), *iritabilitate*, *nevră* „nerv", *oftalmie*, *otitis*, *paroxism*, *patologie*, *peripnevmonie* „pneumonie", *preţipitat*, *respiraţie*, *retină*, *riţin*, *scarlatin*, *sculament*, *sincrasie*, *splenitis*, (boală) *sporadică*, *terapie*, *tetanus*, *tinctură*, *transfusie*, *vacţină*, *varice*. Din exemplele citate se poate vedea că, sub aspect neologistic, terminologia medicală a lui Episcopescu — deşi bogată în elemente de origine latină sau romanică — se resimte şi de influenţa limbii neogreceşti. La unele cuvinte, ca *instinct*, *vacţină* etc., se constată şi influenţa pronunţiei germane. Aceasta se explică prin faptul că el şi-a făcut studiile medicale la Viena, iar practica de medic a început-o alături de numeroşii medici greci, într-o perioadă de intensă influenţă neogreacă asupra limbii şi culturii romîne. Ca şi ceilalţi traducători sau autori de scrieri cu caracter ştiinţific din această perioadă, Episcopescu recurge adesea la calcuri lingvistice, creînd uneori expresii cu totul originale. Dintre acestea vom menţiona aici doar pe *duf* „gaz", de unde *duful azotic* sau *duful carbonic*, *felustare* „temperament", *grăunţat* „granulat", *începenii* „elemente, stihii", (facultăţi) *înţelegătoare* „intelectuale", *sîngeros* „sanguin".

[1] Şt. V. Episcopescu, *Oglinda înţelepciunii*, Bucureşti, 1843, p. XI.
[2] *Ibidem*, p. XLVI.
[3] Şt. V. Episcopescu, *Practica doctorului de casă...*, Bucureşti, 1846, p. LI.

În ordine cronologică, al doilea autor și traducător de scrieri medicale în limba romînă, dintre cei menționați mai sus, este Pavel Vasici-Ungurean, „unul dintre protagoniștii mișcării medicale romînești și cel mai de seamă medic erudit romîn ardelean, precursor al lui Victor Babeș", cum îl caracterizează V. Bologa [1]. Într-un timp relativ scurt, de numai șaisprezece ani (1830—1846), Pavel Vasici tipărește cinci lucrări valoroase, în majoritate traduceri sau prelucrări, însumînd peste o mie de pagini. În 1830 publică la Buda prima sa lucrare, *Antropologhia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*, alcătuită după prelegerile profesorului său de la facultatea de medicină din Pesta, Sigismund Schordann. Consecvent părerilor sale exprimate în repetate rînduri, începînd chiar cu o notă din cartea de care ne ocupăm, Vasici scrie într-o limbă lipsită de exagerările latiniste ale majorității intelectualilor ardeleni de atunci. După cum se știe, el face parte din grupul latiniștilor moderați, alături de Vasilie Popp, Gh. Barit, Ioan Rus și puțini alții. Termenii de origine latină folosiți de Vasici se resimt uneori de influența pronunției germane. De exemplu : *elastițitate*, *mediținǎ*, *subștanță*, *țelulă*, cu africata *č* pronunțată *ț* sau cu grupul consonantic *st* pronunțat *șt*. Dar marea majoritate a termenilor medicali folosiți de el sînt adaptați sistemului limbii romîne. Dintre aceștia menționăm doar cîțiva : *activ*, *afect*, *cornee*, *experiență*, *fibrină*, *flegmatic*, *funcție* (a organismului), *organic*, *organism*, *papilă*, *pasiv*, *proprietate*, *puls*, *reacție*, *retină*, *sclerotică*, *structură* (a mușchilor, a oaselor), *suc* (gastric, pancreatic). Spre deosebire de scrierile de mai tîrziu, unde se dovedește mai realist, Pavel Vasici încearcă în *Antropologhia* sa să rezolve problema lipsei unei terminologii de specialitate în limba romînă prin calchierea unor termeni sau a unor expresii latinești, urmînd în această privință — după cît se pare — pe Vasilie Popp. Dintre calcurile întîlnite în *Antropologhia* lui Vasici, menționăm numai cîteva, suficiente totuși pentru a sublinia originalitatea unei astfel de terminologii. Termenii latinești după care se fac calcurile respective sînt aproape întotdeauna puși în paranteză. De pildă : *asămănare* (*assimilatio*), *brînca de nainte* (*antibrachium*), *cercuire* (a sîngelui) „circulație", *cheiuță* „clavicula", *colț* „embrion", *curcubău* „iris", *fedeu* „epiglotă", *folcuțăle inimii* (*ventriculi*), *funea buricului* „cordonul ombilical", *gîlcă* „glandă", *gîlcile balelor* „glandele salivare", *gîlcile săoase* „glandele sebacee", *matul de doisprezece degete* (*intestinum duodenum*), *matul orb* (*intestinum coecum*), *mijlocul mînei* (*metacarpus*), *muma smerită* (*pia mater*) *muma tare* (*dura mater*), *pănușă* „peritoneu", *părețele sau gardul inimii* (*septum cordis*), *stoarcere* „secreție", *urechile inimii* „auriculele", *zerul sîngelui* „serul".

La un an după *Antropologhie*, Vasici publică la Buda *Dietetica sau învățătura de a păstra întreaga sănătate, a se feri de primejdia morții și a se mîntui dintr-însa*, prelucrare — ca și *Antropologhia* — după prelegerile profesorilor săi de la facultatea de medicină din Pesta. În 1832, tot la Buda, publică în limba latină teza sa de doctorat, intitulată *De peste orientali*, pe care o tipărește în același an și în limba romînă. Motivele care l-au determinat să-și publice teza de doctorat și în romînește mărturisesc preocuparea lui Vasici pentru creșterea culturală a poporului din care s-a ridicat, ca și pentru dezvoltarea limbii literare romînești : „... Și în limba

[1] V. Bologa și colab., *op. cit.*, p. 205. În același volum, la pagina 327, se găsește și studiul acad. E. Pop, intitulat *Doctorul Pavel Vasici*.

romînească a o lucra la inimă mi-a zăcut — spune el în prefaţa ediţiei romîneşti a tezei sale — voind dintr-o parte a cerca în cît putem şi noi îndrăzni cu limba noastră, iar din alta a da bold şi celorlalţi fii ai iubitului neam romînesc să nu uite cine i-a născut".

Terminologia medicală folosită în aceste două scrieri este în general cea folosită şi în *Antropologhie*, cu deosebirea arătată mai sus că autorul

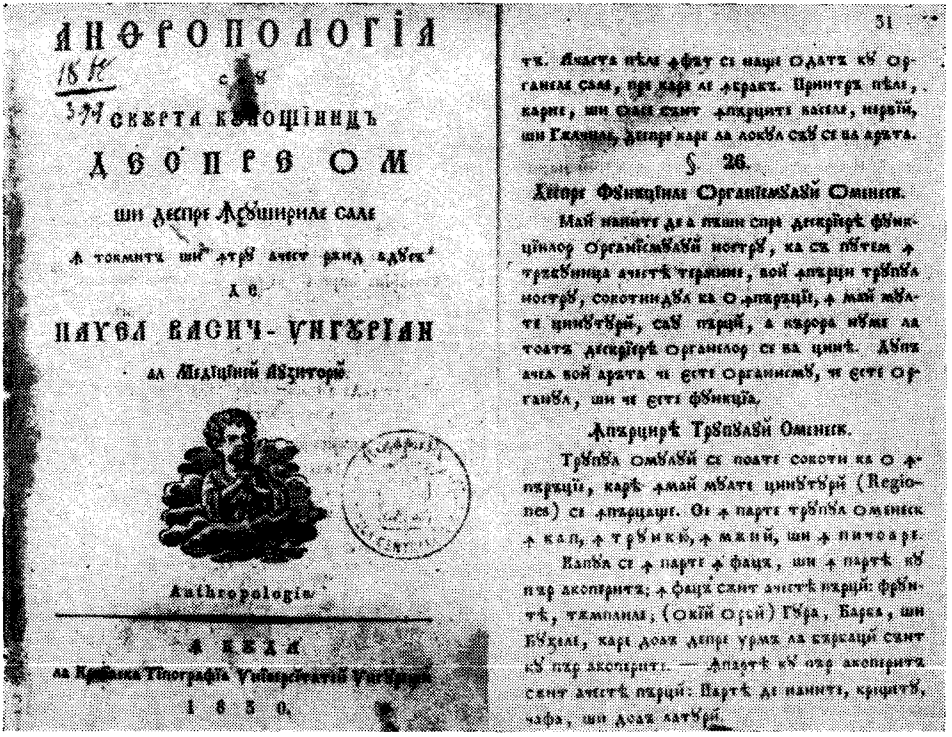

АНѲРОПОЛОГІА

сѫ

СКРЪТА КѪНОЩІННЦЪ

ДЕСПРЕ

ШИ ДЕСПРЕ ЛѪШИРИЛЕ САЛЕ

А ТОЛМИТЪ ШИ ДЕПЛ АЧЕСТ РАНД АДЪОС

А Ѳ

ПАУЛ ВАСИЧ-УНГЪРІАН

АЛ МЕДІЦІНІЙ ДОКТОРЪ

Anthropologia

БУДА

ТИПОГРАФІА УНІВЕРСИТЕТІЙ УНГЪРЕЩЕ

1830.

31

тѫ. Аместа нѣм фолѳ сѝ нашѝ одатѫ кѫ органеле сале, пре каре ле лукрѣ. Принтрѫ нѣці, карне, шѝ оасе сѫнт лукрѫтѳрѣ васеле, нервій, шѝ Гѫлвенеле, деспре каре ва локѫ сѫѳ ва арăта.

§ 26.

Деспре Фѳнкціиле Органикѳлѳй Омѳнеск.

Май наинтє дека вом сърі деспрѣ фѳнкціиле Органикѳлѳй нострѫ, ка сѫ пѫтем а трăзѳбнічі ачестѫ терміни, вой лăмурі трѳбѳа нострѫ, сокотиндѳ ка о лăмурăціе, а май мѫлте цинѳтѫрі, сѫ вăдѣ, а карора нѫме ва тоатє деспрѣ Органеле сѝ ва цинѣ. Дѫпѫ ачеа вой арăта ші сѝнѣ Органикѫ, ші сѝнѣ Органѳѳ, шѝ ші сѝнѣ фѳнкціѣ.

Деспрѣ Трѳѳѳлѳѳ Омѳнеск.

Трѳѳѳѳ омѳѳѳѳ сѳ поате сокоті ка о лăпрăціе, карѣ лăмаі мѫлте цинѳтѫрі (Regiones) сѳ лăпрăціе. Ѳѳ а парте трѳѳѳѳ Омѳнеск а кап, а трѳѳнкѣ, а мънѳ, шѝ а пичоаре.

Капѳѳ сѳ а парте а фаце, шѝ а парте кѫ пăр акоперіте; а фаце сѫнт ачестѣ пърій: фрѳнтѣ, тѣмпланеле, (окій оцій) ГѴра, Бърка, шѝ Бѫкиле, карі доаѳ деспрѣ урмѣ ле кърцаій сѫнт кѫ пăр акоперіте. — Апоіѣ кѫ пăр акоперіте сѫнт ачестѣ пърій: Партѣ де нанте, крѳнтѫ, чафа, шѝ доаѳ лăтѳрі.

Foaia de titlu şi o pagină din *Antropologhie*, Buda, 1830.

renunţă la încercarea de a crea o terminologie romînească prin calcuri după limba latină.

Cea mai importantă contribuţie la dezvoltarea literaturii şi a terminologiei medicale romîneşti o aduce Pavel Vasici prin publicarea la Braşov, în 1844 şi 1845, a celor două volume din *Macroviotica sau măiestria de a lungi viaţa*, traducere după medicul german, celebru pe atunci, Ch. W. Hufeland [1]. În această scriere, Vasici acordă un loc mare neologismelor, pe care adesea le explică în paranteză prin termeni populari sinonimi sau aproape sinonimi. De pildă: *abstinenţă* (*ajunare*), *afecte* (*patimi*), *antidot* (*venin-leac asupra*), *apatie* (*neplăcere*), *astral* (*stelos*), *cadavru* (*hoit*), *congestie* (*grămădire de sînge*), *convulzii* (*stropşiri*), *esanteme* (*bube*), *filtra* (*strecura*),

[1] Înaintea lui Vasici, o traducere a *Macroviloticii* lui Hufeland a încercat farmacistul şi poetul moldovean D. Scavenschi, dar nu a realizat decît un fragment din prefaţă (vezi ms. 409, f. 96—101, din Biblioteca Academiei R.P.R.).

gastric, *indigestie* (*nemistuire*), *profilactic*, *pubertate*, *recidivă* (*recădere în boală*), *regenera*, *reproducție*, *sensualitate*, *sucuri* (*umezele*), *transfusie* (*stră-*

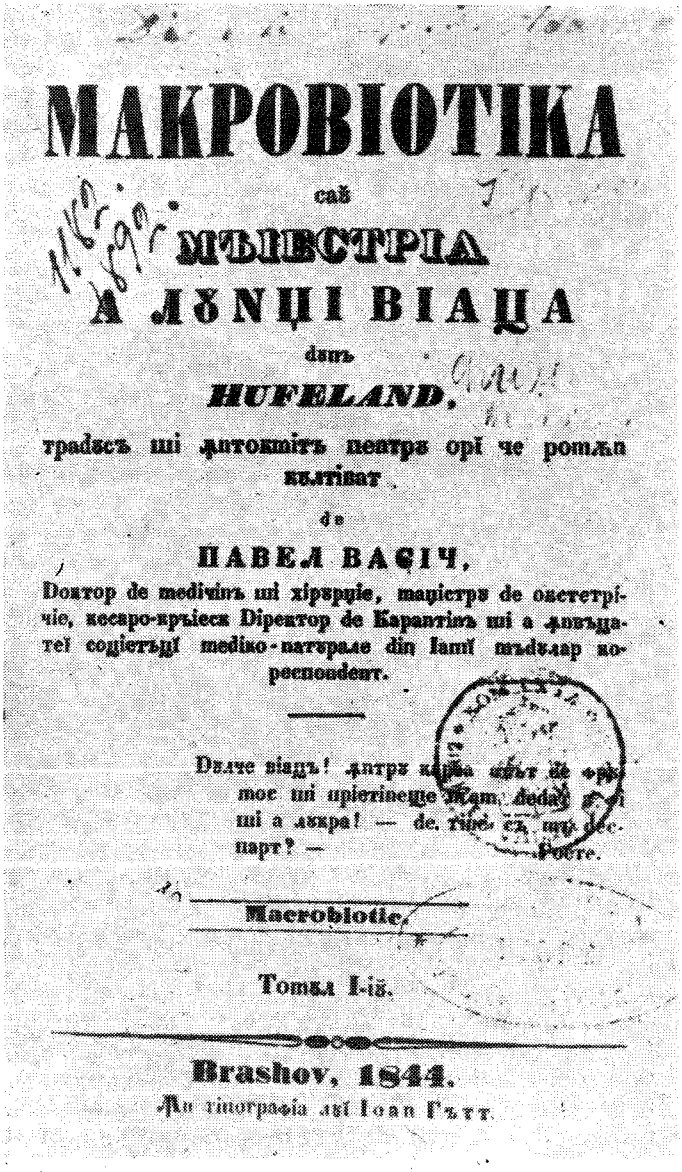

MAKPOBIOTIKA

saŭ

MIJLOCTPIA

A LUNGI VIAȚA

dumi

HUFELAND,

tradusă ši adaogită pentru orî ce româna limbă

de

PAVEL VASICI,

Doktor de medivinî ši xirurgie, magistru de obstetrivie, kesaro-krăieasc Direktor de Karantinî ši adunătorel kogietățî medико-patrurale din Iași mădulariu korespondent.

Macrobiotic,

Tomul I-iŭ.

Brashov, 1844.

Au tiparul lui Ioan Gött.

Macroviotica, Brașov, 1844. (Foaia de titlu)

vărsare), *voluptate*. Deși renunțase demult la procedeul de a crea cuvinte noi prin calchierea unor termeni străini, se mai întîlnesc și în *Macroviotică* calcuri ca *aburime* „evaporație", *ființelnic* „esențial", *înainte vedere* „pre-

vedere", *întărîtabilitate* „excitabilitate", *întărîtăciune* „excitație", *simțibilitate* „sensibilitate" și altele.

În sfîrșit, ultima lucrare a doctorului Pavel Vasici, din perioada la care ne referim, este intitulată *Neputința și a ei totală vindecare, cu mijloace simple, cercate prin experiență și aprobate de mulți pătimași* (Brașov, 1846). Pe lîngă aceste lucrări, Vasici scrie numeroase articole cu conținut medical în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", în „Gazeta de Transilvania" și, mai tîrziu, în „Telegraful romîn", al cărui redactor responsabil a fost mai multă vreme.

Entuziast și perseverent, folosind la început experiența lui Vasilie Popp, iar mai tîrziu pe aceea a autorilor sau traducătorilor de literatură medicală din Muntenia și Moldova, Vasici contribuie prin scrierile sale la îmbogățirea limbii romîne cu numeroși termeni științifici, fapt pentru care este socotit pe drept cuvînt unul dintre întemeietorii terminologiei științifice medicale romînești. Privind activitatea de autor medical a lui Vasici în raport cu cea a contemporanilor săi, Valeriu Bologa face următoarele aprecieri pline de adevăr asupra contribuției medicului ardelean, precum și asupra contribuției lui Kreţulescu și Vîrnav, la dezvoltarea terminologiei medicale romînești: „*Macroviotica* are o deosebită importanță în istoria literaturii noastre medicale. Ea nu este o simplă traducere, ci o prelucrare în care se simte din nou personalitatea medicală și experiența lui Vasici. *Dar înainte de toate găsim în ea un început de stabilizare a terminologiei medicale romînești.* Pe cînd în scrierile tipărite la Buda, din timpul studenției, nomenclatura medicală a lui Vasici e încă nesigură, uneori grosolană, alteori prea latinizantă, în *Macroviotica* și în *Neputința* e vădită influența terminologiei lui Episcopescu, care însă nu este adoptată integral, fără critică. Cu un dezvoltat simț pentru limbă, Vasici caută să ajungă — și reușește în privința aceasta — la o mai bună armonizare a terminologiei populare și a neologismelor științifice. El face un pas înainte în comparație cu *Vasilie Popp* și chiar cu *Episcopescu* și se apropie de *Kreţulescu.* Adoptă din ceea ce se găsește în limbajul popular tot ce i se pare a avea valoare expresivă pentru întreg teritoriul etnic daco-romîn, iar la crearea termenilor științifici se ține de terminologia universală latinească (în contrast cu Kreţulescu, care în privința aceasta e mai mult influențat de nomenclatura franțuzească). Astfel, ardeleanul *Vasici*, munteanul *Kreţulescu* și moldoveanul *Vîrnav* pot fi considerați drept aceia care ne-au dat o terminologie medicală științifică definitivă. Nu cred că Vasici ar fi putut ajunge la aceasta, dacă în anii săi brașoveni nu ar fi avut prilejul fericit de a intra în legătură cu lumea medicală din București" [2]. Cîteva observații prețioase asupra terminologiei medicale a lui Pavel Vasici a făcut în ultimul timp și acad. Emil Pop, în articolul intitulat *Cuvinte comemorative despre un medic progresist romîn: Dr. Pavel Vasici* [1].

În timp ce în Muntenia își începuse activitatea publicistică Șt. Episcopescu, iar în Transilvania Pavel Vasici, în Moldova ia ființă, în 1830, prin strădania doctorilor Mihail Zotta și Iacob Cihac, un cerc de lectură medicală,

---

[1] V. Bologa, *Brașovul, vechi centru medical romînesc*, în „Omagiu fraților Alexandru și Ion I. Lăpedatu", București, 1936, p. 128. (Sublinierile autorului)

[2] Publicat în volumul *Istoria medicinei. Studii și cercetări*, Editura medicală, București, 1957, p. 143.

care se transformă, în 1833, în *Societatea de medici și naturaliști din Iași* [1]. În jurul acestei prime societăți științifice românești se adună fruntașii vieții științifice moldovenești, care desfășoară, atît prin presă cît și prin tipărituri aparte, o largă activitate de popularizare a cunoștințelor medicale și de istorie naturală. Dintre scrierile cu conținut medical apărute acum menționăm mai întîi broșura intitulată *Dezertație sau descrierea apelor minerale de la Borca* (Iași, 1834), tradusă după un raport alcătuit de medicul rus I. Plusk încă din 1811. În 1836, căminarul C. Veisa traduce din limba franceză și tipărește la Iași lucrarea medicului german Tollhausen, cu titlul *Instrucție în scurt de prințipurile igieismului sau a sistemii morizoniane*. Deși nu conține prea multe pagini, traducerea lui Veisa pune în circulație numeroase neologisme, de diferite origini. Alături de termeni latinești sau romanici, se întîlnesc și termeni neogreceși, ca *apoplixie*, *carchin*, *chicloforie* și alții sau calcuri de felul lui *coatingere* „contagiu".

Cu doi ani mai tîrziu, în 1838, apare la Iași *Macroviotica sau regule pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieței*, tradusă de Ioan Albineț, după I. F. Sobernheim. Și această traducere pune în circulație numeroși termeni științifici medicali, în majoritatea lor întîlniți și în alte scrieri contemporane.

Între medicii ieșeni din această perioadă se disting ca autori sau ca traducători de literatură medicală doctorii Gh. Cuciuran, Costache Vîrnav și Anastasie Fătu, care numai în zece ani, de la 1842 pînă la 1853, publică mai multe broșuri, manuale școlare și două periodice medicale : „Povățuitorul sănătății și a economiei" (Iași, 1844—1845) și „Foaia societății de medici și naturaliști" (Iași, 1852—1853).

În 1842, după o călătorie în Apus, doctorul Gh. Cuciuran publică lucrarea intitulată *Descrierea celor mai însemnate spitaluri din Ghermania, Englitera și Franția*. În spiritul celor văzute în Apus, el alcătuiește un proiect după care se reorganizează spitalul Sf. Spiridon din Iași [2]. Terminologia folosită de Cuciuran în descrierea sa se referă mai mult la organizarea sanitară într-un spital. Astfel apar, unii pentru prima dată în limba română, termeni ca *asistenți* sau *practicanți*, *autopsie*, *clinică*, *convalescent*, *incurabil*, *infirmărie* (*bolniță*), *invalid*, *laboratoriu*, *laborant*, *mamoș*, *medic*, *a opera*, *patologic*, (medic) *primar* și *secundar*, *soră* (medicală), *ventilator*, *ventilație* și mulți alții. Uneori și Cuciuran recurge la calcuri, cum sînt *apeduciuri* sau *ape-duceri* „apeducte" ori *trilunie* „trimestru".

Dintre celelalte scrieri ale lui Gh. Cuciuran menționăm broșura intitulată *Povățuiri pentru sătenii Moldovei la tîmplare de holeră* (Iași, 1848) și memoriul din 1849, păstrat în manuscris [3], privitor la înființarea în Iași a unui spital pentru vindecarea bolilor venerice. Terminologia medicală folosită de doctorul Cuciuran, bogată și în general adaptată specificului limbii române, reprezintă o contribuție însemnată la dezvoltarea limbii române literare.

---

[1] Despre activitatea acestei societăți s-a scris relativ mult. Noi citățm studiul cel mai nou, unde se găsește bibliografia problemei, al lui I. Lăzărescu, *Societatea de medici și naturaliști din Iași între anii 1830—1850*, în *loc. cit.*

[2] Vezi acad. V. Rîșcanu și colab., *Istoricul spitalului orășenesc clinic de adulți din Iași*, voi. I, București, 1956, p. 294.

[3] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4488.

Doctorul Costache Vîrnav își începe activitatea publicistică la diferite periodice ieșene, în jurul anului 1840, cu mici articole de popularizare a cunoștințelor medicale. În 1844 începe editarea revistei „Povățuitorul sănătății și a economiei". Cea mai importantă lucrare a sa este *Despre holera epidemiască* (Iași, 1848). Cei mai mulți dintre termenii

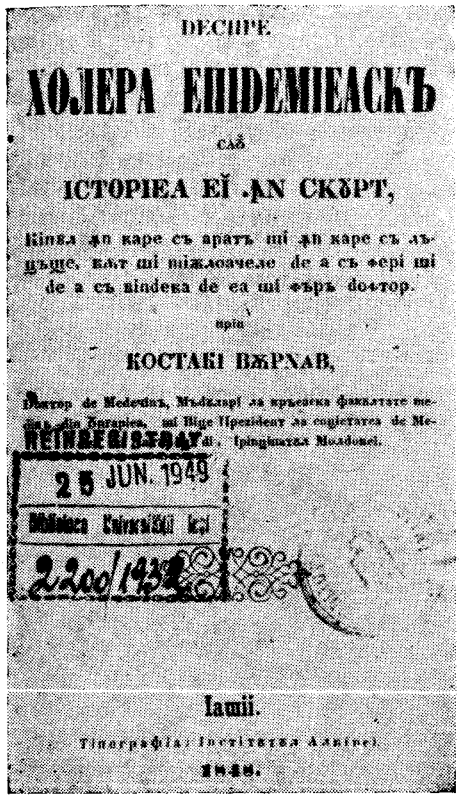

DESPRE

ХОЛЕРА ЕПИДЕМІЕАСКЪ

САЮ

ІСТОРІЕА ЕЇ .АН СКЪРТ,

Кінда ам каре съ врăць ші ам каре съ лъ-къще, кăт ші пăмънтеле де а съ фері ші де а съ пиндеа де ea ші фăрă доктор.

ПРИН

КОСТАКІ ВЪРНАВ,

Доктор де Медедіна, Медикарі ла крăсъска фамілиїе ме-ріа-ші Стурдза, ші Ліге Президент ал сочіетъцеї де Ме-дедіна ін Ясіи, Ипсăмнітă Медикарі.

[illegible] 25 JUN. 1949 [illegible]

2200/1432

Іашіі.

Тіпографіа Інституцеї Ачунеї.

1848.

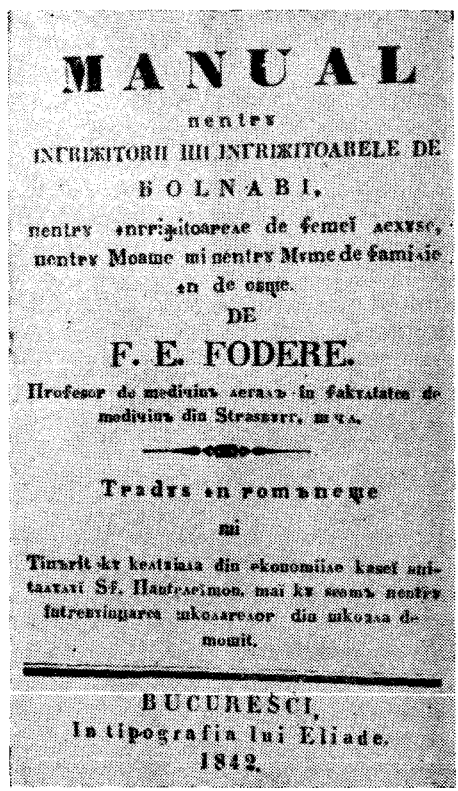

MANUAL

pentru

ÎNGRIJITORII ȘI ÎNGRIJITOARELE DE

BOLNAVI,

pentru îngrijitoarele de femei aexate, pentru Moame și pentru Mume de familie în de osăe.

DE

F. E. FODERE.

Profesor de mediține aerată în fakultatea de mediține din Strassburg, m. c. a.

Tradus în românește

de

Timarit-ul kestiuna din «Economiile kasei ajutătarei Sf. Ilanfrăcimon, mai ku seamă pentru întreținuarea ukenițelor din ukenița domnii.

BUCUREȘCI,
In tipografia lui Eliade.
1842.

Despre holera epidemiască, Iași, 1848. (Foaia de titlu)

Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, București, 1842. (Foaia de titlu)

medicali folosiți de Vîrnav aveau la acea epocă o circulație curentă în limba literară. Caracteristic scrisului său este aspectul arhaic și popular al limbii, datorită, desigur, și influenței mari pe care a exercitat-o asupra sa cercul literar și științific al lui Gh. Asachi. Tot datorită acestei influențe, Vîrnav recurge adeseori la calcuri, urmărind deci să rezolve în spirit purist problema creării terminologiei de specialitate. Dintre calcurile folosite de el, menționăm pe *atingere* „contagiu", *aprindere de stomah* „gastrită", *curățenie* „purgativ", care se folosește și astăzi, *plecare* „înclinație", *rîdicatul de pe boală* „convalescență", *stîmpărătură* „temperatură", *țîntă* „centru", (medic) *vindecător* „curant". Uneori Vîrnav este încă tributar terminologiei de proveniență neogreacă, folosind cuvinte ca *ipohirurg* „subchirurg", *crasis* „temperament", *profilacticale* „medicamente profilactice" și altele.

Prima lucrare a doctorului Anastasie Fătu este *Descrierea și întrebuințarea apei simple și a apelor minerale din Moldova* (Iași, 1851), care reprezintă o sinteză a cunoștințelor din acea vreme despre compoziția chimică și despre acțiunea curativă a apelor minerale moldovenești. Terminologia științifică din această scriere este atît din domeniul chimiei cît și din cel al medicinii. Reținem și de aici termeni ca *afinitate*, *alcalin*, *anevrisme* (*lărgiri de arterii*), *astringent*, *carbonic*, *curabil*, *erupție*, *infecție*, *a oxida*, *migrenă*, *reacție*, *salin*, *spazmodic*, *sulfuros*, *supurație*, *tetanus*, *varicozitate* etc. Alături de *acid*, Fătu folosește des și termenul *acrime*, frecvent în limba literară din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

A doua lucrare importantă a lui Fătu este *Manualul pentru învățătura moașelor* (Iași, 1852), scris pentru pregătirea moașelor care trebuiau să plece în provincie, conform organizării sanitare a Moldovei, ordonată de domnitorul Grigore Ghica. În afara unor termeni noi, de strictă specialitate, terminologia științifică din această carte este cea folosită și în alte scrieri de pînă la apariția ei. Dat fiind faptul că se adresa unor oameni cu mai puțină cultură, autorul recurge adesea la terminologia populară.

Nu putem încheia observațiile privitoare la contribuția literaturii medicale moldovenești în procesul de creare și dezvoltare a terminologiei de specialitate fără să pomenim, măcar în treacăt, traducerea din greceşte — făcută de către D. Cornea — a cărții arhimandritului medic Dionisie Piru Tesaleanul, intitulată *Encolpiul doctorilor sau medicina practică* (două volume, Iași, 1849). Terminologia de specialitate folosită în această traducere este bogată și aproape toți termenii apar aici sub forma pe care o au și astăzi. Faptul că în textul original numele bolilor sau ale unor medicamente erau date atît în limba greacă cît și în italiană a făcut ca terminologia folosită de traducător să se resimtă puțin de influența acestor limbi.

Activitatea publicistică atît de bogată a medicilor moldoveni are ca urmare, după cum am arătat, o contribuție însemnată la dezvoltarea terminologiei medicale românești. Această contribuție însă nu o depășește, s-ar putea spune că nici nu o egalează, pe aceea a muntenilor. În primul rînd, majoritatea publicațiilor medicilor moldoveni apar în jurul anului 1850, deci după ce Episcopescu și Kreţulescu din Muntenia și Pavel Vasici din Transilvania publicaseră un însemnat număr de lucrări. Apoi, limba scrierilor medicale moldovenești—cu unele excepții—se resimte de influența, întrucîtva dăunătoare pentru dezvoltarea limbii literare moderne, a cercului literar și științific al lui Gh. Asachi. Față de limba scrierilor medicilor munteni, cea din textele moldovenilor are un caracter arhaizant și moldovenizant. Sub raportul terminologiei științifice, acest caracter se vede din persistența, pînă după 1850, a unor termeni de proveniență neogreacă, precum și din folosirea mai mare decît în scrierile muntenilor a calcurilor lingvistice.

Deși la Iași exista o societate științifică cu preocupări medicale, viața medicală românească este mai intensă la București. Aici burghezia națională era mai numeroasă și mai puternică, existau mai multe spitale, se creaseră mai devreme decît la Iași primele școli sanitare. Astfel, în 1835 se înființează la spitalul Filantropia o școală de felceri. În 1839 ia ființă la spitalul Pantelimon o școală de moașe, pentru elevele căreia

doctorul Sporer publică chiar în același an cartea intitulată *Meșteșugul moșîrii*, text în care apar, probabil pentru prima dată în limba romînă, termeni ca *mamoș*, *maternitate* și alții din acest domeniu al medicinii. În 1841 se înființează în București o școală de chirurgi militari, iar în 1842, la spitalul Colțea, tînărul și entuziastul doctor N. Krețulescu înființează *Școala de mică chirurgie*. Pentru elevele școlii de moașe, Krețulescu publică, în 1842, *Manualul pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi*, iar în 1843, pentru elevii școlii de chirurgie, *Manualul de anatomie descriptivă*. Tot pentru elevii acestei școli publică și doctorul Gh. Polizu, în 1844, lucrarea intitulată *Mica hirurghie*.

Manualul pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi este o traducere după cartea cu același titlu a doctorului francez François Fodéré. Faptul că avea o cultură franceză și că traducea din autori francezi într-un moment cînd din limba romînă lipseau încă atîția termeni de specialitate face ca aproape întreaga terminologie medicală folosită de Krețulescu să fie de proveniență franceză. Unele cuvinte au chiar și aspectul fonetic sau grafic din limba franceză. Din mulțimea termenilor neologistici utilizați în acest manual reținem doar cîțiva, dintre cei mai des folosiți în vorbirea curentă pînă astăzi, cum sînt: *compresă*, *infirmier*, *infuzie*, *injecție* (pe atunci cu sensul de „clismă"), *pansament*, *pastilă*, *sincopă*, *unguent*, *ventuză* etc. Uneori Krețulescu recurge și la calcuri, cum sînt *frecături* „fricții", *fierbere putrezitoare* „putrefacție", *surori milostive* sau *surori făcătoare de bine* „surori de caritate" și altele. Pentru că manualul tradus de el era destinat instrucției sanitare a unor persoane cu mai puțină cultură, N. Krețulescu glosează în text sau la sfîrșitul cărții majoritatea termenilor tehnici utilizați.

Cu *Manualul de anatomie descriptivă*, prelucrat după medicii francezi J. Cruveilhier și F. A. Lauth, N. Krețulescu se afirmă ca creator al terminologiei anatomice în limba romînă. Terminologia acestui manual păstrează un pronunțat aspect franțuzesc, fapt mărturisit de autorul însuși în prefața cărții. „În cursul acestei scrieri — spune Krețulescu — termenii m-au încurcat destul; cu toate acestea însă, am lăsat pe cei franțuzești, care și ei sunt împrumutați cei mai mulți din latinește sau din elinește". Nu vom da aici lista tuturor termenilor anatomici folosiți de Krețulescu, ci vom cita doar cîțiva dintre cei curenți în limba literară de astăzi, cu specificarea că majoritatea lor apar acum pentru prima dată în limba romînă. De pildă: *abdomen*, (nerv) *acustic*, *antebraț*, *apofiză*, (aparat) *arterial*, (nerv) *auditiv*, *calcaneu*, (vase) *capilare*, *claviculă*, *cord*, *coroidă*, *craniu* (și *cran*), *cubit*, *deltoid*, *dermă*, *dorsal*, *duoden*, *epiderm*, *facial*, *falangă*, *femur*, *fesier*, *frontal*, *ganglion*, *glandă*, *intestin*, *lacrimal*, *ligament*, *maxilar*, *metacarp*, *periost*, *peritoan* „peritoneu", *pulmon*, *pulmonar*, *rotulă*, *salivă*, *saliver* „salivar", *vertebral* etc. Alături de numeroase neologisme, întîlnim și în acest manual cîteva calcuri, ca *dinții cei cîinești* „canini", *dinții cei tăioși* „incisivi", *trîmbița lui Eustaș* „trompa lui Eustache" și altele.

Autorii sau traducătorii de manuale de anatomie de mai tîrziu, Edouard Anino, în *Elemente de anatomie descriptivă* (București, 1857), și Gh. Polizu, în *Prescurtare de anatomie descriptivă* (București, 1859), preiau terminologia anatomică introdusă de Krețulescu și contribuie la stabilirea ei definitivă în limba romînă. „Se poate afirma fără exagerare — scrie un cercetător care a studiat opera de început a lui Krețulescu —

că N. Kreţulescu este creatorul stilului ştiinţific medical romînesc modern"[1]. Acad. C. I. Parhon, vorbind despre viaţa şi activitatea lui Kreţulescu, spunea: „Şcoala lui Kreţulescu reprezintă zorile medicinei romîneşti" [2].

Dintre celelalte scrieri cu conţinut medical apărute în Muntenia între 1830 şi 1850, care pun în circulaţie un mare număr de termeni ştiinţifici medicali, mai importante sînt următoarele: *Păstrătorul prunciei şi tinereţii*

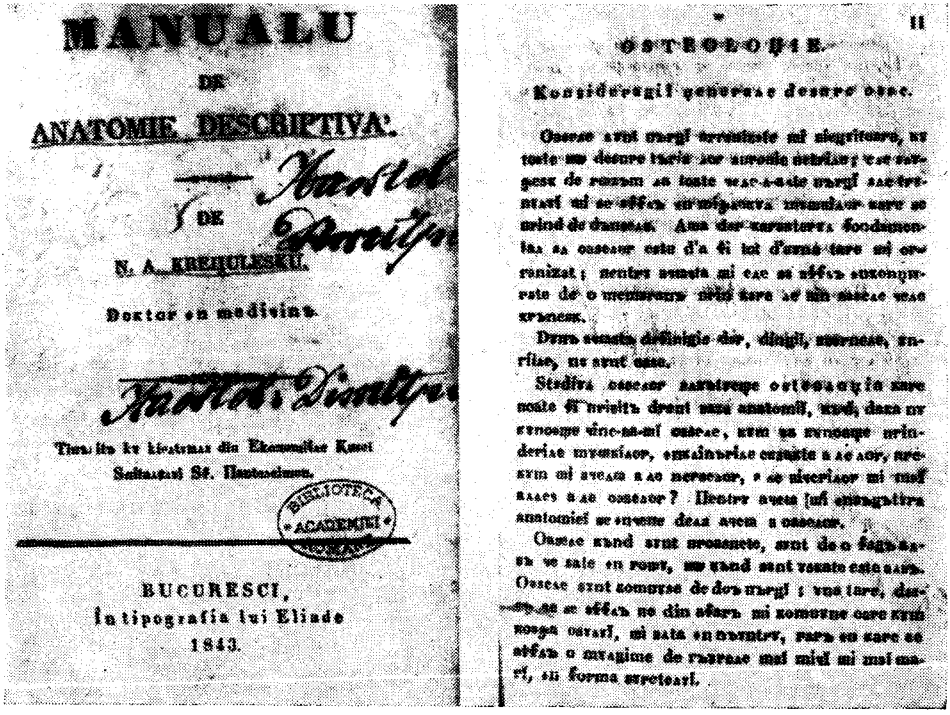

MANUALU

DE

ANATOMIE DESCRIPTIVA.

DE

N. A. KREŢULESCU.

Doctor en medicine.

BUCUREŞCI,
În tipografia lui Eliade
1843.

OSTEOLOGIE.

Foaia de titlu şi o pagină din *Manual de anatomie descriptivă*, Bucureşti, 1843.

(Bucureşti, 1835), traducere din limba franceză; I. Sebeni, *Sculamentul bărbaţilor şi femeilor* (Bucureşti, 1837), Carol Munde; *Descrierea cu de-amăruntul asupra aşezămîntului de cură cu apă rece* (Bucureşti, 1840); Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă* (Bucureşti, 1847).

După 1850, o contribuţie însemnată, mai ales la difuzarea terminologiei ştiinţifice medicale, care pe atunci — în ceea ce are ea elementar — era aproape formată, aduce scrierea intitulată *Manualul sănătăţii sau medicina şi farmacia domestice*, tradus din limba franceză, după B. Raspail, de către I. Brezoianu. Dar cea mai însemnată contribuţie la dezvoltarea şi perfecţionarea terminologiei medicale romîneşti, în perioada 1850—1860, o aduc — prin publicaţiile şi cursurile lor — doctorii Gh. Polizu, Iuliu Barasch, M. Wertheimer, P. Ciocanelli, Ed. Anino, N. Turnescu şi Protici,

[1] Gh. M. Iliescu, *Nicolae Kreţulescu ca medic*, Cluj, 1934, p. 20.

[2] C. I. Parhon, *Viaţa şi activitatea doctorului Nicolae Kreţulescu*, Bucureşti, 1944, p. 6. Despre activitatea medicală a lui N. Kreţulescu vezi şi S. Izsák, *Aspecte din trecutul medicinii romîneşti*, Bucureşti, 1954, p. 30.

dintre care unii făceau parte din corpul didactic al *Şcolii de mică chirurgie*, reînfiinţată de Kreţulescu şi Davila în 1855 şi transformată, în 1857, în *Şcoala naţională de medicină şi farmacie*.

În urma acestei vaste activităţi publicistice şi didactice, desfăşurată timp de aproape un secol în toate provinciile romîneşti, limba romînă

ANULU I 1859.

MEDICULU ROMĂNU

Materiile.

Prospectu. — Societatea de medicină. — Diarulu D. Petrescu. — Instrucţiune către toţi medicii spre a se trimite diplomele la comisiunea esaminatore spre a se esamina. — Acte de admitterea a doue clasi de locuitori ce sunt fiesce medici de localitate. — Programa cursuriloru la scola de medicina.

PROSPECTUS.

Romînia vede pentru prima oră unu diarusu medicalu!

Nu numai politica, care, putemu dice este representata prin organe de publicitate mai tuta in secolulu gradu cu şi in statele cele mai civilisate, ci încă şi cătevea scrieri, de mai puţină importanţă de catra medicina, ne au deja diarulu loru.

A replica întrebarea aparţiunei unui diarusu medicalu seriosu, nare cine-va de catra ală-şi arunce o cantătura in interia medicilor terei, pănă mai dunadi. Doctorii in medicină erau mai toţi străini, şi vorbindu prin urmare limba mieră bine, nu sînt ocupatu cu realisarea unui asemenea diarusu. Şi chiaru de aru fi fostu vre unu romînu printre dinsi care să aibă acestă dorinţă, ce aru fi scrisu elu in diarusulu seu? Articole de medicină,precumu observaţiuni, esperienţe medicale, etc.? Nu-mai ale sale nu erau de ajunsu, ci sunt convinsu că unu altu putea impărtăşi cetire lucru de la celalţi confraţi ai sei. Proiecte de ameliorationi asupra servicieloru sanitarie? Aci, i fostu mai totu d'auna in contradicţiune, in disputa şi cine mai scie ce, cu binemulu acestui servicieu, şi totu lumea cunosce ci prea nu cam eru aci de libertă precumu aşteptămu a o avé de acumu inainte. Şi in fine, presupunendu că fara fi fostu, cine era să-lu citésca?...

Aceste motive şi altele mai multe, pe care pentru a le trece sub volumu nepresentandu unu mare interesu, lucrul in trecutu cu Ipsa unui diarusu de medicină să nu se pară romînilor o mare lacuna.

Nu este totu asa si acumu.

Deja scola de medicină naţională incepe a scote Ajutori de medici, si limba medicală la noi a luatu nisce proporţiuni in adevĕru colosale: va fi mişcatu orice romîn cu sentimente care va asculta predîndu-se cursurile de medicină tot cu aceeaşi preciziune, totu cu aceeaşi eleganţă, ca şi in limba franceză.

Deja, societatea medicală, fundata de medici de căpetenie din Bucuresci, s'incepe a pişi in deliberarea multoru cestiuni.

Deja, una numeru destulu de mare de

Pagină din primul număr al ziarului *Medicul romîn*.

literară se îmbogăţeşte cu terminologia ştiinţifică medicală. În 1859, cînd apare primul nostru periodic cu adevărat medical, „Medicul romîn", redactorul acestui ziar, doctorul Severin, putea face cu entuziasm, dar şi cu multă dreptate, următoarea apreciere: „Deja şcoala de medicină naţională începe a scoate ajutori de medici, şi limba medicală la noi a luat nişte proporţiuni în adevăr colosale; va fi mişcat orice romîn cu sentimente care va asculta predîndu-se cursurile de medicină tot cu aceeaşi preciziune, tot cu aceeaşi eleganţă, ca şi în limba franceză" [1].

[1] „Medicul romîn", I (1859), nr. 1, p. 1.

CAPITOLUL V

FORMAREA TERMINOLOGIEI ŞTIINŢELOR FIZICO-CHIMICE

Începuturile terminologiei fizico-chimice în limba romînă pot fi legate de prezenţa cîtorva termeni specifici acestor ştiinţe în scrierile lui Dimitrie Cantemir şi în puţine alte scrieri romîneşti contemporane [1]. Din *Scara a numerelor şi cuvintelor streine tîlcuitoare*, de la începutul *Istoriei ieroglifice*, reţinem pe *atom*, *energhie*, *experienţie*, *fizic* „fizician", *lembic* „alambic", *metalon*, *metafizic*, *metafizică*, *teorie*, care — cu excepţia lui *experienţie*, de origine latină — sînt de proveniență greacă, după cum menţionează autorul însuşi.

Numărul termenilor fizico-chimici în limba romînă creşte spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, o dată cu traducerea mai multor scrieri cu conţinut geografic sau medical. În enumerarea bogăţiilor solului şi subsolului anumitor regiuni descrise în textele geografice, ca şi în numeroasele reţete medicale care se traduc acum în limba romînă, apar mulţi termeni din domeniul chimiei. O bună parte dintre ei au fost menţionaţi cînd am prezentat aceste scrieri, la capitolele respective. Vom enumera aici numai cîţiva dintre termenii întîlniţi în manuscrisul intitulat *Meşteşugul doftoricesc* [2], o traducere din limba greacă, de pe la 1760—1770 : *antimoniu* (şi *antimonion*), *himicesc* „chimic", *elixir*, *metal*, *metalicesc* „metalic", *spirit* „spirt", *vitriol*, proveniţi fie din neogreacă, fie din latină.

Textul cel mai important de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în care întîlnim numeroşi termeni din domeniul fizico-chimic, este manuscrisul intitulat *Gramatica fizicii*, traducere din limba italiană, făcută în Moldova pe la 1790 [3]. Partea întîi a acestui manuscris tratează unele probleme de fizică, în care apar — pentru prima dată în limba romînă — cîteva noţiuni elementare din acest domeniu. Pentru că manuscrisul nu este cunoscut şi, totodată, pentru a oferi un exemplu de stil ştiinţific din această perioadă, citǎm aici sumarul părţii respective : „Cap. 1. Pentru somatologhie şi pentru apropierile de la materie. Pentru feliurile alesi a trupurilor firești cu legile de la fire arătate de cavaleriul Nefton. Pentru firea de obşte şi

[1] Vezi J. Byck, *Vocabularul ştiinţific şi tehnic în limba romînă din secolul al XVIII-lea*, în „Studii şi cercetări lingvistice", V (1954), fasc. 1—2, p. 31.

[2] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4841.

[3] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1627. Vezi în legătură cu acest manuscris şi capitolul *Formarea terminologiei geografice*, din prezenta lucrare.

pentru apropierile trupurilor firești. Cap. 2. Pentru întinsoare, pentru mărime și pentru măsurile trupurilor. Cap. 3. Pentru despărțirea materiei și pentru a sa nesăvîrșire și pentru cea minunată dispărțire de multi feliuri de trupuri. Cap. 4. Pentru tărie și pentru chipurile trupurilor. Cap. 5. Pentru clătirea materiei și pentru firea clătirii și odihna. Cap. 6. Pentru lumină. Cap. 7. Pentru văpselile luminii. Cap. 8. Pentru sunet. Cap. 9. Pentru greutate și pentru ușurință, pentru tragire. Cap. 10. Pentru previdere și pentru umbrire au întunecare, pentru desime și rărime, pentru învîrtoșere și moliciune și asprime și frăgezime și pentru plecarea au îndoirea trupurilor. Cap. 11. Pentru așăzămînt și neașăzămînt. Pentru căldură și frig. Pentru umedire și pentru uscăciune. Pentru rîdicări și mirosuri. Pentru gusturile trupurilor. Cap. 12. Legile firii date de cavaleriul Nefton Isac și pentru ce să zic legi date de dînsul".

După cum se poate constata și din fragmentul de sumar citat, terminologia de specialitate folosită în acest manuscris constă aproape numai din calcuri lingvistice. Neologismele propriu-zise sînt mai puține și au un pronunțat aspect italian sau neogrecesc. De exemplu : *animoscopeo*, *areométreo*, *barómetru*, *chendru* „centru", *cilindru*, *diametro*, *electricitá* „electricitate", *máchină pnevmatică*, *magnet*, *microscopeon*, *recipient*, *telescópion* (și *telescopeo*), *termometrio*, *timpan*, *tub* și altele. Dintre numeroasele calcuri vom cita aici numai cîteva : *apropiere* „proprietate", *arătare* „demonstrație", *așăzămînt* „sistem", *atocmare* „comparație", *batirea luminii* „reflecție", *cămară întunecoasă* „cameră obscură", *cercare* „experiență", *clătire* „mișcare", *cutremurare* „vibrație", *desime* „densitate", *despărțire* „diviziune" și „divizibilitate", *feliuri alese* „proprietăți", *fînar maghic* „lanternă magică", *frîngere au îndoire* (și *plecare*) „refracție", *greutate* „gravitate", *îndreptare* „direcție", *îngreuna* „gravita", *întunecare* „opacitate", *învîrtoșere* „solidificare", *lărgime* „spațiu", *lucrare* „acțiune", *măsură* „dimensiune", *odihnă* „repaus", *oglinde adîncate*, *întoarse*, *netede și rătunde împregiur* „oglinzi concave, convexe, plane și sferice", *părticele* „molecule", *previdere* „transparență", *purtare* „raportare", *putință* „forță", *steclă în chipul lintii* „lentilă", *suptstare* „substanță", *tărie* „soliditate", *tragire* „atracție", *trup* „corp". Am prezentat această bogată listă de calcuri nu numai pentru a arăta încă o dată că, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și chiar mai tîrziu, mulți dintre traducătorii sau autorii de scrieri cu conținut științific evitau în general neologismele, fie datorită unei atitudini principial puriste, fie de teamă că, folosindu-le, nu vor fi înțeleși, ci și pentru a atrage atenția asupra faptului că o astfel de terminologie nu se putea menține în limba romînă. Numeroasele sensuri noi pe care le primeau unele cuvinte din fondul vechi al limbii duceau la o tot mai mare lipsă de precizie a termenilor respectivi [1]. Apoi, evitîndu-se neologismele, se menținea limba într-o mare sărăcie lexicală, pe care polisemia nu ar fi putut-o remedia.

A doua scriere romînească în care apar numeroși termeni din domeniul fizicii este manuscrisul intitulat *Învățătură firească spre surparea superștiției norodului*, traducere din limba germană, după I. H. Hellmuth, făcută de Gh. Șincai [2]. Ocupîndu-se de această scriere, acad. D. Prodan pre-

[1] O bogată exemplificare a acestui fenomen face S. Pușcariu, în *Limba romînă*, vol. I, București, 1940, p. 376.

[2] Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 39.

supune că traducerea a fost făcută între anii 1787 şi 1794 [1]. Sînt însă unele argumente care ne determină să presupunem că Şincai a făcut această traducere mult mai tîrziu, anume în jurul anului 1810. Se ştie astăzi că *Povăţuirea către economia de cîmp*, apărută la Buda în 1806,

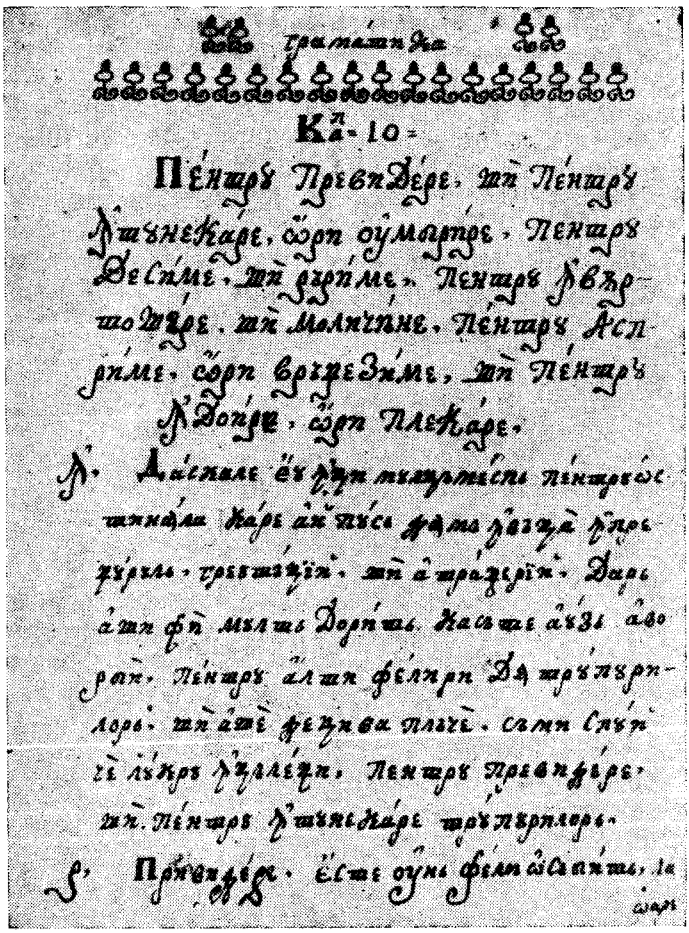

Pagină din *Gramatica fizicii*.

fără indicarea autorului sau a traducătorului, este o lucrare a lui Şincai [2]. De asemenea se ştie că *Istoria naturei sau a firei* este tradusă de Şincai, tot după Hellmuth, între 1806 şi 1810 [3]. Comparînd manuscrisul *Istoriei naturei* cu acesta de fizică, constatăm că au aceeaşi hîrtie, acelaşi scris, acelaşi fel de a pune notele marginale etc., fapte care ne determină să

[1] Vezi D. Prodan, *Un manuscris al lui Gheorghe Şincai împotriva superstiţiilor*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Cluj, I (1950), fasc. 2, p. 146.

[2] Vezi S. Puşcariu, *„Economia" din 1806, de Şincai*, în *loc. cit.*; Al. Borza, *Prima istorie naturală romînească*, în *loc. cit.*

[3] Al. Borza, *op. cit.*, în *loc. cit.*

credem că au fost scrise cam în același timp. Este drept că fizica a fost tradusă înaintea istoriei naturale, dar nu la o distanță de circa cincisprezece ani, cum presupune acad. D. Prodan. În acest sens trebuie interpretate următoarele mențiuni ale lui Șincai din manuscrisul intitulat *Istoria naturei sau a firei* : „Dară istoria aceasta nu cuprinde altele fără numai trupurile cele ce se sapă din pămînt, pentru că despre apă, aer, foc și celelalte ce nu se sapă s-au cuvîntat în Fizică" (p. 25) și „magnetul... despre care am cuvîntat în Fisică" (p. 43). Deci Șincai a avut preocupări de popularizare a diferitelor cunoștințe cu caracter științific și mai tîrziu, nu numai în perioada în care a fost director al școlilor românești din Transilvania. Probabil că îndemnul de a traduce acum scrieri de popularizare a științei i-a venit de la episcopul Samuil Vulcan, cu care Șincai era prieten și care în această perioadă se preocupă de asemenea de luminarea țărănimii [1].

Cuprinsul fizicii traduse de Șincai este următorul : „Cap. I. Despre învățătura firească în comun. Cap. II. Despre proprietățile trupurilor. Cap. III. Despre mișcarea trupurilor. Cap. IV. Despre legile mișcării trupurilor. Cap. V. Despre greutatea trupurilor. Cap. VI. Despre apă. Cap. VII. Despre aer. Cap. VIII. Despre vînt și sunet. Cap. IX. Despre foc. Cap. X. Despre electricitate. Cap. XI. Despre metéori sau lucrările din aer. Cap. XII. Despre trupurile lumești". Aproape după fiecare capitol dintre cele menționate urmează un paragraf intitulat *Aplecarea acestora asupra superștițiozilor.*

Terminologia de specialitate folosită de Șincai este mai bogată în împrumuturi propriu-zise decît cea din traducerea lui Amfilohie Hotiniul. Totuși, sînt și aici numeroase calcuri, dintre care unele identice cu cele menționate mai sus. De pildă : *arătare* „fenomen", *cercare* „experiență", *curgător* „fluid", *curgere* „curent", *cuprindere* „volum", *cuvîntare* „raționament", *desime* „densitate", *despărțicios* „divizibil", *eptarea îndărăpt* „reflecție", *ființă* „substanță", *frîngerea razelor* „refracție", *greutate* „gravitate", *iuțime* „viteză", *împotrivire* „rezistență", *îndreptare* „direcție", *lîmpadă de vrăjit* „lanternă magică", *părți* (și *părticele*) „molecule", *putere* „forță", *stare* „poziție", *trăgău* „pompă" și altele. Împrumuturile propriu-zise, dintre care menționăm aici doar pe *barómetru*, *canículă*, *centru* (de greutate), *elastic*, *elasticitate*, *electric*, *electricitate*, *esperiență*, *înflux* „influență", *máculă*, *máhină*, *metall*, *microscopiu*, *opac*, *pnevmatic*, *proprietate*, *sifon*, *spațiu*, *spirit* „spirt", *telescopiu*, *termómetru*, sînt aproape toate de proveniență latină.

În primele decenii ale secolului trecut, mulți termeni din domeniul chimiei și al fizicii apar în texte aparținînd altor domenii ale științei, dar în care chimia și fizica au o largă aplicație. Astfel, termeni fizico-chimici sînt puși în circulație și de scrieri cu caracter geografic, agronomic și mai ales medical, cum sînt, de exemplu, tipăriturile : *Învățături de multe științe* (Sibiu, 1811) ; *Învățătură de a face sirup și zăhăr din mustul tuleilor de cucuruz* (Buda, 1812) ; *Învățătură despre agonisirea viței de vie și despre măiestria de a face vin, vinars și oțet* (Buda, 1813) ; *Gheografia sau scrierea pămîntului* (Buda, 1814—1815) și *Apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna* (Sibiu, 1821). Din aceste texte reținem termeni ca : *acid*, *cristal*,

[1] Vezi capitolul consacrat formării terminologiei medicale, din lucrarea de față.

cristalizație, *distilație*, *evaporație*, *fermentație*, *fluid*, *fluiditate*, *forță*, *licoare*, *sustanță* și alții, proveniți din latină, italiană sau germană.

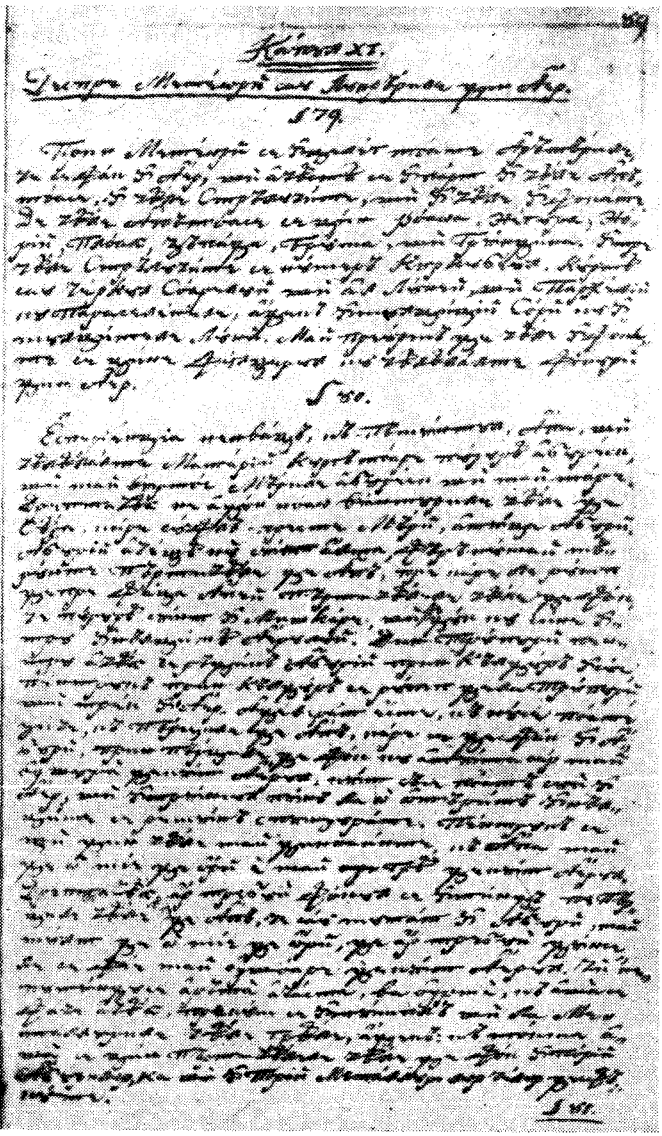

Pagină din *Învățătură firească spre surparea superștiției norodului.*
(Autograful lui Șincai)

Terminologia fizico-chimică românească se îmbogățește simțitor după anul 1830, o dată cu pătrunderea masivă a neologismelor în limba română. Căile principale de pătrundere sînt îndeosebi școala și presa. Programele de învățămînt cuprind din ce în ce mai multe probleme din aceste domenii,

iar presa vremii se preocupă în mod intens de popularizarea ştiinţei. Deşi manuale de fizică şi de chimie se tipăresc la noi foarte tîrziu în comparaţie cu situaţia de la alte materii de învăţămînt, cum sînt, de exemplu, matematica şi geografia, volumul acestei terminologii poate fi apreciat după cele cîteva descrieri ale unor ape minerale din Moldova şi Muntenia, precum

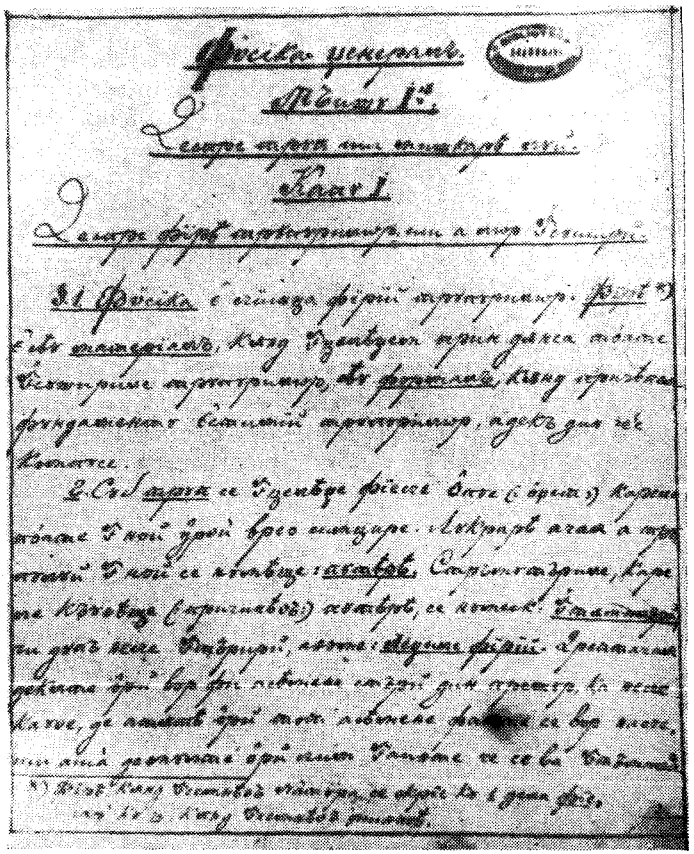

Prima pagină din *Fisica sau ştiinţa firii.*

şi după alte scrieri. Menţionăm în mod special periodicele „Muzeu(l) naţional" (Bucureşti, 1836—1838), „Icoana lumei" (Iaşi, 1840—1846) şi „Universu(l)" (Bucureşti, 1845—1848), cu preocupare expresă de popularizare a ştiinţelor naturii.

Probabil din perioada 1835—1840 datează manuscrisul intitulat *Fisica sau ştiinţa firii* [1]. Textul a fost tradus sau prelucrat, poate după un manual german, de Meletie Drăghici, cleric şi profesor bănăţean. Terminologia de specialitate folosită de Meletie Drăghici este foarte bogată

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3304 şi 3305. Aceste manuscrise cuprind numai partea întîi şi a treia a fizicii respective. Partea a doua s-a pierdut.

în calcuri lingvistice, dintre care multe sînt unice în istoria terminologiei științifice românești. De exemplu : *apătie* „hidrostatică", *atîrnare* „coeziune", *clătire* „mișcare", (corp) *curgători* „lichid", (linie) *fățială* „orizontală", *întărire* (planetară) „sistem", (putere) *întingătoare* „elastică", *mișcăciune* „mobilitate", *pace* „repaus", *părîngă* „pîrghie", (greutate) *plăsală* „specifică", *razămă* „bază", *spînzură* „pendul", *trîndăvire* „inerție", (stele) *țapene* „fixe", (putere) *țentrufugace* „centrifugă", *unocuprinzime* „univers", *văluitură* „volum".

În 1842 apare la București cartea intitulată *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii*, fără indicația autorului, care se pare că este Alexie Marin, profesor de fizico-chimice la Colegiul Sf. Sava. După cum se vede și din titlu, aceasta este o scriere de popularizare. Terminologia de specialitate folosită aici nu este prea bogată și constă, în majoritate, din neologisme propriu-zise ; calcurile lingvistice sînt puține. Unii termeni, ca *atracție*, *balanță*, (putere) *centrifugă*, *condensa*, *gravitate*, *hidraulic*, *manivelă*, *mecanism*, *regularitate*, *rotație* și alții, sînt de pe acum adaptați sistemului limbii române. Dintre calcuri citățm doar pe *folositate* „utilitate", creat din cuvîntul vechi *folos* + sufixul *-itate*, prin analogie cu *utilitate*, modelul calcului respectiv.

Cel dintîi manual școlar de fizică tipărit în limba română a apărut la Iași, în 1849, cu titlul *Fizică elementară*, fiind o prelucrare făcută de Teodor Stamati, profesor de fizico-chimice la Academia Mihăileană, după autorul german F. Kries [1]. Deși, pînă la apariția cărții sale, limba română poseda o serie de termeni din domeniul fizicii, unii atestați în diferite scrieri, alții neatestați, dar desigur existenți, pentru că fizica era de mai multă vreme un obiect de studiu în școli, lui Stamati îi revine meritul de a fi primul care a pus în circulație, prin tipar, o atare terminologie. Ca și în manualul său de istorie naturală, apărut în 1841, terminologia științifică din *Fizica elementară* se caracterizează printr-un amestec de neologisme propriu-zise și numeroase traduceri sau calcuri lingvistice. Numărul mare de calcuri din tipăritura lui Stamati surprinde prin faptul că apar la mijlocul și nu la începutul secolului trecut, cînd procedeul calchierii era aproape o normă. Cercetînd însă și *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*, publicat de el în 1851, am constatat că Stamati avea, în general, vederi *puriste* cu privire la îmbogățirea lexicală a limbii române.

Dintre neologismele propriu-zise menționăm pe *aplicație*, *atom*, *atractiv*, *balanță*, (putere) *centripetală*, (mișcare) *centrifugă*, *coherență*, *caleidoscop*, (lentilă) *colectivă*, *diferență*, *dimensie* „dimensiune", *ermetic*, *elasticitate*, *elastic*, *fluid*, *gazos*, (baterie) *galvanică*, *galvanometru*, (presă) *idraulică*, *idrostatic*, *inerție*, *lupă*, *lanternă magică*, *multiplicator*, *nivelă*, *oscilație*, *opac*, (mașină) *pneumatică*, *porozitate*, *prizmă*, *prizmatic*, *polarizare*, *recipient*, *sifon*, *spectru*, *ventil*. După cum se constată din exemplele citate, forma românească pe care a dat-o Stamati aproape tuturor acestor neologisme este cea pe care o au și astăzi. Atît neologismele propriu-zise cît mai ales calcurile lingvistice arată că el s-a orientat nu numai după formele latinești și romanice, ci și după cele germane, pe care i le punea

[1] Vezi G. Atanasiu și T. Cîmpan, *Teodor Stamati, primul fizician moldovean*, în „Revista Fundațiilor", VII (1940), nr. 7, p. 105. În legătură cu bogata activitate didactică a lui Stamati, vezi și D. A. Bădărău, *O sută de ani de naturalism în Romînia*, Iași, 1930.

la îndemînă textul original. Iată cîteva dintre numeroasele sale calcuri: *abătător de fulger* „paratrăsnet", *aburire* „evaporare", *apaduc* „apeduct", *cuținere* „coeziune", *curgere* „curent", *desime* „densitate", *făptui* „acționa",

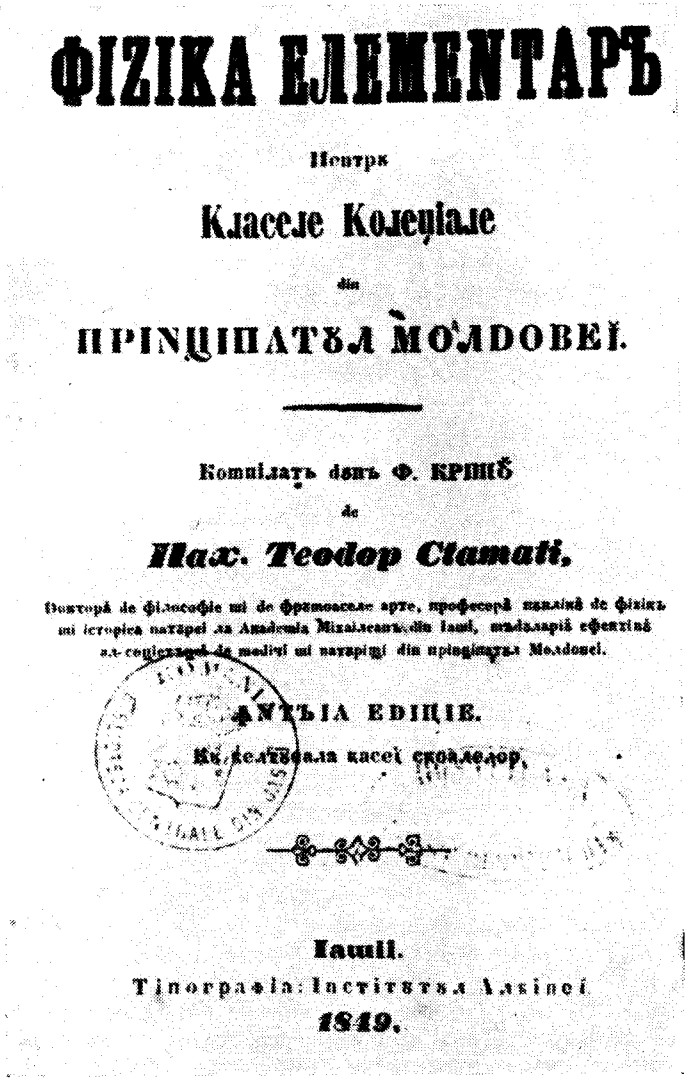

ФІЗІКА ЕЛЕМЕНТАРЪ

Пентрѫ

Класеле Колеціале

ale

ПРІНЦІПАТЪЛ МОЛДОВЕІ.

Комплектъ дінъ Ф. КРЪЦЪ

de

Hax. Teodop Ctamati,

Докторъ де філософіе ші де фрумоасе арте, професорѫ еміній де фізикъ ші історіа натърей ла Академіа Міхъіцеаскъ дін Іаші, мадалиіѫ ефектівъ а ачеіашіѫ дін медівї ші натърей дін прінціпатъл Молдовеі.

ДІНТЪІА ЕДІЦІЕ.

Ку белъвдаля касеі скоалелор.

Іашіі.

Тіпорграфіа Інституцъі Ласінеі

1849.

Fizica elementară, Iași, 1849. (Foaia de titlu)

contrafăptui „reacționa", *linte* „lentilă", *linte bulbucată* „lentilă convexă", *linte găvănată* „lentilă concavă", *împărțibilime* „divizibilitate", *pătrunzibil* „permeabil", *părut* „aparent", *rîdicător* „pîrghie". Uneori, la cuvintele compuse, Stamati traduce numai un element, iar pe celălalt îl acceptă

ca neologism. De exemplu: *condeasă* „condenseză", *multosilab* „polisilab", *unosilab* „monosilab" şi altele.

În timp ce în Moldova îşi desfăşura activitatea de profesor şi de popularizator al cunoştinţelor fizico-chimice Teodor Stamati, în Muntenia lucrul acesta este făcut de un alt profesor cu reputaţie, Alexie Marin, de la Colegiul Sf. Sava [1]. Lucrările lui cele mai importante, datorită cărora

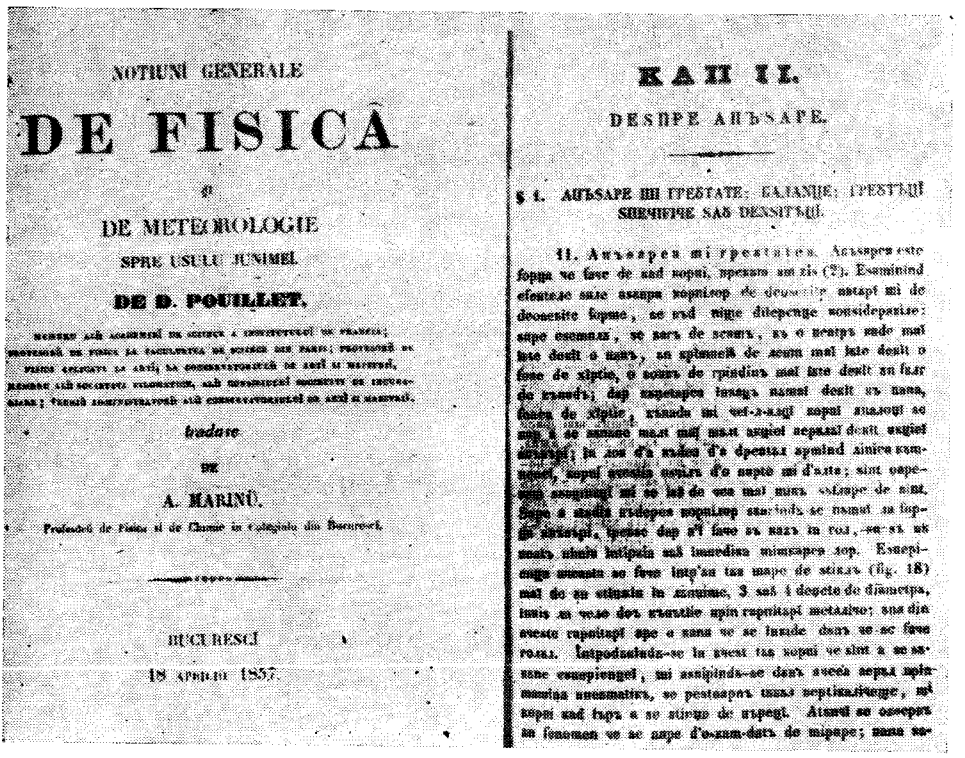

NOTIUNI GENERALE

DE FISICĂ

DE METEOROLOGIE

SPRE USULU JUNIMEI

DE D. POUILLET.

budare

DE

A. MARINU.

BUCURESCI

18 ...

КАП II.

DESPRE АПЪSAPE.

Foaia de titlu şi o pagină din *Noţiuni generale de fisică*, Bucureşti, 1857.

rămîne drept unul dintre întemeietorii terminologiei fizico-chimice în limba romînă, sînt: *Prescurtare de himie* Bucureşti, (vol. I, 1852; vol. II, 1854), tradusă din limba franceză, după un manual cu acelaşi titlu al autorilor J. Pelouze şi Ed. Frémy, şi *Noţiuni generale de fisică* (Bucureşti, 1857), de asemenea traducere din limba franceză, după Cl. Pouillet. Faptul că traduce din franceză are unele consecinţe asupra terminologiei folosite de el, în sensul că mulţi termeni păstrează ceva din aspectul formal originar. Alături de termeni cu aspect fonetic sau grafic influenţat de limba franceză, întîlnim la el şi unii termeni cu aspect italian sau latinesc. În general însă, terminologia ştiinţifică folosită de Alexie Marin este adaptată sistemului limbii romîne şi a rămas sub aceeaşi formă pînă astăzi.

[1] Despre viaţa şi activitatea acestui profesor, vezi Dr. C. Istrati, *Alexie Marin* în „Buletinul Societăţii de ştiinţe fizice", IV (1895), p. 98.

Iată lista unora dintre termenii cu mai largă circulație, extrași din scrierile lui A. Marin : *azotat, absorbție, aspirator, aliaj, afinitate, condensație, caustic, condensator, carbonizație, comprima, conductibilitate, chlorat, carbonat, compus* (chimic), *combustie, disolva, dens, densitate, difuz, dilatație, ductilitate, eprobetă, estracție, efervescență, flacon, furnal, fluiditate, fosforescență, filtru, filtra, generator, insipid, incandescent, insuflație, laminor, lupă, manganat, maleabilitate, moleculă, oxidație, opacitate, opac, piston, precipitație, recipient, refracta, radiație, resid, reactiv, suspensie, solubilitate, sulfat, silicat, salubritate, solubil, sonoritate, saturație, tenacitate, transparență, uniformitate, volatilitate, vibrație.* Am prezentat această listă mai cuprinzătoare de termeni, deși foarte puțini dintre cei folosiți de Alexie Marin în scrierile menționate, pentru a sublinia importanța contribuției acestui profesor muntean la crearea terminologiei fizico-chimice romînești.

Dacă pe la 1860 limba romînă dispunea de terminologia elementară din domeniul științelor fizico-chimice, acest fapt se datorește în cea mai mare măsură activității didactice și publicistice desfășurate de Teodor Stamati în Moldova și de Alexie Marin în Muntenia.

CAPITOLUL VI

FORMAREA TERMINOLOGIEI MATEMATICE

Învățămîntul matematic la romîni, sub o formă mai organizată, datează de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, făcîndu-se la academiile grecești din Țara Romînească și din Moldova la început numai în limba greacă, apoi *probabil* și în franceză, iar la școlile românești din Blaj în limba latină. Studiind documentele vremii și puținele manuscrise sau tipărituri păstrate de la profesorii academiilor grecești din Iași și București, istoricii culturii noastre și cercetătorii de specialitate au putut stabili că matematica, alături de celelalte „epistimuri" (= științe pozitive), se bucura de un prestigiu deosebit în aceste școli. Unii dintre profesori aveau o temeinică pregătire de specialitate, la universități din Italia, Franța sau Germania, iar autorii după care își alcătuiau sau își traduceau cursurile erau adesea învățați cu renume european, ca, de exemplu, filozoful german Christian Wolff, elevul lui Leibniz [1]. La Blaj, printre științele care se predau la gimnaziul înființat în 1754 figura și aritmetica, pe care profesorii o propuneau după manuale latinești în uz pe atunci sau după extrase din diferite cărți germane sau maghiare de matematică [2]. Scrieri de matematică în limba română apar abia către sfîrșitul secolului al XVIII-lea și sînt la început manuale școlare elementare, traduse sau prelucrate după manuale similare străine, de către cei care militau pe atunci pentru crearea de școli românești și pentru introducerea limbii române în învățămînt. În aceste texte elementare, unele tipărite, altele rămase în manuscris, se găsesc începuturile terminologiei matematice românești.

Prima scriere românească de matematică, intitulată *Ducere de mîna către aritmetica sau socoteala pentru traba pruncilor rumîneștii celor neuniților ce învață în școle cele mice*, s-a tipărit la Viena în 1777. Pe paginile fără soț are textul în limba germană, iar pe cele cu soț textul românesc. Cercetînd această scriere, V. Marian a stabilit că este o traducere după manualul oficial folosit în școlile primare din Imperiul Austro-Ungar,

[1] Vezi îndeosebi A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași. Acte și documente*, Iași, 1885, passim; C. Erbiceanu, *Bărbați culți greci și romîni și profesorii academiilor de Iași și București din epoca așa-zisă fanariotă*, București, 1905, passim; D. Russo, *Elenismul în Romînia. Epoca bizantină și fanariotă*, București, 1912, passim; I. Ionescu, *Istoricul învățămîntului inginerii în Romînia*, București, 1932, capitolul *Academiile grecești din București și Iași*.

[2] V. Marian, *Matematicile la școlile din Blaj*, în „Gazeta matematică", XLVII (1941—1942), p. 501.

Anleitung zur Rechenkunst, apărut anonim, dar alcătuit de pedagogul austriac I. I. Felbiger. Traducătorul în românește ar fi, probabil, sîrbul Teodor Iancovici, pe atunci director al școlilor neunite (românești și sîrbești) din Banat [1]. Supoziția lui V. Marian în privința traducătorului poate fi discutată. Este cunoscut faptul că, în opera de organizare și îndrumare a școlilor românești din Banat, Teodor Iancovici a fost ajutat de învățătorul romîn Mihai Roșu. Acesta traduce din limba sîrbă (sau din germană, pentru că textul de care s-a servit era în ambele limbi) și tipărește la Viena, în 1785, un manual de metodică alcătuit de Iancovici [2]. S-ar putea deci ca traducătorul aritmeticii de la 1777, ca și al altor cărți școlare românești tipărite atunci la Viena și folosite în școlile din Banat, să fie învățătorul Mihai Roșu. Nu este exclusă nici posibilitatea ca traducătorul să fi fost unul dintre tinerii romîni care studiau atunci la Viena.

Terminologia matematică folosită în acest manual se resimte atît de influența limbii germane cît și de influența limbii latine. Pentru că în limba germană foarte mulți termeni științifici provin din latina medievală și păstrează, ca aproape toate neologismele de origine latină intrate în germană, un pronunțat aspect fonetic latinesc, în unele cazuri este greu de precizat, așa cum vom vedea din exemplele următoare, după care limbă s-a orientat traducătorul cînd a dat formă românească anumitor termeni. Astfel, dacă putem afirma că *dividirui* „împărți", *poste* „numere date, în operațiile aritmetice", *reduțirui* „reduce", *rest*, *șpețies* „operație aritmetică", *subtrahirui* „scădea" provin respectiv din germ. *dividieren*, *Posten*, *reduzieren*, *Rest*, *Spezies*, *subtrahieren*, este mai greu de precizat dacă pentru termenii *addiție* „adunare", *billion*, *cvoțient* „cît", *dividendus* „deîmpărțit", *divizie* „împărțire", *divizor*, *factor*, *million*, *minuendus* „descăzut", *multiplicandus* „deînmulțit", *multiplicator* „înmulțitor", *multiplicație*, *nulă* (și *nullă*), *probă*, *product*, *proporție*, *reducție*, *rezoluție*, *subtracție* „scădere", *subtrahendus* „scăzător", *summa* (și *suma*), *trillion*, *țifră*, traducătorul a avut în vedere în primul rînd formele germane din textul pe care-l traducea, sau formele corespunzătoare latinești. Prezența terminației *-ie* (< lat. *-io*) la cuvinte ca *addiție*, *divizie* etc., precum și menținerea în grafia cirilică, deci și în pronunție, a lui *h* intervocalic latin din cuvîntul *subtrahendus*, ne determină să credem că traducătorul s-a orientat și după formele latinești, chiar dacă textul pe care îl traducea era german. Forma *multiplicațirui* „înmulți" a rezultat dintr-o contaminare între lat. *multiplicare* sau *multiplicatio* și germ. *multiplizieren*.

În afară de termenii amintiți, mai întîlnim în această traducere expresii ca *număr dezlegător* (*numerus resolutorius*), *numerile cele numite* „numere concrete", *product de osăb*, dar și *parțial product*, *regulă detri*, *regulă direaptă detri*, *regulă întoarsă detri*, *suma cea mare* „suma totală", traduse după latină sau germană. Pentru „unitate" și „zece", traducătorul folosește termenii *unișoară* și *zecișoară*.

A doua scriere românească de matematică este manualul intitulat *Îndreptare către aritmetică, întîia parte, alcătuită și întocmită pentru folosul și procopseala tuturor școalelor normălești a neamului romînesc, de Gheorghie*

[1] V. Marian, *Două aritmetici vechi anonime*, în „Gazeta matematică", XLII (1936–1937), p. 449–451.

[2] Vezi Ioan Wolf, *Organizarea școlilor bănățene în anii 1770–1800 și activitatea pedagogului Teodor I. Iancovici*, în culegerea de studii *Din istoria pedagogiei românești*, Editura didactică și pedagogică, București, 1956, p. 73.

Şincai din Şinca, directorul şi catehetul numitelor şcoale (Blaj, 1785). S-a crezut într-o vreme că acest nou manual este o ediţie a aritmeticii de la 1777, îmbunătăţită ca stil şi metodă de expunere a materiei [1]. Ulterior însă, V. Marian [2] a arătat că, traducînd acelaşi manual al lui I. I. Felbiger după care s-a tradus şi aritmetica de la 1777, Gh. Şincai nu a cunoscut

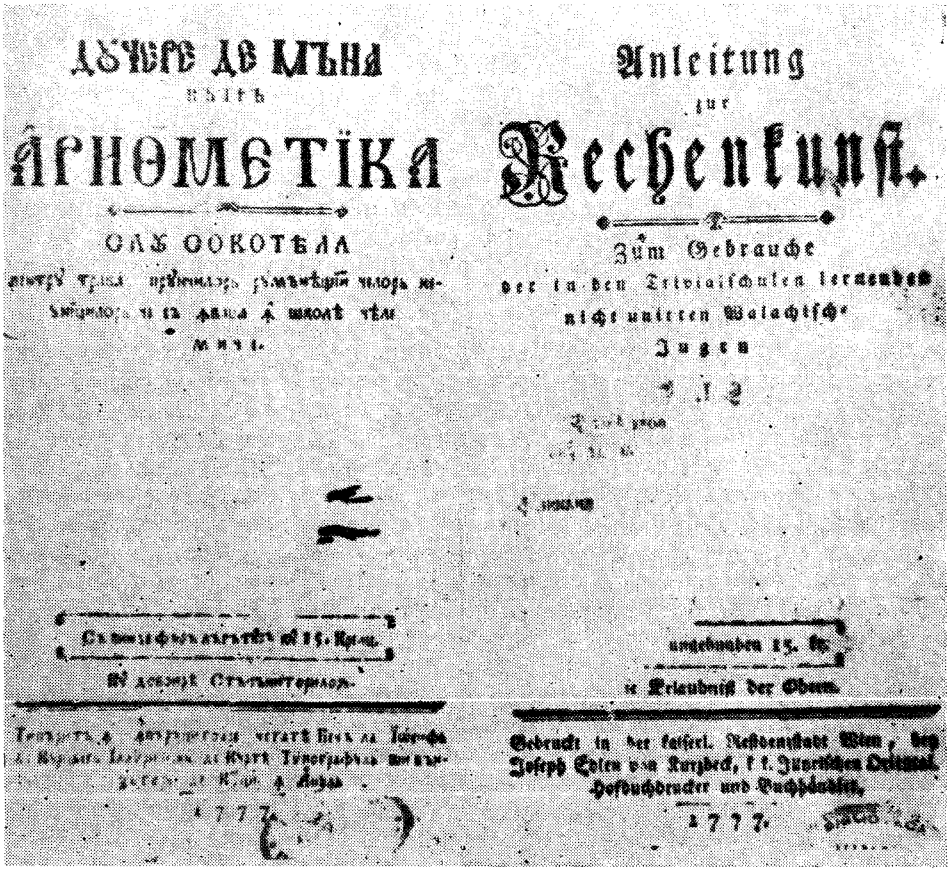
ДЪЧЕТЕ ДЪ МЪНА

КЪНТЪ

АРИѲМЕТЇКА

СЛЪ ООКОТЕЛА

Anleitung

zur

Rechenkunſt.

Zum Gebrauche

1777.

Ducere de mina către aritmetica, Viena, 1777. (Foaia de titlu)

nici una dintre ediţiile acestei aritmetici. El era convins că publică pentru prima dată un astfel de manual în limba romînă. Faţă de aritmetica anterioară, cea a lui Şincai reprezintă un relativ progres sub raportul terminologiei de specialitate, în sensul că alături de termeni străini, de provenienţă germană sau latină, el foloseşte şi cuvinte create prin calcuri, dintre care unele vor rămîne definitiv în limba romînă. Astfel, glosînd în text neologisme ca *divizie*, *dividend*, *divizor*, *multiplicaţie*, *multiplicand*, *multi-*

[1] Vezi I. Ionescu, *Prima aritmetică tipărită în limba romînă*, în „Gazeta matematică", XLI (1935–1936), p. 20–27.

[2] V. Marian, *Aritmetica lui Gh. Şincai*, în „Ţara Bîrsei", IX (1937), p. 250–254.

plicator şi altele, pe care le-am întîlnit şi în aritmetica anterioară, Şincai foloseşte termenii *împărţire, deîmpărţit, împărţitor, înmulţire, deînmulţit, înmulţitor.* Pentru ,,adunare'' şi ,,scădere'' el propune termenii *adaogere*

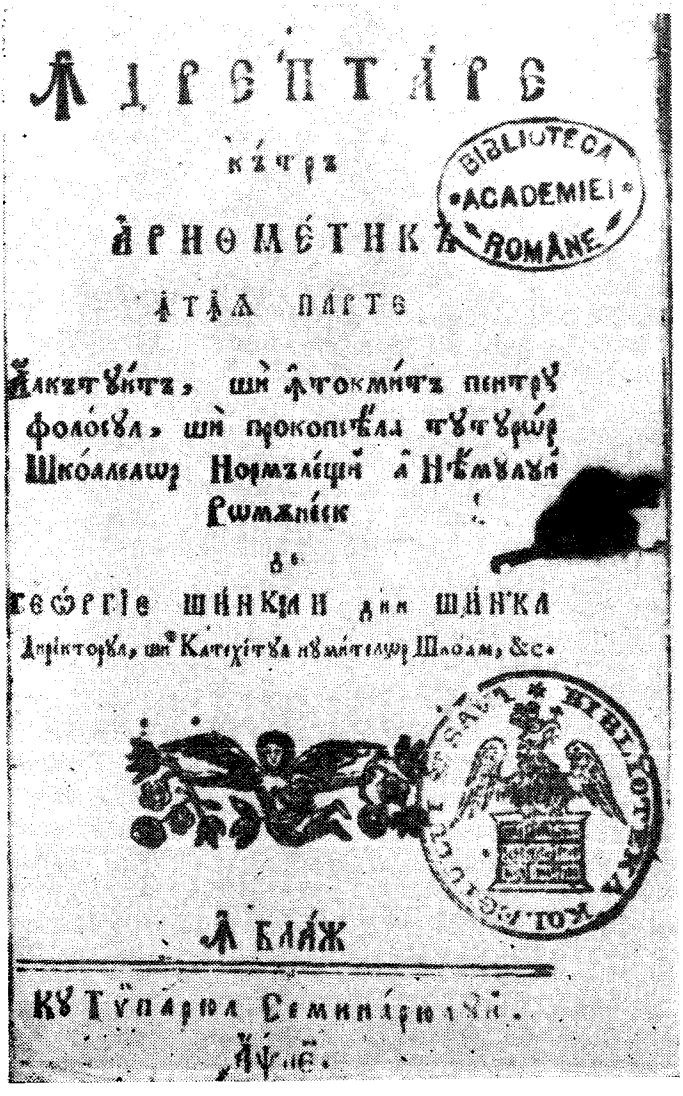

Îndreptare către aritmetică, Blaj, 1785. (Foaia de titlu)

şi *scoatere.* Din restul termenilor şi expresiilor folosite de Şincai menţionăm : (semnul) *asemenării* ,,egalităţii'', *cîtuitor* ,,cît'', *desfacerea* (numerelor) ,,rezolvare'', *făcător* ,,factor'', *făcut* ,,produs'', *numer de micşurat* ,,descăzut'', *numer de scos* ,,scăzător'', *rămăşiţă* sau *osebire* ,,rest''. Germ. *Posten* este tradus prin *puneri sau numeri daţi.* Pentru ,,unitate'' Şincai

folosește pe *uninţă* sau *unime*. Remarcăm în mod deosebit faptul că, pentru prima dată în literatura matematică românească, întîlnim în acest text termenii *espressie* (aritmetică), *minus* și *plus*. Pentru „tabla înmulțirii", denumită în literatura matematică românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea și *tabla pitagorică* sau *tabla lui Pitagora*, la Șincai întîlnim expresia *tabla Țibeti*. Expresia, sub forma *tabla Țibetului*, este folosită și de traducătorul anonim al aritmeticii tipărite la Buda în 1806. Ocupîndu-se de această problemă, V. Marian [1] arată că expresia provine de la *Tabula Cebetis*, denumire folosită curent pentru „tabla înmulțirii" de unii matematicieni maghiari ai timpului, prin analogie cu titlul latinesc al îndreptarului de morală, *Tabula Cebetis*, atribuit filozofului antic Cebes, elev al lui Socrate.

Un alt text de aritmetică apărut în Transilvania la sfîrșitul secolului al XVIII-lea este *Ducere de mînă sau povățuire către aritmetică sau socoteală, pentru întrebuințarea pruncilor rumînești celor neuniți ce să învață în școalele cele mici* (Sibiu, 1789). Acest manual este o traducere făcută de Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, care pe atunci era director al școlilor naționale neunite din Transilvania, după același text german tradus și în anul 1777. Terminologia de specialitate folosită de Eustatievici este în general identică cu cea din aritmetica tradusă la 1777, fapt care ne determină să presupunem că el a cunoscut manualul respectiv și a preluat, fără preocuparea unei adaptări la specificul limbii romîne, terminologia întîlnită aici.

Seria tipăriturilor românești de matematică apărute în Transilvania, în jurul anului 1800, este continuată de *Povățuire către învățătura socoatei sau aritmetica, spre trebuința școalelor celor românești, prin Grigorie Obradovici, a școalelor director* (Buda, 1805). V. Marian a stabilit că și acest text este o traducere după un manual elementar german, apărut în primă ediție la 1780 [2]. Terminologia matematică folosită de Obradovici se resimte puternic de influența limbii germane. În acest sens, ea se apropie în mare măsură de cea din aritmetica de la 1777. Se pare că Obradovici nu a cunoscut manualul lui Șincai, ci numai pe cel apărut în primă ediție în 1777 și folosit în școlile românești din Banat.

Ca și în aritmetica de la 1777, întîlnim și aici verbe terminate în *-irui*, deci influențate de formele germane, ca *addirui*, *dividirui*, *multiplițirui*, *reducțirui*, *rezolvirui*, *subtrahirui*, apoi termeni ca *addiție*, *divizie*, *divizor*, *dividendus*, *multiplicandus*, *reducție*, *subtrahendus* etc., de proveniență latină sau germană. Dintre cuvintele noi față de cele din textele anterioare, menționăm pe *capital*, *clasuri* (de cifre), *comma* „virgulă" (< germ. *Komma*), *explicație*, *proporționalnic* „proporțional", *procent* (și *procento*), *rezoluție*. Un fapt singular în istoria terminologiei matematice românești este calcul folosit de Obradovici pentru noțiunea de „fracție". Traducînd termenul german *Bruch* „fracție", dar și „ruptură, spargere", el a dat cuvîntului românesc *spargere* sensul matematic de „fracție", creînd expresii ca *spargeri adevărate* „fracții subunitare", *spargeri neadevărate* „fracții supraunitare" și altele. Pentru „a simplifica" este folosit cuvîntul *a scurta* (o fracție). Cele două părți ale fracției ordinare au de pe

[1] V. Marian, *Tabla Țibetului*, în „Gazeta matematică", XLI (1935–1936), p. 515–517.

[2] V. Marian, *Aritmetica lui G. Obradovici*, în „Gazeta matematică", XLII (1936–1937), p. 337–341.

acum denumirea sub care au rămas în limbă : *numărător* şi *numitor*. Adeseori Obradovici glosează în text unii termeni străini, făcînd propuneri asemănătoare cu cele ale lui Şincai. De exemplu : *addiţia sau adunarea*,

ПОВѢЩУИРЪ
КѢТРѢ
АРИѲМЕТИКЪ
САѸ
Ѧѣзыкътѹра Нѹмерилор
сѹпра Фолосѹл
ШКОЛАВЛОР РОМЪНЕШТИ
чѣлор дин
ДЕРА ОУНГУРЕСКЪ,
шй дин Пѣрциле ей апрѣжнѣтѣ.
Ѹ милостива Ѧгадѹинца а Ѧпаратѹй, шй
Кѣсарѣ-Крѣцѹй, шй Ѧпостолицѹй Мѣрий.
Ні лигѣтѣ кѹ 12 Крй.
Ѧ БѹДА
Тѹпарита кѹ кѣлѹѣла Крѣцѹй Тѹпографѹй а
Оѹнивирситацій Оѹнгѹрещй. 1806.

Povăţuire către aritmetică, Buda, 1806. (Foaia de titlu)

divizia sau despărţirea, *multiplicandus* (*cel ce se înmulţeşte*), *multiplicator* (*înmulţitor*), *multiplicaţia sau înmulţirea*, *restul* (*rămăşiţa*), *suptracţia sau scoaterea* şi altele.

În 1806 apare la Buda manualul elementar intitulat *Povăţuire către aritmetică sau învăţătura numerilor, spre folosul şcoalelor romîneşti celor din*

Țeara Ungurească și din părțile ei împreunate. Fiind manualul oficial pentru școlile românești din Transilvania, această aritmetică a avut, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai multe ediții, dintre care mai cunoscute sînt cele din 1816 și 1822 [1]. Cercetătorii de specialitate au arătat că este vorba tot de o traducere din limba germană, făcută după textul tradus și de Obradovici. V. Marian [2] presupune că traducătorul ar putea fi Samuil Micu, dar argumentele invocate în sprijinul acestei păreri nu sînt convingătoare. Dată fiind marea asemănare dintre terminologia acestui manual și cea din aritmetica lui Șincai, precum și faptul că în 1806 Șincai publică *Povățuire către economia de cîmp* [3] fără să menționeze că este traducerea sau compilația sa, putem presupune că traducătorul este tot Șincai. Comunitatea particularităților lingvistice ale acestor două texte apărute la Buda, în 1806, este o dovadă că ele au fost traduse de aceeași persoană.

Dintre termenii sau expresiile neîntîlnite pînă aici, notăm pe *arătare* „demonstrație", *fracții proprie* „fracții subunitare", *fracții neproprie* „fracții supraunitare", *lucrări* (și *speției uri*) „operații aritmetice", *număr otărît* „număr concret", *număr neotărît* „număr abstract". Pentru „regula de trei compusă" și „regula de asociație compusă" traducătorul folosește expresiile *regula détri înduplicată* și *regula soțietății înduplicată.*

Privită în ansamblu, terminologia matematică românească din manualele apărute în Transilvania, în jurul anului 1800, este relativ unitară. Această unitate se explică prin faptul că manualele respective sînt traduceri din limba germană, făcute de intelectuali familiarizați și cu limba latină. Multe dintre neologismele sau calcurile propuse atunci au fost unanim acceptate și au rămas pînă astăzi în limba noastră literară.

În Muntenia, primele texte românești de matematică apar la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Dintre cele cunoscute pînă acum, mai veche este traducerea din greceşte a aritmeticii elementare, cu bogate aplicații la comerț, a lui Manuil Glyzonios din Hios, făcută în 1793. Această traducere a circulat și în copii [4], dar textul integral se păstrează numai în ms. 1316 din Biblioteca Academiei R.P.R. Aritmetica lui Manuil Glyzonios (cea mai veche ediție cunoscută datează din anul 1556 [5]), a fost reeditată de mai multe ori în cursul secolului al XVIII-lea. Traducerea românească s-a făcut probabil după ediția apărută la Veneția, în 1783, cu titlul βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι περιέχον τήν τε πρακτικήν ἀριθμητικὴν, ἤ μᾶλλον εἰπεῖν τήν λογαριαστικὴν ... (*Carte la îndemîna tuturor, cuprinzînd aritmetica practică sau, mai bine zis, calculatorul*). Traducătorul ei în limba română a rămas anonim [6]. Aproape la fiecare nouă reeditare, aritmetica

[1] De ediția de la 1822 s-a ocupat pe larg Ascaniu Crișan, în articolul *Din trecutul învățămîntului matematic la romînii din Ardeal. O carte de aritmetică din anul 1822*, în „Natura", XXII (1933), nr. 2, p. 12.

[2] V. Marian, *Două aritmetici vechi anonime*, în „Gazeta matematică", XLII (1936—1937), p. 508—511.

[3] Vezi S. Puşcariu, *„Economia' din 1806, de Șincai*, în *loc. cit.*

[4] O copie a acestui text, de pînă la 1803, de cînd datează nota de la pagina 2r, se află în ms. 1152 de la Arhivele statului din București.

[5] Vezi Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des grecs au dix-huitième siècle*, vol. I, Paris, 1918, p. 374.

[6] Vezi și Fl. Cîmpan, *O traducere în romînește din 1793 a aritmeticii lui Manuil Glizonios Hiotul*, în „Analele științifice ale Universității din Iași", secț. I, tom. VI (1960), fasc. 1, p. 203.

lui Glyzonios are exemplele pentru calculul pascal şi pentru alte calcule calendaristice potrivite cu anul în care apărea ediţia respectivă. Astfel, ediţia din 1783, după care presupunem că s-a făcut traducerea romînească

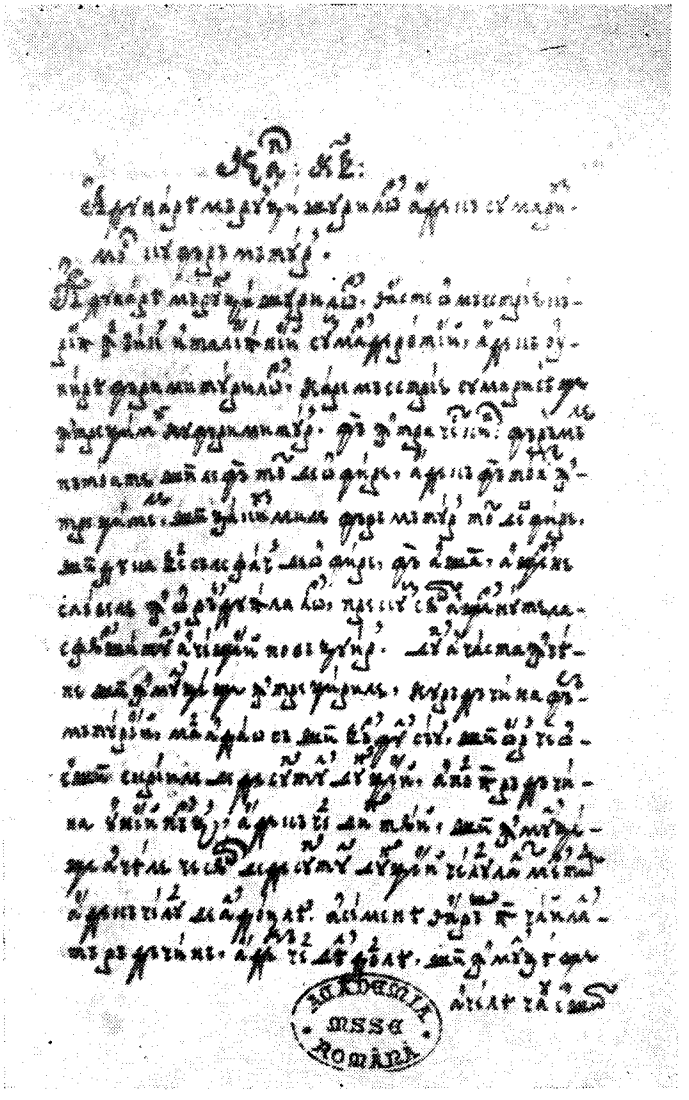

Pagină din [*Aritmetica practică*] tradusă după Glyzonios.

în discuţie, are exemplele de calcul pascal şi de calendar valabile pentru anul 1783. Traducătorul romîn a refăcut şi el exemplele respective, potrivindu-le pentru anul 1793. Acesta este, de fapt, singurul indiciu că traducerea s-a făcut în 1793, deoarece altă menţiune în acest sens nu mai avem.

Textul de care ne-am servit în cercetarea noastră este o copie din anul 1795 [1]. Copistul a lăsat calculele calendaristice ca în original, deci valabile pentru anul 1793 (refacerea lor fiind mai dificilă), dar în paragraful intitulat *Pentru cum să găseşti leatul cel vechi sau cel nou, de vei uita* foloseşte în calcul anul 1795, în care făcea copia. Iată pasajul la care ne referim: „În bunioară zicem că la leatul de istimp avem cel nou 1795 şi vom să vedem cît avem pe cel mare şi adăogăm la văleatul cest nou, adecă la 1795, cei 5508 şi să fac 7303" (p. 171r).

Faptul că traducerea se face după un text grecesc, într-o vreme cînd limba literară romînească nu poseda încă nici rudimentele unei terminologii ştiinţifice, explică folosirea de către traducătorul romîn a unor termeni neogreceşti şi a numeroase calcuri după anumiţi termeni din originalul grecesc. De pildă, alături de *adunare*, folosit mai rar, apare des cuvîntul *sumarizmós* (< ngr. σοῦμμαρισμός), iar alături de *înmulţire* întîlnim uneori pe *polaplasiasmós* (< ngr. πολλαπλασιασμός). Pentru „fracţie" traducătorul foloseşte atît cuvîntul *ţáchizmă* (< ngr. τσάκισμα) cît şi pe *fărîmătură* sau *frîntură*, calcuri după termenul neogrecesc menţionat. Traducînd din original pe ψηφί „cifră", care în neogreacă mai are şi sensul de „literă, caracter", autorul variantei romîneşti a aritmeticii lui Glyzonios foloseşte cuvîntul *slovă* cu sensul de „cifră". Tot calcuri, totale sau parţiale, după termeni neogreceşti sînt şi expresiile *metodul treilor* „regula de trei" (după ngr. μέθοδος τῶν τριῶν), *metodul treilor de anapoda* sau *d-a-n-deretelea* „regula de trei inversă", *capete* „capital, fonduri" (după ngr. κεφάλαιον), *dovedire* „demonstraţie" (după ngr. ἀπόδειξις), *unime* şi *unealâ* „unitate" (după ngr. μονάς). Dintre ceilalţi termeni, neologisme şi calcuri, menţionăm pe *agoniseală* „produs, la înmulţire", *cercare* „probă", *dezlegare* „rezolvare", *dungă* „linie", *epistimie* „ştiinţă", *epistimón* „învăţat", *împărţeală* „împărţire", *împărţitor*, *fiinţă împărţitoare* „deîmpărţit", *întregime* „întreg", *nulă*, *pildă* „exemplu", *practic* (şi *practicesc*), *propedie* „tabla înmulţirii" (< ngr. προπαίδεια), *regulă*, *scăzămînt* „scădere", *sumă*, *sumui* (şi *sumărisi*) „a aduna", *teorie*, *teoriticesc*, *visect*.

Un alt text romînesc de matematică scris în Muntenia la sfîrşitul secolului al XVIII-lea se află în ms. 1081 din Biblioteca Academiei R.P.R. Alături de fragmente de algebră, de aritmetică şi de trigonometrie scrise în limba romînă, manuscrisul respectiv cuprinde texte de algebră şi de trigonometrie în latineşte, de mecanică, botanică şi altele în limba greacă. La sfîrşit, compilaţia — care pare să fie scrisă de aceeaşi mînă — cuprinde o *Scară de cîte să află rumîneşti într-această cărţulie*, precum şi o tablă de materii asemănătoare, dar scrisă în greceşte, pentru problemele tratate în limba greacă, şi una în limba latină, pentru cele tratate în latineşte. Din următorul pasaj reiese că textul s-a scris în anul 1801: „Să zicem că acum, la leat 7309, voim să găsim sfintele paşti într-această tablă" (p. 56v). Autorul acestei compilaţii, care este şi traducătorul fragmentelor respective în limba romînă, pare a fi arhimandritul Grigorie Rîmniceanu, descendent al unei familii de romîni originari din Transilvania [2].

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1316.

[2] Vezi G. Strempel, *Copişti de manuscrise romîneşti pînă la 1800*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1959, p. 95, şi Fl. Cîmpan, *Un manuscris romînesc cu probleme de algebră şi trigonometrie din primii ani ai veacului al XIX-lea*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", secţ. I, tom. V (1959), fasc. 1, p. 213.

Comparînd fragmentul de aritmetică inclus în compilație cu traducerea operei lui Glyzonios discutată mai sus, am constatat că textul de care ne ocupăm cuprinde o traducere sau, mai bine zis, o prelucrare — în sensul unei sensibile simplificări — a mai multor capitole din aritmetica lui Glyzonios, făcută probabil independent de traducerea precedentă. Pe lîngă unele deosebiri de terminologie, există între aceste două variante o mare diferență de stil. Nu am avut posibilitatea să stabilim textul grecesc sau latinesc după care au fost traduse fragmentele de algebră și nici textul latinesc după care fragmentele de trigonometrie au fost în parte traduse, iar restul copiate.

Terminologia matematică folosită de traducătorul anonim al acestor fragmente se resimte îndeosebi de influența limbilor neogreacă și latină. Astfel, pe lîngă termeni ca *chivos* (și *chiv*) „cub", *ipologhism* „calcul", *próvlimă*, *shólion* „comentariu, adnotare", *tetrágon* „pătrat", de proveniență neogreacă, întîlnim : (rădăcini) *binómie*, *cvadrat*, *cvadrant*, *cvoțient*, *denominátor* „numitor", *diferenție*, *ecvație*, *exemplu*, *numerátor* „numărător", *potenție* (și *putere*), *punctúră* (și *puntúră*) „punct", *sumă* (și *summă*), termeni de origine latină, în pronunția cărora s-a exercitat uneori și influența limbii ruse sau germane, ca în cazul lui *cvadrat*, *cvadrant* sau *ecvație*. Pentru „unitate" traducătorul folosește cuvîntul italian *unità*. Tot din italiană a luat, probabil, și forma *puntură*. Alte noțiuni proprii științelor matematice sînt exprimate prin calcuri lingvistice, atît după termeni neogrecești cît mai ales după termeni latinești. Unele calcuri dintre cele întîlnite în acest manuscris sînt identice cu cele propuse mai tîrziu de Gh. Asachi sau de Gh. Lazăr, persistînd apoi cîteva decenii în terminologia matematică românească.

În fragmentul tradus din aritmetica lui Glyzonios întîlnim calcuri asemănătoare sau identice cu cele din traducerea discutată mai sus. Astfel, cu sensul de „cifră" găsim aici atît pe *slovă* cît și pe *haractir*, ambii termeni traducîndu-l pe ngr. ψηφί. Pentru „fracție" traducătorul folosește numai calcul *frîntură*. „Regula de trei" este numită aici *meșteșugul de trei*, iar pentru „regula de trei invcrsă" utilizează expresia *meșteșugul de trei de-a-nderetelea*. *Capet* (pl. *capete*) are și aici sensul de „capital, fonduri".

Terminologia folosită în fragmentele de algebră și trigonometrie este bogată în calcuri după cuvinte latinești. De exemplu : *atingătoare* „tangentă" (după lat. *tangenta*), *cîtățime* „valoare, sumă" (după lat. *quantitas*), *ieșit* sau *făcut* „produs" (după lat. *productum*), *încheietură* „termen al unei ecuații" (după lat. *articulus*), *pune înainte* „propune" (după lat. *propono*), *sîn* „sinus" (după lat. *sinus*), *tăietoare* „secantă" (după lat. *secanta*). În definiția trigonometriei, avînd-o în vedere numai pe cea plană, traducătorul folosește în locul neologismului *plan*, *-ă* adjectivul *șeț*, variantă regională a lui *șes* : *trigonometria sau meșteșugul dezlegării triunghiurilor șețe* (p. 66r). O formă aparte are în acest text cuvîntul *algebric*. Pornind de la germ. *algebraisch*, traducătorul a creat cu sufixul *-icesc* adjectivul *alghebraicesc*.

În Moldova, primele texte românești de matematică datează din anul 1795 și sînt două aritmetici elementare : una, rămasă în manuscris, a spătarului Matei Millo, iar cealaltă, tipărită, a episcopului Amfilohie Hotiniul.

Aritmetica lui Matei Millo[1] este un fragment dintr-un manual elementar, pe care traducătorul sau compilatorul îl pregătise pentru tipar. În prefață, luînd atitudine împotriva abuzului de grecisme practicat în epocă, Millo exprimă un punct de vedere *purist* cu privire la dezvoltarea limbii literare. „Numirile pravilelor aritmeticești — spune el —, numerile lucrătoare sînt numite în limba moldovenească, silindu-mă, în cît s-au putut, a nu amesteca streine cuvinte. Căci moldovenii, cînd să vor sîli pentru slava limbii lor a nu amesteca la grai și scrisoare streine cuvinte, iar cuvintele care lipsăsc să să alcătuiască în ființa limbii, cu adevărat că nu s-ar afla în această sărăcii. Dar să urmează cu totul împrotivă, că și cuvintele care sînt în lucrare nu să pun, ce amestecă cuvinte grecești". Potrivit acestei atitudini, el propune termeni ca *arătare* „demonstrație", *cercare* „probă", *cinui* „aduna", *cinuire* „adunare", *pildă* „exemplu", *pravilă* „regulă", *rămășiță* (la scădere), *scădere*, *scăzător*, *unile* „unități", dintre care o parte, folosiți și de alți intelectuali din vremea lui, vor rămîne multă vreme în limbă. Dintre neologismele propriu-zise folosite de Millo reținem pe *dilion*, *milion*, *minută*, *nulă*, *secundă*, *sumă* (și *somă*), *trilion*.

Mult mai bogată în termeni și mai interesantă este aritmetica lui Amfilohie Hotiniul, intitulată *Elementi aritmetice arătate firești* (Iași, 1795). Ilie I. Popa a stabilit că arhiereul moldovean a prelucrat un manual italian similar, al lui P. Alessandro Conti[2]. Evitînd neologismele, dar nereușind să găsească întotdeauna echivalente românești potrivite, Amfilohie folosește numeroase calcuri. Unele dintre ele se găsesc și la contemporanii săi. De exemplu: *ieșit* sau *numărul ieșit* „produs", *față* „suprafață", *închipuire* „exemplu", *încredințare* „probă", *împregiurarea cercului* „circumferință", *numărul ca să se împărțească* „deîmpărțit", *numărul ce să înmulțește* „deînmulțit", *lucrare* „operație" (aritmetică), *orînduială* sau *rînduială* „regulă", de unde *orînduială de trei* și *orînduiala tovărășiei negutitorești* „regula de asociație", *petrecători* „cît", *rămășiță* „rest", *preț* „valoare", *schimbare* (a unei fracții) „simplificare", *tragere* „scădere". Înțelegînd prin „fracții" numerele rămase de la o împărțire inexactă, Amfilohie le numește *rămășițe*.

Faptul că traducerea s-a făcut după un text italian explică prezența în acest manual a numeroși termeni cu aspect italian, cum sînt *angol* „unghi", *isoscile* „isoscel", *membro*, *otuzo* (și *optus*), *perpendicolare*, *rombo* (și *rombu*), *romboide*, *scaleno* (și *scalenu*), *seconde*, *somă* (și *sumă*), *somare* „adunare", *triangol*, *zecină* „zece" (< it. *decina*) etc. Alături de *otuzo* sau *optus*, Amfilohie folosește și calcul *tîmpit*, creat de la vechiul *tîmp* „tocit, teșit", în expresii ca *angol* sau *triangol tîmpit*. Sub influența pronunției neogrecești, unele cuvinte de proveniență italiană au grupul *qu* > *cf*: *cfădrat*, *ecfilater*, *oblicfă*, *scfadre* „pătrate". O particularitate pe care o prezintă terminologia matematică la Amfilohie este folosirea cuvîntului *figură* cu sensul de „cifră", iar a lui *cifră* cu sensul de „zero". În articolul menționat, Ilie Popa arată că termenul *figură* „cifră" a fost preluat de Amfilohie din textul italian, unde — la rîndul său — provenea din latina medievală, pe cînd *cifră* „zero" a fost luat din neogreacă.

---

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4566.

[2] Ilie I. Popa, *Le modèle italien d'un ancien traité roumain d'arithmétique*, în „Archeion", XIX (1938), fasc. 1—2, p. 69—73.

Ca şi cartea sa de geografie, aritmetica lui Amfilohie a avut o largă circulaţie. S-au făcut după ea şi copii manuscrise. Cu toate acestea, nu se poate vorbi de o generalizare a terminologiei sale matematice, nici

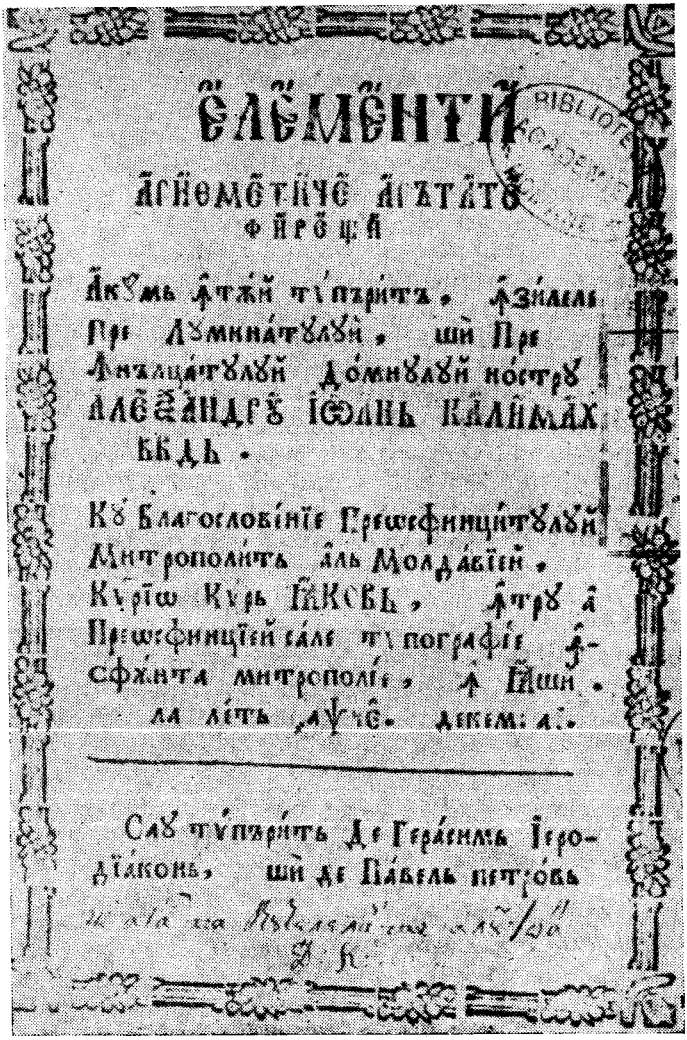
ЄЛѢМѢНТЇЙ
ДГЇѲМѢТРЇЧЄ ДЇѢТѢТѢ
ФЇРѢЦЇ
Ѣкѹмь ѧтѧй тѵпѣрїтъ. ѧзїлеи
Пр Дмїнѧтѹлѹй. шй Пр
Дмїлцѧтѹлѹй Домнѹлѹй нѡстрѹ
ѦЛЄѮѦНДРѢ ІѠѦНЬ КѦЛЇМѦХ
ЕѢДЬ.
Кѹ Блгословенїѥ Прѣѡсфинцїтѹлѹй
Мнтрополїтъ ѧлъ Молдавїеи.
Кѹрѣѡ Кѹръ ЇѦКѡвъ, ѧтрѹ ѧ
Прѣѡсфинцїей сале тѵпографїе ѯ-
сфѧнта мнтрополїе, ѧ Їшн.
лѧ лѣтъ ѧѱѯѕ. дїкм: ѧ:.
Сѧ тѵпѣрїтъ Де Герѧсїмъ Їеро-
дїѧконъ, шй де Пѧвелъ петрѡвъ

Elementi aritmetice arătate fireşti, Iaşi, 1795. (Foaia de titlu)

măcar în Moldova. Explicaţia acestui fapt se poate găsi şi în caracterul greoi pe care-l are în general terminologia propusă de el.

Un alt text moldovenesc din jurul anului 1800, mult mai important pentru istoria matematicii romîneşti decît aritmeticile anterioare, este ms. 923 din Biblioteca Academiei R.P.R., a cărui primă parte se intitulează *Începuturile gheometriii a lui Volfii, a căria partea cea întăi arată*

începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adecă măsurare de cîmp (f. 2r—151r), iar partea a doua *Începuturile trigonometriii cei di pi cîmp* (f. 157r—199v). Manuscrisul, format in-folio mic, este o copie făcută de două persoane ; prima a copiat geometria, iar cealaltă trigonometria şi a completat, pe ici pe colo, explicaţiile figurilor din geometrie. Foile scrise alternează cu foi pe care sînt desenate figurile.

După cum se menţionează şi în titlul geometriei, textul este o traducere după Christian Wolff, iar terminologia utilizată constituie, după cum vom vedea, argumentul cel mai convingător că traducerea s-a făcut nu direct din latină sau germană, ci prin intermediu neogrecesc. Am arătat deja, la începutul acestui capitol, că scrierile de matematică ale filozofului şi matematicianului german Christian Wolff erau folosite la cursurile lor şi de către unii profesori ai academiilor greceşti din Bucureşti şi Iaşi. Biblioteca Universităţii din Iaşi posedă, sub cota ms. III—129, un text grecesc de aritmetică şi trigonometrie tradus, în secolul al XVIII-lea, de Nicolae Cercel după Wolff. Manuscrisul de care ne ocupăm nu este însă o traducere sau o prelucrare după textul acesta, ci după manuscrisul grecesc, astăzi probabil pierdut, pe care-l descriu în mod sumar A. D. Xenopol şi C. Erbiceanu în *Serbarea şcolară de la Iaşi* (Iaşi, 1885, p. 366). În traducere, titlul manuscrisului descris de Xenopol şi Erbiceanu este următorul : *Tratate foarte introductive în elementele matematice, ale prea învăţatului şi matematicianului Wolff Christian germanul, cu osteneala şi studiul lui Nicolae Cercel, apoi cu osîrdia, transcrierea şi punerea în ordine a domnului Ilie Nicolae Rosseti. În Moldova Daciei, în şcoala elenică de ştiinţe, în anul 1801.* Sîntem deci în faţa unui Wolff trecut prin filiera Cercel-Rosseti. Sub acest aspect, considerăm că textul prezintă o importanţă sporită pentru istoria matematicii la romîni.

Presupunerea noastră că manuscrisul în discuţie este traducerea celui descris de Xenopol şi Erbiceanu se întemeiază pe corespondenţa dintre datele oferite de descrierea menţionată şi cele din manuscris. Traducătorul acestui text este, probabil, unul dintre elevii academiei domneşti din Iaşi, iar data cînd s-a făcut traducerea nu poate depăşi limitele 1801—1814. Dacă traducerea s-ar fi făcut în timpul cînd Asachi începuse predarea unui curs de geometrie şi de trigonometrie în limba romînă, eventual de către un elev care urma şi cursurile lui, terminologia de specialitate n-ar fi avut un atît de pronunţat caracter neogrecesc. Cele mai multe cuvinte de circulaţie internaţională au aici forma şi accentul din neogreacă. Unele sînt termeni proprii limbii neogreceşti. De exemplu : *análisis* „analiză", *analoghie* „proporţie", *axíoma*, *cátetos* „perpendiculară", *chentron* „centru", *chilindron* (şi *chilindru*) „cilindru", *chivos* (şi *chiv*) „cub", *clazma* „fracţie", (linie) *diagónios* „diagonală", *diámetros* (şi *diametru*), *efaptoméni* „tangentă", *emvadón* „suprafaţă", (figură) *epípedon* „plană", *exágonon* „hexagon", *gheometrie*, *haractiristicon* „caracteristică", *imidiámetros* „rază", *imítonon* (şi *imiton*) „sinus", *ipotínusă* „ipotenuză", *isopleu(v)ron* „echilateral", *isoschelés* „isoscel", *logáritmon* (şi *logaritm*), *octáedron* „octaedru", *ortogónion* „dreptunghi", *parálilos* „paralel", *paralilepípedon* (şi *paralilepiped*), *paralilógramon* (şi *paralilogram*), *poligonon* (şi *poligon*), *pórizma* „corolar", *praxis* (şi *practică*), *pródos* „progresie", *próvlimă* „problemă", *rómvos* „romb", *scalinós* „scalen", *shimă* (şi *figură*), *sindiatémnusa* „cosecantă", *sinefaptoméni* „cotangentă", *sinimítonon* (şi

sinimiton) „cosinus", *stereon* „volum", *teórimă* „teoremă", *témnusa* „secantă", *tetrágonon* „pătrat", *trígonon* (și *trígon*) „triunghi", *vásis* „bază" și altele.

După cum vedem, traducătorul a fost puternic influențat de limba din care traducea. Necunoscînd, probabil, limba latină sau vreuna dintre limbile romanice, el n-a avut după ce se orienta în privința stabilirii formei și a accentului românesc la cuvintele luate din neogreacă. Ca și pe alți traducători ai timpului, preocuparea de a crea totuși o terminologie de specialitate cu aspect românesc l-a condus spre calcuri și expresii perifrastice. Dintre acestea, menționăm pe *arătare* „demonstrație", *așăzare* „poziție", *bucată de crug* „sector de cerc", *canonisit* „regulat", *cuvînt* „raport", *depărtare* „distanță", *dezlegare* „rezolvare", *dungă* „linie", *față* „suprafață", *facere* „construcție", *giumătate de crug* „semicerc", *început* „element", *întindere* „dimensiune", *întîmplare* „caz", *întocma* „egal", *împregiurare* „perimetru", *necanonisit* „neregulat", *numire* „definiție", *plecare* „înclinare", *socotează* „calcul", *stîlp* „coloană", *trup* „corp" *unime* „unitate" și altele. Multe dintre calcurile citate erau comune în limba epocii.

După această fază, pe care o putem numi a *începuturilor*, cînd scrierile românești de matematică au o terminologie cu un pronunțat caracter particular, fiecare traducător fiind în mod fatal tributar textului pe care-l traducea sau prelucra, urmează o a doua fază în istoria matematicii și a terminologiei respective în limba română, considerată pe drept cuvînt a *fondatorilor* terminologiei matematice românești. O dată cu înființarea clasei de inginerie hotarnică, de către Gh. Asachi, pe lîngă academia grecească din Iași, în 1813, și cu înființarea școlii de inginerie din București, de către Gh. Lazăr, în 1818, terminologia matematică românească înregistrează un salt deosebit de însemnat, atît din punct de vedere calitativ cît și cantitativ. Manualele de matematică scrise în limba română pînă la această dată erau mult prea elementare. Ca atare, și terminologia trebuia să fie rudimentară. Sarcina lui Asachi și Lazăr, care trebuiau să țină în limba română cursuri de matematică la un nivel superior, era, prin urmare, destul de grea. Puținele manuscrise autografe păstrate de la ei, precum și copiile contemporane făcute după cursurile pierdute ulterior, sînt o mărturie a eforturilor lor mari de a crea terminologia matematică românească, fapt pentru care rămîn drept adevărații întemeietori ai acestei terminologii în limba română.

Între anii 1813 și 1818, Gh. Asachi a predat la clasa de inginerie hotarnică din Iași un curs de matematică, alcătuit din aritmetică, algebră, geometrie și trigonometrie. După propria-i mărturisire, confirmată și de cercetările mai noi asupra istoriei matematicii românești [1], el a tradus acest curs după una dintre edițiile operei matematicianului francez Étienne Bézout, *Cours complet de mathématiques à l'usage de la marine, de l'artillerie et des élèves de l'École polytechnique* (ediția I, Paris, 1780), lucrare celebră în Europa pe vremea cînd Asachi își făcea studiile la Viena și la Roma [2].

[1] Vezi Fl. Cîmpan, *Despre algebra tipărită și cea în manuscris a lui Gh. Asachi*, în „Revista Universității Al. I. Cuza și a Institutului politehnic din Iași", tom. II (1955), fasc. 1–2, p. 317.

[2] La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cursul de matematică al lui Bézout a fost tradus și în limba rusă. Vezi С. О. Петр[illegible] *гражданской печати XVIII века*, Kiev 1956, p. 26.

ACADEMIA ... INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ... BIBLIOTECA

Manuscrisul autograf al lui Asachi a ars, împreună cu alte lucrări ale sale, în incendiul de la Iaşi din anul 1827 [1], dar cursul predat de el a circulat în numeroase copii manuscrise, care, după mărturia sa, au fost folosite pînă tîrziu ca manuale şcolare [2]. Dintre aceste copii, una — după cursul de aritmetică — se păstrează la Seminarul matematic din Iaşi, sub cota 1916/1 ms., iar cinci — după cursuri de algebră, geometrie şi trigonometrie — în Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 151, 1789, 1796, 2496 şi 5551 [3].

Terminologia matematică folosită de Asachi este bogată atît în neologisme cît şi în calcuri. Deşi traduce după un text francez, în forma unor neologisme şi a unor calcuri se poate recunoaşte şi influenţa limbilor italiană, latină sau greacă. De fapt, cum am afirmat sau am lăsat să se înţeleagă de mai multe ori în cursul acestei lucrări, în majoritatea cazurilor este greu de precizat filiera prin care au pătruns în limba noastră unii termeni de circulaţie internaţională, avînd forme asemănătoare atît în greacă sau latină cît şi în multe din limbile de cultură moderne. Cînd ne referim la scrierile lui Asachi, problema este şi mai dificilă, pentru că el cunoştea şi vorbea mai multe limbi, printre care franceza, italiana, germana, poloneza, engleza, latina şi greaca.

Pentru a scoate în evidenţă aportul însemnat al lui Asachi la formarea terminologiei matematice româneşti, precum şi spre a arăta modul în care a adaptat el termenii străini la specificul limbii române sau în care a realizat calcurile, vom recurge la o enumerare mai bogată a termenilor. Procedăm astfel şi pentru faptul că mulţi dintre termenii de matematică utilizaţi de Asachi apar pentru prima dată în limba română. Iată deci cîteva dintre neologisme: *abstract*, *alghebră* [4], *aplicarisi* (şi *aplicui*), *aplicaţie*, *apótemă*, *basis* (şi *bazis*), (cantitate) *binomă*, *calcului*, *chentru*, *chilindru*, *complement* (şi *compliment*, al unui unghi), *complex*, *concret*, *cosecans* „cosecantă", *cosinus*, *cosinus versus*, *cotaghens* (şi *cotaghentă*), *dănuminător* (şi *dănuminător*) „numitor", *difiniţie*, *dilion*, *exponens*, *fracţie*, *fracţioniceso* „fracţionar", *ipotinuză*, (triunghi) *izoplevron* „echilateral", (triunghi) *izoschelés* „isoscel", *jalon*, *libelaţie* „nivelare", *libelă* „nivel", (cantitate) *monomă*, *operaţie* (aritmetică), *optuz* (şi *otuz*), *paralelopiped*, *perpendiculă*, (suprafaţă) *plană*, *polinom*, *prizmă*, *proporţie*, *proporţionicesc* „proporţional", *răducirea* (fracţiilor), *romboides*, *rombus*, (triunghi) *scalen*, *secantă*, *sector* (de cerc), *segment*, *simplificaţie* (a fracţiei), *sinus*, *solid* (şi *soliditate*) „volum", *somă*, *soprafaţă*, *suplement* (al unui unghi), *supstituţie* (la ecuaţii), *taghentă*, *zăcimală*.

Din enumerarea făcută se poate uşor constata aspectul eterogen pe care-l avea terminologia primelor scrieri de matematică ale lui Gh. Asachi. Pe lîngă foarte multe calcuri, dintre care o parte le vom enumera mai jos, pe aceleaşi pagini se întîlnesc — alături de termeni de origine latină sau romanică adaptaţi specificului fonetic şi morfologic al limbii române — unele cuvinte latineşti păstrînd încă forma lor originară, ca *basis*, *exponens*,

[1] Vezi „Albina românească", I (1829), nr. 5, din 13 iunie, p. 19.

[2] Vezi Gh. Asachi, *Elemente de matematică*, Iaşi, 1836, prefaţă.

[3] Vezi Florica Cîmpan, *op. cit.*, în *loc. cit.*, şi *Geometria şi trigonometria lui Asachi*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii din Iaşi", secţ. I, tom. II (1956), fasc. 1—2, p. 333.

[4] Accentuarea pe *a* final l-a obligat pe Asachi să scrie forma articulată *alghebraoa*, iar pentru adjectivul *algebric* să propună forma *alghebraic*, fie creată de la *alghebră* + sufixul *-ic*, fie împrumutată din germ. *algebraisch*.

romboides, *rombus* şi altele, sau cuvinte neogreceşti, ca *chentru*, *chilindru*, *izoplevron*, *izoschelés*. Unele verbe, care ulterior s-au fixat la conjugarea întîi, la Asachi sînt de conjugarea a patra, datorită faptului că el înlocuieşte sufixele originare cu sufixele *-u(i)* şi *-is(i)*, foarte productive în acea epocă; de exemplu: *aplicui*, *calcului*, *aplicarisi*. Cu un alt sufix productiv în epocă, *-icesc*, Asachi substituie sufixele originare ale unor termeni stabiliţi ulterior la formele în *-ar* sau *-al*: *fracţionicesc*, *proporţionicesc*.

Calcurile lingvistice folosite de Asachi sînt create aproape numai după termeni de origine latină sau romanică. Unele dintre ele aveau deja o largă circulaţie în scrierile vremii, pentru că termenii în locul cărora se foloseau aveau şi alte accepţii pe lîngă cea din matematică. De exemplu: *alăturare* „comparare", *alcătuit* „compus", *apropiet* „aproximativ", *arătare* „demonstraţie", *aşezare* „poziţie", *atingătoare* „tangentă", *cercare* „probă", *cercumpregiurime* „circumferinţă", *cîtime* „cantitate", *cuvînt* „raţiune", *cuvîntare* „raţionament", *deasuprime* „suprafaţă", *deosebire* „diferenţă", *făcător* „factor", *gînditor* „raţional", *hotar* (al unei ecuaţii) „termen", *împregiur scrie* „circumscrie", *împreună făcător* „coeficient", *înainpăşitor* „precedent", *înainpune* „propune", *însuşime* „proprietate", *întîmplare* „caz", *întocma* „egal", *lucrare* (aritmetică) „operaţie", *măsură* „dimensiune", *nesfîrşit* „infinit", *nespînzurat* „independent", *obştesc* „comun", *partnic* „parţial", *patrulatnic* „patrulater", *spînzura* „depinde", *tăietoare* „secantă", *temei* „principiu", *unime* „unitate", *vederat* „evident". Unele din calcurile menţionate, cum sînt *însuşime* (dar sub forma *însuşire*), *lucrare*, *temei* s-au impus în limba noastră literară, alături de numeroase altele, şi se folosesc astăzi în mod curent, alternînd cu neologismele propriu-zise corespunzătoare.

Între anii 1836 şi 1838 Asachi a tipărit un manual de aritmetică în trei părţi, pentru uzul şcolilor elementare. Astfel, în 1836 publică partea I, *aritmetica*[1], în 1837 partea a II-a, *algebra*, iar în 1838 partea a III-a, *geometria elementară*. Atîta vreme cît nu se stabilise că cursurile ţinute de Asachi între anii 1813 şi 1818 sînt traduceri după Bézout, se credea că el a tipărit, cu unele modificări, cursurile respective. În ultimul timp s-a dovedit[2] însă că *Elementele de matematică* tipărite de Asachi între anii 1836 şi 1838 reprezintă „o compilaţie în scurt de cunoştinţe matematice", cum afirmase autorul însuşi[3]. Cu cîţiva ani mai tîrziu Asachi începe o reeditare a acestei lucrări, din care nu a apărut decît aritmetica, în anul 1843.

Spre deosebire de cursurile traduse cu douăzeci de ani în urmă, terminologia manualului tipărit de Asachi este mai bogată în neologisme. Multe dintre calcurile menţionate mai sus sînt aici înlocuite cu neologismele corespunzătoare, care au uneori un pronunţat aspect franţuzesc. De asemenea sînt cu totul înlăturaţi termenii de proveniență neogreacă, în favoarea celor latino-romanici. Pentru a ilustra aceste afirmaţii, vom menţiona aici cîţiva termeni, în majoritate noi faţă de cei întîlniţi în copiile manuscriselor lui Asachi. De exemplu: *adiţie* „adunare", *antecedent*, *calitate*, *capaţitá* „capacitate", *circumscris*, *coefiţient*, *comparaţie*, *construcţie*, *cvalificator* „numitor" (al unei fracţii), *cvoţient* „cît", *dimensie* „dimensiune",

[1] Vezi descrierea detaliată a acestei aritmetici la P. V. Cazanacli, în „Gazeta matematică", XLIII (1937—1938), p. 64, 120, 235, 344 etc.

[2] Vezi Fl. Cîmpan, *articolele citate*.

[3] Gh. Asachi, *Elemente de matematică*, prefaţă.

divizie „împărţire", *ecval*, *ecvalitate*, *ecvilibrie* „echilibru", *ecvivalent*, *eşelă* „scară" (geometrică), *extragere*, *extragui* (şi *extrăgui*), *factor*, *formui*, *incomensurabil*, *indefinit*, *interscţie*, *losanj* „romb", *multiplicaţie* „înmulţire", *multiplu*, *nivo* „nivelă", *operui* „opera", *planşetă*, *potenţă* „putere", *repetui* „repeta", *rezonement* „raţionament", *rezonui* „raţiona", *rezon* „raţie" (a unei progresii), *significaţie*, *simplificui* „simplifica", *somarisi* „aduna", *substitui*, *supoziţie*, *supozui* „presupune", *termin* (al unei fracţii).

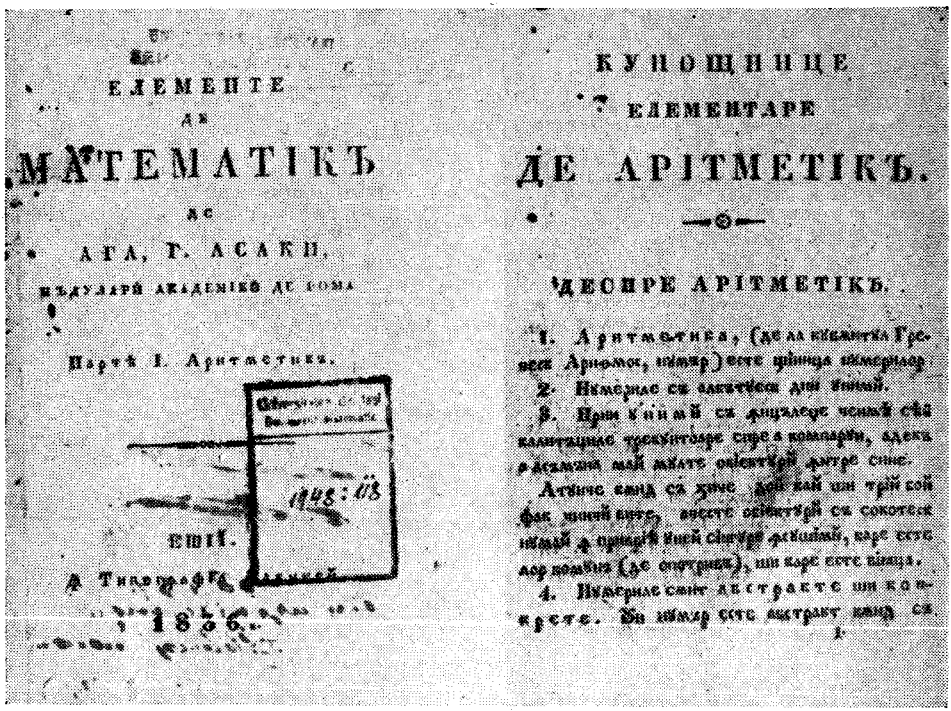

ЕЛЕМЕНТЕ
ДЕ
МАТЕМАТІКЪ
ДЕ
АГА, Т. АСАКІ,
ВЪЛУДАРЪ АКАДЕМІКЪ ДЕ СОМА
Парте I. Аритметіка.
1805: 08
ЄШІІ.
1806.

КУНОЩІНЦЕ
ЕЛЕМЕНТАРЕ
ДЕ АРІТМЕТІКЪ.
ДЕСНРЕ АРІТМЕТІКЪ.
1. Аритметіка, (де ла кувънтул Грецеск Аріѳмос, нѹмър) есте щіінца нѹмерилор.
2. Нѹмерос се алкътуеск дин унитъцї.
3. При унимї се дзнчлеск чїфрї сѣ калкѹлезе трекѹтоаре сипе а комплеш, адекъ а адзнга май мълте оріжнтъ дѹпъ сине.
Атунче вадз ка зунс, дой сай ши трей сой фак унеї нѹмъ, ачесте оріжнтъ ся сокотеск нѹмаї а пърцїї унеї сінгѹре дзнцїмї, каре есте ла нѹмъраціе (де оріжнтаре), ши каре есте унїца.
4. Нѹмерос сынт абстракте ши конкрете. Ын ѹнїмї есте абстракт кънд ся

Foaia de titlu şi o pagină din aritmetica tipărită de Asachi.

După cum am constatat şi în enumerarea precedentă, este evidentă şi aici tendinţa lui Asachi de a încadra la conjugarea a patra unele verbe care s-au stabilit ulterior la conjugarea întîi sau a treia. Sub influenţa pronunţiei ruseşti (sau germane), grupul latino-romanic *qu* apare peste tot sub forma *cv*.

Dintre calcuri, menţionăm — pentru raritatea lor — pe *ceime* „calitate", *miemetru* „milimetru", *sutimetru* „centimetru", *zecemetru* „decimetru".

Dată fiind circulaţia mare pe care au avut-o scrierile de matematică ale lui Gh. Asachi, atît copiile după manuscrise cît şi tipăriturile, precum şi datorită prestigiului său faţă de contemporani, terminologia propusă de el a influenţat în mare măsură pe ceilalţi autori sau traducători moldoveni de scrieri matematice din prima jumătate a secolului trecut.

Dintre cursurile de matematică pe care le-a ținut Gh. Lazăr la școala lui de inginerie de la Sf. Sava între 1818 și 1822, se păstrează în manuscrise autografe numai cel de aritmetică și cel de trigonometrie [1]. Cursul de geometrie s-a putut reconstitui pe baza tablei de materii de la începutul aritmeticii și cu ajutorul unor copii mai mult sau mai puțin fidele, păstrate în Biblioteca Academiei R.P.R. (ms. 1189 și 3356) și în Biblioteca Universității din Iași (ms. III—11) [2]. Despre restul cursurilor anunțate de el în apelul adresat tinerimii în 1818, și pe care probabil că le-a ținut, deci le-a avut sub formă de manuscris, nu se știe nimic. Încercarea sa din 1822 de a-și publica, prin subscripție, cursul de matematică nu a fost susținută de contemporani.

Urmărind izvoarele scrierilor matematice ale lui Gh. Lazăr, Victor Marian constată că prima parte a aritmeticii și geometria sînt traduse după manualul de matematică al filozofului și matematicianului german Christian Wolff, *Compendium elementorum matheseos universae, in usum studiosae juventutis adornatum*, apărut în primă ediție la Halle în 1713. O ediție a acestei cărți, tot în limba latină, s-a tipărit la Cluj în 1773, fiind folosită ca manual în liceele din Transilvania pe vremea cînd Lazăr își făcea studiile. Faptul că Lazăr l-a tradus pe Wolff fusese deja afirmat de Eliade Rădulescu, dar nu se precizase ce scriere a tradus și după care text. Se poate ca Lazăr să fi avut la îndemînă și una dintre edițiile germane ale acestui compendiu, cum lasă să se înțeleagă Ilie I. Popa și Fl. Cîmpan în articolele citate. Capitolul despre regula de trei este o traducere din manualul elementar german intitulat *Anleitung zum Rechnen zum Gebrauche der Nationalschulen in den Königreiche Ungarn und den damit verbundenen Staaten*, după care s-a tradus *Povățuire către aritmetică* (Buda, 1806). Despre partea a treia a aritmeticii și despre trigonometrie, Victor Marian crede că sînt traduse după cartea lui G. I. de Metzburg, *Institutiones mathematicae* (Viena, 1775) [3].

Faptul că Lazăr traduce sau prelucrează cursurile sale după texte latinești sau germane face ca terminologia folosită de el să difere în oarecare măsură de cea a lui Asachi, care s-a servit — după cum am văzut — de un text în limba franceză. Diferența nu este atît de mare în ceea ce privește neologismul propriu-zis, unde întîlnim, ca și la Asachi, același amestec de termeni de origine latino-romanică și neogreacă, ci mai ales în privința unor calcuri, create îndeosebi după cuvinte din limba germană. Dintre neologisme vom menționa aici numai pe *apertură* „deschidere" (a compasului), *astroláviu* (și *astrolavion*), *basis* „bază", *caracteristică* (a logaritmului), *catet* „catetă", *chendru* (și *chentru*) „centru", *chilindru* „cilindru", *comă* „virgulă", *componarisi* „compune", *corolar*, *cosin*, *diastemă* (și *diástimă*) „distanță", *diferenție*, *distanție*, *epifanie* „suprafață", *ergalie* „instrument", *explicarisi* „explica", *ipotenuză*, *multiplicație* „înmulțire", *paralelogram*,

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2787 și 2788. Trigonometria a fost publicată ulterior de Tr. Lalescu în 1919, iar aritmetica de Gh. Bogdan-Duică și G. Popa-Lisseanu în *Viața și opera lui Gh. Lazăr*, București, 1924.

[2] Vezi I. Ionescu, *Geometria lui Gh. Lazăr*, în „Natura", XXIII (1934), nr. 5, p. 9; Ilie I. Popa, *À la recherche d'un manuscrit perdu*, Académie Roumaine, „Bulletin de la Section Scientifique", tom. XXII, p. 188; Fl. Cîmpan, *Manuscrisul de geometrie al lui Gh. Lazăr*, în „Analele științifice ale Universității din Iași", secț. I, tom. IV (1958), fasc. 2, p. 213.

[3] V. Marian, *Scrierile matematice ale lui Gh. Lazăr*, în „Gazeta matematică", XLI (1935—1936), p. 414 și 460.

periferie „circumferință", *perimetru*, *próvlemă* (și *próvlimă*), *punt* (și *înpuntúră*), *scală* (geometrică) „scară", *scolion* (și *școlion*) „comentariu, adnotare", *sin* „sinus", *superfață* „suprafață", *teórimă* „teoremă", *trans-*

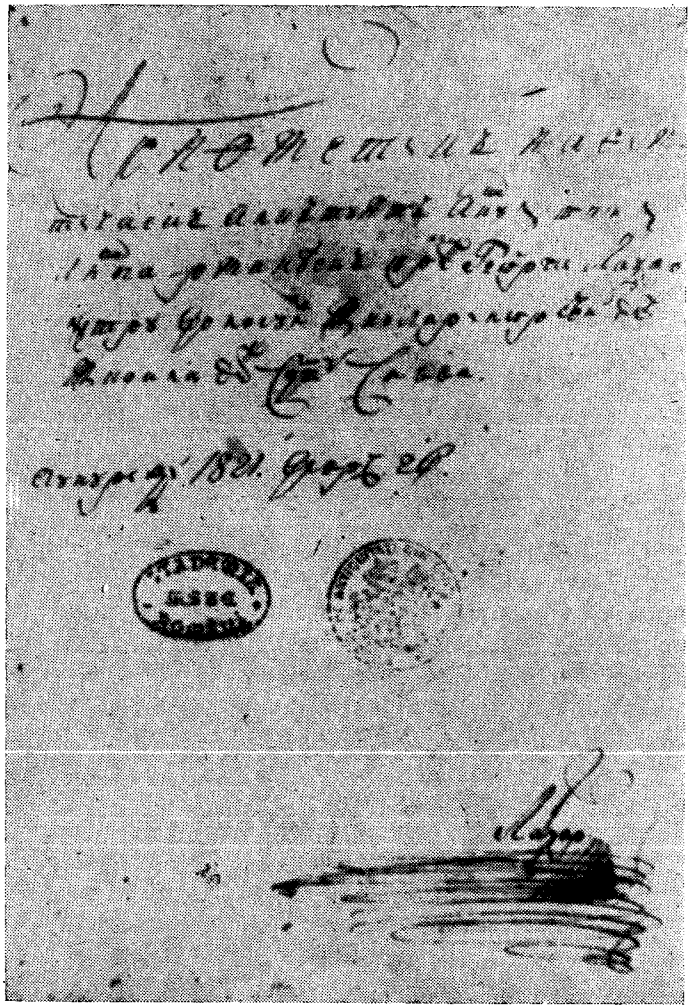

Foaia de titlu a manuscrisului autograf de aritmetică al lui Gh. Lazăr.

portator „raportor", *trigon* „triunghi". Iată și cîteva dintre calcurile folosite de Gh. Lazăr : *arătare* „demonstrație", *arătători* „cît", *arie* „suprafață", *asemănare* „egalitate", *asemenea* „egal", (triunghi) *asemenea lăturat* „echilateral", (triunghi) *asemenea piciorat* „isoscel", *atingătoare* „tangentă", *canon* „regulă", *cercuri jumătate* „semicercuri", *cîtățime* „cantitate, valoare", *cotătietoare* „cosecantă", *cuvînt* „raport", *desface* „rezolva", (linie) *drept căzătoare* „perpendiculară", *făptură* „construcție", *frîngere* „fracție",

hotărîre „definiție", (unghi) *împotrivitori* „opus", *încheietură* „termen", *împlinire* „complement", *întîmplare* „caz", *întregime* „volum", *înușura* „simplifica" (o fracție), *învățătură* „comentariu, adnotare", *născut* „produs", (a se) *odihni* „baza", *pătrat lungăreț* „dreptunghi", *potrivit* „egal", *preț* „valoare", *privire* „teoremă", *socoteală* „calcul", *strîngere* „adunare", *tăietoare* „secantă", *tăietor* „sector", *temelie* „principiu, bază", (unghi) *teșit* „obtuz", *unime* „unitate" și altele. Unele dintre aceste calcuri au fost preluate de către elevii lui Lazăr și, prin elevii acestora, s-au menținut în terminologia matematică românească pînă la mijlocul secolului trecut.

În același timp cu Asachi și Lazăr, un curs de matematică în limba română a tradus sau a alcătuit și bănățeanul Iosif Iorgovici, profesor — între 1812 și 1820 — la școala normală (Preparandia) din Arad. Th. Botiș afirmă că în arhiva școlii respective s-ar fi păstrat multă vreme, legate într-un singur corp, manuscrisele lui Iorgovici, cuprinzînd nu numai cursul de matematică, ci și un curs de fizică, unul de geografie și unul, probabil, de economie politică [1]. Ascaniu Crișan vorbește de existența, prin 1933, în biblioteca Academiei teologice din Arad a unei copii după cursul de aritmetică și de algebră al lui Iorgovici, făcută în 1824 de colegul său, profesorul Dim. Constantini [2]. Nu am avut posibilitatea să cercetăm aceste texte, care — dacă se mai păstrează — sînt, desigur, documente prețioase atît pentru istoria matematicii, cît mai ales pentru studiul formării terminologiei științifice românești.

După plecarea lui Gh. Lazăr din București, cursurile de matematică la școala românească de la Sf. Sava au fost ținute de Eliade Rădulescu și de inginerul Radu Măinescu, pînă în anul 1827, cînd se întoarce de la studii din Apus Simion Marcovici. Astfel, în timp ce în Moldova, prin plecarea lui Asachi ca agent diplomatic la Viena, în 1822, învățămîntul matematic în limba română se întrerupe, în Muntenia, după plecarea lui Lazăr, acest învățămînt renaște. Lipsa unei școli de grad mai înalt la Iași a determinat epitropia școlilor din Moldova, în frunte cu Mitropolitul Veniamin, să trimită cîțiva bursieri la școala lui Eliade. Printre ei se afla Andrei Teodorescu, viitorul profesor de matematică la seminarul de la Socola și autorul sau traducătorul unui manual de aritmetică, apărut la Iași în 1839.

În timpul cît a fost profesor de matematică, Eliade și-a tradus cursul după lucrarea lui Louis-Benjamin Francoeur, *Cours complet de mathématiques pures*, apărută în primă ediție la Paris în 1809. Ediția a treia, revăzută și adăugită, a apărut la Paris în 1828. Nu știm în ce an a apărut ediția a doua, de care probabil s-a folosit Eliade.

Din acel curs, Eliade a publicat, în 1832, numai aritmetica [3]. Terminologia folosită de el reprezintă un progres față de cea a lui Lazăr, în sensul că Eliade nu recurge — în măsura în care a făcut-o profesorul său — la calcuri, ci împrumută numeroase cuvinte din limba franceză. Mulți termeni sînt la el adaptați specificului limbii noastre sau sînt noi față de cei

[1] Vezi Th. Botiș, *Istoria școalei normale (Preparandiei) și a Institutului teologic ortodox-romîn din Arad*, Arad, 1922, p. 396.

[2] Vezi Ascaniu Crișan, *op. cit.*, în *loc. cit.*, nota.

[3] Vezi descrierea pe larg a acestei cărți la I. Ionescu, *Aritmetica lui Eliade*, în „Gazeta matematică", XXIV (1918—1919), p. 33 și 129, articol reluat de același autor și în „Natura", XXI (1932), nr. 10, p. 3, sub titlul *Centenarul primei cărți romîne de matematică tipărite a București*.

întîlniți în manuscrisele lui Gh. Lazăr. De pildă : (fracție) *alicotă*, *antecedent*, *aproximație*, (număr) *completit* „complex", *complinire*, *consecutiv*, *consecvență* „consecință", *definiție*, *diferență*, *divizie* „împărțire", *ecuație*, *espresie* (aritmetică), *multiplicație* „înmulțire", *proporțional* (și *proporționel*), *proprietate*, (numere) *raționale*, *reciprocă*, *termen*. Deși în mai mică măsură decît Asachi și Lazăr, Eliade folosește și unele calcuri. Astfel, menține și el pe mai vechile *cîtățime* „cantitate", *cuvînt*" „rație" (la progresii),

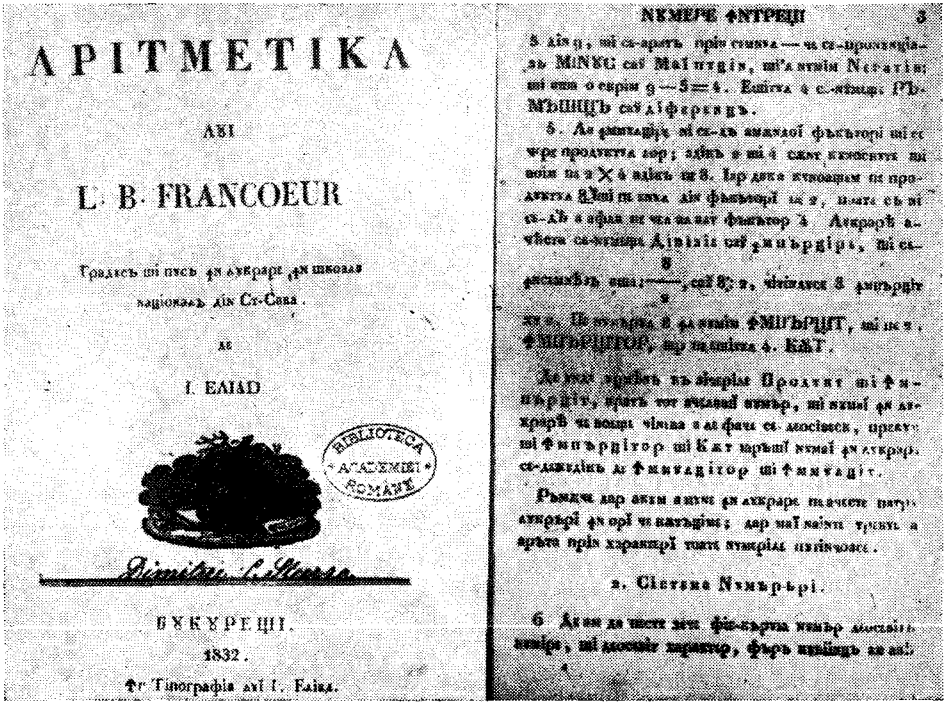

АРІТМЕТІКА

АВІ

L. B. FRANCOEUR

Традусъ ші пусъ ын лукраре дин школиле
націонале дин Ци-Сева.

де

І. ЕЛІАД

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

БУКУРЕЩІ.

1832.

Ын Типографіа луі І. Елиад.

НЕМЕРЕ ФНТРЕГІ 3

Foaia de titlu și o pagină din aritmetica tradusă de Eliade.

dopotrivă „egal", *ieșit* „produs", *făcător* „factor", *frîngere* „fracție", *frîngeros* „fracționar", *lucrare* „operație", *unime* „unitate" și altele, la care adaugă unele noi, cum sînt (număr) *comăsurabil*, *născătoare* „generatoare", *scăzămînt* „sconto", *spunere* „expresie" (aritmetică). Fiind tipărită și bucurîndu-se de o deosebită prețuire, atît datorită renumelui autorului francez cît și al traducătorului romîn, aritmetica lui Eliade a avut o largă circulație în epocă și a influențat, în ceea ce privește terminologia, pe traducătorii sau autorii munteni de scrieri matematice pînă după anul 1850. De aceea și Eliade este considerat pe drept cuvînt unul dintre creatorii terminologiei matematice în limba romînă.

În legătură cu celelalte părți ale cursului tradus de Eliade după Francoeur nu se știe nimic. Noi credem că o copie după cursurile sale este (mai bine zis *a fost*, căci se pare că și acesta s-a pierdut) manuscrisul descris de C. Climescu și I. Ionescu, în anii 1917 și 1918, pe atunci păstrat în

biblioteca Seminarului „Veniamin Costache" din Iași[1]. Intitulat *Curs întreg de matematică curată*, textul descris de Climescu și Ionescu poartă, în traducere, titlul originalului francez (*Cours complet de mathématiques pures*), precum și mențiunea că este al lui Francoeur. C. Climescu precizează că multe dintre paginile manuscrisului purtau, în filigran, anii 1827 și 1828, care marchează, prin urmare, limita inferioară a perioadei în care s-a putut executa această copie. Unele particularități lingvistice ale textului, evidente în fragmentele reproduse de Climescu, probează faptul că copistul era moldovean. Ceea ce ne determină să credem că acest manuscris a fost o copie după cursul lui Eliade este marea asemănare dintre terminologia aritmeticii din 1832 și cea întîlnită aici. Dintre termenii identici în tipăritura lui Eliade și în manuscrisul descris de Climescu și Ionescu menționăm pe *comăsurabil*, (număr) *completit*, *echidiferență*, *ecuație*, *ieșit* „produs", *făcător* „factor", *frîngere* „fracție", *frîngeros* „fracționar", *scăzămînt* „sconto". Dacă manuscrisul studiat de Climescu ar fi o traducere moldovenească după Francoeur, independentă de cea făcută de Eliade, terminologia ar trebui să aibă asemănări cu cea din copiile cursurilor lui Asachi, care aveau atunci mare circulație în Moldova. Cea mai elocventă probă că manuscrisul studiat de Climescu și Ionescu era o copie după cursul lui Eliade o constituie însă identitatea unor pasaje reproduse de Climescu cu pasajele respective din tipăritura lui Eliade. Deși constată această identitate, Climescu nu trage concluzia care se impunea, ci — presupunînd că Eliade ar fi tradus pe Francoeur în anul în care a tipărit aritmetica — crede că se află în fața altei traduceri din Francoeur, făcută de un moldovean înaintea aceleia a lui Eliade.

Copistul manuscrisului în discuție trebuie să fi fost unul dintre bursierii trimiși de epitropia școlilor din Moldova la studii în București, pe vremea cînd cursul de matematici era ținut de Eliade. Unuia dintre acești bursieri îi datorăm și manuscrisul III-11 din Biblioteca Universității din Iași, care este în mare măsură o copie a cursului de geometrie a lui Lazăr[2]. După cum am menționat mai sus, printre bursierii moldoveni la București a fost și Andrei Teodorescu, care publică la Iași, în 1839, un manual de aritmetică. Datorită faptului că Teodorescu a studiat la București, terminologia matematică folosită de el se resimte în oarecare măsură de influența terminologiei lui Lazăr și a lui Eliade. Astfel, în timp ce moldovenii, începînd cu Asachi, utilizau termenul *fracție*, la Teodorescu întîlnim curent calcul *frîngere*. În general însă, fiind moldovean, Teodorescu rămîne tributar terminologiei folosite de Gh. Asachi.

În Moldova, în afară de manualul lui Teodorescu și de cele ale lui Asachi, între anii 1830 și 1848 nu s-au mai tipărit alte scrieri de matematică mai importante. Cursurile ținute la Academia Mihăileană de Al. Costinescu, Anton Velini și Teodor Stamati ni s-au transmis în copii manuscrise, datorate unor elevi de-ai lor[3]. Din aceste copii se poate constata că termi-

[1] C. Climescu, *Curs întreg de matematică curată*, în „Gazeta matematică", XXII (1916—1919), p. 194 și 263; I. Ionescu, *Curs întreg de matematică curată*, în „Gazeta matematică", XXIII (1917—1918), p. 193. Climescu descrie aritmetica și algebra, iar Ionescu geometria.

[2] Vezi Fl. Cîmpan, *Manuscrisul de geometrie al lui Gh. Lazăr*, în *loc. cit.*

[3] Idem, *Cursuri de matematici ținute la Academia Mihăileană*, în „Analele științifice ale Universității din Iași", secț. I, tom. II (1956), fasc. 1—2, p. 325.

nologia utilizată de profesorii amintiți avea multe contingențe cu cea din tipăriturile lui Asachi.

În Muntenia, tipăriturile cu conținut matematic din perioada 1830—1848 sînt mai numeroase. În 1832, deci tot în anul apariției aritmeticii lui Eliade, profesorul Gh. Pop publică la București manualul intitulat *Prescurtare de aritmetică*. Această lucrare va cunoaște numeroase ediții, fiind manualul pentru curs elementar cel mai răspîndit în Muntenia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Terminologia folosită de Pop nu diferă față de cea din aritmetica lui Eliade.

O altă tipăritură munteană din această perioadă, în care întîlnim mulți termeni de geometrie și de arhitectură, a apărut la București, în 1836, sub titlul *Elemente de deseniu și de arhitectură*. Este, probabil, o traducere din limba franceză, făcută de Carol Valștain (= Walenstein), pe atunci profesor de desen la Colegiul Sf. Sava. Însemnătatea ei constă în faptul că a difuzat, prin tipar, numeroși termeni de geometrie (și de arhitectură), în general adaptați sistemului limbii romîne, înainte de a se face acest lucru prin alte tipărituri [1]. Preocuparea acestui profesor de a contribui nu numai la dezvoltarea disciplinei pe care o preda, ci și la dezvoltarea limbii romîne literare reiese din următoarea mărturisire de la pagina 6 a cărții: „Zicerile tecnice într-această tîlmăcire s-au întrebuințat cît s-a putut mai potrivite cu duhul limbii rumînești și cu natura obiectului. Daca însă în alegerea acestor ziceri și în deslușirea lor se vor fi făcut nescarva greșeli, nădăjduiesc că-mi va fie iertat a reclama indulgența pentru multele neînlesniri ce am întîmpinat într-această îndeletnicire cu totul nouă în limba rumînească. Pă lîngă acestea, socotesc că binele obștesc atunci înaintează, cînd fiecare face spre acest sfîrșit ceea ce poate".

Pentru că majoritatea termenilor de geometrie din această scriere se prezintă la fel cu cei cunoscuți din textele de geometrie discutate mai sus, vom eumera aici o parte dintre termenii proprii arhitecturii, dintre care unii apar acum pentru prima dată într-o scriere romînească. De exemplu: *arabescuri, arhitect, arhitectonal, arhitectonic, arhitrav, bareliev* „basorelief", *capitel, colonadă, construcție, contur, cornișă, desina, desinator, fățadă, friz, fondament, frontespiț* „frontispiciu", *front, ordin* (și *ordină*), *ornament, peizaj, penel, penumbră, perspectivă, pedestal, portal.*

În 1837, Petre Poenaru publică manualul intitulat *Elemente de geometrie*, tradus după vestitul geometru francez Adrien-Marie Legendre, iar în 1839 profesorul Alexie Marin tipărește un manual de popularizare a cunoștințelor geometrice sub titlul *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei* [2]. Terminologia folosită de Poenaru, deși are unele asemănări cu cea din scrierile lui Lazăr, se resimte de influența limbii franceze. Astfel, alături de termeni ca *arie* „suprafață", *frîngere* „fracție", *întîmplare* „caz", *sholie* „comentariu", *soliditate* „volum", reținuți de la cursurile profesorului său Gh. Lazăr, întîlnim și cuvinte cu aspect francez, ca *circonferență, circonscris, objet, rezonament, rezonare, surfață* și altele. Majoritatea termenilor de specialitate folosiți în această

[1] Vezi I. Ionescu, *Nomenclatura geometrică romînă*, în „Gazeta matematică", XLI (1935—1936), p. 169.

[2] Vezi descrierea acestor cărți la I. Ionescu, *Vechile geometrii romînești*, în „Gazeta matematică", XL (1934—1935), p. 486 și 451.

importantă traducere au însă forma pe care o păstrează şi astăzi. În cartea lui Alexie Marin, dat fiind caracterul ei popularizator, întîlnim — pe lîngă numeroase neologisme — şi cîteva calcuri, dintre care unele, ca *mieametru* „milimetru", *sutametru* „centimetru", *zeceametru* „decimetru" , au fost propuse şi de Asachi.

Primul manual de algebră tipărit în Muntenia a apărut în 1841, deci cu patru ani mai tîrziu decît cel tipărit de Asachi. Tipăritura munteană, intitulată *Elemente de algebră*, este o traducere din limba latină, după Appeltauer, făcută de Petre Poenaru [1]. Cum e şi normal, întîlnim şi aici o terminologie bogată, aproape identică cu cea din manualul lui Asachi.

Observăm cu acest prilej că pe la 1840, în urma intensei activităţi de traducere a diferitelor scrieri de matematică, atît în Moldova cît şi în Muntenia, începuse să se stabilească în limba romînă o terminologie de specialitate, care — cu mici excepţii — avea un caracter unitar. Calcurile lingvistice, frecvente pe la 1820—1830, sînt acum aproape peste tot înlocuite cu neologismele respective, care în majoritatea lor au forma sub care au rămas în limbă.

O nouă etapă în istoria matematicii romîneşti şi în procesul de formare a terminologiei matematice în limba romînă începe după anul 1848. De data aceasta contribuţia cea mai însemnată o aduc îndeosebi profesorii Colegiului Sf. Sava. După revoluţie, şcolile fiind mai multă vreme închise, profesorii munteni care nu erau refugiaţi sau exilaţi au primit însărcinarea să traducă, fiecare în specialitatea lui, diferite manuale şcolare. Aceste traduceri, aproape toate din limba franceză, s-au tipărit începînd cu anul 1850 şi au fost puse la îndemîna elevilor de la Colegiul Sf. Sava. Unele dintre ele au fost folosite ca manuale şi la Academia Mihăileană din Iaşi. În Moldova, neexistînd o acţiune similară cu cea din Muntenia, imediat după revoluţia de la 1848 apar puţine manuale şcolare şi la un nivel inferior faţă de cele tipărite la Bucureşti.

După cum am observat şi în cadrul altor capitole ale prezentei lucrări, în manualele tipărite la Bucureşti între anii 1850 şi 1860 se întîlneşte *aproape toată terminologia elementară* proprie fiecărei discipline. Faptul că traducerile respective se fac după mai multe decenii de eforturi susţinute pentru crearea în limba romînă a terminologiei ştiinţifice, precum şi faptul că se fac după originale franceze, asigură traducătorilor posibilitatea să folosească o terminologie bogată şi în general adaptată specificului limbii romîne.

Scrierile matematice mai importante care apar la Bucureşti între anii 1850 şi 1852 sînt următoarele : *Elemente de trigonometrie drept-liniată şi sferică*, prima trigonometrie tipărită în limba romînă, o compilaţie după mai mulţi autori francezi, făcută de profesorul D. Pavel (sau Paulid)[2] ; *Elemente de aritmetică raţionată*, traducere de Gh. Pop ; *Tratatie asupra geometriei descriptive*, traducere după Le Fébure de Fourcy făcută de arhitectul Al. Oresco ; *Elemente de geometrie teoretică şi practică*, traducere de

[1] I. Ionescu, *Algebra lui Petrache Poenaru*, în „Natura", XVIII (1929), nr. 3, p. 3.
[2] Vezi I. Ionescu, *Prima trigonometrie romînă*, în „Gazeta matematică", XXI (1915—1916), p. 372.

Gh. Pop după L. M. Desdouits; *Întîile elemente de algebră*, traducere de D. Pavel (sau Paulid) după M. Sonnet.

Prin traducerea manualelor menționate, profesorii munteni de științe matematice aduc o contribuție remarcabilă la crearea terminologiei de specialitate, atît în ceea ce privește bogăția și precizia ei cît și în privința adaptării cuvintelor noi la specificul limbii romîne. Calcurile lingvistice, frecvente în textele anterioare, sînt acum mai rare, iar neologismele propriu-zise, cu excepția unor termeni care au încă aspect formal francez (*nivo*, *rezonament* etc.), au forma sub care se folosesc și astăzi. Faptul că profesorii respectivi urmăreau, prin traducerile lor, nu numai comunicarea unor cunoștințe de specialitate, ci și dezvoltarea limbii romîne literare, reiese cu claritate din *Precuvîntarea* lui D. Pavel la *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică* (București, 1850). Textul la care ne referim este important și prin atitudinea pe care o ia traducătorul față de exagerările puriste ale latiniștilor, declarîndu-se — în ceea ce privește stabilirea formei românești a cuvintelor împrumutate — adeptul principiului fonetic: „În cît pentru limba ce am întrebuințat — spune el —, cu toate că sîntem cam streini, ne-am silit din toată puterea noastră nici să ne coborîm cu espresiile prea jos, nici iar să ne depărtăm peste măsură din obiceiul obștesc, temîndu-ne ca nu cumva la greutățile științei să adăugăm pe ale unei limbi pretenționse și prefăcute după niște trăsuri cu totul streine. Căci deși limba în scrieri e mai îngrijită și mai tehnică, prin urmare deosebită oarecum de cea vorbitoare, îndată însă ce deosebirea va ajunge a fi atît de mare încît limba cea scrisă să fie înțeleasă numai de cei ce o scriu, trebuie negreșit să se urmeze una din două: ori ca națiia întreagă să părăsească pe aceea ce o vorbește și să învețe pe cea scrisă, lucru prea cu anevoie, ca să nu zicem peste putință, după cum noi credem, sau să se lipsească cu totul de a mai citi ceea ce nu înțelege nicidecum; cu alte cuvinte să rămîie în cel mai adînc întunerec. O asemenea considerație a putut dar să ne silească ca să fim cumpătați la întrebuințarea zicerilor de curînd priimite. Cînd însă pentru o nouă idee am avut trebuință de un nou termin, l-am luat din altă limbă rudită cu cea romînă, silindu-ne a-l nemeri mai mult eufonic decît asemănat regulelor după reforma cea nouă. De am greșit într-aceasta, ne vom afla înșelați în părere cu acei vestiți autori, ale cărora scrieri, ivite înainte de a se pomeni de o gramatică, au slujit de model la cei ce, călcînd pe urmele lor, și-au lăsat un nume nemuritor"[1].

Dintre scrierile de matematică apărute în Moldova în perioada 1850—1860, reprezentative sînt două, apărute la Iași în 1854, și anume: *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărîrea moșiilor*, de Dimitrie Asachi, și *Matematică. Partea I-a. Aritmetica*, a lui Gh. Lazarini[2]. În comparație cu terminologia de specialitate din textele tipărite la București cu cîțiva ani mai înainte, cea folosită de D. Asachi și, mai ales, de Lazarini are în oarecare măsură un caracter anacronic. Ca și Gh. Asachi, cu aproape douăzeci de ani în urmă, ei folosesc încă termeni ca *adiție* „adunare", *divizie* „împărțire", *multiplicație* „înmulțire", *subtragere* „scădere" și alții. Cuvîntul *ecuație* continuă să aibă la Lazarini forma *ecvație*. Sub influența teo-

[1] D. Pavel, *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*, București, 1850, Precuvîntare, p. III—IV.

[2] Vezi descrierea acestei aritmetici la I. Ionescu, *Aritmeticile lui Lazarini*, în „Natura", XVIII (1928), nr. 4, p. 15.

riilor lingvistice latiniste, tot el propune terminația *-ciune* la unele neologisme care se foloseau cu mult înaintea lui sub forma *-ție* sau *-țiune*. De exemplu : *asociaciune, demonstrăciune, diferenciune, fracciune, operăciune, multiplicăciune, proporciune* etc.

Ca și în cazul celorlalte domenii cercetate pînă acum, constatăm și aici că pe la 1860 limba romînă dispunea de o terminologie matematică relativ bogată, alcătuită în majoritatea ei prin împrumuturi din limba franceză.

CAPITOLUL VII

PROVENIENȚA, ADAPTAREA FONETICĂ ȘI ÎNCADRAREA MORFOLOGICĂ A NEOLOGISMELOR DIN TERMINOLOGIA ȘTIINȚIFICĂ ROMÎNEASCĂ

În capitolele precedente am făcut o scurtă trecere în revistă a literaturii de specialitate și a momentelor mai importante din evoluția terminologiei științifice românești în perioada de care ne ocupăm. Raportările făcute cu acest prilej la dezvoltarea limbii literare a epocii sînt incidentale. Discuția făcîndu-se pe diverse domenii ale științei, nu a fost posibilă abordarea unor probleme lingvistice de ansamblu, pentru tratarea cărora ar fi trebuit invocate fapte citate în capitole diferite sau menționate numai în indicele de cuvinte și forme. În acest capitol vom discuta cîteva [1] din trăsăturile caracteristice ale vocabularului limbii române literare de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe marginea materialului utilizat la alcătuirea lucrării de față.

a) **Proveniență sau etimologie multiplă.** Majoritatea elementelor constitutive ale terminologiei științifice românești o alcătuiesc neologismele, înțelegînd prin acestea atît împrumuturile, foarte numeroase, din limbi străine, cît și cuvintele noi, mult mai puține, create pe teren românesc. Termenii populari acceptați în stilul științific nu sînt prea numeroși.

Împrumutul de termeni științifici din limbi străine s-a făcut pe căi numeroase și întrucîtva diferite de la o perioadă sau de la o regiune la alta. Astfel, datorită faptului că în jurul anului 1800 limba română literară se afla, în Muntenia și Moldova, sub influență neogreacă și rusă, iar în Transilvania sub influență latină, germană și maghiară, puținii termeni științifici pe care limba română îi poseda atunci sînt de proveniență

[1] Spunem *cîteva*, deoarece nu intenționăm, neavînd o informație mai bogată, să reluăm unele probleme tratate pe larg în studii speciale sau de sinteză, cum sînt următoarele : P. V. Haneș, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea* ; Gh. Adamescu, *Adaptarea la mediu a neologismelor*, în „Analele Academiei Române", Memoriile Secțiunii Literare, seria III, tom. VIII (1936—1938), p. 48—124 ; I. Iordan, *Sufixe românești de origine recentă (neologisme)*, în „Buletinul Institutului de filologie română «Al. Philippide»", VI (1939), p. 1—60, *Influențe rusești asupra limbii române*, București, 1949, *Un dicționar de neologisme românești din anul 1862*, în „Studii și cercetări lingvistice", I (1950), fasc. 1, p. 57—80, și *Limba română contemporană*, București, 1954 ; L. Gáldi, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des phanariotes* ; G. Ivănescu și L. Leonte, *Fonetica și morfologia neologismelor de origine latină și romanică*, în „Studii și cercetări științifice", Iași, seria filologie, VII (1956), fasc. 2, p. 1—24 și altele.

neogreacă, rusă, latină, germană sau maghiară. Prin filieră rusă, germană, maghiară şi chiar neogreacă pătrund acum în limba romînă şi unii termeni de origine latină sau romanică, pe care, la rîndul lor, limbile respective îi primiseră în epoca modernă a dezvoltării lor.

Aproape concomitent cu influenţele menţionate mai sus, dar în proporţii mult mai reduse, asupra limbii romîne se exercită şi influenţa italiană. În Transilvania ea se constată la unii cărturari ca Şincai, Maior, Budai-Deleanu, S. Körösi (Crişan) şi alţii, dar nu se poate dezvolta din cauză că se pierde în latinism. În Ţara Romînească şi Moldova însă, după ce se manifestă sporadic la Ienăchiţă Văcărescu, Amfilohie Hotiniul, Gh. Asachi şi alţii, influenţa italiană cunoaşte o scurtă epocă de înflorire prin Eliade Rădulescu şi colaboratorii săi dintre anii 1840 şi 1860. Unii termeni ştiinţifici din această perioadă, cel puţin în scrisul anumitor autori sau traducători, sînt şi de provenienţă italiană.

După 1830 şi, în cazuri izolate, chiar înainte de această dată, influenţa neogreacă cedează locul celei franceze, care va creşte mereu în tot cursul secolului al XIX-lea. Scăderea influenţei neogreceşti în faţa celei franceze se face mai lent decît se pare la prima vedere. Numeroase cuvinte de provenienţă neogreacă erau folosite, adeseori alături de corespondentele lor de origine franceză, pînă după anul 1850, cînd sînt cu totul înlăturate de acestea din urmă.

Paralel cu influenţa franceză şi cu cea italiană, asupra limbii literare din Muntenia şi Moldova se intensifică şi influenţa latină, alimentată de învăţămîntul secundar şi susţinută în mod deosebit de către adepţii curentului latinist.

Influenţa rusă, care în jurul anului 1800 tindea să se extindă asupra lexicului mai multor domenii ale vieţii materiale şi spirituale romîneşti, se intensifică în prima jumătate a secolului al XIX-lea în special în domeniul terminologiei administrative.

Datorită influenţei ruseşti, limba romînă s-a îmbogăţit atît cu elemente de origine rusă propriu-zisă, mai ales termeni tehnici din domeniul administraţiei şi al organizării armatei (cuvinte care au avut o răspîndire relativ mare în limba literară şi uneori chiar în graiuri), cît şi cu neologisme „internaţionale", pătrunse la noi prin filieră rusă [1].

Un fenomen nou care se înregistrează după 1830 în viaţa culturală din Ţara Romînească şi din Moldova este şi contactul cu cultura şi limba germană, din care se traduc acum numeroase cărţi, mai ales manuale şcolare.

În Transilvania, după 1830, limba romînă literară continuă să se dezvolte sub influenţă latină, germană, şi mai puţin, maghiară, la care se adaugă influenţa franceză, primită fie direct, prin contactul intelectualilor cu limba şi cultura franceză, fie indirect, prin intermediul limbii literare din Muntenia şi Moldova.

Dintre termenii ştiinţifici, majoritatea sînt cuvinte internaţionale, cum le-a numit acad. Al. Graur[2], adică sînt folosite în aproape toate limbile moderne, unde au provenit din elină sau din latină ori au fost create pe

[1] Vezi Elena Şerban, *Observaţii asupra lexicului unor documente de la 1848*, în culegerea *Contribuţii la istoria limbii romîne literare în secolul al XIX-lea*, vol. II, Bucureşti, 1958, p. 115 şi urm.

[2] Vezi Al. Graur, *Incercare asupra fondului principal lexical al limbii romîne*, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1954, p. 46.

baza unor elemente din aceste limbi. Pentru că, în perioada de constituire a terminologiei sale ştiinţifice, limba romînă literară se găsea, după cum am văzut, sub influenţa mai multor limbi de cultură, numeroşi termeni puteau fi şi — după cum dovedesc faptele — au fost primiţi prin intermediul mai multor limbi. Cîteva exemple vor fi edificatoare în acest sens.

Cuvîntul *arteră* apare în Muntenia şi Moldova, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi chiar mai tîrziu, sub forma *artirie*, provenită din ngr. ἀρτηρία. Mai tîrziu, atît în Muntenia şi Moldova cît şi în Transilvania, circulă forma *arterie*, care a putut proveni din lat. *arteria*, it. *arteria*, germ. *Arterie* sau rus. артерия. Pe la 1850, forma *arterie* începe să fie treptat înlocuită cu *arteră* (< fr. *artère*). Forma *artiră*, din anatomia lui Kreţulescu (1843) sau din cea a lui Polizu (1859), dovedeşte că autorii respectivi aveau prezentă în minte atît forma franceză cît şi pe cea neogreacă.

Termenul *centru* avea în Muntenia şi Moldova, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi pînă pe la 1840, forma *chentru* sau *chendru*, provenită din ngr. κέντρον. În acelaşi timp, şi mai ales în Transilvania, se întîlneşte şi forma *centru*, care poate fi la origine lat. *centrum*, it. *centro* sau chiar fr. *centre*. Din limba germană (*Zentrum*) sau rusă (центр) a provenit forma *ţentru*, frecventă în prima jumătate a secolului trecut atît în Muntenia şi Moldova cît şi în Transilvania.

O situaţie similară prezintă şi cuvîntul *sistem*. La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi pînă pe la 1840, în Muntenia şi Moldova se folosea forma *sistimă* (< ngr. σύστημα). Alături de *sistimă* avea o largă circulaţie şi forma *sistemă*, provenită din lat. *systema*, it. *sistema* sau rus. система. Forma *sistem*, care începe să se impună după anul 1850, provine în primul rînd din fr. *système*, de genul masculin, dar şi din germ. (*das*) *System*.

Dicţionarul limbii romîne al Academiei indică pentru *arteră* proveniență franceză, iar pentru *arterie* numai proveniență latină. La cuvîntul *centru*, căruia îi dă etimologie latină, notează şi formele de proveniență greacă, *chentru* şi *chendru*. *Dicţionarul limbii romîne din trecut şi de astăzi* al lui I.-A. Candrea dă aceleaşi etimologii pentru cuvintele *arteră*, *arterie* şi *centru*, iar la *sistem*, cu varianta *sistemă*, indică numai proveniența franceză. *Dicţionaru limbii romînești* al lui A. Scriban indică pentru *arteră* şi *arterie* proveniență franceză, respectiv latină, la *centru* citează forma veche greacă şi pe cea latină, iar la *sistemă*, cu varianta *sistem*, forma veche greacă şi cea franceză. *Dicţionarul limbii romîne moderne* înregistrează termenii *arteră* (fără variantele *arterie* şi *artirie*), pentru care indică etimologie franceză, *centru* (fără varianta *ţentru*), cu trimitere la limbile franceză şi latină, şi *sistem* (cu varianta *sistemă*), la care menţionează numai proveniența franceză. În nici unul dintre dicţionarele menţionate nu sînt înregistrate formele *artirie*, *ţentru*, *sistimă*.

Privind lucrurile în perspectivă istorică, constatăm că indicaţiile etimologice date de dicţionarele limbii romîne la cuvintele citate sînt incomplete. Căile prin intermediul cărora au putut pătrunde în limba romînă anumite cuvinte sînt, după cum am văzut, mai numeroase decît cele menţionate de obicei în dicţionare. Această situaţie se datoreşte faptului că lexicografii respectivi au avut în vedere mai ales stadiul actual, nu şi istoria unor astfel de neologisme pe terenul limbii romîne.

Desigur că un cuvînt ca *arteră*, de exemplu, sub forma aceasta, nu poate fi la origine decît fr. *artère*, dar forma *arteră* este atestată în limba

romînă abia pe la mijlocul secolului trecut, pe cînd noțiunea respectivă a pătruns încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin intermediu neogrecesc, sau, mai tîrziu, latinesc, italian, german sau rusesc, după cum o dovedește existența unor forme ca *artirie* și *arterie*. În momentul cînd se răspîndește în limba romînă forma *arteră*, sensul acestui cuvînt se cunoștea de mai multe decenii. Prin urmare, împrumutul din limba franceză nu este integral. De fapt, nu se petrece decît o înlocuire a formelor *artirie* și *arterie* cu forma *arteră* sau o acomodare a lor la forma nouă. Deci, un cuvînt ca *arteră* nu este numai de proveniență franceză, ci — prin variantele sale *artirie* și *arterie* — el provine și din neogreacă, latină, italiană, germană sau rusă. În cazuri ca acestea, adică pentru majoritatea neologismelor limbii romîne, trebuie să admitem o proveniență sau etimologie multiplă.

Teza asupra etimologiei multiple, fără admiterea căreia nu se poate trata în mod just problema originii neologismelor dintr-o limbă de cultură creată sub atît de multe influențe străine, cum este limba romînă, a fost emisă de acad. Al. Graur [1]. Într-un studiu recent asupra aspectului fonetic și morfologic al neologismelor romîne de origine latină și romanică, G. Ivănescu și L. Leonte au confirmat de asemenea justețea și caracterul indispensabil al tezei academicianului Al. Graur pentru cercetarea lexicului neologic din perioada de formare a limbii romîne literare moderne [2].

b) **Calcuri și semicalcuri.** La sfîrșitul secolului al XVIII-leă și în primele trei-patru decenii ale secolului trecut, iar în scrieri izolate chiar și mai tîrziu, terminologia științifică românească era foarte bogată în calcuri lingvistice. Fenomenul se explică în primul rînd printr-o atitudine puristă, manifestată tendențios în Transilvania și, mai ales la început, mai puțin tendențios în Muntenia și Moldova. Pentru nivelul cultural scăzut pe care-l aveau romînii în jurul anului 1800, calcurile lingvistice constituiau, într-o anumită măsură, o necesitate. Dacă în locul lor traducătorii diferitelor scrieri cu conținut științific ar fi folosit termenii străini corespunzători, nu s-ar mai fi atins scopul urmărit de ei: popularizarea cunoștințelor respective. Cineva care nu cunoștea limba latină sau alte limbi străine înțelegea mai ușor despre ce este vorba într-un text cînd întîlnea termeni ca *acrime*, *curgere*, *grăunțos*, *mumesc*, *soresc*, *stoarcere* etc. decît dacă ar fi întîlnit pe *acid*, *curent*, *granulos*, *matern*, *solar*, *secreție*. Faptul că numărul calcurilor scade în raport cu creșterea nivelului cultural al poporului și cu dezvoltarea limbii literare ar putea fi un argument în sprijinul explicației încercate de noi mai sus. Dar majoritatea calcurilor nu se datoresc cauzei menționate — popularizarea cunoștințelor științifice —, ci purismului. După 1830, deci într-o perioadă cînd începe împrumutul masiv de termeni din limba franceză, cele mai multe calcuri se găsesc în scrierile latiniștilor.

Crearea unui număr atît de mare de calcuri în jurul anului 1800 a fost determinată și de exemplul limbilor străine care își exercitau atunci influența asupra limbii romîne: germana și maghiara în Transilvania, neogreaca și rusa în Muntenia și Moldova. Aceste limbi, spre deosebire de română, au largi posibilități de îmbogățire a vocabularului prin derivare și compunere și prin metoda calcului. Intelectualii romîni de atunci încearcă

[1] Vezi Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, București, 1955, p. 26.
[2] G. Ivănescu și L. Leonte, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 8.

să imite limbile străine menționate, fără să știe sau să țină seama de faptul că romîna nu oferă aceleași posibilități de formare a cuvintelor. De aici aspectul greoi și uneori comic al numeroaselor calcuri lingvistice folosite în această perioadă. Cînd se intensifică influența latină și romanică asupra limbii romîne, ele sînt înlocuite în mod progresiv cu neologisme din limbile respective. Numai în cercurile literare și științifice care profesau, sub raport lingvistic, purismul, cum a fost cercul ieșean al lui Gh. Asachi, unde în materie de limbă literară tonul era dat de latinistul Săulescu, sau în celelalte grupări din Muntenia, Moldova și din Transilvania, subordonate direct sau indirect curentului latinist, procedeul calchierii cuvintelor străine continuă să fie considerat, pînă după anul 1850, o cale posibilă de îmbogățire a lexicului limbii romîne.

După cum se știe, există trei tipuri de calcuri lexicale. Primul tip, calcul lingvistic integral, constă din împrumutarea sensului și copierea, prin mijloacele limbii care împrumută, a formei cuvîntului străin. Acestei categorii îi aparțin, dintre cele înregistrate de noi, calcuri ca : *asemenea lăturat* „echilateral", *asemenea piciorat* „isoscel", *caldomesor* „termometru", *estime* „existență, substanță", *feritun* „paratrăsnet", *ficătire* „hepatită", *greomesor* „barometru", *înainpășitor* „antecedent", *înainpunere* „propunere", *mumesc* „matern", *soresc* „solar", *suptstare* „substanță" și altele.

Cînd, în cazul cuvintelor compuse, copierea formei nu se face decît în parte, calcul respectiv aparține celui de-al doilea tip, numit calc parțial sau semicalc. De exemplu: *aeroplutitor* „aeronaut", *comăsurabil* „comensurabil", *ecuinoapte* „echinocțiu", *folositate* „utilitate", *împărțibil* „divizibil", *împărțibilitate* „divizibilitate", *simțibil*" „sensibil", *simțibilitate* „sensibilitate", *soarestițial* „solstițial" etc. În istoria limbii romîne, asemenea calcuri parțiale sînt importante și pentru faptul că indică momentul cînd anumite prefixe, sufixe sau elemente de compunere neologisme încep să fie simțite ca atare.

În sfîrșit, cel de-al treilea tip de calc lexical este așa-numitul calc semantic. În acest caz se ia dintr-o limbă străină numai sensul unui cuvînt, iar acest sens nou se atribuie unui cuvînt mai vechi, aparținînd aceleiași sfere semantice, din limba care împrumută. Astfel, cuvinte ca *acrime*, *culcuș*, *curgere*, *slovă*, *spargere*, *stoarcere* și altele au în unele texte din această epocă și, respectiv, sensul de „acid", „strat (în geologie)", „curent", „cifră", „fracție", „secreție", pentru că în limbile după care s-au făcut calcurile respective corespondentele lor au, pe lîngă sensul comun, și pe cel din stilul științific. Iată, de exemplu, cum s-a ajuns la *slovă* „cifră" și *culcuș* „strat". Termenul *slovă* „cifră" apare într-o traducere din neogreacă, făcută la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În textul original, pentru „cifră" era folosit cuvîntul ψηφί, care în mod obișnuit are sensul de „caracter, literă", dar și pe cel de „cifră". Traducătorul romîn, neavînd la dispoziție un termen pentru noțiunea de „cifră", acordă lui *slovă* — după modelul neogrecesc — și sensul de „cifră" [1]. În cazul cuvîntului *culcuș* „strat", atestat într-o traducere din limba franceză de la 1850, s-a exercitat influența fr. *couche* „culcuș, pat, strat (de nisip)", care, pe lîngă sensurile menționate, îl are și pe cel geologic de „strat".

[1] V. Arvinte ne-a atras atenția asupra faptului că la crearea calcului *slovă* „cifră" a putut contribui și valoarea numerică pe care o aveau în această perioadă literele chirilice, slovele.

Traducătorul romîn trece asupra termenului *culcuș* și sensul de „strat", pe care-l avea în plus corespondentul său francez. Alegerea de către traducător, care — după cîte știm — era familiarizat cu limba franceză, a cuvîntului *culcuș* și nu a sinonimului său *strat* se datorește probabil faptului că termenul romînesc respectiv era mai aproape ca aspect fonetic de cuvîntul francez.

După cum un cuvînt străin putea pătrunde în limba romînă prin intermediul mai multor limbi, la fel și un calc lingvistic putea fi creat în această perioadă după modelul corespondentului său din diferite limbi. Deci și pentru unele calcuri lingvistice trebuie să admitem o proveniență sau, mai bine zis, un model multiplu. Să luăm, de exemplu, calcurile *asemenea lăturat* și *asemenea picior at*, folosite de Gh. Lazăr pentru „echilateral" și „isoscel". După cum am văzut în capitolul consacrat formării terminologiei matematice, în scrierile lui Lazăr apar unii termeni ca *astrolavion*, *chendru*, *ergalie* „instrument", *próvlimă* și alții, care ne îndreptățesc să credem că el cunoștea greaca și era la curent cu terminologia matematică învățată la academia grecească din București. Prin urmare, putem presupune că în cazul calcurilor menționate el a avut ca model termenii neogreceșți ἰσόπλευρος (< ἴσος „egal, asemenea" + πλευρά „latură, flanc") și ἰσοσκελής (< ἴσος + σκέλος „coapsă, șold; latură a unui unghi"). Dar Lazăr, care și-a prelucrat cursurile după manuale germane, a putut crea calcurile respective și după termenii germani *gleichseitig* (< *gleich* „egal, asemenea" + *Seite* „latură, parte" + sufixul *-ig*) și *gleichschenkelig* (< *gleich* + *Schenkel* „coapsă, șold; latură de unghi, picior de compas" + sufixul *-ig*).

Situația este și mai complicată în cazul unor termeni internaționali, care au aproximativ același aspect fonetic în mai multe limbi și care au fost calchiați în același fel de către autori diferiți. De pildă, *caldómesor* „termometru" și *greómesor* „barometru", întîlniți în primele numere ale „Albinei romînești" și în alte texte moldovenești, au putut rezulta, după cum indică accentul, atît de ngr. Θερμόμετρον, βαρόμετρον, cît și din rus. термометр, барометр sau din it. *termometro*, *barometro*. Argumentul care ne determină *să presupunem* că aceste calcuri s-au creat, totuși, de către un singur autor și după o anumită limbă nu este de natură lingvistică. Gh. Săulescu, redactorul „Albinei romînești" în timpul cît Gh. Asachi a funcționat în Comisia de redactare a Regulamentului Organic, își făcuse o parte din studiile superioare la Hios. Prin urmare, deși latinist, era familiarizat cu limba neogreacă. Bănuim că el este autorul calcurilor respective, creîndu-le după modelul termenilor neogreceșți.

c) **Adaptarea fonetică.** Cuvintele străine pătrunse într-o limbă se adaptează la sistemul fonetic și morfologic al limbii respective. Problema adaptării neologismelor la sistemul limbii romîne a fost tratată îndeosebi de Gh. Adamescu, acad. I. Iordan, G. Ivănescu și L. Leonte în studiile citate. De aceea nu vom aminti aici decît unele fapte caracteristice epocii de care ne ocupăm.

Vocalism. Unii intelectuali ai timpului, mai ales dintre latiniști, credeau că se pot aplica neologismelor legi fonetice care au acționat numai în perioada de formare a limbii romîne. Astfel, prin analogie cu termenii latinești moșteniți, *á* + *n* + consoană > *î*, în cuvîntul *plîntă* și în derivatele sale *plîntá*, *plîntare*; *a* neaccentuat > *ă*, în *cădabru*, *cătăraptă*, *făr-*

măcie, găngrenos, glănduros, grănit; *é* + *n* + consoană şi precedat de labială > *î*, mai ales în sufixul *-ment*, de proveniență latină, franceză şi italiană: *argumînt, elemînt, escremînt, esperimînt, fermînta, fermîntație, firmămînt, înstrumînt, medicamînt, nutrimînt, tîmpărămînt*; *i* din prefixele *in-* sau *inter-* > *î*: *îndurație, înflamație, înflux, înjecție, înoculație, împonderabil, întermitent, înunda*; *ó* urmat în silaba următoare de *ă* sau *e* > *oa*, în *groată, metoadă, regioane, retoartă*.

Consonantism. Grupul *ct* > *pt*, în *cătăraptă, fruptifer* (desigur şi sub influența vechiului *frupt*), *însept, laptifer* (şi sub influența lui *lapte*), *laptometru, peptoral* (cf. şi *piept*), *produpt*; *gn* > *mn*, în *remn*; *l* intervocalic> *r*, în *glandură, glănduros* (şi sub influența lui *ghindură, ghinduros*), *panicură, sarină* (sub influența lui *sare*), *scurămînt* (probabil şi sub influența lui *scurgere*), *valvură*.

În general, sub influența pronunției germane sau ruseşti, grupurile fonetice latineşti *qu* şi *gu* apăreau atunci sub forma *cv* şi *gv*, chiar şi la cuvintele care ulterior s-au fixat la forme determinate de pronunția franceză. De exemplu: *cvadrat, cvadrilater, cvadruman, cvadruped, cvalitate, cvantitate, cvarț, ecval, ecvalitate, ecvator, ecvatorial, ecvație, ecvilateral, ecvilibru, ecvinocție, ecvivalent, licvid* etc. Sporadic, probabil sub influența pronunției neogreceşti, *qu* sau mai curînd *cv* devine *cf*, în cuvintele *cfădrat, ecfator, ecfilater* din cîteva texte moldoveneşti de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Paralel cu acestea, apar însă şi forme în care *qu* şi *gu* îşi păstrează pronunția din latină, trecută apoi şi în italiană. Iată doar cîteva cazuri: *acuatic, acueduct, consecuent, cuadrilater, cuadruman, cuadruped, cualitate, cuantitate, cuarț, ecuilateral, ecuinocțiu, ecuivalent, ecual, licuid* etc. Asemenea forme se datoresc mai ales influenței italiene.

O trăsătură caracteristică a aspectului fonetic al unor neologisme pătrunse în această perioadă este şi lipsa lui *h* inițial, pe care evoluția ulterioară a limbii literare l-a menținut atît în grafie cît şi în pronunție. De exemplu: *ectar, ectică, ectogram, ectolitru, ectometru, emipter, emoptisie, emoragie, emoroizi, epatită, ermafrodit, ibrid, idraolic, idrat, idrocefal, idrodinamică, idrogen, idrosulfuric, igrometru, iperbolă, ipogastric, orticultură* şi altele. Fenomenul se explică în primul rînd prin influența pronunției acestor cuvinte în limba franceză. Trebuie invocată însă şi influența limbii italiene, unde — spre deosebire de limba franceză — termenii respectivi nu au pe *h* nici măcar în grafie. În sfîrşit, de la caz la caz, în funcție de autorul şi textul în care apare termenul, se poate admite şi influența pronunției unora dintre aceste cuvinte în neogreacă.

Sub influența pronunției germane, ruseşti sau neogreceşti, africata *č* (= *ce, ci*) este înlocuită cu *ț* în numeroase neologisme de origine latină, ca *acțesoriu, antrațit, artifițial, ațid, ațiditate, bițeps, coefițient, elastițitate, medițină, ocțidental, ospițiu, oștila, oștilație, pațient, prețipitat, prințip, reținidivă, reținproc, țelulă, țentru, țifră, țilindru, țirculație, varițe, vacțină* şi altele. Datorită aceloraşi influențe, africata *ǧ* (= *ge, gi*) este înlocuită uneori cu palatala *ģ* (= *ghe, ghi*), în cuvinte ca *adstringhent, converghent, ghen* etc. În cazul majorității neologismelor însă, care au, în jurul anului 1830, aproape numai forme cu *ģ*, în timp ce evoluția ulterioară a limbii literare a impus formele cu *ǧ*, cum sînt — de exemplu — cuvinte ca *aghent, analoghie, antropologhie, contaghios, gheognostic, gheneral, gheograf, gheografie, gheolog, gheometrie, hidroghen, meteorologhie, omoghen, oxighen,*

veghetal, *veghetație*, *zoologhie* și altele, prezența palatalei se explică, la fel ca în cazul celor cu *ț* în loc de *č*, prin sau și prin faptul că termenii care prezintă acest fenomen ne-au venit cu atare forme prin intermediul limbilor neogreacă, germană și rusă. Abia mai tîrziu, cînd se intensifică influența limbilor franceză și latină asupra limbii romîne, se romanizează și forma unor asemenea cuvinte.

Numeroase neologisme de proveniență latină și romanică au păstrat în grafie, în această perioadă, pe *s* intervocalic. De exemplu : *alcalinisație*, *bază*, *basen*, *basic*, *cuaterisa*, *cicatrisa*, *compoziție*, *cristalisa*, *disolva*, *dosă*, *electrisație*, *electrisa*, *emfisemă*, *ftisie*, *infusiune*, *lesiune*, *mucositate*, *paralisa*, *resulta*, *volatilisa* etc. Alături de asemenea forme se întîlnesc și numeroase cazuri cînd *s* intervocalic este scris *z*. Prin urmare, pronunțarea oscila între *s* și *z*. Probabil însă că predominantă era tot pronunțarea cu *z*, ca și astăzi, iar grafia cu *s* se datorește aspectului grafic pe care îl au cuvintele respective în latină, franceză sau italiană.

Un alt fonetism caracteristic limbii literare a acestei epoci îl constituie transformarea sporadică a grupului *x* intervocalic sau din prefixul *ex-* în *s*, scris uneori și *ss*. De pildă : *apoplesie*, *asfisie*, *cahesie*, *elisir*, *esaedru*, *esalațiune*, *esantemă*, *escepțiune*, *esces*, *escitațiune*, *escreție*, *esistență*, *esperiență*, *esplica*, *esplozie*, *esponent*, *espresie*, *estern*, *mistură*, *osigen*, *speriință*, *sperimentă*, *splicare*, *spunent*, *testil*, *testură* și altele. Fenomenul s-a petrecut, probabil, sub influența limbii italiene, unde cuvintele respective au *ss* sau *s*, dar și ca o consecință a analogismului practicat de latiniști.

d) **Încadrarea morfologică.** După cum am procedat și în cazul discuțiilor privind adaptarea fonetică, nu ne vom opri aici la fenomenele generale, ci la cîteva dintre aspectele caracteristice epocii.

Un fapt care surprinde este genul neutru pe care îl au acum multe dintre substantivele stabilite ulterior la genul feminin. De aici și încadrarea lor la o altă declinare. Dintre substantivele care sînt acum de genul neutru sau care au la singular, pe lîngă forma feminină, și una masculină menționăm următoarele : *albumin*, *alg*, *analis* (și *analisis*, *analiz*), *argil*, *artrit* (și *artritis*), *baz*, *bronhit*, *catet*, *clas*, *clorur*, *comet* (și *comit*), *compres*, *cramp*, *eclips* (și *eclipsis*), *elips*, *epatit*, *gastrit*, *infus*, *insect*, *locomotiv*, *metod*, *miasm*, *orbit*, *origin*, *period*, *planet* (și *planit*), *prism* (și *prizm*), *problem*, *sincop*, *stalactit*, *stamin*, *urin*, *valor* etc. Majoritatea lor au pluralul în *-uri*. În proporții mult mai mici se întîlnesc și cazuri cînd unele substantive sînt acum de genul feminin, iar mai tîrziu se stabilesc la genul neutru. De exemplu : *bisturie*, *crepusculă*, *flegmonă*, *icteră*, *metacarpă*, *sistemă*, *spasmă*. Această stare de lucruri se datorește atît genului cît și aspectului fonetic pe care îl au cuvintele respective în limba sau limbile prin intermediul cărora ne-au venit, fiind, prin urmare, și o consecință a șovăirii în privința adaptării fonetice. Formele *analis* și *analisis*, de exemplu, sînt masculine pentru că păstrează în întregime sau numai în parte aspectul formal neogrecesc (ἀνάλυσις) sau latinesc (*analysis*) ; forma *analiz* a putut rezulta prin sonorizarea lui *s* din *analis* (cf. și *analizis*), dar și din rus. анализ sau din fr. *analyse*. Forma feminină, *analiză*, care începe să fie frecventă după anul 1850, s-a creat pe baza fr. *analyse*, de genul feminin ; cf. și germ. (*die*) *Analyse*. Situația este similară și în cazul formelor *eclips* și *eclipsis*, care au putut proveni din ngr. ἔκλειψις sau lat. *eclipsis* ; *eclips* poate fi însă și aspectul fonetic al fr. *éclipse*. Forma feminină, *eclipsă*, s-a

creat pe baza termenului francez, care este de genul feminin; cf. şi it. *eclisse*. Forma *problem* se datoreşte atît genului cît şi aspectului fonetic al fr. *problème*; cf. şi germ. (*das*) *Problem*. La stabilirea formei feminine a contribuit aspectul formal al ngr. πρόβλημα, lat. *problema* sau it. *problema*.

Deşi nu se pot face aprecieri generale asupra cauzei pentru care unele substantive neologisme sînt acum încadrate la genul neutru, iar mai tîrziu trec la genul feminin şi invers, deoarece — după cum am văzut din exemplele citate — aproape fiecare cuvînt ridică probleme aparte, se constată, totuşi, că majoritatea formelor masculine la singular se datoresc aspectului fonetic pe care-l au cuvintele respective în limbile neogreacă, rusă, germană sau franceză. În unele cazuri a fost determinant şi genul lor în limbile de origine. La stabilirea formei lor feminine însă, care s-a făcut pe baza limbii franceze, rolul cel mai important l-a jucat genul. În afară de cîteva cazuri, cuvintele citate mai sus sînt în limba franceză de genul feminin.

Aceeaşi oscilaţie se constată şi în privinţa încadrării morfologice a verbelor. Un număr relativ mare de verbe stabilite mai tîrziu la conjugarea întîi au acum şi forme de conjugarea a patra. De exemplu : *aplicui*, *calcului*, *comparui*, *complectui*, *cubi* (şi *cubui*), *cultivi*, *ecvalui*, *fermentui*, *formui*, *operui*, *prubui*, *repetui*, *rezolvi*, *rezonui*, *simplificui* şi altele. În proporţii mult mai reduse, s-a petrecut şi fenomenul invers. Verbe ca *defini*, *construi*, *substitui* etc. au şi forme de conjugarea întîi : *defina*, *construa*, *substitua*. Faptul că formele în *-ui* se întîlnesc aproape numai în texte moldoveneşti, în special la Gh. Asachi, în timp ce formele în *-a* apar de la început în textele muntenești, confirmă observaţia acad. Iorgu Iordan cu privire la predilecţia pe care o manifestă graiul moldovenesc pentru conjugarea a patra, iar cel muntenesc pentru conjugarea întîi [1]. Acest fapt explică în oarecare măsură şi persistenţa în graiul moldovenesc, pînă către mijlocul secolului trecut, a verbelor în *-isi*, dintre care unele, cum sînt *aplicarisi*, *atacarisi*, *caracterisi*, *componarisi*, *cultivarisi*, *formarisi*, *somarisi* (şi *sumarisi*), *tratarisi* etc., deşi romanice la origine [2], ne-au putut veni cu aceste forme prin filieră neogreacă ori, în cazul cînd le-am primit direct din limba franceză sau italiană, au căpătat în limba romînă sufixul neogrecesc frecvent în epocă.

e) **Prefixe şi sufixe neologisme.** Prin intermediul termenilor străini, în această perioadă pătrund în limba romînă şi un număr însemnat de prefixe, pseudoprefixe sau elemente de compunere şi sufixe noi.

Dintre *prefixele şi pseudoprefixele* sau elementele de compunere care pătrund acum în limba romînă menţionăm pe *ante-*, *anti-*, *auto-*, *bi-*, *contra-*, *circum-*, *con-* (şi *co-*), *in-*, *inter-*, *mono-*, *poli-*, *pro-*, *re-*, *supra-*, *trans-*, *tri-*, *uni-* şi altele, cu funcţiile lor cunoscute.

Un fenomen frecvent în textele din această perioadă este substituirea prefixului *in-*, cu sens negativ, din numeroase neologisme de provenienţă latină sau romanică, cu prefixul mai vechi *ne-*, de origine slavă. În felul acesta, alături de formele cu *in-* au fost create şi forme cu *ne-*, ca : *necolor*, *necomensurabil*, *necomplet*, *necomplex*, *necurabil*, *nedigestie*, *nedispoziţie*, *neegal*, *neexact*, *nepenetrabil*, *neperceptibil*, *neperfect*, *nepermeabil*, *neraţional*,

[1] Vezi I. Iordan, *Forme de conjugare mixtă în limba romînă*, în „Buletinul Institutului de filologie romînă « Al. Philippide »", II (1935), p. 51.

[2] Vezi L. Gáldi, *op. cit.*, p. 120—122.

nesolubil, *nesomnie* etc., dintre care foarte puține s-au impus. Evoluția ulterioară a limbii literare a consacrat formele cu *in-*.

Sufixe. Pornind de la constatarea că în lucrarea lui G. Pascu, *Sufixele românești* (București, 1916), sînt înregistrate doar cîteva sufixe neologisme, în timp ce numărul lor în limba română este cu mult mai mare, acad. Iorgu Iordan consacră acestei probleme un studiu special [1]. Ca și în paragrafele precedente, observațiile noastre de aici privesc numai unele aspecte ale problemei, care ni se par caracteristice pentru această perioadă.

Sufixul substantival *-aj* (< fr. *-age*) apare acum aproape numai sub forma *-agiu* : *aliagiu*, *arpentagiu*, *bandagiu*, *cartilagiu*, *dosagiu*, *foragiu* (și *furagiu*) „furaj", *sondagiu*. Formele în *-aj* sînt foarte puține. Fenomenul se datorește, probabil, influenței exercitate de it. *-aggio* [2].

În ceea ce privește pseudosufixul *-ți(un)e*, se constată acum prezența lui *-ție* sau *-țiune* la un foarte mare număr de substantive care, în majoritatea lor, se folosesc astăzi cu forma infinitivului lung substantivat de la verbele corespunzătoare. De exemplu : *alcalinisație*, *amalgamație*, *ameliorație*, *amputație* (și *amputațiune*), *analizație*, *anihilație*, *clasificație*, *condensație* (și *condensațiune*), *conservație*, *cristalisație* (și *cristalisațiune*), *determinație*, *dezvoltație*, *evacuație*, *modificație*, *naturalisație*, *transformație*, *vaccinație*, *verificație*, *volatilizație* etc. Așa cum a arătat acad. I. Iordan [3], fenomenul se explică prin faptul că substantivele respective nu sînt create pe teren românesc de la verbele corespunzătoare, ci au fost împrumutate ca atare din latină, franceză sau italiană, uneori și prin intermediu rusesc sau german. Majoritatea acestor substantive s-au răspîndit în limba română înaintea verbelor aparținînd aceleiași familii de cuvinte.

Foarte multe substantive stabilite ulterior la forma în *-ie* au acum terminația *-iune* : *agregațiune*, *alimentațiune*, *aparițione*, *asimilațiune*, *aspirațiune*, *atracțiune*, *circulațiune*, *colecțiune*, *congestiune*, *constelațiune*, *constituțiune*, *contracțiune*, *fermentațiune*, *infiltrațiune*, *nutrițione*, *salivațiune*, *saturațiune*, *tumefacțiune*. Faptul se datorește în primul rînd influenței limbii franceze, unde cuvintele respective se termină în *-tion*, la care se adaugă influența italiană și, bineînțeles, cea latină. În scrierile analogiștilor, *-țiune* este substituit în mod frecvent cu *-ciune* : *adiciune*, *alimentăciune*, *ameliorăciune*, *amputăciune*, *anihilăciune*, *aprobăciune*, *articulăciune*, *clasificăciune*, *configurăciune*, *conservăciune*, *constelăciune*, *cristalisăciune*, *definiciune*, *demonstrăciune*, *ecuaciune*, *gravităciune*, *operăciune*, *plîntăciune*, *prepărăciune*, *proporciune*, *respirăciune*, *variaciune* etc.

Un sufix adjectival deosebit de frecvent la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă în jurul anului 1830, mai ales în Muntenia și Moldova, dar și în Transilvania, este sufixul *-icesc*, provenit din rus. -ический. Iată o listă mai cuprinzătoare de cuvinte care au în această perioadă sufixul *-icesc* : *alghebraicesc*, *anatomicesc*, *andarcticesc*, *animalicesc*, *arcticesc*, *aritmeticesc*, *astrologhicesc*, *atlanticesc*, *atmosfericesc*, *atomicesc*, *chimicesc*, *coleridesc*, *cubicesc*, *dieteticesc*, *economicesc*, *fizicesc*, *fiziologhicesc*, *fracționicesc* *gastricesc*, *gheograficesc*, *gheometricesc*, *limfaticesc*, *magneticesc*, *matematicesc*'

[1] I. Iordan, *Sufixe românești de origine recentă (neologisme)*, în *loc. cit.*

[2] Vezi și Georgeta Ciompec, *Sufixul -a j*, în culegerea *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1959, p. 51 și urm.

[3] I. Iordan, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 12—13.

făşurate de la 1830 şi pînă pe la 1860, limba romînă dispunea în jurul acestei date de terminologia elementară proprie variatelor domenii ale ştiinţei. Nucleul terminologiei ştiinţifice romîneşti s-a creat deci în prima jumătate a secolului trecut.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o dată cu dezvoltarea şi perfecţionarea celorlalte stiluri ale limbii literare romîneşti, se dezvoltă şi se perfecţionează şi stilul ştiinţific. Volumul termenilor ştiinţifici şi tehnici creşte acum în mod impresionant, iar scrisul ştiinţific romînesc devine din ce în ce mai precis, mai clar şi mai elegant. Măsura progresului realizat în acest sens, de la mijlocul secolului trecut şi pînă în zilele noastre, poate fi sugerată de comparaţia între micul *Disionăraş romînesc de cuvinte tehnice şi altele greu de înţeles* (Iaşi, 1851, 310 pagini in 16°) al lui Teodor Stamati şi impresionantul *Lexicon tehnic romîn* (Bucureşti, 1949—1955, 7 volume a circa 900 de pagini in 4°), elaborat de Asociaţia ştiinţifică a inginerilor şi tehnicienilor din R.P.R.

Limba romînă are astăzi posibilitatea de a exprima cu claritate şi precizie orice noţiune ştiinţifică, dar drumul parcurs de la calcurile greoaie şi lipsite de precizie, aparţinînd secolului al XVIII-lea, şi pînă la stadiul actual a fost destul de greu. Cercetarea lui oferă, atît filologilor cît şi istoricilor ştiinţei romîneşti, un vast şi frumos cîmp de activitate.

INDICE
DE
CUVINTE şi FORME

NOTĂ EXPLICATIVĂ

Prezentul *indice de cuvinte și forme* nu cuprinde toți termenii științifici care apar în scrierile consultate. Avînd la dispoziție un spațiu limitat, a trebuit să înlăturăm unii termeni de strictă specialitate, care apar de obicei în enciclopedie sau în lexiconul tehnic, cum sînt, de exemplu, numele unor elemente sau ale unor compuși chimici, numele mai multor specii botanice sau zoologice etc. În selectarea termenilor înregistrați ne-am orientat după *Dicționarul limbii române moderne* (București, 1958). După cum am mai spus, principala noastră preocupare este să ilustrăm, cu o exemplificare cît mai bogată, intensa frămîntare a limbii din această perioadă (aproximativ 1760—1860) pentru crearea terminologiei științifice românești.

În acest scop, am încercat să grupăm materialul pe noțiuni. În articolul consacrat unei noțiuni, deci la cuvîntul-matcă, am înregistrat nu numai diferitele neologisme, cu variatele lor forme (determinate de limbile prin intermediul cărora ne-au venit, de curentele lingvistice ale epocii etc.), ci și calcurile lingvistice, perifrazele sau cuvintele regionale utilizate pentru denumirea noțiunii respective. Pentru ca indicele să poată fi consultat mai ușor, toate aceste cuvinte sau expresii figurează și la locul lor alfabetic, cu trimitere la cuvîntul de bază, care are forma din *Dicționarul limbii române moderne*. Termenii care au și alte sensuri în afara celui din anumite domenii ale științei sînt înregistrați, în general, numai cu sensul lor științific. Cînd pentru o noțiune am găsit în scrierile consultate numai termenul folosit pînă astăzi, nu l-am mai repetat după cuvîntul-titlu, ci am indicat numai lucrările în care apare. Tot pentru economie de spațiu, în majoritatea cazurilor nu am citat cuvintele în contexte mai ample și nici nu le-am definit, menționînd — acolo unde era necesar — doar domeniul căruia îi aparțin. Am preferat să dăm în locul contextelor lungi și al definițiilor un număr cît mai mare de atestări, din care să se poată deduce frecvența anumitor cuvinte și forme, distribuția lor pe epoci și regiuni etc.

Citatele se dau în ordine cronologică. În felul acesta se indică data aproximativă cînd au pătruns anumite noțiuni în cultura românească. La sfîrșitul fiecărui articol, în paranteză rotundă, am menționat — în măsura în care am dispus de informații — limba sau limbile din care au provenit sau au putut proveni cuvintele și formele înregistrate. Am avut în vedere, pe lîngă aspectul formal al termenilor, influența străină exercitată în epoca și regiunea în care apar, formația culturală a autorului sau a traducătorului care i-a folosit, limba din care eventual s-a tradus scrierea

cercetată etc. Ordinea în care citățm limbile respective este, în general, cea reclamată de menționarea faptelor în cursul articolului, dînd prioritate limbilor a căror influență o considerăm sigură. Indicațiile etimologice sînt date numai pentru neologismele și calcurile lingvistice înregistrate în cuprinsul articolului respectiv, nu și pentru cuvîntul-titlu, în cazul cînd acesta nu figurează în materialul extras din scrierile consultate. Pentru derivatele pe teren românesc nu am mai dat explicațiile cuvenite, deoarece ele se găsesc în dicționare.

În transcrierea citatelor am adoptat metoda interpretativă, nu pe cea a transliterației, străduindu-ne să oferim imaginea cît mai exactă a pronunției cuvintelor în această perioadă. Termenii a căror formă nu se fixase încă sînt înregistrați ca atare. Consoanele duble au fost menținute numai cînd aveau justificare etimologică. La locul lor alfabetic, cuvintele cu aspect fonetic dialectal sînt literarizate, iar cele cu consoane duble sînt scrise cu o singură consoană. Accentul cuvintelor este redat numai atunci cînd, fiind notat în textele consultate, se abate de la normele limbii literare contemporane sau constituie un indiciu etimologic. Parantezele rotunde din citate, cuprinzînd glosarea unor neologisme sau corespondentele străine ale unor calcuri lingvistice ori ale unor termeni populari românești, aparțin autorilor și traducătorilor scrierilor utilizate. Parantezele drepte cuprind intervențiile noastre, fie pentru întregirea sensului unui citat, fie pentru precizarea categoriei morfologice căreia îi aparține o anumită formă.

Siglele folosite în alcătuirea indicelui sînt menționate în lista alăturată.

LISTA PRESCURTĂRILOR

A. SCRIERI CONSULTATE

AAD = Edouard Anino, *Elemente de anatomie descriptivă*, Bucureşti, 1857.
AEG = *Elementurile gheometriei teoriticeşti*, copie manuscrisă după cursul lui Gh. Asachi, ţinut între anii 1814 şi 1818, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2496, traducere din limba franceză, după É. Bézout.
Agr = „Agronomia, diurnal de agricultură şi economia rurală", Bucureşti, 1859—1861. Cifra romană de după abreviaţie indică anul de apariţie.
AI = *Alegerile lui Ippocrat*, manuscris de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. VI—1.
AMG = Florian Aaron, *Manual ae geografia cea mică*, Bucureşti, 1839.
AR = „Albina romînească, gazetă politico-literală", Iaşi, 1829—1850.
AsA = *Alghebra*, copie după cursul ţinut de Gh. Asachi între anii 1814 şi 1818, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1789, traducere din limba franceză, după É. Bézout.
AsAl = Gh. Asachi, *Elemente de matematică. Partea II. Algebra*, Iaşi, 1837.
AsE = Gh. Asachi, *Esposiţia stării învăţăturilor publice în Moldova de la a lor restatornicire, 1828, până la anul 1843*, Iaşi, 1845.
AsG = Gh. Asachi, *Elemente de matematică. Partea III. Geometria elementară*, Iaşi, 1838.
AsL = *Lexicon de conversaţie, prelucrat şi publicat de o soţietate literară, supt direcţia Agăi* Gh. Asachi, broşura I, Iaşi, 1842.
AsM = Gh. Asachi, *Elemente de matematică. Partea I. Aritmetica*, Iaşi, 1836. Cu AsM II am indicat ediţia a II-a a acestui manual, apărută la Iaşi, în 1843.
AsR = Gh. Asachi, *Relaţie de starea învăţăturilor publice în Moldova pe anul şcolar 1839—1840*, Iaşi, 1841.
ASS = *Aritmetica sau ştiinţa socotelii*, text muntean din anul 1823, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1187.
ATI = Dimitrie Asachi, *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărîrea moşiilor*, Iaşi, 1854.
BBS = Iuliu Barasch, *Manual de botanică silvică*, Bucureşti, 1861.
BCA = Ion Brezoianu, *Curs elementar de agricultură şi de economie rurală*, Bucureşti, 1850, traducere din limba franceză, după F. V. Raspail.
BCI = Iuliu Barasch, *Cursul de igienă populară*, Bucureşti, 1857.
BDZ = *Dissertaţie a lui* Ioan Burgher M. D. *despre zăhăr*, Buda, 1813, traducere din limba gremană, făcută de Petru Maior.
BFO = „Buletin, foaie oficială", Iaşi, 1833—1859.
BGO = „Buletin, gazetă administrativă", apoi „gazetă oficială", Bucureşti, 1832—1859.
BIF = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa*, Bucureşti, 1853.
BIN = Iuliu Barasch, *Istoria naturală*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1856, traducere din limba franceză, după G. Belèze.
BMN = Iuliu Barasch, *Minunele naturei*, trei volume, ediţia a II-a, Bucureşti, 1852. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.
BRA = I. Brezoianu, *Rudiment agricol universal*, Bucureşti, 1850, traducere din limba franceză, după Travanet.
BVM = Frăţilă Bene, *Scurtă învăţătură pentru vărsatul cel mintuitor*, Buda, 1817.

CA = „Calendar pentru poporul romînesc" (şi „Calendar pentru romîni") cu suplimentul „Almanah de învăţătură şi petrecere", editate anual de Gh. Asachi, Iaşi, 1844—1862.

CBV = Gh. Cuciuran, [*Memoriu pentru înfiinţarea spitalului de boale venerice*], Iaşi, 1849, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4488.

CCD = *Carte de doftorii de orice boală, bună şi încercată întru toate de* C. Caribolu, text din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4743.

CD = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitaluri din Ghermania, Englitera şi Franţia*, Iaşi, 1842.

CDA = I. H. Campe, *Descoperirea Americii*, tom. I, Buda, 1816.

CDC = *Carte de doftorii foarte de mare folos cercate*, text de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1171.

CDV = Zisu Conofau, *Descriere pentru boala vărsatului celui mare...*, Bucureşti, 1833.

CEF = T. E. Ciocanelli, *Estract de fisiognomonie, fisionomie şi patognomonie*, Bucureşti, 1855.

CEG = Gr. Cobîlcescu, *Eleminte de geologie pentru clasele gimnaziale*, prelucrată după Beudent, Iaşi, 1859.

CER = *Curs de economie rurală*, text moldovenesc dintre anii 1835—1855, probabil o traducere din limba franceză, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 785, f. 1—158.

CG = *Geometria pentru studenţii claselor colegia din Academia Mihăileană*, copie manuscrisă după cursul ţinut la Iaşi de Al. Costinescu, pe la 1840, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1814.

CIF = N. Chiriacopol, *Douăsprezece învăţături folositoare pentru femeile acele îngrecate...*, Iaşi, 1827.

CIL = *Cosmografie, adecă izvodirea lumii*, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1556, traducere munteană, făcută probabil din limba franceză, în anul 1766.

CIN = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*, Iaşi, 1837.

CISG = Polizoi Contu, *Învăţături de multe ştiinţe*, Sibiu, 1811, traducere din limba greacă de Nicodim Greceanu.

CN = „Calendar nou pe anul de la Hristos 1841", Iaşi.

CPH = Gh. Cuciuran, *Povăţuiri pentru sătenii Moldovei la tîmplare de holeră*, Iaşi, 1848.

CR = „Curierul romînesc", Bucureşti, 1829—1848.

DC = *A toată lume călătorie sau înştiinţare de lumea nouă şi cea veche*, trei volume manuscrise, Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. IV—18, traducere după o ediţie rusească a operei abatelui Delaporte, făcută în 1785. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul. Cu DC IV am indicat volumul IV al acestei traduceri, din 1788, păstrat în Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3771.

DDI = V. Drăghici, *Doctorul şi iconomul casnic*, Iaşi, 1858.

DF = *Fisica sau ştiinţa firii*, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3304 şi 3305, traducere făcută de Meletie Drăghici, pe la 1830—1840. Cifra romană de după abreviaţie indică partea I sau a III-a a acestei scrieri; partea a II-a lipseşte.

DIP = *Pentru descoperirea a mai multor împărăţii şi locuri, care s-au descoperit şi s-au aflat de portugali*, manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3533.

DIR = M. Drăghici, *Iconomia rurală şi dumesnică sau învăţătură pentru lucrarea pămîntului*, Iaşi, 1834.

DMA = *Ducere de mînă către aritmetică*, text în limbile romînă şi germană, Viena, 1777.

EAM = Şt. V. Episcopescu, *Apele metalice ale Rumîniii ... cu o dietetică şi macrovioticâ*, [Bucureşti], 1837.

EG = *Elementuri de gheografie pentru trebuinţa tinerilor începători*, [Bucureşti], 1834.

EGI = *Elementele gheografiei. Partea I*, Iaşi, 1834.

EGT = *Elementuri despre gheometrie şi Elementuri despre trigonometria drept-liniată*, text manuscris din perioada 1820—1830, Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. III—11.

EOI = Şt. V. Episcopescu, *Oglinda înţelepciunii*, Bucureşti, 1843.

EPD = Şt. V. Episcopescu, *Practica doctorului de casă... c-o prescurtare de hirurgie, de materie medicală şi de veterinerie, pentru doctor şi norod*, Bucureşti, 1846.

FAE = L. B. Francoeur, *Aritmetica*, Bucureşti, 1832, traducere de I. Eliad.

FAT = [*Fragmente de algebră, aritmetică şi trigonometrie*], text muntean din anul 1801, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1081.

FBE = *Caiet de istorie naturală şi botanică, carea să paradoseşte de cătră D. D. Leon Filipeseul* (f. 64r—89r) şi *Caiet pentru economia rurală, carea să paradoseşte de cătră D. D. Leon Filipescul* (f. 96r—152r), note de la cursuri luate de Ioan Cernătescu, datate 6 şi 7 octombrie 1842, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 43.

FD = „Foaia duminecii", Braşov, 1837. Cifra romană indică partea I sau a II-a a acestei publicaţii.

FDA = A. Fătu, *Descrierea şi întrebuinţarea apei simple şi a apelor minerale din Moldova*, Iaşi, 1851.

FDB = *Învăţătură pentru ferirea şi doftoria boalelor... vitelor celor cu coarne, precum şi a cailor, a oilor şi a porcilor*, Buda, 1816, traducere, probabil din limba maghiară, făcută de Petru Maior.

FGE = V. Fabian, *Gheografia elementară*, ediţia a II-a, Iaşi, 1840.

FGF = G. Fontanin, *Curs elementar de geografie fizică şi matematică*, Bucureşti, 1855.

FGGN = V. Fabian şi D. Gusti, *Geografia nouă*, ediţia a III-a, Iaşi, 1843.

FID = *Însemnare pentru cîte doftorii să află întru această cărticică*, text de la 1788, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3750.

FilDA = L. Filipescu, *Dascalul agronomiei sau mînoducătorul practic în toate ramurile economiei*, Iaşi, 1844, traducere din limba germană, după Schlipf. Cifra romană indică partea I sau a II-a a lucrării.

FL = „Foaie literară", Braşov, ianuarie-iunie 1838.

FM = A. Factor, *Manualul meu, carte de obşte folositoare pentru economii de casă şi de cîmp*, Bucureşti, 1837.

FMIL = „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, 1838—1850.

FMIM = A. Fătu, *Manual pentru învăţătura moaşelor*, Iaşi, 1852.

FMK = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii şi îngrijitoarele de bolnavi..*, Bucureşti, 1842, traducere din limba franceză, de N. A. Kreţulescu.

GAA = *Aritmetica*, copie manuscrisă după cursul ţinut de Gh. Asachi în perioada 1814—1818, Biblioteca Seminarului matematic din Iaşi, cota 1916/1 ms., traducere din limba franceză, după É. Bézout.

GAP = Manuil Glyzonios de Hios, [*Manual de aritmetică practică*], Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1316, traducere din greceşte făcută în Muntenia, la 1793.

GF = *Gramatica fizicii* sau *Gramatica de la învăţătura fizicii*, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1627, traducere din limba italiană, făcută de Amfilohie Hotiniul pe la 1790.

GG = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală şi civilă*, Bucureşti, 1835.

GGV = D. Gusti, *Geografia veche*, Iaşi, 1843.

GIA = *Istoria Americăi.. acum întăi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin ostineala smeritului Gherasim, arhimandrit mitropoliei Iaşului*, copie după o traducere din greceşte, făcută în Moldova la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, tom. I, 1800, tom. II, 1795, Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. IV—17. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.

GM = „Gazeta de Moldavia", Iaşi, 1850—1858.

GMNP = *Gheografia matematică, naturală şi politică*, note luate de la un curs, purtînd data de 6 ianuarie 1837, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 776, f. 214r—225 v.

GN = *Gheografie noauă, care cearcă de obşte toată faţa a sferii idroghiu*, Biblioteca Arhivelor statului, Iaşi, ms. 121, traducere din greceşte făcută în Moldova, pe la 1780.

GPG = I. Genilie, *Prinţipuri de geografie*, Bucureşti, 1841. Cu GPG II am notat ediţia a II-a a acestei lucrări, Bucureşti, 1851.

GSP = *Gheografia sau scrierea pămîntului*, tom. I, Buda, 1814, tom. II, 1815. Cifra romană de după abreviaţie indică tomul respectiv.

GTS = *Gheografie a tuturor stăpînirilor*, datată martie 1834, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2771.

HBV = I. Hubogi, *Oarecare învăţături pentru căutarea boalelor şi prăsirea vitelor domestice*, Bucureşti, 1842.

HEA = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate fireşti*, Iaşi, 1795, traducere din limba italiană.

HM = *Povăţuiri pentru Holera Morbus*, foaie volantă, [Iaşi, 1829], Biblioteca Academiei R.P.R., pachetul IX, nr. 1241.

HMS = Ch. W. Hufeland, *Macroviotică sau metodul a lungi viaţa omenească*, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 409, f. 96r-101r, traducere fragmentară, făcută de D. Scavenschi, pe la 1830.

HMV = Ch. W. Hufeland, *Macroviotica*, Braşov, vol. I, 1844, vol. II, 1845, traducere de Pavel Vasici. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.

HOG = Amfilohie Hotiniul, *De obşte gheografie*, Iaşi, 1795, traducere din limba italiană.

HPP = Fr. Haintl, *Învăţătură pentru prăsirea pomilor*, Buda, 1812, traducere din limba germană, făcută de Petru Maior.

IBH = *Îndreptarea dregătoriilor de ţinerea sănătăţii de grije purtătoare şi a feţelor pe lîngă contumaţii slujitoare...*, foaie volantă, [Cluj], 1831. Colecţia Catedrei de istoria medicinii a Institutului medico-farmaceutic din Cluj.

ICC = *Învăţătură despre cultura sau lucrarea cînepei*, Buda, 1828.

ICG = I. Ioneseu de la Brad, „Calendar pentru bunul gospodar", Iaşi, 1845.

IFM = I. Ionescu de la Brad, *Ferma-modelă şi Institutul de agricultură în Moldavia*, Iaşi, 1847.

IL = „Icoana lumei, foaie pentru îndeletnicirea moldorominilor", Iaşi, 1840—1841.

ILT = *Învăţătură pentru lucrătorii de tabacă*, Buda, 1823.

INB = „Isis sau Natura, jurnal pentru răspîndirea ştiinţelor naturale şi esacte în toate clasele", Bucureşti, 1856—1859.

ISI = *Învăţătură despre sămănarea inului, pentru Bohemia, Moravia şi Silezia*, Liov, 1804.

IST = *Învăţătură pentru sămănătorii de tăbac din Bucovina*, Liov, [aproximativ 1800].

JDS = J. Jaclot, *Doppia scriptură sau ţinerea catastişelor*, Bucureşti, partea I, 1844, partea a II-a, 1845, traducere din limba franceză, de D. Iarcu. Cifra romană de după abreviaţie indică partea respectivă.

KMA = N. A. Kreţulescu, *Manual de anatomie descriptivă*, Bucureşti, 1843, traducere din limba franceză.

KPH = M. Kifalov, *Povaţă nouă împotriva holerii*, Bucureşti, 1847.

LA = Gh. Lazăr, *Aritmetică matematicească*, manuscris autograf din anul 1821, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2787.

LB = *Lexicon romînesc-latinesc-unguresc-nemţesc...*, Buda, 1825.

LG = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa III*, ediţia a II-a, Iaşi, 1857.

LM = Gh. Lazarini, *Matematică, Partea I-a. Aritmetica*, Iaşi, 1854.

LMA = D. Litinschi, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*, Iaşi, 1853.

LMB = V. Lucaci, *Manual de epidemicele boale ale dobitoacelor*, Bucureşti, 1855.

LMG = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentriu clasa IV*, Iaşi, 1857.

LPT = [Gh. Lazăr?], *Povăţuitoriul tinerimei*, cu o *dedicaţie* a lui Z. Carcalechi către vornicul Gr. Băleanu, Buda, 1826.

LT = Gh. Lazăr, *Trigonometria cea dreaptă*, manuscris autograf din anul 1821, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 2788.

MA = Matei Millo, *Aritmetica*, manuscris, Iaşi, 1795, Biblioteca Academiei R.P.R. ms. 4566.

MAA = Francisc Močnik, *Aritmetică*, Viena, 1850, traducere din limba germană, de Samoil Andrievici.

MAR = Carol Munde, *Descrierea cu de-a măruntul asupra aşezămîntului de cură cu apă rece...*, Bucureşti, 1840, traducere din limba germană.

MCF = L. Mitterpacher, *Învăţătură despre cultura sau creşterea frăgarilor*, Buda, 1823, traducere din limba germană.

MD = *Meşteşugul doftoriii*, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 933, traducere din greceşte, făcută în Muntenia, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Cu MD II indicăm manuscrisul intitulat *Meşteşugul doftoricesc*, continuarea celui precedent, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 4841.

MES = I. Molnar, *Economia stupilor*, Viena, 1785.

MIN = Simeon Mihali, *Compendiu de istoria naturală pentru începători*, ediţia a II-a, Blaj, 1856.

MN = „Muzeul naţional, gazetă literală şi industrială", Bucuresti, 1836—1838.

MP = [A. Marin], *Moş Pătru sau învăţătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*, Bucureşti, 1839.

MPB = C. Mihalic de Hodocin, *Proiect pentru băi publice şi o shoală de înotat*, Iaşi, 1843.

MPI = *Manuductor pentru învăţătorii sholasticeşti*, Buda, 1818, traducere din limba germană.

MPM = [A. Marin], *Moş Pătru sau învăţătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii*, Bucureşti, 1842.

MSP = C. Mihalic de Hodocin, *Observaţii asupra stării pădurilor din Valea Bistriţei de sus*, Iaşi, 1840.

MTF = I. Morison, *Tractaţie despre izvorul sănătăţii şi pricina boalelor*, Iaşi, 1829—1831, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3687, traducere de Ch. Flechtenmacher.

MVV = L. Mitterpacher, *Învățătură despre agonisirea viței de vie și despre măiestria de a face vin, vinars și oțet*, Buda, 1813, traducere din limba germană, făcută de Petru Maior.

NFI = *Mult de lipsă și folositoare învățături și științe despre mai multe lucruri*, Biblioteca Universității din Cluj, ms. 1938/85, traducere din greceşte, făcută probabil de Nicola Nicolau din Brașov, în 1832.

NIS = I. Neuhold, *Învățătură de a face sirup și zăhar din mustul tuleilor de cucuruz*, Buda, 1812, traducere din limba germană, făcută de Petru Maior.

NV = I. D. Negulici, *Vocabular romîn de toate vorbele străbune repriimite pînă acum în limba romînă și de toate cele ce sunt a se mai priimi d-acum înainte și mai ales în științe*, Bucureşti, 1848.

OCE = Gr. Obradovici, *Carte de mînă pentru bine orînduita economie...*, Buda, 1807, traducere din limba sîrbă.

OGD = Al. Orescо, *Tratație asupra geometriei descriptive, tomul întîi*, Bucureşti, 1851, traducere din limba franceză.

OPA = Gr. Obradovici, *Povățuire către învățătura socoatei sau aritmetica*, Buda, 1805, traducere din limba germană.

PA = *Povățuire către aritmetică sau învățătura numerilor*, Buda, 1806, traducere din limba germană, făcută probabil de Gh. Şincai.

PAB = I. Plusk, *Dezertație sau descrierea apelor minerale de la Borca...*, Iaşi, 1834.

PAC = *Povestea țărilor și a împărățiilor cîte-s în pămîntul Asiei* și *Cozmografie, ce să zice împărțeala pămîntului pre hotară și pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului*, fragmente traduse din limba greacă, pe la 1703, în Muntenia sau în sudul Ardealului, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1436, f. 49r-75r.

PAD = G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă...*, Bucureşti, 1859.

PAg = I. Penescu, *Prințipuri de agricultură*, Bucureşti, 1845.

PAM = Vasilie Popp, *Apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuințarea acelorași în deschilinite patimi*, Sibiu, 1821.

PAR = Gh. Pop, *Elemente de aritmetică rațională*, Bucureşti, 1850, traducere din limba franceză.

PAV = Dr. Pagliano, *Arta vindecării, pentru părinți, sau doctorul de casă*, Iaşi, 1861, traducere din limba germană, făcută de S. Botez.

PC = Șt. V. Piscupescu, *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciumii*, Bucureşti, 1824.

PCB = Gr. Pleşoianul, *Cele dintîi cunoştințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*, Craiova, 1828, traducere și prelucrare din limba franceză, după P. Blanchard.

PCU = [A. Marin], *Prescurtare de cunoştințe uzuale*, ediția a II-a, Bucureşti, 1842.

PDG = *Partea a doua a gheografiei, pentru arătarea globului*, text de la 1802, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1152, f. 48r-51v.

PEA = P. Poenaru, *Elemente de algebră după Appeltauer*, Bucureşti, 1841.

PEG = Gh. Pop, *Elemente de geometrie teoretică și practică*, Bucureşti, 1852, traducere din limba franceză.

PET = D. P. [avel, Paulid sau Pavlid], *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*, Bucureşti, 1850.

PFHM = T. J. Pelouze și Ed. Frémy, *Prescurtare de himie*, Bucureşti, vol. I, 1852, voi. II, 1854, traducere din limba franceză, de A. Marin. Cifra romană de după abreviație indică volumul.

PFM = C. Pouillet, *Noțiuni generale de fisică și de meteorologie, spre uzul junimei*, Bucureşti, 1857, traducere din limba franceză, de A. Marin.

PGL = [P. Poenaru], *Elemente de geometrie*, Bucureşti, 1837, traducere din limba franceză, după A. M. Legendre.

PH = *Pentru holeră*, foaie volantă, [Bucureşti, 1829—1830], Biblioteca Academiei R.P.R., pachetul IX.

PMC = Dionisie Piru Tesaleanul, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică*, Iaşi, 1849, două volume, traducere din greceşte, făcută de D. Cornea. Cifra romană de după abreviație indică volumul.

PME = I. Penescu, *Manual de economia casnică*, Bucureşti, 1846.

PMG = V. Popescu-Scriban, *Mică geografie a Daciei, Moldaviei și a Țării Romtnești*, Iași, 1838.

PMH = [G. A. Polizu], *Mica hirurghie*, Bucureşti, 1844. Cu PMH II am indicat ediția a II-a a acestei cărți, de data aceasta semnată de Polizu, Bucureşti, 1859.

PMV = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 79 a, traducere ardeleană de la 1815, făcută de Iosif Paşca, din limba latină.

POS = Şt. V. Piscupescu, *Oglinda sănătăţii şi a frumuseţii omeneşti*, Bucureşti, 1829.
PPA = Gh. Pop, *Prescurtare de aritmetică*, Bucureşti, 1833.
PPC = Dr. Protici, *Elemente de patologie chirurgicală*, curs copiat de V. Vlădescu, Bucureşti, 1859, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1707.
PPD = P. Poenaru, *Învăţături pentru prăsirea duzilor şi creşterea gîndacilor de mătasă*, Bucureşti, 1849.
PPT = *Păstrătorul prunciei şi tinereţii*, Bucureşti, 1835, traducere din limba franceză.
Prop = „Propăşirea", apoi „Foaie ştiinţifică şi literară", Iaşi, 1844.
PSE = „Povăţuitorul sănătăţii şi a economiei, foaie periodică pentru poporul romînesc, supt redacţia Dr. C. Vîrnav", Iaşi, 1844—1845.
RHM = *Reţetă pentru boala ce să numeşte Holera Morbus*, foaie volantă, [Iaşi], 1831, Biblioteca Academiei R.P.R., pachetul IX, nr. 1238.
RIA = W. Robertson, *Istoria Americii*, Iaşi, 1818—1820, patru volume manuscrise, Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. III—23, traducere din greceşte de C. Sucevеanu. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.
RIP = I. Rus, *Icoana pămîntului sau carte de geografie*, trei volume, Blaj, 1842. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.
RIPB = Ch. A. Rukert, *Învăţătură sau povăţuire pentru facerea pînii cei de obşte*, Iaşi 1818, traducere din greceşte, de Al. Beldiman.
RL = „Romînia literară, foaie periodică, sub direcţia D-lui V. Alecsandri", Iaşi, 1855.
RM = [*Reţete medicale*], text de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1320, f. 20r.
RMS = B. Raspail, *Manualul sănătăţii sau medicina şi farmacia domestice*, Bucureşti, 1852, traducere din limba franceză, de I. B.[rezoianu].
SAP = M. Sonnet, *Întîile elemente de algebră*, Bucureşti, 1852, traducere din limba franceză, de D. P.[avel sau Pavlid].
SAS = L. Steege, *Apele minerale de la Slănic, în Moldova*, Iaşi, 1854.
SBM = *Copii de pe poronca D. Deplin Împuternicitului Prezident Divanurilor către Înaltul Comitet a stîrpirei boalei molipsitoare*, [Iaşi, 1829—1830], Biblioteca Academiei R.P.R., foaie volantă, pachetul IX, nr. 1239.
SEC = [Gh. Şincai], *Povăţuire către economia de cîmp*, Buda, 1806.
SF = M. Strilbiţki, *Curioznică şi în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învăţături din fiziognomie*, Iaşi, 1785.
SFM = I. Szabo, *Flora Principatului Moldaviei*, manuscris autograf în trei volume, Iaşi, 1841—1842, Biblioteca Muzeului de istorie naturală al Universităţii din Iaşi, cota III—503. Cifra romană de după abreviaţie indică volumul.
SIA = Gh. Şincai, *Îndreptare către aritmetică*, Blaj, 1785.
SIC = Gh. Săulescu, *Întîiele cunoştinţe de litere şi idei pentru tinerimea şcoalelor începătoare*, Iaşi, 1832.
SIF = [Gh. Şincai], *Învăţătură firească spre surparea superştiţiei norodului*, manuscris autograf de pe la 1810, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 39.
SIN = [Gh. Şincai], *Istoria naturei sau a firei*, manuscris autograf de pe la 1810, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 40.
SIS = A. Szöts şi J. Eckstein, *Învăţătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfrantului*, Cluj, 1803.
SLP = *Oarecare secreturi ale lucrării pămîntului...*, [Rîmnic], 1796.
SMA = I. F. Sobernheim, *Macroviotica*, Iaşi, 1838, traducere de I. Albineţ.
SMM = I. Sporer, *Meşteşugul moştrii, pentru învăţătura moaşelor*, Bucureşti, 1839.
SMR = „Spicuitorul moldo-romîn, jurnal ştiinţific, literar şi industrial", Iaşi, 1841. Cifra romană de după abreviaţie indică fascicula.
SPG = I. Seliger, *Povăţuire pentru curăţenia gurii...*, Bucureşti, 1828.
SS = I. D. Sebeni, *Sculamentul bărbaţilor şi femeilor*, Bucureşti, 1837.
StDR = T. Stamati, *Disionăraş romînesc de cuvinte tehnice şi altele greu de înţeles*, Iaşi, 1851.
StFE = T. Stamati, *Fizica elementară*, Iaşi, 1849.
StIN = T. Stamati, *Manual de istoria naturală*, Iaşi, 1841.
SV = [Gh. Şincai], *Vocabulari ce ţine de Istoria Naturei*, manuscris autograf de pe la 1810, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 125.
SVC = I. Sibineanu, *Despre vestita cometa anului 1834 şi despre sistema soarelui*, Buda, 1833.
TA = A. Teodorescul, *Aritmetică sau învăţătura socotelilor*, Iaşi, 1839.

TAO = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om şi despre întocmirile lui*, articol în calendarul intitulat „Carte de mînă pentru naţia românească", Buda, 1825.
TCA = I. Tomici, *Cultura albinelor*, Buda, 1823.
TCB = I. Tomici, *Cultura bombiţelor sau învăţătură despre ţinerea şi creşterea omidelor sau goangelor de mătasă*, Buda, 1823.
TCC = N. Turnescu, *Curs de clinică chirurgicală*, copiat de V. Vlădescu, Bucureşti, 1859, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1706.
TG = S. B. Tîmpeanul, *Gheografia Ţării Rumîneşti*, Bucureşti, 1840.
TGm = *Temeiurile gheometriei*, copie probabilă după cursul lui Gh. Lazăr, făcută pe la 1820, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1189.
TGm II = *Temeiurile gheometriii*, text muntean de pe la 1820—1825, probabil o copie după geometria lui Lazăr, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 3356.
TIV = Dr. Tollhausen, *Instrucţie în scurt de prinţipurile ighieismului*, Iaşi, 1836, traducere din limba franceză, de C. Veisa.
TMO = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operaţie*, copiat de V. Vlădescu, Bucureşti, 1857, Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 1705.
TVM = *Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la ţeară*, manuscris autograf al lui Samuil Vulcan, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei R.P.R., fondul Oradea, ms. 283.
Univ = „Universul, noutăţi din toată natura, cultura, literatura", Bucureşti, 1845—1848.
VA = P. Vasici-Ungurean, *Antropologhia sau scurta cunoştinţă despre om*, Buda, 1830.
VABA = Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*, Bucureşti, 1847.
VAC = G. Vinеţchi, *Această cărticică... care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a toată obştea...*, [Bucureşti], 1806.
VD = P. Vasici-Ungurean, *Dietetica*, Buda, 1831.
VDA = Carol Valştain, *Elemente de deseniu şi de arhitectură*, Bucureşti, 1836.
VH = C. Vîrnav, *Despre holera epidemiască*, Iaşi, 1848.
VN = P. Vasici-Ungurean, *Neputinţa şi a ei totală vindecare*, Braşov, 1846.
WAM = M. Wertheimer, *Descrierea tutulor apelor minerale*, Bucureşti, 1853.
WCP = M. Wertheimer, *Curs de parabolanologie*, Bucureşti, 1857.
WGT = *Începuturile gheometriii a lui Volfii, a căria partea cea întăi arată începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adecă măsurare de cîmp* (f. 2r—151r) şi *Începuturile trigonometriii cei di pi cîmp* (f. 157r—199v), Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 923, traducere moldovenească din neogreacă, făcută între anii 1801—1814.
WMM = M. Wertheimer, *Manual de materia medicală*, Bucureşti, 1858.

B. ALTE PRESCURTĂRI

adj. = adjectiv
adv. = adverb
Agr. = Agronomie
Anat. = Anatomie
Arhit. = Arhitectură
Astr. = Astronomie
Biol. = Biologie
Bot. = Botanică
cf. = confer
Chim. = Chimie
Cosm. = Cosmografie
engl. = englez
Farm. = Farmacie
Fiz. = Fizică
Fiziol. = Fiziologie
fr. = francez
f.t. = foaia de titlu
Geogr. = Geografie
Geol. = Geologie
germ. = german
intr. = introducere
it. = italian
lat. = latinesc literar
magh. = maghiar
Mat. = Matematică
Med. = Medicină
ngr. = neogrecesc
num. = numeral
pf. = prefaţă
pgf. = paragraf
pl. = plural
pref. = prefix
rus. = rusesc
s. = substantiv
sg. = singular
suf. = sufix
tc. = turcesc
Tehn. = Tehnică
v. = vezi
vb. = verb
Zool. = Zoologie

A

abatere v. DECLINAŢIE, DEVIAŢIE

abătător de fulger v. PARATRĂSNET

ABCES s. (Med.) **absţes** AsL, 17; **abscesuri**, PMC II, 35; **abşces**, StDR, 3; TMO, 268 r; PPC, 30 v; **abceslune (apostimă)**, RMS, 200; *despre flegmoni simpli şi* **abcesuri**, PPC, 29 r; **abceesele** *oaselor*, PPC, 132 v. (Cf. lat. *abscessus*, fr. *abcès*.)

abcesiune v. ABCES

ABDOMEN s. (Anat.) **abdomen**, AsL, 10; KMA, 162; NV, 2; **burta (abdomen)**, BIN, 422; **abdomenul (burta)**, BIN, 424; **audomen**, WCP, 58, 117. (Cf. fr. *abdomen*, lat. *abdomen*.)

ABDOMINAL adj. (Anat.) *cavitatea* **abdominală**, KMA, 267; *capacitatea* **abdominală** (*a burţii*), RMS, 266; *aorta* **abdominală**, TMO, 11r; **abdominal**, NV, 2; WAM, 49, 125; PAD, 55; INB 1859, 128; CA 1862, 19, 20. (< fr. *abdominal*.)

ABDUCTOR adj., s. (Anat.) *muşchiul* **abductorul** *lung*, KMA, 239; PAD, 65. (< fr. *abducteur*.)

ablaţie v. ABLAŢIUNE

ABLAŢIUNE s. (Med., Chim.) **ablaţie** ... *ridicare, scoatere de puroi dintr-o bubă; timpul dintre perioadele frigurilor; substracţiă sau scoaterea afară a unui lucru făcut sau netrebuincios*, NV, 3; *operaţiune a* **ablaţiunii (tăierii)** *şi curaţiunii*, RMS, 362. (Cf. fr. *ablation*, lat. *ablatio*.)

abnorm, **abnormal** } v. ANORMAL

abondant v. ABUNDENT

abondanţă v. ABUNDENŢĂ

abondent v. ABUNDENT

abondenţă, **abondinţă** } v. ABUNDENŢĂ

abora v. EVAPORA

aboreală, **aborire** } v. EVAPORARE

abort v. AVORT

aborta v. AVORTA

abortiv v. AVORTIV

aborţie v. AVORT

abşces v. ABCES

ABSOLUT adj., adv. **absolut** *socotite*, AsM, 68; *preţuirea* **absolută** *a unui unghi*, PGL, 81; *nu sînt* **absolut** *trebuitoare*, CIN, 253; *înălţime* **absolută** *şi relativă*, FGE, 37; **absolut**, NV, 6; StDR, 2. (Cf. lat. *absolutus*, fr. *absolu*.)

absorba v. ABSORBI

ABSORBABIL adj. NV, 6. (< fr. *absorbable*.)

ABSORBANT adj. *vasele* **sorbitoare** (*vasa absorbenţia*) *sau a laptelui*, VA, 74; *lucrare a vaselor* **sugătoare** *sau* **absorbitoare** (*sistemei limfatice sau a laptelui*), HMV I, 185; *sistema* **absorbitoare**, HMV I, 161; *pulbere* **asorbitoare**, PMC II, 135; **absorbitiv**, NV, 6; *proprietatea cea* **absorbantă** *a cărbunelui*, PFHM I, 49. (Cf. lat. *absorbens*, it. *assorbente*, fr. *absorbant* şi *absorbitif*.)

absorbare v. ABSORBŢIE

ABSORBI vb. *organe ce* **absorbează** *umezelele*, FBE, 67r; **absorbi**, NV, 6; *părţile unsuroase şi pătate se* **absorb** *de credă*, CA 1851, 89; *el* **absoarbe** ... *osigenul*, RMS, 98; *a* **absorbi (înghiţi)**, BMN I, 11; *prin care se* **absoarbe** *umiditatea*, PFHM I, 20; **absorbează** *gazul*, LMB, 111; [căldura] *se* **absoarbe** *de corpii cereşti*, PFM, 9. (Cf. lat. *absorbere*, fr. *absorber*.)

absorbire v. ABSORBŢIE

absorbitiv, **absorbitor** } v. ABSORBANT

ABSORBŢIE s. [apa] *ajută* **absorbţia**, PAM, 24; **absorbţie**, **sorbire**, **înghiţire**, AsL, 17; **absorbţie**, **absorpţie**, NV, 6; **absorbţia** *este variabilă după natura gazelor*, PFHM I, 49; **absorbţie**, TMO, 5v; **absorbţiune**, WAM, 45, 99; WMM, 29; **absorţie**, StDR, 2; **asorbire**, StDR, 24; RMS, 180; **sorbire**, VA, 74; **absorbire**, FBE, 66r; EOI, XXX; BMN III, 28; *tendinţa lui către* **absorbare** *în colectivitatea oamenilor*, RL, 273. (Cf. lat. *absorptio*, fr. *absorption*.)

absorbţiune, **absorpţie**, **absorţie** } v. ABSORBŢIE

absteninţă v. ABSTINENŢĂ

ABSTERSIE s. NV, 6. (< fr. *abstersion*.)

ABSTINENŢĂ s. **abstinenţă (ajunare)**, HMV I, 19; **absteninţă**, **abstinenţă**, **abstininţă**, *oprire de sine de la ceva*, NV, 6; **abstinenţe**

din băutura lucrurilor spirtoase, BCI, 175; **abstinință**, WAM, 38. (Cf. lat. *abstinentia*, fr. *abstinence*.)

abstinință v. ABSTINENȚĂ

ABSTRACT adj. *număr* **abstract**, GAA, 2r; FAE, 64, 104; AsM, I; **abstract**, PEA, 1; EOI, 138; MPM, IV; HMV II, 19; StDR, 2; OGD, 3; LM, 2; RL, 273; **abstract, abstras**, NV, 7. (Cf. fr. *abstrait*, lat. *abstractus*, germ. *abstrakt*, rus. абстрактный.) V. și **număr**

ABSTRACȚIE s. *făcînd* **abstracție** *de ființa...*, AsM, 23; *dieta strînsă*, **abstracția** *duhului și bărbăția*, HMV I, 98; *făcînd* **abstracție** *de rămășița...*, OGD, 35; **abstracție**, NV, 7. (Cf. lat. *abstractio*, fr. *abstraction*.)

abstras v. ABSTRACT

abstes v. ABCES

abundație v. ABUNDENȚĂ

abundant v. ABUNDENT

ABUNDENT adj. **abondant**, NV, 5; **abundant**, WAM, 150; **abondentă (îmbelșugată)**, LMA, 8. (Cf. fr. *abondant*, it. *abbondante*.)

ABUNDENȚĂ s. **abondanță**, NV, 5; WAM, 43, 69; **abondanță (belșugare)**, CA 1861, 87; **abondință**; **abondență**, BIN, 72, 230; **abundație**, StDR, 3. (Cf. fr. *abondance*, it. *abbondanza*.)

abur v. VAPOR

aburație v. EVAPORARE

aburi v. EVAPORA

aburime, **aburire** } v. EVAPORARE

aburta v. AVORTA

aburtiv v. AVORTIV

aburție v. AVORT

acățare v. COEZIUNE

ACCESORIU adj., s. *științele* **acțesorie** *a agriculturei*, IVA, 36; **accesoriu**, NV, 12; StDR, 9; *cavitățile inimei sau* **accesoriile** *acestora*, RMS, 284; *părți* **accesorii (neprincipale)**, BIN, 123. (Cf. lat. *accessorius*, fr. *accessoire*.)

acciune v. ACȚIUNE

aceclimata v. ACLIMATIZA

aceclimatație v. ACLIMATIZARE

ACEFAL adj., s. (Zool.) **achefalele**. *Acephala*, CIN, 12; **achefale** *testație sau scoice*. *Acephala testacea*, CIN, 229; **achefaie** (*acephala*), StIN, 67; **acefale** *sau* **necăpoase**, StIN, 134; **achefaie**, AsL, 73; **acefal**, *fără cap, fără căpetenie*, NV, 9; **achefalii**, StDR, 7. (Cf. lat. *acephalus*, fr. *acéphale*, ngr. ἀκέφαλος.)

ACETAT s. (Chim.) **acetat** *de plumb* (*un fel de sare hemică*), IL, 1841, 406; **acetatul** *de plumb*, PFHM I, 87. (< fr. *acétate*.)

ACETIC adj. (Chim.) **acetic**... *acid concentrat de oțet*, NV, 10; *acid* **acetic**, RMS, 31; *acidul* **acetic**, PFHM I, XI. (< fr. *acétique*.)

achefal v. ACEFAL

ACHENĂ s. (Bot.) CIN, 260; FBE, 82r; BBS, 28. (Cf. fr. *akéne* sau *achaine*, lat. *achena*.)

ACID s. (Chim.) [arama] *de să va disface* [= dizolva] *în* **acrime** *să face verde*, GF, 208r; **acrimea** *nitrului*, SIN, 36; **acrimea** *carbonică* (*Luftsäure*), BDZ, 10; **acrime** *de pucioasă* (*acidum sulphuricum*), PAM, 29; **acrime**, AR 1829, 84; PAB, 5; CIN, 427; StIN, 7, 13; AsL, 77; PSE, 147; Prop, 255; StFE, 9, 19; PMC II, 180; CA 1862, 13, 21; [mercurul] *să desface mai în toate* **înăcrimile** *și să întrupează cu acestea*, GF, 205v; **acreală** *carbonică*, FBE, 109v; **acidele** (*lucruri care au în sine acrime*), MVV, 87; **acid** *carbonic*, MVV, 85; **acidu** *salis* (**năcreală** *de sare*), FDB, 50; **acid** *carbonic*, GG, 107; **acid**, AsL, 70; PAg, 7; Univ 1846, 139; NV, 10; BRA, 33; StDR, 28; FDA, 152, 167; RMS, 31; PFHM I, XI, 127; BMN III, 157; WCP, 36; **acide** [pl.], RMS, 373; **acidele** (*acides, Säuren*), BIN, 65; **aciduri**, CA 1854, 44; **acidi**, PFHM I, XIV; **ațidele** *sau* **acrimile** *minerale*, AR 1829, 83; *părți* **ațide** *sulfurice* (*spirt de pucioasă*), AR 1830, 434; **ațiduri (acrimi)**, CIN, 439; **ațid**, CER, 87r; PSE, 240; HBV, 14. (Cf. lat. *acidus*, it. *acido*, fr. *acide*; forma *ațid* se datorește pronunției germane și rusești.)

acidifia v. ACIDIFICA

ACIDIFICA vb. (Chim.) **acidifica**, *a face acid*, NV, 10; *se* **acidifiază (acrește** *foarte*), BCA, 606. (Cf. fr. *acidifier*.)

ACIDIFICABIL adj. (Chim.) NV, 10. (Cf. fr. *acidifiable*.)

ACIDIFICANT adj. (Chim.) NV, 10. (Cf. fr. *acidifiant*.)

ACIDIFICAȚIE s. (Chim.) NV, 10. (< fr. *acidification*.)

ACIDITATE s. **aciditate (acreală)**, RMS, 124; **aciditatea** *sucului gastric*, RMS, 93; **ațiditate**, CER, 115v; RMS, 33. (< fr. *acidité*.)

acid sulfurie v. VITRIOL

ACIDULAT adj. (Chim.) *apă mult* **acidulată** *cu oțet*, RMS, 209; *apă* **acidulată**, PFM, 121. (< fr. *acidulé*.)

aclimat, **aclimatat** } v. ACLIMATIZAT

aclimatație v. ACLIMATIZARE

ACLIMATIZA vb. *dacă nu voi putea* **înclimata** *sistemul rezonat*, IFM, 29; **aclimatare** NV, 13; *despre plinte*... *ce ar putea să se* **aclimăteze** *într-însa*, RL, 333. (Cf. fr. *acclimater*.)

ACLIMATIZARE s. **aclimație, aclimatizire**, AsL, 73; **aeclimatație**, NV, 13. (Cf. it. *acclimazione*, germ. *Akklimatisierung*, fr. *acclimatation*.)

ACLIMATIZAT adj. *speții congenere de mai multă vreme* **aclimate**, BCA, 413; *rațe* **aclimatate** *în țară*, BCA, 522. (Cf. fr. *acclimaté*, it. *acclimato*.)

aclimatizire, **aclimație** } v. ACLIMATIZARE

aclimăta v. ACLIMATIZA

aeorat v. ACURAT

ACOTILEDON adj., s. **acotiledoni** *foioşi*, BCA, 489; *plante fără cotiledoane sau* **acotiledoane**, BIN, 160; **plante fără frunze de semînţă** (*acotyledones*), MIN, 143; **acotiledoane**, *adecă plante fără seminţe şi embrion*, BBS, 189. (Cf. lat. *acotyledon*, fr. *acotylédone.*)

aereală v. ACIDITATE

aeri v. ACIDIFICA

aerime v. ACID

aerime de pucioasă v. VITRIOL

ACROMATIC adj. (Fiz.) *linţi* [= lentile] **ahromatice**, StFE, 90; **ahromatic**, *fără coloare*, StDR, 28; *obiectivii lunetelor sunt* **aeromatici**, PFM, 477. (< fr. *achromatique*; pentru *ahromatic* cf. pronunţia din ngr. şi rusă.)

ACROMATISM s. (Fiz.) **ahromatism**, *necolorare*, StDR, 28; **acromatism**, PFM, 462, 477. (< fr. *achromatisme*; pentru *ahromatism* cf. pronunţia din ngr. şi rusă.)

aerotirion v. PROMONTORIU

ACT s. **actul** *respiraţiei*, SMA, 46; **actul**, *lucrarea*, SMA, 219; **actul** *împreunării*, EOI, 126; **actul** *aprinzelii şi al reacţiei*, EPD, 462; **act**, NV, 16; StDR, 8. (< fr. *acte*; cf. şi lat. *actum*, germ. *Akt.*)

ACTIV adj. [doctoria] *mai* **lucrătoare** *decît toate este aceasta*, MD II, 18v; [leacurile] *ar fi mai puţin* **lucrătoare**, TVM, 20; *mădulările* [= membrii] **lucrătoare** [ale unei societăţi], AR 1834, 66; *mănţinerea legislaţiei* **lucrătoare** *în aceste provinţii*, RL, 268; *una* **activă** *sau* **lucrătoare**, VA, 57; *mişcările...* **active** (**lucrătoare**), SMA, 161; **activă** *sau* **lucrătoare**, RIP I, 64; *vulcanii* **activi**, CEG, 115; **activ**, NV, 16; StDR, 7. (Cf. lat. *activus*, fr. *actif.*)

ACTIVA vb. *înviorează mai puţin nevoile şi* **activează** *mai mult lucrarea ...*, FDA, 29; *mai multe cauze ajută a se* **activa** *cristalizaţia*, PFHM I, XXXVIII. (< fr. *activer.*)

ACTIVITATE s. *puterea şi* **activitatea** *nervilor*, VA, 69; **activitate**, EOI, 126; NV, 16; BRA, 7; StDR, 7; CA 1853, 95; CEF, 33. (Cf. lat. *activitas*, fr. *activité.*)

ACTUAL adj. *mişcarea sa* **actuală**, BMN II, 41; *relieful* **actual**, CEG, 114. (< fr. *actuel.*)

acţesoriu v. ACCESORIU

acţie v. ACŢIUNE

ACŢIUNE s. *aera nu face la vreo* **lucrare** *asupra trupurilor*, GF, 141v; **lucrare** *chimicească* GF, 253 r; *este o* **lucrare** *a electricităţei aerului*, SIF, 123; *prin himiceasca* **lucrare**, CISG, 133; *întrebuinţarea şi* **lucrarea** *băilor calde*, PAM, 9; **lucrare**, POS, 73, 139, 187; AR 1829, 11; VA, 165; DF I, 16r; EAM, 29, 88; PMH, 93; EPD, 24; FDA, 5; BIN, 85; PFHM I, 6, 24; WMM, 16; CEG, 45; **puterea** *vindecătoare a apei de Strunga*, AR 1830, 240; *sub trup se înţelege fieşce opus carele poate în noi urzi vreo simţire. Lucrarea aceea a trupului în noi se numeşte* **puterea**, DF I, 2r; **făptuirea** *focului asupra trupurilor*, StFE, 99; *fiind şi fluidul singur în mişcare, prin aceasta creşte* **făptuirea** *lui asupra solidului nemişcat*, StFE, 57; **acţie**, NV, 17; **acţie**, **acciune**, StDR, 9; **acţia** *apei asupra acidului sulfuric* PFHM I, 136; *o* **acţie** *neutralizantă curat himică*, SAS, 20; **acţie** *magnetică*, PFM, 238, 247; **acţiunea** *caloarei poate fi...*, BIN, 14; *despre* **acţiunile** *molecularii*, PFM, 355. (Cf. lat. *actio*, fr. *action*, rus. акция.)

acuatic v. ACVATIC

acueduc, **acueduct** v. APEDUCT

ACUITATE s. *determin* **gravitatea** *sau* **acuitatea** *sonilor*, PFM, 394. (< fr. *acuité.*)

ACURAT adj. [arătura] *trebuie să fie mai* **aceurată**, *adecă brazdele trebuie să fie cît mai dese şi toată arătura cît mai netedă*, SEC 28; *tocma* **aceurat** *le pot spune*, SIF, 136; *se poate împărţi* **acorat** *numai prin sine însuşi*, PEA, 31; *nepotrivindu-se* **acurat** *cu anul solariu*, CA 1847, 5; **acurat**, StDR, 8. (Cf. lat. *accuratus*, it. *accurato*, germ. *akkurat.*)

acurates, **acurateţă** v. ACURATEŢE

ACURATEŢE s. *cu mai mare* **acurates** *le-au* **tipărit**, LT, 37v; **acurateţă**, HMV I, 136; StDR, 8; *procesele lui..., cu toate că sînt remarcabile, dar n-au toată* **acurateţa** *cuvenită*, PFHM I, 54. (Cf. germ. *Akkuratesse*, it. *accuratezza.*)

ACUSTIC adj. (Fiz.) **acustic** (**de auz**), AR 1831, 36; *nervu* **acustic**, KMA, 481; *doba* **acustică** (**auzitoare**), PMC I, 196; *corneţi* **acustici**, PFM, 420. (< fr. *acoustique.*)

ACUSTICĂ s. (Fiz.) **acustică**, NV, 18; StDR, 8; *legile . . . cele mai importante ale* **acusticei**, PFM, 407. (< fr. *acoustique.*)

acuşer v. MAMOŞ

ACUT adj. (Med.) *patimile cele* **iuţi**; *boalele cele* **iuţi**, AI, 1v, 2v, 6r; *boale...* **iuţi**, FMK, 92; *boale* **acute** (**primejdioasă**), MTF, 22v; *boale* **acute**, *adecă năprasnice şi primejduicioasă*, TIV, 60; *boale* **acute** (**aprige**), PMC I, 176; *boală* **iute** *sau* **acută**, PAD, 214. (Cf. lat. *acutus*, it. *acuto*, germ. *akut*, fr. *aigu.*)

ACVATIC adj. *grallele mai multe sînt* **băltoase**, SIN, 67; *plinte* **apatice**, CIN, 119; *animale* **apatice**, StIN, 64; *paseri* **apatice** (**de apă**), IL 1841, 94; *plante* **apoase**, BIN, 162; *pasările* **acuatice** (**de apă**), MN 1836, 47; *plante* **acuatice** (**apoase**), BIN, 62; *animale* **acuatice**, BCI, 59; *plinte* **acvatice**, FBE, 68r. (Cf. lat. *aqualicus*, fr. *aquatique*, it. *acquatico.*)

adamant V. DIAMANT

adaogere, **adaugăeiune** v. ADUNARE

adăoga v. ADUNA

ADERENT adj. *disecția părților* **adherente**, TMO, 22v. (< fr. *adhérent.*)

ADERENȚĂ s. **aderință**, RMS, 205; *nu au nici o* **adherență** *cu suprafața*, PFM, 317; **adherență**, TCC, 5r. (< fr. *adhérence.*)

aderință v. ADERENȚĂ

adeveri v. PROBA

adherent v. ADERENT

adherență v. ADERENȚĂ

ADIACENT adj. *cele două unghiuri date vor fi amîndouă* **adiacente**, PGL, 72; *unghiuri* **adiacente**, AsG, 26; **adjacent, ajjacent**, NV, 18; *între diametrul și segmentul* **adiacent**, PET, 54; *unghiurile...* **adiacente (suplementare)**, OGD, 13. (<fr. *adjacent;* cf. și lat. *adjacens*, it. *adiacente.*)

adiciune v. ADUNARE

ADINAMIC adj. **adinamie** *este contrariu cu dinamic*, AsL, 4. (< fr. *adynamique.*)

ADINAMIE s. (Med.) **neputere (adinamie)**, PAB, 27; **adinamie**, *slăbiciune, neputință*, AsL, 44. (Cf. fr. *adynamie*, ngr. ἀδυναμία.)

adirui v. ADUNA

adiție v. ADUNARE

adiționa v. ADUNA

adițiune v. ADUNARE

adincat v. CONCAV

adjacent v. ADIACENT

ADMINISTRA vb. *nu îndrăznii a-i* **administra** *emeticul*, RMS, 243; *le* **administră** *un clistir*, RMS, 204; *spre a nu* **administra** *bolnavului un compus primejdios*, PFHM I, V. (< fr. *administrer.*)

adstringent, **adstringhent** v. ASTRINGENT

ADUCTOR adj., s. (Anat.) *mușchii* **adductori**, KMA, 248; *tendonul* **adductorului** *al treilea*, PMH, 63; **aductorul** *superficial*, PAD, 71. (< fr. *adducteur.*)

ADUNA vb. (Mat.) *mai puțin de două* [numere] *nu se pot* **soma**; *să se* **someze** [numerele], HEA, 10, 11; *ca să* **sumarisim** [numerele]; *după aceasta* **sumarisește**; *apoi începem să* **sumuim** *din jos în sus*, GAP, 17r, 99v; **sumui**, FAT, 5r, 11r, 18r; *sumele date a să* **einui** *sau a să lega la un loc, făcîndu-le toate una sumă*, MA, 4v; **adăoga**, FAT, 1v; AsA, 4v; GAA, 10v; **addiruim** *sau* **adunăm**, OPA, 22; **somarisi**, AsM, 177; AsAl, 103; **adiționa**, NV, 18; *ca să facem reducția terminilor asemenea* **însumăm** *toți confactorii care...*, SAP, 15. (Cf. it. *sommare*, ngr. σουμμάρω, germ. *addieren*, fr. *sommer* și *additionner; sumui* < lat. *summa* sau ngr. σοῦμμα + suf. *-ui*; *sommarisi* < it + suf. *-isi.*)

ADUNARE s. (Mat.) *pentru* **addiție** *sau* **adunarea**, DMA, 40; **addiție** *sau* **adaogerea** *numerilor*, SIA, 12; **addiția** *sau* **adunarea**, OPA, 22; **addiție**, PA, 91; **adiție** StDR, 5; **addiție, addițiune**, NV, 18; **adiție** *sau* **adunare**, AsM, 10; LM, 25; **adiciunea** *sau* **adaugăciunea**, MAA, 24; **adiciunea** *fracciunilor zecimale*, LM, 96; **somare**, HEA, 10, 63; GAA, 10v; *începutul* **adunării** *adică a* **sumarizmósului**, GAP, 16r; **sumarisire**, GAP, 16v; **adaogere (addiție)**, PA, 11; **einuire** *este adunare de numere, carele adunîndu-se la un loc și cinuindu-se arată suma*, MA, 4v; **adunare**, GAP, 4v; FAT, 4v; GAA, 10r; LA, 19v; TA, 4; ASS, 1v; ATI, 3. (Pentru *adiție* și celelalte forme ale sale cf. lat. *additio*, germ. *Addition*, fr. *addition*, it. *addizione*; *sumarizmos* < ngr. σουμμαρισμός.) V. și **colecție**

adunare de multe stele v. CONSTELAȚIE

ADVENTIV adj. *rădăcini* **adventive**, PSE, 347; **adventiv**, BIN, 109; BBS, 14, 35. (< fr. *adventif*).

aer v. GAZ

aer aprinzător v. HIDROGEN

aereu v. AERIAN

AERIAN adj. *fluidul* **aereu**, MVV, 72; *corespondențiile* **aeroasă (prin văzduh)** *ce să fac prin hulubi*, AR 1834, 259; *plintele* **aeroase** *și acvatice*, FBE, 68r, 71v; *celule* **aeroase** (*cellulae aereae*), StIN, 24; *balon* **aeric**, AsL, 55; *feliuritele fenomene* **aeriee**, *numite meteore*, StFE, 168; **aeric**, StDR, 6; *felul acesta de transport* **aerian**, MPM, 6; *expediție* **aeriană**, Univ 1845, 17; **aerian**, NV, 21; CA 1852, 92. (Cf. lat. *aerius* și *aereus*, it. *aereo*, fr. *aérien; aeros* < *aer* + suf. — *os*; cf. și ngr. ἀέριος.)

aeric v. AERIAN, VOLATIL

AERIFORM adj. *fluide* **aeriforme**; *fluid* **aeroform**, AR 1832, 236; **aeriform**, NV, 21. (< fr. *aériforme.*)

AERODINAMIC adj. AsL, 55. (< fr. *aérodynamique.*)

aeroform v. AERIFORM

AEROLIT s. (Cosm.) [pl.] **aerolite**, AR 1829, 234; **aerolitele** *sînt trupuri alcătuite din...*, AR 1832, 20; **aerolitul** *este o piatră ce cade uneori înfocată...*, GG, 112; **aerolite**, *bucăți de piatră din aer*, AsL, 57; [pl.] **aerolîți**, StFE, 177; **aerolit**, NV, 21. (< fr. *aérolithe.*)

aerologhie v. AEROLOGIE

AEROLOGIE s. **aerologhie** *să înțălege vorbire filosofască pentru air ori văzduh*, GF, 135r; **aerologie**, NV, 21. (< fr. *aérologie;* cf. și rus. аэрология.)

AEROMETRIE s. AsL, 55; NV, 22; StDR 6. (< fr. *aérométrie.*)

AEROMETRU s. NV, 21; PFHM I, 112. (< fr. *aéromètre.*)

AERONAUT s. **aerovat, aeronotători**, AR 1829, 134; *Blanșar, cel mai sumeț din* **aero-plutitori**, AR 1832, 272; **aeronot (înotător în aer)**, AR 1837, 54; **aeronaut**, Univ 1845, 5; **aeronavt**, NV, 22; **aeronaut**, StDR, 6; CA 1852, 94; PFM, 101; **aeronotul (balon de aer)**, BMN I, 107; **aeronaut** *sau*

balon, BMN III, 163. (Cf. fr. *aéronaute*, ngr. ἀεροναύτης şi ἀεροβάτης, rus. аэронавт.) V. şi **balon**

AERONAUTICĂ s. AsL, 55 ; Univ 1846, 173 ; StDR, 6. (< fr. *aéronautique.*)

aeronavt, **aeronot**, **aeronotător**, **aeroplutitor** } v. AERONAUT

aeros v. AERIAN, VOLATIL

AEROSTAT s. **aerostat**, *balon aeric*, AsL, 55 ; **baloane** *sau* **aerostaturi**, StFE, 55 ; NV, 22 ; **aerostate**, PFHM I, 12 ; PFM, 100. (< fr. *aérostat.*) V. şi **balon**

AEROSTATIC adj. *baloane* **aerostatice**, AR 1830, 209 ; *glob* **aerostatic**, AR 1834, 293 ; **aerostatic**, MN 1836, 87 ; NV, 22 ; *călătoriile* **aerostatice**, PFM, 482. (< fr. *aérostatique.*)

AEROSTATICĂ s. AsL, 56. (< fr. *aérostatique.*)

AEROSTIER s. NV, 22. (< fr. *aérostier.*)

aeroţevie v. TRAHEE

aerovat v. AERONAUT

aerul cel arzător v. HIDROGEN

afară din mateă (mitră) v. EXTRAUTERIN

afect, **afecţie** } v. AFECŢIUNE

AFECŢIUNE s. (Med.) *dacă în urmarea unei însemnate* **afecţii**, *răciri sau...*, SMB, 173 ; *cancerul este una din cele mai frecvente* **afecţii**, TCC, 64v ; **afecţii** *hronice*, SAS, 26 ; **afecţii** *venerice ereditare*, CA 1855, 143 ; **afecte (patimi)**, HMV I, 212 ; **afecţiuni** *canceroase*, RMS, 244 ; **afecţiunile** *paralitice*, WAM, 68 ; **affecţiune**, CEF, 135. (Cf. fr. *affection*, lat. *affectus* şi *affectio.*)

afelie, **afelio** } v. AFELIU

AFELIU s. (Astr.) *al său* **afelio** *adică a sa mai mare depărtare de la soare*, GF, 133v ; **afelie**, EGI, 100 ; FGE, 93 ; NV, 22 ; **afeliu**, GG, 76 ; FGF, 67 ; **aphelium**, RIP I, 8 ; **afiiiu**, StDR, 28. (Cf. lat. *aphelium*, fr. *aphélie*, it. *afelio.*)

afiiiu v. AFELIU

AFIN adj. *materii* **afine**, StFE, 64. (< lat. *affinis.*)

afinătate, **afinie** } v. AFINITATE

AFINITATE s. **afinitate**, SMR II, 7 ; IL 1841, 337 ; FBE, 65v ; BRA, 93 ; FDA, III, BMN I, 43 ; **affinitate**, NV, 23 ; BMN I, 23 ; **afinie** ; **finie**, StFE, 64 ; **afinie, afinitate**, StDR, 28 ; **afinătate**, *affinitas, de la fin, finătate, este termin întrebuinţat în hemie*, HMV I, 31. (Cf. lat. *affinitas*, fr. *affinité* ; *afinie* < lat. *affinis* + suf. *-ie.*)

afla v. DESCOPERI

aflare v. DESCOPERIRE, INVENŢIE

aflător v. DESCOPERITOR

AFLUENT s. **rîuri** *vestite a apelor celor mari*, GN, 30r ; *fluviile Amazoanelor şi... cu* **afluenţii** *lor*, CEG, 5. (Cf. lat. *affluens*, fr. *affluent.*)

AFLUENŢĂ s. *înmulţesc* **afluinţa** *umorilor*, WAM, 80. (Cf. lat. *affluentia*, fr. *affluence.*)

afluinţă v. AFLUENŢĂ

AFTĂ s. (Med.) **aftele** *sau* **răniturele** *limbei*, FDB, 74 ; **afte**, *adecă* **beşicuţe**, FDB, 72 ; **afte**, CIF, 135 ; EPD, 122 ; RMS, 175, 202. (Cf. lat. *aphtae*, fr. *aphte.*)

AGENT s. (Fiz., Chim.) **aghentul** *cel a tot lucrător*, TIV, 8 ; **agenţii** *atmosferici*, BRA, 54 ; *să se întrebuinţeze aci ca un* **agent** *de oxidaţie*, PFHM I, 18 ; *acest* **agent** *anestezic*, TMO, 5r ; *căldura poate fi privită ca un* **agent**, PFHM I, 18. (Cf. lat. *agens*, fr. *agent*, rus. *агент.*)

aghent v. AGENT

AGONIE s. **agonie**, AR 1835, 142 ; AsL, 31 ; StDR, 3 ; **agonie (luptă cu moartea)**, WCP, 250. (< fr. *agonie.*)

agonisitor *(de pămînt)* v. CULTIVATOR

AGREGAT s. (Chim.) IL 1841, 336 ; AsL, 31. (< fr. *agrégat.*)

AGREGAT adj. (Chim.) *fărmături cristaline...* **agregate** *împreună*, CEG, 13. (Cf. fr. *agrégé.*)

AGREGAŢIE s. (Chim.) **agregaţia** *moleculelor în corpii simpli ; starea de* **agregaţie** *a corpilor*, PFHM I, XI ; **agregaţiune**, BMN II, 6 ; BIN, 11. (< fr. *agrégation.*)

agregaţiune v. AGREGAŢIE

AGRICOL adj. *lăcuitori* **agricoli** *(săteni)*, AR 1835, 93 ; *soţietate* **agricolă**, GG, 216 ; *artele* **agricole**, MN 1836, 1 ; *industria* **agricolă**, IFM, 4 ; *învăţătura* **agricolă**, BRA, VIII. (< fr. *agricole.*) V. şi **agricultor**

AGRICULTOR s. **lucrătorii de pămînt**, HPP, 59 ; CA 1850, 73 ; **lucrătorul cel de pămînt**, ICC, 7 ; **agricultor**, GG, 135 ; CA 1847, 45 ; NV, 24 ; StDR, 4 ; **agricol**, NV, 24. (Cf. fr. *agriculteur*, lat. *agricola* şi *agricultor.*) V. şi **cultivator**

AGRICULTURĂ s. *a* **agriculturei** *adecă a* **lucrării pămîntului**, BDZ, 4 ; BFO 1833, 105 ; **agricultura (lucrarea pămîntului)**, CR 1829, 4 ; **agricultură** *sau ştiinţa iconomiei de pămînt*, AR 1829, 68 ; **agricultură**, MN 1836, 1 ; FBE, 102r ; AsL, 32 ; 1VA, 1 ; CER, 1r, 100r ; NV, 24 ; StDR, 4. (Cf. lat. *agricultura*, fr. *agriculture.*)

AGRONOM s. FBE, 103r ; NV, 24 ; BCA, 26 ; BRA, 124 ; StDR, 4. (< fr. *agronome.*)

AGRONOMIC adj. AsR, 8 ; FBE, 98r ; NV, 25 ; LG, 104 ; Agr I, 74. (< fr. *agronomique.*)

AGRONOMIE s. **agronomie (iconomia cîmpului)**, AR 1835, 77 ; **agronomie**, FBE, 98r ; AsL, 33 ; IFM, 18 ; NV, 25 ; StDR, 4. (< fr. *agronomie.*)

ahromatic v. ACROMATIC

ahromatism v. ACROMATISM

ajaeent v. ADIACENT

ajunare v. ABSTINENŢĂ

ajutător v. AUXILIAR
ajutătorul sănătății v. IGIENIST
ALAMBIC s. **alembic**, MVV, 86; **lambic (caldare)**, PMC II, 109, 111; **alambic**, StDR, 9. (Cf. lat. *alembicum*, fr. *alambic*, ngr. λαμπίκος, it. *lambicco.*)
alătura v. COMPARA
alăturare v. COMPARAȚIE
albeață de ochi v. CATARACTĂ
ALBUGINOS adj. (Anat.) *membrana* **albuginoasă**, KMA, 330. (< fr. *albugineux.*)
albumin v. ALBUMINĂ
ALBUMINĂ s. **albumina (materie de albuș)**, VN, 33; **albumină**, RMS, 120, 139; PFHM I, 143; **albumin**, RMS, 31; BBS, 4. (Cf. lat. *albumen*, fr. *albumine.*)
ALBUMINOS adj. *materiile* **azotoase (albuminoase)**, BBS, 34. (< fr. *albumineux.*)
ALBURN s. (Bot.) *trupul plintelor este făcut din coajă*, din **alburn**, *din lemn*, SIN, 4; **alburnul** (*alburnus, aubier*), BIN, 113; **alburn**, BBS, 8. (Cf. lat. *alburnum*, it. *alburno.*)
alcal, **alcale** } v. ALCALIU
alcalic v. ALCALIN
ALCALIFICABIL adj. NV, 25.
ALCALIN adj. (Chim.) **alcálin**, SV, 17; SIN, 35; **alcalin**, PAM, 23; IL 1841, 35; NV, 25; BCA, 46; BRA, 23, 88; FDA, 99; BMN III, 155; PFHM I, XVII; SAS, 6; **alcalic**, PH, 9; AR 1831, 456; VABA, 17; WAM, 145, 149; **alcalinic**, StIN, 11; *sări* **leșiate**, FBE, 106r. (Cf. lat. *alcalinus*, fr. *alcalin*, germ. *alkalisch* și *alkalinisch.*)
alcalinic v. ALCALIN
alcalinisație v. ALCALINIZARE
ALCALINIZARE s. (Chim.) **alcalinisație**, NV, 25; BCA, 46. (< fr. *alcalinisation.*)
ALCALIU s. (Chim.) **alcalul** *sau* **leșia mineraluică**, SIN, 35; **aleale** *este numirea generală de o estime din a cărie unire cu acrime se naște sarea*, AR 1830, 189; **aleale**, *un soi de sare*, PAB, 11; **alcali** [pl.], NV, 25; StDR, 10; **săruri minerale (alcalii)**, BMN III, 180. (Cf. germ. *Alkali*, fr. *alcali.*)
alcătui v. COMPUNE
alcătuire v. COMPOZIȚIE
alcătuirea trupului v. TEMPERAMENT
alcătuit v. COMBINAT, COMPUS
ALCHIMIE s. **alhimia** (*a face aur*), HMV I, 5; **alhimie**, StDR, 11; BMN I, 13. (Cf. lat. *alchymia* sau *alchemia*, fr. *alchimie*, germ. *Alchimie.*)
ALCHIMIST s. StIN, 15; BMN III, 137; PFM, 349. (Cf. fr. *alchimiste*, germ. *Alchimist.*)
alcohol v. ALCOOL
ALCOOL s. (Chim.) **alcohol (spirt ce arde)**, AR 1832, 268; **alcohol**, DF I, 5r, AsL, 59; VN, 28; CPH, 42; StDR, 11; **alcool**, NV, 25; PFHM I, 22; RMS, 32; BMN I, 45. (Cf. germ. *Alkohol*, fr. *alcool.*)
alcoolimetru v. ALCOOLMETRU
ALCOOLMETRU s. **alcoolimetru**, BCA, 618. (< fr. *alcoolomètre.*)
alege v. DISTINGE
alembic v. ALAMBIC
alembicuire v. DISTILARE
alg v. ALGĂ
ALGĂ s. (Bot.) **algele** *sau* **fînarii**, SIN, 8; **alge**, CIN, 323; **alge** (*algae*), StIN, 32; **algue, -le**, BIN, 206; *un* **alg** *sub numire de mușchi...*, BIN, 206; **algularele** (*algues*) *sînt plante apoase*, BIN, 162. (Cf. lat. *alga*, fr. *algue.*)
algebraic v. ALGEBRIC
ALGEBRĂ s. (Mat.) **alghebră**, AsA, 20r; **alghebraoa** *trebuie să împlinească...*, AsA, 4r; **alghebră**, LT, 37r; AsM, I; StDR, 9; **alghevră**, AR 1829, 171; **algebră**, AsAl, V; StDR, 11. (Cf. lat. *algebra*, fr. *algèbre*, ngr. ἄλγεβρα, rus. алгебра.)
ALGEBRIC adj., adv. *împărțire* **alghebraicească** *la patru persoane*, FAT, 217r; *rădăcina chivicească cum să scoate* **alghebraicește**, FAT, 216r; *cîtimi* **alghebricești**, AsA, 7v; *această proprietate* **algebricește** *se arată așa*, FAE, 124; *se pot însemna* **algebricește** *după cum...*, PET, 11; *espresii* **algebricești**, PEA, 212; *cîtimi* **algebraice**, AsAl, 3; *calcurile* **algebraice**, BMN II, 67; *formulă* **algebrică**; *termin* **algebric**, PEA, 16; *espresie* **algebrică**, SAP, 13. (Cf. germ. *algebraisch*, fr. *algébrique*, it. *algebrico; alghebraicesc* < germ. + suf. *-icesc.*)
algebricește, **alghebraicese**, **alghebraicește** } v. ALGEBRIC
alghebră, **alghevră** } v. ALGEBRĂ
algulară v. ALGĂ
alhimie v. ALCHIMIE
alhimist v. ALCHIMIST
aliagiu v. ALIAJ
ALIAJ s. **amestecarea**, SIN, 42; **alliagiu**, NV, 26; *a estrage metalele... și de a le combina în deosebite* **aliage**, PFHM I, IV; **aliagiu**; **aliagiele** (*adecă* **amestecăturile** *cu alte metale*), BIN, 51. (< fr. *alliage.*)
alicot v. ALICOTĂ
ALICOTĂ adj., s. (Mat.) *fringeri* **alicote**, FAE, 65; *partea* **alicuotă** *a unimei*, PEA, 55; *părți* **alicuote**, PEA, 59, 74, 76; **alicvot, alicot**, StDR, 10. (Cf. lat. *aliquot*, fr. *aliquote.*)
alicuotă, **alicvot** } v. ALICOTĂ
alidad s. ALIDADĂ
ALIDADĂ s. (Mat.) **alidad**, AsG, 39; ATI, 12; *instrument ce se cheamă* **alidadă (dioptră, ochian)**, MP, 93; **alidadă**, PEG, 181. (< fr. *alidade.*)
alifie v. UNGUENT
ALIGATOR s. (Zool.) **alligatóre** *sau* **caimán**, SIN, 71; **aligátorul** (*o șopîrlă*) *să vide un așa dobitoc ca crocodilul*, RIA I, 101v; **aligatori** *sau* **caimani**, CIN, 134; **aligator,**

StIN, 105; IL 1841, 415; RIP III, 274; BIN, 383; **alligator**, BIN, 374. (Cf. lat. *alligator*, germ. *Alligator* şi *Kaiman*, fr. *alligator*.)

ALIMENT s. FBE, 84 r; NV, 26; PFHM I, IV; BIN, 151, 224; RL, 332. (Cf. lat. *alimentum*, fr. *aliment*.)

ALIMENTA vb. NV, 26; StDR, 10; PFM, 365. (< fr. *alimenter*.)

ALIMENTAR adj. **alimentos**, NV, 26; *materiile* **alimentătoare (hrănitoare)**, PMC I, IX; *plante* **alimentare (hrănitoare)**, BIN, 103, 184. (Cf. lat. *alimentarius*, fr. *alimentaire*.)

ALIMENTAŢIE s. **alimentaţie, alimentăciune**, StDR, 10; *rezervoriul de* **alimentaţie**, PFM, 55; *demonul* **alimentaţiunei** *mentale*, BCI, 121. (< fr. *alimentation*.)

alimentaţiune, **alimentăciune** } v. ALIMENTAŢIE

alimentător, **alimentos** } v. ALIMENTAR

alinător v. ANODIN, CALMANT

alinător fierbinţelii v. ANTIPIRETIC

ALINIAMENT s. **alinimentul** *unui drum*, PEG, 154. (<fr. *alignement*.)

alinîment v. ALINIAMENT

ALPIN adj. *plantele* **alpine**, PCA, 412. (< fr. *alpin*.)

alsăuinţă, **alsăuire** } v. PROPRIETATE

ALTERA vb. **altera**, NV, 26; *care nu* **alteră** *compoziţia*, PFHM I, IX. (< fr. *altérer*.)

ALTERARE s. **alteraţii, grabnice schimbări**, SMA, 219; **alteraţie**, FBE, 65 v; NV, 26; **alteraţie** *spontanee a vinurilor*, BCA, 600; *suferă oarecare uşoare* **alteraţii**, PFHM I, XXIX. (< fr. *altération*.)

ALTERAT adj. *băuturile şi alimentele ... fiind adesea* **alterate**, PFHM I, IV; *fără ca strălucirea lui să fie* **alterată (schimbată)**, BIN, 72. (< fr. *altéré*.)

alteraţie v. ALTERARE

ALTERN adj. (Mat., Bot., Agr.) *unghiuri* **alterne** — *externe*, PGL, 38; AsG, 62; *unghiuri* **alterne** — *interne*, PGL, 38; MP, 32; CG, 13 r; PEG, 24; [frunze] **alterne**, FBE, 74 v; *foi...* **alterne** (*alterna*), BIN, 128; *sistemul culturei* **alterne**, Agr I, 203; *frunzele sunt* **alterne** BBS, 141. (Cf. fr. *alterne*, lat. *alternus*.)

ALTERNA vb. **alternîndu**-le (*schimbîndu-le între dînsele*), Agr I, 238. (<fr. *alterner*.)

ALTERNANŢĂ s. **alternanţa** *grîului cu alte plante*, Agr I, 271. (< fr. *alternance*.)

ALTERNAT s. **alternatul** *recoltelor*, BRA, 111. (< fr. *alternat*.)

ALTERNATIV adj., adv. **alternativ (pe rînd)**, AsAl, 51; **alternativ**, StDR, 11; *puind* **alternativ** *un cristal*, PFHM I, XXIX; *urmează într-un mod* **alternativ**, BIN, 17; **alternativele** *încălziturі de ziua*, PFM, 155. (< fr. *alternatif*.)

ALUVIAN adj. *terenul* **aluvian**, BIN, 50; *teranul* **aluvian**, CEG, 70. (< fr. *alluvien*.)

aluvie, **aluvion** } v. ALUVIUNE

ALUVIUNE s. (Geol.) **aluvie**, *mîlire*, StDR, 11; *munţii d*-**aluvie** *sau de* **grămădire**, BMN II, 22; *tărtmurile de* **aluvion**, PFHM I, 41; *teranul de* **aluviuni**, CEG, 87. (Cf. lat. *alluvio*, fr. *alluvion*.)

ALVEOLAR adj. (Med.) *apofisa* **alveoleră**, KMA, 109; PAD, 15; *arcadele* **alveolare**, KMA, 271; *nervii ...* **alveolari**, PAD, 183. (< fr. *alvéolaire*.) V. şi **dentar**

ALVEOLĂ s. (Med.) **alveole**, *în care intră rădăcinile dinţilor*, KMA, 109; *cariile* **alveolii**, PMH, 129. (< fr. *alvéole*.)

alveoler v. ALVEOLAR

AMALGAM s. (Chim.) **amalgam**, CIN, 411; StFE, 115; StDR, 12; **amestecătură (amalgam)**, BIN, 53; *o răcire în* **amalgamă**, PFM, 165. (Cf. fr. *amalgame*, lat. *amalgama*.)

AMALGAMA vb. *cînd metalul se poate* **amalgama**, PFHM I, 221. (< fr. *amalgamer*.)

AMALGAMARE s. **amalgamaţie**, CIN, 412. (< fr. *amalgamation*.)

AMALGAMAT adj. *zincul* **amalgamat**, PFM, 343.

amalgamaţie v. AMALGAMARE

amalgamă v. AMALGAM

AMALGAMIC adj. *operaţii* **amalgamice**, StIN, 16.

amandament v. AMENDAMENT

AMAUROZĂ s. (Med.) **amavrosis**, HBV, 23; EPD, 364; **amauroză**, FDA, 39; SAS, 26. (Cf. ngr. ἀμαύρωσις, fr. *amaurose*.)

amavrosis v. AMAUROZĂ

ambac v. CALCUL

AMBIANT adj. RMS, 322; PFM, 6, 127. (<fr. *ambiant*.)

AMELIORA vb. **ameliora**, NV, 28; StDR, 13; **ameliorează**, WAM, 58; *calitatea lui nu se va* **ameliora**, WCP, 36. (< fr. *améliorer*.)

AMELIORARE s. **amelioraţie**, NV, 28; **amelioraţie, ameliorăciune**, *îmbunătăţire*, StDR, 12; **amelioraţia** *sănătăţii*, WAM, 39. (< fr. *amélioration*.)

amelioraţie, **amelioraţiune** } v. AMELIORARE

amenagement v. AMENAJAMENT

AMENAJAMENT s. **amenagementul** *pădurilor*, BCA, 501. (< fr. *aménagement*.)

AMENDAMENT s. (Agr.) **amandamente**, IVA, 2; CER, 114 v. **amendementi**, BCA, 22; BRA, 27, 32, 90; **amendamente**, CER, 99 v. (< fr. *amendement*.)

amendement v. AMENDAMENT

AMENT s. (Bot.) **miţişoara** (*amentum*), MIN, 140; **ament** *sau* **pisieuţa** (*chaton*), BBS, 23. (Cf. lat. *amentum*, fr. *chaton*.)

amestecare v. ALIAJ

amestecat v. CONGLOMERAT

amestecătură v. ALIAJ, AMALGAM

AMETIST s. **amétistos**, CISG, 130; **ametist**, SIN, 29; AR 1834, 104; CIN, 352; **amethyst**, PFHM I, 177. (Cf. ngr. ἀμέθυστος, lat. *amethystus*, germ. *Amethyst*, fr. *améthyste*.)

ametistos v. AMETIST

amfibie v. AMFIBIU

AMFIBIU adj., s. (Zool.) **amfibii** *sau care aşa trăiesc în apă ca şi pe uscat*, SV, 1; **amfibia** *adecă care trăiesc în apă şi pe uscat*, CISG, 125; **amfibii**, LPT, 51; AR 1829, 196; CIN, 12; SMA, 121; PCU, 21; HMV I, 72; **amfivli** *sau tîritoare* (*amphibia, reptilia*), SIN, 103; **amfibie**, Univ 1845, 14; StDR, 13; **amfibiu**, NV, 28; CEG, 79. (Cf. lat. *amphibium*, fr. *amphibie*, ngr. ἀμφίβιος.)

amfiviu v. AMFIBIU

amiant v. AZBEST

AMIDON s. **ámilon** *adică făină făcută pentru scrobeală*, MD I, 58 v; *decoct... de* **amiilon**, AR 1831, 456; **amil (întăreală)**, VN, 30; **amidon**, PFHM I, 24; Agr I, 171. (Cf. ngr. ἄμυλον, lat. *amylum*, fr. *amidon*.)

AMIGDALĂ s. (Anat.) KMA, 278; PMH, 53; PAD, 96, 97. (< fr. *amygdale*.)

amil, **amilon** } v. AMIDON

AMNEZIE s. **uitucie**, Univ 1846, 200.

AMNIOS s. (Anat.) **amnion**, TAO, 78; **peliţa apei (amnios)**, FMIM, 21. (Cf. ngr. ἀμνίον, fr. *amnion* şi *amnios*.)

AMONIACAL adj. (Chim.) *a cărui fierbere* **amoniacală**, BCA, 48; *săruri* **amoniacale**, PFHM, I, 14. (< fr. *ammoniacal*.)

AMORF adj. (Chim.) *substanţele ce nu iau forme geometrice se numesc* **amorfe**, PFHM I, XXXVI. (< fr. *amorphe*.)

amorţitor v. ANESTEZIC

AMPLIFICARE s. **amplificaţiune**, PFM, 472. (< fr. *amplification*.)

amplificaţiune v. AMPLIFICARE

AMPLITUDINE s. (Fiz.) **lărgămînt**, LB, 343; **amplitudine**, PFM, 25. (Cf. lat. *amplitudo*, fr. *amplitude*.)

AMPUTARE s. (Med.) **amputaţia**, *adecă* **tăierea**, FDB, 111; **amputaţie (tăiere)**, AR 1832, 224; **amputaţie**, GM 1854, 78; TMO, 4 r; WCP, 175; **amputaţie, amputăciune**, StDR, 13; **amputaţiune**, RMS, 203, 344, 357; INB 1859, 171. (Cf. lat. *amputatio*, fr. *amputation*.)

amputaţie, **amputaţiune**, **amputăciune** } v. AMPUTARE

ANAL adj. (Anat.) *fistule* **anale**, TCC, 40 v. (< fr. *anal*). V. şi **anual**

analis v. ANALIZĂ

analisi v. ANALIZA

analisis v. ANALIZĂ

analisit v. ANALIZAT

ANALITIC adj. *este de duh* **analitic**, EOI, 201; **analitic**, *care ţine de analis*, NV, 30; StDR, 14; *metoadele* **analitice**, PFHM I, XX; *formule* **analitice**, OGD, 3. (Cf. lat. *analyticus*, ngr. ἀναλυτικός, fr. *analytique*.)

analiz v. ANALIZĂ

ANALIZA vb. (Chim.) **analiseşte (deschilinează)** *toate trupurile*, EAM, 27; *doftorii i-au* **analisit** *buretele de spălat*, MAR, 63; **se analiseşte** *astfel*, PAg, 6; **analisa**, NV, 29; PMC I, 185; BRA, VIII. (Cf. ngr. ἀναλύω, fr. *analyser*.)

ANALIZARE s. (Chim.) *din a cărora* **analizaţie** *himicească*, VABA, 3; **analisare**, NV, 29; **analisarea** *aceasta se întemeiază pe principii*, PFHM I, 55.

ANALIZAT adj. *ce este* **analisită** *în*, EOI, 296. (Part. de la *analisi*.)

analizaţie v. ANALIZARE

ANALIZĂ s. (Chim., Mat.) **anălisis**, WGT, 136 v; *hemicească* **analisis** *al aerului*, CIF, 2; **analisis**, AR 1830, 240; PAB, 11; **analizis**, AR 1835, 64; **cercetarea (analisis)** *hemică*, CIN, 345; **disfirirea** *himică* [şi în notă:] **analis**, PSE, 50; **anális**, EAM, 4; **analiz**, AR 1829, 244; CA 1862, 65; **analis (cercetare)**, AR 1832, 119, 136; **analis**, AR 1830, 189; PAg, 5; PSE, 89, 147; VABA, 7; NV, 29; StDR, 14; PET, 5, 12; FDA, 3, 151; SAS, 2; **analisa** *himică*, PFHM I, V; **analisă** *chimică*, BMN, 166; **analize** *chimice*, INB 1859, 34, 99. (Cf. ngr. ἀνάλυσις, lat. *analysis*, fr. *analyse*, rus. анализ.)

ANALOG adj. [numărul] *cel de-al treilea* **analog**, LA, 4 v, 44 v; *lucrări* **analoghe** *cu acele ce fac*, AsA, 4 v; *împărţirea iară află o prescurtare* **analogă**, FAE, 126; *operaţii* **analoge** AsG, 12; *o depărtare* **analogă**, GPG, II; *prin raţionamente* **analoge**, OGD, 293; **analog, proporcionariu, proporţional**, StDR, 14; *planete* **analoage** *cu a noastră*, PFM, 29. (Cf. ngr. ἀνάλογος, lat. *analogus*, fr. *analogue*.) V. şi **proporţional**

analoghicese v. PROPORŢIONAL

analoghe v. ANALOGIE, PROPORŢIE

ANALOGIE s. *adîncimea mării are multă* **analogie** *cu înălţimea munţilor*, GF, 227 v; **analoghie** *curgătoare sau legată* [„proporţie"], LA, 33 r; **analoghie** *sau* **potrivire**, LA, 33 r; **analoghie**, CISG, 143; RIPB, 12; PH, 6; AR 1830, 434; CIN, 42; AsM, 31; AsG, 148; **analoghie, analogie, aseminie, proporţie**, StDR, 14; **analogie**, EOI, 70; PMH, 95; VABA, 20; PET, 145, 149; PFHM I, XL; BIN, 4, 6; RL, 205. (Cf. lat. *analogia*, ngr. ἀναλογία, it. *analogia*, fr. *analogie*, germ. *Analogie*.) V. şi **proporţie**

ANASARCĂ s. (Med.) *pentru idropica* **anasarca** *şi pentru tămăduirea ei*, MD II, 35 r; *boala* **hidropiei pielii, anasarca**, EPD, 407; **anasareă (umflarea pielii)**, PMC II, 22; **anasareă**, RMS, 203, 325. (Cf. ngr. ἀνασάρξ, fr. *anasarque*.)

anatom v. ANATOMIST

ANATOMIC adj. **anatomicească** *prescriere*, CIF, 1; *preparate* **anatomice**, AR 1829, 134; *cercetare* **anatomică** *a trupului*, AR 1835, 91; *observaţii* **anatomice**, MN 1836, 96; *cunoştinţe* **anatomice**, SS, 1; *structura lor* **anatomică**, FBE, 68 r. (Cf. ngr. ἀνατομικός, lat. *anatomicus*, fr. *anatomique*, rus. анатомический; forma *anatomicesc* poate fi rezultată şi din *anatomie* + suf. *-icesc*.)

anatomicese v. ANATOMIC

ANATOMIE s. GF, 268 v; AR 1829, 23, 190; EOI, 94; VA, XVI; KMA, 1, 2; PAD, 1; PMC I, 195; NV, 30; StDR, 14. (Cf. lat. *anatomia*, it. *anatomia*, fr. *anatomie*.) V. şi **disecţie**

anatomisire v. DISECŢIE

ANATOMIST s. **anatom** [şi în notă marginală :] *care taie trupuri omeneşti sau* **gerah**, GN, 46 v; *lăsînd cele mai adînci* **anatomilor**, VA, XV; **anatomist**, NV, 30. (Cf. ngr. ἀνατόμος, fr. *anatomiste*.)

ancefalie v. ENCEFALIC

anchilosă v. ANCHILOZĂ

ANCHILOZĂ s. (Med.) **anchilosă** *adevărată sau falsă*, RMS, 205; **anchilosă** *şi sgîrcire*, WAM, 1; **anchylos**, TCC, 5 r. (< fr. *ankylose*.)

anchylos v. ANCHILOZĂ

andaretie, **andareticese** } v. ANTARCTIC

andipodes v. ANTIPOD

andispasmatie, **andispasmotic** } v. ANTISPASMODIC

andocarp v. ENDOCARP

ANELID s. (Zool.) BIN, 225, 434, 438. (< fr. *annélides*.)

ANEMIE s. (Med.) SAS, 32. (< fr. *anémie*.)

ANEMODECT s. **anemodectul** [şi în nota marginală :] *shima vînturilor*, GN, 7 v. (< ngr. ἀνεμοδείκτης.)

ANEMOGRAFIE s. **animografie** ... *care va să zică* **scrisoarea vînturilor**, GF, 144 r. (< it. *anemografia*.)

ANEMOMETRU s. PFM, 502. (< fr. *anémomètre*.)

ANEMOSCOP s. **animoscopeo** *este un meşteşug* [care] ... *va să zică* **vederea vînturilor**, GF, 29 r. (< it. *anemoscopio*.)

anestesie v. ANESTEZIC

anestesie v. ANESTEZIE

anestetic v. ANESTEZIC

ANESTEZIC adj., s. (Med.) *acest agent* **anestesie**, TMO, 5 r; *remeziile* **anestetice** (**amorţitoare**), INB 1859, 171; **anestetice** *sau remezii contra durerei*, INB 1859, 169. (Cf. fr. *anesthésique*, it. *anestetico*.)

ANESTEZIE s. (Med.) **anestesie**, TMO, 6 v; INB 1859, 171. (< fr. *anesthésie*.)

aneurism v. ANEVRISM

ANEVRISM s. (Med.) **anevrism**, TIV, 154; RMS, 203; **anevrisme**, FDA, 29; PPC, 94r; **anevrysm**, TCC, 11v; TMO, 222v; **anevrismă**, PMC I, 18; **aneurism**, PMH II, 106. (Cf. lat. *aneurysma*, ngr. ἀνεύρυσμα, fr. *anévrisme* şi *anévrysme*.)

anevrismă, **anevrysm** } v. ANEVRISM

ANGHINĂ s. (Med.) **anghina** *sau* **brînca** [la vite], FDB, 16; **anghina** *sau* **ghindurarea**, PMC I, 92; **anghină**, FDB, 81; NV, 30; RMS, 203; WMM, 165. (Cf. lat. *angina*, fr. *angine*.)

anghiologie v. ANGIOLOGIE

anghiospermă v. ANGIOSPERMĂ

anghină v. ANGHINĂ

ANGIOLOGIE s. (Anat.) **anjiologhia** (ἀγγιολογία), TAO,58; **angiologie**, KMA, 350; PAD, 89; **anghiologie**, PMC I, 195. (< fr. *angiologie*; cf. şi ngr.)

ANGIOSPERM s., adj. (Bot.) *ordinul II*, **anghiospermia**, CIN, 302; **angiospermia** (*cu semînţele învelite*), MIN, 176; *plante* **angiosperme**, BBS, 28. (Cf. lat. *angiospermia*, fr. *angiosperme*.)

angol, **angul** } v. UNGHI

angulariu v. UNGHIULAR

ANIHILARE s. **anihilaţie**, **anihilăciune**, *nimicire, sfărmare*, StDR, 15. (Cf. lat. *annihilatio*, fr. *annihilation*.)

ANIHILATOR s. *foc* **annihilator** *sau* **lnnimicitor** *de foc*, Univ 1846, 53. (< fr. *annihilateur*.)

anihilaţie, **anihilăciune** } v. ANIHILARE

ANIMACUL s. **animaculă**, *animal microscopic, foarte mic*, NV, 31; **animaculile** (*animale*) *mici*, CA 1853, 25. (< fr. *animacule*.)

animaculă v. ANIMACUL

ANIMAL[1] s. **animánt**, FDB, 64, 112; **animal** (**vieţuitori**), FDB, 62; *plante şi* **animale**, VA, 10; *toate* **animalile** (*jivinile*), MTF, 29v; **animale** *articulate*, CIN, 12; **animal** (*dobitoc*), IL 1840, 21; **animal**, SIC, 28; CER, 3 r; FBE, 75 r; NV, 31; StDR, 15; BIN, 7; **bestii** *marine*, LMG, 204. (Cf. lat. *animans* şi *animal*, fr. *animal*; lat. *bestia*.)

ANIMAL[2] adj. *cărbunele* **animal**, MN 1836, 18; *anatomie* **animală**, KMA, 1; *economia* **animală**, VN, 29; *materiile* **animale**, CER, 93 r; *căldura* **animală** (*a trupului*), CA 1855, 87; *gunoiul* **animal**, LMA, 20. (Cf. fr. *animal*, lat. *animalis*.)

animal în chipul raculuí v. CRUSTACEU

animal painjinos v. ARAHNIDĂ

ANIMALIC adj. [„organic"] *substanţii* **animalice**, StIN, 121; *materii putrede* **animalice**, StIN, 34; *principele* **animaliceştei** *fizici*, HMV I, 26.

animalicese v. ANIMALIC

animalisa v. ANIMALIZA

ANIMALITATE s. NV, 31. (Cf. lat. *animalitas*, fr. *animalité*.)

ANIMALIZA vb. *toate părţile alcătuitoare* [ale hranei] *trebuie să se* **animalizeze** *sau* **învieteze**, HMV I, 160; [hrana] *nici nu se* **animalizează** (**învietăţeşte**) *destul*, HMV II, 103; **animalisa**, NV, 31. (< fr. *animaliser*.)

animant v. ANIMAL

animografie v. ANEMOGRAFIE

animoscopeo v. ANEMOSCOP

anjiologhie v. ANGIOLOGIE

ANODIN adj. (Med.) *clistire* **anodine**, PMC I, 80; *unsoare* **anodină** (**alinătoare**), PMC II, 8. (Cf. fr. *anodin*, **ngr.** ἀνώδυνον.)

ANODINIE s. (Med.) NV, 32. (< fr. *anodynie*.)

ANOMALIE s. *prin care* **anomalii** *calea vieţei nu numai că . . .*, MPB, 19; **anomalii** *a boalei*, VH, 21; **anomalie**, StDR, 15; WAM, 125; RL, 117; Agr I, 83. (Cf. lat. *anomalia*, ngr. ἀνωμαλία, **fr.** *anomalie*.)

ANORGANIC adj. **neorganic**, AR 1830, 3; VA, 9, 277; CIN, 3; EAM, 27; StIN, 2, 21; FBE, 65 r; StFE, 2; NV, 281; BMN II, 224; RL, 332; PFM, 2; **inorganic**, NV, 225; BRA, 86; BIN, 7; BCI, 36; PFM, 370; **anorganic** HMV I, 39; StDR, 16; BMN III, 150. (Cf. ngr. ἀνόργανος, fr. *inorganique* şi *anorganique*, germ. *anorganisch*.)

anorm v. ANORMAL

ANORMAL adj. [Rutilul] *să găsească pe drumuri în stînci* **abnorme**, *împreună cu. . .*, CIN, 458; *arată o consistenţă* **abnormă**, SMA, 176; **abnormal**, CA 1862, 25; *o boală, o stare* **anormă**, BMN III, 109; **anormal**, SMR II, 6; PSE, 259; BRA, 100; RMS, 205; SAS, 22; INB 1859, 127. (Cf. lat. *abnormis* şi *anormalis*, **fr.** *anormal*.)

ANOTIMP s. **ano-timp**, CIN, 6; FBE, 101 v; CA 1847, 5; CA 1854, 73; **anu-timp**, CA 1856, V; **anutimp**, RMS, 112; **anotimp**, SIC, 26; PMG, 13; SMA, 56; StDR, 16; FDA, 119; GM 1854, 302.

ANTAGONIC adj. *relucrare* **antagonistică**, EPD, 310. (Cf. germ. *antagonistisch*.)

ANTAGONISTIC v. **antagonic**

ANTARCTIC adj. (Geogr.) *polos* **andarcticos**, PAC, 57v, 58 r; **antarcticos**, WGT, 88 v; [polul] **antarticós** *sau despre miazăzi*; **andarcticos**, GN, 7r, 9v; *polu* **antartic**, HOG, 2, 3; **andarcticescul** *pol sau stîn*, CISG, 144; **antartic**, PDG, 50 v; EGI, 15; GG, 84; GMNP, 216 r; FGE, 14; FGGN, 15; StFE, 142; StDR, 16; LMG, 183; **andaretic**, GTS, 11r, 12v; **antarctic**, SVC, 25; RIP I, 23; NV, 32; FGF, 100. (Cf. ngr. ἀνταρκτικός, it. *antartico*, lat. *antarcticus*, fr. *antarctique*, rus. **антарктический**.)

antarcticos, **antartic** } v. ANTARCTIC

ANTEBRAŢ s. (Anat.) **brinca de nainte** (*antibrachium*), VA, 33; **ante- braţ**, KMA, 15, 58; PMH, 92; **antebraţ**, TCC, 116r; PAD, 32, 64. (Calc după fr. *avant-bras*, cu lat. *ante* şi rom. *braţ*.)

ANTECEDENT adj., s. (Mat.) *în fieştecare proporţie, soma* **înainpăşitorilor** *este la soma următorilor*, AEG, 36r; *în raportul 12 : 3,* **înainpăşitoriul** *este 12 şi următoriul* 3; GAA, 102r, 109r; **înainte păşitor**, TA, 79; **antecedent**, FAE, 87; AsM, 113; PGL, 62; PEA, 176; NV, 32; StDR, 16; PAR, 130; SAP, 175. (< fr. *antécédent*.)

antedeluvian v. ANTEDILUVIAN

ANTEDILUVIAN adj. **antidiluvian**, AR 1834, 88; AR 1838, 114; BMN II, 17, 18; **antedeluvian**, Univ 1845, 14; NV, 32; **antediluvian**, StDR, 16. (< fr. *antédiluvien*.)

ANTENĂ s. (Zool.) [insectele] *au* **antenne** *sau* **coarne** *în cap*, SIN, 50; **firele pipăirel**, StIN, 65; **antene**, NV, 33; StDR, 16; *fire simţitoare numite* **antenne**, BIN, 227. (Cf. lat. *antenna*, fr. *antenne*.)

ANTERĂ s. (Bot.) *în* **antere** *se ţine póllinele sau pravul acela prin carele. . .*, SIN, 6; **văsuţul cu pulbere** (*anthera*), StIN, 26; **bocîulie** (*antera*), MIN, 139; **anteră**, FBE, 77r; NV, 33; PMC II, 200; BIN, 140; Agr I, 317; INB 1859, 44; BBS, 24. (Cf. lat. *anthera*, fr. *anthère*.)

ANTERIOR adj. *planul* **anterior**, KMA, 16; **anterior**, NV, 33; *căpăţîiul* **anterior**, PAD, 28. (< fr. *antérieur*.)

ANTIACID adj. (Med.) NV, 35; SAS, 14. (< fr. *antiacide*.)

ANTIASTMATIC adj. (Med.) NV, 35; PMC I, 26. (< fr. *antiasthmatique*.)

ANTIBLENORAGIC adj. (Med.) *medicamente* **antiblennorrhagice**, TCC, 16 v. (< fr. *antiblennorrhagique*.)

anticameră v. AURICUL

anticiumal v. ANTIPESTILENŢIAL

anticolerie v. ANTIHOLERIC

antidiluvian v. ANTEDILUVIAN

ANTIDOT s. (Med.) **antídotŏn**, MD II, 32v; **antídota**, MD I, 38 r; *împotriva veninului mineral* **antifármic** *este untul de lemn*, AR 1829, 84; **anti-farmace** (**împotriva otrăvirei**), IL 1841, 48; **antifarmac**, NV, 39; **antidot**, SMA, 148; IL 1840, 7; HMV II, 119, 135; NV, 36; RMS, 373; **antidotă**, WAM, 50, 89; **contra-otravă**, PFHM I, 211. (Cf. ngr. ἀντίδοτον şi ἀντιφάρμακον, lat. *antidotum*, fr. *antidote*.)

antidotă, **antidoton** } v. ANTIDOT

antiemoroidal v. ANTIHEMOROIDAL

ANTIEPILEPTIC adj. (Med.) NV, 36. (< fr. *antiépileptique*.)

antifarmac, **antifarmic** } v. ANTIDOT

antifebric v. ANTIPIRETIC

antifloghistie v. ANTIFLOGISTIC

ANTIFLOGISTIC adj. (Med.) *beuturi* **antifloghistice**, *adecă* **asupra fierbinţelei**, FDB, 51 ; **antifloghistie**, SPG, 8 ; PH, 8 ; AR 1831, 455 ; SS, 60 ; PMC I, 38 ; **antiflogistie**, PMC II, 37 ; WCP, 156 ; WMM, 54. (Cf. ngr. ἀντιφλογιστικός, it. *antiflogistico*, fr. *antiphlogistique*.)

ANTIHEMOROIDAL adj. (Med.) **antiemoroidal**, NV, 37. (< fr. *antihémorrhoïdal*.)

ANTIHOLERIC adj. (Med.) **anticolerie**, NV, 35. (< fr. *anticholérique*.)

ANTILOPĂ s. (Zool.) **antilope** [pl.], CIN, 48 ; **antilopi** *sau* **zorcade**, StIN, 84 ; **antilopă**, NV, 38 ; BIN, 306. (Cf. germ. *Antilope*, fr. *antilope*.)

antimon, **antimonie**, **antimonio**, **antimonion** v. ANTIMONIU

ANTIMONIU s. (Chim.) **antimonion**, MD II, 244r ; GF, 204 r ; CISG, 130 ; **antimonio**, GF, 202r ; **antimonie**, MD I, 22r ; SEC, 102 ; **antimon**, CIN, 403, 442 ; NV, 38 ; **antimonium**, PMV, 143 ; **antimoniu**, MD II, 244r ; SV, 2 ; SIN, 40 ; PH, 5 ; AR 1830, 433 ; StIN, 15 ; HMV II, 61 ; NV, 38 ; BIN, 55. (Cf. ngr. ἀντιμόνιον, it. *antimonio*, rus. антимоній, germ. *Antimon*, lat. *antimonium*, fr. *antimoine*.)

artimonium v. ANTIMONIU

ANTINEFRETIC adj. (Med.) NV, 38. (< fr. *antinéphrétique*).

ANTIPERISTALTIC adj. (Anat.) NV, 39 ; PMC I, 170 ; PMC II, 126 ; PAD, 94. (< fr. *antipéristaltique*.)

ANTIPESTILENŢIAL adj. (Med.) **antipestilenţial**, **anticiumal**, NV, 39. (< fr. *antipestilentiel*.)

ANTIPIRETIC adj., s. (Med.) **antifebrie**, NV, 37 ; **alinătoare fierbinţelei (antipiretică)**, PMC II, 8 ; **apiretiv (în contra frigurilor)**, PMC II, 82, 114. (Cf. fr. *antipyrétique* şi *apyrétique*.)

ANTIPOD s. (Geogr.) **antípodes** *sînt noroadele care vieţuiesc supt isimerinos şi paraleli care sînt drept împotrivă*, GN, 13v ; **andípodes**, GN, 6r ; **antipodes**, SVC, 30 ; *a găsi* **antipódile** *unui loc*, HOG, 179 ; *acela va fi* **antipodul** *de acel loc*, HOG, 180 ; *la contralăcuitori răspund numiţii* **antipozi**, EGI, 34 ; **antipozi**, GG, 97 ; FGE, 32 ; FGGN, 33 ; EOI, 350 ; StFE, 157 ; StDR, 16 ; BMN II, 49 ; FGF, 104 ; **antipod**, NV, 39. (Cf. ngr. ἀντίποδες, lat. *antipodes*, it. *antipode*, fr. *antipode*.)

antipodes v. ANTIPOD

ANTIPUTRID adj., s. (Med.) **antiputridă** (*bună de a opri întinderea putreziciunii sau a cangrenii*), RMS, 130. (< fr. *antiputride*.)

ANTISCORBUTIC adj. (Med.) NV, 40 ; PMC II, 35 ; RMS, 175, 353. (< fr. *antiscorbutique*.)

ANTISEPTIC adj., s. (Med.) **antiseptic** (*ajutor de întinderea gangrenii*), CR 1831, 158 ; **antiseptie**, NV, 40 ; RMS, 98. (< fr. *antiseptique*.)

antispasmatie v. ANTISPASMODIC

ANTISPASMODIC adj., s. (Med.) **antispasmatie**, POS, 229 ; EPD, 169 ; **antispazmatie**, POS, 235 ; **andispazmatie**, POS, 257, 262 ; **antispazmotie**, SMM, 41 ; PMH, 108 ; **antispasmodie**, SS, 50 ; NV, 40 ; PMC I, 27, 81. (Cf. ngr. ἀντισπασμωδικός, fr. *antispasmodique*, rus. антиспасматический.)

antispazmatie, **antispazmotie** v. ANTISPASMODIC

ANTRACIT s. (Geol.) **antraţit**, CIN, 393 ; **anthracit**, PFHM I, 43 ; **antracit**, CEG, 43. (Cf. germ. *Anthrazit*, fr. *anthracite*.)

antraţit v. ANTRACIT

ANTRAX s. (Med.) PPC, 83r ; TCC, 86r. (< fr. *anthrax*.)

antropologhie v. ANTROPOLOGIE

ANTROPOLOGIE s. **antropologhie**, SF, 3 ; TAO, 57 ; VA, VII ; EOI, X ; **antropologie**, MN 1836, 70 ; EPD, X, XIV ; CA 1862, 43. (Cf. germ. *Anthropologie*, fr. *anthropologie*.)

ANTROPOMORFISM s. **antropomorfism** (*adică materialism în lucrurile zeeşti*), BMN I, 20. (< fr. *anthromorphisme*.)

ANUAL adj. *mişcare* **anuală**, GG, 86 ; *plintă* **anuală**, CIN, 309 ; *plinte* **anuale** (*annuae*), StIN, 28 ; *teafă* **annuală**, AsL, 7 ; **anual**, FBE, 70v. ; PAg 44 ; StDR, 17 ; *mişcarea* **anală** (*motus terrae annuus*), SVC, 27 ; [plante] **anale**, HMV I, 57. (Cf. lat. *annualis*, fr. *annuel* şi *annal*.)

ANUS s. (Anat.) **găoaza** (*anus*), VA, 71 ; **anus**, TIV, 130 ; KMA, 298 ; PAD, 106 ; BBS, 297. (Cf. lat. *anus*, fr. *anus*.)

anu-timp v. ANOTIMP

ANXIETATE s. **anexietăţile** *şi suferinţele cele mai infernale*, BCI, 182 ; **anxietate** (**neastîmpărare**), BMN III, 102. (Cf. fr. *anxiété*, lat. *anxietas*.)

AORTĂ s. (Anat.) *arteria cea mare numită* **aorta**, GF, 265v ; **aorta** (ἀορτή), TAO, 68 ; **aorta** (*aorta*), VA, 83 ; **aortă** (*vîna mare a răsuflării*), AR 1835, 91 ; **aortă**, KMA, 362 ; NV, 41 ; PMC I, 179 ; StDR, 17 ; PAD, 151. (Cf. lat. *aorta*, it. *aorta*, fr. *aorte* ; cf. şi ngr.)

AORTIC adj. (Anat.) *plexul* **aortic**, KMA, 528. (< fr. *aortique*.)

aparare v. APARIŢIE

APARAT s. (Anat., Fiz.) *o* **mihánima** *lucrat cu multe roate* ; **mihánima** *lui Copernic*, GN, 47 v, 48r ; **aparatul** *maşinei*, AR 1829, 126 ; **aparat**, SMA, 205 ; IL 1840, 36 ; **aparate** [pl.] AR 1839, 293 ; **aparat** ; **aparaturi**, StFE, 118 ; **aparat**, FBE, 97r ; CA 1851, 85, 87 ; PFHM I, 8 ; PFM, 2 ; PAD, 2 ; TMO, 7r ; **apparat** ; **apparaturi**, CIN, 211, 405 ; **aparat** ; **aparate**, KMA, 4, 5, 6 ; FGF, 7 ; **aparat**, **apareil**, StDR, 17 ; **ap-**

pareil, NV, 155, 191. (Cf. ngr. μηχάνημα, lat. *apparatus*, fr. *appareil* şi *apparat*, germ. *Apparat*.)

aparcil v. APARAT

APARENT adj. **părut** *sa nebăgare de seamă*, AR 1832, 84; *orizonul* **părut**, EGI, 16; **părut** *lui mişcare*, DIR, 118; **părut**, FGE, 9; DF I, 16 v; RIP I, 5; FMK, 90; HMV I, 40; CA 1847, 40; VD, 140; StFE, 64, 154; FDA, 32; CA 1860, 74; **apparent**, NV, 44; *artificiale şi* **părelnice**, CA 1856, 13; *pot să fie şi bucurii* **părelnice**, CA 1862, 111; *formele cristaline ale unui corp nu sînt...* **aparente** *ochiului*, PFHM I, XXXVI; *mărimea lor cea* **aparentă**, PFM, 28; *orizontele* **apparinte**, LMG, 200. (Cf. lat. *apparens*, fr. *apparent*; *părelnic* < *părea* + suf. — *elnic*.)

APARENŢĂ s. **aparinţă**, BMN II, 141; RL, 212; **aparinţa (înfăţişarea)**, BIN, 24; **apparinţă**, NV, 44; CEF, 17; INB 1859, 144. (< fr. *apparence*.)

aparinte v. APARENT

aparinţă v. APARENŢĂ

APARIŢIE s. **appariţie**, NV, 44; **apariţie, aparare**, StDR, 18; **apariţiunile** *bolnăvicioase*, WAM, 80. (Cf. lat. *apparitio*, fr. *apparition*.)

apariţiune v. APARIŢIE

apatie v. ACVATIC

APATIE s. **apatie (neplăcere)**, HMV I, 99; **apatie**, NV, 41; StDR, 18; RL, 34; CEF, 198. (Cf. lat. *apathia*, fr. *apathie*.)

apă de buruieni fierte v. DECOCT

apă de ochi v. COLIR

apă la cap v. HIDROCEFALIE

apăduc v. APEDUCT

apărare v. PROFILAXIE

apăsare v. GRAVITAŢIE, PRESIUNE

apătie v. HIDROSTATICĂ

apeduc, **ape-ducere**, **ape -duciu** } v. APEDUCT

APEDUCT s. **apăduc**, AR 1837, 397; Univ 1845, 38; StDR, 20; **apăducuri**, FGGN, 115; CA 1853, 78; CEG, 35; **apeducuri**, AsL,33; **ape-duciuri**, CD, 4; **ape-duceri**, CD, 20; **apeiduc**, RIP I, 46; **apoducere (canal)**, IL 1841, 251; **acueduc**, KMA, 470; **acueducte**, BMN III, 163; BCI, 108; **apeducte**, BMN II, 141. (Cf. lat. *aquaeductus*, fr. *aqueduc*.)

apeiduct v. APEDUCT

APERITIV adj. (Med.) **aperitiv**, NV, 42; [ape] *disolvente şi* **aperitive**, WAM, 128. (< fr. *apéritif*.)

APERTURĂ s. **apertura** [triunghiului şi a compasului], TGm, 11r, v; TGm II, 12 v. (< lat. *apertura*.)

APETAL adj. (Bot.) NV, 42; BIN, 169; BBS, 25. (< fr. *apétale*.)

APETIT s. **apetita**, *adecă* **voia de a mînea**, FDB, 55; **apetit**, PAM, 34; LB, 25; VA, 60; VD, 3; HMV I, 182; StDR, 18; **appetit**, NV, 45. (Cf. lat. *appetitus*, germ. *Appetit*, fr. *appétit*.)

apetită v. APETIT

aphelium v. AFELIU

apiretiv v. ANTIPIRETIC

apleca v. APLICA

aplecare v. APLICARE, ÎNCLINAŢIE

aplecat v. APLICAT

aplecaţie v. APLICARE

APLICA vb. *proba... să va* **aplicui** *în tot acelaş chip*, GAA, 47v; **aplicuind** *a doua şi a treia regulă*, AsAl, 113; *să* **aplicarisăşte** *la ea înainpunerea care am arătat*, AEG, 37r; *pentru ca să se* **aplicarisască** *aceste la*, GAA, 70 v; *să să înveţe... a* **apleca** *leacurile*, TVM, 17; **apleca**, FAE, 119; AsAl, 48; AsM II, 174; **appleca**, FAE, 127; **aplica**, AsAl, 103; MAR, 77; StDR, 19; OGD, 17; **applica**, NV, 45. (Cf. fr. *appliquer*, lat. *applicare*; *aplicui* < fr. + suf. *-ui*; *aplicarisi* < fr. + suf. — *isi*.)

APLICABIL adj. **aplicabil**, StDR, 18; BRA, 40; LM, 107; WCP, 88; PFM, 150; **applicabil**, NV, 45; CEF, 169. (< fr. *applicable*.)

APLICARE s. *această înainpunere are mai multe* **aplicaţii** *folositoare*, AEG, 50 v; **aplicaţie (întrebuinţare)**, AR 1833, 32; **aplicaţie**; **aplicare**, EGI, 11; PMC II, 8; **aplicaţie**, AR 1834, 111; TIV, 1, 167; AsM, 100; MP, 43; FGE, 10; MPM, 21; StFE, 30; PFHM I, III; PET, 23; BIN, 22; RL, 44; PFM, 146; **aplicaţie, aplicăciune**, StDR, 18; **aplecaţie**, VDA, 5, **applicaţie**, NV, 45; **aplicaţiune**, PFM, 368; **aplicaţioni**, RMS, 72; **aplecare**, SIF, 6; **aplicare**, MAA, 50; LM, 28. (Cf. lat. *aplicatio*, fr. *application*, it. *applicazione*.)

aplicarisi v. APLICA.

APLICAT adj. *închipuiţi-vă* **aplicuită** *figura... pe figura*, AEG, 28v; *parte a matematicii* **aplecate**, RIP I, 2; *bandajele bine* **aplecate**, CD, 11; *regulile* **aplicate**, AsM, 13; *matematica* **aplicată**, PEA, 1; LM, 3.

aplicaţie, **aplicatione**, **aplicaţiune**, **aplicăciune** } v. APLICARE

aplicui v. APLICA

aplicuit v. APLICAT

apoducere v. APEDUCT

APOFIZĂ s. (Anat.) KMA, 18, 21; RMS, 52; PAD, 11, 12. (< fr. *apophyse*.)

APOGEU s. (Astr.) **apóghiumul** *soarelui*, GTS, 18r; **apogeu**, GG, 76; FGF, 67; **apogheu, apogeu**, StDR, 19. (Cf. lat. *apogeus*, ngr. ἀπόγειον, fr. *apogée*.)

apogheu, **apóghium** } v. APOGEU

aponeurozã v. APONEVROZĂ

APONEVROTIC adj. (Anat.) KMA, 78, 167. (< fr. *aponévrotique.*)

APONEVROZĂ s. (Anat.) **aponevroză**, KMA, 3, 216; PHM, 9, 14; TMO, 245 v; **aponeuroză**, PAD, 50, 53. (Cf. fr. *aponévrose*, it. *aponeurosi.*)

APOPLECTIC adj., s. (Med.) **apoplectici (loviți de damla)**, PMC I, 27; *dispoziții* **apoplectice**, WAM, 59. (Cf. fr. *apoplectique*, ngr. ἀποπληκτικός.)

apoplesie v. APOPLEXIE

APOPLEXIE s. (Med.) **apoplixie**, MD I, 24v, 34v; TIV, 33, 53, 60; WMM, 59; **apoplixie** *adică* **eataroi**, MD I, 38v; **cataroiul** *sau* **damlaua** *cea grea*, AI, 4r; **apopiexie**, PMV, 176; MTF, 27r; AR 1832, 200; PPT, 11; SMA, 220; IL 1840, 18; EPD, 322; StDR, 19; FDA, 49, 115; **apoplexis (dambla)**, CA 1854, 43; **apoplesie**, LB, 25; FMK, 92; PMC I, 20; **apoplessie**, RMS, 199. (Cf. ngr. ἀποπληξία, ἀπόπληξις și καταρροή, lat. *apoplexia* și *apoplexis*, fr. *apoplexie.*)

apoplexis, **apoplixie** } v. APOPLEXIE

apos v. ACVATIC

apostemă v. APOSTIMĂ

APOSTIMĂ s. (Med.) **apostimă**, TIV, 57; SMM, 111; EPD, 375; PMC I, 13, 23, 71; TMO, 8r; **apostemă**, TIV, 167, VD, 18; EPD, 339; LMB, 45. (Cf. ngr. απόστημα, fr. *apostème.*). V. **și abces**

apotecar v. FARMACIST

apotecă v. FARMACIE

apotem v. APOTEMĂ

APOTEMĂ s. (Mat.) **apótemă** AEG, 34r, 84r; **apotemă**, AsG, 118; PEG, 123; **apotem** [s.n.], NV, 43. (Cf. ngr. ἀπόθεμα, fr. *apothème.*)

aprig v. ACUT

aprindere v. INFLAMAȚIE

aprindere de stomah v. GASTRITĂ

aprindere plesnitoare v. EXPLOZIE

aprins v. INFLAMATOR

aprinzător v. EXCITANT, INFLAMABIL

aprinzeală v. INFLAMAȚIE

aprobare, **aprobăciune** } v. PROBĂ

apropiat v. APROXIMATIV

apropiație v. APROXIMAȚIE

apropiere v. APROXIMAȚIE, PROPRIETATE

apropietiv, **apropietor**, **apropios**, **aprosimativ** } v. APROXIMATIV

aprosimație, **aprosimațiune** } v. APROXIMAȚIE

aproximat, **aproximatif** } v. APROXIMATIV

APROXIMATIV adj., adv. *această cercare va fi de-a pururea mult mai* **apropietoare** *decît cea dintîi*, GAA, 36 v; *întru adevăr să face numai o prețuire* **apropietă**, GAA, 35 r; *a putut face o* **apropioasă** *socoteală de mărimea*, GG, 2; *numărul* **apropiat** *a romînilor* [este de], CA 1847, 22; *a se găsi raportul* **aproximat** *al circomferenții către diametru*, PGL, 167; *și așa... este o prețuire foarte* **aproximată**, PGL, 167; *pentru a afla rădăcina* **aproximată** *a*, PEA, 174; **aproximativ**, AsG, 271; BRA, 11; BCA, 628; StDR, 19; SAP, 197; PFHM I, 54; LM, 311; PFM, 273; **approximativ**, **approssimativ**, **appropietiv**, NV, 46; **aproximatif**, Agr I, 148. (Cf. lat. *aproximare*, fr. *aproximatif*, it. *approssimativo.*)

APROXIMAȚIE s. *dar a vorbi cu* **apropiere**, *vîntul nu esti cu totul o meteoră*, GF, 151 v; *arată numai cu* **apropiere** *nordul și sudul*, EGI, 18; *am avea măsura ... cu* **apropiere** *de zecine*, AsG, 22; *să afle acest raport prin* **aproximații (apropiere)**, EGT, 31 v; *pentru* **aproximații** *sau* **apropieri** *ale perioadelor*, FAE, 53; **aproximație**, PGL, 167; PEA, 168; PPD, 161; StDR, 20; PET, 79; PAR, 84; **approximație**, **approssimație**, **appropiație**, NV, 46; **aprosimațiune**, PFM, 479. (Cf. fr. *approximation*, it. *appossimazione*, lat. *approximatio.*)

APSIDĂ s. (Astr.) **apside** [pl.], NV, 46. (< fr. *apside.*)

APTERĂ s., adj. (Zool.) **apteră**, SIN, 79; NV, 46; **insectele fără de arepi** (*aptera*) MIN, 116. (Cf. lat. *aptera*, fr. *aptère.*)

apusal v. OCCIDENTAL

AR s. [Unitate de măsură], FAE, 58; NV, 401; BCA, 630. (< fr. *are.*)

ARABIL adj. (Agr.) *despre lucrarea pămînturilor* **arătoare**, SEC, 18; **arabil**, NV, 47; BRA, 57; CA 1861, 73. (Cf. lat. *arabilis*, fr. *arable.*)

aracnidă, **arahneidă** } v. ARAHNIDĂ

ARAHNIDĂ s. (Zool.) **arahnide** *sau* **painjini**, CIN, 203; **animale painjinoase**, CIN, 12; **arahnoide**, StIN, 66, 129; BIN, 225; **arahneide**, **arahnide**, NV, 47; **araenide**, BIN, 421; **arachnide**, MIN, 119. (Cf. lat. *arachnoidea*, fr. *arachnide.*)

ARAHNOIDĂ s. (Anat.) **arahnoidă**, KMA, 473; **arahnoidea**, PAD, 176. (< fr. *arachnoïde.*) V. **și arahnidă**

arangement v. ARANJAMENT

ARANJAMENT s. **aranjamente** [ale numerelor], AsM, 130; AsAl, 15; **arangiamente (orînduieli)**, BIN, 156; **arangement**, PFM, 30, 158. (< fr. *arrangement.*)

arăta v. DEMONSTRA

arătare v. DEMONSTRAȚIE, FENOMEN, TEORIE

arătătoare v. EXPONENT

arătător v. CÎT, EXPONENT

arător v. ARABIL

ARBITRAR adj. **arbitrar**, NV, 47; PET, 159; **arbitrariu**, StDR, 20; *un alt punct* **arbitrariu**, PEG, 175; *coardele acestea nu sînt* **arbitrarii**, PFM, 99. (< fr. *arbitraire*.)

arbitrariu v. ARBITRAR

ARBORESCENT adj. (Bot.) CEG, 105. (< fr. *arborescent*).

ARBUST s. (Bot.) **arbuşti**, BCA, 8; *despre* **arbuste** *şi ierburi*, BBS, 211. (< fr. *arbuste*.)

ARC s. (Mat.) **arc**, HEA, 139; WGT, 8 r; SIF, 102; AEG, 4r; LA, 8r; VDA, 7; PGL, 45; AsG, 6; PET, 30; **arcuri** FAT, 66r; LT, 5v, 11v; EGT, 5v; LA 8r; **arce**, AEG, 4r, 18r; AsG, 25; MP, 22, 45; PET, 4.

ARCADĂ s. (Anat.) **arcadele** *alveolere*, KMA, 271; **arcada** *sprincenii*, KMA, 93; **arcadă**, PAD, 160. (< fr. *arcade*.)

arehipelag } v. ARHIPELAG
areipeleag }

ARCTIC adj. (Geogr.) [pol] **arcticos**, GN, 6v; WGT, 88v; DIP, 4v; CISG, 145; **artico**, GF, 182r; **artic**, GF, 181 v; HOG, intr., 2; PDG, 50v; AR 1832, 326; StFE, 142; **arcticese**, CISG, 116, 138; **aretic**, SVC, 25; GTS, 11r; GG, 84; RIP I, 23; NV, 48; StDR, 22; BMN II, 145; LMG, 183; FGF, 24. (Cf. ngr. ἀρκτικός, it. *artico*, lat. *arcticus*, fr. *arctique*, rus. арктический.)

arcticese } v. ARCTIC
arcticos }

arcuit v. CURB

ARDEZIE s. (Geol.) StIN, 7; StDR, 21. (Cf. lat. *ardesia*, fr. *ardoise*.)

areomăsură v. AREOMETRU

areometreo v. AREOMETRU

AREOMETRU s. (Fiz.) **areométreo**, GF, 30r; **areometru**, MVV, 96; StFE, 54; RMS, 81; PFM, 97; **cumpăna idrostatică** *sau* **ariometrul**, CIN, 342; **areomăsurile** *spre aflare desimii unui trup curgători*, DF I, 55v. (Cf. ngr. ἀραιόμετρον, it. *areometro*, germ. *Aräometer*, fr. *aréomètre*.)

arghil } v. ARGILĂ
argil }

ARGILĂ s. (Geol.) **argillă**, SIN, 27, 30, 31; SV, 2; **argilă**, FDB, 80; LB, 30; FGE, 56; FBE, 111r; StDR, 24; **argil** [s. n.], PMC II, 131; PFHM I, 3; WAM, 62; RL, 313; BIN, 63; **arghil**, CIN, 363, 428; **arghilă**, FBE, 99v. (Cf. lat. *argilla*, fr. *argile*.)

ARGILOS adj. (Geol.) *pămînturi* **argilloase**, SIN, 28; **argilos**; FBE, 111r; WAM, 131; Agr I, 155. (Cf. lat. *argillosus*, fr. *argileux*.)

argint viu v. MERCUR

ARGUMENT s. **argumenturi**, VA, 135; **argument**, GG, IX; NV, 48; StDR, 21; **argumente**, BMN I, 41; BIN, 1; RL, 119; **arguminte**, RIP I, 16; **argumînt**, FML 1847, 11. (Cf. lat. *argumentum*, fr. *argument*.)

ARGUMENTARE s. **argumentaţie**, NV, 48; StDR, 21; **argumentaţiune**, RMS, 9. (Cf. fr. *argumentation*, lat. *argumentatio*.)

argumentaţie } v. ARGUMENTARE
argumentaţiune }

argumint } v. ARGUMENT
argumînt }

arhipel v. ARHIPELAG

ARHIPELAG s. (Geogr.) **arhípelag**, CIL, 17r; **arhipélagos**, DC I, 114r, 159r; **arcipeleag**, GF, 169v; **arhipélag**, HOG, 18; AR 1829, 14; **arhipelăgos**, CISG, 145; **arşipelag**, PCB, 83; **arhipél**, AR 1829, 62; **arhipel**, AR 1829, 137; IL 1841, 369; GGV, 70, FGGN, 53, 129; **arhipelag**, EG, 4; GG, 122; AR 1834, 119; GTS, 23 v; AMG, 7; FGE, 78; RIP I, 39; FGF, 34; **arehipelag**, GG, 58. (Cf. ngr. ἀρχιπέλαγος, it. *arcipelago*, fr. *archipel*.)

arhipelagos v. ARHIPELAG

arhitrav v. ARHITRAVĂ

ARHITRAVĂ s. (Arhit.) **arhitravul**, VDA, 13. (< fr. *architrave*.)

arie v. SUPRAFAŢĂ

ariometru v. AREOMETRU

aripoasă v. SAMARĂ

ARITMETIC adj. *pródos* **aritmeticese**, WGT, 181 r; *lucrări* **aritmeticeşti**, AsA, 4 r; *tmplinirea* **aritmeticească**, LT, 77 v; **aritmetie**, HEA, f. t.; AR 1829, 142 [şi în numeroase locuri, după 1830]. (Cf. lat. *arithmeticus*, ngr. ἀριθμητικός, fr. *arithmétique*; *aritmeticesc* creat cu suf. *-icesc*; cf. şi rus. арифметический.)

ARITMETICĂ s. **aritmetică**, DMA, f. t.; SIA, f. t.; MA, 3 r; HEA, 1; PA, 1; AsA, 4 r; LA, 4 r [şi în multe locuri, după 1830]; **aritmitică**, GAP, 4 v. (Cf. lat. *arithmetica*, ngr. ἀριθμητική, fr. *arithmétique*.)

aritmeticese v. ARITMETIC

ARITMETICEŞTE adv. *rădăcină ... a trage din număr întreg* **aritmiticeşte**, FAT, 216 r; **aritmeticeşte**, EGT, 66 r [şi în numeroase locuri, după 1830.]

aritmitică v. ARITMETICĂ

aritmiticeşte v. ARITMETICEŞTE

ARMILAR adj. (Astr.) *sfera* **armilaricească**, GTS, 11 r; *globul lumesc au* **armilar**, GG, 65; *sfera* **armillarie** *a lumii*, FGF, 7. (< fr. *armillaire*.)

armilaricese v. ARMILAR

arpentagiu v. ARPENTAJ

ARPENTAJ s. (Mat.) **arpentagiu**, PEG, 145, 269. (< fr. *arpentage*.)

ARPENTOR s. (Mat.) MP, 14, 46, 87; PEG, 270; PFM, 240. (< fr. *arpenteur*.)

ARSENIC s. (Chim.) **arsenicón**, DC I, 154 v; CISG, 130; **arsenic**, GF, 200 r; SIN, 25, 40; SV, 2; FDB, 89; AR 1829, 83; CIN, 453, PFHM I, 38; BIN, 55. (Cf. ngr. ἀρσενικόν, lat. *arsenicum*, fr. *arsénic*.)

ARSENICAL adj. (Chim.) *medicamente* **arsenicale**, RMS, 56. (< fr. *arsénical*.)

arsenicon v. ARSENIC

ARSENIOS adj. (Chim.) *acid* **arsenios**, PFHM I, 38, 166. (< fr. *arsénieux*.)

arsură înfocată v. FLEGMON
arşie v. VERTEBRĂ
arşipelag v. ARHIPELAG
ARTERĂs. (Anat.) **artirie**, MD I, 24 r ; **arteria**, [pl.] **arterii**, PAM, 11 ; **artirie**, GF, 251 r ; FMK, 172 ; **arterie**, [pl.] **arterii**, GF, 258 v ; TAO 67 ; POS, 231 ; VA, 82, 83, 84 ; AR 1830, 434 ; TIV, 37, 151 ; SS, 2 ; StIN, 61, 62 ; EOI, 98 ; PMH, 10, 129 ; EPD, 409 ; PMC I, 202 ; StDR, 22 ; TMO, 9 v ; TCC, 13 r ; **artiră**, [pl.] **artire**, KMA, 9, 360 ; PAD, 104, 146 ; **arteră**, [pl.] **artere**, NV, 50 ; RMS, 173, 254 ; WAM, 7 ; CEF, 205. (Cf. ngr. ἀρτηρία, lat. *arteria*, fr. *artère*, germ. *Arterie*, rus. артерия.)
ARTERIAL adj. (Anat.) [sînge] **arterios** (*arteriosus*), VA, 91 ; **arterios**, *care este de natura arterei*, NV, 50 ; **arterial**, KMA, 9, 355 ; PMH, 14 ; NV, 50 ; PFHM I, 124 ; WCP, 155 ; TMO, 9 r ; *sistema* **arterielă**, FDA, 99. (Cf. lat. *arteriosus*, fr. *artériel* şi *artérieux*.)
arterie v. ARTERĂ
arteriel v. ARTERIAL
ARTERIOLOGIE s. (Anat.) NV, 50. (< fr. *artériologie*.)
arterios v. ARTERIAL
ARTERIOTOMIE s. (Anat.) PMH, 2 ; WCP, 160 ; WMM, 62. (< fr. *artériotomie*.)
ARTEZIAN adj. *puţuri* **arteziane**, AR 1832, 88 ; Prop, 210 ; *puţ* **artezian**, MN 1836, 45 ; AR 1841, 332 ; Univ 1846, 109 ; *izvoare* **ţîşnitoare**, MN 1836, 45, 46 ; *fîntîni* **aruncătoare**, RIP I, 291 ; *fîntîni* **săritoare**, DF I, 57 v ; RIP I, 279 ; StFE, 43 ; *fîntîni* **săltătoare**, IL 1840, 35. (< fr. *artésien*.)
artic } v. ARCTIC
artico }
ARTICULA vb. *care se* **articulă** *cu apofiza*, KMA, 27 ; *se* **articulează** (**formează încheieturi**), BIN,401 ; **articuiînd** *vorbe omeneşti*, BIF, 11. (< fr. *articuler*.)
ARTICULAR adj. (Anat.) KMA, 21 ; RMS, 276 ; PAD, 7, 164 ; TCC, 5r. (< fr. *articulaire*.)
ARTICULARE s. **articulaţia** *sunetelor*, KMA, 278 ; **articulaţie**, NV, 50 ; **articulaţie**, **articulăciune**, **articulare**, StDR, 23 ; *sunetul glasului*, **articularea** *sa*, CEF, 167. V. şi **articulaţie**
ARTICULAT adj. *schelet* **închiotorat**, CIN, 13 ; StIN, 117 ; *tonurile* **articulate** [ale vorbirii], VA, 204 ; *animale neosoase* **articulate**, StIN, 118 ; *membre* **articulate**, *adică compuse de mai multe bucăţi mobile*, BIN, 429. (Cf. lat. *articulatus*, fr. *articulé*.)
ARTICULAŢIE s. (Anat.) *oasele cu* **închieturile** *sale*, SIN, 85 ; **legăturile** *care leagă oasăle*, TAO, 63 ; **articulaţiile** *sau* **închieturile**, KMA, 126 ; **articulaţie**, KMA, 53 ; NV, 50 ; PAD, 6, 17, 28 ; TCC, 5 v ; **articulaţiuni** (**închieture**), RMS, 142 ; **articulaţiune** (*glesne*), IBN 1859, 130. (Cf. lat. *articulatio*, fr. *articulation*). V. şi **articulare**
articulaţiune v. ARTICULAŢIE
articulăciune v. ARTICULARE
ARTIFICIAL adj. **meşteşuguitele** *sferi* ; *sferile cele* **meşterşuguite**, GN, 6 r, 7 v ; *magneturi* **meşteşugite**, AR 1829, 137 ; **artificiale** (**cu meşteşug**), MVV, 34 ; **artificial**, EGI, 9 ; VDA, 22 ; RIP I, 26 ; NV, 50 ; BMN III, 61 ; RMS, 168 ; PFHM I, V ; CA 1855, 142 ; BIN, 68, 157 ; PFM, 12, 423 ; **artifiţial**, CIN, 426 ; FGE, 9 ; BRA, 26 ; ATI, 19 ; LMG, 188. (Cf. lat. *artificialis*, it. *artificiale*, fr. *artificiel*.)
artificialemente v. ARTIFICIALMENTE
ARTIFICIALMENTE adv. **artificialemente**, PFHM, I, 170 ; PFM, 211. (< fr. *artificiellement*.)
ARTIFICIOS adj. [ghipsul] *se întrebuieşte la facirea lucrurilor* **artificioase**, StIN, 6 ; **artificios**, NV, 50 ; StDR, 23 ; *balsamurile ...* **măiestrite** (**artificioase**), PMC II, 24. (Cf. lat. *artificiosus*, it. *artificioso*, fr. *artificieux*.)
artifiţial v. ARTIFICIAL
artiră }
artirie } v. ARTERĂ
artrit v. ARTRITĂ
ARTRITĂ s. (Med.) **artritis**, AR 1830, 240 ; DIR, 102 ; AR 1838, 205 ; SMA, 112 ; HMV II, 84 ; EPD, 395 ; VABA, 15 ; **artrit**, PMC I, 24 ; FDA, 12 ; WAM, 107. (Cf. lat. *arthritis*, ngr. ἀρθρῖτις, fr. *arthrite*.)
ARTRITIC adj. (Med.) AR 1829, 68 ; EAM, 42 ; PMC II, 69 ; FDA, 29 ; CA 1862, 19. (Cf. ngr. ἀρθριτικός, lat. *arthriticus*, fr. *arthritique*.)
artritis v. ARTRITĂ
aruncător v. ARTEZIAN
arzător v. CAUSTIC, COMBUSTIBIL, INFLAMABIL
asăuinţă v. PROPRIETATE
asbest v. AZBEST
ascarid v. ASCARIDĂ
ASCARIDĂ s. (Zool.) **ascáridele** [sg. art.], SIN, 83 ; **ascáridă**, SV, 2 ; **ascaris**, CIN, 217 ; **ascaridul** *vermicular*, RMS, 74. (Cf. lat. *ascaris* sau *ascarida*, fr. *ascaride*.)
ascaris v. ASCARIDĂ
ascendant v. ASCENDENT
ASCENDENT adj. *progresie* **eresceătoare**, GAA, 129 v, 133 v ; PEA, 176 ; AsM II, 162 ; LM, 286 ; *curant* **ascendant**, PFM, 156, 313. (Cf. lat. *ascendens*, fr. *ascendant*.)
aseuţitate v. GRAVITATE
asemăna v. COMPARA
asemănare v. ASIMILAŢIE, COMPARAŢIE, EGALITATE
asemănător v. ASIMILAT, OMOLOG
asemelinie v. PARALELĂ
asemenea v. EGAL
asemenea lăturat v. ECHILATERAL
asemenie v. ANALOGIE, EGALITATE

ASFALT s. (Geol.) **asfalto** *este o suptstare ceroasă şi smoloasă*, GF, 201 r ; **asfaltul** *sau* **răşina de pămînt**, SIN, 37 ; SV, 2 ; **asfalt**, CIN, 397 ; AR 1838, 162 ; StIN, 21 ; StDR, 25 ; BIN, 60. (Cf. it. *asfalto*, lat. *asphaltus*, germ. *Asphalt*, fr. *asphalte*.)

asfalto v. ASFALT

asfisie v. ASFIXIE

ASFIXIE s. (Med.) **asphyxie**, TVM, pgf. 494 ; **asfixie**, FMK, 93 ; EPD, 277, 295 ; PFHM I, 18 ; RMS, 21 ; BBS, 297 ; **asfisie**, RMS, 21 ; **asfissie**, RMS, 27, 210 ; **asfixiune**, PFHM I, 102 ; **înnecăciune** (**asfissie**), BBS, 3. (Cf. fr. *asphyxie*, it. *asfissia*.)

asfixiune v. ASFIXIE

ASIMILA vb. **assimila**, NV, 51 ; *plantele se* **asimilă** *prin*, BRA, 24 ; *plantele îşi* **asimilează** *carbonul*, Agr I, 247. (< fr. *assimiler*.)

ASIMILABIL adj. BRA, 25. (< fr. *assimilable*.)

asimilare v. ASIMILAŢIE

ASIMILAT adj. *nu fură* **asimilaţi** *cu cele trei clase*, RL, 72 ; *părţi adevărat* **asimilate** *adecă asemănătoare corpului*, BCI, 80.

ASIMILAŢIE s. **asămănarea** (*assimilatio*), PAM, 30 ; VA, 77 ; **asimilaţia** *sau* **nutriciunea**, CER, 3 r ; *această lucrare să numeşte a* **însuşirei** *sau a* **asimilaţiei**, SMA, 110 ; **assimilaţie** ; **assimilare**, NV, 51 ; **asimilaţie**, BRA, 30 ; WAM, 156 ; CA 1862, 20 ; **asimilaţie** (**însuşire**), WMM, 28 ; **asimilaţiune**, BMN III, 203 ; BCI, 80 ; **assimilaţiune**, BBS, 1. (Cf. lat. *assimilatio*, fr. *assimilation*.)

asimilaţiune v. ASIMILAŢIE

asistant v. ASISTENT

ASISTENT adj., s. **asistenţi** *sau* **practicianţi** [la spital] ; *medicii şi hirurgii, precum şi* **asistenţii** *lor* ; **azistent**, CD, 9, 43, 106 ; *medic* **asistent**, VH, 80 ; **assistant**, NV, 51. (Cf. lat. *assistens*, it. *assistente*, rus. ассистент, fr. *assistant*.)

asmă v. ASTMĂ

asociaciune v. REGULĂ (**de asociaţie**)

ASOLAMENT s. (Agr.) **asolementuri**, IVA, 2. (< fr. *assolement*.)

asolement v. ASOLAMENT

asorbire v. ABSORBŢIE

absorbitor v. ABSORBANT

ASPERSIUNE s. *duşa de* **asperziune** *sau de raze, adică cădere de apă pe trup dintr-un loc înalt*, FDA, 31. (< fr. *aspersion*.)

asperziune v. ASPERSIUNE

ASPIRA vb. **aspirare**, *a trage aerul în gură, a răsufla*, NV, 51 ; *a căror plămîni prea slabi refuză a* **aspira**, RMS, 107 ; **aspiră** *apa*, PFM, 180 ; **aspiră** *oxigenul*, WCP, 39. (< fr. *aspirer*.)

ASPIRANT adj. *pompă* **aspirantă**, PFHM I, 159 ; PFM, 111. (< fr. *aspirant*.)

ASPIRATOR s. **aspiratorul** [unui aparat], PFHM I, 59. (< fr. *aspirateur*.)

ASPIRAŢIE s. *tub ... în care se trage prin* **aspiraţie** *phosphorul topit*, PFHM I, 37 ; *supapa de* **aspiraţie**, PFM, 79 ; **aspiraţiunea** *pe nas*, RMS, 106 ; **aspiraţiune**, RMS, 122. (< fr. *aspiration*.)

aspiraţiune v. ASPIRAŢIE

ASTATIC adj. (Fiz.) *ac magnetic ...* **astatic**, StFE, 136 ; **astatie**, RL, 386 ; PFM, 250. (Cf. fr. *astatique*, germ. *astatisch*.)

ASTENIC adj. (Med.) *patimi* **astenice** (**slăbicioase**), PMC I, 2. (Cf. fr. *asthénique*, ngr. ἀσθενικός.)

ASTENIE s. (Med.) EPD, 107 ; NV, 51. (Cf. ngr. ἀσθένεια, fr. *asthénie*.)

asterezmus, **asterism** } v. CONSTELAŢIE

ASTEROID s. (Astr.) *planete mici care se cheamă* **asteroide**, BMN II, 123. (< fr. *astéroïde*.)

astîmpărat v. TEMPERAT

astm v. ASTMĂ

ASTMĂ s. (Med.) **astma** *adică* **năduh**, MD I, 98 v ; **greutatea răsuflării** (*asthma*), PAM, 25 ; **astmu** (*stat în care nu poate omu bine răsufla*), TVM, 32 ; **astmă**, TIV, 48, 167 ; **astmă** *umedă* (**năduşeală**), PMC 1, 25 ; **astmul** (**năduful**), RMS, 110 ; *pentru* **năduşală** (*asthme*), DDI, 19. (Cf. lat. *asthma*, ngr. ἄσθμα, it. *asma*, fr. *asthme*.) V. şi **dispnee**

ASTRAGAL s. (Anat.) KMA, 81 ; PAD, 42, 43. (< fr. *astragale*.)

astremitate v. EXTREMITATE

ASTRINGENT adj. *doctorii* **strîngătoare**, FDB, 51 ; **adstringhent**, CIN, 390, 415 ; **adstringent**, BMN III, 156 ; INB 1859, 107 ; **astringent**, StIN, 11 ; PMC II, 9 ; StDR, 25 ; FDA, 171, WAM, 61 ; PFHM I, 123 ; TCC, 16 v ; *gust* **astringător**, CN, 46 ; **astrîngător**, PMC II, 11. (Cf. lat. *adstringens* şi *astringens*, fr. *astringent*.)

ASTRINGENŢĂ s. **astringenţa** (**strîngătura**), WMM, 22. (Cf. fr. *astringence*.)

astrîngător v. ASTRINGENT

ASTROLAB s. (Astr.) **astrolávion**, LA, 12 r ; TGm, 7 v ; TGm II, 5 v, 33 v ; **astroláviu**, TGm, 7 v ; **astrolabion**, EGT, 10 r ; **astrolabiu**, StDR, 25 ; BMN II, 52 ; **astrolab**, EGT, 8r, 43 v ; IL 1841, 13 ; NV, 51. (Cf. ngr. ἀστρολάβιον şi ἀστρολάβος, lat. *astrolabus*, fr. *astrolabe*.)

astrolabion, **astrolabiu**, **astrolavion**, **astrolaviu** } v. ASTROLAB

ASTROLOG s. *fără sfatu* **astrologhilor**, DC IV, 88 r ; **astrolog**, AR 1837, 174 ; EOI, 68 ; HMV I, 12 ; NV, 51. (Cf. lat. *astrologus*, ngr. ἀστρολόγος, rus. астролог, germ. *Astrolog*, fr. *astrologue*.)

astrologhie, **astrologhieese** } v. ASTROLOGIC

astrologhie v. ASTROLOGIE

ASTROLOGIC adj. **astrologhicesc**, AR 1829, 178; **astrologhic**, HMV I, 193. (Cf. **ngr.** ἀστρολογικός, germ. *astrologisch*, fr. *astrologique*; *astrologhicesc* < ngr., fr. + suf. *-icesc*; cf. și rus. астрологический.)

ASTROLOGIE s. **astrologhie**, TVM, 11; **astrologie**, NV, 51; StDR, 25. (Cf. ngr. ἀστρολογία, lat. *astrologia*, fr. *astrologie*.)

ASTRONOM s. DC I, 165 v; GF, 12 r; HOG, 83; SIF, 122; CISG, 115; AEG, 5 r; PCB, 12; NV, 52, StDR, 25. (Cf. lat. *astronomus*, ngr. ἀσνρονόμος, it. *astronomo*, rus. астроном, fr. *astronome*.)

ASTRONOMIC adj. **astronomicesc**, GF, 131 r, 171 v; WGT, 8 r; AR 1829, 178; SVC, 3; DF I, 44 r; **astronomie**, AR 1829, 141; EGI, 1; MN 1836, 48; CA 1844, 39; NV, 52; PFM, 476. (Cf. lat. *astronomicus*, ngr. ἀστρονομικός, it. *astronomico*, fr. *astronomique*; *astronomicesc* < lat., it., ngr., fr. + suf. *-icesc*; cf. și rus. астрономический.)

astronomicesc v. ASTRONOMIC

ASTRONOMIE s. **astronómie**, GF, 98 v; HOG, 32; HEA, pf.; CDA, 180; **astronomie**, PAC, 57 v; DC III, 6 v; DC IV, 85 v; PA, 9; CDA, 6; POS, 55; PCB, 115; EGI, 4; MN 1836, 22; RIP I, 2; NV, 52; StDR, 25. (Cf. lat. *astronomia*, ngr. ἀστρονομία, it. *astronomia*, rus. астрономия, fr. *astronomie*.)

ASTRU s. (Astr.) **astrele** *sau stelele mari*, Univ 1845, 21; **astru**, *stea*, NV, 51; *revoluția* **astrelor**, PFM, 41. (< fr. *astre*.)

astupare v. CONSTIPAȚIE, OBSTRUCȚIE

asudare v. TRANSPIRAȚIE

asupra fierbinților v. ANTIFLOGISTIC

așezare v. POZIȚIE

așezământ v. SEDIMENT, SISTEM

așezător v. SESIL

ATAC s. (Med.) **ataeuri**, *apucări* [ale boalei], MTF, 27 r; **ataeurile** [boalei], VABA, 24; **atae** (*întipărire*) [a răcelii], FDA, 7. (Cf. fr. *attaque*, it. *attaco*.)

ATACA vb. *înrîuriri psihice* **atacarisesc** *sistema pielii*, SMA, 189; **atacarisesc** *organele lor*, EOI, 122; *spre a* **ataca** *metalele*, PFHM I, 108. (Cf. fr. *attaquer*, it. *attacare*; *atacarisi* < fr. sau it. + suf. *-isi*.)

atacarisi v. ATACA

atacarisit v. ATACAT

ATACAT adj. **atacarisit**, DIR, 89; EPD, 407; **atacat**, WAM, 174.

atelie v. ATELIER

ATELIER s. **atelie** (**fabrică mică**), AR 1832, 129; **atelie**, StDR, 25; **atelii** [pl.], FMIL 1847, 192; CA 1856, 11, 71; RL, 83, 345. (< fr. *atelier*.)

atingătoare v. TANGENTĂ

atingător v. TANGENT

atingere v. CONTAGIUNE

atîrnare v. COEZIUNE

atîrnari v. SUSPENSOR

atîrnător v. DEPENDENT, NIVELĂ

atlandic v. ATLANTIC

atlante v. ATLAS

ATLANTIC adj. (Geogr.) **atlantic**, GF, 147 r, v; HOG, 6; GIA I, 5 r; CDA, 8; AR 1839, 126; EG, 5; EGI, 38; **atlandic**, CR 1829, 124; EOI, 333; **atlanticese**, FD I, 120. (Cf. ngr. ἀτλαντικός, it. *atlantico*, fr. *atlantique*.)

atlanticese v. ATLANTIC

ATLAS s. **I.** (Geogr.) **atlas**, HOG, 79, LB, 39; EGI, 2; GG, 67; FGGN, 3; RIP I, 38; NV, 52,; StDR, 25; **atlasuri** *gheografice*, AR 1832, 298; **atlante**, FGF, 8; [pl.] **atlanți**, LMG, 190. **II.** (Anat.) **vertebra cerbicală** *sau* **atlasul**, KMA, 27; **atlas**, PMC I, 198; PAD, 24. (Cf. ngr. ἄτλας, it. *atlante*, fr. *atlas*.)

atmosferal v. ATMOSFERIC

ATMOSFERĂ s. **I.** (Geogr.) **atmosferă**, GN, 5v; GF, 13r, 126r; SIF, 56; CISG, 115, 147; MVV, 4, 27; FDB, 53; VA, 106; VD, 44; GG, 75, 107; CIN, 250; RIP I, 2; NV, 56; StDR, 25; **II.** (Fiz.) *aburul se face puternic ca la 36—40 de* **atmosferi**, IL 1840, 36. (Cf. **ngr.** ἀτμοσφαῖρα, lat. *atmosphaera*, it. *atmosfera*, rus. атмосфера, germ. *Atmosphäre*, fr. *atmosphère*.)

ATMOSFERIC adj. **atmosferic**, MVV, 67; VA, 58; AR 1831, 468; FAE, 127; CIN, 335; FilDA I, 1; StFE, 55; StDR, 26; PFHM I, 2; RL, 24; **atmosfericese**, CISG, 147; [aerul] **atmosferal**, FD I, 66. (Cf. lat. *atmosphaericus*, ngr. ἀτμοσφαιρικός, germ. *atmosphärisch*, fr. *atmosphérique*; *atmosfericesc* < ngr., germ., lat. + suf. *-icesc*; cf. și rus. атмосферический.)

atmosfericese v. ATMOSFERIC

atoema v. COMPARA

atoemare v. COMPARAȚIE, PROPORȚIE

ATOM s. (Fiz., Chim.) **atom**, TIV, 167; EOI, VI; EPD, XXXVI; Prop, 212; NV, 52; StDR, 26; BMN III, 9; BIN, 15; PFM, 19; **atomă**, RL, 351; PFM, 3; *părticele ce se numesc* **părțici (atomi)**, DF I, 2v; **atom, moleculă**, NV, 52; **molecule** *sau* **atome**, PFHM I, XI; **atomuri**, FBE, 65 v; IL 1841, 339; **atome**, Prop, 212, BMN I, 44; RL, 389; INB 1859, 26, 34; **atoame**, CA 1853, 31; **atomi**, StFE, 7, 140. (Cf. lat. *atomus*, ngr. ἄτομον, it. *atomo*, fr. *atome*, germ. *Atom*.) V și **moleculă**

atomă v. ATOM

ATOMIC adj. **atomicese, de atom**, TIV, 167. (Cf. ngr. ἀτομικός, fr. *atomique*; *atomicesc* < ngr. sau fr. + suf. *-icesc*.)

atomicese v. ATOMIC

ATONIC adj. (Med.) MAR, 40; PMC I, 185; FDA, 38. (< fr. *atonique*.)

ATONIE s. (Med.) AR 1838, 205; PMC I, 81; StDR, 26; RMS, 143, 338; WAM, 61, 114. (< fr. *atonie*.)

ATRACTIV adj. *electricita esti un feliu de putere* **trăgătoare**, GF, 74v; *puterea lui cea* **trăgătoare**, AR 1829, 138; *putere* **atrăgătoare**, DF I, 3r, 7v; StFE, 7; *putere* **atractivă**, SVC, 6,8; IL 1841, 329, 337; AsL, 55; Prop, 211; BMN II, 6; LMG, 182. (Cf. lat. *attractivus*, fr. *attractif*.)

atractos v. AXĂ

ATRACŢIE s. *ceţile sînt lucruri de la* **tragirea** *soarelui*, GF, 9v; *toţi acum ştiu că ieşirea şi întoarcerea mării vine pricinuită de la* **tragirea** *lunii*, GF, 230r; *puterea* **tragerii**, *cu care să luminez şi să trag între dînsele* [corpurile cereşti], POS, 97; *putere de* **tragere** [a magnetului], AR 1829, 138; *legile* **atragerii** *sau a aplecării ce au trupurile între dînsele*, AR 1831, 468; *rotăciunea stropurilor vine de la* **atragerea** *părticelelor care sub figura rotundă e mai mare*, DF I, 8r; **atragerea** *soarelui şi a lunii*, RIP I, 44; **atragerea** *moleculară*, Prop, 203; *despre* **atragerea** *hemică*, StFE, 63; **atragere**, StDR, 26; **atracţie (tragere)** *către pămînt*, AsG, 237; **atracţie** *sau* **atragere**, GPG, 64; **atracţie**, IL 1841, 337; MPM, 1; BIN, 17; PFM, 11, 229; **attracţie (tragere de sine)**, CIN, 5; **attracţie**, NV, 53; **atracţiune**, BMN I, 10, 20; **attracţiune**, FGF, 30. (Cf. lat. *attractio*, fr. *attraction*.)

atracţiune v. ATRACŢIE

ATRAGE vb. *aşé magnetul* **trage** *oţelul şi acesta îngreunează asupra lui*, GF, 74v; **atrage**, StDR, 26; *elemente puternice care ne* **atrag**, BMN II, 185; *şi* **attrage** *luarea aminte*, RL, 63; *magnetul* **atrage** *fierul*, PFM, 229. (Calc după fr. *attirer* sau it. *attrarre*.) V. şi **gravita**

atragere v. ATRACŢIE

atrăgător v. ATRACTIV

ATROFIE s. (Med.) EAM, 148; SMA, 128; NV, 52; PMC I, 29, 63; CA 1855, 143; WCP, 287. (Cf. lat. *atrophia*, ngr. ἀτροφία, fr. *atrophie*.)

aţă v. FIBRĂ

aţid v. ACID

aţiditate v. ACIDITATE

aţîtare v. EXCITARE

aţîtător v. IRITANT

aţuţă v. STAMINĂ

AUDITIV adj. (Anat.) *nerv* **auditiv**, KMA, 472; *canalul* **auditiv**, RMS, 367; *aparatul* **auditiv**, TMO, 285r; *nervul* **auzitor**, PMC I, 46; *nervul* **auditor**, PAD, 184. (< fr. *auditif*.)

auditor v. AUDITIV

audomen v. ABDOMEN

aura născătoare v. POLEN

AURICUL s. (Anat.) **urichiuţa** *dreaptă a inimii*, GF, 265r; [inima are] *două cămeri şi două* **urechi**, SIN, 89; *inima se împarte în două* **urechi**, *în două cămări şi în doi folcuţi*, TAO, 67; **urechile** *inimii* (*atria*), VA, 80; **orecleta** *şi ventriculul* [inimii], KMA, 8; **oriete** *sau* **anticamere**, PAD, 144. (Cf. lat. *auricula*, germ. *Herzohr*, fr. *auricule şi oreillette*.)

AURICULAR adj. (Anat.) [artera] **auriculară** *profundă*, PAD, 115. (< fr. *auriculaire*.)

AURORĂ s. (Geogr.) *colorii cei frumoşi cu carii este împodobită* **zioara** *de miazănoapte*, SIF, 122; *strălucirea cea luminoasă a* **aurorii**, CR 1829, 217; **aurora (ziora)** *nopţiară*, DF III, 38v; **aurora** *boreală*, GG, 112; AR 1837, 390; StFE, 180; BMN III, 119; **aurora**, NV, 54; StDR, 27; **aurora** *sau* **ziorile**, FGF, 25. (Cf. lat. *aurora*, fr. *aurore*.)

ausiliar v. AUXILIAR

AUSTRAL adj. (Geogr.) *ocheanul* **austral (de miazăzi)**, AR 1832, 128; **austral**, EG, 5; EGI, 16; GG, 50; FGE, 15; AsL, 65; Univ 1845, 34; StFE, 181; NV, 54. (< fr. *austral*; cf. şi lat. *australis*.)

AUSTRU s. (Geogr.) *de la* **austru** *la crivăţ*, GN, 38v; *polos a* **austrului**, DIP, 5r; **austru** [vîntul], GSP I, pf.; **austru** [vînt de sud], LB, 41; *vîntul* **austrul**, POS, 71; **austrul** [vînt], FGF, 19. (Cf. lat. *auster*, *-tri*, it. *austro*.)

autoclav v. AUTOCLAVĂ

AUTOCLAVĂ s. (Fiz.) **autoclavul** *ce dă aburul*, PFM, 204. (< fr. *autoclave*.)

AUTOMAT s. **automat** *să numeşte un om sau altceva de lemn care este alcătuit mehaniceşte încît să mişcă sau joacă sau face altceva singur*, CR 1829, 237; **automat**, NV, 55; StDR, 22. (< fr. *automate*.)

AUTOMIŞCARE s. *începe natura a căpăta* **însomişcare**, StIN, 22.

AUTOPLASTIC adj. (Med.) *operaţie* **autoplastică**, TMO, 253r; *reguli generale* **autoplastice**, TCC, 4v. (< fr. *autoplastique*.)

AUTOPLASTIE s. (Med.) **autoplastia** *buzelor* (*cheiloplastia*), TMO, 258r; **autoplastia** *pleoapelor* (*blepharoplastia*), TMO, 275r; **autoplastie**, TCC, 3v. (< fr. *autoplastie*.)

AUTOPSIE s. (Anat.) **autopsie (tăiere cercetătoare)**, *ce în sporiul învăţăturei doftorii fac asupra morţilor, spre a li cunoaşte patima*), AR 1831, 156; **autopsie**, AR 1834, 352; CD, 7, 15; NV, 55; RMS, 19. (Cf. lat. *autopsia*, fr. *autopsie*.)

AUXILIAR adj. *o ştiinţă* **agiutătoare** *macrobioticii*, HMS, 97 r; **auxiliar, aussiliar**, NV, 55; *mijloc* **ausiliar**, BRA, 36. (< fr. *auxiliaire*; cf. şi it. *aussiliare*.)

auzitor v. ACUSTIC, AUDITIV.

AVALURĂ s. (Med.) **avalură**, *creşterea unei unghii noi peste cea veche*, RMS, 212. (< fr. *avalure*.)

avertebrat v. NEVERTEBRAT

AVORT s. **pierdere de copil**, CIF, 36; **abort**, AsL, 14; **aborţie, aburţie**, NV, 5; **avortament**, IVA, 7; **facere fără de timp (abort, pierzanie)**, FMIM, 51. (Cf. lat. *abortus*, *abortium* şi *abortio*, it. *aborto*, fr. *avortement*.)

AVORTA vb. **aborta, aburta,** NV, 5; **avorta,** NV, 56; WAM, 98. (Cf. lat. *abortare,* fr. *avorter.*)

avortament v. AVORT

AVORTIV adj. (Med.) **abortive** *se numesc doctoriile* [care provoacă un avort], AsL, 14; **abortiv, aburtiv,** NV, 5. (Cf. lat. *abortivus,* fr. *abortif*). V. **şi avorton**

AVORTON s. **avorton, avortiv,** *născut înainte de timp,* NV, 56. (Cf. fr. *avorton* şi *abortif,* lat. *abortivus.*)

avrelio v. NIMFĂ

ax v. AXĂ

AXĂ s. **ăxon** *să înţălege o gramă care pătrunde tot pămîntul prin mijlocul chendrului,* GN, 6v; **axónul** [pămîntului], **axóna,** GN, 6v; **atractos** *paravolicesc,* WGT, 148r; *soarile să întoarce în* **osia** *sa,* GF, 105r; **osie** [a pămîntului], HOG, 176; SIF, 135; CISG, 115; POS, 55; SVC, 25; EGI, 14; GG, 83; RIP I, 1; DF III, 2v; StFE, 142; MIN, 135; **osia** *sau* **axul** [pămîntului], GG, 84; GPG, 64; **osia** [cilindrului], EGT, 52v; AsG, 250; **osia** [lentilei], StFE, 70; **axul (osia),** MPM, 14; **axul** [prismei, piramidei, lunetei], PEG, 121, 122, 183; **ax, osia** *închipuită a pămîntului şi a tuturor stelelor,* NV, 16; **axă (osie),** BMN III, 70; **axă,** OGD, 67; INB 1859, 34; *a doua vertebră cerbicală sau* **axul,** KMA, 28; **axă** *sau* **epistrafeu** [Anat.] PAD, 24. (Cf. ngr. ἄξων, ἄξωνας şi ἄτρακτος, lat. *axis,* fr. *axe.*)

AXILAR adj. (Anat.) *artira* **axilară,** KMA, 376; **axilară,** TMO, 188v; PAD, 158. (< fr. *axillaire.*)

AXIOMĂ s. (Mat.) **axíoma,** WGT, 4 r; **vrednicie,** LA, 6r, 21v; **axiomă,** EGT, 5v; PGL, 5; AsAl, 95; CG, 3v; AsL, 78; NV, 16; StDR, 7. (Cf. lat. *axıoma,* ngr. ἀξίωμα, fr. *axiome.*)

axon
axonă } v. AXĂ

AZBEST s. (Geol.) **asbest,** SIN, 32; **asbest** (*asbestos*) StIN, 7; **asbest, amíant,** CIN, 368; StDR, 19. (Cf. lat. *asbestos* **sau** *asbestus* **şi** *amiantus,* germ. *Asbest* **şi** *Amiant,* fr. *asbeste* **şi** *amiante.*)

AZIMUT s. (Mat.) AsL, 57. (< fr. *azimut.*)

azistent v. ASISTENT

AZOT s. (Chim.) **azou,** VA, 11, 106; **azot,** GG, 107; SMA 62; FBE, 66 v, 101 r; AsL, 54; Prop, 202; VN, 29; NV, 56; BMN II, 204. (Cf. ngr. ἄζωος sau ἄζως şi ἄζωτον, lat. *azotum,* fr. *azote,* germ. *Azot,* it. *azoto,* rus. азот.)

AZOTAT s., adj. (Chim.) BRA, 73, PFHM I, 12, 87, 250. (Cf. fr. *azotate* şi *azoté.*)

AZOTIC adj. (Chim.) *gaz* **azoticum,** CIF, 2; *gaz* **azotic,** AR 1832, 236; SMA, 85; *dufurile* **azotice** (*gaz*), EAM, 26; *acid* **azotic,** PFHM I, 12, 105; WAM, 60. (Cf. lat. *azoticus,* fr. *azotique,* it. *azotico.*)

azoticum v. AZOTIC

AZOTOS adj. (Chim.) *materiile* **azotoase** (*albuminoase*), BBS, 34. (< fr. *azoteux.*)

azou v. AZOT

azvîrlire v. PROIECŢIE

B

babon v. BUBON

BACĂ s. (Bot.) **bobiţă,** CIN, 261; **bacele** *sau* **bobiţele,** PMC II, 201; **baca** *sau* **boaba,** BIN, 148; **boaba** (*bacca*), MIN, 141; **baca** *sau* **bob,** BBS, 28. (Cf. lat. *bacca,* it. *bacca.*)

balancier v. BALANSIER

baie v. MINĂ

BALANSA vb. *a* **balanţa** *cu grije foloasele şi...,* BRA, 48. (< fr. *balancer.*)

BALANSIER s. (Fiz.) **balanţierul** *cronometrului;* **balancier,** PFM, 134. (< fr. *balancier.*)

balanţa v. BALANSA

BALANŢĂ s. (Fiz.) **cumpăna** *idrostatichi,* GF, 32, r; **cumpăna,** DF I, 55 r; **balanţă,** MPM, 10; NV, 57; StFE, 56; StDR, 30; BMN II, 6.(< fr. *balance.*)

balanţier v. BALANSIER

BALAST s. *aerostatii mai pun în gondolă* **balast,** *adică oarecare greutăţi,* AR 1832, 272; **balast,** StDR, 30. (< fr. *ballast.*)

balaur v. BOA

bale v. SALIVĂ

baleină v. BALENĂ

BALENĂ s. **I.** (Zool.) **balenă,** SIN, 60; CIN, 68; RIP I, 96; Univ 1845, 14; NV, 57; BIN, 319; **II. baleină,** *os de peşte elastic,* StDR, 30. (Cf. lat. *balaena,* fr. *baleine.*)

BALNEOLOGIE s. **balniologie** (*învăţătură despre băi*), WAM, II. (< fr. *balnéologie.*)

BALON s. (Fiz., Chim.) *mulţi fisiografi s-au călătorit* [în văzduh] *cu* **băşici de vînt,** POS, 66; **balon,** AR 1829, 42, 134; AR 1832, 271, 272; MN 1836, 87; AsL, 55; **glob** *aerostatic,* AR 1834, 293; **glob** *sau* **balon** *aerostatic,* CA 1852, 92; **baloane** *sau* **aerostaturi,** StFE, 55; **aeronaut** *sau* **balon,** BMN III, 163; **montgolfiere, aerostate,** PFM, 100; **balon,** StDR, 30; PFHM I, 19; PFM, 45. (Cf. germ. *Luftballon,* fr. *ballon, globe* şi *montgolfière.*) V. şi **aeronaut, aerostat**

BALSAM s. (Med.) **balsamuri** *himiceşti,* MD II, 231 v; TVM, 98; PMC II, 24; **balsam,** FID, 9r; CCD, 80v; CDC, 2r; **bálsam,** POS, 288; **balzam,** PMV, 8; VD, 126, PAV, 62; **vălzam,** SV, 9; **válsamurile,** SIN, 11; **valsăm,** LB, 744; **balsami** *vindecători,* CA 1862, 29. (Cf. lat. *balsamum,* ngr. βάλσαμον, it. *balsamo.*)

BALSAMIC adj. (Med.) *ape* **balsamice,** PAB, 1; *hapuri* **balsamice,** PMC II, 157. (Cf. fr. *balsamique,* it. *balsamico.*)

balzam v. BALSAM

BANC s. **baneurile** *cele pline de peşti*, GG, 31; **baneuri** [de nisip], GG, 123; GPG, 58; *asupra* **băncelor (stratelor)** *de cărbuni minerali*; **bănci** *de mărgeane*, BMN II, 166, 216; **baneuri** *se numesc straturile cele ce sînt tare groase*, CEG, 10. (< fr. *banc*.) V. şi **strat**

BANDAJ s. (Med.) **bandă**, FMK, 78, 165; **bandajurile (legăturele** *şi* **înfăşurăturele)**, CD, 6; **bandaje** [pl.], WCP, 133, 177; PMH II, 95; PPC, 127v; **bandajiu** *rulat*, 154v; **bandelete** (*legături de cîrpă*), RMS, 272. (Cf. fr. *bande, bandage, bandelette*.)

bandă, **bandeletă** } v. BANDAJ

BARĂ s. (Fiz.) **barele** *de aceeaş substanţă*, PFM, 373. (< fr. *barre*.)

BAROMETRIC adj. (Fiz.) NV, 58; PFM, 141. (< fr. *barométrique*.)

BAROMETRU s. (Fiz.) **barómetro**, GF, 138v; **barómetru**, GF, 28r; SIF, 47; **barometru**, SIN, 40; AR 1829, 7; MN 1836, 40; CIN, 412; StIN, 16; IL 1841, 408; HMV I, 130; StFE, 49; NV, 57; PFM, 63; **greómesor**, AR 1829, 8, 32. (Cf. lat. *barometrum*, ngr. βαρόμετρον, it. *barometro*, fr. *baromètre*.)

bas, **basă** } v. BAZĂ

basen v. BAZIN

basic v. BAZIC

basin v. BAZIN

basis v. BAZĂ

BASTARD adj., s. (Zool., Bot.) FilDA II, 81; BMN II, 156; BCI, 125. (Cf. germ. *Bastard*, fr. *bâtard*, it. *bastardo*.)

BATANT adj. *limba* **batantă** *în care lingueta 1 vine...*, PFM, 413. (< fr. *battant*.)

baterea luminii v. REFLECŢIE

baterea vinelor v. PULS

BATERIE s. (Fiz.) **baterie** *electrică*, StFE, 120; BMN III, 75; PFM, 276. (Cf. germ. *Batterie*, fr. *batterie*.)

BATOMETRU s. (Fiz.) NV, 58. (< fr. *bathomètre*.)

BATRACIAN s., adj. (Zool.) *ordinul* **batraşlenelor (broaştelor)**, BIN, 384; *animale marsupiale şi* **batracene**, CEG, 77. (< fr. *batracien*.)

batrasian v. BATRACIAN

baz v. BAZĂ

BAZA vb. *învăţăturile de toate lucrurile...* **răzămate** *asupra încredinţărilor*, GF, 6r; *aceasta este simţirea filozofilor... şi este* **răzămată** *la un mare număr de încredinţări* GF, 84r; *spre aceste temelii să* **odihnese** *tablile... sinurilor*, LT, 33v; *pe principiul acesta e* **bazată** *construcţia termometrului*, BIN, 15. (Cf. it. *basare*, fr. *baser*.)

BAZALT s. (Geol.) **vasált**, SIN, 30; LB, 745; **bazalt**, FDA, 83; WAM, 79; BIN, 42; CEG, 12, 35. (Cf. ngr. βασάλτης, lat. *basaltes*, fr. *basalte*.)

BAZALTIC adj. (Geol.) CIN, 401; CA 1855, 95; CEG, 34. (Cf. fr. *basaltique*.)

BAZĂ s. (Mat., Chim.) **linia cea de dedesupt** [la o figură geometrică], HEA, 158; **vásis**, WGT, 16r, 98v; *cîte* **temelii** *are prizma*? LA, 12v; **basis** *sau* **temelie**, LA, 11r; **vasis** *sau* **temelie**, TGm II, 40 v; **basis**, AEG, 59r; AR 1835, 104; FD I, 76; AsG, 82; **razăma (basis)**, DF III, 5r; **bazis**, AEG, 57v; VDA, 13, 16; AsG, 17; FBE, 74v; IVA, 1; **bas**, EGT, 4r, 56v; PEG, 57, 121; **basuri**, EGT, 52r; **base** [Chim.], PFHM I, XIV; PFM, 349; **baz**, PGL, 19; FBE, 66 v; EOI, 112; EPD, 119; PET, 117; **basa** *cranului*, KMA, 123; PAD, 21; **basă, bază**, NV, 58; **bază**, NIS, 23; VDA, 9, 15; CG, 17r; StDR, 29. (Cf. lat. *basis*, ngr. βάσις, fr. *base*, germ. *Basis*.)

BAZIC adj. (Chim.) *săruri* **basice**, PFHM I, XVII; *oxidi* **basici**, PFHM I, 220. (< fr. *basique*.)

BAZIN s. **I.** (Anat.) **lighean**, LB, 352; SMM, 19; KMA, 14; FMIM, 6; PAD, 40; WCP, 23; TCC, 211r. **II.** (Geogr.) **basine** *sînt locurile înjosite, încotro curg riurile unor ţări*, GPG II, 10; *diferite* **basenuri** *de cărbune*, CEG, 106. **III. basen (havuz)** FGGN, 117; CA 1858, 27; **basin, basinuri**, NV, 58; WAM, 73; BMN II, 25 (Cf. lat. *pelvis*, fr. *bassin*.)

BAZINET s. (Anat.) **lighenuţul** *rinichilor*, KMA, 324. (Calc după fr. *bassinet*.)

bazis v. BAZĂ

băgare de seamă v. OBSERVAŢIE

băltos v. ACVATIC

bărbătese v. MASCULIN

bărbătuş de floare v. STAMINĂ

băşică v. VEZICĂ

băşică de vînt v. BALON

băşicuţă v. AFTĂ

belşugare v. ABUNDENŢĂ

bestie v. ANIMAL

biarepit v. DIPTER

bibasic v. BIBAZIC

BIBAZIC adj. (Chim.) *acidi* **bibasici**, PFHM I, 145. (< fr. *bibasique*.)

BICARBONAT adj. (Chim.) **bicarbonat** *de potasă*, RMS, 305. (< fr. *bicarbonate*.)

BICEPS s. (Anat.) **biceps** KMA, 213, 243; PMH, 9; PAD, 63; **biţeps**, WCP, 136. (< fr. *biceps*.)

BICIPITAL adj. (Anat.) KMA, 48, 51. (< fr. *bicipital*.)

BICONCAV adj. PFM, 451; PAD, 17. (< fr. *biconcave*.)

BICONVEX adj. PFM, 451. (< fr. *biconvexe*.)

BIELĂ s. (Fiz.) PFM, 306. (< fr. *bielle*.)

BIENAL adj. **rădăcini de doi ani**, CIN, 251 ; **biennes**, StIN, 28 ; [plante] **bienale**, HMV I,57 ; *plante* **bienali** (*pl. biennes*), MIN, 130 ; *rădăcini*... **bisanuale**, FBE, 70 v ; BIN, 107 ; [vegetale] **bisanuale**, Agr I,13. (Cf. lat. *biennalis* şi *biennis*, fr. *bisannuel* şi *biennal*.)

BIFURCA vb. *se* **bifurează** (*se* **desparte**), BBS, 16 ; *rămurilor* **bifurcate**, BBS, 21. (< fr. *bifurquer*.)

BILABIAT adj. BBS, 25. (< fr. *bilabié*.)

BILĂ s. (Anat.) KMA, 300 ; NV, 59 ; PMC I, 15. (< fr. *bile*.)

BILIAR adj. (Anat.) NV, 59. (< fr. *biliaire*.)

BILION s. (Mat.) **billion**, DMA, 22 ; SIA, 3 ; PA, 8 ; **dilion**, HEA, 9 ; MA, 4r ; GAA, 4v ; **bilion**, OPA, 20 ; LA, 23 v ; ASS, 2v ; FAE, 6 ; AsM, 5. (Cf. lat. *billion*, germ. *Billion*, ngr. διλλιόνιον, fr. *billion*.)

BILIOS adj. (Med.) **bilioz**, **bilioază**, TIV, 20, 168 ; **bilios**, TIV, 33 ; NV, 60 ; CA 1851, 97 ; FDA, 11 ; *friguri* **biloase** (**veninoase**), PMC I, 68. (Cf. fr. *bilieux*, lat. *biliosus*.)

bilioz v. BILIOS

BILOCULAR adj. RMS, 303 ; Agr I, 387. (< fr. *biloculaire*.)

bilos v. BILIOS

BIMAN adj., s. **bimînuale**, CIN, 15 ; **bimînale** (*bimana*), StIN, 69 ; **biman**, **bimîn**, **bimînal**, StDR, 35 ; **animale cu 2 mîni şi 2 picioare** (*bimana*), MIN, 9. (Cf. lat. *bimanis*, fr. *bimane*.)

bimîn
biminal
bimînual
} v. BIMAN

BINAR adj. **binariu**, StDR, 35 ; [pl.] **binarii**, BMN III, 159 ; PFHM I, XIV. (Cf. lat. *binarius*, fr. *binaire*.)

binariu v. BINAR

BINOM s., adj. (Mat.) *rădăcină* **binómie**, FAT, 17r, 180r ; *cîtime* **binomă**, AsA, 6r ; **binom**, AsA, 47r ; AsAl, 4 ; PEA, 7 ; StDR, 36, SAP, 13. (Cf. lat. *binomius*, it. *binomio*, fr. *binôme*).

BIOXID s. (Chim.) PFHM I, 5, 19. (< fr. *bioxyde*).

BIPED adj. NV, 60. (< fr. *bipède*.)

bisanual v. BIENAL, VIVACE.

BISECT adj., s. **visect**, DMA, 92 ; GAP, 173r ; FAT, 58r ; LB, 758 ; CA 1847, 10 ; BMN II, 69 ; CA 1856, IV ; **vísect**, POS, 180 ; **bisect**, **visect**, StDR, 36 ; **bisectil**, StDR, 36. (Cf. ngr. βίσεκτος, lat. *bissextus* şi *bissextiltis*, fr. *bissexte* şi *bissextil*.)

bisectil v. BISECT

BISMUT s. (Geol.) **bismut**, GF, 202r ; StIN, 15 ; BIN, 56 ; **vismút**, SIN, 40 ; **vismúton**, CISG, 130 ; **vismut**, SV, 14 ; CIN, 437 ; **vízmut**, CA 1862, 24. (Cf. it. *bismuto*, germ. *Wismut*, ngr. βισμούθιον, fr. *bismuth*.)

bistorie
bisturi
bisturie
} v. BISTURIU

BISTURIU s. (Anat.) **bisturiu**, PMH, 47 ; TMO, 13r ; **bisturi**, RMS, 173, 201 ; *o* **bisturie**, **bistorie**, WCP, 136, 145. (< fr. *bistouri*.)

BITUM s. (Geol.) **bitumuri** *sau materii arzătoare*..., GG, 124 ; **bitum**, BIN, 59 ; **bitumen**, CIN, 375 ; StDR, 36. (Cf. lat. *bitumen*, fr. *bitume*.)

bitumen v. BITUM

BITUMINOS adj. (Geol.) AR 1834, 88 ; BIN, 61 ; CEG, 37. (< fr. *bitumineux*.)

biţeps v. BICEPS

BIVALV adj. BIN, 440 ; CEG, 61 ; BBS, 29. (< fr. *bivalve*.)

bizărău v. MEZENTER

BLASTODERMĂ s. (Anat.) **blastoderma** *sau membrana blastodermatică*, PAD, 206. (< fr. *blastoderme*),

blastor
blastur
bleastor
bleastru
bleastur
} v. PLASTURE

BLENORAGIC adj. (Med.) *scursorile* **blenoragice**, RMS, 188. (< fr. *blennorrhagique*.)

BLENORAGIE s. (Med.) **blenoragia** (*blennorrhagia*), SS, 11 ; **blennorrhagia**, TCC, 16r. (Cf. lat. *blennorrhagia*, fr. *blennorrhagie*.) V. şi **seulament**

BLENOREE s. (Med.) **blenoreele** *pneumînilor*, **blenoreile** *stomahului*, WAM, 129, 138 ; **blenorrhee**, TCC, 19v. (< fr. *blennorrhée*.)

BLOC s. **bloc**, [pl.] **bloci**, **blocuri**, BMN II, 125 ; BIN, 27, 42, 64, 461 ; PFM, 11. (< fr. *bloc*.)

BOA s. (Zool.) **boe** *sau şerpi prea mari sau* **bălauri**, SV, 3 ; **boa** *constrictor*, CIN, 141 ; StIN, 108 ; IL 1841, 131 ; **boa** *constrîngători* (*boa constrictor*), MIN, 80 ; **boa**, StDR, 37 ; BIN, 377. (Cf. lat. *boa*, fr. *boa*.)

boabă v. BACĂ

boala cea franţuzeaseă v. SIFILIS

boală putrezitoare v. TIFOS

boambă v. SFERĂ

boaz v. GOLF, STRÎMTOARE

bob v. BACĂ, NIMFĂ

bobiţă v. BACĂ

bociulie v. ANTERĂ

bold v. INSTINCT

BOLID s. (Astr.) **bólis** *ori* **dardă** [meteor], GF, 159v ; *meteorilor* (*arătărilor în aer*) *sau* **bolide**, AR 1832, 20. (Cf. lat. *bolis*, fr. *bolide*, it. *bolide* şi *dardo*.)

bolis v. BOLID

bolniţă v. INFIRMERIE

BOR s. (Chim.) PFHM I, XIII, 51. (< fr. *bore*.)

borac
borace
} v. BORAX

BORAT s. (Chim.) PFHM I, 170, 257. (< fr. *borate*.)

BORAX s. (Chim.) **boraee** *esti o sare de miniere*, GF, 198r; **boráe**, SIN, 35; SV, 3; **boracul (borax)**, MIN, 214; **borax (sare minerală)**, IL 1840, 72; **borax, boraee**, *sare minerală*, StDR, 37; **boracele (borax)**, BIN, 68. (Cf. it. *borace*, lat. *borax*, fr. *borax*.)

BOREAL adj. (Geogr.) **boreal**, AR 1832, 136; SVC, 25; EGI, 16; GG, 92; GPG, 64; NV, 60; BCA, 412; StDR, 37; PFM, 239; *aurora (ziora)* **nopţiară**, DF III, 38v. (Cf. lat. *borealis*, fr. *boréal*.)

BORIC adj. (Chim.) **boric**, *ce cuprinde bor*, StDR, 37; *acid* **boric**, PFHM I, 51, 169. (< fr. *borique*.)

bortos v. CELULAR

BOTANIC adj. *grădină* **botanică**, AR 1829, 175; IL 1840, 99; RL, 315; LG, 110; **botanic**, INB 1859, 38; *grădină* **botaniceaseă**, AR 1832, 36. (< fr. *botanique*; *botanicesc* < fr. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. ботанический.) V. şi **botanist.**

BOTANICĂ s. AR 1829, 23, 171; MN 1836, 60; CIN, 263; StIN, 23; FBE, 64r; NV, 60; PMC II, 198; StDR, 37; BIN, 95. (Cf. lat. *botanica*, fr. *bǫtanique*.)

botaniceese v. BOTANIC

BOTANIST s. **botanie**, SIN, 16; AR 1829, 43; AsL, 64; IL 1840, 83; PSE, 219; WAM, 84; **botanist**, NV, 60; **botanist, botanie**, StDR, 37. (Cf. lat. *botanicum*, it. *botanico*, rus. ботаник, germ. *Botaniker*, fr. *botaniste*.)

BOVIN adj. *vite* **bovine**, BRA, 309, 329. (< fr. *bovin*.)

brachial v. BRAHIAL

BRAHIAL adj. (Anat.) **brachial**, KMA, 219, 381; PAD, 34; **brahial**, PMH, 3; PAD, 158. (< fr. *brachial*.)

brancii v. BRANHII

BRANHII s. pl. (Zool.) **branhie** [sg.], SIN, 73; **brancii**, CIN, 8, 147; StIN, 109; CEG, 111; **branşe**, BIN, 233, 384. (Cf. lat. *branchiae*, fr. *branchies*.)

branşe v. BRANHII

brînca de nainte v. ANTEBRAŢ

brînceă v. ANGHINĂ

brîu v. ZONĂ

broaseă v. BATRACIAN

BROM s. (Chim.) WAM, 168; PFHM I, XIII, 21. (< fr. *brome*.)

BROMAT s. (Chim.) PFHM I, 22. (< fr. *bromate*.)

bromur v. BROMURĂ

BROMURĂ s. (Chim.) **bromur**, [pl.] **bromuri**, PFHM I, 21, 246. (< fr. *bromure*.)

bronchie v. BRONHIC

bronchii v. BRONHII

bronchită v. BRONŞITĂ

bronhe v. BRONHII

BRONHIC adj. (Anat.) **bronhic**, KMA, 363, 445; PFHM I, 85; **bronşic**, PAD, 152; **bronchic**, BBS, 20. (< fr. *bronchique*.)

BRONHII s. pl. (Anat.) **bronhe**, KMA, 308, 313; **bronhii**, WAM, 149; **bronchii**, LMB, 133; **bronşe**, PAD, 115. (Cf. lat. *bronchia*, fr. *bronche*.)

bronhit v. BRONŞITĂ

bronşe v. BRONHII

bronşic v. BRONHIC

BRONŞITĂ s. (Med.) **bronhit**, PMC I, 35, 207; **bronchită**, RMS, 247. (< fr. *bronchite*.)

BRUT adj. **brut**, NV, 62; *luindu-l* **brut**, *astfel precum iese din mină*, PFM, 229. (< fr. *brut*.)

bubăt v. VARIOLĂ

BUBON s. (Med.) **bubonul** (*un fel de ciumă*), CR 1829, 98; **bubonu** *blennorrhagic*, TCC, 82 r; **buboane**, MAR, 149; EPD, 359; RMS, 227; **baboane**, WAM, 65. (< fr. *bubon*.)

BUCAL adj. (Anat.) *glandele salivere* **bucale**, KMA, 272; **bucal**, RMS, 152, 298. (< fr. *buccal*.)

bucată v. SECTOR

bucate v. CEREALE

BULB s. **I.** (Bot.) **bulbi** *sau* **cepe**, SIN, 5; **ceapă**, CIN, 475; **bulbă** *sau* **ceapă**, FBE, 70v; **bulbucul** (*bulbus*), MIN, 133. **II.** (Anat.) **bulbul** *ochiului* (*bulbus oculi*), VA, 175; **bulb**, SS, 51; KMA, 452; EOI, 115, 116; PAD, 140. (Cf. lat. *bulbus*, fr. *bulbe*.)

bulbă v. BULB

BULBOS adj. *rădăcină* **bulboasă**, FBE, 70 v; BIN, 108. (< fr. *bulbeux*.)

bulbucat v. CONVEX

BULION s. (Med.) **bulion**, StDR, 39; **bulion** *de ierburi*, RMS, 89, 159; **bulioane**, WCP, 271. (< fr. *bouillon*.)

bunătate v. CALITATE

buretos v. CELULAR

buric v. OMBILIC

burtă v. ABDOMEN

BUSOLĂ s. **púsula**, GN, 7 v; DIP, 1 r; WGT, 88 v; CISG, 137; **púsola**, HOG, intr.; GSP I, pf.; **busolă**, AR 1829, 138; AR 1832, 316; GG, 9; StFE, 131; PEG, 190; BMN II, 52; PFM, 12, 240; **bussolă**, LMG, 202; FGF, 10; **busulă**, AEG, 10 v; GG, 20, 99; IFM, **5**; StDR, 39. (Cf. ngr. μπούσουλας, it. *bussola*, fr. *boussole*, germ. *Bussole*.) V. şi **compas**

busulă v. BUSOLĂ

BUTELIE s. **butilie**, [pl.] **butilii**, BMN III, 74, 75; WAM, 152, 168; PFHM I, 56, 162; PFM, 272. (< fr. *bouteille*.)

butilie v. BUTELIE

BUTIRIC adj. (Chim.) *acid* **butiric**, BMN III, 179. (< fr. *butyrique*.)

BUTON s. *cremaliera şi* **butonul** [la un aparat], PFM, 473. (< fr. *bouton*.)

butue v. RIZOM

CABINET s. **cabineturile** *zoologhiei*, AR 1829, 36 ; **cabinet** [de ştiinţe naturale], AR 1834, 66 ; GG, 151 ; CIN, 453 ; AsR, 5 ; AsE, 13 ; **gabinetul** *zoologhic*, AR 1832, 28 ; **gabinet**, AR 1835, 79 ; IL 1840, 5. (Cf. fr. *cabinet*, rus. кабинет, it. *gabinetto*.)

eachesie } v. CAŞEXIE
eachezie }

CACOCHIMIE s. (Med.) **caeohimie**, CIF, 123 ; PH, 5 ; AR 1830, 433 ; PMC I, 34 ; 195 ; **răusueul** (*cacohimia*) *trupului*, PMC I, 89. (Cf. ngr. κακοχυμία, fr. *cacochymie*, it. *cacochimia*.)

caeohimie v. CACOCHIMIE

cadabru } v. CADAVRU
cadaver }

CADAVERIC adj. FMK, 91 ; PAD, 224. (< fr. *cadavérique*.)

CADAVEROS adj. *putoarea cea* **eadăbroasă** *sau de mortăciune*, FDB, 71 ; **cadavros**, LB, 81 ; **cadaveros**, NV, 68 ; BCA, 417 ; RMS, 120. (Cf. lat. *cadaverosus*, it. *cadaveroso*, fr. *cadavéreux*.)

cadavros v. CADAVEROS

CADAVRU s. **eădabru**, FDB, 32, 71 ; **cadabru**, FDB, 37 ; **cadavru**, LB, 81 ; MN 1836, 39, 94 ; AR 1837, 86 ; FMK, 168 ; HMV I, 99 ; BRA, 83 ; StDR, 120 ; RMS, 247 ; **cadavruri**, AR 1829, 74, 125 ; AR 1832, 232 ; **cadavre**, AR 1832, 159 ; CD, 75 ; VH, 79 ; **cadaver**, IL 1841, 249 ; NV, 55, 68 ; BIN, 320 ; BCI, 179 ; INB 1859, 133. (Cf. lat. *cadaver*, it. *cadavere*, fr. *cadavre*.)

eadăbros v. CADAVEROS

CADRAN s. **cadran**, *faţa unde sînt însămnate ceasurile*, AsA, 30 v ; **cadran**, GG, 39 ; Univ 1846, 153 ; NV, 68 ; PET, 4 ; StDR, 120 ; PEG, 47 ; PFM, 17, 68 ; **cadrant**, RL, 386. (Cf. lat. *quadrans*, fr. *cadran*.)

cadrant v. CADRAN

cadruman v. CVADRUMAN

cadruped v. PATRUPED

CADUC adj. LB, 85 ; Agr I, 317 ; BBS, 19. (Cf. lat. *caducus*, fr. *caduc* sau *caduque*.)

eahectic v. CAŞECTIC

eahesie v. CAŞEXIE

eahexesc v. CAŞECTIC

eahexie v. CAŞEXIE

caiman v. ALIGATOR

CALCANEU s. (Anat.) KMA, 84 ; PAD, 43 ; TCC, 125 v. (Cf. lat. *calcaneum*, fr. *calcanéum*.)

CALCAR s., adj. (Geol.) *piatră* **calcaria** (**de var**), MN 1836, 93 ; *pămînturi* **calcare**, BCA, 19 ; BRA, 23 ; *săruri* **calcarii**, PFHM I, 84 ; *crustă* **calcarie**, BIN, 77 ; *piatră* **calcarie**, PFM, 83 ; **calcar**, CEG, 6, 36. (Cf. lat. *calcarius*, fr. *calcaire*.)

calcariu v. CALCAR

calce v. CALCIU

CALCINA vb. *aceea ce rămîne din evaporaţia apelor se* **calcină** *cu...*, PFHM I, 25. (< fr. *calciner*.)

CALCINARE s. **calcinaţie**, BCA, 29 ; PFHM I, 25, 35 ; **calcinare**, CEG, 21, 24. (Cf. fr. *calcination*.)

CALCINAT adj. BCA, 29 ; BRA, 98.

calcinaţie v. CALCINARE

CALCIU s. (Geol.) **calce**, FDB, 45 ; PFHM I, XI, XXI ; Agr I, 89 ; **calciu**, StDR, 122. (Cf. lat. *calx*, it. *calce* şi *calcio*, fr. *calcium*.)

CALCUL[1] s. (Mat.) *a să cerceta scumpătatea şi rămăşiţa* **ipoloţhismului**, FAT, 17 r ; *prin mijlocirea* **socotinţelor** *astronomiceşti*, GF, 56 r ; **socoteală** *trigonometricească*, WGT, 189 v ; **socoteală** *de neguţătorie*, FAT, 47 r ; *despre temeiurile* **socotelii** *trigonometriceşti*, LT, 39 r ; **calcul**, AsA, 4 r, 53 v ; MN 1836, 48, 72 ; PGL, 171 ; AsAI, 79 ; PEA, 50 ; MPM, 19 ; NV, 69 ; StFE, 50 ; BRA, 19 ; PET, 3, 5 ; StDR, 122 ; SAP, 42 ; **calculă**, BMN I, 14 ; **computare (ambac)**, MAA, 7, 24 ; **calculaţie**, PEA, 147, 223 ; AsM II, 169 ; CA 1847, 4 ; PET, 22 ; SAP, 21. (Cf. lat. *calculus*, *calculatio* şi *computare*, it. *calcolo*, fr. *calcul*, ngr. ὑπολογισμός.)

CALCUL[2] s. (Med.) **calculele** *pot fi vesicale* ... TCC, 69 v ; **calculul** *beşicei urinare*, CA 1862, 20. (< fr. *calcul*.)

CALCULA vb. (Mat.) **calcului**, GAA, 1 v ; AEG, 65 v ; AsA, 18 r, 29 r ; AsM, 136 ; AsG, 205 ; **calcula**, EGI, 8 ; MN 1836, 48 ; AR 1839, 70 ; AsG, 140 ; FilDA I, 209 ; NV, 69 ; StDR, 122 ; PET, 39 ; PFHM I, 4 ; PFM, 490. (Cf. fr. *calculer*, lat. *calculare* ; *calcului* < fr. + suf. *-ui*.)

CALCULABIL adj. NV, 69. (< fr. *calculable*.)

calculaţie } v. CALCUL
calculă }

calcului v. CALCULA

caldomăsor } v. TERMOMETRU
caldomesor }

cale v. DUCT

CALEIDOSCOP s. (Fiz.) StFE, 79 ; RL, 237 ; PFM, 436. (<fr. *kaléidoscope*.)

calice v. CALICIU

CALICIU s. (Bot.) **păharul** *au* **cupa** [**florii**], GF, 244 v ; **seafa** (**păharul**), HPP, 29 ; **păhar**, SFM II, 45 ; **păhăruţ**, SFM I, 1,54 ; *floarea se alcătuieşte din* **tioe**, *din corollă* ..., SIN, 6 ; **potir**, CIN, 257 ; StIN, 39 ; FBE, 87 v ; *calyx* (**potir**) ; **calixul** *este monosepal*, FBE, 76 v, 78 v ; **potiriul** (*calyx*) ; **potiriul** *numit şi* **calice**, PMC II, 199 ; **potir** (*calyx*), MIN, 138 ; **calice**, Agr I, 316 ; **caliciu**, BIN, 135 ; INB 1859, 38 ; BBS, 18, 21, 24. (Cf. lat. *calix*, it. *calice*, fr. *calice*.)

CALITATE s. **evalitatea** *sau* **bunătatea**, TAO, 72 ; **evalitate**, SMA, 89 ; FBE, 101 v ; CD, 11 ; FilDA I, pf. ; CA 1855, 96 ; CA 1857, 66 ; **evalita**, CA 1856, 71 ; *cercetările pentru desimea şi* **ceimea** *aerilor în deosăbite înălţimi*, AR 1832, 272 ; **ceimea** *sau* **calitatea**

AsM, 2; **calitate (însușime)**, AR 1832, 268: **calitate**, SVC, 5, 7; GG, 109; PPT, IV; MP, 46; PCU, 8; PSE, 73; HMV I, 162; PPD, 7, 30; StDR, 121; BRA, 6; CER, 45v; BMN III, 125; RL, 67; **ealitate**, MN 1836, 17, 23, 42; FMK, 5; VABA, 7; GPG II, 9; WAM, 18, 47, 138. (Cf. lat. *qualitas*, it. *qualita*, fr. *qualité*). V. și **proprietate**

CALITATIV adj. **evalitativ**, SMA, 176; FDA, 179; SAS, 28. (Cf. lat. *qualitativus*, fr. *qualitatif*.)

calix v. CALICIU

CALMANT adj. *băutură* **calmantă (alinătoare)**, PMC II, 127. (Cf. fr. *calmant*, it. *calmante*.)

caloare v. CALORIC

CALOMEL s. (Med.) PH, 7; AR 1830, 434; EPD, 322; VH, 110; RMS, 50, 86, 93. (<fr. *calomel*.)

CALORIC s. (Fiz.) **caloricul**, ce *este o materie foarte fină răspîndită în toate trupurile*, IL 1840, 35; **calorie**, NV, 70; PMC I, 64; StFE, 97; StDR, 122; RMS, 64; PFM, 4, 9; BBS, 3; **caloarea** *sau* **căldura** (*calorique, Wärme*), BIN, 11. (Cf. fr. *calorique* și *chaleur*.)

CALORIE s. (Fiz.) PFM, 143, 161. (< fr. *calorie*.)

CALORIFER s. **caloriferuri**, Prop, 210; **calorifere**, PFHM I, 154; **calorifer**, RMS, 66. (< fr. *calorifère*.)

CALORIFIC adj. (Fiz.) PFHM I, 7; PFM, 4. (< fr. *calorifique*.)

CALORIFICAȚIE s. (Fiz.) **calorificația** *adecă nașterea căldurei*, SMA, 65. (< fr. *calorification*.)

CALORIMETRU s. (Fiz.) PFM, 161. (<fr. *calorimètre*.)

cambiu v. CAMBIUM

CAMBIUM s. (Bot.) **cambiu** (*cambium*), BIN, 121; Agr I, 224; BBS, 20; **cambium**, BBS, 10, 13. (Cf. lat., fr. *cambium*.)

cameră v. VENTRICUL

CAMFOR s. (Chim., Med.) **camforă**, MD I, 21 v; AR 1829, 84; RHM, 4; VH, 67; **cámfor**, MD II, 196v; FDB, 51; PC, 22; LB, 91; POS, 302, 315; **canfor**, PMV, 172; **canfur**, POS, 265. (Cf. ngr. κάμφορα, lat. *camphora*, it. *canfora*.)

CAMFORAT adj. (Chim.) AR 1831, 456; HBV, 23; RMS, 92, 112; DDI, 120.

camforă v. CAMFOR

CAMPANULAT adj. (Bot.) *corole* **campanulate**, BIN, 138; BBS, 25. (<fr. *campanulé*.)

CANAL s. (Geogr., Anat.) **canal**, *șanț*, DC I, 186r; **canaluri**; **canale**, GSP I, 14, 20; **canaluri**, CDA, 11; LB, 92; CIF, 29; TIV, 51; FBE, 66v; RIP I, 43; PAg, 16; **canal**, MN 1836, 6; StDR, 122; **canale**, PAM, 7; VA, 30; GG, 157; GPG, 37; **scocurile**, *care lătinește să cheamă canales*, PMV, 4; **drumurile** *udului*, AR 1830, 190. (Cf. lat. *canalis*, fr. *canal*.) V. și **apeduct**

CANCER s. (Med.) **carchín**, AI, 11r; MD I, 21v, 22r; MD II, 141r, 220r; TIV, 57; MAR, 66; EPD, 387; BCA, 280; **cancer**, AR 1832, 184; PMC I, 105; RMS, 217, 289; TMO, 278r; WMM, 126; PPC, 63r; **cancer** (rac), GM 1854, 78; **caneru**, PMC I, 80; **caneru** *sau* **șaneăr**, RMS, 296. (Cf. ngr. καρκῖνος, fr. *cancer* și *chancre*, it. *cancro*.)

CANCEROS adj. (Med.) RMS, 149, 244. (Cf. fr. *cancéreux*.)

caneru v. CANCER

candarid v. CANTARIDĂ

canfor, **canfur** v. CAMFOR

cangrena v. GANGRENA

cangrenă v. GANGRENĂ

cangrenisi v. GANGRENA

cangrenos v. GANGRENOS

CANICULAR adj. (Astr.) *zilele ce să cheamă* **cîinești**, AI, 6v; *zilele* **cîinești** (*iulie*), Univ 1846, 124; *zile* **caniculare (cîinești)**, Univ 1845, 5; *călduri* **caniculare**, WAM, 39. (Cf. lat. *canicularis*, fr. *caniculaire*.)

CANICULĂ s. (Astr.) SIF, 127; DF III, 28r; GG, 82, 183. (Cf. lat. *canicula*, fr. *canicule*.)

CANIN adj. *dinte* **cînese**, LB, 190; [*dinți*] **cîinești**, KMA, 115; PAD, 18; *dinți* **cînești (canini)**, MIN, 14; *foame* **canină**, RMS, 267. (Cf. lat. *caninus*, fr. *canin*.)

canon v. REGULĂ

cantarid v. CANTARIDĂ

CANTARIDĂ s. (Zool.) *niște gongi* **(cantarides)**, VA, 141; *praf de* **candarid**; **cantarid**, PMH, 79; **cantaride** *sau* **gîndaci de turbat**, AR 1829, 83; PCM II, 11, 44. (Cf. lat. *cantharis, -idis*, ngr. καν θαρὶς, fr. *cantharide*.)

canonicon, **canonisit** v. REGULAT

CANTITATE s. *cită* **somă** *de sînge socotești că ar fi în trupul omului*, GF, 279r; **cîtățime**, FAT, 12v; LA, 21v; LT, 3r; EGT, 38v; AR 1830, 189; FAE, 1, 10; DIR, 102; PGL, 6; PCU, 6; EOI, 218; FMK, 28; PME, 36; HMV I, 18; EPD, 127; VABA, 7; KPH, 6; BMN I, 82; PAD, 90; INB 1859, 130; **cîntime** (*quantitas*), BDZ, 18; **cîntîme (măsură)**, BDZ, 21; **cîntime**, MVV, 63, 95; **cîtime**, AsA, 4v, 5r; GAA, 1r; AEG, 113v; AR 1829, 67, 213; TA, 53; AsA1, 1; CIN, 388; MP, 1; StIN, 9; MPM, 42; RIP I, 51, 190; FilDA I, 84; PAR, 5; PEG, 16; SAP, 9, 96; BMN II, 221; BIN, 17, 59; CEG, 15. 50; **cvantîtate**, TAO, 72; AR 1829, 84; SMA, 89; FM, 10; FBE, 101v; CD, 10; HMV II, 193; **cvantita**, SMA, 176; **cîtitate**, FMIL 1847, 369; **cuantitate**, FMK, 166; PFHM I, XVI, XXII; PFM, 40; TMO, 5v; PMH II, 89; **cantitate**, CD, 48; CER, 36r; BRA, 11; LG, 3, 21. (Cf. lat. *quantitas*, it. *quantità*, fr. *quantité*.)

CANTITATIV adj. **cvantitativ**, SMA, 176; **cuantitativ**, PFHM I, 72; WAM, 41. (Cf. germ. *quantitativ*, fr. *quantitatif*.)

CANULĂ s. **canulă** (țeavă), TMO, 15r. (< fr. *canule*.)

cap v. PROMONTORIU

CAPABIL adj. *un segment* **capabil** *de un unghi*, AsG, 77; PEG, 41; *un corp* **capabil** *de a trage electricitatea*, BIN, 18; *o materie* **capabilă** *de a nutri planta*, BIN, 120. (Cf. lat. *capabilis*, fr. *capable*.)

CAPACITATE s. *să se afle* **cuprinderea** *unii buți adecă numărul măsurilor cite cuprinde*, EGT, 65v; **capațitaoa** (**încăperea**) *acelor două vase*, AsM, 63; **capacitate**, PEA, 339; FBE, 102v; HMV I, 61; NV, 72; StDR, 124; PFHM I, XXI; SAP, 64; RMS, 24; LM, 166; PFM, 45, 143. (Cf. lat. *capacitas*, fr. *capacité*, it. *capacità*.)

capațita v. CAPACITATE

capăt v. EXTREMITATE, PROMONTORIU

CAPILAR adj., s. *vase* **capilare**, KMA, 3; PAD, 94; *fenomenile numite* **capilare**, StFE, 65; *foile* **capilare**, BIN, 127; *tub* **capilariu**, PFHM I, 72; PFM, 359; *acțiune* **capilarie**, PFM, 357; **capilarele** *țesăturelor cutanate*, RMS, 250. (Cf. lat. *capillaris*, fr. *capillaire*.)

CAPILARITATE s. CER, 107 r; StDR, 124; PFM, 357; Agr I, 90; BBS, 13. (< fr. *capillarité*.)

CAPITAL s. [„sumă de bani"] **capete** [pl.], GAP, 97; HEA, 120; FAT, 11 r, 39v; **capital**, OPA, 84; PA, 81; LA, 60v; LB, 95; TA, 99; FAE, 100; IVA, 1; PEA, 337; FilDA I, 24; IFM, 5; MAA, 116; SAP, 220; LM, 268. (Cf. ngr. κεφάλαιον, germ. *Kapital*, fr. *capital*.)

CAPSULAR adj. (Anat.) ligament **capsular**, KMA, 131; PAD, 7. (Cf. fr. *capsulaire*.)

CAPSULĂ s. **capsulă** [fruct], CIN, 260; FBE, 83r; BIN, 147; MIN, 141; INB 1859, 38; **capsulele** *d'asupra rinichiului*, KMA, 326; **capsule** *articulare*, KMA, 127; *o* **capsulă** *de porțelan*, PFHM I, 36; PFM, 191. (Cf. lat. *capsula*, fr. *capsule*.)

CARACTER s. **haractir**, GF, 203v; FAT, 17r, 26r; PMV, f.t.; RIA I, 5v; AR 1834, 251; AsM, 3; FGE, 88; SMA, 5; **haracter**, AsA, 4r; GAA, 2v; PH, 4; VA, 166, 225; NFI, 92, 208; FAE, 3; FD I, 86; RIP I, 120; HBV, 21; EPD, XXX; VN, 30; HMV I, 84; RL, 140; **caractir**, AR 1830, 431; AsL, 8; **caracter**, PH, 4; VDA, 19; SS, 12; FBE, 89r; CER, 16 v; **caractiriu**, StDR, 125; **caracteruri**, KMA, 23; PSE, 301; RL, 111; **cărăctere**, StIN, 1; KMA, 27; BIN, 158, 163; CEG, 14. (Cf. ngr. χαρακτήρ, lat. *character*, rus. характер, fr. *caractère*.)

caracterisi v. CARACTERIZA

CARACTERISTIC adj. **haractiristicesc**, NFI, 26; **haracteristic**, CIN, 272; EOI, XL; HMV I, 10; **haracteresc**, RIP I, 235; **caracteristic**, HMV I, 84; PFHM I, 2; PFM, 23. (Cf. ngr. χαρακτηριστικός, germ. *charakteristisch*, fr. *caractéristique*; *haractiristicesc* < ngr. + suf. *-icesc*; *haracteresc* < *haracter* + suf. *-esc*.)

CARACTERISTICĂ s. (Mat.) **haractiristicon** *a logaritmului*, WGT, 173 r; **haracteristică**, AEG, 136v; GAA, 149v; EGT, 76r; FAE, 115; **haracteristică**, GAA, 142v; FAE, 115; **caracteristică**, LT, 37v, 57r; PEA, 216, 220; AsM II, 177; PAR, 164; PET, 70; SAP, 211; **caractiristică**, StDR, 125. (Cf. ngr. χαρακτηριστικόν, fr. *caractéristique*, germ. *Charakteristik*.)

CARACTERIZA vb. **haractirisi**, TIV, 24; **haratacterisi**, SMA, 179; EOI, VIII; EPD, XLVII; **haracteriza**, HMV I, 181; **caracterisi**, TG, 17; **caracterisa**, PGL, 113; PFHM I, X; RL, 25, 372; **caracteriza**, CA 1850, 28. (Cf. ngr. χαρακτηρίζω, fr. *caractériser*.)

caractir v. CARACTER

caractiristică v. CARACTERISTICĂ

CARANTINĂ s. **carantină** (**lăzăret**), AR 1829, 37; **earantină**, AR 1830, 75; AR 1831, 486; VH, 10. (Cf. rus. карантин, fr. *quarantaine*.)

CARAT s. CIN, 348; StIN, 9; PFHM I, 42. (Cf. it. *carato*, fr. *carat*, germ. *Karat*.)

CARBON s. (Chim.) **carboniu** (*carbonium*), VA, 107; **carbon**, IVA, 2; FBE, 66 v; NV, 72; PFHM I, XI; BMN I, 47; PFM, 22; BBS, 4. (Cf. lat. *carbo*,- *onis* sau *carbonium*, fr. *carbone*.)

CARBONAT s., adj. (Chim.) SMA, 141; PAg, 7; BRA, 23; StDR, 125; FDA, 2; PFHM I, 254. (< fr. *carbonate*.)

CARBONIC adj. (Chim.) *acrimea* **carbonică** (*Luftsäure*), BDZ, 10; *gaz* **carbonicum**, CIF, 2; *aer înecător numit* **carbonic**, AR 1831, 468; **carbonic**, EAM, 11, 28; MAR, 34; FBE, 109v; ICG, 199; CER, 87r; NV, 72; BCA, 23; FDA, 90; PFHM I, XI; BIN, 32. (Cf. lat. *carbonicus*, fr. *carbonique*, it. *carbonico*.)

carbonicum v. CARBONIC

carbonier v. CARBONIFER

CARBONIFER adj. *teranul devonian și* **carbonifer**; *teranul* **carbonier**, CEG, 44, 73. (Cf. fr. *carbonifère* și *charbonnier*.)

carbonisa v. CARBONIZA

carbonisație v. CARBONIZARE

carboniu v. CARBON

CARBONIZA vb. **carbonisa**, NV, 72; PFHM I, 192; *o hîrtie se* **cărbunează** *numaidecît cînd se introduce în ...*, PFHM I, 199. (< fr. *carboniser*.)

CARBONIZARE s. (Chim.) **carbonisaţie**, NV, 72; PFHM I, 45. (< fr. *carbonisation.*)

CARBURAT adj. (Chim.) PFHM I, 63. (Cf. fr. *carburé.*)

CARBURĂ s. (Chim.) *doi* **carburi** *de hydrogen*, PFHM I, 186; **carbură** *de idrogen*, RMS, 140. (< fr. *carbure.*)

carehin v. CANCER

CARDIAC adj. (Anat.) KMA, 363, 407; PAD, 179, 185. (< fr. *cardiaque.*)

cardialghie v. CARDIALGIE

CARDIALGIE s. (Med.) **cardialghie**, SMA, 150, 224; EPD, 204; **cardialgie**, PMC II, 88, 120; WAM, 98. (Cf. ngr. καρδιαλγία, fr. *cardialgie*, it. *cardialgia.*)

CARDIE s. (Anat.) KMA, 290; PMC I, 205; PAD, 103. (< fr. *cardia.*)

cardin v. POL

CARDINAL adj. [puncte] **cardinale**, EGI, 14; GG, XII, 66; **cardinal**, GPG, 1; NV, 73; StDR, 126; BMN II, 7, 167. (Cf lat. *cardinalis*, fr. *cardinal.*)

CARIE s. (Med.) *dinţii de* **cáries** *mai totdeauna să strică*, SPG, 14; **carie**, TVM, pgf. 138; **carimea** (*stricarea*) *dentilor*, TVM, pgf. 137; **cariile** *alveolii*, PMH, 129; **carie** [a dinţilor, a oaselor], RMS, 54, 60, 321; WAM, 65; PPC, 133r. (Cf. lat. *caries*, fr. *carie.*)

caries
carime } v. CARIE

carnea cea din mijloc v. PERINEU

CARNIVOR adj., s. (Zool.) **mîncătoare de carne**, GF, 290r; MIN, 26; **carnivor**, StIN, 79; NV, 73; BMN II, 159; BIN, 230; BCI, 56; INB 1859, 6. (Cf. lat. *carnivorus*, fr. *carnivore.*)

CAROTIDĂ s. (Anat.) KMA, 287, 369; PAD, 154, 156. (< fr. *carotide.*)

CAROTIDIAN adj. (Anat.) *canalul* **carotidien**, KMA, 104. (< fr. *carotidien.*)

carotidien v. CAROTIDIAN

CARP s. (Anat.) **rădăcina mîinii** (*carpus*), VA, 33; **carpele** *sau ciolanele cotului*, IVA, 63; **carp**, KMA, 57; PMC I, 199; PAD, 35. (Cf. lat. *carpus*, fr. *carpe.*)

CART s. **cartul** *tnîi* [al lunii], GG, 79; *un* **cart** *de cerc*, GG, 82; **cart**, GPG, 72; Univ 1845, 37; BCA, 629; **cuart**, PFM, 484. (Cf. lat. *quartus*, fr. *quart.*)

cartă v. HARTĂ

carte topograficeasecă. v. MAPAMOND

cartilagine v. CARTILAJ

CARTILAGINOS adj. (Anat.) KMA, 12; NV, 74; BIN, 386; PAD, 6. (Cf. *cartilagineux.*)

cartilagiu v. CARTILAJ

CARTILAJ s. (Anat.) **zgîrciuri**, AI, 9v; **gîrciuri** (*cartilago*), VA, 18; **zgîrcuri**, CIN, 7; **cartilagine** *sau* **os moale**, SIN, 85; SV, 4; **cartilagiu, -uri**, KMA, 18, 126; PAD, 7, 17; **cartilagiu, cartilagine**, NV, 73; **cartilage** [pl.], TCC, 5v, 215v. (Cf. lat. *cartilago*, it. *cartilagine*, fr. *cartilage.*)

cart v. CUART

CASCADĂ s. (Geogr.) **căscadă**, AR 1834, 70; GG, 118; IL 1840, 26; NV, 74; StDR, 126; RL, 149; INB 1859, 44; **căscadă**, RIP I, 46. (< fr. *cascade.*)

CASTRA vb. (Med.) FilDa II, 152; NV, 401; BCA, 491; LMA, 129. (Cf. lat. *castrare*, germ. *kastrieren*, fr. *castrer.*)

CASTRARE s. **castraţia** *adecă* **jugănirea**, FDB, 111; **castraţie**, FilDA II, 141; StDR, 127. (Cf. lat. *castratio*, fr. *castration.*)

CASTRAT adj. SMA, 175; HMV I, 135; VN, 2; EPD, 192; StDR, 127; BIN, 316. (Cf. lat. *castratus*, fr. *castré.*)

castraţie v. CASTRARE

CAŞECTIC adj. *boalele* **eahexeşti**, PAB, 26; *oameni* **eahectici** (*cu rea dispoziţie*), PMC I, 79; *boalele* **eahectice**, WAM, 53. (Cf. ngr. καχεκτικός, fr. *cachectique.*)

CAŞEXIE s. (Med.) **eahexie**, MD II, 20v; AR 1830, 190, 240; PMH, 121; EPD, 408; PMC I, 54; SAS, 24; WMM, 72; **eahesie**, PMC I, 85; **eaehezie**, BRA, 347; **eachessie**, RMS, 75. (Cf. ngr. καχεξία, fr. *cachexie*, it. *cachessia*, germ. *Kachexie.*)

CATACLISM s. **cataclismurl**, BMN I, 5; BMN II, 17; **cataclismi**, PFM, 3; **cataclisme** [pl.], CA 1858, 37; **cataclism**, BIN, 23; CA 1858, 23; CEG, 111. (< fr. *cataclysme.*)

CATALEPSIE s. (Med.) **catalepsie**, FMK, 92; NV, 75; PMC I, 49; FDA, 21; RMS, 298; WCP, 200; **catalisie**, PMC I, 82. (Cf. fr. *catalepsie*, it. *catalessia.*)

CATALEPTIC adj. (Med.) NV, 75. (< fr. *cataleptique.*)

catalisie v. CATALEPSIE

catamenie v. MENSTRUAŢIE

cataplasm v. CATAPLASMĂ

CATAPLASMĂ s. (Med.) **punere pă d'asupra**, MD I, 68v, 72v; **punere deasupra**, MD II, 73v, 231r; *vizicătorile şi* **punerile** *de muştar*, AR, 1831, 456; **catăplasma**, MD I, 58v; **cataplasm**, PAg, 53; WCP, 103; **cataplasmă**, AR 1831, 456; SS, 31; MAR, 66; FMK, 61; CD, 5, 12, 24; PMH, 15; EPD, 347; PMC II, 70; StDR, 127; RMS, 94, 132. (Cf. ngr. κατάπλασμα, lat. *cataplasma*, fr. *cataplasme.*)

CATAR s. (Med.) **catáru** *adică* **troahnă**, MD I, 55r; **catar**, PAM, 10; LB, 106; GM 1854, 79; **catar (guturai)**, SPG, 11; **cataruri (gutănări)**, VD, 44; **catarul (troahna)**, HMV II, 27; **gutunari (catar** *sau* **cataroi)**, PMC I, 83; **cataroi, gutunari**, StDR, 127; **catarele** *cronice*, WAM, 89. (Cf. lat. *catarrhus*, ngr. κατάρρους şi καταρροή, it. *catarro*, fr. *catarrhe.*)

cataract v. CATARACTĂ

CATARACTĂ s. **I.** (Geogr.) **cataract**, AR 1829, 241; GG, 118; GPG, 60; NV, 75; StDR, 127; FDA, 162; **cataractă**, FGF, 37; RL, 149; **cataracte**, AR 1829, 179; StFE, 161; LG, 15; FGF, 37; CA 1856, 52; **cataracturi**, EGI, 41; FGE, 37; **cătăraptă**; **cataraptă**, RIP I, 46, 232; **II.** (Med.) **cataracturi** *sau* **albeţe de ochi**, AR 1829, 64; **cataractă**, EPD, 366; **catarat**, PMC I, 83. (Cf. lat. *cataracta*, ngr. καταρράκτης, fr. *cataracte*, it. *caterrata*, *catarrata*.)

CATARAL adj. (Med.) *patimile* **catarhale**, SMA, 174; *boale* **cataralice**, SMA, 106, 210; **cataral**, EPD, 375; PMC I, 35, 74. (Cf. fr. *catarrhal*, germ. *catarrhalisch*, it. *catarrale*.)

cataralic v. CATARAL

cataraptă, **catarat** } v. CATARACTĂ

catarhal v. CATARAL

cataroi v. APOPLEXIE, CATAR, TETANOS

CATENĂ s. (Geogr.) LMG, 3,7; CEG, 6,64. (< lat. *catena*.)

catet v. CATETĂ

CATETĂ s. (Mat.) **cáteti** *sînt plăsile...* [la triunghi], WGT, 14 r; **catet**; **catete**, LT, 9v; **catet**, LA, 14v; **catetă**, PET, 122; StDR, 128. (Cf. ngr. κάθετος, lat. *cathetus*, germ. *Kathete*, fr. *cathète*.)

catetos v. PERPENDICULARĂ

CATOPTRIC adj. (Fiz.) *instrumenturi* **catoptriee**, StFE, 86. (Cf. fr. *catoptrique*.)

CATOPTRICĂ s. (Fiz.) *meşteşugurile de* **catoptrica**, GF, 32v; **catoptrică**, StFE, 76; BMN III, 28. (Cf. ngr. κάτοπτρον şi κατοπτρικός, it. *cattotrica*, fr. *catoptrique*, germ. *Katoptrik*.)

catruped v. PATRUPED

causterisaţie v. CAUTERIZARE

causteriu v. CAUTER

caustrizăciune v. CAUTERIZARE

CAUSTIC adj. **căustică (arzătoare)**, BDZ, 10; **caustic**, TIV, 170; StIN, 4; IL 1841, 338; FMK, 169; NV, 75; StDR, 128; PFHM I, 15; TMO, 66v, 67r; WCP, 135. (Cf. lat. *causticus*, it. *caustico*, fr. *caustique*.)

CAUTER s. (Med.) **cauteriu**, FDB, 51; PMH II, 47; **causteriu**, NV, 75; **cauter**, RMS, 182; TMO, 32r, 63v; INB 1859, 165. (Cf. lat. *cauterium*, it. *cauterio*, fr. *cautère*.)

cauterisa v. CAUTERIZA

cauterisaţie, **cauterisaţiune** } v. CAUTERIZARE

cauteriu v. CAUTER

CAUTERIZA vb. (Med.) **cauterisa**, NV, 76; RMS, 119; TMO, 7 v. (< fr. *cautériser*.)

CAUTERIZARE s. (Med.) **cauterisaţie**, FDB, 111; TMO, 32 r, 65r; **causterisaţie**, NV, 76; **cauterizaţie**, **causterizăciune**, StDR, 128; **cauterisaţiune**, RMS, 292. (Cf. it. *cauterizzazione*, fr. *cautérisation*.)

cauterizaţie v. CAUTERIZARE

CAUZA vb. **căuza (pricinui)**, HPP, 13; NIS, 11; **cauza**, CA 1854, 35; RL, 371; INB 1859, 129; **causa**, BIN, 16. (Cf. lat. *causari*, fr. *causer*.)

CAUZĂ s. **pricina** *patimii*, MD I, 29r; *care sînt* **pricinile** *vînturilor*, GF, 145r; **pricina** *sau* **causa**, TAO, 72; **pricină**, AsA, 14v; LB, 544; PH, 5; HMV I,7; **pricină (cauză)**, SEC, 125; **căuza (pricina)**, HPP, 18; **causă**, MVV, 34, 37, 82; FDB, 73; BVM, 21; NV, 75; PFHM I, VII; RL, 12; **cauza (pricina)**, NIS, 5; AR 1830, 433; VA, 151; DF I, 6v; FMIM, 98; **cauză**, StDR, 128. (Cf. lat. *causa*, it. *causa*, fr. *cause*.)

CAVERNĂ s. (Geogr.) **cavernă**, GGV, 147; NV, 401; StDR, 120; BMN II, 195, 212; BIN, 75, 260; **cavernă (goliciune)**, INB 1859, 63. (Cf. lat. *caverna*, fr. *caverne*.)

CAVERNOS adj. KMA, 334; PMH, 100; PAD, 121. (Cf. lat. *cavernosus*, fr. *caverneux*.)

CAVITATE s. **goliciunile** *trupului* (*cava corporis*), VA, 34; **deşertul** *pelvii sau a şolzilor* (*cavum pelvis*), SS, 4; **cavităţi** *sau* **găoane**, FBE, 68r; **cavitate**, KMA, 265; NV, 401; PFHM I, 158; RMS, 72, 73, 152, 163; PFM, 419; PAD, 128; WCP, 93; CEG, 17. (Cf. lat. *cavitas*, fr. *cavité*.)

CAZ s. **întîmplare**, DMA, 146; HEA, 21; WGT, 32 v; OPA, 36; PA, 63; AsA, 12v; GAA, 24v; TGm, 9r; EGT 9v, 19v; LB, 315; FAE, 58; PGL, 5; MP, 76; DF I, 8r; FilDA I, 15; PET, 47; **tîmplare**, GF, 83v; **căderе**, AsA, 40v; *în multe* **cazusuri**, AsA, 31v; **caz**, MTF, 2v, 25r; AsM, 21; TIV, 6; PGL, 32, 55; StDR, 121; PAR, 31; PET, 84; OGD, 16; **caze** [pl.], 53, 118, 154. (Cf. lat. *casus*, fr. *cas*.)

cazus v. CAZ

căciula mădularului v. PREPUŢ

cădabru v. CADAVRU

căderе v. CAZ

căldare v. ALAMBIC

căldură v. CALORIC

cămară v. VENTRICUL

cărbuna v. CARBONIZA

căscadă v. CASCADĂ

căsulie v. CELULĂ

căsulie de pleavă v. GLUMĂ

căsuţă v. CELULĂ

cătăraptă v. CATARACTĂ

căuza v. CAUZĂ

ceapă v. BULB

cearcăn v. CERC

ceaţă v. VAPOR

CECUM s. (Anat.) **maţul orb** (*intestinum coecum*), VA, 70, **cecum** *sau* **orbul**, PAD, 105. (Cf. lat. *intestinum caecum*, fr. *caecum*.)

CEFALALGIE s. (Med.) **chefalalghia** *adică* **durerea capului**, MD I, 24r; **dureri şi întu-**

necare de cap, AI, 5v ; **cefalgie**, RMS, 142, 249. (Cf. ngr. κεφαλαλγία, fr. *céphalalgie*.) V. şi **cefalee**

CEFALEE s. (Med.) **chefaléa**, MD I, 29v ; **cefalea** ; **cefalia**, PMC I, 86. (Cf. ngr. κεφαλαία, it. *cefalea*, fr. *céphalée*.) V. şi **cefalalgie**

cefalgie v. CEFALALGIE

CEFALIC adj. (Anat.) KMA, 421 ; PMH, 8 ; CEF, 205. (< fr. *céphalique*.)

CEFALOPOD s. (Zool.) **chefalopode**, CIN, 12, 218 ; **cefalopode**, StIN, 67, 133 ; CEG, 112. (Cf. lat. *cephalopoda*, fr. *céphalopodes*.)

ceime v. CALITATE

CELERITATE s. **celeritate (pripire, iuţeală)**, FDB, 63 ; **ţeleritatea** *sau* **iuţimea** *carea o face singele*, TAO, 75 ; *temperatura şi* **celeritatea** *vinturilor*, FGF, 18. (Cf. lat. *celeritas*, fr. *célerité*.)

celic v. CELULAR

CELULAR adj. (Anat.) *ţesătura* **ţelularie**, IVA, 61 ; PFHM I, 77 ; RMS, 315 ; *ţesătură* **ţelulară**, FBE, 67 r ; *ţesătură* **celulară**, HMV I, 170 ; TCC, 47r ; *sistemul* **celular**, BCI, 116 ; *ţesutul* **celulare** [sg.], AAD, 6 ; *ţesătură* **cellulare**, BBS, 5 ; *ţesătură* **celică (bortoasă)**, PMC I, 157 ; *ţesătură* **celulică (bortoasă)**, PMC II, 178 ; *ţesătură* **celurică (buretoasă)**, PMC I, 16. (Cf. fr. *cellulaire*, it. *cellulare*.) V. şi **celulos**

CELULĂ s. **găoiţă** [la fagure], MES, 34 ; **căsulie** [la fagure], SEC, 178 ; **chilie** [la fagure], CA 1844, 47 ; **ţelulă**, CIN, 67, 245 ; SMA, 180 ; FBE, 66v, 67r ; IVA, 61 ; PAD, 133 ; **celulă**, CIN, 7 ; StIN, 24 ; KMA, 278 ; BMN I, 31 ; MIN, 131 ; BIN, 148 ; **celulă (căsuţă)**, INB 1859, 44 ; **cellulă**, BBS, 5. (Cf. lat. *cellula*, fr. *cellule*.)

celulic v. CELULAR

CELULOS adj. (Anat.) **ţelulos**, VA, 21, 124 ; PAD, 123 ; **selulos**, KMA, 12 ; **celulos**, StIN, 24 ; KMA, 3, 12, 312 ; PMH, 55 ; MIN, 132 ; TMO, 253r ; CEG, 17 ; **cellulos**, BBS, 7. (Cf. fr. *celluleux*, it. *celluloso*.) V. şi **celular**

celurie v. CELULAR

cendru v. CENTRU

centesimal v. CENTEZIMAL

CENTEZIMAL adj. **centisimal** ; **centesimal**, AsG, 34, 35 ; **centezimal**, BIN, 54. (< fr. *centésimal*.)

CENTIAR s. BCA, 630. (< fr. *centiare*.)

CENTIGRAD s. RMS, 31, 83 ; PFM, 127, 139. (< fr. *centigrade*.)

CENTIGRAM s. BCA, 630. (< fr. *centigramme*).

CENTILITRU s. **centilitru**, IVA, 66 ; BCA, 630 ; **santilitru**, IVA, 94. (< fr. *centilitre*.)

CENTIMETRU s. **centimetru**, FAE, 58 ; Univ 1846, 38 ; BCA, 629, PAR, 172 ; BIN, 85 ; CEG, 62 ; **sutametru**, MP, 9 ; **santimetru**, CER, 48 v. (< fr. *centimètre*.)

centisimal v. CENTEZIMAL

CENTRAL adj. **chentral**, AR 1829, 172 ; TIV, 2 ; **ţentral**, VA, 150 ; DF I, 40v ; **centrâl**, CBV, 1r ; NV, 63 ; StDR, 300 ; BMN II, 94 ; CA 1856, 62. (Cf. lat. *centralis*, germ. *zentral*, fr. *central*.)

centrifug v. CENTRIFUGĂ

CENTRIFUGĂ adj. f. (Fiz.) *putere* **centrifugă**, MPM, 27 ; Prop, 211 ; StFE, 153 ; FGF, 68 ; *putere* **ţentrufugace**, DF I, 42v ; **centrifug, centrifugiu**, NV, 64. (Cf. fr. *centrifuge*, germ. *zentrifugal*.)

centrifugiu v. CENTRIFUGĂ

centripedă v. CENTRIPETĂ

CENTRIPETĂ adj. f. (Fiz.) *puterea firei numită* **centripedă**, AR 1832, 272 ; *putere* **centripetă**, SVC, 43 ; FGF, 68 ; [putere] **centripetală**, StFE, 18 ; LMG, 182. (Cf. fr. *centripète* şi *centripétal*, germ. *zentripetal*.)

centripetală v. CENTRIPETĂ

CENTRU s. **chendru**, GN, 6v, 7v ; GF, 74r, 95v, 192v ; HEA, 139 ; TGm, 2v, 9r ; EGT, 3r ; AR 1829, 73 ; **chentron**, WGT, 6v, 8v ; **chentru**, AEG, 3v, 84r ; LA, 6r ; LT, 5r ; AR 1829, 18 ; SIC, 27 ; AR 1832, 272 ; AR 1834, 280 ; EGI, 5 ; CIN, 376 ; SMA, 63 ; IL 1840, 3 ; MPB, 5 ; **ţentru**, DF I, 8v, 18r ; **centru** SIF, 23, 102 ; SVC, 47 ; GG, 69 ; VDA, 10 ; PGL, 258 ; CIN, 7 ; AsG, 6,260 ; CG, 17r ; RIP I, 16 ; MP, 21 ; KMA, 473 ; NV, 63 ; StDR, 300 ; PFM, 230 ; PAD, 141 ; **centruri**, AsG, 54 ; MP, 45 ; **centruri** *nervoase*, CPH, 55 ; **centri** *nervoşi*, PAD, 175 ; **cendru**, PCB, 12 ; BCA, 397, 417 ; **ţintă** (*centrum*), VH, 31. (Cf. lat. *centrum*, ngr. κέντρον, germ. *Zentrum*, rus. центр, fr. *centre*.)

cerbical v. CERVICAL

CERC s. (Mat., Astr.) *orizon este o* **roată** *foarte mare*, GN, 7v ; *între toate* **roatele** *ce încunjură sfera*, GN, 8v ; *cinci* **chîciuri** *ce să urmesc unul de altul cu asemenea depărtare*, GN, 7, r ; **crug** *este o shimă netidă care să încheie ce către o dungă ce să întoarce iarăşi întru sineşi*, WGT, 6 v ; **chiclu** *adecă* **rotocol** *a sferii*, CISG, 117 ; *zodiacescul* **rotocol**, CISG, 116 ; **chîclon** *isimericesc*, CISG, 144 ; *ale fieştecăruia arc dat şi mai mic decît jumătatea de* **cearcăn**, FAT, 75v ; **ţireul** *polului*, GSP I, 70 ; *despre măsurarea* **ţireulilor**, GTS, 14r ; **cere**, GF, 31r ; HOG, 63 ; SEC, 158 ; SIF, 102 ; AEG, 3v ; GSP I, 58 ; LA, 6r ; TGm II, 26 r ; GG, 103 ; VDA, 7 ; AsG, 6 ; RIP I, 17 ; **cire**, PH, 1 ; RL, 404 ; CA 1857, 4. (Cf. ngr. κύκλος, lat. *circus* şi *circulus* sau *circulum*, germ. *Zirkel* sau *Zircus*, it. *circolo*, fr. *cercle*.)

cere lungăreţ v. ELIPSĂ

cerea v. PROBA

cereare v. EXPERIENŢĂ, PROBĂ

cerceta v. EXAMINA

cercetare v. ANALIZĂ
cercconstanţă v. CIRCUMSTANŢĂ
cercuferenţă, **cercumferenţie**, **cercuferinţă** v. CIRCUMFERINŢĂ
cercuire v. CIRCULAŢIE
cercuitor v. CIRCULAR
cercula v. CIRCULA
cercular v. CIRCULAR
cerculare v. CIRCULAŢIE
cerculator v. CIRCULATOR
cerculaţie, **cerculaţiune** v. CIRCULAŢIE
cercul jumătate v. SEMICERC
cercumserie v. CIRCUMSCRIE
cercumstanţie v. CIRCUMSTANŢĂ
cercunprejurime v. CIRCUMFERINŢĂ
CEREALE s. pl. (Agr.) **bucate**, SEC 18; SIN, 8, 20; **ţereale**, AR 1832, 329; AR 1835, 1; CIN, 280; **sereale**, MN 1836, 63; **ţerealuri**, CD, 22; **cereale**, BCA, 94; BRA, 128; StDR, 300; BMN III, 207; BIN, 163. (Cf. lat. *cerealia*, fr. *céréales*.)
CEREBEL s. (Anat.) KMA, 473; PAD, 178. (< lat. *cerebellum*.)
CEREBRAL adj. (Anat., Med.) KMA, 94, 478; NV, 64; RMS, 142, 185, 207, 308; PAD, 180. (< fr. *cérébral*.)
CEREBRU s. (Anat.) [„creier"] KMA, 473; PMC I, 204; PAD, 176. (< lat. *cerebrum*.)
CERUMEN s. sg. (Anat.) TMO, 285v. (< fr. *cérumen*.)
CERVICAL adj. (Anat.) **servical**, IVA, 63; **cerbleal**, KMA 19, 199; **cervical**, PAD, 24, 59, 186. (< fr. *cervical*.)
cesariană, **cesarienă** v. CEZARIANĂ
CETACEU s. (Zool.) **ţetaţiile** *sau* **sugătoarele înotătoare**, CIN, 15; **cetacee** *sau* **sugătoare de forma peştilor**, StIN, 88; *animalile* **cetoasă**, MIN, 47; **cetacee**, BIN, 319. (Cf. lat. *cetacea* şi *cetosus*, fr. *cétacé*.)
cetos v. CETACEU
CEZARIANĂ adj. f. (Med.) *operaţia* **cezariană**, FMK, 114; *operaţiune* **cesariană**, RMS, 29; *operaţia* **cesarienă**, TCC, 65v. (< fr. *césarienne*.)
cfadrat, **cfădrat** v. PĂTRAT[1]
cfădrat lung v. DREPTUNGHI
cfădrăcese v. PĂTRAT[2]
chefalalghie v. CEFALALGIE
chefalea v. CEFALEE
chefalopod v. CEFALOPOD
cheiuţă v. CLAVICULĂ
cheltui v. CONSUMA
chemie v. CHIMIC
chendru v. CENTRU
chentral v. CENTRAL
chentron, **chentru** v. CENTRU
chibzui v. IMAGINA
chielofori v. CIRCULA
chieloforie v. CIRCULAŢIE
chieloforisi v. CIRCULA
chiclon, **chiclu** v. CERC
CHIL s. (Fiziol.) **hilós**; **hilus**; **hil**, GF, 276v; **hirus**, GF, 267r; **hil**, SIN, 90; VA, 61, 76; KMA, 297; StDR, 296; **hilos**, AR 1838, 205; **cir** (**hil**), PMC I, 2; **hilus**, (*chylus*), SMA, 178; **şil** *sau* **hil**, PAD, 91; **chil**, RMS, 265. (Cf. ngr. χυλός, lat. *chylus* şi *chylos*, fr. *chyle*.)
chilie V. CELULĂ
CHILIFER adj. (Anat.) **hilifer**, KMA, 7; **chilifer**, AAD, 66. (< fr. *chylifère*.)
CHILIFICAŢIE s. (Fiziol.) **hilificaţie** (*chylificatio*), VA, 61; **hilificaţie**, SMA, 109; HMV I, 162; WAM, 112; WMM, 29. (Cf. lat. *chylificatio*, fr. *chylification*.)
chilindron, **chilindru** v. CILINDRU
CHIM s. (Fiziol.) **himu** (*chymus*), VA, 54; **himus** (*bucatele desfăcute*), SMA, 177; **him**, KMA, 292; **chim**, RMS, 265, 365; **şim** *sau* **him**, PAD, 91. (Cf. lat. *chymus*, fr. *chyme*.)
CHIMIC adj., adv. *lucrare* **chimiceaseă**, GF, 253r; **himicese**, MD II, 197r; CISG, 133; CIF, 2; AR 1829, 243; MN 1836, 4, 92; CIN, 6; PME, 46; **hemie**, VA, 11, 106, 277; SMA, 178; IL 1840, 27; FBE, 66v, 103r; HMV I, 10, 33; VN, 33; StFE, 63; CA 1850, 93; FDA, 3; StDR, 241; CA 1862, 9, 13; **hemicese**, DIR, 101; CIN, 437; **himie**, AR 1829, 14, 83; PAB, 1; MN 1836, 30; FM, 2; FMK, 169; HMV I, 11; EPD, XXXV; BRA, 27; PFM, 273; **himie**, **himicese**, StDR, 296; *lucrare* **chemieă** (*processus chemicus*), SVC, 66; **chimie**, BRA, 70; BCA, 70; BMN I, 13; INB 1859, 136; **himiceşte**, Univ 1845, 2; PFM, 286; Agr I, 141. (Cf. lat. *chemicus*, germ. *chemisch*, it. *chimico*, ngr. χημικός, fr. *chimique*; *himicesc*, *hemicesc* < ngr., lat., it., fr. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. химический.) V. şi **chimist**
chimica v. CHIMIE
chimicese v. CHIMIC
CHIMIE s. **chímica**, GF, 143 v, 216r; **himieă**, PCB, 26; **hemie**, PMV, 53; TAO, 77; CD, 44; IL 1840, 35; HMV I, 31; CA 1856, 81; **himie**, AR 1829, 171, 191; POS, 206; CR 1830, 99; PAB, 11; MN 1836, 60; EAM, 35; Prop, 201; PSE, 227; StDR, 167, 243, 296; PFHM I, IX; RL, 316; CA 1862, 15; **chimie**, BDZ, 22; BCA, 24; BRA, 32; BMN III, 55; RMS, 74; BCI, 38; **şimie**, Agr I, 72. (Cf. it. *chimica*, lat. *chemia* sau *chimia*, ngr. χημεία, germ. *Chemie*, rus. хи́мия, fr. *chimie*.)
CHIMIFICAŢIE s. (Fiziol.) **himificaţie** (*chymificatio*), VA, 55; **himificaţie**, SMA, 109; WAM, 18, 112; WMM, 29; PAD, 103. (Cf. lat. *chymificatio*, fr. *chymification*.)

CHIMIST s. **chimie**, GF, 12r, 198v; **himie**, PAB, 27; PMC I, 185; **hemie**, CIN, 456; VN, 33; CA 1861, 120; **himist**, AR 1829, 129, 176; IL 1841, 334; PFHM I, IV; **chimist**, BCA, 25; BMN I, 17; BMN III, 166; BCI, 35. (Cf. it. *chimico*, lat. *chemicus* sau *chimicus*, ngr. χημικός, rus. химик, fr. *chimiste*.)

chip v. FIGURĂ

CHIRAGRĂ s. (Med.) **hiragră**, TIV, 48; PMC I, 138, 170. (Cf. ngr. χειράγρα, fr. *chiragre*.)

CHIRURG s. **hirurghi** [pl.], DC IV, 149r; SIS, pf.; CISG, 113; **hirurg**, PMV, 48; FDB, 118; BVM, 61; SPG, 15; AR 1829, 64; VD, 123; CDV, 14; AsL, 62; PMH, 4; EPD, 349; CPH, 41; VH, 80; StDR, 167, 296; WCP, 93; PMH II, 91; **hirurgi**, PMV, 105; HMV I, 122; **chirurg**, LB, 116; SS, 60; TCC, 70v; **chirurghi**, IBH, 8; **chirurgi**, TVM, 18; RMS, 53. (Cf. lat. *chirurgus*, ngr. χειρούργος, it. *chirurgo*, rus. хирург.)

chirurghie v. CHIRURGIE

chirurgie v. CHIRURGICAL

CHIRURGICAL adj. **hirurghieese**, CDV, 10; MN 1836, 92; FD I, 11; **hirurgicese**, TVM, pgf. 432; **hirurghie**, MTF, 2v; IL 1840, 82; **hirurgie**, PHM, 75; LMG, 31; **chirurgie**, SS, 12; **hirurgical**, KMA, 51; INB 1859, 169; **chirurgical**, RMS, 168, 244. (Cf. lat. *chirurgicus* şi *chirurgicalis*, it. *chirurgico*, fr. *chirurgique* şi *chirurgical*, rus. хирургический, ngr. χειρουργικός.)

CHIRURGIE s. **hirurghie**, MD I, 60r; AR 1829, 28, 171; FMK, 7; PMH, 1; EPD, 446; CA 1858, 40; **hirurghie**, **hirurgie**, StDR, 296; **hirugie**, FMK, 13; RIP I, 159; StDR, 159; LG, 93; CA 1856, 20; **herurghie**, BFO 1843, 46, 148; **chirurghie**, LB, 116; **chirurgie**, PMH II, 1. (Cf. lat. *chirurgia*, ngr. χειρουργία, germ. *Chirurgie*, rus. хирургия, fr. *chirurgie*.)

CHIST s. (Med.) **chistă**, RMS, 279, 303; **chiste** [pl.], TMO, 98v; PPC, 59r; **chyşti** [pl.], TMO, 273 v. (< fr. *kyste*.)

chistă v. CHIST

chiv v. CUB

chivicese v. CUBIC

chivos v. CUB

cholera v. HOLERĂ

CICATRICE s. **cicatrice**, *adecă urmă de rană*, FDB, 121; **cicatrice**, CA 1847, 47; NV, 64; BCA, 370; **cicatriţă**, PMH II, 49. (Cf. lat. *cicatrix*, it. *cicatrice*, fr. *cicatrice*.)

cicatrisa v. CICATRIZA

cicatriţă v. CICATRICE

CICATRIZA vb. **cicatrisa**, NV, 64; PMH II, 67. (< fr. *cicatriser*.)

CICLU s. **ţiclu** (*cyclois*) [la pendul], DF I, 38v; **ciclul** (**crugul**) *lunei*, Univ 1845, 33; **ciclul** *lunei*, CA 1847, 5. (Cf. lat. *cyclus*, fr. *cycle*.)

CIFRĂ s. (Mat.) **ţifră**, DMA, 24; SIA, 4; MA, 3r; OPA, 17; PA, 4; AsA, 5v; GAA, 4v; LA, 39r; EGT, 28r; TA, 1; FAE, 1, 4; AsM, 3, 171; PEA, 33; CD, 89; NV, 113; PAR, 4, 8; StDR, 168; SAP, 76; BCI, 125; *împărţitor să zice* **slovele** *acelea cu care împarţi*, GAP, 34r; *împarte-se acest număr în bucăţi prin zapiate, deosebind la fieştecare bucată cîte trei* **slove**, FAT, 14v; [întrebare:] *cîte sînt* **figurile** *aritmeticii*?; [răspuns:] *noauă cu nume şi una fără de nume*, HEA, 2; *un număr* de [= alcătuit din] *şase* **figuri**, HEA, 6; **cifră**, GF, 172r, 184v; LM, 11; RL, 14, 97. (Cf. lat., it. *cifra* şi *figura* „cifră" < lat. lit. *figura* „cifră"; ngr. τζίφρα şi ψηφί „caracter, literă, cifră"; germ. *Ziffer*, rus. цифра, fr. *chiffre*.) V. şi **zero**

cilendric v. CILINDRIC

CILIAR adj. (Anat.) **cilier**, KMA, 463; PAD, 141, 156. (< fr. *ciliaire*.)

cilier v. CILIAR

CILINDRIC adj. **cilindric**, MVV, 91; AR 1835, 47; FBE, 67v, 72v; NV, 65; PMC I, 206; RMS, 126; PFM, 32; **cilendric**, KMA, 347; **silindric**, OGD, 57; PFM, 499; **ţilindric**, EGT, 52v; CIN, 153, 235; DF I, 58r. (Cf. it. *cilindrico*, fr. *cylindrique*, germ. *zylindrisch*.)

CILINDROID adj. KMA, 47. (< fr. *cylindroïde*.)

CILINDRU s. **chilindru**, GN, 48r; SEC, 24; AEG, 84r; LA, 14r; TGm II, 42r; AR 1832, 28, 200; PAB, 9; **chilindru**; **chilindron**, WGT, 122r, 134v; **cilindru**, GF, 33v; NIS, 6; PGL, 294; IL 1840, 36; FBE, 128v; CD, 29; PMH, 74; NV, 65; StFE, 43; PEG, 122; BMN II, 182; RL, 370; **ţilindru**, EGT, 52v; VA, 72; AsG, 249, 250; IL 1841, 30; DF I, 4v; CD, 48; OGD, 53, 116, 278; **ţilendru**, IL 1840, 34; CPH, 48. (Cf. lat. *cylindrus*, it. *cilindro*, fr. *cylindre*, ngr. κύλινδρος, germ. *Zilinder*, rus. цилиндр.)

CIMENT s. **ţement**, IL 1840, 14; **ciment**, PFHM I, 177; CEG, 18. (Cf. germ. *Zement*, fr. *ciment*, it. *cimento*.)

cingătoare v. ZONĂ

cinui v. ADUNA

cinuire v. ADUNARE

cloeănitor v. MALEABIL

cir v. CHIL

circomferenţă v. CIRCUMFERINŢĂ

circomstanţă v. CIRCUMSTANŢĂ

circonferenţă, **circonferenţie**, **circonferinţă** } v. CIRCUMFERINŢĂ

circonscrie v. CIRCUMSCRIE

circonstare, **circonstanţă**, **circonstanţie** } v. CIRCUMSTANŢĂ

CIRCUIT s. (Fiz.) **împrejurul** (*circuit*), RL, 371; **circuitul** *pilei* [electrice], PFM, 290. (< fr. *circuit*.)

CIRCULA vb. *stngele în trupul nostru cure sau* **ţirculă**, TAO, 70; *în vine* **ţirculează** *stnge*, AR 1830, 329; **ţirculează**, CD, 48; **cerculează**, MIN, 15; **circula**, NV, 66; BMN II,

217; BIN, 118; *preface* şi **chicloforiseşte** *sîngele în trupul omului*, CIF, 2; **chiciofori**, TIV, 2, 170. (Cf. lat. *circulare*, fr. *circuler*, ngr. κυκλοφορῶ.)

CIRCULAR adj., adv. **circular**, GG, 72, 82; NV, 66; BMN II, 43, 77; CEF, 104; PAD, 94; **cercular**, AsG, 258; KMA, 101; GPG II, 7; *con drept cu bazis* **cercuitoare**, AsG, 255; *curant* **circulariu**; *începe a turna* **circulariemente**, PFM, 311, 404. (< fr. *circulaire, circulairement.*)

circulariemente, **circulariu** } v. CIRCULAR

CIRCULATOR adj. (Anat.) *o umezeală* **ţircuitoare**, FBE, 97v; **cerculator**, RMS, 140, 143, 249. (Cf. fr. *circulatoire.*)

CIRCULAŢIE s. **circulaţia**, *adecă* **îmblarea** *sîngelui*, FDB, 124; **circulaţie**, PH, 5; PPT, 12; MAR, 4; FMK, 117, 172; PMH, 1; HMV I, 82; FilDA I, 1; PSE, 66; NV, 66; PMC I, 51; BIN, 19; PAD, 143, 146; WCP, 251; **cerculaţie**, StIN, 62; HMV I, 162; PMC I, 133; **ţirculaţie**, MPI, 14; TAO, 71; MTF, 6r; AR 1829, 226; CR 1832, 168; CIN, 7, 128; EAM, 57; SMA, 100, 140; KMA, 350; EPD, 39; WCP, 115; **ocolul** *sîngelui*, POS, 136, 231; **cercuire** [a sîngelui], VA, 78; FL, 23; **cercularea** *sîngelui*, MIN, 5; **cerculaţiune**, PFM, 366; **circulaţiune**, RMS, 20; **chicloforia** *sîngelui*, CIF, 2; **chicloforie**, AR 1830, 240; DIR, 103; PAB, 21; TIV, 2, 131, 170; SMM, 14. (Cf. lat. *circulatio*, germ. *Zirkulation*, rus. циркуляция, fr. *circulation*, ngr. κυκλοφορία.)

circulaţiune v. CIRCULAŢIE

circumducere, **circumferenţă**, **circumferenţie** } v. CIRCUMFERINŢĂ

CIRCUMFERINŢĂ s. **împregiurarea cercului**, HEA, 161; **periféria**, WGT, 6v; **cercumpregiurimea** *cercului*, AEG, 3v, 18r; **cercumpregiurime** (**cercumferenţie**), AsG, 6; **periferia** *cercului*, GAA, 65v; LA, 10r; TGm, 3r; TGm II, 26r; **circumducere**, LPT, 76; **cercuferenţă**, MP, 19, 43, 67; **cercuferinţă**, MPM, 45; BCA, 101; BIN, 126; **ţirconferenţă**, EGT, 3r, 19v; GGV, 17; **ţirconferenţie**, GGV, 17; **circunferenţă**, EGT, 19v; **circomferenţă au rătunzime**, PCB, 19; **circonferenţă**, GG, XIV; PGL, 45; CD, 28; PMH, 41; FDA, 193; PFM, 26; CEG, 3; CA 1860, 103; **circonferinţă**, KMA, 67; NV, 65; PET, 3, 6; OGD, 179; BMN III, 78; BIN, 114; **circunferinţă**, PPD, 40; FGF, 59, 96; **circonferenţie**, GG, 87; IL 1841, 330; PFM, 403; **circumferenţie**, GG, 83; **circumferenţă**, GG, 69; StDR, 298; **circumferinţă**, INB, 1859, 157; **împregiurarea** *sau* **periferia** *cercului*, RIP I, 17; **periferie**, GAA, 65v; PAM, 7, 27; CG, 18r; StDR, 201; PAD, 177; *diametrii*, **marginile**, *faţa şi cuprinderea globului se pot măsura*, SIF, 139; **marginea** (**periferia**) *cutiei rotunde*, ATI, 16. (Cf. lat. *circumferentia* şi *peripheria*, it. *circonferenza*, fr. *circonférence* şi *périphérie*, ngr. περιφέρεια, germ. *Peripherie.*)

CIRCUMSCRIE vb. *un chilindru* **împregiur seris** *la sferă*, AEG, 90v; **circonseris**, PGL, 46, 47; MP, 79; PEG, 30; PET, 81; OGD, 265; PPC, 29r; **cercumseris**, AsG, 141; **circonserie**, NV, 65; *învălitură... care* **circonserie** *flacăra*, PFHM I, 71. (Cf. lat. *circumscribere*, fr. *circonscrire.*)

CIRCUMSTANŢĂ s. **stare împre(ȷ)giur**, MVV, 66; PMV, 200; LB, 666; RIP I, 90, 152; **împregiurare**, AR 1830, 433; StIN, 24; HMV I, 57; VH, 99; **ţircumstanţie**, TCA, 46; **cercumstanţie**, FBE, 68v; **circonstanţă**, PGL, 189; NV, 66; CA 1861, 147; **circonstanţii**, PH, 5; SAS, 32; **circonstanţe**, BCA, 22; PEG, 176; BCI, 110; **circunstanţii**, CA 1854, 14; CEF, 96; **circunstanţe**, CA 1854, 25; BBS, 2; **circonstări**, PEG, 156; **cercunstanţe**, BCA, 503; **circumstanţă**, INB 1859, 164; **circumstanţe**, BCI, 178; INB 1859, 126; BBS, 51; **circumstanţii** (**împrejurări**), CEF, 6, 134; **circomstanţă**, BCI, 91; **circomstanţe**, Agr I, 339; **încungiurare**, CA 1852, XXVIII; CA 1854, 111; CA 1856, 77. (Cf. lat. *circumstantia*, it. *circostanza*, fr. *circonstance.*)

circumstanţie v. CIRCUMSTANŢĂ

circunferenţă, **circunferinţă** } v. CIRCUMFERINŢĂ

circunstanţă, **circunstanţie** } v. CIRCUMSTANŢĂ

CISTERNĂ s. **sternă**, CISG, 142; **cisternă**, CA 1852, XXVII; **citernă**, PFM, 119. (Cf. ngr. στέρνα, it. lat. *cisterna*, fr. *citerne.*)

cistid v. CISTITĂ

CISTITĂ s. **cistidul** *sau* **inflamaţia beşicei udului**, PMC I, 93. (Cf. ngr. κυστῖτις, fr. *cystite*).

citernă v. CISTERNĂ

ciumă v. PESTĂ

ciinesc v. CANICULAR, CANIN

cîmpie seacă v. DEŞERT

cînţime v. CANTITATE

cîrn v. CURB

cîrnire v. DEVIAŢIE

CÎT s (Mat.) **evoţient**, DMA, 66; FAT, 178r; OPA, 35; AsG, 125; **evoţient** *sau* **cîtuitor**, SIA, 28; **evoţient** (**cîtuitor**), PA, 27; **evoţient, eoţient**, StDR, 129; *ce iese de la împărţire se zice* **petrecători** *ori* **cuprinzători**, *care să înţelege că împărţindu-să un număr, în cîte părţi să va împărţi, de atîtea ori se va cuprinde împărţitoriul*, HEA, 35; **cîtor**, AsA, 14r; GAA, 29r, 41v; **cîtor** (**evoţient**), AsM, 30; **cît** *sau* **arătător**, LA, 21v; ASS, 1v; **arătător**, LA, 80r; **cît**, TA, 20; FAE, 3, 18; PPA, 17; PEA, 22; PAR, 25; SAP, 31. (Cf. lat. *quotiens* şi *quantus*, germ. *Quotient*, fr. *quotient.*)

cîtăţime
cîtime
cîtitate } v. CANTITATE

cîtor
cîtuitor } v. CÎT

clas v. CLASĂ

CLASA vb. PFHM I, 218; PFM, 1. (< fr. *classer*).

CLASĂ s. **clasuri** [de cifre], OPA, 19; PA, 8; **clasuri**, SIN, 2, 16; AsA, 20v; TVM, 1; PCB, 40; AsM, 8; HBV, 2; **clase**, GG, 73; StIN, 1, 4, 29; PCU, 18; HMV I, 55; BIN, 5; **clas**, SVC, 69; GG, IX; AsM, 204; TIV, IV; CIN, 1; StIN, 103; CA 1847, 25; StDR, 129; **clasă**, MCF, 4; PEA, 145; HMV I, 50; MPM, III; LMA, I; LM, 17; CEG, 43. (Cf. lat. *classis*, germ. *Klasse*, rus. класс, fr. *classe*.)

CLASIFICA vb. GG, 134; EPD, XLVI; StFE, 139; CA 1855, 33, 90, 148; RL, 372; CEG, 14. (Cf. fr. *classifier*, it. *classificare*.)

CLASIFICARE s. **clasificaţie**, AR 1830, 183; GG, 134; CIN, 15; IVA, 18; FBE, 85r; Prop, 203; PSE, 51; PMC II, 197; BRA, 128; FDA, 86; PFHM I, V; BIN, 4; **clasificaţie**, **clasificăciune**, StDR, 129; **classificaţiune**, BBS, 37, 38; **clasificare**, CEG, 14. (Cf. fr. *classification*, it. *classificazione*.)

clasificaţie
clasificaţiune } v. CLASIFICARE

clasificăciune v. CLASIFICARE

clasmă v. FRACŢIE

CLAVICULAR adj. (Anat.) KMA, 35. (< fr. *claviculaire*.)

CLAVICULĂ s. (Anat.) **cheiuţă**, VA, 84; **clavieulă**, KMA, 13, 41; PMH, 21; NV, 76; CEF, 101; PAD, 30. (Cf. lat. *clavicula*, fr. *clavicule*.)

clazmă v. FRACŢIE

clătire v. MIŞCARE

clătitor v. MOBIL

cleşte v. FORCEPS

cleu v. GUMĂ

CLIMAT s. (Geogr.) *în* **climatul** *nostru, adecă supt ceriul supt care vieţuim*, SIN, 4; **climat**, SIN, 13; CA 1855, 79; PFM, 482; **climaturi**, FDA, 181; **climate**, CIN, 271; CA 1854, 43; FGF, 101. (Cf. lat. *clima, -atis*, fr. *climat*.) V. şi **climă**

CLIMATIC adj. FilDA I, 211; BMN II, 162; RL, 137; BCI, 5. (Cf. germ. *klimatisch*, fr. *climatique*.)

CLIMATOLOGIE s. BMN II, 143; Agr I, 320. (< fr. *climatologie*.)

CLIMĂ s. (Geogr.) **văzduh**, CIL, 106; **văzduhul** *sau* **clima**, GN, 33r, 39r; **climă**, DC III, 8r; DIP, 14r; GF, 185r; HOG, 186; MVV, 3; GSP I, 41; LB, 128; PCB, 50; POS, 73; GG, 93; MN 1836, 17; CIN, 11, 65; StDR, 130. (Cf. lat. *clima*, it. *clima*, ngr. κλῖμα, germ. *Klima*.) V. şi **climat**

CLINIC adj. (Med.) CD, 36; RMS, 60. (Cf. fr. *clinique*, germ. *klinisch*.)

CLINICĂ s. (Med.) *patologhia şi* **clinica** *se paradoseşte de ...*, AR 1829, 171; **clinică**, SMA, 39; VH, 41; RMS, 263; CA 1853, 90, 93; TCC, 2r. (Cf. fr. *clinique*, germ. *Klinik*.)

CLISMĂ s. (Med.) FDB, 84, 122. (Cf. lat. *clysmus*, germ. *Klysma*.) V. şi **clistir**

CLISTIR s. (Med.) **glistir**, MD I, 38r; **glistiriu**, CIF, 96; PSE, 157; **glistir**, POS, 222; EAM, 139; EPD, 111; PMH, 105; WCP, 92; **glistire**, CIF, 74; PPT, 14; FMK, 7; FDA, 23; **glistiruri**, MD I, 38r; AR 1831, 455; EAM, 139; **clistir**, MD II, 18r; 67v; SIS, 6; CR 1829, 202; HMV II, 267; SMM, 31; TVM, 70; **clistiruri**, PH, 8; TVM, 107; **clistire**, SPG, 8; PPT, 14; TIV, 147; SS, 12; FilDA II, 184; CD, 12; PMC I, 12; RMS, 165. (Cf. ngr. γλυστήρι(ον) şi κλυστήρι(ον), germ. *Klystir*.) V. şi **clismă**

clitor
clitorid
clitoride } v. CLITORIS

CLITORIS s. (Anat.) **clitor**, EOI, 104, 106; EPD, 288; **clitoris**, KMA, 345; PAD, 129; **clitorid**, PMC I, 129; **clitoride**, AAD, 105. (Cf. ngr. κλειτορίς, fr. *clitoris*, it. *clitoride*.)

clivagiu v. CLIVAJ

CLIVAJ s. (Geol.) **clivagiu**, PFHM I, 42; BIN, 72; PFM, 282; CEG, 31. (< fr. *clivage*.)

CLOR s. (Chim.) *gaz de* **hloră**, AR 1830, 434; **hlor**, RHM, 7; CIN, 408, 412; KPH, 12; VH, 66; StDR, 296; WAM, 109; CEG, 41; **clor**, SS, 17; HBV, 14; BMN III, 158; RMS, 101; BIN, 21; **chior**, PFHM I, XIII, 21. (Cf. germ. *Chlor*, rus. хлор, fr. *chlore*.)

CLORAT s. (Chim.) **chlorat**, PFHM I, 183, 251. (< fr. *chlorate*.)

CLORHIDRIC adj. (Chim.) **chlorhydric**, PFHM I, 14, 95; **hlorhidric**, CEG, 51. (< fr. *chlorhydrique*.)

CLOROFILĂ s. (Bot.) **chlorophil**, BBS, 6. (< fr. *chlorophille*.)

CLOROFORM s. (Chim.) **cloroform**, TMO, 4v; INB 1859, 170; **chloroform**, TCC, 154v; **hloroform**, INB 1859, 136. (< fr. *chloroforme*.)

CLOROZĂ s. I. (Med.) **gălbănarea feteasc㠹** (*chlorosis*), PAM, 30; **hlorosis**, AR 1830, 190; EPD, 282; VABA, 14; **cloroză**, FDA, 92; **clorosă**, RMS, 263; WAM, 3, 112; **hloroză**, SAS, 32; **hlorosă**, CA 1862, 21. II. (Bot.) **hlorosis**, CIN, 276. (Cf. lat. *chlorosis*, fr. *chlorose*.)

clorur v. CLORURĂ

CLORURĂ s. (Chim.) **clorură**, AR 1829, 168; BCA, 517; RMS, 316; **hlorură**, AR 1829, 179; **hloridă**, AR 1830, 433; **chlorur**, PFHM I, XVII; **hlorur**, FDA, 2; **clorur**, RMS, 140. (Cf. germ. *Chlorür*, fr. *chlorure*, rus. хлорид.)

coada florii v. PEDUNCUL
coada mării v. GOLF
COAGULA vb. WMM, 109; PAD, 149; CA 1862, 19. (< fr. *coaguler.*)
COARDĂ s. (Mat.) **strună**, HEA, 139; **coardă**, WGT, 6v; AEG, 4r; LA, 6r; LT, 5r; EGT, 3r; TGm II, 32v; MP, 22, 79; CG, 18r; **coarda** *ori* **suptîntinzătoarea** *arcului*, PGL, 46.
coastă v. LATURĂ
coatingătoare v. COTANGENTĂ
coatingere v. CONTACT
cobald v. COBALT
COBALT s. (Geol.) **cobald**, SIN, 41; SV, 4; CIN, 404; **cobalt**, SIN, 35; CIN, 444; VDA, 23; StIN, 15; Univ 1846, 137; BIN, 55; MIN, 229. (Cf. lat. *cobaltum*, germ. *Kobalt*, fr. *cobalt.*)
codiță v. STIL
COEFICIENT s. (Mat., Fiz.) **împreună făcători**; **coefițient (împreună făcători)**, AsA, 5v; **coefițient**, AsAl, 5, 105; OGD, 127; **coeficient**, PEA, 106; StDR, 131; LM, 215, 216; **coeficient** *de dilatație*, PFM, 129; **confăcător**, PEA, 6; **confactor**, SAP, 9. (Cf. fr. *coefficient.*)
coefițient v. COEFICIENT
coencidență } v. COINCIDENȚĂ
coencidenție }
COERCITIV adj. (Fiz.) NV, 78; PFM, 233, 235. (< fr. *coercitif.*)
COERENȚĂ s. **coherenție**, CIN, 340; StFE, 5; **coerenție**, WMM, 122; **coherență**, FBE, 106v; CEG, 18. (Cf. lat. *cohaerentia*, fr. *cohérence*). V. și **coeziune**
coerenție v. COHERENȚĂ
coesiv v. COEZIV
COEZIUNE s. (Fiz.) **tragirea** *părticelilor așăzătoare* [ale unui corp], GF, 81v; *minerariurile cele tari n-au tot acelaș* **modru de a se ține deolaltă**, SIN, 25; **atîrnarea** *sau* **aceățarea** *trupurilor e aceea însușire prin carea părticelele lor sînt așa întră sine unite...*, DF I, 11r; **cuținere**, StFE, 39; **cohezie**, HMV I, 209; StFE, 7; **cohesie**, HMV I, 62; **cohesiune**, PFHM I, XI; PFM, 355; **coesiune**, BMN III, 177; MIN, 199; PFM, 23. (Cf. lat. *cohaesio*, fr. *cohésion*, germ. *Kohäsion* și *Zusammenhang.*) V. și **coerență**
COEZIV adj. *putere* **cohesivă**, HMV I, 210; *putere* **coesivă**, BMN III, 177. (< fr. *cohésif.*)
coherență } v. COERENȚĂ
coherenție }
cohesie } v. COEZIUNE
cohesiune }
cohesiv v. COEZIV
cohezie v. COEZIUNE
coincida v. COINCIDE
COINCIDE vb. (Mat.) **coincida**, PGL, 196; PEG, 7; OGD, 33, 48. (< fr. *coïncider.*)
COINCIDENT adj. OGD, 138. (< fr. *coïncident.*)
COINCIDENȚĂ s. **coencidenție**, AsG, 245; **coencidență**, OGD, 109; **coincidență**, PGL, 197; OGD, 47; **coincidință**, SAP, 207. (Cf. fr. *coïncidence*, it. *coincidenza.*)
coincidință v. COINCIDENȚĂ
colectiv v. COLECTOR
COLECTOR adj. [lentilă] **colectivă**, *adică* **culegătoare**; *linte* **culegătoare**, StFE, 87, 95. (Cf. lat. *collectivus*, fr. *collectif.*)
COLECȚIE s. *muzeul eghiptic*, **adunarea** *preparatelor anatomice*, *cabinetul mineralilor*, AR 1829, 134; *minunată* **adunare** *de monumenturi*, AR 1829, 118; **culegere**, AR 1829, 141; **colecție**, FAE, 31; AR 1834, 88; GG, 67; StDR, 131; CA 1850, 55, 71, 100; RL, 26, 111, 226; **colleție**, NV, 79; **colecțiune**, RMS, 86; BIN, 404. (Cf. lat. *collectio*, fr. *collection.*)
colecțiune v. COLECȚIE
COLEDOC s. (Anat.) **holedoh**, AR 1830, 433; **holedoc**, KMA, 304; **coledoc**, KMA, 305; **coledue**, RMS, 265; **coledoh**, PAD, 110. (Cf. lat. *choledochus*, fr. *cholédoque*, it. *coledoco.*)
coledoh } v. COLEDOC
coledue }
COLEOPTER s. (Zool.) **coleóptera**, CISG, 123; **coleoptere**, SIN, 79; CIN, 174, 470; StIN, 119; BIN, 404; CEG, 109; **gîndacii** (*coleoptera*), MIN, 99. (Cf. ngr. κολεόπτερος, lat. *coleoptera*, fr. *coléoptères.*)
colera v. HOLERĂ
COLERIC adj., s. **holerie**, SF, 33, 104; PH, 6; VA, 222, 227; VD, 2; HM VI, 220; EOI, 190; PMC I, 70, 94, 151; BCI, 137, WMM, 45; **holerecese**, SF, 97; **colerie**, PMV, 66; CEF, 104; PAD, 214; CA 1862, 22; **colericese**, PMV, 176. (Cf. lat. *cholericus*, fr. *colérique*, ngr. χολερικός.)
colericese v. COLERIC
coif v. GOLF
COLICĂ s. (Med.) **colică**, MD I, 137v; CDC, 48r; FID, 3v; CCD, 112r; RM, 20r; SIS, 29; LB, 133; CIF, 25; SPG, 7; POS, 221, 292; AR 1830, 433; PAB, 24; TIV, 34; PPT, 13; SMA, 108; HMV II, 61; PMC I, 93; WAM, 113; RMS, 304; **colică**, PAM, 25. (Cf. lat. *colica*, it. *colica*, germ. *Kolik*, fr. *colique.*)
colin v. COLINĂ
COLINĂ s. (Geogr.) **colinilor (dealurilor)**, HPP, 6; **colin**; **coline**, MVV, 7, 31; **colline**, FGF, 41. (Cf. lat. *collina*, fr. *colline.*)
COLINOS adj. (Geogr.) SEC, 114; HPP, 43. (Cf. it. *collinoso.*)
COLIR s. (Med.) **colir**, RMS, 328; **colirie** (*remediu de ochi*), WCP, 87; **coliriu** *sau* **apă de ochi**, PMH II, 131; **coliriu** (*collyrium*), WMM, 40. (Cf. fr. *collyre*, lat. *collyrium.*)
colirie } v. COLIR
coliriu }

COLOANĂ s. (Mat., Fiz., Arhit., Anat.) **stîlp** *de mercurio*, GF, 138v; **stîlpul** *sînurilor* [=al sinusurilor, în tabla de logaritmi], FAT, 76v; **stîlp**, GF, 159v, 160r; FAT, 62r, 66r; WGT, 81v; **columnă**, SIF, 45, 46; SIN, 30; PAM, 2; **colonă**, AsA, 17r; GAA, 10v, 11v; AR 1829, 67; TA, 51; FAE, 7; AsM, 11, 97; StFE, 48; LM, 25; **coloană, columnă**, StDR, 132; **coloană**, LT, 45r; AR 1830, 68; EGI, 19; CIN, 426; PEA, 42; KMA, 14; PET, 74; PAR, 13; BMN II, 183; BIN, 75; PFM, 8, 50, 56; PAD, 22, 80. (Cf. lat. *columna*, it. *colonna*, fr. *colonne*, ngr. κολόνα.)

coloare v. CULOARE

COLON s. (Anat.) EOI, 100; KMA, 295; RMS, 165, 306; PAD, 104, 105. (Cf. lat. *colon*, fr. *colon*.)

colonă v. COLOANĂ

COLONIE s. **coloniile (desecălecăturile)**, CIL, 94r; **colónie**, GIA I, 7v; AR 1829, 19; **colonie**, EG, 7; RIP I, 59; IFM, 5; NV, 79; StDR, 132; CA 1851, 36; RL, 289. (Cf. lat. *colonia*, fr. *colonie*, rus. колония.)

color v. CULOARE

COLORA vb. *şi* **coloră** *în galben*, PFHM I, 24; **colora**, NV, 79; StDR, 132; BMN II, 196; CEG, 32. (< fr. *colorer*.)

COLORANT adj. NV, 79; PFHM I, 17, 226; RMS, 141; BBS, 14. (< fr. *colorant*.)

COLORARE s. **colorare**, StDR, 132; **coloraţie**, PFHM I, 22; **coloraţiune**, PFM, 463. (Cf. fr. *coloration*.)

coloraţie
coloraţiune } v. COLORARE

coloră v. CULOARE

COLORIT s. NV, 79; StDR, 132. (Cf. germ. *Kolorit*, it. *colorito*, fr. *coloris*.)

colp
colpos } v. GOLF

colţ v. EMBRION, PROMONTORIU

columnă v. COLOANĂ

COLUR s. (Astr.) **colur**, SVC, 37; GG, 77, 90; GMNP, 218r; **colure**, EGI, 10; FGGN, 15; **coluri**, SVC, 37; GG, 88; RIP I, 20; StDR, 133. (Cf. lat. *colurus*, fr. *colure*.)

comăsurabil adj. COMENSURABIL

COMBINA vb. FBE, 67r; MP, 81; PET, 49; StDR, 133; BMN II, 209; CEF, 159; INB 1859, 139. (< fr. *combiner*.)

COMBINARE s. **combinare**, FAE, 30; PET, 2; WAM, 119; CA 1859, 56; **combinaţie**, AsM, 129; MN 1836, 72; AsAl, 16; PGL, 113; FBE, 65v, 75v; PET, 27; PFHM I, 104, 194; PFM, 208; **combinaţie, combinare, combinăciune**, StDR, 133; **combinăciune**, CEG, 21; **combinaţiune**, BMN III, 153; RMS, 136. (Cf. lat. *combinatio*, fr. *combinaison*.)

COMBINAT adj. *a căruia lucrare*, **alcătuită** *cu acţia electricităţei...*, RL, 371; **combinat**, ATI, 19; CEG, 94. (Cf. *şi* fr. *combiné*.)

combinaţie
combinaţiune
combinăciune } v. COMBINARE

COMBURANT adj. (Chim.) PFHM I, 2. (< fr. *comburant*.)

COMBUSTIBIL adj. **arzătoare** *sau* **combustible**, CIN, 391; **combustibil**, NV, 80; BCA, 389; PFHM I, 2, 40, 182; BIN, 5, 31; PFM, 274; CEG, 15, 43. (< fr. *combustible*.)

COMBUSTIBILITATE s. (Chim.) NV, 80; PFHM I, 40. (< fr. *combustibilité*.)

COMBUSTIE s. NV, 56, 80; BRA, 84; PFHM I, X, 1; PFM, 121, 285. (< fr. *combustion*.)

COMENSURABIL adj. **commăsurabil**, FAE, 88; **comăsurabil**, FAE, 76; PGL, 85; **comensurabil**, CG, 54v; StDR, 133; PAR, 116; SAP, 145, 202; **commensurabil**, OGD, 33. (Cf. fr. *commensurable*.)

COMESTIBIL adj. [ierburi] **spre hrana oamenilor**, SIN, 17; **comestibil**, NV, 80; BCA, 174; StDR, 134. (Cf. fr. *comestible*, lat. *comestibilis*.)

comet v. COMETĂ

COMETĂ s. (Astr.) **cometă**, GF, 122v; AR 1832, 64; SVC, 3; **comete**, SIF, 2, 145; PC, 10; EGI, 8; MN 1836, 51; RIP I, 5; BMN II, 116; LMG, 200; **comet**, AR 1830, 8; AR 1832, 56; Univ 1845, 1; NV, 80; **cometi**, GF, 97v; GPG, 79; EOI, XLIII, FGF, 63; **comit**, AR 1831, 168; AR 1832, 56; **comite**, CISG, 115; POS, 52; AR 1832, 56; GTS, 23r; **comiţi**, GG, 72; MN 1836, 70; EOI, 309; StFE, 151; **comită**, CA 1854, 3. (Cf. lat. *cometa*, it. *cometa*, fr. *comète*, ngr. κομήτης.)

comit
comită } v. COMETĂ

comociune v. COMOŢIE

COMOŢIE s. **comoţie**, PAM, 34; VD, 3; HMV II, 161; **commoţie**, NV, 81; **comoţie, comociune**, StDR, 135; **comoţiune**, PFM, 270. (Cf. lat. *commotio*, fr. *commotion*).

comoţiune v. COMOŢIE

COMPACT adj. CIN, 7, 354, 418; HMV I, 167; PAg, 2; NV, 82; FDA, I; FMIM, 5; StDR, 135; RL, 279; BIN, 74; WCP, 73; CEG, 14, 15. (Cf. lat. *compactus*, germ. *kompakt*, fr. *compact*.)

companie v. REGULĂ (de asociaţie)

COMPARA vb. *a sa repegiune* [a sunetului] *este mult mare, dar nu esti de a să atoema cu acea de la lumină*, GF, 66v; **alătura**, EGT, 1v; **asemăna**, LB, 35; **comparui**, *adecă a asămăna*, AsM, I, 112; **compara**, FAE, 87; VDA, 16; AsAl, 5; PEA, 180; MP, 63, 83; KMA, 1; NV, 82; StDR, 135; PFHM I, 59; CEF, 110; PFM, 146. (Cf. lat. *comparare*, fr. *comparer*, it. *comparare*.)

COMPARAŢIE s. **atocmare**, GF, 70r; **alăturare**, AEG, 16r, 73r; AsA, 31v; EGT, 1v; IL 1840, 35; MAA, 149; **asemănare**, LB, 35; PAB, 36; **comperaţie**, GAA, 101r; **compa-**

raţie, AsAl, 94; PEA, 99; CG, 58r, 139r; NV, 82; SAP, 72; PFM, 14; **comparaţie, cumpărare**, StDR, 135; **compărare**, LM, 163; **comparaţiune**, CEF, 73, 193. (Cf. lat. *comparatio*, it. *comparazione*, fr. *comparaison.*)

comparaţiune v. COMPARAŢIE

comparui v. COMPARA

COMPAS s. I (Geom.) *un crac a* **pasului**, WGT, 20v; **pas**, TGm II, 7r, 12v; **compas**, SF, 54; AEG, 35r; EGT, 2v; TA, 121; VDA, 6; GG, 67; AsG, 7, 152; MP, 44; PEG, 86; StDR, 135. II (Marină) *aflarea* **compasului** *sau a* **busolei**, AR 1829, 138; **compas**, StDR, 135; PFM, 240. (Cf. fr. *compas*, germ. *Kompass.*)

compărare v. COMPARAŢIE

COMPENSATOR adj., s. StFE, 33; PFM, 131. (< fr. *compensateur.*)

COMPENSAŢIE s. **compenzaţie (dispăgubire)**, AsM, 67; **compensaţie**, PAR, 62; PFM, 132; **compensaţiune**; **compenzaţiune**, BCI, 102. (< fr. *compensation.*)

compensaţiune
compenzaţie
compenzaţiune } v. COMPENSAŢIE

comperaţie v. COMPARAŢIE

complect v. COMPLET

complecta
complectui } v. COMPLETA

COMPLEMENT s. (Mat.) **plinirea** *arcului pus înainte*, FAT, 76r; *unghiurile...* **implinirii**; **împlinirea** *aritmeticească*, LT, 11v, 77r; **compliment**, AEG, 9v; GAA, 71r, 159r; **complimenturi**, GAA, 161r; **complimente**, AsG, 25; **complement**, AEG, 9v; PEA, 225; PET, 6, 13; PAR, 16. (Cf. lat. *complementum*, fr. *complément.*)

COMPLEMENTAR adj. [unghiuri, arce] **complementare**, AsG, 25; PET, 14; **complementariu, —ie**, RMS, 323; PFM, 216, 459. (< fr. *complémentaire.*)

complementariu v. COMPLEMENTAR

COMPLET adj. **complect**, AsM, 6; NV, 83; StDR, 136; RL, 371, 396; BIN, 4, 71; **complet**, FBE, 78v; NV, 83; LM, 85. (Cf. lat. *completus*, fr. *complet*, rus. КОМПЛЕКТ.)

COMPLETA vb. **complectul**, AsM, 46; **complecta, completa**, NV, 83; **complecta**, KMA, 96; StDR, 136; PFHM I, 5; SAP, 46; PFM, 158. (Cf. fr. *compléter.*)

completit v. COMPLEX

COMPLEX adj. I. (Mat.) [număr] **complex**, AsA, 9r; GAA, 6r; AsM, 96; AsAl, 3, 4; PEA, 7, 8; PAR, 94; PET, 4; LM, 21, 163; *o frîngere de neredus*, **completă**, FAE, 53; *număr* **completit** *este acela care este format de mai multe feluri de unimi*, PPA, 35. II. *fenomen* **complex**, RL, 271; *acţiune...* **complexă**, PFM, 483. (Cf. lat. *complexus*, fr. *complexe.*)

COMPLICAT adj. FDB, 82; MPM, 60; VABA, 13; PMC I, 107; BRA, 11; BIN, 72, 226. (Cf. lat. *complicatus*, fr. *compliqué.*)

COMPLICAŢIE s. **complicaţie**, AsM, 65; FMK, 12; NV, 83; FDA, 138; WAM, 163, 164; PPC, 5v, 189r; **complicaţie, complicăciune**, StDR, 136. (Cf. lat. *complicatio*, fr. *complication.*)

complicăciune v. COMPLICAŢIE

compliment v. COMPLEMENT

COMPLINI vb. *pentru împărţirea zecimalelor* **complinim** *numărul prin nule*, FAE, 52.

COMPLINIRE s. FAE, 9, 119; PAR, 16; PET, 10.

componarisi v. COMPUNE

componarisit v. COMPUS

COMPONENT adj. *părţi* **compunetoare**, AR 1830, 236; **compuitor**, PEG, 162; CA 1862, 17; **component, compunătoriu**, StDR, 137.

compoziţie
compoziţiune } v. COMPOZIŢIE

COMPOST s. (Agr.) FBE, 108r; FilDA I, 77; CER, 116r; BCA, 43. (Cf. germ. *Kompost*, fr. *compost.*)

COMPOZIŢIE s. *cînd străbatem cu mintea ce* **alcătuire** *au focul, aerul şi apa*, SIF, 1; **alcătuirile** şi *desfacerile trupurilor*, CISG, 149; **compunerea** [apelor minerale], EAM, 5; **compoziţie**, MPM, 31; NV, 84; BRA, 21; PFHM I, 57; WCP, 131; **compoziţiune**, BMN I, 13; PFM, 25, 407; INB 1859, 139; **compoziţie**, TIV, 27, 170; CIN, 414, 437; FBE, 66r, 68r; PAg, 12; EPD, 349; FDA, 2; **compoziţie, compusăciune**, StDR, 137; **compusăciune**, CEG, 13. (Cf. lat. *compositio*, fr. *composition.*)

compres v. COMPRESĂ

COMPRESĂ s. (Med.) **compresă**, AR 1840, 92; FMK, 78, 169; PMH, 5; NV, 84; StDR, 137; WCP, 88; **compres**, PSE, 195; **compresie**, FMIM, 102; **compresuri**, PSE, 24, 195; VH, 116; CA 1851, 106; FDA, 28; **comprese**, PMH II, 98; **compresii**, FDA, 28. (< fr. *compresse*; cf. şi fr. *compression.*)

COMPRESIBIL adj. IL 1841, 166; PFM, 32. (< fr. *compressible.*)

COMPRESIBILITATE s. (Fiz.) BIN, 10; PFM, 72, 370. (< fr. *compressibilité.*)

COMPRESIE s. (Fiz.) **compressie**, NV, 84; **compresie**, StDR, 137; PFM, 78; TMO, 4v, 8v; **compresiune**, StDR, 137; PFHM I, XI; BIN, 13; PFM, 370; **compressiune**, PFM, 385. (< fr. *compression.*) V. şi **compresă**

compresiune v. COMPRESIE

COMPRESOR adj., s. (Anat.) TMO, 9r; PAD, 48. (< fr. *compresseur.*)

COMPRIMA vb. **cuprima (conapăsa)**, StFE, 45; **comprima**, NV, 85; StDR, 137; PFHM I, 1, 163; PFM, 24, 73, 381; TMO, 11r; CA 1862. (Cf. lat. *comprimere*, fr. *comprimer.*)

COMPRIMARE s. WCP, 325.

compuitor
compunător } v. COMPONENT

COMPUNE vb. **alcătui**, SIN, 6 ; AR 1832, 288 ; **componarisi**, LA, 19r ; **compune**, FAE, 13 ; AsM, I ; StDR, 138 ; LM, 84 ; CA 1858, 30. (Cf. lat. *componere*, fr. *composer*.)

compunere v. COMPOZIŢIE

compunetor v. COMPONENT

COMPUS adj. *scoaterea rădăcinii chiviceşti din sumă* **alcătuită**, FAT, 178r ; *să pot socoti zăcinile ca nişte unimi* **aleătuite** *din alte zăce*, GAA, 7r ; *adunarea cea* **componarisită**, LA, 27r ; *logaritmii aceştea s-au* **componarisit** *din tablele...*, LT, 37r ; *regula cea* **componarisită** *de 5*, ASS, 12v ; **compusă** *din sare comună*, AR 1830, 434 ; *împărţitorul poate fi simplu sau* **compus**, AsM, 106 ; *aceste două poligoane sînt* **compuse**..., PGL, 140 ; [frunze] **compuse**, FBE, 74v ; *corpi* **compuşi**, PFHM I, VI ; PFM, 19. V. şi **regulă** (de trei)

compusăciune v. COMPOZIŢIE

computare v. CALCUL

COMUN adj. **commun**, OPA, 1 ; SEC, 31 ; PA, 55 ; **comun**, HPP, 28 ; MVV, 23 ; SIN, 30 ; SIF, 1 ; EGT, 3, 47 ; PH, 6 ; FAE, 35 ; AsM, 77 ; CIN, 10 ; DF I, 3v ; MAA, 121, 122 ; LM, 3 ; **obştesc**, AEG, 17r ; AsA, 4v, 18v ; GAA, 56v ; TA, 55 ; PGL, 22, 259. (Cf. lat. *communis*, germ. *kommun*, fr. *commun*.) V. şi **factor**

COMUNICAŢIE s. VA, 80 ; EAM, 89 ; SMA, 76 ; MPM, IV ; FMK, 117 ; EOI, 96, 103 ; PMH, 77 ; PFHM I, 6 ; PFM, 270. (Cf. lat. *communicatio*, fr. *communication*.)

CON s. (Mat.) **con**, WGT, 122v, 134r ; MVV, 8, 42, 91 ; AEG, 88r, 89r ; LA, 12v, 14r ; TGm II, 41 r ; EGT, 53v, 59r ; PGL, 295 ; AsG, 255 ; StDR, 148, **conus**, WGT, 122 v ; AEG, 88v ; AR 1834, 236 ; **coane** [pl.], AEG, 90r ; **coni**, LA, 14r ; EGT, 63v ; **conuri**, EGT, 58r. (Cf. lat. *conus*, fr. *cône*.)

conatingătoare v. COTANGENTĂ

CONCAV adj. *oglinde* **adîncate**, GF, 33r ; *oglindă* **covăetă**, IL 1841, 377 ; [lentile] **găvănate**, **covăete**, **adîncate**, StFE, 70 ; **concav**, TAO, 69 ; AR 1834, 58 ; VDA, 20 ; KMA, 26 ; CA 1844, 44 ; NV, 85 ; StDR, 141 ; BMN III, 25, 35 ; PFM, 10, 357 ; **concav (găvănat)**, CEF, 42. (Cf. lat. *concavus*, fr. *concave*.)

CONCAVITATE s. KMA, 293 ; NV, 85 ; PEG, 148 ; StDR, 141 ; BMN II, 176 ; CEG, 4. (< fr. *concavité*.)

concendrie v. CONCENTRIC

CONCENTRA vb. **conţentra**, VA, 159 ; **concentra**, AsL, 59 ; FMK, 169 ; CD, 49 ; HMV I, 66 ; StFE, 95 ; NV, 85 ; StDR, 151 ; PFHM I, 4 ; CEF, 112 ; RL, 63 ; CEG, 111. (Cf. germ. *konzentrieren*, fr. *concentrer*.)

CONCENTRIC adj. **concendrie**, EGT, 39v, 52v ; **conceentrie**, CG, 19v ; PGL, 160 ; RIP I, 36 ; NV, 85 ; OGD, 121 ; CEG, 3, 95, (Cf. germ. *konzentrisch*, fr. *concentrique*.)

CONCHIDE vb. *prin înţelegere poate omul judeca şi* **închide** *ceva*, SIN, 91 ; *cu dreptate putem judeca şi* **închide** *că...*, SIF, 11 ; **conchide**, PAR, 66 ; PET, 73 ; BRA, 106 ; OGD, 244 ; BIN, 9. (< lat. *concludere*.)

conecţiune v. CONCREŢIUNE

CONCRET adj. *număr* ...**coneret**, GAA, 2r ; AsM, I ; PAR, 94 ; *citime* **concretă (hotărîtoare)**, LM, 2. (< fr. *concret*.)

concreţie v. CONCREŢIUNE

CONCREŢIUNE s. **concreţiune**, RMS, 289, 308, 366 ; **concreţie**, TMO, 285v ; **conecţiune**, CEG, 27. (Cf. lat. *concretio*, fr. *concrétion*.)

CONDENSA vb. **condensa**, MPM, 59 ; PFHM I, 25 ; RL, 385 ; *şi* **condeasă** *aerul închis într-însul*, StFE, 46 ; **condesa**, StDR, 140. (Cf. lat. *condensare*, fr. *condenser*.)

CONDENSARE s. **mieşurare**, GF, 47r, 79v ; **condensare**, StDR, 140 ; **condesire**, CA 1852, 93 ; **condensaţie**, PFHM I, 7, 49 ; PFM, 8, 115 ; **condensaţiune**, BMN II, 186 ; PFM, 381. (Cf. lat. *condensatio*, fr. *condensation*.)

CONDENSATOR s. **condesătoriu**, StFE, 121 ; **condensator**, PFHM I, 20 ; BMN III, 73, 74 ; PFM, 272, 284. (< fr. *condensateur*.)

condensaţie
condensaţiune } v. CONDENSARE

condesa v. CONDENSA

condesător v. CONDENSATOR

condesire v. CONDENSARE

CONDIL s. (Anat.) KMA, 49, 78 ; PMH, 9 ; PAD, 63. (< fr. *condyle*.)

CONDIMENT s. VA, 42 ; HMV I, 94 ; RMS, 34, 214 ; BIN, 184. (Cf. lat. *condimentum*, fr. *condiment*.)

conducător v. CONDUCTOR

CONDUCTIBILITATE s. PFHM I, 216 ; BIN, 15 ; PFM, 152, 318, 329. (< fr. *conductibilité*.)

CONDUCTOR s. (Fiz., Chim.) **seări** *sau* **conductori** [de electricitate], SIF, 84 ; **conductor**, AR 1832, 32 ; FMK, 97, 169 ; PSE, 93 ; Univ 1846, 38 ; BCA, 388 ; CA 1851, 84 ; PFHM I, 26 ; BMN III, 66 ; BIN, 15 ; PFM, 14, 152, 271 ; **conducător**, StFE, 108 ; RL, 371. (Cf. lat. *conductor*, fr. *conducteur*.)

confactor
confăcător } v. COEFICIENT

CONFIGURAŢIE s. **configuraţie**, NV, 89 ; PFHM I, XL ; BMN II, 28 ; CA 1856, 50 ; PFM, 29 ; **configuraţie**, **configurăciune**, StDR, 149 ; **configurăciune**, FGF, 40 ; **configuraţiune**, BMN II, 185 ; BCI, 22. (Cf. lat. *configuratio*, fr. *configuration*.)

configuraţiune
configurăciune } v. CONFIGURAŢIE

CONFLUENŢĂ s. (Geogr.) *toate riurile, de la izvoarele lor pînă la* **sbuecaturile** *lor în alte riuri*, SIF, 31 ; *această politie... să află*

la **întrunarea** *Moldovii cu Siretul*, PMG, 30; **confluenţie, confilux**, StDR, 150; **confluss**, LMG, 38; **confluinţă**, LG, 20. (Cf. it. *sbuccatura*, lat. *confluentia* şi *confluxus*, fr. *confluence*.)

confluenţie
confluinţă
confilus
conflux } v. CONFLUENŢĂ

conformare v. CONFORMAŢIE

CONFORMAŢIE s. **conformaţie**, VA, 5; KMA, 2, 354; NV, 89; BIN, 241; PAD, 5; **conformaţie, conformare**, StDR, 150. (Cf. lat. *conformatio*, fr. *conformation*.)

CONGESTIE s. (Med.) **congestie**, FDB, 81; HMV I, 208; FDA, 12; WAM, 95; TMO, 271v; **conghestie**, PAM, 24; SPG, 8; SMA, 202; AR 1838, 205; IL 1840, 18; **congestiune**, RMS, 104, 308; WMM, 58, 82; DDI, 32. (Cf. lat. *congestio*, fr. *congestion*.)

congestiune
conghestie } v. CONGESTIE

CONGLOMERAT s., adj. (Geol.) **amestecat**, SIN, 33; **conglomerat**, StDR, 140; MIN, 238; CEG, 14, 15. (Cf. lat. *conglomeratum*, fr. *conglomérat*.)

CONGLUTINARE s. (Med.) **conglutinaţie**, WAM, 81, 129; **conglutinaţiune**, WAM, 59; WMM, 67. (< fr. *conglutination*.)

conglutinaţie
conglutinaţiune } v. CONGLUTINARE

CONIC adj. AR 1832, 405; AR 1834, 138; CIN, 65, 409; IL 1840, 59; StIN, 61; KMA, 452; StDR, 148; BIN, 72; BBS, 14. (< fr. *conique*.)

CONIFER s., adj. (Bot.) BCA, 418, 485; BIN, 197; CEG, 75, 86; BBS, 19, 75. (< fr. *conifère*.)

conjonctivă v. CONJUNCTIVĂ

CONJUNCTIVĂ s. (Anat.) **conzonctivă**, KMA, 462; **conjonctivă**, RMS, 327; **conjunctivă**, RMS, 328; PAD, 91, 137. (< fr. *conjonctive*.)

CONJUNCTIVITĂ s. (Med.) TCC, 23v. (< fr. *conjonctivite*.)

conjurare v. REVOLUŢIE

conrăspunzător v. CORESPUNZĂTOR

conrespunde v. CORESPUNDE

consecenţă v. CONSECINŢĂ

CONSECINŢĂ s. **consecvenţă**, FAE, 127; **conseevinţă**, TIV, 5; **consecuenţă**, PGL, 113; BMN III, 109; PFM, 289; **consecvenţie**, AsG, 128; RL, 66, 70; **conseeuinţă**, FMK, 54; NV, 92; BRA, 37; PEG, 65; PFM, 348; **consecenţă**, RMS, 285. (Cf. lat. *consequentia*, fr. *conséquence*.)

consecuent v. CONSECVENT

consecuenţă
conseeuinţă } v. CONSECINŢĂ

CONSECUTIV adj. FAE, 113, 120; PGL, 10; AsG, 60; AsAl, 25; PET, 63. (< fr. *consécutif*.)

CONSECVENT s., adj. (Mat., Fiz.) *în fiecare proporţie, soma înaintăşitorilor este ca soma* **următorilor**, AEG, 36v; **următor**, GAA, 102r; TA, 79; FAE, 87; PGL, 62; **consecuent**, PGL, 87; PEA, 176; PAR, 130; StDR, 143; SAP, 175; PFM, 231; **consecvent**, AsM, 113; StDR, 143; LM, 231. (Cf. lat. *consequens*, fr. *conséquent*.)

consecvenţă
conseevenţie
conseevinţă } v. CONSECINŢĂ

CONSERVA vb. PMC I, 180; NV, 93; StDR, 143; BMN I, 56; BIN, 72, 78; WCP, 74; CEG, 63. (< fr. *conserver*.)

CONSERVARE s. **conservare**, CIN, 453; CA 1854, 136; RL, 273; WCP, 15; WMM, 12; CA 1861, 144; **conservaţie, conservăciune**, StDR, 143. (Cf. lat. *conservatio*, fr. *conservation*.)

conservaţie
conservăciune } v. CONSERVARE

consistanţă v. CONSISTENŢĂ

CONSISTENŢĂ s. **consistenţă**, SMA, 176; FMK, 169; WMM, 37; **conzistenţie**, FBE, 71v; **consistanţă**, NV, 94; PFHM I, 135; RMS, 93, 130; **consistenţie, consistenţă**, StDR, 144. (Cf. fr. *consistance*.)

consistenţie v. CONSISTENŢĂ

consoma v. CONSUMA

CONSTANT adj. ,adv. CG, 226r; PEA, 221; StFE, 102; StDR, 144; SAP, 205; BMN II, 149; PFHM I, XXI; BIN, 71; PFM, 107. (Cf. lat. *constans*, fr. *constant*.)

CONSTANŢĂ s. NV, 96; BCI, 102, 103. (< fr. *constance*.)

CONSTELAŢIE s. (Astr.) **asterezmus**, GN, 5v; **asterism**, SIF, 126; **asterismi**, *adecă multe stele adunate sau* **adunări de multe stele**, CISG, 116; **constilaţie**, AR 1829, 199; **constelaţie**, SIC, 76; EGI, 9; GG, 65, 73; GPG, 74; FGGN, 9; HMV I, 12; Univ 1845, 5; StFE, 152; **constellaţiile** *sau* **asterismele**, CA 1844, 37; **constellaţie**, NV,96, 333; **constelaţie, constelăciune**, StDR, 144; **constelăţii** *sau* **constelăeiuni**, RIP I, 5; **constellăciune**, FGF, 79; LMG, 197; **constelaţiune**, BMN II, 59. (Cf. lat. *asterismus* şi *constellatio*, ngr. ἀστερισμός, fr. *constellation*.)

constelaţiune
constelăciune
constilaţie } v. CONSTELAŢIE

CONSTIPAŢIE s. (Med.) **încuierea** *pîntecelui*, AI, 7r; **încuiere** *de pîntece adecă* **astupare**, MD I, 139r; **ostipaţia**, *adecă* **încuierea** *pîntecelui* ,FDB, 66; **încuietură** (*obstipatio*), PAM, 21; **încuiere**, AR 1831, 455; **încuiere** (**constipaţie**), PMC I, 46; **eonstipaţie**, NV, 96; TCC, 135r; CA 1862, 21, 25; **constipaţiune**, WAM, 81, 129; BCI, 17; INB 1859, 128. (Cf. lat. *constipatio* şi *obstipatio*, fr. *constipation*.)

constipaţiune v. CONSTIPAŢIE
constitua v. CONSTITUI
constituant v. CONSTITUTIV
CONSTITUI vb. **constitui**, EOI, VII, 201; BIN, 10, 67, 74; **constitua**, NV, 97. (< fr. *constituer*.)
constituitor v. CONSTITUTIV
CONSTITUTIV adj. **conştitutiv**, TAO, 72; **constitutiv**, NV, 97; PET, 4; SAP, 199; MIP, 239; PFM, 293; **constituitor**, AR 1830, 190; **constituant**, StFE, 63; PFHM I, IV, 5. (Cf. fr. *constitutif* şi *constituant*.)
CONSTITUŢIE s. (Fiziol., Chim.) **constituţie**, PAM, 15; VA, 89; TAO, 60; AR 1832, 36; MN 1836, 29; MPB, 21; MAR, 98; HMV I, 57; NV, 97; PMC II, 28; StDR, 144; BRA, 74; FDA, 5; PFHM, XI; **conştituţie**, VH, 107; **constituţiune**, CEG, 1. (Cf. lat. *constitutio*, fr. *constitution*.)
constituţiune v. CONSTITUŢIE
CONSTRICTOR adj., s. I. (Zool.) **constrictor**, CIN, 144; StIN, 108; IL 1841, 131; BMN II, 159; *boa* **constrîngători** (*boa constrictor*), MIN, 80. II. (Anat.) *muşchiul* **constrictorul** *sau* **strîngătorul**, PAD, 101. (Cf. lat. [**boa**] *constrictor*, fr. *constricteur*.)
constringător v. CONSTRICTOR
construa v. CONSTRUI
construcciune v. CONSTRUCŢIE
CONSTRUCŢIE s. *însă fiind CE perpendicolare şi den* **făptura** *ei taie şi pe arc în două*, LT, 11r, 15r; *latul CE deopotrivă este cu latul EB prin* **facere**, EGT, 14r; *lemne de* **durare**, MSP, 6; **facere**, WGT, 53v; **construcţia** *sau* **facerea**, AsG, 148; **construcţie (durare)** AsG, 239; **construcţie**, VDA, 14; PGL, 16; IL 1840, 36; StIN, 71; NV, 97; BRA, 17; PET, 3, 30, 35; PEG, 117; OGD, 42; BIN, 15; PFM, 63; **construcţie, construcciune**, StDR, 145; **construcţiune**, BMN I, 69; BBS, 31. (Cf. lat. *constructio*, fr. *construction*.)
construcţiune v. CONSTRUCŢIE
CONSTRUI vb. **construi**, CG, 28r; NV, 97; StDR, 145; LM, 41; **construa**, OGD, 65, 75, 89. (Cf. lat. *construere*, fr. *construire*.)
CONSULT s. (Med.) **consult**, TIV, 170; EPD, 347; StDR, 145; **conzult**, EAM, 4. (Cf. fr. *consulte*, lat. *consultum*.)
CONSULTA vb. **consulta**, PEA, 218; HMV I, 19; NV, 97; PMC I, 185; StDR, 145; RL, 258; WCP, 304; **conzulta**, CD, 6. (Cf. lat. *consultare*, fr. *consulter*.)
CONSULTAŢIE s. (Med.). **consultaţie**, CD, 42, 104; NV, 98; **consultaţiune**, RMS, 6. (< fr. *consultation*.)
consultaţiune v. CONSULTAŢIE
CONSUMA vb. *de* **consumese (cheltuiese)** *acelea viaţa*, EOI, 5; **consoma**, NV, 95; StDR, 144; **consumă (cheltuieşte)**, BCI, 61. (< fr. *consumer* şi *consommer*.)
consumi v. CONSUMA
CONSUMŢIE s. (Med.) SMA, 64; HMV I, 47; VN, 29, 30. (Cf. lat. *consumptio*, fr. *consomption*.)
conştitutiv v. CONSTITUTIV
conştituţie v. CONSTITUŢIE
CONTACT s. **coatingere**, TIV, 13; *electrizarea prin* **împărtăşire**. StFE, 117; **contact**, SS, 11; AsG, 97; PGL, 47; NV, 98; PMC I, 180; OGD, 107, 193; StDR, 145; PFHM I, IX; RMS, 32; PFM, 12, 249. (Cf. fr. *contact*, lat. *contactus*.)
contaghios v. CONTAGIOS
CONTAGIOS adj., s. (Med.) **contagios**, FDB, 12; LB, 136; EOI, 113; NV, 98; StDR, 145; TCC, 87r; INB 1859, 32; **contaghios**, VD, 49; EPD, 259; **contajios**, BCI, 116; [**boală**] **lipicioasă**, CR 1829, 75; AR 1829, 31, 37, 84; PH, 1, 4; AR 1830, 431; VD, 20; FD I, 94; CD, 95; PSE, 25; SS, 9; BRA, 208; WAM, 110; BIN, 56; BCI, 180; *veninurile* **contagioase** *sau* **lipicioase**, HMV II, 64; **contagios** (*lipicios*), SS, 15; BMN III, 102; **lipicios (contagios)**, PMC I, 74; [**boală**] **luatoare**, TVM, 3; **lipitoarele** *boale de ciumă*, IBH, 1; **molipsitor**, AR 1829, 11; SBM, 1; HMV I, 75; LMB, 1; **molivsitor**, MAR, 87; **molevsitor**, FMK, 23. (Cf. lat. *contagiosus*, **germ**. *kontagiös*, fr. *contagieux*.)
contagiu v. CONTAGIUNE
CONTAGIUNE s. (Med.) **contagiu**, FDB, 12; BVM, 13; LB, 136; SS, 8, 11; CD, 26; HMV II, 66; **atingere** (*contagium*, **lipici**), VH, 34; **contagiune**, WCP, 170; **lipeală**, PC, 16; POS, 266; **molivseală**, CDV, 10; **molepsire**, PMH, 118; **molipsire**, VH, 47; RMS, 120; **molivsire**, CPH, 8; RMS, 121, 228; **molipsiri (contagiuni)**, PMC II, 108, (Cf. lat. *contagio* şi *contagium*, fr. *contagion*. ngr. μόλυσμα sau μόλυνσις.)
contajios v. CONTAGIOS
CONTAMINA vb. (Med.) **contamina**, FDB, 91; LB, 136; **molipsi**, AR 1829, 11; CR 1829, 70; AR 1830, 431; VN, 25; VH, 33; CA 1853, 90; **molepsi**, RMS, 281; **molevsi**, CDV, 13; FMK, 2, 23; CPH, 21. (Cf. lat. *contaminare*, fr. *contaminer*, ngr. μολεύω sau μολύνω.)
contăietoare v. CONSECANTĂ
CONTINENT s. (Geogr.) **ipiros** *este o mare diastima a pămîntului*, GN, 15r; **ipirus**, GN, 14v; *pentru* **ipiruri** *sau pămînturi sau uscaturi*, GN, 16v; **cuprinzătoare** *sînt oarecare largi părţi de a pămîntului întărite, care cuprind multe ţări şi împărăţii*, GF, 168r; **pămîntul statornic** *(sau întărit) este o parte mare de pămînt care să poate călători preste tot fără de a trece marea*, HOG, 2; **pămînt statornic**, CDA, 127; **conţinut** *sau* **pămînt statornic**, CR 1829, 123; **conţinuturi**, PCB, 66; EG, 4; RIP I, 39; **conţinute**, MN 1836, 69; AMG, 4; **conţinent**, Univ 1845, 2; GPG II, 9, 11; **continent**, AR 1829, 120; SIC, 28; AR 1832, 71; GG, 119, 162; MN 1836, 95;

IL 1840, 23 ; NV, 99 ; StFE, 162 ; StDR, 146 ; **continenturi**, SIC, 29 ; EGI, 39 ; FGE, 36 ; RL, 65 ; **continente**, GPG, 2 ; BIN, 81 ; LMG, 2, 100 ; CEG, 51 ; **continînţi**, FGF, 39 ; **continenţi**, PFM, 3. (Cf. ngr. ἤπειρος, lat. *continens*, it. *continente* şi *terra ferma*, fr. *continent* şi *terre ferme*.)

CONTINENTAL adj. **continental**, AR 1829, 86 ; GG, 114 ; FGF, 35 ; FD I, 60 ; NV, 99 ; StDR, 146 ; RMS, 151 ; LMG, 88 ; **conţinutal**, FMIL 1847, 74. (< fr. *continental*.)

continînt v. CONTINENT

CONTINUU adj. *figuri* **continue** *adecă* **necurmate**, FDB, 81 ; *proporţie aritmetică* **continuă**, PEA, 179 ; *curanţi* **continui**, PFM, 338. (Cf. lat. *continuus*, it. *continuo*, fr. *continu*.)

CONTRACTA vb. (Fiziol., Fiz., Chim.) *inima* **contrăgîndu-se**..., StIN, 62 ; **contracta**, RMS, 188 ; PFHM I, 49 ; BIN, 440 ; WCP, 226 ; PFM, 5, 351. (Cf. lat. *contractare* şi *contrahere*, fr. *contracter*.)

CONTRACTILITATE s. EPD, XXXVI, 96 ; PFM, 463. (< fr. *contractilité*.)

CONTRACTIV adj. SMA, 186 ; WAM, 113. (Cf. fr. *contractif*.)

CONTRACTURĂ s. (Med.) WAM, 7, 136. (< fr. *contracture*.)

CONTRACŢIE s. **strîngerea** *sau* **contracţie**, TAO, 72 ; **contracţie**, AR 1830, 434 ; SMA, 94 ; NV, 99 ; FDA, 78 ; PFM, 5, 31 ; **contragerea** [muşchilor], StIN, 61 ; **contracţiune**, CEF, 49, 195 ; WCP, 58, 226 ; PFM, 351, 480 ; INB 1859, 130. (Cf. lat. *contractio*, fr. *contraction*.) V. şi **sistolă**

contracţiune v. CONTRACŢIE

contra-făptuire v. REACŢIE

contrage v. CONTRACTA

contragere v. CONTRACŢIE

CONTRAINDICAT adj. (Med.) TMO, 8r. (< fr. *contre-indiqué*.)

CONTRAINDICAŢIE s. (Med.) WAM, 2, 167 ; SAS, 34. (< fr. *contre-indication*.)

contraotravă v. ANTIDOT

CONTUR s. **contur**, VDA, 7 ; AsG, 3 ; PGL, 160 ; BIN, 137 ; **conturn**, AsG, 32 ; PFM, 54 ; **conture** [pl.], RMS, 30 ; CEF, 32 ; **conturnuri**, CEG, 107. (Cf. fr. *contour*, it. *contorno*.)

conturn v. CONTUR, PERIMETRU

contusiune v. CONTUZIE

CONTUZIE s. (Med.) **contuzie**, PMC I, 91 ; GM 1854, 193 ; **contuzie, contusiune**, StDR, 148 ; **contusiune**, RMS, 298, 310 ; **contusie**, TCC, 5v. (Cf. fr. *contusion*, lat. *contusio*.)

conţentra v. CONCENTRA

conţinent, **conţinut** } v. CONTINENT

conţinutal v. CONTINENTAL

CONVALESCENT s., adj. (Med.) **convalesţent**, AR 1834, 128 ; CD, 16, 53 ; FDA, 57 ; CA 1852, 95 ; **întremat**, FMK, 82 ; **ridicat de pe boală**, VH, 129 ; **convaleşint, convaleşent**, **convalescent**, NV, 102 ; **convalescent**, MN 1836, 78 ; StDR, 138 ; WCP, 243. (Cf. lat. *convalescens*, fr. *convalescent*.)

CONVALESCENŢĂ s. (Med.) **convalescenţă** FKM, 169 ; **ridicat de pe boală**, VH, 131 ; **convaleşinţă, convalescinţă, convaleşcinţă**, NV, 102 ; **convalescinţă**, StDR, 139 ; **convaleseenţle**, PMC I, 214 ; **convalescenţă**, WCP, 65, 191. (Cf. fr. *convalescence*, it. *convalescenza*.)

convalescinţă, **convalesenţă** } v. CONVALESCENŢĂ

convalesţent v. CONVALESCENT

convaleşcinţă v. CONVALESCENŢĂ

convaleşent, **convaleşint** } v. CONVALESCENT

convaleşinţă v. CONVALESCENŢĂ

CONVERGENT adj. **converghent**, CG, 12v ; **convergent**, PFM, 450. (Cf. fr. *convergent*, lat. *convergens*.)

CONVERGENŢĂ s. **convergînţă**, NV, 102 ; RMS, 356 ; **convergenţie**, StDR, 139. (Cf. fr. *convergence*.)

convergenţie v. CONVERGENŢĂ

converghent v. CONVERGENT

convergînţă v. CONVERGENŢĂ

CONVEX adj. *oglinde* **întoarse**, GF, 33r ; [lentile] **vîşcate, bulbucate**, StFE, 70 ; **convex**, AR 1834, 58 ; VDA, 20 ; CIN, 240 ; PGL, 207, 298 ; KMA, 29 ; NV, 103 ; PEG, 92 ; BMN III, 16, 25 ; CEF, 160 ; PFM, 357 ; PAD, 35 ; **convex, convîşcat**, StDR, 139. (Cf. lat. *convexus*, fr. *convexe*.)

CONVEXITATE s. PGL, 261 ; SMA, 201 ; NV, 103 ; StDR, 139 ; PFM, 361. (Cf. lat. *convexitas*, fr. *convexité*.)

convîşcat v. CONVEX

CONVULSIE s. (Med.) **convulsie**, AR 1832, 324 ; TIV, 33, 145 ; FMK, 92 ; NV, 104 ; PMC I, 142 ; **convulzie**, HMV II, 47 ; CPH, 51 ; CA 1854, 35 ; **convulzie, convulsiune**, StDR, 140 ; **convulsiune**, RMS, 157, 311 ; BMN III, 110 ; WCP, 10. (Cf. lat. *convulsio*, fr. *convulsion*.)

convulsiune v. CONVULSIE

CONVULSIV adj. **convulziv**, AR 1838, 433 ; PMC I, 27 ; StDR, 140 ; **convulsiv**, EPD, 99 ; NV, 104 ; PMC I, 27, 49 ; BMN II, 41 ; BIN, 320. (< fr. *convulsif*.)

convulzie v. CONVULSIE

convulziv v. CONVULSIV

conzistenţie v. CONSISTENŢĂ

conzonetivă v. CONJUNCTIVĂ

conzult v. CONSULT

conzulta v. CONSULTA

cor v. CORD

CORAL s. **coralu (mărgeaua)** *şi scoicile*, AR 1832, 296 ; *insule de* **corale**, RIP I, 44 ; *stînci de* **corale**, StFE, 164 ; GPG II, 113 ; **corale** [sg.] *adecă* **mărgeanul**, CA 1855, 89 ; *stînci de* **corailuri**, CEG, 56. (Cf. germ. *Koralle*, fr. *corail*.)

corale v. CORAL
corăspunde v. CORESPUNDE
corăspunzător v. CORESPUNZĂTOR
CORD s. (Anat.) **cordul** *sau* **inima**, KMA, 8, 350; **corul** (*coeur, inima care bate*), BIN, 234; **corul** (**inima**), BIN, 320; BCI 76; *congestiunile singelui către* **cordă** (**inimă**), INB 1859, 128. (Cf. lat. *cor, -dis*, fr. *coeur*.)
cordat v. CORDIFORM
CORDIFORM adj. [frunze] **inimate**, SIN, 4; SFM I, 5; *frunză* **cordiformă** (*în formă de inimioară*), PPD, 2; *foile* **cordate** (*cordata, cordées*), BIN, 127. (Cf. lat. *cordatus*, it. *cordato*, fr. *cordée* şi *cordiforme*.)
CORDON s. **I.** (Anat.) **funeoara** *buricului*, CIF, 7; **funea** *buricului* (*funiculus umbilicalis*) *sau* **baierul** *buricului*, VA, 260; **funia** *buricului*, SMM, 14; FMIM, 67; **cordonul** *buricului*, FMK, 115; **cordonul** *spermatic*, KMA, 368; TCC, 28r. **II.** (Med.) **cordonul** *sănătăţei*, AR 1829, 120, 122; **linia** *de sănătate a carantinei*, BFO 1833, 75. (Cf. lat. *funiculus*, ngr. κορδόνι, fr. *cordon*.)
CORESPONDENT adj. (Mat.) VDA, 11; AsM, 125; AsG, 64; CG, 13r; PEA, 63, 199. (Cf. fr. *correspondant*.), V. şi **corespunzător**
CORESPUNDE vb. **răspunde**, MVV, 55; FGE, 31; **corespunde**, PET, 16; PFHM I, 4; **conrespunde**, VABA, 13; **corăspunde**, PFM, 25. (Cf. lat. *correspondere*, fr. *correspondre*.)
CORESPUNZĂTOR adj. **răspunzător**, GF, 173r; GAA, 82r; AEG, 74r; LT, 5r, 57r; CIN, 174; **corespunzător**, AR 1830, 190; FAE, 23, 38; CG, 21r; PEG, 26; LM, 311; **conrăspunzător**, KPH, 16; **corăspunzător**, FGE, 23; OGD, 41; **curăspunzător**, MP, 50, 52.
CORIMB s. (Bot.) **corimb**, BIN, 136; MIN, 140; **corimbă**, BBS, 24. (Cf. fr. *corymbe*, lat. *corymbus*).
corimbă v. CORIMB
corn v. ANTENĂ
CORNEE s. (Anat.) **cornea** [art.], VA, 175; FMK, 94; KMA, 463; BMN III, 19; PAD, 140, (Cf. lat. *corneus*, fr. *cornée*.)
COROIDĂ s. (Anat.) **membrana neagră** *sau* **horoidea** (*choroidea*), VA, 175; **coroidă**, KMA, 463; **coroidea**, PAD, 156. (Cf. lat. *choroidea*, fr. *choroide*)
coroidea v. COROIDĂ
COROLAR s. (Mat.) **urmare**, EGT, 6v, 18v; TGm II, 31r; **pórizma**, WGT, 2r, 6r, 28r; **corolariu**, LT, 3r, 9r; AsG, 45; CG, 7r; PGL, 5; OGD, 11, 12; **corolar**, PEG, 18; SAP, 177. (Cf. ngr. πόρισμα, lat. (*corollarium*, fr. *corollaire*.)
corolariu v. COROLAR
COROLĂ s. (Bot.) **cununĂ**, HPP, 29; **floare**, SFM I, 1,4; **corollă**, SIN, 6; **corolă**, FBE, 77r, 78r; BCA, 422; BIN, 134; MIN, 139; Agr I, 316; INB 1859, 38; BBS, 18, 24; **coronă**, CIN, 257; StIN, 26; SFM II, 54; PMC II, 200. (Cf. lat. *corolla* şi *corona*, fr. *corolle*.)
coronă v. COROLĂ
corosiv v. COROSIV
COROSIV adj. **corosiv**, SS, 57; EPD, 358; CBV, 13r; StDR, 152; PFHM I, 34; RMS, 95, 326; **corosif**, RMS, 95; **corroziv**, NV, 106. (Cf. lat. *corrosivus*, fr. *corrosif*.)
coroziv v. COROSIV
CORP s. (Astr., Fiz., Chim., Anat.) **trupuri** *cereşti*, GF, 12r; POS, 50, 91; EGI, 6; GG, 65; DF III, 11v; GPG, 3; RIP I,1; [fierul] *este cel mai greu decît toate* **trupurile**..., GF, 209r; **trup** [geometric], AEG, 1r; LA, 12v; EGT, 52r, 69r; **trup**, WGT, 2 v, 116v; SIF, 1, 125; PAM, 7; CIF, 3; VA, 9; AR 1830, 3; NFI, 10, 70; SVC, 3; CIN, 3, 335, 466; PCU, 3; FMK, 3; MPM, 1; KMA, 2; FMIL 1847, 23; StFE, 5, 52; RL, 332, 370; **corp**, BDZ, 24; FDB, 96, 112; KMA, 16; CA 1847, 5; NV, 105; RMS, 4; BMN I, 43; BIN, 20, 72; MIN, 3; LG, 9; LMG, 180; BCI, 169; CEG, 2; **corpos**, AsG, 1; AsAl, 109; StDR, 152; **corpore**, RMS, 322, 367; **corpus**, CA 1854 9; **corpi** [pl.], PFHM I, VI, X; PFM, 1, 92, 235; PAD, 12, 125. (Cf. lat. *corpus*, fr. *corps*, it. *corpo*.) V. şi **volum**
CORPOLENT adj. **corpulent**, SMA, 175; IL 1841, 222. (< fr. *corpulent*.)
CORPORAL adj. BMN III, 113; CEF, 75, 86; BCI, 129. (< fr. *corporel*.)
corpore, **corpos** } v. CORP
corpulent v. CORPOLENT
corpus v. CORP
CORTICAL adj. BIN, 112; BBS, 8,9. (< fr. *cortical*.)
cosecans v. COSECANTĂ
COSECANTĂ s. (Mat.) **sindiatemnusa**, WGT, 157v; **cosecans**, AEG, 117 v; **cotăietoare**, LT, 7v, 13v; **contăietoare**, EGT, 71r; **cosecantă**, PET, 8; StDR, 153. (Cf. ngr. συνδιατέμνουσα, lat. *cosecans*, germ. *Kosecante*, fr. *cosécante*.)
cosin v. COSINUS
COSINUS s. (Mat.) **sinimíton**; **sinimítonon**, WGT, 159 v, 161v; **cosinus**, AEG, 117v; *sinul împlinirii sau* **cosinul**, LT, 7v; **cosin**, LA, 14v; LT, 9r; PET, 7, 21; *sinusa complimentului sau* **cosinusă**, EGT, 70 v. (Cf. ngr. συνημίτονον, lat., fr. *cosinus*, germ. *Kosinus*.)
cosinusă v. COSINUS
COSMIC adj. BMN II, 124; FGF, 63; BCI, 70. (< fr. *cosmique*.)
cosmogenie v. COSMOGONIE
COSMOGONIE s. **cosmogonie**, Prop, 212; **cosmogenie**, BMN II, 14; BIN, 82; BCI, 62. (Cf. ngr. κοσμογονία, fr. *cosmogonie*.)

COSMOGRAF s. NV, 107. (< fr. *cosmographe*.)

COSMOGRAFIC adj. NV, 107. (fr. *cosmographique*.)

COSMOGRAFIE s. **cozmográfie**, PAC, 68r; CIL, 16r, 103r; GN, 4v; PDG, 48v; HOG, 171; **cozmografie**, BFO 1833, 214; IL 1840, 2; **cosmografie**, RIP I, 1; NV, 107; FGF, 57. (Cf. lat. *cosmographia*, ngr. κοσμογραφία, fr. *cosmographie*, rus. космография.)

eosmologhie v. COSMOLOGIE

COSMOLOGIE s. **eosmologhie**; **cozmologhie**, GF, 12v, 94v; **cosmologie**, **cosmologhie**, EOI, X, XXIV; **cosmologie**, NV, 107. (Cf. ngr. κοσμολογία, fr. *cosmologie*.)

COSTAL adj. (Anat.) KMA, 40, 43; PAD, 29. (< fr. *costal*.)

coşul pieptului v. TORACE

cot v. GOLF

cotaghens, **cotaghentă** } v. COTANGENTĂ

COTANGENTĂ s. (Mat.) **sinefaptoméni**, WGT, 157 v; **cotaghens**, **cotaghentă**, AEG, 117 v; **coatingătoare**, LT, 7v; **conatingătoare**, EGT, 71r; **cotangentă**, PET, 8, 125. (Cf. ngr. συνεφαπτομένη, lat. *cotangens*, germ. *Kotangente*, fr. *contangente*.)

cotăietoare v. COSECANTĂ

COTILEDON s. (Bot.) **cotilidonă**, **cotilidone** [pl.], CIN, 262, 263; **cotiledon** *sau* **frunză seminală**; **cotiledoni**, FBE, 69r, 70r; **cotiledon**, BCA, 414; **cotiledoane**, BCA, 190; BIN, 150; BBS, 32; **cotilidone** [pl.], StDR, 153; **păturile cu seminţe** (*cotyledones*), StIN, 27; **frunzele de seminţă** (*cotyledones*), MIN, 142. (Cf. lat. *cotyledon*, fr. *cotylédon*.)

cotiledonă, **cotilidon** } v. COTILEDON

coţient v. CÎT

covăiet v. CONCAV

covîrşire v. REST

covrigi v. CURBA

cozmografie v. COSMOGRAFIE

cozmologhie v. COSMOLOGIE

cran v. LATURĂ

cramp v. CRAMPĂ

CRAMPĂ s. (Med.) **crampe** [pl.], WAM, 59, 81, 154; **cramp**, INB 1859, 130. (< fr. *crampe*.)

cran v. CRANIU

CRANIAN adj. (Anat.) *nervurile* **craniene**, KMA, 508; *nervi cerebrali sau* **cranieni**, PAD, 180. (< fr. *crânien*.)

CRANIU s. (Anat.) **cran**, KMA, 90; GGV, 156; CEF, 67, 182; TCC, 59 v, 217r; PAD, 2; **craniu**, KMA, 19; PMC I, 157, 196; AAD, 11. (Cf. fr. *crâne*, lat. *cranium*, it. *cranio*.)

crasis v. TEMPERAMENT

CRATER s. (Geol.) **cratír**, CISG, 144; **cratir**, AR 1832, 276; **cratér**, AR 1829, 28; **crater**, AR 1834, 66, 236; GG, 122; AsL, 29; IL 1840, 37; RIP I, 285, NV, 108; StFE, 167; **crateri** [pl.], IL 1841, 66; PFHM I, 188; **cratere**, CEG, 45, 49. (Cf. ngr. κρατήρ, lat. *crater*, fr. *cratère*.)

cratir v. CRATER

CREOL s., adj. GG, 174; CIN, 17; FGE, 82; IL 1841, 74. (< fr. *créole*.)

CREPUSCUL s. **crepusculă**, GG, 94; BMN III, 121; **crepuscul**, NV, 109; CA 1857, 61. (Cf. lat. *crepusculum*, fr. *crépuscule*.)

crepusculă v. CREPUSCUL

crescător v. ASCENDENT, VEGETAL, VEGETATIV.

CREŞĂ s. **creşele** *sînt stabilimente pentru copiii lucrătorilor*, BIF, 6. (< fr. *crèche*.)

CRETĂ s. **creidă**, GF, 202v; **cretă**, SEC, 15; OCE, 3; SIN, 32; LB, 147; **cretă** *adecă* **tipişir**, CISG, 129; **cridă**, CIN, 356; FM, 22; StIN, 5; CA 1858, 36; CEG, 21, 36; **cretă** (**tibişir**), RMS, 373; BMN III, 179; BIN, 39; INB 1859, 139. (Cf. lat. *creta*, ngr. κρητίς, germ. *Kreide*, it. *creta*.)

CRETIN s., adj. (Med.) EAM, 67; EOI, 23; PAD, 177. (Cf. fr. *crétin*, germ. *Kretin*.)

CRETINISM s. (Med.) EOI, 54. (Cf. fr. *crétinisme*.)

cridă v. CRETĂ

CRIPTOGAM s., adj. (Bot.) **criptogame**, StIN, 29; FBE, 85v; HMV I, 56; BIN, 5; MIN, 132; BBS, 33; **criptugam**, *adecă* **măritişul ascuns**, CA 1856, 33; **plante fără flori vizibile** (*plantes cryptogames*), BIN, 158. (Cf. fr. *cryptogame*.)

CRIPTOGAMIE s. (Bot.) CIN, 265; PMC II, 205; MIN, 192. (Cf. lat. *cryptogamia*, fr. *cryptogamie*.)

criptugam v. CRIPTOGAM

CRISALIDĂ s. (Zool.) **crysalide** (*chrysalides*), PCB, 54; **crisalidă**, NV, 109; PPD, 166; BIN, 402; CA 1857, 60; Agr II, 374. (< fr. *chrysalide*.) V. şi **nimfă**

crisă, **crisis** } v. CRIZĂ

CRISTAL s. (Geol., Chim.) **criştal**, DC I, 162r; **criştaluri**, CISG, 130; CEG, 12; **cristal**, GF, 213r; NIS, 16; FDB, 57; CIN, 339; PFHM I, XXIX; **cristali**, GF, 141v; **cristale**, BDZ, 11, 15; NIS, 16; StIN, 10; PFHM I, XXXVI; BIN, 71; PFM, 171; **cristaluri**, POS, 319; AR 1830, 4; PAB, 13; CIN, 339, 404; IL 1841, 322; CEG, 20; **criştai**, SIN, 26, 87; **criştai** *sau* **criştari**, LB, 148. (Cf. lat. *crystallum* sau *crystallus*, germ. *Kristall*, magh. *kristály*, ngr. κρύσταλλον şi — ος, fr. *cristal*.)

CRISTALIN adj., s. (Geol., Anat.) *umoare* **cristalino**, GF, 303r; *lintea* **hristalină** (*lens crystallina*) [la ochi], VA, 178; **cristalin**, FDB, 57; CIN, 348; KMA, 463; PMC I, 212; PFHM I, X, XXIX; CEG, 13, 14;

cristalină, cristalin, *cristalul ochiului*, NV, 110; **cristalina** *este o capsulă* [la ochi], PAD, 141; **cristalinie** CIN, 359; StIN, 3; **cristalnie,** CA 1858, 60. (Cf. lat. *crystallinus*, it. *cristallino*, germ. *kristallinisch*, fr. *cristallin*, rus. кристальный.)

cristalinie
cristalino } v. CRISTALIN

cristalisa v. CRISTALIZA

cristalisabil v. CRISTALIZABIL

cristalisare v. CRISTALIZARE

cristalisat v. CRISTALIZAT

cristalisaţie
cristalisaţiune
cristalisăciune } v. CRISTALIZARE

CRISTALIZA vb. **cristălisi,** BDZ, 7; **cristaliza,** SMR I, 34; IL 1841, 68, 322; BIN, 71; CA 1858, 21; CEG, 39; **cristalisa,** NV, 110; PFHM I, XXXVII. (Cf. germ. *kristallisieren*, fr. *cristalliser*.)

CRISTALIZABIL adj. **cristalisabil,** BCA, 575; PFHM I, 22. (< fr. *cristallisable*.)

CRISTALIZARE s. **cristalizaţie,** BDZ, 24; AR 1830, 4; AR 1835, 68; CIN, 339; SMA, 94; IL 1841, 322; FilDA II, 201; PFHM I, XXXVI, BIN, 71; **cristalisaţie,** NV, 110; PFM, 171; **cristalisaţiune,** PFM, 500; **cristalisare,** NV, 110; **cristalisăciune,** CEG, 12. (Cf. lat. *cristallisatio*, germ. *Kristallisation*, fr. *cristallisation*.)

CRISTALIZAT adj. **cristalisat,** BDZ, 16; BIN, 37; **cristalizat,** AR 1832, 104; IL 1840, 63; StIN 8,9.

cristalizaţie v. CRISTALIZARE

cristalnie v. CRISTALIN

CRISTALOGRAFIE s. CIN, 339; PFM, 22. (Cf. germ. *Kristallographie*, fr. *cristallographie*.)

cristălisi v. CRISTALIZA

cristai
cristal
cristar } v. CRISTAL

CRIZĂ s. (Med.) **crisis,** AR 1832, 158; EPD, 117, 160; NV, 109; **criză,** TIV, 171; PPT, 36; SMA, 225; MAR, 88; HMV II, 180; PMC I, 194; StDR, 154; FDA, 32; **crisă,** WCP, 58. (Cf. lat. *crisis*, ngr. κρίσις, fr. *crise*.)

crimb v. POL

CROM s. (Geol.) **hromium,** CIN, 404; **hrom,** CIN, 460; **crom,** BIN, 56; CEG, 78. (Cf. lat. *chromium*, germ. *Chrom*, fr. *chrome*.)

CRONIC adj. (Med.) *patimile cele* **lungi,** AI, 1v; *boale...* **vechi,** AI, 7r; *boale* **hronice,** *adecă* **lung vecuitoare,** FDB, 85; **hronic,** PAM, 25; CR 1829, 114; AR 1829, 68; MTF, 4r, 21v; DIR, 102; TIV, 10, 75; EAM, 23; TVM, pgf. 589; SMA, 175; PMH, 77; EPD, 369; PMC I, 27; FDA, 21, 111; SAS, 22; PAV, 11; **cronic,** AR 1829, 200; MN 1836, 78; SS, 15; MAR, 50; CD, 36; FMK, 92; Prop, 258; PMC I, 3; FDA, 14; WAM, 1,37; WCP, 132; BCI, 135; PAD, 214; PAV, 34, 49. (Cf. lat. *chronicus*, ngr. χρονικός, fr. *chronique*.)

CRONOMETRU s. **hronometru, AR** 1829 195; EGI, 20, 101; StDR, 297; BMN II, 52; ATI, 34; **cronometru,** NV, 111; PFM, 134, 379. (Cf. **ngr.** χρονόμετρον, **rus.** хронометр, fr. *chronomètre*.)

CRUCIFORM adj. *corolă* **cruciformă,** MIN, 177; BIN, 138. (< fr. *cruciforme*.)

crug v. CERC, CICLU

CRURAL adj. (Anat.) KMA, 163, 395, 502; PPC, 129r; PAD, 57, 172. (< fr. *crural*.)

CRUSTACEU s. (Zool.) **crustaţii** *sau* **animale în chipul raculuí** CIN, 208; **crustaei** [pl.] CIN, 11; **crustace** [pl.] StIN, 66; MIN, 118; **crustacee,** StIN, 131; BCA, 40; BIN, 225, 429. (Cf. lat. *crustacea*, fr. *crustacé*).

CRUSTĂ s. SIF, 71; FDB, 93; LB, 149; BIN, 77; WMM, 18; CA 1862, 12. (Cf. lat. *crusta*, germ. *Kruste*, fr. *croûte*.)

cuadratură v. CVADRATURĂ

cuadrilater v. PATRULATER

cuadriman
cuadruman } v. CVADRUMAN

cuadruped v. PATRUPED

cualitate v. CALITATE

cuantitate v. CANTITATE

cuantitativ v. CANTITATIV

cuart v. CART

CUARŢ s. (Geol.) **evarz,** SIN, 29; **evarţ,** SIN, 27; SV, 11; PAB, 4; CIN, 336; StIN, 8; IL 1841, 127; BIN, 35, 36; CEG, 12, 15; **carţ,** NV, 74, 178. (Cf. germ. *Quarz*, rus. кварц, fr. *quartz*.)

CUB s., adj. (Mat.) **chívos**: **chiv,** FAT. 14v, 178v; WGT, 118r, 120v; **cuvul** *sau* **grosul,** TGm II, 41r; **cub,** HEA, 156; AEG, 83v; AsA, 12r; GAA, 92r; LA, 4v; EGT, 53r; FAE,11; AsM, 196; AsG, 255; PEG, 121; PEA, 97; NV, 111; PAR, 19; StDR, 155. (Cf. ngr. κύβος, lat. *cubus*, it. *cubo*, fr. *cube*.)

CUBA vb. (Mat.) **cubi,** GAA, 92r, 136r; **cubui,** AsM, 200; **cuba,** NV, 111. (Cf. fr. *cuber*.)

cubi v. CUBA

CUBIC adj. (Mat.) **chivicesc,** FAT, 14v; WGT, 138r; **cubicesc,** SIF, 46; LA, 4v, 37v; ASS, 7v; TA, 114; EGT, 55r; **cubic,** GF, 138r; SIF, 140; EGT, 54r; FAE, 81; GG, 68; AsM, 197; PEA, 4; RIP I, 35; NV, 111; StFE, 56; PAR, 122; StDR, 155; WAM, 85; CEG, 3, 62. (Cf. ngr. κυβικός, lat. *cubicus*, it. *cubico*, fr. *cubique*; *chvicesc*, *cubicesc* < ngr., lat., fr. + suf. *-icesc*.)

cubicesc v. CUBIC

cubit v. CUBITUS

CUBITAL adj. (Anat.) KMA, 227, 384; PMH, 8; PAD, 65, 159. (< fr. *cubital*.)

CUBITUS s. (Anat.) **cubit**, KMA, 15, 51; TCC, 203r; PAD, 33. (Cf. lat., fr. *cubitus*).
cubui v. CUBA
cugeta v. IMAGINA
cuibul ouălor v. OVAR
culbec v. GASTEROPOD
culeuș v. STRAT
culegător v. COLECTOR
culegere v. COLECȚIE
CULOARE s. *pentru* **văpselile** *luminii*, GF, 60r; **văpsea**, GF, 153v; **floare**, GF, 261r; *ctnd frunzele pierd* **floarea** *cea verde*, IST, 60; **față** *sau* **color**, SIN, 29; **față**, VDA, 11; MN 1836, 51; KMA, 11; *tot de un* **color** (*de o* **față**), SEC, 108; **color**, SIF, 101; SIN, 4; LB, 81; TAO, 61; AR 1830, 372; EGI, 43; GG, 126; CIN, 8, 16, 177; SMA, 43, 147; StIN, 90; RL, 36, 71, 373; **color, coloare**, StDR, 132; **coloare**, RIP I, 56; HMV I, 38; CA 1852, 82; **coloră**, EOI, 317; **colore** [pl.], GG, 26; **colori**, GPG II, 113; **coloruri**, SMA, 197; StIN, 5; CA 1853, 37; GM 1854, 3; **culoare**, NV, 108. (Cf. lat. *color*, it. *colore*, fr. *couleur*.)
CULTIVA vb. **cultivi**, AsM, I; PMG, 17; FGE, 41; StIN, 51; **cultivarisi**, CIN, 286, 294; **cultiva**, GG, 95; MPM, I; HMV I, 60; NV, 112; BRA, 1; StDR, 156; WAM, 39. (Cf. fr. *cultiver*, lat. *cultivare*; *cultivarisi* < lat., fr. + suf. — *isi*.)
CULTIVARE s. **cultivire**, EGI, 11; CIN, 254; FBE, 120 v; FilDA I, 80; CA 1854, 4; **cultivarisire**, CIN, 297, **cultivație**, EAM, 20; NV, 112.
cultivarisi v. CULTIVA
cultivarisire v. CULTIVARE
CULTIVATOR s. **agonisitor** [de pămînt], HPP, 4; MVV, 3, 16; **cultivatori (lucrători de pămînt)**, AR 1835, 170; **cultivator**, GG, 129; NV, 112; BCA, 49; BRA, 4; Agr I, 71; **cultivitor**, IVA, 8; **cultivători**, StDR, 156. (Cf. fr. *cultivateur*.) V. și **agricultor**
cultivație v. CULTIVARE
cultivător v. CULTIVATOR
cultivi v. CULTIVA
cultivire v. CULTIVARE
cultivitor v. CULTIVATOR
cu meșteșug v. ARTIFICIAL
cumpănă v. BALANȚĂ, ECHILIBRU, NIVEL, NIVELĂ, PERPENDICULARĂ
cumpănă hidrostatică v. AREOMETRU
cumpănire v. ECHILIBRU
cumpărare v. COMPARAȚIE
cumpătat v. TEMPERAT
CUNEIFORM adj. *oase* **cuneiforme**, KMA, 84; PAD, 43, 44. (< fr. *cunéiforme*.)
cunună v. COROLĂ
cu orînduială v. REGULAT
cu patru picioare v. PATRUPED
cupă v. CALICIU
cuprima v. COMPRIMA
cuprindere v. CAPACITATE, VOLUM
cuprinzător v. CÎT, CONTINENT
CURABIL adj. (Med.) [boale] **vindecăcioase**, PMC I, 11; **curabil**, FDA, 129; CA 1851, 91; *nebunia este* **curablă**, RMS, 77. (Cf. fr. *curable*.)
curant v. CURENT
curat v. PUR, SIMPLU
CURATIV adj. (Med.) *mijlocire* **tămăduitoare**, PAM, 11; *puterea* **vindecătoare** *a apei de Strunga*, AR 1830, 240; *doctoriile sale apărătoare și* **lecuitoare**, SS, f. t.; **curativ**, FDB, 21; RMS, 25, 71; TMO, 27r; WCP, 215; PPC, 111v; WMM, 9. (Cf. it. *curativo*, fr. *curatif*.)
curație v. CURĂ
CURĂ s. (Med.) **cură**, PAM, 17; MTF, 28v; AR 1829, 64; TIV, 47; SS, 18; MAR, XIV; HMV I, 94; VN, 18; StDR, 157; WAM, 17, 126; FDA, 45; TCC, 27v; **cură, curație**, NV, 112. (Cf. lat. *cura* și *curatio*, fr. *cure* și *curation*.)
curăspunzător v. CORESPUNZĂTOR
curător v. FLUID
curătorie v. FLUID, FLUIDITATE
curățenie v. PURGATIV, PURGAȚIE
curățitor v. PURGATIV
CURB adj. (Mat.) *linie* **arcuită**, VDA, 7; MP, 18; *mișcarea în linii* **cîrne**, DFI, 38r; *linie* **curbă**, GG, 69; PGL, 45; AsG, 4; PET, 8; PEG, 5; BMN II, 111. (Cf. fr. *courbe*.)
CURBA vb. *razile ce trec prin lințile bulbucate se* **covrigese**, StFE, 70; **curba**, NV, 108. (Cf. fr. *courber*.)
CURBAT adj. *un tub* **curbat** *în angul drept*, PFHM I, 20; *sprincenele* **curbate (încovoiate)**, CEF, 103.
CURBILINIU adj. *fețele cristalelor sînt adesea* **curbilinii**, PFHM I, 40; *mișcarea* **curvilină**, PEG, 259. (Cf. fr. *curviligne*.)
CURBURĂ s. *centrul de* **curbură**, PFM, 439. (< fr. *courbure*,)
CURENT s. (Geogr., Fiz.) *vîntul nu esti altă decît o* **curgere** *ori un val de aeră*, GF, 144r; **curgere** *electrică*, SIF, 87; *la unele părți ale mării să fac și grabnice* **curgeri** *de ape*, CISG, 135; **curgere**, AR 1829, 233; EGI, 43; RIP I, 44; StFE, 136, 175; RMS, 193; **cursurile** *mărilor*, GG, 115; **curant**, PFHM I, 6, 13; PFM, 17, 290, 316. (Cf. lat. *cursus*, it. *corrente*, fr. *courant*.) V. și **fluid**
curgător v. FLUID, LICHID
curgere v. CURENT, FLUID, FLUX
curgerea pînteceiui v. DIAREE
curgerea seminței v. POLUȚIE
curgere de materii v. FLUXIE
curgere de pintece v. DIAREE
curgere de sînge v. HEMORAGIE
curmeziș v. DIAMETRU
curs v. CURENT
cursoarea sîngelui v. HEMORAGIE

curvilin v. CURBILINIU
cusur v. DEFECT
CUTANEU adj. (Anat.) KMA, 473; PAD, 88, 170, 188. (< fr. *cutané*.)
cutremurare v. VIBRAŢIE
cuţinere v. COEZIUNE
cuv v. CUB
cuvînt v. RAPORT, RAŢIUNE
cuvintare v. RAŢIONAMENT
CVADRANT s. (Mat.) **cvadrant**, FAT, 66r, 76r; GG, 82; VDA, 13; CG, 18v; StDR, 128; **cvadranţi** *sau* **pătrări** [de cerc], SIF, 102; **pătrariu** *de cerc*, EGT, 7r; AsG, 73; **pătrariul** *de cerc sau* **cvadrantu**, AsG, 32. (Cf. lat. *quadrans*, fr. *quadrant*, germ. *Quadrant*.)
cvadrat v. PĂTRAT[1]
cvadraticese v. PĂTRAT[2]
CVADRATURĂ s. (Mat.) **cuadratură**, PGL, 137; **patratură**, PEG, 85. (< fr. *quadrature*.)
cvadrilater v. PATRULATER
CVADRUMAN s., adj. (Zool.) **patruminal**, CIN, 15; StIN, 22; **animalele cu 4 mîini** (*quadrumana*), MIN, 22; **cadruman**, NV, 68; **cuadriman**, KMA, 57; **cuadruman**, BIN, 247. (Cf. lat. *quadrumanus* sau *quadrimanus* şi *quadrimanis*, fr. *quadrumane*.)
cvadruped v. PATRUPED
cvalificator v. NUMITOR
cvalitate v. CALITATE
cvalitativ v. CALITATIV
cvantitá v. CANTITATE
cvantitate v. CANTITATE
cvantitativ v. CANTITATIV
cvarţ / **cvarz** } v. CUARŢ
cvoţient v. CÎT

D

DAGHEREOTIP s. **dagherotip**, Univ 1845, 2; BMN III, 158; **daghereotip**, RL, 67. (< fr. *daguerréotype*.)
DAGHEREOTIPIE s. **dagherotipie**, StIN, 8; StFE, 84; BMN III, 17. (< fr. *daguerréotypie*.)
dagherotip v. DAGHEREOTIP
dagherotipie v. DAGHEREOTIPIE
dambla v. APOPLEXIE, GUTĂ, TETANOS
damla v. APOPLEXIE, PARALIZIE
danter v. DENTAR
dantist v. DENTIST
dantiţie v. DENTIŢIE
dardă v. BOLID
dare[5] v. DOZĂ
DARTRĂ s. (Med.) **dartrele** *sau* **spuziturile**, CA 1854, 45; **dartre (pecingini)**, DDI, 32. (< fr. *dartre*.)
dănuminător v. NUMITOR
deal v. COLINĂ
de alegere v. ELECTIV
de apă v. ACVATIC
deasuprime v. SUPRAFAŢĂ
de atom v. ATOMIC
de auz v. ACUSTIC
DEBIL adj. **debilariu**, PMC II, 188, 193; StDR, 55; **debil**, NV, 403; BIN, 237; RL. 82; BCI, 60; BBS, 193. (Cf. fr. *débile*, lat. *debilis*.)
debilariu v. DEBIL
DEBILITA vb. NV, 114. (< fr. *débiliter*).
DEBILITANT adj. *patimi* **debilătoare**, PMC II, 169; [ape] **debilitante**, WAM, 77. (Cf. fr. *débilitant*.)
DEBILITATE s. (Med.) **slăbiciune** *direaptă* (*debilitas directa*), PAM, 30; **debilitate**, NV, 114; StDR, 55; WAM, 37, 130. (Cf. lat. *debilitas*, fr. *débilité*.)
debilător v. DEBILITANT
DEBORDARE s. *prin* **debordarea** *oceanului*, INB 1859, 146. (Cf. fr. *déborder*.)
DECADĂ s. CA 1847, 13; StDR, 56. (Cf. lat. *decas*, fr. *décade*, it *decade*.)
DECAGON s. (Mat.) WGT, 84v; AEG, 31r; AsG, 114; MP, 80; CG, 16v; PEG, 10. (< fr. *décagone*.) V. şi **decagonal**
DECAGONAL adj. *un templu* **decagonic** (*în 10 unghiuri*); *de formă* **decagonă**, AR 1835, 104.
decagonic v. DECAGONAL
DECAGRAM s. BCA, 630. (< fr. *décagramme*.)
DECALITRU s. FAE, 59; BCA, 630. (< fr. *décalitre*.)
DECAMETRU s. AR 1830, 7; FAE, 59; MP, 10; BCA, 629. (< fr. *décamètre*.)
DECAPOD s. (Zool.) **decapode** [pl.], CIN, 208, 470; StIN, 131. (Cf. lat. *decapoda*, fr. *décapodes*.)
de casă v. DOMESTIC
dechinăciune v. DECLINAŢIE
dechinător v. DECLINATOR
DECIAR s. FAE, 58; BCA, 630. (< fr. *déciare*.)
DECIGRAM s. FAE, 58; BCA, 630. (< fr. *décigramme*.)
DECILITRU s. FAE, 58; BCA, 630; PAR, 96. (< fr. *décilitre*.)
DECIMA vb. *multe din boalele care au* **decimat** *naţiunile antice*, BCI, 94. (< fr. *décimer*.)
decimal v. ZECIMAL
decimală v. ZECIMALĂ
DECIMETRU s. **decimetru**, FAE, 58; BCA, 629; PAR, 96; **zeecemetru**, AsG, 18; PAg, 56; **zeceametru**, MP, 9, 83. (< fr. *décimètre*.)
DECLINA vb. *acul* [magnetic] **declină** *către orient*, PFM, 12. (< fr. *décliner*.)

DECLINATOR s. (Fiz.) **dechinător**, StFE, 131; **declinator**, BMN III, 59. (Cf. fr. *déclinateur*.)

DECLINAŢIE s. (Fiz.,Astr.) **declinaţia** *soarelui de la ecuator*, GG, 102; **declinaţia** *acului magnetic*, GG, 99; **declinaţie**, AsL, 65; PEG, 190, PFM, 12, 240; **declinaţie**, **dechinăciune**, StDR, 56; **abatere** *magnetică ori* **dechinăeiune**, StFE, 130; **declinaţiunea** *magnetului*, BMN III, 58. (Cf. lat. *declinatio*, fr. *déclinaison* şi *déclination*.)

declinaţiune v. DECLINAŢIE

DECOCT s. (Med.) **decoeta** *adecă* **ape de buruieni fierte**, MD II, 41r; **decoct**, FDB, 51, 76; SPG, 25; POS, 211; PH, 8; TIV, 168; FMK, 63; PMC I, 17; StDR, 56; **dicóct**, PH, 9; **decoht**, PMH, 108; **decoeţiune**, RMS, 149; WCP, 67, 26; WMM, 39. (Cf. lat. *decoctum* şi *decoctio*, fr. *décoction*, germ. *Dekokt*.) V. şi **tizană**

decoeţiune, **decoht** } v. DECOCT

DECOLORA vb. *crida... se* **deseolorează**, StIN, 5; **descolora**, NV, 127. (Cf. lat. *decolorare*, fr. *décolorer*.)

DECOLORANT adj. **decoloritor**, StIN, 14; **decolorant**, PFHM I, 21, 125. (Cf. fr. *décolorant*.)

DECOLORARE s. **decoloraţie**, PFHM I, 21. (< fr. *décoloration*.)

decoloraţie v. DECOLORARE

decoloritor v. DECOLORANT

decomposiţie v. DESCOMPUNERE

decompune v. DESCOMPUNE

decompunere v. DESCOMPUNERE

decrepid v. DECREPIT

DECREPIT adj. **decrepit**, NV, 116; **decrepid**, BMN I, 11; CEG, 40. (< fr. *décrépit*.)

DECREPITUDINE s. BBS, 1. (< fr. *décrépitude*.)

DEDUCE vb. AsAl, I; HMV I, 54; NV, 117; PET, 11, 27; StDR, 55. (Cf. fr. *déduire*, lat. *deducere*.)

deducere v. DEDUCŢIE

DEDUCŢIE s. **deducţie**, **deducere**, StDR, 55; **deducţie**, RL, 205; PFM, 229; **deducere**, RL, 260. (Cf. fr. *déduction*, lat. *deductio*).

DEFECAŢIUNE s. **defecaţinne** [şi în notă :] **ieşire afară**, RMS, 141. (< fr. *défécation*.)

DEFECT s. **defect**, HMV I, 180; NV, 118; BRA, 148; FMIM, 90, 134; RMS, 42; **defect, defept**, StDR, 65; **defecte (cusururi)**, LMA, 113; **defecturi**, ATI, 27. (Cf. lat. *defectus*, fr. *défaut*.)

defept v. DEFECT

defilé v. DEFILEU

DEFILEU s. (Geogr.) **defilé**, AR 1829, 26, 27; **defiléoa** [sg. art.], AR 1829, 27; AR 1831, 75; **defilee (potice)**, AR 1834, 112; **defile (strîmtoare)**, GM 1854, 340. (< fr. *défilé*.)

defina v. DEFINI

DEFINI vb. **hotărî**, LB, 265; *să le* **definez (hotărăsc)** *ce sînt*, CR 1829, 123; *spre a* **defina** *unghiurile a triunghiului sferic*, AsG, 267; *nu o poate* **defina**, *fiind peste cuprinsul ei*, EOI, 226; **defini**, NV, 118; StDR, 65; *să* **definim** *pe fiecare din ele*, PET, 5. (Cf. lat. *definire*, fr. *définir*.)

definiciune v. DEFINIŢIE

DEFINIT adj. NV, 118; PFHM I, 80, 235. (< fr. *défini*).

DEFINITIV adj., adv. **definitiv**, NV, 118; BRA, 100; CA 1851, 39; PFM, 134; **definitiv, definiţiu**, StDR, 65; **definitivamente**, PFM, 206. (< fr. *définitif, définitivement*; cf. şi it. *definitivamente*.)

definitivamente v. DEFINITIV

DEFINIŢIE s. *la* **hotărîrea** *de mai sus am* **hotărît** *gheográfia a fi măsurarea feţii cei deasupra a sferii*, GN, 5r; **numire**, WGT, 2v; **hotărîre**, LA, 19r; LT, 9r; TGm II, 1r; EGT, 1v, 2v; LB, 265; **difiniţie**, AEG, 17r, 33r, 117r; GAA, 130r; **definiţie**, VA, 189; FAE, 13, 77; MN 1836, 72; AsG, 23; AsAl, 14; GG, 70; PEA, 11; EOI, 218; PEG, 23; PET, 4; PAR, 64; OGD, 9; NV, 119; **definiţie, definiciune**, *hotărîre*, StDR, 65; **definiţiune**, BMN I, 25; CEF, 5; PFM, 345, 422; INB 1859, 122; **definiciune**, CEG, 1. (Cf. lat. *definitio*, ngr. ὁρισμός, fr. *définition*.)

definiţiu v. DEFINITIV

definiţiune v. DEFINIŢIE

DEFORMA vb. **difforma**, NV, 136; **deforma**, NV, 119; PFHM I, XXXVIII. (Cf. fr. *déformer* şi *difformer*.)

DEFORMARE s. **desformare**, CA 1851, 98; **deformaţie**, TCC, 53v. (Cf. lat. *deformatio*, fr. *déformation*.)

deformaţie v. DEFORMARE

DEGAJA vb. *ele* **degageză (slobod)** *un fel de...*, BMN III, 100; *nu se* **degage** *nici un gaz*, PFHM I, XXIV; *alte corpuri* **degagiă (sloboade)** *lumină*, BIN, 13. (< fr. *dégager*.)

DEGAJARE s. (Fiz., Chim.) **degagement**, PFHM I, 3, 19; PFM, 85. (< fr. *dégagement*.)

degagea v. DEGAJA

degagement v. DEGAJARE

DEGENERA vb. NV, 119; RL, 407; CA 1859, 6. (< fr. *dégénérer*.)

DEGENERARE s. **degeneraţie**, NV, 119; CA 1852, 64; RL, 197; **degeneraţie, degenerăciune**, StDR, 66. (Cf. lat. *degeneratio*, fr. *dégénération*.)

DEGENERAT adj. BMN II, 156; CA 1852, 52. (Cf. fr. *dégénéré*.)

degeneraţie, **degenerăciune** } v. DEGENERARE

DEGENERESCENŢĂ s. (Med.) **desgenerescinţă**, RMS, 149, 290. (< fr. *dégénérescence*.)

degetal v. DIGITAL

degetat v. DIGITAT

DEGRADAT adj. *rase foarte* **degradate,** INB 1859, 126. (Cf. fr. *dégradé.*)

DEÎMPĂRŢIT s. (Mat.) **dividendus,** DMA, 66 : OPA, 35 ; **dividend** *sau* **dempărţit,** SIA, 27 ; **dividend** *sau* **împărţit,** LM, 56 ; **divident,** PA, 26 ; PEA, 156 ; *suma ce să împarte să zice* **fiinţă împărţitoare,** GAP, 34r ; *numărul* **ea să se împărţască,** HEA, 35 ; **cel de împărţit,** FAT, 21r ; **deîmpărţit,** FAT, 12v ; PEA, 22 ; SAP, 32 ; *numărul carile are să se împărţască să numeşte* **împărţitul,** GAA, 28v ; **împărţit,** TA, 20 ; FAE, 3 ; PPA, 16 ; AsM, 29 ; AsAl, 26 ; *numărul care se împărţeşte se numeşte* **împărţind,** MAA, 53. (Cf. **lat.** *dividendus,* **germ.** *Dividend* şi *Dividendus.*)

de împuţinat v. DESCĂZUT

DEÎNMULŢIT s. (Mat.) **multiplicandus,** DMA, 56 ; OPA, 29 ; **multipliceand** *sau* **demmulţit,** SIA, 22 ; **multiplicand,** PA, 21 ; NV, 271 ; MAA, 42 ; StDR, 178 ; *numărul* **ce să înmulţeşte,** HEA, 30 ; *numărul carile are să se înmulţască se numeşte* **înmuţitul,** GAA, 17v ; **înmulţit,** TA, 14 ; FAE, 2 ; PPA, 11 ; AsM, 18 ; AsAl, 14 ; **deînmulţit,** PEA, 11 ; SAP, 27 ; *numărul care să ia de mai multe ori se numeşte* **mulţind,** MAA, 39. (Cf. lat. *multiplicandus,* **germ.** *Multiplikand* şi *Multiplicandus,* **fr.** *multiplicande.*)

dejghinare v. SIMPLIFICARE

DELETER adj. *acidul sulfhydric este foarte* **deleteriu,** PFHM I, 101. (< fr. *délétère* „vătămător".)

deleteriu v. DELETER

delicueseent v. DELICVESCENT

DELICVESCENT adj. (Chim.) *sărurile ce atrag umiditatea. . . se cheamă* **delicueseente,** PFHM I, 231 ; **delicueseent,** PFHM I, 61, 142. (Cf. fr. *déliquescent,* it. *delicuescente.*)

delineare, **delineaţie** } v. DELINIAŢIE

DELINIA vb. *pentru că de ar* **delinia** *statuariul statua,* SIF, 26r ; **delinia,** StDR, 58. (Cf. lat. *delineare,* fr. *délinéer.*)

DELINIAŢIE s. *nu numai în* **deliniaţia** *geometrică, ci mai ales în lucrarea cu mina,* VDA, 6 ; **delineaţie,** NV, 121 ; **delineaţie, delineare,** StDR, 57. (Cf. fr. *délinéation,* lat. *delineatio.*)

DELIR s. (Med.) **deliriul** *adecă* **nebunia,** FDB, 84 ; **deliriu,** PMC I, 107, 120 ; **delir,** FMK, 166 ; NV, 121 ; PMC I, 76 ; StDR, 58 ; RMS, 142 ; **delirium tremens,** RMS, 92,251. (Cf. lat. *delirium,* it. *delirio,* fr. *délire.*)

DELIRANT s. (Med.) **delirent,** PMC I, 120. (Cf. fr. *délirant.*)

delirent v. DELIRANT

deliriu, **delirium** } v. DELIR

DELTĂ s. (Geogr.) **delta [Dunării],** SMR I, 36 ; **delta** (*pămîntul grămădit la gurile rturilor*), Univ 1846, 169 ; **delte** [pl.], RIP I, 46 ; **deltă,** GM 1854, 293. (Cf. fr. *delta,* germ. *Delta.*)

DELTOID s., adj. (Anat.) **deltoid,** KMA, 48, 209 ; PMH, 62 ; *muschiul* **deltoideu,** PAD, 62. (< fr. *deltoïde.*)

deltoideu v. DELTOID

deluviu v. DILUVIU

de mai mulţi ani v. PEREN

de margine v. EXTREM

de maţe v. INTESTINAL, VISCERAL

de miazăzi v. AUSTRAL

de micşorat v. DESCĂZUT

de mijloc v. MEDIU

DEMONSTRA vb. *ceea ce trebuia să se* **arate,** EGT, 25r ; *a* **demonstra,** *a dovedi cu un chip vederat şi încheietor,* EGI, 100 ; **demonstra,** AsAL, 91 ; MP, IV ; PEA, 128 ; PET, 14 ; OGD, 117 ; PFHM I, VI ; PFM, 2, 14 ; **demonstra,** NV, 123 ; **demunstra,** NV, 128 ; **demonstra, demustra,** StDR, 58 ; **demunstra,** RL, 329. (Cf. lat. *demonstrare,* fr. *démontrer.*)

DEMONSTRABIL adj. *o teoremă* **demonstrabilă,** PET, 8. (< fr. *démontrable.*)

demonstrare v. DEMONSTRAŢIE

DEMONSTRATIV adj. **demonstrativ,** NV, 123 ; **demunstrativ,** NV, 129 ; *puţin* **demonstrativă (doveditoare),** CEF, 222. (< fr. *démonstratif.*)

DEMONSTRAŢIE s. (Mat.) *temelii neclătite de fizice şi matematice* **arătări,** GF, 98 v ; **arătare,** MA, 12v ; WGT, 22r, 30v ; PA, 86 ; AEG, 22r ; LT, 15r, 17r ; TGm, 7r ; TGm II, 5r, 7r ; EGT, 14r ; **dovedire,** GAP, 69r ; **demonstraţie,** As Al, 9, 16 ; PGL, 5, 35 ; PET, 53 ; OGD, 29 ; SAP, 175 ; PEG, 15 ; LM, 28 ; **demonstraţie,** NV, 123 ; **demunstraţie,** NV, 129 ; **demonstraţie, demonstrăciune, demonstrare,** StDR, 58 ; **demonstrăciune,** LM, 47, 80 ; **demonstraţiune,** RMS, 20. (Cf. lat. *demonstratio,* fr. *démonstration,* ngr. ἀπόδειξις.)

demonstraţiune, **demonstrăciune** } v. DEMONSTRAŢIE

demunstra v. DEMONSTRA

demunstrativ v. DEMONSTRATIV

demunstraţie v. DEMONSTRAŢIE

demustra v. DEMONSTRA

de naştere v. GENITAL

DENDROLOGIE s. (Bot.) *cunoştinţa arborilor din pădure* **(dendrologia),** BBS, 2. (< fr. *dendrologie.*)

denominativ, **denominator** } v. NUMITOR

de nou naştere v. REGENERARE

DENS adj. **des,** StFE, 9 ; **dens,** PFHM I, 152. (Cf. lat. *densus,* fr. *dense.*)

DENSITATE s. *pentru rărime să înţălege supţierea părticelelor materiei şi pentru* **desime** *a lor grosime prin purtare la grămaţa tru-*

pului, GF, 79r ; **desime**, SIF, 43, 49 ; SIN, 10 ; LB, 182 ; FAE, 127 ; AR 1832, 272 ; GG, 107 ; DF I, 55v ; StFE, 9 ; FGF, 66 ; **desitatea (desimea)** *aerului*, NV, 21 ; **desitate** NV, 128 ; **densitate**, RMS, 82 ; PFHM I, 5, 215 ; BMN II, 193 ; BIN, 25 ; PFM, 38, 44, 488. (Cf. lat. *densitas*, fr. *densité*.)

DENTAR adj. *nervii* **danteri** *sau* **alveolari**, PAD, 183. (< fr. *dentaire*.)

DENTAT adj. *cetacee* **dintate**, StIN, 89 ; [frunze] **dintate**, PMC II, 199 ; *foile* **dinţate** (*dentata*, *dentée*), BIN, 127. (Cf. lat. *dentatus*, fr. *denté*.)

dentaţiune v. DENTIŢIE

DENTIST s. **dantist**, SPG, 3 ; SMA, 29 ; PMH, 122 ; INB 1859, 170 ; **dentist**, AR 1831, 164 ; AR 1838, 248 ; StDR, 59 ; **dintist**, PPT, 33. (< fr. *dentiste*.)

DENTIŢIE s. **dinţime**, VA, 47 ; HMV II, 25 ; **dentiţie**, EPD, IX, 132 ; **dinteţiune**, RMS, 252 ; **dentaţiune**, MIN, 14 ; **dantiţie**, PAD, 19. (Cf. lat. *dentitio*, fr. *dentition*.)

DENUDAŢIE s. **denudaţia** *sau* **izolarea** *arterii*, TMO, 180r. (< fr. *dénudation*.)

deopotrivă v. EGAL

deosebire v. DIFERENŢĂ, RAPORT, REST, VARIETATE

depărtare v. DISTANŢĂ

depende v. DEPINDE

DEPENDENT adj. *una din cîtimile frunţaşe şi aicea* **atîrnătoare** *fac mărginitele*, GAA, 117r ; *şi a activităţilor* **atîrnătoare** *de dînsele*, SMA, 65. (Cf. fr. *dépendant*.)

DEPINDE vb. *pentru cîteva alte regule care* **spînzură** *de la proporţii*, GAA, 124v ; *din alăturarea acestor trei obiecturi* **spinzură** *dezlegarea a tuturor cererilor*, AEG, 114r ; **spînzura**, RIA I, pf ; AR 1830, 230 ; GG, 133 ; TIV, 22 ; PEA, 199 ; PSE, 77, 93 ; VH, 107 ; **depende**, FDB, 74 ; PFM, 25 ; **depinde**, BIN, 4. (Cf. lat. *dependere*, fr. *dépendre*.)

depresie v. DEPRESIUNE

DEPRESIUNE s. **depresie**, PFM, 174 ; **depresiune**, CEG ; 58. (< fr. *dépression*.)

derază, **derează** } v. DERIVA

dereptarepite v. ORTOPTERE

DERIVA vb. **derază** (*se* **trage**), AR 1831, 207 ; **derază**, *a să* **trage**, AsAI, I ; **derază**, NV, 157 ; CA 1851, 2, 81 ; StDR, 61 ; CA 1852, 12, 90 ; **derează**, CA 1852, 14 ; CA 1853, 12, 86 ; **deriva**, NV, 125 ; StDR, 61 ; PFHM I, 21 ; BMN I, 105 ; CEF, 163 ; **derivează**, HMV II, 12, 118. (Cf. lat. *derivare*, fr. *dériver*.)

DERIVAT adj. NV, 126 ; StDR, 61 ; PFM, 321. (Cf. fr. *dérivé*.)

DERIVATIV adj. (Med.) [apele minerale] *stnt* **derivative** *şi răcoritoare*, WAM, 93. (< fr. *dérivatif*.)

DERIVAŢIE s. **derivaţie**, PMH, 35 ; NV, 126 ; PMC I, VIII ; WCP, 135 ; **derivaţie, derivăciune**, StDR, 61. (Cf. lat. *derivatio*, fr. *dérivation*.)

derivăciune v. DERIVAŢIE

derm v. DERMĂ

DERMĂ s. (Anat.) **derm**, KMA, 448 ; RMS, 183 ; PAD, 94, 132 ; **dermă**, KMA, 268. (< fr. *derme*.)

DERMOPTER s. (Zool.) **dermoptere** *sau* **zburătoare blănoase**, CIN, 40. (Cf. lat. *dermoptera*, germ. *Pelzflatter*.)

des v. DENS

descălecătură v. COLONIE

DESCĂZUT s. (Mat.) **minuendus**, DMA, 46 ; OPA, 26 ; **minuend** *sau număr* **de mieşurat**, SIA, 17 ; *numărul cel mare, din carele se scoate numai o dată unul mai mic, se zice* **minuend (de mieşorat, de împuţinat)**, PA, 17 ; **număr susnie**, GAA, 13r ; AsM, 17 ; **mieşurelnic**, TA, 9 ; **de-scăzut**, PEA, 9 ; *numărul din care scoatem pe altul se numeşte* **sub-tras**, LM, 30. (Cf. lat. *minuendus*, germ. *Minuend* şi *-ndus*.)

DESCENDENT adj. *progresie* **seăzătoare**, GAA, 129v, 133v ; *raţie* **seăzătoare**, PEA, 176 ; [progresie] **desereseătoare**, LM, 286 ; *curant* **descendent**, PFM, 156 ; *sevă* **descendentă**, BIN, 132. (Cf. lat. *descendens*, fr. *descendant*.)

deschilina v. ANALIZA

deschilinire v. REST

deseolora v. DECOLORA

descompoziţie, **descompoziţiune**, **descompoziţie** } v. DESCOMPUNERE

DESCOMPUNE vb. **dezalcătuindu-le** *în ai lor factori*, AsA 19r ; *alcătuind şi* **disfăcînd** *apa prin aceste două gazuri*, AR 1832, 288 ; *să* **putrezască** (**des-alcătuiască**), CER, 105r ; **descompune**, FAE, 65, 123 ; AsM, 45, 104 ; FBE, 65r ; PFHM I, XXI, 48 ; RMS, 248 ; BIN, 20 ; **decompune**, AsM, 45, PEA, 38 ; HMV I, 36 ; BIN, 86 ; RL, 258, 371 ; **decompune, descompune**, NV, 116. (Cf. *décomposer*.) V. şi **rezolva**

DESCOMPUNERE s. **desfacere**, CISG, 149 ; **des-alcătuirea (putrezirea)** *materiilor*, CER, 93r ; **descompunere**, FMK, 98, VN, 29 ; OGD, 36 ; RL, 371 ; PAD, 149 ; **decompoziţie, descompoziţie**, NV, 116 ; **descompoziţie**, MPM, 31 ; BCA, 13 ; BRA, 56 ; PFHM I, 88, BIN, 78 ; PFM, 8, 267, 340 ; **descompoziţie**, FBE, 66r ; **descompoziţiune**, BMN II, 133 ; PFM, 455 ; **descompunere**, NV, 127 ; PAR, 38, 46 ; BMN I, 44 ; BBS, 11. (Cf. it. *decomposizione*, fr. *décomposition*.) V. şi **rezolvare**

DESCOPERI vb. *cu milocire de microscopio s-au* **discoperit** *că*, 302v ; *care la 1804 au* **descoperit**, *au* **aflat**, *că rîul electric produs...*, RL, 371. V. şi **inventa**

DESCOPERIRE s. **descoperire**, GF, 56r; CDA, f. t.; GIA I, 46v; LB, 179; GG,X, 9; MN 1836, 1; CA 1844, 1; CA 1847, 1; BMN I, 7; RL, 2, 13; *cu* **aflarea** *mahinei aceştia*, SIF, 62; **aflarea** *Americei*, CDA, 63; **aflare**, GSP I, 137; RIA I, 34v; BVM, 16; AR 1829, 67; GG, 18; HMV I, 10, 24; StFE, 94; VH, VIII; CA 1856, IX. V şi **invenţie**

DESCOPERITOR s. **aflătoriul** *fonografiei*, AR 1829, 175; **aflători** *ai astronomiei*, AR 1829, 253; **aflător**, HMV I, 24; RL, 272. V. şi **inventator**

descreseător v. DESCENDENT

DESCRIE vb. **scriind împrejur** *starea locurilor, lungimea...*, GN, 29v; **deserie** [o boală], BVM 7; **deserie** *o giumătate de cerc*, EGT, 40v; *poligoanele* **deserise** *în cerc*, CG, 120v; **deserie** *două arce de cerc*, AsG, 55; **deserie**, StDR, 63. (Cf. ngr. περιγράφω, lat. *describere*, fr. *décrire*.)

DESCRIERE s. *pe scurt* **serisoare împrejur** *a celor mai vestite locuri*, GN, 32v; **seriere împregiur** *geograficească a crăiei*, GIA I, 137r; *sfîrşitul* **perigrafiei** *a crăiei...*, GIA I, 150v; *să se publice* **deserierea** *aceştii boale*, PH, 1; **deserierea** (*descriptio*), IBH, 10; **deseriere**, AR 1830, 189, 426; CIN, 3, 268; **descripţie**, NV, 127; BCA, 53; StDR 62; BIN, 231; **descripţiune**, AAD, 5. (Cf. ngr. περιγραφή, lat. *descriptio*, fr. *description*.)

DESCRIPTIV adj. *geografia* **descriptivă**, GG, 253; *geometrie* **descriptivă**, MP, 60; OGD, 13; *anatomie* **descriptivă**, KMA, 1; *botanica* **descriptivă**, BBS, 1; **descriptiv**, NV, 127. (< fr. *descriptif*.)

descripţie, **descripţiune** } v. DESCRIERE

deseeui v. DISECA

desemn v. DESEN

desemna v. DESENA

desemnator v. DESENATOR

DESEN s. *ştiinţele gheografiei...* şi a **însămnării**, *adecă a însămna pre scris orice lucru va vedea*, CDA, 6; **însemnarea** *planurilor*, AR 1829, 142; **însămnătura**, *adecă zugrăvirea cu negru*, AR 1829, 142; **desenuri** (**însemnături**), AR 1830, 126; **desenîu**, VDA, 5, 21; **desen**, MP, 57; ATI, 27; **desemn**, NV, 127; **desemn, desen**, StDR, 62. (Cf. fr. *dessin*, it. *disegno*.)

DESENA vb. **desina**, VDA, 6, 10; MP, 57; GGV, 15: ATI, 6; **desimna**, VDA, 10; **desemna**, MPM, 15; NV, 127; LG, II. (Cf. lat. *designare*, fr. *dessiner*.)

DESENATOR s. **desinator**, VDA, 7; MP, 5, 45; **desenator**, IL 1840, 27; **desemnator**, NV, 128. (Cf. fr. *dessinateur*.)

desenîu v. DESEN

desert v. DEŞERT

desface v. DESCOMPUNE, DEZAGREGA, DIZOLVA, REZOLVA

desfacere v. DESCOMPUNERE, DISOLUŢIE, REZOLVARE

desfăcător v. DESTRUCTIV, DIZOLVANT, NUMITOR

desfirire v. ANALIZĂ

desform v. DIFORM

desformare v. DEFORMARE

desgenerescinţă v. DEGENERESCENŢĂ

DESHIDRATA vb. (Chim.) *se* **deshydrată**, PFHM I, 142. (< fr. *déshydrater*.)

DESHIDRATAT adj. (Chim.) *acidul* **deshydratat**, PFHM I, 171. (Cf. fr. *déshydraté*.)

DESHIDROGENARE s. (Chim.) PFHM I, 18. (< fr. *déshidrogénation*.)

deshidrogenaţie v. DESHIDROGENARE

desime v. DENSITATE

desimna v. DESENA

desina v. DESENA

desinator v. DESENATOR

desinfecta v. DEZINFECTA

desinterie v. DISENTERIE

desitate v. DENSITATE

desorganisaţie v. DEZORGANIZARE

desoxidaţie v. DEZOXIDARE

despărţi v. BIFURCA, DIVIDE, ÎMPĂRŢI

despărţicios v. DIVIZIBIL

despărţire v. DIVIZIBILITATE, DIVIZIUNE, ÎMPĂRŢIRE

despărţitură v. LOB

despinteeare v. DISECŢIE

destila v. DISTILA

destilare v. DISTILARE

destilat v. DISTILAT

destilator v. DISTILATOR

destilaţie, **destilaţiune**, **destilăciune** } v. DISTILARE

destoinicie v. FACULTATE

DESTRUCTIV adj. **destructiv**, NV, 132; *puterea...* **desfăcătoare** (**destructivă**), PMC II, 56; *lucrare* **destructivă**, PFHM I, 24; *cauzele* **destructive**, BIN, 84. (< fr. *destructif*.)

destrucţie v. DISTRUGERE

desvolta v. DEZVOLTA

desvoltare, **desvoltaţie**, **desvoltire** } v. DEZVOLTARE

DEŞERT s. (Geogr.) **deşărturi** *sau* **dezerte**, EGI, 100; **deşerturi** *sau* **cîmpii săci**, RIP I, 180; **desert**, BMN III, 33; CA 1852, XXIX; BIN, 153; **deşert**, CEG, 5; CA 1861, 79. (Cf. lat. *desertum*, fr. *désert*). V. şi **cavitate**

deşertător v. PURGATIV

DETERMINA vb. *cum să* **hotărăşti** *soma clătirii*, GF, 51r; *cum* **hotărăşti** *la mărime şi înţelegirea sunetului*, GF, 67v; *a desface pe triunghiu dreptei liniat în plan, adecă a* **hotărî** *cîtăţimea laturilor...*, LT, 3r; *care paralelă va* **hotărî** *pe latul...*, EGT, 35r; *pentru a* **otărî** *acest plan tangent*, OGD,

141; **determina**, PGL, 35, 51, 167; NV, 132; OGD, 57, 167; FDA, 3. (Cf. lat. *determinare*, fr. *déterminer*.)

DETERMINARE s. *de unde, în acest caz, atîrnă* **hotărîrea** *unghiurilor...*, PET, 95; **determinaţie**, NV, 132; **determinaţie, determinăciune**, StDR, 65; **determinaţie** *a căldurilor specifice*, PFM, 148. (Cf. fr. *détermination*.)

DETERMINAT adj. AsG, 69; FBE, 66r; NV, 132; OGD, 54, 55; LMG, 182. (Cf. fr. *déterminé*.)

determinaţie, **determinăciune** } v. DETERMINARE

detonaţie v. DETUNĂTURĂ

DETUNANT adj. *amestecătură* **detunantă**, PFHM I, 186. (< fr. *détonant*.)

detunare, **detunaţie** } v. DETUNĂTURĂ

DETUNĂTURĂ s. **detonaţie**, GG, 112; **detunaţie**, NV, 133; StDR, 65; PFHM I, 7; BIN, 30; **detunare (sbugnitură)**, BMN III, 75. (Cf. fr. *détonation*.)

deţimal v. ZECIMAL

de var v. CALCAR

de vărsat v. VOMITIV

DEVELOPA **vb.** *şi să urmăm fenomenii ce se vor* **developa**, PFM, 488. (< fr. *développer*.)

deviaciune v. DEVIAŢIE

de viaţă v. VITAL

DEVIAŢIE s. **abaterea** *acului magnetic*, AR 1829, 138; **deviaţie**, NV, 133; **deviaţie, deviaciune**, StDR, 55; **deviaţiune**, RMS, 251; PFM, 247, 326, 443; **cîrnire, abatere** (*déviation*), RL, 371. (Cf. lat. *deviatio*, fr. *déviation*.)

deviaţiune v. DEVIAŢIE

DEVONIAN adj. (Geol.) *teranul* **devonian** *şi carbonifer*, CEG, 44. (< fr. *dévonien*.)

DEZAGREGA **vb.** *aera nu face la vreo lucrare asupra trupurilor că trage a le* **disfaee** *o a li* **dezlega**, GF, 141v. (Cf. it. *disgregare*.)

DEZAGREGANT adj. *prin această lucrare* **dezagregantă**, CEG, 54. (Cf. fr. *désagrégeant*.)

DEZAGREGAT adj. *silice* **desagregată**, PFHM I, 177. (Cf. fr. *désagrégé*.)

dezalcătui v. DESCOMPUNE

dezalcătuire v. DESCOMPUNERE

dezert v. DEŞERT

DEZINFECTA vb. **desinfecta**, PFHM I, 18; WCP, 36. (< fr. *désinfecter*.)

DEZINFECTANT adj. PFHM I, 21, 49. (< fr. *désinfectant*.)

dezlega v. DEZAGREGA, REZOLVA

dezlegare v. REZOLVARE

DEZORGANIZARE s. **disorganizaţie**, AR 1830, 190; **desorganisaţie**, BRA, 56; PFHM I, 6. (Cf. fr. *désorganisation*.)

dezorganizaţie v. DEZORGANIZARE

DEZOXIDA vb. (Chim.) NV, 129. (< fr. *désoxyder*.)

DEZOXIDARE s. (Chim.) **desoxidaţie**, NV, 130. (< fr. *désoxydation*.)

dezoxidaţie v. DEZOXIDARE

DEZOXIGENA vb. (Chim.) NV, 130. (< fr. *désoxygéner*.)

dezvălire v. DEZVOLTARE

DEZVOLTA vb. **desvolta**, GPG, I; RIP I, 66; HBV, 47; StDR, 62; BMN III, 144; RL, 2; **disvolta**, StDR, 71.

DEZVOLTARE s. *prin* **disvolvirea** *învăţăturilor naturale şi optice*, EGI, 3; *prin acest chip vei avea* **dezvălirea** *unui exaedru*, EGT, 67v; **desvălire**, CG, 193r; CA 1851, 93; RL, 265; CA 1858, 31; CEG, 113; **desvoltire**, MN 1836, 60; **desvoltare**, MN 1836, 64; RIP, I, 14; MPM, 54; HMV I, 26; BIN, 150; RL, 265; BCI, 23; PFM, 488; **desvoltaţie, desvoltare**, StDR, 62; **disvoltare**, StDR, 70.

DIABET s. (Med.) **diavit**, MD II, 78v; PMC I, 42; **diabetes**, EPD, 342; **diabetă**, RMS, 251; **diabet**, CA 1862, 21. (Cf. ngr. διαβήτης, fr. *diabète*.)

diabetă, **diabetes** } v. DIABET

DIADELFIE s. (Bot.) **diadelphia**, FBE, 79r; **diadelfie**, PMC II, 204; MIN, 180; BBS, 39. (Cf. lat. *diadelphia*, fr. *diadelphie*.)

DIAFAN adj. (Fiz.) *aerul este* **diafan**, *adecă* **prevăziu** *şi fără color*, AR, 1832, 271; **diafan**, SVC, 47; StDR, 67; BMN III, 29; BIN, 12; PFM, 426. (< fr. *diaphane*.) V. şi **transparent**

DIAFORETIC adj. (Med.) WCP, 62; WMM, 167; CA 1862, 19. (< fr. *diaphorétique*.)

diafragm v. DIAFRAGMĂ

DIAFRAGMATIC adj. KMA, 365; PAD, 152. (< fr. *diaphragmatique*.)

DIAFRAGMĂ s. (Anat.) **pielea foalelui** (*diaphragma*), VA, 101; **diáfragmă**, PH, 4; **diafragmă**, TVM, 82; StIN, 63; EOI, 101; PMC I, 205; StDR, 67; TMO, 26v; **diafragm**, KMA, 168; RMS, 108; CEF, 192; PAD, 56. (Cf. lat. *diaphragma*, ngr. διάφραγμα, fr. *diaphragme*.)

DIAGONAL adj., adv. (Mat.) *dungă* **diagónios**, WGT, 16r; *linia* **diagonalicească**, LA, 8v; TGm II, 43r; *unghiurile* **diagonalicească** *împotrivite*, EGT, 24r; *planuri* **diagonalice**, TGm II, 42v; *planul* **diagonal**, EGT, 56r; **diagonal**, StDR, 66. (Cf. ngr. διαγώνιος, lat. *diagonalis*, germ. *diagonal*, fr. *diagonal*.)

DIAGONALĂ s. (Mat.) **diagónos** *a cîdratului*, WGT, 108r; **diagonală**, AEG, 31v; EGT, 56r; VDA, 7; PGL, 4; As G, 109; CG, 11r; StFE, 17; StDR, 66; PEG, 11, 97; **piezişa** (*diagonalis*), RIP I, 28. (Cf. lat. *diagonalis*, fr. *diagonale*, germ. *Diagonale*.)

diagonalie, **diagonalicese**, **diagonalicească**, **diagónios** } v. DIAGONAL

diagonos v. DIAGONALĂ

DIALITIC adj. (Fiz., Chim.) *linţile ahromatice şi* **dialitice**, StFE, 93 ; **dialitic**, PMC II, 177 ; StDR, 66. (< fr. *dialytique*.)

DIAMANT s. **diamant**, DC I, 10v ; DIP, 20v ; GF, 213v ; FAT, 42v ; CISG, 130 ; SIN, 28 ; LB, 188 ; NFI, 328 ; RIP I, 97 ; PFHM I, 39 ; RL, 23, 416 ; BIN, 42 ; **diamant, adamant**, CIN, 347 ; **diamant** (*adamas*), StIN, 9. (Cf. ngr. διαμάντι, it. *diamante*, lat. *adamas, -antis*, germ. *Diamant*, fr. *diamant*.)

DIAMETRAL adj., adv. *raze* **diametrale**, EGI, 6 ; *se duc* **diametralicește** *către centru*, VDA, 10 ; **diametralicește** *opuşi*, PFM, 310. (< fr. *diamétral* ; *diametralicește* < fr. + suf. *-icește*.)

diametralicește v. DIAMETRAL

diametro } v. DIAMETRU
diametros }

DIAMETRU s. **diămetru**, GF, 107v ; HEA, 145 ; SIF, 61, 102 ; NIS, 9 ; MVV, 75 ; BDZ, 21 ; AEG, 51r ; **diămetros** ; **diametru**, WGT, 6v, 22r, 26r, 76v ; **diametro**, GF, 28r, 103r ; **curmezişul** *pămîntului se află...*, DF III, 9r ; **diametru** *sau* **pătrunzător**, TGm, 3r ; **diametru**, GN, 45v ; GF, 282v ; HEA, 139 ; AEG, 3v ; LA, 6r ; LT, 11v ; TGm II, 26r ; PAM, 7 ; EGT, 3r, 32v ; VA, 90 ; AR 1829, 67 ; EGI, 7 ; VDA, 7 ; CG, 18r ; PGL, 45 ; AsG, 6 ; RIP I, 7 ; StDR, 67. (Cf. lat. *diametros*, ngr. διάμετρος, it. *diametro*, fr. *diamètre*.)

DIANDRIE s. (Bot.) CIN, 264 ; FBE, 78r ; PMC II, 202 ; MIN, 147 ; BBS, 38. (Cf. lat. *diandria*, fr. *diandrie*.)

DIAREE s. (Med.) **urdinare**, *adecă* **eurgere de pîntece**, AI, 10r ; **urdinare**, MD I, 41v, 151v ; MD II, 273r ; RM, 22r ; HM, 1 ; PH, 3 ; POS, 207, 256 ; HMV I, 213 ; **urdinarea** *cea mică, adică* **diăria**, POS, 271 ; **diăria** *adică* **eurgerea pînteeelui**, MD I, 143r ; **diărie**, EAM, 36 ; **diărie** *apătoasă* (**urdinare**), AR 1830, 430 ; **diarie**, PH, 3 ; MN 1836, 91 ; TIV, 132 ; FMK, 103 ; PMC I, 17 ; StDR, 67 ; **diarrie**, SMA, 221 ; **diaree**, FDB, 26 ; TVM, pgf. 325 ; RMS, 102 ; BCI, 17. (Cf. ngr. διάρροια, lat. *diarrhoea*, fr. *diarrhée*.)

diarie v. DIAREE

diastemă } v. DISTANŢĂ
diastimă }

DIASTOLĂ s. (Anat.) KMA, 359 ; PAD, 147. (< fr. *diastole*.)

DIATERMAN adj. (Fiz.) *corpi* **diatermani**, PFM, 220. (< fr. *diathermane*.)

diavit v. DIABET

dieoet v. DECOCT

DICOTILEDON s. (Bot.) **dieotiledone**, FBE, 70r ; **dicotiledoni**, BCA, 436 ; **plante cu două frunze de sămînţă** (*dicotyledones*), MIN, 142 ; **dieotiledoane**, BIN, 160 ; CEG, 112 ; BBS, 7, 32. (Cf. lat. *dicotyledonis*, fr. *dicotylédone*.)

DIDINAMIE s. (Bot.) **didinamie**, CIN, 264 ; MIN, 175 ; BBS, 26, 38 ; **didinamia** (*de două puteri*, **duoputinţe**), PMC II, 203 ; **doi puternicii**, SFM II, 86. (Cf. lat. *didynamia*, fr. *didynamie*.)

DIEDRU adj. (Mat.) *unghi* **diedru**, AsG, 229, 240 ; PEG, 108 ; OGD, 10. (< fr. *dièdre*.)

DIETĂ s. (Med.) **dietă**, AI, 1v ; POS, 206 ; NFI, 144 ; **modrul trăiului**, SIS, 16 ; **dieta** (**modru vieţuirii**), TVM, 38 ; **dietă**, MD II, 2v ; CISG, 113 ; LB, 190 ; CR 1829, 58 ; AR 1830, 190 ; VD, 104 ; PPT, 29 ; EAM, 6 ; SS, 18 ; NV, 135 ; VH, 68 ; PMC I, 4 ; StDR, 67. (Cf. ngr. δίαιτα, lat. *diaeta*, fr. *diète*.)

DIETETIC adj. (Med.) *regulele* **dietetice**, FDB, 123 ; *rînduiele* **dieticeşti**, HMS, 96v ; **dietetieese**, CIF, 1, 29 ; **dietetic**, VD, X ; SS, 22 ; MAR, 74 ; NV, 135 ; FDA, 34 ; WMM, 12. (Cf. lat. *diaeteticus*, fr. *diététique*, rus. диететический.)

DIETETICĂ s. **dietică**, HMS, 96v ; **dietetică**, PAM, 31 ; VD, X ; EAM, 14 ; SMA, 48 ; FMK, 82 ; VH, 64 ; NV, 135. (Cf. lat. *diaetetica*, fr. *diététique*.)

dieteticese v. DIETETIC

dietică v. DIETETICĂ

dieticese v. DIETETIC

diferenciune v. DIFERENŢĂ

DIFERENŢĂ s. **diferenţie**, FAT, 5v ; LT, 27v ; LA, 21r ; AsM, 99 ; **diferenţie (deosebire)**, AsAI, 10 ; AsM, 17 ; StFE, 34 ; **diferenţie, diferire**, StDR, 74 ; **deosebire**, AsA, 11r ; EGT, 78r ; **diferinţă**, MVV, 26 ; RIP I, 17 ; PAR, 131 ; PET, 31 ; SAP, 33, 95 ; BIN, 9 ; RL, 70, 83, 283 ; BCI, 50 ; **differinţă**, NV, 135 ; INB 1859, 134 ; **diferenţă**, FAE, 3, 88 ; MN 1836, 72 ; AsAI, 119 ; PGL, 6, 93 ; PEA, 8, 157 ; CG, 185r ; PFM, 9 ; **differenţă**, LMG, 206 ; CA 1857, 50 ; **difereneiune**, LM, 61, 79. (Cf. lat. *diferentia*, fr. *différence*.) V. şi **rest**

DIFERENŢIAL adj. [termometru] **diferenţial**, StFE, 103 ; PFM, 214 ; *diagnosticu* **diferenţial**, TCC, 28r. (< fr. *différentiel*.)

diferenţie v. DIFERENŢĂ, REST

diferinţă } v. DIFERENŢĂ
diferire }

DIFORM adj. **difform**, NV, 136 ; **diform**, RL, 394 ; WCP, 6 ; CA 1861, 151 ; **desform**, CA 1861, 49. (Cf. fr. *difforme*.)

diforma v. DEFORMA

DIFORMITATE s. **difformitate**, NV, 136 ; CEF, 56, 209 ; **diformitate, disformitate**, StDR, 74 ; **diformitate**, WCP, 6. (Cf. lat. *difformitas*, fr. *difformité*.)

DIFRACŢIE s. (Fiz.) **diffracţiune**, PFM, 432. (< fr. *diffraction*.)

difracţiune v. DIFRACŢIE

difus v. DIFUZ

DIFUZ adj. *lumina* **difusă**, PFHM I, 17, 187. (< fr. *diffus*.)

DIGERA vb. *a* **degherat** (**mistuit**) *mai bine*, BCI, 3 ; *fînul consumat verde... se* **digeră** *mai bine de vite*, Agr I, 309. (< fr. *digérer*.)

DIGESTIBIL adj. **mistuibil**, HMV I, 207; [hrană] **uşor de mistuit (digestibilă)**, PMC II, 190. (< fr. *digestible.*)

DIGESTIE s. **mistuire**, PAM, 30; *organele* **mistuirii**, TIV, 133; *organele* **mistuielii**, KMA, 266; **mistuire** *sau* **dighestie**, SMA, 110; **digestie**, NV, 136; PAD, 91; TCC, 135r; **digestiune**, RMS, 251; WAM, 18; WMM, 22; INB 1859, 128, 164. (Cf. lat. *digestio*, fr. *digestion.*)

digestiune v. DIGESTIE

DIGESTIV adj. *stomah bun şi sistemă* **mistuitoare** *bună*, HMV I, 180; **digestiv**, NV, 136; BMN II, 166; WAM, 81; BIN, 224. (< fr. *digestif.*)

DIGESTOR s. (Fiz.) **digestorul** *sau* **oala lui Papin**, StFE, 104. (< fr. *digesteur.*)

dighera v. DIGERA

dighestie v. DIGESTIE

DIGITAL adj. **degetal**, KMA, 58, 103; **digital**, KMA, 77; BIN, 177; PAD, 188. (< fr. *digital.*)

DIGITAT adj. [frunze] **degetate**, BIN, 127; **digitate (palmate)**, BBS, 19. (Cf. lat. *digitatus*, fr. *digité.*)

DIGITIGRAD s. (Zool.) **păşitoare pe unghii**, CIN, 22; **digitigrade**, BIN, 254. (Cf. lat. *digitigrada*, fr. *digitigrades.*)

DILATA vb. NV, 136; BIN, 15; PFM, 6; BBS, 3. (Cf. lat. *dilatare*, fr. *dilater.*)

DILATABIL adj. NV, 136; PFHM I, 162; BIN, 15, 22; PFM, 136. (< fr. *dilatable.*)

DILATABILITATE s. NV, 136; BIN, 10. (< fr. *dilatabilité.*)

DILATARE s. **lăţimea** *sau* **dilataţia**, TAO, 72; **dilataţie**, NV, 136; PFHM I, 26, ATI, 18; PFM, 5, 128, 140; PPC, 105r; **dilataţiune**, BMN II, 186; **dilatare (lăţire, întindere)**, CEF, 142. (Cf. lat. *dilatatio*, fr. *dilatation.*)

dilataţie, **dilataţiune** v. DILATARE

DILUVIAN adj. NV, 137; BIN, 84. (< fr. *diluvien.*)

DILUVIU s. **diluvii** (*locuri prifăcute de potop*), CIN, 402; **deluviu** [„potop"], NV, 32; StDR, 47; BMN II, 123; CA 1853, 69; CEG, 88; **diluviu**, StDR, 68; BMN II, 29; **diluvium** [„teren de aluviuni"], CEG, 87. (Cf. lat. *diluvium*, fr. *diluvium* şi *déluge.*)

diluvium v. DILUVIU

dimensie v. DIMENSIUNE

DIMENSIUNE s. *faţa... are doauă* **întinderi**, *adecă lungime şi lăţime*, WGT, 6r; *tot aceea de are trei* **măsuri**: *lungime, lărgime şi profunzime*, AEG, 83r; **dimensie**, PGL, 1, 198; AsG, 1, 38; PEA, 205; MPM, I; NV, 137; StFE, 5; BCA, 49; OGD, 58; BIN, 79; WCP, 175; **dimensie, dimensiune**, StDR, 68; **dimensiune**, BMN II, 4; BIN, 29. (Cf. lat. *aimensio*, fr. *dimension.*)

DIMORFISM s. PFHM I, XXX, 28. (< fr. *dimorphisme.*)

DINAMIC adj., adv. **dinamie**, AsL, 45; FDA, 87; RL, 385; *arteriile pulsez mecaniceşte, iar nu* **dinamiceşte** *ca inima*, PAD, 150. (< fr. *dynamique.*) V. şi **dinamieă**

DINAMICĂ s. (Fiz.) **dinamie**, NV, 137; **dinamieă**, StDR, 69. (< fr. *dynamique.*)

dinamiceşte v. DINAMIC

DINAMOMETRIC adj. IVA, 17. (< fr. *dynamométrique.*)

DINAMOMETRU s. NV, 137. (< fr. *dynamomètre.*)

dină v. DUNĂ

din rădăcină v. RADICAL

dintat v. DENTAT

dinteţiune v. DENTIŢIE

dintist v. DENTIST

dinţat v. DENTAT

dinţime v. DENTIŢIE

DIOIC adj. (Bot.) [flori] **dioice**, FBE, 78v; *plante* **dioice**, BMN II, 200; Agr I, 12. (< fr. *dioïque.*)

DIOPTRĂ s. [la astrolab] WGT, 88v; TGm II, 6r; EGT, 8v, 43v; AsG, 182. (Cf. lat. *dioptra*, ngr. διόπτρα.) V. şi **alidadă**

DIOPTRIC adj. *tilescopeo* **dioptrieu**, GF, 26r; *instrumenturi* **dioptrice**, StFE, 86. (Cf. ngr. διοπτρικός, fr. *dioptrique.*)

DIOPTRICĂ s. (Fiz.) *meşteşugurile de* **dioptrica**, GF, 32r; **dioptrieă**, StFE, 75; BMN III, 28. (Cf. ngr. διοπτρική, fr. *dioptrique.*)

DIPLOPIE s. (Med.) TCC, 26r. (< fr. *diplopie*).

DIPTER adj. (Zool.) **diptere**, SIN, 79; CIN, 175, 198; BIN, 417; BBS, 258; **diptere** *sau* **doaripe**, StIN, 119; **biarepite** *sau cu 2 arepi* (*diptera*), MIN, 115. (Cf. lat. *dipteros*, fr. *diptère.*)

DIRECT adj. *regula de trei* **directă**, GAA, 114v; *regula de trei să numeşte* **dreaptă** *ctnd...*, TA, 81; **direct**, StDR, 70; *în proporţie* **directă** *cu*, FDA, 6; *nu are lucrare* **directă** *asupra*, PFHM I, 39. (Cf. lat. *directus*, fr. *direct.*)

DIRECTIV adj. *regulele cele* **diretive**, FDB, 21. (< it. *direttivo.*)

DIRECTOR adj. (Mat.) *plan* **director**, OGD, 107; *linie* **directriţă**, OGD, 106; *suprafaţă* **directriţă**, OGD, 107; *forţă* **directriţă**, PFM, 250. (< fr. *directeur, -trice.*)

directriţă v. DIRECTOR

DIRECŢIE s. (Fiz., Mat.) **îndreptarea** *clătirii...* [este] *o linie dreaptă carile să socoteşte trasă spre locul unde să trage trupul pornit*, GF, 52r; **îndreptarea** *şi iuţimea sînt cele mai de lipsă proprietăţi ale mişcărei*, SIF, 7; **îndreptare**, EGT, 48v; RL, 371; *linia* **direptării** *se cheamă aceea care trece prin ţentru greutăţii fieştecăruia trup prejmat aşezată către faţa pămîntului sau către horizon*, DF I, 19v; **direcţie**, SVC, 9; EGI, 5; MP, 35, 63; PEA, 5; MPM, 6; KMA, 17; PMH, 98; StFE, 10; NV, 138; PET, 7;

StDR, 70; PAD, 5; **direcţiune**, BMN II, 189; CEG, 10; PFM, 435. (Cf. lat. *directio*, fr. *direction*.)

direcţiune / **direptare** } v. DIRECŢIE

diretiv v. DIRECTIV

disanteri v. DISENTERIE

DISC s. SIF, 82, 152; AR 1832, 119; EGI, 11; GG, 69; MN 1836, 51; CIN, 240; StFE, 119; BIN, 125; PFM, 61. (Cf. lat. *discus*, fr. *disque*.)

DISCRASIE s. (Med.) *doftoriile relelor stări sau* **discrasiilor** *splinii*, MD II, 12r; *seorbut se cheamă o* **discrasie** *a singelui*, AR 1830, 190; **discrasie**, FDA, 105; WAM, 59; SAS, 24; CA 1862, 22. (Cf. ngr. δυσκρασία, fr. *dyscrasie*.)

DISECA vb. (Anat.) *spre cercetare s-au* **deseceuit (spintecat)**, AR 1837, 231; *s-au* **disecat (tăiet)** *trupul*, AR 1838, 433; **diseca**, TMO, 22v; TCC, 2r; **disseca**, NV, 141. (Cf. fr. *disséquer*, lat. *dissecare* şi *desecare*.)

disecaţie v. DISECŢIE

DISECŢIE s. (Anat.) **disseeţie**, **disseeţiune**, NV, 141; **disecţie**, PFHM I, 63; TMO, 22r; TCC, 4v; **disecaţie (despintecare)**, CA 1856, 60; *apoi făcîndu-se* **anatomie** *trupului său de către...*, SMA, 52; *saloanele unde se făceau* **anatomisiri** *în folosul ştiinţei*, SMA, 19. (Cf. lat. *dissectio* şi *desectio*, fr. *dissection*, ngr. ἀνατομή.)

disecţiune v. DISECŢIE

disenderie v. DISENTERIE

DISENTERIE s. **disenterie**, MD I, 21 r, 146v; POS, 240; TIV, 151; EAM, 26; FMK, 103; EPD, 253; PMC I, 98; FDA, 49; WCP, 119; WMM, 77; **disenderie**, POS, 271; **disenteria**, *adecă* **inima rea**, FDB, 27; **inima cea rea**, LB, 306; **inima cea rea, disenterie**, TVM, pgf. 329; **disanteri**, IVA, 81; **disinterie**, RMS, 253, 257; **desinterie**, DDI, 20. (Cf. lat. *dysenteria*, ngr. δυσεντερία, fr. *dysenterie*.)

DISERTAŢIE s. **dissertaţie**, BDZ, f. t.; **disertaţie**, RL, 119. (Cf. lat. *dissertatio*, fr. *dissertation*.)

disformitate v. DIFORMITATE

disinterie v. DISENTERIE

DISOLUŢIE s. **disoluţii** *hlorice de var*, PH, 6; **dissolvaţie**, **dissoluţie**, NV, 142; **disoluţia** *într-un licuid*, PFHM I, XII; **disoluţie** [şi în notă:] **topire, desfacere**, BRA, 78; **disoluţie (topire)**, BIN, 71; *apa unei* **disoluţii** *îngheţată*, PFM, 171; **disoluţiune**, RMS, 164, 167, 375; **dissoluţiunea** *sau stricarea sîngelui*, LMB, 2. (Cf. lat. *dissolutio* şi *dissolvo*, fr. *dissolution*.) V. şi **soluţie**

disoluţiune v. DISOLUŢIE

disolva v. DIZOLVA

disolvant v. DIZOLVANT

disolvat v. DIZOLVAT

disolvaţie v. DISOLUŢIE

disolvent v. DIZOLVANT

DISPEPSIE s. (Med.) RMS, 253; WAM, 98. (< fr. *dyspepsie*.)

DISPERSIUNE s. (Fiz.) PFM, 462. (< fr. *dispersion*.)

DISPERSIV adj. *puterea refringentă şi* **dispersivă** *a diamantului*, PFHM I, 40. (< fr. *dispersif*.)

DISPNEE s. (Med.) **dispnia**, *adică* **greotate de răsuflare** *şi ca o înecare*, MD I, 98v; **dispnie**, *adică* **grea răsuflare**, MD I, 20v; **dispnie (răsuflare grea)**, PH, 3; **dyspnee**, TCC, 135r. (Cf. ngr. δύσπνοια, fr. *dyspnée*.) V. şi **astmă**

dispnie v. DISPNEE

DISPROPORŢIE s. HMV I, 72; EPD, 101; NV, 141. (< fr. *disproportion*.)

DISPROPORŢIONA vb. NV, 140. (< fr. *disproportionner*.)

DISTANŢĂ s. **diăstimă**, GN, 11r; GIA I, 137v; TGm, 13v; AR 1829, 39, 51, 68; **diastimă**, EGI, 5; FGE, 13; TG, IV; PMC I, 186; StDR, 67; **diastemă**, LA, 6v, 12r; FGGN, 13; *să se măsoare* **depărtarea** *a două locuri*, EGT, 43r; *după aceea ia* **depărtarea** *AB şi o strămută din A în...*, EGT, 42r; **depărtare**, WGT, 4r; MP, 45; **distanţie**, LA, 12r; EGI, 6; GG, 67; AsG, 99; CA 1847, 73; PFM, 405, 425; **distanţie, distare**, StDR, 73; **distanţă**, TGm II, 34v; PH, 4; GG, 69; PGL, 6; MP, 49; PME, 36; NV, 142; OGD, 31; SAP, 169; BMN I, 6; RL, 99. (Cf. **ngr.** διάστημα, lat. *diastema* şi *distantia*, fr. *distance*.)

distanţie / **distare** } v. DISTANŢĂ

disteluire v. DISTILARE

DISTILA vb. **distila**, CR 1830, 99; MN 1836, 92; NV, 143; PFHM I, 34; **destila**, AR 1829, 176; HMV I, 42; PMC II, 25, 112; INB 1859, 28; **lambică** (**destilează**) *apa*, PMC II, 48. (Cf. lat. *distillare* şi *destillare*, fr. *distiller*, ngr. λαμπικάρω, it. *lambiccare*.)

DISTILARE s. **distilaţie**, MVV, 86; AsL, 72; NV, 143; PFHM I, 12, 85; **destilaţie**, SMA, 144; IL 1841, 68; **destilaţie, destilăeiune**, StDR, 63; **distilaţiune**, RMS, 117; BMN III, 175; **destilaţiune**, INB 1859, 35, 97; **disteluire (alembieuire)**, AR 1831, 116; **destilare**, HMV I, 10. (Cf. lat. *distillatio* şi *destillatio*, fr. *distillation*.)

DISTILAT adj. **distilat**, AR 1831, 200; FAE, 127; SS, 57; PFHM, 20; WAM, 108; PFM, 90; **destilat**, HMV II, 60; StDR, 63; TCC, 16r; INB 1859, 97; *apă* **lambicată**, PMC II, 4, 6.

DISTILATOR s., adj. **distilatoriu**, NV, 143; *brutării şi* **distilatorii** *de spirturi*, BMN III, 178; *un aparat* **distilatoriu**, PFHM I, 25; *maşine* **destilătoare**, HMV I, 196. (Cf. fr. *distillateur* şi *distillatoire*.)

distilatoriu v. DISTILATOR

distilaţie / **distilaţiune** } v. DISTILARE

DISTILERIE s. NV, 143. (< fr. *distillerie*).
DISTINCT adj. *ființe* **distinete** *în forme*, BIN, 231 ; *dtstancia visiunei* **distinete**, PFM, 466. (< fr. *distinct.*)
DISTINCTIV adj. *caracter* **distinetiv**, RL, 81 ; BIN, 263 ; PFM, 408. (< fr. *distinctif.*)
DISTINGE vb. *stnt filosofi carile* **aleg** *trii feliuri* [de meteori], GF, 151v ; **distinge**, NV, 143 ; *se pot* **distingua** *în solidi mai multe*, PFM, 373. (Cf. fr. *distinguer.*)
distingua v. DISTINGE
distinguiciune v. DISTRIBUȚIE
DISTRIBUȚIE s. **distribuția** (**împărțirea**), PMC I, VIII ; **distribuție**, NV, 144 ; CA 1852, 96 ; PFM, 121 ; **distribuție, distribuiciune**, StDR, 74 ; **distribuțiune**, BMN II, 161 ; PFM, 409. (< fr. *distribution.*)
distribuțiune v. DISTRIBUȚIE
DISTRUGERE s. **destrucție**, PFHM I, 21, 38. (< fr. *destruction.*)
disvolta v. DEZVOLTA
disvolvire v. DEZVOLTARE
DIURETIC adj., s. (Med.) *buruienile ce să zic* **diuriticà**, *care pornesc udul*, MD II, 39r ; **diuretie**, PMC I, 17 ; PMC II, 114 ; WAM, 128, 136 ; CA 1862, 18, 19. (Cf. ngr. διουρητικός, fr. *diurétique.*)
diuritie v. DIURETIC
DIURN adj. (Astr.) *mișcare* **diurnă**, SVC, 27 ; **diurn**, NV, 144 ; PFM, 69, 478. (Cf. lat. *diurnus*, fr. *diurne.*)
DIVERGENT adj. *linii* **diverghente**, CG, 12v ; **divergent**, NV, 144 ; PFM, 425, 450. (< fr. *divergent*).
DIVERGENȚĂ s. (Mat., Fiz.) **divergință**, NV, 144 ; **divergență**, PFM, 255, 277. (< fr. *divergence.*)
diverghent v. DIVERGENT
divergință v. DIVERGENȚĂ
DIVERS adj. BIN, 15, 120 ; CEG, 106 ; PFM, 455. (< fr. *divers.*)
DIVERSITATE s. NV, 144 ; BRA, 79 ; RL, 229 ; BIN, 263. (< fr. *diversité.*)
DIVIDE vb. *în cîte să* **desparte** *aritmitica practică*, GAP, 4v ; *în cîte clase se* **divid** *substanțele minerale*, BIN, 34. (< lat. *dividere.*) V. și **împărți**
dividend, **dividendus**, **divident** } v. DEÎMPĂRȚIT
dividirui v. ÎMPĂRȚI
divisibilitate v. DIVIZIBILITATE
divisie, **divisiune** } v. DIVIZIUNE
DIVIZA vb. BIN, 7, 386. (< fr. *diviser*).
DIVIZIBIL adj. **despărțicios**, *adică că se poate desface în părți* [un corp], SIF, 5 ; *un număr se cheamă* **împărțibil** *prin altul...*, MAA, 102 ; **împărțibil**, PAR, 27. (Cf. lat. *divisibilis*, fr. *divisible.*)
DIVIZIBILITATE s. **despărțire**, GF, 44r ; **împărțirea** *e aceea însușire* [a corpurilor] *drept carea fiesce trup se poate dezghina prin vreo putere în mai multe părți sieși asemănătoare*, DF I, 5v ; **împărțibilime**, StFE, 5 ; **împărțibilitate**, MAA, 102 ; **divizibilitate**, BIN, 10 ; **divisibilitate**, PFM, 18. (Cf. it. *divisibilità*, fr. *divisibilité*, germ. *Teilbarkeit.*)
divizie v. DIVIZIUNE, ÎMPĂRȚIRE
DIVIZIUNE s. *pentru* **despărțirea** *materiei și de la a sa nesăvîrșire*, GF, 43v ; *povoare sau greutăți împreună cu* **despărțirile** lor, PA, 39 ; *fiecare* **diviziune** (**despărțire**) *ce am făcut*, BMN II, 4 ; **diviziune**, BIN, 6, 157 ; **divisiune** (**împărțire**), CEF, 67 ; **divizie**, FBE, 65r ; BIN, 26, 72 ; **divisie**, PFHM I, XIII. (Cf. lat. *divisio*, fr. *division.*)
divizor v. ÎMPĂRȚITOR
DIZOLVA vb. [argintul] *să* **desface** *în apa tare*, GF, 207r ; [mercurul] *să* **desface** *mai în toate înăcrimile*, GF, 205v ; [plumbul], *dacă se* **desface** *prin oarecare acrime*, SIN, 43 ; **desface**, LB, 180 ; FBE, 66r ; *acest mineral* [nichelul] *să* **desface** *în ațidul nitric*, CIN, 447 ; **solvi**, StIN, 3 ; AsL, 59 ; CEG, 3, 19 ; **solva**, BIN, 66 ; **dissolva**, NV, 142 ; **disolva**, BCA, 16, 18 ; PFHM I, XXXVIII ; BIN, 71 ; BCI, 44 ; PFM, 165 ; **desolva** (**topi**), INB 1859, 38. (Cf. lat. *solvere* și *dissolvere*, fr. *dissoudre.*)
DIZOLVANT adj. *materie* **desfăcătoare**, FBE, 109v ; **dissolvant**, NV, 142 ; **disolvant**, PFHM I, XI, 16, 28 ; WAM, 57 ; PFM, 173 ; **disolvent**, WAM, 77, 136 ; CA 1862, 25 ; *doftoriile* **solvente** (**desfăcătoare**), PMC I, 160 ; **solvent**, StDR, 257 ; WAM, 114 ; WCP, 282. (Cf. fr. *dissolvant*, lat. *solvens*, it. *dissolvente.*)
DIZOLVAT adj. *balsamul* **topit** (**solvit**), PMC II, 68 ; **solvite** *prin licvide*, CEG, 14 ; **disolvat**, PFM, 171 ; BBS, 4 ; CA 1862, 15.
dîlmă v. PERINEU
doaripe v. DIPTER
dobă v. TIMPAN
DOCT adj. NV, 145. (< fr. *docte*).
DOCTOR s. [„medic"] **dohtor**, AI, 1r ; VAC, 20 ; CISG, 112 ; POS, 75 ; SMM, 28 ; **doftor**, SIS, pf. ; OCE, 131 ; SIF, 2 ; BVM, 32 ; PVM, 53 ; RIPB, 1 ; SPG, 23 ; CIF, 59 ; VH, V ; StDR, 167 ; **doctor**, PAM, 9, 14 ; LB, 193 ; TAO, 55 ; HMS, 96r ; CR 1829, 202 ; AR 1829, 28 ; POS, 1, 228 ; VD, I ; PMH, 89 ; VH, V ; NV, 145. (Cf. lat. *doctor*, germ. *Doktor*, rus. доктор și дохтор, fr. *doeteur.*)
DOCTORAL adj. NV, 145 ; CA 1854, 86. (fr. *doctoral.*)
doctorese v. MEDICAL
DOCTORIE s. [„medicament"] **doftorie**, AI, 2v, 7r ; MD II, 2v ; CDC, 5r ; CCD, 51r ; GF, 202r ; LB, 193 ; TAO, 59 ; StIN, 31 ; PSE, 75 ; POS, 46, 155, 179 : SMM, 31 ; **doctorie**, POS, 46 ; PH, 4 ; CR 1830, 100 ; FMK, 61 ; LMB, 156. V. și **remediu**
doctorie de vărsare v. EMETIC

dodecadactil v. DUODEN

dodecaeder, **dodecaedron** } v. DODECAEDRU

DODECAEDRU s. **dodecáedron**, WGT, 124v; **dodecaedru**, EGT, 54r; AR 1832, 108; VDA, 9; PGL, 205; PFHM I, 33; **dodecaeder**, CIN, 339, 340. (Cf. ngr. δωδεκάεδρον, fr. *dodécaèdre*, germ. *Dodekaeder*.)

DODECAGON s. PEG, 95; AsG, 114. (< fr. *dodécagone*.)

DODECANDRIE s. (Bot.) CIN, 264; PMC II, 203; MIN, 168; BBS, 38. (Cf. lat. *dodecandria*, fr. *dodécandrie*.)

doftor v. DOCTOR

doftorie v. DOCTORIE

doftorit v. MEDICINAL

dohtor v. DOCTOR

dohtorie v. DOCTORIE

domen v. DOMENIU, REGN

DOMENIU s. **dominiu**, GG, 123; BRA, 104; RMS, 7; **domen**, MPM, III; SAP, 61; BMN II, 3; PFHM I, VII; BIN, 31. (Cf. lat. *dominium*, it. *dominio*, fr. *domaine*.)

domesnie v. DOMESTIC

DOMESTIC adj. *dobitoacele cele* **domestice (de casă şi blînde)**; *poame* . . . **domestice (easnice)**, SEC, 97, 126; *arburii cei* **blînzi**, SIN, 12; **dumestnic**; **dumestie**, CIN, 14, 23, 27; **domesnie**, EAM, 77; **dumesnie (de easă)**, FilDA II, 81; **domestie**, IVA, 3, 23; ICC, 15; BMN II, 156. (Cf. lat. *domesticus*, fr. *domestique* şi termenul romînesc mai vechi *dumesnic*.)

dominiu v. DOMENIU, REGN

dorifór v. SATELIT

DORSAL adj. (Anat.) IVA, 63; KMA, 19, 192; NV, 147; PAD, 24, 58; CA 1862, 59. (< fr. *dorsal*.)

dosagiu v. DOZAJ

dosă, **dosis** } v. DOZĂ

dospire v. FERMENTAŢIE

dovedire v. DEMONSTRAŢIE

doveditor v. DEMONSTRATIV

DOZAJ s. **dosagiul** *apei cuprinse în aer*, PFHM I, 61. (< fr. *dosage*.)

DOZĂ s. **dosă**, FDB, 47; NV, 147; PFMH I, 103; RMS, 89; WCP, 201; **dosis**, MTF, 8r; **dosis** *sau* **porţia** *obicinuită*, AR 1830, 190; **dozis**, AR 1838, 131; [**ia**] *calomel în mari* **dări**, AR 1830, 434; **doza (luarea)**, PMC II, 4; **luare**, PMC, 9; **doză**, TIV, 20, 60; FMK 166; BMN II, 163; PAV, 4; **doză, dosă, dare**, StDR, 74. (Cf. it. *dose*, ngr. δόσις, lat. *dosis*, fr. *dose*.)

dozis v. DOZĂ

DRASTIC adj. *curăţenii gustoase însă şi* **puternice (drastirii)**, PMC I, 194; *curăţenii* **drastirice** (*prea tari*). PMC II, 183; **drastic**, RMS, 90; WMM, 103. (Cf. ngr. δραστήριος, fr. *drastique*.)

drastirie v. DRASTIC

drept v. DIRECT

drept alergătoare v. PARALELĂ

drept alergător v. PARALEL, PARALELOGRAM

dreptaripe v. ORTOPTERE

drept căzătoare v. PERPENDICULARĂ

drept căzător v. PERPENDICULAR

dreptliniat, **dreptliniu** } v. RECTILINIU

DREPTUNGHI s., adj. (Mat.) **cădratu lung**, HEA, 141; **ortogónion**; *trigonon* **ortogónion**, WGT, 14r, 48r, 163 r; **dreptunghi**, AEG, 57v; EGT, 28r; PEG, 11; **pătrat lungăreţ**, LA, 6r, 8v; TGm, 4v; TGm II, 3v; **dreptunghiul** *sau* **pătratul lungăreţ**, EGT, 4v; **pătrat lungureţ**; **dreptunghi**, MP, 73; **rectangul**, EGT, 23v, 52v; AsG, 109, 214; PFM, 311; *triunghi* **dreptunghi**, MN 1836, 72; PGL, 3; MP, 69; PEG, 11; *triunghi* **dreptunghi** *sau* **rectaunghiul**, AsG, 83. (Cf. ngr. ὀρθογώνιον, lat. *rectangulus*, it. *rettangolo*, fr. *rectangle*, germ. *Rechteck* şi *längliches Viereck*.)

DREPTUNGHIULAR adj. **dreptunghiular**, AsG, 60; MP, 92; SAP, 233; *prisme drepte* **rectangularii**, PFHM I, 129. (<fr. *rectangulaire*.)

DROG s. (Med.) **droguri**, CD, 45, PMC II, 51; CA 1854, 85. (< fr. *drogue*.)

DROMADER s. (Zool.) **dromedarie**, GF, 289v; **drometario**, GF, 284v; **dromedari** [pl.], HOG, 136; **dromedariu**, LB, 197; IL 1840, 21; **dromader**, AR 1834, 406; GG, 166. (Cf. it. *dromedario*, fr. *dromadaire*.)

dromedar, **dromedario**, **dromedariu**, **drometario** } v. DROMADER

dropică v. HIDROPIZIE

drum v. CANAL

DRUPĂ s. (Bot.) **roada pietroasă**, CIN, 261; **drupele** *sau* **nucoasele**, PMC II, 201; **drupă**, FBE, 82v; BIN, 148; MIN, 142; BBS, 30. (Cf. germ. *Steinfrucht*, lat. *drupa*, fr. *drupe*.)

DUBLA vb. **dubla**, AsM, 29; **duplica**, DF III, 28r; PEA, 184. (Cf. fr. *doubler*, lat. *duplicare*.)

DUBLU adj. **duplu**, DF I, 32r; FBE, 97r; IFM, 14; StFE, 27, 85; CA 1850, 6; CA 1861, 5; **dublu**, PEG, 157; CEG, 40; PAD, 200. (Cf. lat. *duplus*, germ. *doppell*, fr. *double*.)

DUCT s. (Anat.) *vase* **ţăvii** *ori* **duciri** *mici*, GF, 260r; **ductul** *ficatului* (*ductus hepaticus*); **duetul** *holedohu* (*ductus choledochus*), VA, 64; **duct**, SS, 3; PAD, 99, 105, 110, 151; **duceri** *sau* **căi** *intrecelulare* (*ductus vel meatus intercellulares*), StIN, 24. (Cf. lat. *ductus*.) V. **şi meat**

DUCTIL adj. **întinzător**, *dehnbar, este mineralul atuncea cînd el la baterea cu ciocanul să întinde sau să poate face sîrmă*, CIN, 342; *trupurile vîrtoase se împart în ţapene, moli şi*

întingătoare, DF I, 12r ; *metale...* **ductile**, PFHM I, 215 ; *argintul este* **ductil** *şi tenace*, BIN, 50. (Cf. germ. *dehnbar*, lat. *ductilis*, fr. *ductile*.)

DUCTILITATE s. **povăţuire** *de la materie...* [este] *uşurinţa care are materia de a putea să fie întinsă în lungime şi lărgime*, GF, 45r ; *acest metal are greutatea, sunetul, albimea şi* **întinderea** *argintului*, AR 1829, 228 ; **ductilitatea** *este proprietatea ce au metalele de a se alungi în fire*, PFHM I, 215. (Cf. it. *duttilità*, fr. *ductilité*.)

duf v. GAZ

dumesnic, **dumestie**, **dumestnic** v. DOMESTIC

DUNĂ s. (Geogr.) **dine** (*Dünen*) [de nisip], RIP I, 39 ; *movile de nisip numite* **dune** (*dunes*), BIN, 86. (Cf. germ. *Düne*, fr. *dune*.)

dungă v. LINIE

DUODECIMAL adj. **duodeţimal**, CD, 105 ; **duodecimal**, StFE, 56. (Cf. germ. *duodezimal*, fr. *duodécimal*.)

DUODEN s. (Anat.) *maţul* **duodenu**, *adecă cel de douăsprezece degete de lung*, FDB, 27 ; **maţul de doisprezece degete** (*intestinum duodenum*), VA, 52 ; **maţul de douăsprezece degete**, PH, 8 ; AR 1831, 455 ; **al doisprezecelea dactil**, PH, 5 ; AR 1830, 433 ; **duoden**, StIN, 64 ; KMA, 293, 289 ; WCP, 117 ; PAD, 103 ; *maţul* **dodecadactil**, PMC I, 178, 208 ; **duodenum**, RMS, 31. (Cf. lat. *duodenum*, fr. *duodénum*, ngr. δωδεκαδάκτυλος.)

DUODENAL adj. (Anat.) RMS, 265. (< fr. *duodénal*.)

duodeţimal v. DUODECIMAL

duoputinţe v. DIDINAMIE

duplica v. DUBLA

duplu v. DUBLU

DURA MATER s. (Anat.) **muma tare** (**dura mater**), VA, 154, **dura-mera**, KMA, 473 ; **dura mater**, PAD, 175. (Cf. lat. *durá mater*, fr. *dure-mère*.)

dura-mera v. DURA MATER

durare v. CONSTRUCŢIE, DURATĂ

DURATĂ s. **ţinerea** *vieţei a unei vietăţi este cu atîta mai precarie şi mai scurtă...*, HMV I, 170 ; **durarea** (**tărăgănarea**) *timpului de lucru*, MAA, 167 ; **durata** *cea mai lungă*, FGF, 75 ; **durată**, NV, 149. (Cf. germ. *Dauer*, fr. *durée*.)

durerea capului v. CEFALALGIE

durere de jumătate de cap v. MIGRENĂ

durere de maţe v. ENTERITĂ

DURITATE s. [bismutul] dă... *plumbului mai multă* **vîrtoşare**, SIN, 40 ; *în mineralogie*, **vîrtoşime**, *die Haerte, să numeşte împotrivirea care o face un mineral împotriva lovirei sau zgîrierii altui mineral ori a unui instrument ascuţit*, CIN, 341 ; **tărimea** *sau* **duritatea** (*dureté*) *mineralelor*, BIN, 25 ; **tărimea** (**duritatea**) *cvarţului*, BIN, 36. (Cf. germ. *Härte*, lat. *duritas*, fr. *dureté*.)

E

ecator v. ECUATOR

eccepţie v. EXCEPŢIE

eeces v. EXCES

ecchentros v. EXCENTRIC

ecfator, **ecfatore**, **ecfatoriu** v. ECUATOR

ecfilater v. ECHILATERAL

ECHER s. (Mat.) **echerul** *sau* **unghiarul**, AsG, 39 ; **echer**, MP, 45 ; PEG, 152 ; **ecuar**, NV, 151 ; **ecvariu**, **ecuariu**, *ungherl*, StDR, 79. (Cf. fr. *équerre*.)

ECHILATERAL adj. (Mat.) *triangolu* **ecfilateru**, HEA, 158 ; *trigonon* **cu plăsile întocma** ; *trigonon* **isópleuron**, WGT, 14r, 52r, 122v ; *un triunghi a căruia trei laturi sînt întocma să numeşte* **isoplevron** ; **izoplevron**, AEG, 26 r, 34v ; *triunghi* **asemenea lăturat**, LA, 6v ; TGm, 10v ; *trigon* **întocmai lăturat**, TGm II, 3r ; **ecuilater**, VDA, 7 ; PGL, 3, 4 ; **ecuilateral**, VDA, 20 ; PGL, 259 ; NV, 151 ; PEG, 18 ; OGD, 13 ; SAP, 233 ; **ecuilatural**, MP, 68, 71 ; PEG, 10 ; **ecvilateral**, AsG, 82 ; CG, 16v, 26v ; **ecvilateral**, **ecuilăturese**, StDR, 80. (Cf. it. *equilatero*, lat. *aequilateralis* şi *aequilaterus*, ngr. ἰσόπλευρον, fr. *équilatère* şi *équilatéral*, germ. *gleichseitig*.)

ECHILIBRU s. **cumpănire**, GF, 139r ; CR 1831, 118 ; **cumpănă**, DF I, 20r ; **ecvilibrie**, AR 1830, 77, 476 ; EGI, 4 ; SMA, 41, 109 ; IL 1841, 2, 361 ; AsL, 55 ; StFE, 23, 55 ; PMC I, 180 ; **ecvilibru**, AR 1835, 180 ; RL, 25 ; CA 1851, 7 ; CA 1854, 39 ; CA 1861, 25, 95 ; **ecvilibru**, **ecuilibru**, StDR, 80 ; **ecuilibru**, MN, 1836, 14, 89 ; MPM, III ; HMV II, 11 ; NV, 151 ; BMN II, 22, 109, 181 ; CEF, 45, 237 ; PFM, 3, 23 ; PAD, 197 ; **ecuilibriu**, MIN, 99 ; **ecvilibriu**, EPD, XL, XLII ; **ecilibru**, NV, 403 ; **echilibru**, CR 1831, 118 ; CR 1834, 50 ; HMV I, 164 ; NV, 149 ; BRA, 28. (Cf. lat. *aequilibrium*, fr. *équilibre*.)

echimosă v. ECHIMOZĂ

ECHIMOZĂ s. (Med.) *contuzii şi* **ehimozii**, PMC I, 91 ; **ehimosul** (**roşirea**) *ochilor*, PMC II, 61 ; **echimosă**, RMS, 256. (< fr. *ecchymose*.)

ECHINOCŢIU s. (Geogr.) *ctnd soarele trece prin roata aceasta face* **isimeria**, GN, 8r ; **isimerie**, CISG, 116, 117 ; **ecvinopţie**, AR 1829, 196, 253 ; AR 1831, 530 ; AR 1835, 71 ; AR 1837, 389 ; FGE, 10, 26 ; StFE, 156 ; CA 1854, XVII ; CA 1856, VII ; **ecvinopţie**, SIC, 25 ; **ecvinopţie**, **ecuinoapte**, StDR, 80 ; **ecvinocţie**, AR 1830, 73 ; EGI, 10, 28 ; DIR, 117 ; **echinopţie**, BMN II, 68 ; **echinocţiu**, GG, 88 ; Univ 1845, 37 ; **ecuinocţiu**, RIP I, 25 ; PME, 62 ; **ecuinocţie**, BMN II, 59 ; **echinox**, PCB, 121 ; **echinox**, **echinops**, **echinopţiu**, NV, 149 ; **ecuinox**, MN 1836, 25 ;

NV, 151 ; **ecinopţiu**, FGF, 97. (Cf. ngr. ἰσημερία, lat. *aequinoctium*, germ. *Äquinoktium*, fr. *équinoxe*.)

ECHINOCŢIAL adj. *chiclon* **isimericese**, CISG, 144 ; **ecvinoeţial**, AR 1830, 73 ; SVC, 37 ; EGI, 15 ; CIN, 274 ; **ecvinopţial**, FGE, 15, 22 ; FGGN, 16 ; **ecvinopţial**, **ecuinoptese**, StDR, 79 ; **echinoeţial**, GG, 88 ; GMNP, 217v ; **echinopţial**, HMV I, 56 ; NV, 149 ; **ecuinoeţial**, RIP I, 25 ; **ecuinoeţial**, **ecuinopţial**, NV, 151 ; **ecuinopţial**, RIP I, 20 ; BCI, 24 ; **ecinopţial**, LMG, 188. (Cf. ngr. ἰσημερινός, lat. *aequinoctialis*, fr. *équinoxial* ; *isimericesc* < ngr. + suf. *-icesc*.)

ECHINODERM s. (Zool.) **ehinoderme**, CIN, 235, 237 ; StIN, 68, 136 ; **eşinoderme**, BIN, 458. (Cf. lat. *echinodermata*, fr. *échinodermes*.)

echinops v. ECHINOCŢIU

echinopţial v. ECHINOCŢIAL

echinopţie
echinopţiu
echinox
} v. ECHINOCŢIU

ECHIVALA vb. **ecvivala**, AsG, 83 ; **ecuivala**, PFHM I, XXII. (Cf. fr. *équivaloir*, lat. *aequivalere*.)

ECHIVALENT adj. **ecvivalent**, AsM, 56, 72 ; AsG, 193 ; StDR, 79 ; **ecuivalent**, PGL, 82 ; PEG, 107 ; PET, 111 ; StDR, 79 ; PFHM I, XX ; PFM, 345 ; **echivalent**, NV, 149 ; BRA, 244 ; SAS, 32. (Cf. fr. *équivalent*, rus. эквивалент.)

echo v. ECOU

ecilibru v. ECHILIBRU

ecinopţial v. ECHINOCŢIAL

ecinopţiu v. ECHINOCŢIU

ECLAMPSIE s. (Med.) FMIM, 106, 148 ; RMS, 256. (< fr. *éclampsie*.)

eclips v. ECLIPSĂ

ECLIPSA vb. *şi luna, intru eclizile celi din mijloc, esti cu totul ascunsă şi* **eclisată**, GF, 117 r ; **eclipsa**, Univ 1845, 33 ; NV, 150 ; CA 1861, 141. (Cf. it. *ecclissare*, fr. *éclipser*.)

ECLIPSĂ s. (Astr.) **ecliză** *au* **întunecare** *a pămîntului*, GF, 115 v ; **eclipsă** *de soare* (*adecă* **întunecare**), HOG, 189 ; **întunecare**, SIF, 152 ; SVC, 38 ; BMN II, 91 ; LMG, 181 ; **întunecime**, LB, 321 ; AR 1832, 8 ; GG, 28 ; DF III, 12r ; RIP I, 13 ; CA 1850, X ; CA 1859, XI ; **eclipsis**, CISG, 119 ; AR 1832, 120, 404 ; AR 1842, 193 ; **eclips**, PCB, 25 ; AR 1833, 187 ; EGI, 12 ; GG, 80 ; MN 1836, 50 ; NV, 150 ; StFE, 150 ; StDR, 81 ; **eclipsă**, BMN II, 94 ; **eclipse** [pl.], AR 1830, 73 ; EGI, 7 ; MN 1836, 50 ; FGGN, 7 ; GPG, 67 ; BMN I, 107 ; CA 1855, VII ; FGF, 73 ; **eclipsuri**, GMNP, 209r ; GPG, 72 ; CN, 21 ; CA 1847, f. t. ; StFE, 141. (Cf. it. *ecclisse* sau *ecclissi*, lat. *eclipsis*, ngr. ἔκλειψις, fr. *éclipse*.)

eclipsis v. ECLIPSĂ

ECLIPTICĂ s. (Astr.) *o linie care să cheamă* **ecliptieă**, GN, 9r ; **ecliptieă**, GF, 187r ; SIF, 142, 150 ; AR 1830, 73 ; SVC, 25 ; EGI, 10 ; GG, 77, 86 ; RIP I, 25 ; StFE, 154 ; NV, 150 ; StDR, 81 ; BMN II, 59 ; FGF, 96 ; LMG, 186 ; *planetele primare se învîrtesc în juru soarelui în* **rotăcimi**, DF I, 44r ; **rotăcimea** (**ecliptica**), DF III, 3r. (Cf. ngr. ἐκλειπτικός, lat. *ecliptica*, fr. *écliptique*.)

eclisa v. ECLIPSA

ecliză v. ECLIPSĂ

ECLUZĂ s. *s-au închis* **ecluzile** (**stavilile**), AR 1830, 404 ; **ecluză** (**odpust**), AR 1831, 104. (< fr. *écluse*.)

eco v. ECOU

economia cîmpului v. AGRONOMIE

ECONOMIC adj. *soţietate* **economiceaseă**, ISI, 3 ; *soţietate* **economiaseă**, RIP I, 172 ; **iconomicese**, HPP, 1 ; NFI, 184 ; **iconomie**, Fii DAI, 80 ; **economie**, BCA, 65 ; CA 1861, 67. (Cf. lat. *oeconomicus*, ngr. οἰκονομικός, fr. *économique* ; *ecorromicesc*, *iconomicesc* < lat., ngr., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. экономический.)

economicese v. ECONOMIC

ECONOMIE s. **economie**, MES, f. t. ; SEC, f. t. ; OCE, f. t. ; SIF, 151 ; AR 1829, 166 ; VD, 50 ; CA 1847, 40 ; CA 1852, 95 ; CA 1856, 96 ; **iconomie**, VAC, 46 ; CISG, 97 ; HPP, 69 ; LB, 270 ; AR 1829, 10 ; NFI, 180 ; DIR, f. t. ; CIN, 46 ; TVM, pgf. 380 ; StIN, 82 ; MSP, 1 ; CA 1856, 12 ; CA 1858, 20. (Cf. lat. *oeconomia*, fr. *économie*, ngr. οἰκονομία.)

economiese v. ECONOMIC

ECOU s. **iho**, *adică* **întoarcere** [a sunetului], GF, 68v ; **écho**, SIF, 68 ; **eeho** (*sau* **poftorire**), CR 1830, 284 ; **eho**, AR 1832, 271 ; StFE, 62 ; NV, 153 ; StDR, 97 ; **ecou**, BMN II, 174 ; **eco**, NV, 150 ; PFM, 17 ; **ecoi** [pl.], PFM, 420, 419. (Cf. ngr. ἠχώ, lat. *echo*, fr. *écho*, it. *eco*.)

ecsepţie v. EXCEPŢIE

ectar v. HECTAR

ectieă v. HECTICĂ

ectogram v. HECTOGRAM

ectolitru v. HECTOLITRU

ectometru v. HECTOMETRU

ecţepţie v. EXCEPŢIE

ecuaciune v. ECUAŢIE

ecual v. EGAL

ecualitate v. EGALITATE

ecuar
ecuariu
} v. ECHER

ECUATOR s. (Geogr.) **isimerinos**, *adecă* **linea isonihtii**, *este altă roată, care împărţeşte sfera în două părţi întocma*, GN, 8r ; *rotecolul* **isimerinós**, *carele desparte pămîntul în părţi sau în imisferia*, CISG, 143 ; **isimerinos**, DIP, 22r ; **ecfatoriu**, GF, 171r ; HOG, 172 ; PDG, 49r ; **ecfatóre**, GF, 178r ; HOG, 173 ; **ecfátor**, GIA I, 4v ; GSP I, 103 ; **ecvátor**, GIA I, 7r ; GSP I, pf. ; **ecvator**, DC IV,

82r, 176r ; AR 1830, 7, 74 ; SVC, 25 ; DIR, 117 ; EGI, 10 ; DF I, 461 ; TG, 62 ; FGGN, 10 ; GMNP, 216v ; EOI, 19 ; StFE, 143 ; CEG, 2, 60 ; **ecvator**, **ecuator**, StDR, 79 ; **ecuator**, PCB, 67 ; FAE, 58 ; GG, 77 ; RIP I, 20, 23 ; Univ 1845, 9 ; NV, 151 ; BMN II, 44 ; PFM, 481 ; **ecuatoriu**, NV, 151 ; LMG, 187, 191 ; **ecator**, NV, 403 ; **ecatoriu**, FGF, 21. (Cf. ngr. ἰσημερινός, it. *equatore*, lat. *aequator*, fr. *équateur*, rus. экватор.)

ECUATORIAL adj. **ecvatorial**, IL 1841, 349 ; BCA, 414 ; **ecvatorial**, **ecuatorial**, StDR, 79 ; **ecuatorial**, BMN II, 161 ; BIN, 122 ; PFM, 157, 489. (< fr. *équatorial*.)

ecuatoriu v. ECUATOR

ECUAŢIE s. (Mat.) **ecvaţie**, FAT, 1v ; AsA, 29v, 34r, 44v ; AsAl, 94, 104 ; CG, 10r ; LM, 213, 214 ; **ecvaţie**, **ecuaciune**, StDR, 79 ; **ecuaţie**, FAE, 2, 103 ; PEA, 2, 235 ; NV, 151 ; PET, 5, 46 ; PAR, 27 ; SAP, 51 ; PFHM I, 10. (Cf. lat. *aequatio*, fr. *équation*.)

ecuilater
ecuilateral
ecuilatural
ecuilăturese } v. ECHILATERAL

ecuilibriu
ecuilibru } v. ECHILIBRU

ecuinoapte v. ECHINOCŢIU

ecuinoctial v. ECHINOCŢIAL

ecuinocţie
ecuinocţiu } v. ECHINOCŢIU

ecuinoptese
ecuinopţial } v. ECHINOCŢIAL

ecuinox v. ECHINOCŢIU

ecuivala v. ECHIVALA

ecuivalent v. ECHIVALENT

ceval v. EGAL

cevala v. EGALA

cevalitate v. EGALITATE

cevalui v. EGALA

cevariu v. ECHER

cevator v. ECUATOR

cevatorial v. ECUATORIAL

cevaţie v. ECUAŢIE

cevierur v. ISOSCEL

cevilateral v. ECHILATERAL

cevilibrie
cevilibriu
cevilibru } v. ECHILIBRU

cevinoctial v. ECHINOCŢIAL

cevinocţie v. ECHINOCŢIU

cevinopţiai v. ECHINOCŢIAL

cevinopţie v. ECHINOCŢIU

cevivala v. ECHIVALA

cevivalent v. ECHIVALENT

cezaeteţă v. EXACTITATE

cezactitate v. EXACTITATE

cezagon v. HEXAGON

cezamina v. EXAMINA

cezemplu v. EXEMPLU

cezerciţie
cezersiţiu } v. EXERCIŢIU

cezista v. EXISTA

cezistenţă
cezistenţie } v. EXISTENŢĂ

cezisti v. EXISTA

EDEM s. (Med.) **edemă**, *umflătura pielei*, PMC I, 112 ; **edemă** *sau* **idropisie**, WCP, 144. (Cf. it. *edema*, fr. *oedème*.)

edemă v. EDEM

EFECT s. [medicamentele] *plinesc* **scopul** *sau* **efectul** *lor*, TAO, 59 ; **efectul (sfîrşitul)**, CR 1830, 266 ; **efectul (rodul)** ; **efectul (lucrarea)**, AR 1852, 271, 87 ; **efect**, SS, 63 ; VDA, 11 ; PMH, 95 ; HMV I, 8 ; WAM, 1 ; BIN, 12 ; RMS, 18 ; WCP, 60 ; WMM, 16 ; PFM, 192, 210 ; **efect**, **efept**, StDR, 97 ; **efet**, MPM, 31 ; **efecturi**, VDA, 12 ; FBE, 109v ; CD, 10 ; CA 1854, 45 ; RL, 387 ; **effecturi**, GG, 1 ; **efeturi**, MPM, 46 ; **efecte**, MN 1836, 87 ; FDA, 22 ; RMS, 18 ; LM, 258 ; CEG, 45 ; **effecte**, LG, 65. (Cf. lat. *effectus*, fr. *effet*.)

EFEMER adj. AR 1840, 409 ; HMV I, 69 ; CA 1847, 44 ; NV, 152 ; BCA, 230 ; RL, 30, 66, 230, 338. (< fr. *éphémère*.)

efept v. EFECT

EFERVESCENŢĂ s. PFHM I, 174, 194 ; BIN, 25. (< fr. *effervescence*.)

efet v. EFECT

EFICACE adj. **effieace**, NV, 152 ; *efect.... puţin* **eficaciu**, WCP, 152 ; *cauzele cele mai* **eficace**, BCI, 175. (< fr. *efficace*.)

EFICACITATE s. **efficacitate**, NV, 152 ; **eficacitate**, WAM, 136 ; PFM, 375 ; TCC, 28r. (< fr. *efficacité*.)

eficaciu v. EFICACE

EGAL adj., adv. *ziua cu noaptea* **întocma**, GN, 7r ; *perioade de vremi* **întocma**, GF, 146r ; [sume] **întocma**, FAT, 9v ; **întocma**, SIF, 16 ; WGT, 14r, 32r ; AEG, 18r ; GAA, 105r ; AsA, 20r, 23r ; PMV, 41 ;... *pătratul ipotenuzii este* **întocmai** *pătratelor catetelor*, LT, 41r ; *de sînt timpurile* **asemene**, *iuţimea este ca şi calea* [la mişcare], SIF, 8 ; **asemenea**, PMV, 547 ; LA, 8r ; LT, 19r ; *cercul să face ducînd o linie dreaptă împrejurul unui punt statornic şi cu depărtare* **potrivită** *de dînsul*, EGT, 2v ; **potrivit**, TGm, 5v ; TGm II, 3r ; GG, 89 ; **deopotrivă** [şi **d'opotrivă**], TGm II, 18r ; EGT, 6r ; TA, 5 ; FAE, 32 ; VDA, 20 ; PGL, 4 ; MP, 71 ; PET, 82 ; PAR, 5 ; OGD, 18 ; **ecval (întocma)**, AsM, 45, 73 ; AsAl, 3 ; CA 1856, 37 ; **ecval (deopotrivă)**, AsM, 2 ; IL 1841, 296 ; CA 1856, VII ; CA 1861, 59 ; **ecval**, **ecual**, StDR, 79 ; **ecual**, PEG, 9 ; BMN II, 51, 60, 77 ; BIF, 18 ; BIN, 25 ; **egal**, CG, 8r, 12r ; MAA, 25 ; NV, 152 ; StDR, 78 ; BMN II, 44 ; PFHM I, 17 ; LM, 21, 23, 79 ; WCP, 201 ; **egual**, OGD, 18. (Cf. lat. *aequatis*, it. *eguale*, fr. *égal*.)

EGALA vb. **ecvala**, AsM, 46,76 ; **ecvalui**, AsM, 117 ; **egala**, NV, 152. (< fr. *égaler*.)

EGALITATE s. **asemănare**, SIA, 69; PA, 13; LA, 48r; *semnul* **asemeniii**, OPA, 21; **potrivire**, EGT, 38v; FAE, 2; PGL, 6; PAR, 5; **eevalitate**, AsAl, 117; CA 1861, 68; **eevalitate, ecualitate**, StDR, 79; **egalitate**, AsAl, 3; NV, 153; MAA, 25; StDR, 78; PFHM I, XXV; CA 1862, 13. (Cf. lat. *aequalitas*, fr. *égalité*.)

egual v. EGAL

egzala v. EXALA

ehimos v. ECHIMOZĂ

ehinoderm v. ECHINODERM

eho v. ECOU

ELABORA vb. NV, 153; BRA, 29; RMS, 322; BCI, 56, 167; BBS, 13. (Cf. fr. *élaborer*, lat. *elaborare*.)

ELABORARE s. **elaboraţie**, NV, 154; *prin mijlocul unei noi* **elaboraţii**, BRA, 290. (< fr. *élaboration*.)

elaboraţie v. ELABORARE

ELASTIC adj. *atmosfera are o putere şi o virtute* **elastică** *ori* **rîdicătoare**, GF, 135v; **elastic**, SIF, 5, 29; NIS, 23; AR 1829, 56; AR 1830, 358; VA, 16; GG, 107; DF I, 11v, 13r; CIN, 412; SS, 17; AsL, 17; NV, 154; StFE, 35, 45; StDR, 84; RL, 374; BIN, 12; PFM, 8, 58. (Cf. lat. *elasticus*, it. *elastico*, fr. *élastique*.)

elasticitá v. ELASTICITATE

ELASTICITATE s. **elasticita**, GF, 138r; **elasticitate**, SIF, 5; AR 1829, 56; Prop, 210; HMV II, 11; NV, 154; StFE, 30, 55; StDR, 84; BMN II, 181; BIN, 25; PFM, 63, 370; Agr I, 149; INB 1859, 129; **elastităţitate**, VA, 201; SMA, 215; DF I, 13v. (Cf. lat. *elasticitas*, it. *elasticità*, fr. *élasticité*, germ. *Elastizität*.)

elastităţitate v. ELASTICITATE

ELECTIV adj. *atracţia* **electivă**, IL 1841, 338; **electiv**, NV, 154; *atracţiune* **electivă (de alegere)**, BMN I, 44. (< fr. *électif*.)

ELECTRIC adj. **electrie**, GF, 75r; SIF, 84, 85; SIN, 30; VA, 148; AR 1831, 468; VD, 133; SVC, 35; GG, 111; FGE, 34; CIN, 152; StIN, 20; DF III, 41v; NV, 154; StFE, 112, 137; StDR, 84; BMN III, 77; BIN, 17; PFM, 13, 14; *foc* **ilictricesc**, CISG, 147; **ilectriceasca** *lumină*, CISG, 149. (Cf. lat. *electricus*, ngr. ἠλεκτρικός, fr. *électrique*; *ilectricesc* < ngr. + suf. — *icesc*.)

ELECTRICITATE s. (Fiz.) **eletricită**, GF, 74v; **electricitate**, SIF, 62, 82; AR 1829, 172; GG, 111; MN 1836, 87; HMV I, 25; NV, 154; StFE, 112; StDR, 84; PFM, 13, 270, 508; **electriţitate**, TAO, 61; VA, 149; CIN, 341; DF III, 41v; **electrisitate**, FMK, 101; *ştiinţa* **electrizmosului**, AR 1833, 31; **electrizmul** *pămîntului*, AR 1839, 177; **ilectrul (electricitate, foc electric)**, GPG, 60; **electrul (focul din atmosferă)**, Univ 1845, 22; **electrul (focul fulgerului)**, Univ 1846, 99. (Cf. lat. *electricitas*, it. *elettricità*, fr. *électricité*, germ. *Elektrizität*, ngr. ἠλεκτρισμός şi ἤλεκτρον.)

electrisa v. ELECTRIZA

electrisabil v. ELECTRIZABIL

electrisaţie v. ELECTRIZARE

electrisitate, **electriţitate** v. ELECTRICITATE

ELECTRIZA vb. **electriza**, StFE, 116; StDR, 84; CA 1852, 19; BIN, 18; CEG, 39; **electrisa**, NV, 155; BMN III, 69; CA 1854, 104; PFM, 13, 284. (< fr. *électriser*.)

ELECTRIZABIL adj. **electrisabil**, NV, 154. (< fr. *électrisable*.)

ELECTRIZARE s. **electrizare**, StFE, 117; **electrisaţie**, NV, 155. (Cf. fr. *électrisation*.)

electrizm, **electrizmos** v. ELECTRICITATE

ELECTROD s. (Fiz.) PFM, 292. (< fr. *électrode*.)

ELECTROMAGNET s. **electro-magnet**, CA 1851, 86; RL, 386; PFM, 304.

ELECTROMAGNETIC adj. StFE, 126; RL, 369. (< fr. *électromagnétique*.)

ELECTROMAGNETISM s. Prop, 210; NV, 155; BMN III, 93; RL, 386; PFM, 15, 287. (< fr. *électromagnétisme*.)

ELECTROMETRU, s. NV, 115; StFE, 118; StDR, 85. (< fr. *électromètre*.)

ELECTROMOTOR s., adj. NV, 155; StFE, 122. (< fr. *électromoteur*.)

ELECTROSCOP s. NV, 155; StFE, 118; BMN III, 69; PFM, 284, 508. (< fr. *électroscope*.)

ELECTRU s. (Geol.) *piatra ce să numeşte* **electru**, SIF, 82; **electrul** *sau* **sûcceinul**, SIF, 85. (< lat. *electrum*.) V. şi **electricitate**

ELEMENT s. *aceste patru* **stihii** *dau viaţă şi hrană*, PAC, 68v; **stíhie**, GAP, 4r; CISG, 55; PAM, 14; NFI, 2,44; [apa] *este singuru* **element** *întru care pot să trăiască* [peştii], GF, 298r; *a dezlega metalurile şi a le aduce la a lor celi dintăi* **elementi**, GF, 12r; [sîngele] *umplut de spiritul vieţuitori şi de* **începuturi** *hrănitoare a aerii*, GF, 265r; **începuturile** *gheometrii a lui Volfii*, WGT, 2r; **elementi** *aritmetice*, HEA, f. t.; *cele patru* **elemînturi** *sau* **stihii**: *pămîntul, apa, aerul şi focul*, SIN, 6; **stihie**, PMV, 27; AR 1829, 245; *apa cuprinde în sine* **începeniile (stihiurile)** *de hrana şi de sănătatea vieţii*, POS, 202; **începenii (elementuri)**, EAM, 27; **element**, LB, 204; NV, 156; StDR, 85; **elementum (părţica)**, DF I, 6r; **elementuri**, GF, 211r; AEG, 1r; EGT, 1r; VA, 9; SVC, 35; EAM, 13; **elemente**, PAM, 14; EGT, 60v; AR 1830, 335; EGI, 100; GG, 106; CIN, 11; PGL, f. t.; PEA, f. t.; PCU, 6; PET, f.t.; PFM, 20; **eleminte**,

MAA, 5; CEG, f. t. (Cf. ngr. στοιχεῖον, lat. *elementum*, it. *elemento*, fr. *élément*, germ. *Element*.) V. **şi principiu**

ELEMENTAR adj. *părticelile* **începătoare** *şi dintăi orînduite a materiei*, GF, 49r; *părticelile materiei* **începătoare** *ori dintăi*, GF, 45r; *începuturile* **elementari** *a metalurilor esti argintul viu şi pucioasa metalică*, GF, 211r; *curs* **elementar** *de matematică*, AsM, I; **elementar**, AsG, 41; EOI, XI; NV, 156; TMO, 4r; CA 1861, 66; *adevăruri* **elementarie**, MPM, I; **elementariu**, StDR, 85; *corpi* **elementarii**, PFM, 20. (Cf. lat. *elementarius*, it. *elementare*, fr. *élémentaire*.)

elementariu v. ELEMENTAR

elementum, **elemînt** } v. ELEMENT

elesir v. ELIXIR

eletricita v. ELECTRICITATE

elexir v. ELIXIR

elioscop, **elioscopeo**, **elioscopio** } v. HELIOSCOP

elips v. ELIPSĂ

ELIPSĂ s. (Mat., Astr.) **elipse (cercuri lungăreţe)**, AR 1831, 168; CA 1854, 8; **rotăciune (roată lungăreaţă)**, DF III, 7r; **elipsă**, EGI, 8; VDA, 8; EOI, 321; StDR, 85; NV, 156; OGD, 126; BMN II, 77; PFM, 405; **elips**, NV, 156; PEG, 149. (Cf. fr. *ellipse*.)

ELIPSOID adj., s. **ellipsoid**, NV, 156; **elipsoid**, OGD, 298; PFM, 420. (< fr. *ellipsoïde*.)

ELIPTIC adj. (Mat., Astr.) **elliptico**, *adică* **lungăreţ în chipul oului**, GF, 109 v; **eliptic**, SVC, 52; CIN, 151, 249; AR 1837, 210; RIP I, 4; Univ 1846, 113; LMG, 181; **elliptic**, CA 1844, 36; NV, 156; FGF, 67. (Cf. it. *ellittico*, ngr. ἐλλειπτικός, fr. *elliptique*.)

elisir v. ELIXIR

ELITRĂ s. **elitre** [pl.], CER, 153v; BIN, 404. (< fr. *élytre*.)

ELIXIR s. **elixir**, MD II, 195v; PMV, 549; SPG, 29; EAM, 141; HMV I, 22; **elixiriu** *a vieţii*, HMS, 98r; **elexir**, CPH, 50; PMC I, 4; **elesir**, PMC II, 3; **elisir**, BCI, 19; **elizir**, *nu* **elexir**, StDR, 85. (Cf. ngr. ἐλιξίριον, lat. *elixirum*, germ. *Elixier*, it. *elisir* sau *elisire*, fr. *élixir*.)

elixiriu, **elizir** } v. ELIXIR

EMANAŢIE s. **emanaţie**, FMK, 30, 167; NV, 157; BRA, 35; PFHM I, 102; BIN, 12; **emanaţie, emănăciune, emînare**, StDR, 86; **emanaţiune**, RMS, 54. (Cf. lat. *emanatio*, fr. *émanation*.)

emanaţiune v. EMANAŢIE

ematemesă, **ematemesis** } v. HEMATEMEZĂ

ematurie v. HEMATURIE

emănăciune v. EMANAŢIE

embrio v. EMBRION

EMBRION s. (Bot., Zool.) **emvrion**, GF, 247v, 283r; **embrion**, VA, 244; AR 1834, 88; FBE, 83v; HMV I, 148; PSE, 315; VN, 8; BIN, 150; BBS, 27; **embriu**, FBE, 68v; PMC I, 150; PMC II, 32; PAD, 199, 203; **embrio**, PAD, 202; **colţ**, SIN, 6; VA, 237; CIN, 262; StJN, 27; MIN, 129. (Cf. ngr. ἔμβρυον, it. *embrione*, lat. *embryo*, fr. *embryon*.)

embriu v. EMBRION

emerge v. EMIGRA

emergere v. EMIGRARE

EMETIC adj., s. (Med.) **emeticon**, MD II, 42v; WCP, 62; *cu* **emeticá**, *adecă cu* **doftoriile cele de vărsare**, MD II, 43v; **emétic**, FDB, 84; PC, 23; **emetic**, SS, 41; NV, 158; RMS, 86, 184; BMN II, 163. (Cf. ngr. ἐμετικόν, lat. *emeticus*, fr. *émétique*.)

emeticon v. EMETIC

emfisemă v. EMFIZEM

EMFIZEM s. (Med.) **enfisemă**, PMC I, 55; **emfisemă**, RMS, 223, 256. (Cf. it. *enfisema*, fr. *emphgsème*.)

emieranie v. MIGRENĂ

EMIGRA vb. **emigra**, NV, 158; **emigra, emerge**, StDR, 86; **emigrează (pleacă)**, BMN I, 71. (Cf. fr. *émigrer*, lat. *emigrare*.)

EMIGRARE s. **ieşire**, TVM, 1; **emigraţie**, NV, 158; **emigraţie, emergere, emigrare**, StDR, 86; *instincte de* **emigraţiune**, BMN I, 70; *după* **emigraţia** *popoarelor*, RL, 70; **emigraţiunele** *paserilor*, BIN, 324. (Cf. fr. *émigration*, lat. *emigratio*.)

emigraţie, **emigraţiune** } v. EMIGRARE

emiplegie, **emipligie** } v. HEMIPLEGIE

emipter v. HEMIPTER

emisfer v. EMISFERĂ

EMISFERĂ s. **imisférion** [şi în notă marginală :] **jumătate de globus sau de sferă**, GN, 7v; **imisféruri**. [pl.], GN, 13 v; **imisferion**, DIP, 8r; **imisféria** [pl.], CISG, 144; **imisfere**, AR 1829, 115, 125; **emisfero**, GF, 293 v; HOG, 172, 173; PDG, 49v; **emisferă**, AR 1829, 19; AR 1832, 136; EGI, 2; EG, 3; MN 1836, 32; StFE, 156; CA 1850, 82; BMN II, 23; PAD, 40; CEG, 4; **emisfer**, GPG, 65; Univ 1845, 81; **hemisfer**, SIF, 141; VA, 152; PFM, 29, 244; **emisferiu**, FGF, 90; LMG, 186; **emisferiuri**, CR 1829, 123; **emisferii**, LMG, 190; **hemisferii**, VA, 152; **emisfere**, AR 1832, 60; GG, 70; GTS, 11v; RIP I, 37; KMA, 475; BMN II, 44; RL, 69; PAD, 177. (Cf. ngr. ἡμισφαίριον, it. *emisfero*, lat. *hemisphaerium*, fr. *hémisphère*.)

EMISFERIC adj. BIN, 404; CEG, 6. (Cf. fr. *hémisphérique*.)

emisfero v. EMISFERĂ
emînare v. EMANAȚIE
emoftisis v. HEMOPTIZIE
EMOLIENT adj., s. *decoct* **emolient**, FMK, 112 ; *cataplasmă* **emolientă (moitoare)**, PMH, 59 ; **muietoare** *și* **eocătoare (emoliente)**, PMC II, 186 ; **înmuietoarele** *și antiflogisticile*, PPC, 26r ; *tisană* **emolientă**, TCC, 16v. (Cf. fr. *émollient*, lat. *emolliens*.)
emoptisie } v. HEMOPTIZIE
emoptisis }
emoraghie } v. HEMORAGIE
emoragie }
emoroidal v. HEMOROIDAL
emoroide } v. HEMOROIZI
emoroizi }
emostatie v. HEMOSTATIC
EMPIRIC adj. *o* **empirică** *cunoștință*, EOI, 204 ; *rețete* **empirice**, Prop, 202 ; **empirice** *metoade*, EPD, XXXV. (Cf. ngr. ἐμπειρικός, fr. *empirique*, germ. *empirisch*, lat. *empiricus*.)
emplastron v. EMPLASTRU
EMPLASTRU s. (Med.) **émplastron**, MD II, 80r ; **emplastru**, BVM, 44 ; WCP, 136 ; **implastru**, RMS, 167 ; **emplastruri** [pl.], TVM, 107 ; **emplasturi**, TVM, 17 ; TIV, 135. (Cf. ngr. ἔμπλαστρον, lat. *emplastrum*, it. *impiastro*, fr. *emplâtre*.)
emplastur v. EMPLASTRU
muls v. EMULSIE
EMULSIE s. **lapte** *sau* **emuls** (*lac, emulsum, emulsio*), SS, 24 ; **emulsie**, *doctorie licuidă în felul laptelui*, FMK, 167 ; **emulsiune** *sau* **lapte vegetabil**, WCP, 70. (Cf. lat. *emulsum* și *emulsio*, fr. *émulsion*.)
emulsiune v. EMULSIE
emvadon v. SUPRAFAȚĂ
emvrion v. EMBRION
ENCEFALIC adj. *vinele* **ancefalice**, KMA, 412. (< fr. *encéphalique*.)
ENDEMIC adj. (Med.) **endemie**, MPB, 24 ; EPD, 105 ; StDR, 87 ; **endimie**, PMC I, 42, 75. (Cf. ngr. ἐνδημικός, fr. *endémique*.)
enderit v. ENTERITĂ
endimie v. ENDEMIC
ENDOCARP s. (Bot.) **andocarp**, FBE, 86r ; **endocarp**, PSE, 318 ; **endocarpiu**, Agr I, 387, ; BBS, 30. (Cf. fr. *endocarpe*.)
endocarpiu v. ENDOCARP
energhie v. ENERGIE
ENERGIE s. **energhíe**, PAM, 8 ; **enérghie**, AR 1829, 58 ; **energhie**, CIF, 5 ; SVC, 7 ; TIV, 49, **energie**, HMV I, 52 ; NV, 160 ; PMC II, 177 ; StDR, 87 ; PFM, 304. (Cf. lat. *energia*, germ. *Energie*, ngr. ἐνέργεια, fr. *énergie*.)
enfisemă v. ENFIZEM
ENORM adj. **enorma** *depărtare*, FGE, 7 ; **enorm**, FGGN, 6 ; StDR, 87 ; BMN II, 34 ; BIN, 320. (< fr. *énorme*.)
enterit v. ENTERITĂ
ENTERITĂ s. (Med.) **enderitui (strînsul mațelor)** ; **enterit** *se zice* **inflamația mațelor**, PMC I, 3, 55 ; **enderit (durere de mațe)**, PMC II, 22. (Cf. ngr. ἐντερίτης, fr. *entérite*.)
ENTOMOLOGIE s. **entomologhie**, CIN, 173. (< germ. *Entomologie*.)
entomologhie v. ENTOMOLOGIE
eparhie v. PROVINCIE
epatie v. HEPATIC
epafít } v. HEPATITĂ
epatită }
epatitis }
EPICARP s. (Bot.) **epicarp**, FBE, 82r ; BIN, 148 ; **epicarpiu**, Agr I, 387. (Cf. fr. *épicarpe*, it. *epicarpio*.)
epicarpiu v. EPICARP
EPIDEMIC adj. (Med.) **epidemic**, FDB, 61 ; PH, 4 ; AR 1829, 175 ; AR 1830, 431 ; BGO 1840, 179 ; EOI, 84 ; PSE, 66 ; EPD, 106 ; NV, 162 ; StDR, 88 ; **epidimic**, CDV, 11 ; **epidimicese**, RHM, 1 ; **epidemicese**, BFO 1833, 134 ; HBV, 2 ; **epidemiese**, VH, f.t., V. (Cf. ngr. ἐπιδημικός, it. *epidemico*, fr. *épidémique* ; *epidemicese* < it., fr. + suf. — *icesc* ; cf. și rus. эпидемический.)
epidemicese v. EPIDEMIC
EPIDEMIE s. **epidímie**, DC I, 45r ; **epidimie**, OCE, pf. ; FDB, 54 ; CIF, 153 ; RHM, 6 ; AR 1829, 234, 257 ; CDV, 10 ; **epidemie**, POS, 240, 259 ; AR 1829, 168 ; AR 1831, 456 ; TVM, pgf. 343 ; SMA, 79 ; BGO 1840, 180 ; FMK, 1 ; CD, 6 ; VH, V ; NV, 162 ; StDR, 87 ; RMS, 261 ; RL, 141. (Cf. ngr. ἐπιδημία, lat. *epidemia*, fr. *épidémie*.)
epidemiese v. EPIDEMIC
epidepsie v. EPILEPSIE
epiderm v. EPIDERMĂ
EPIDERMĂ s. (Anat.) **peleuța** (*epidermis*), VA, 27 ; **epidermă**, CIN, 252 ; IL 1841, 397 ; FBE, 73r ; NV, 162 ; StDR, 88 ; PFHM I, 24 ; BIN, 112 ; BBS, 9 ; **epiderm**, KMA, 449 ; PMH, 82 ; RMS, 119 ; CEF, 206. (Cf. lat. *epidermis*, fr. *épiderme*.)
EPIDERMIC adj. RMS, 141. (< fr. *épidermique*.)
EPIDIDIM s. (Anat.) **epididim**, KMA, 330 ; PMC I, 57 ; PAD, 122 ; **epididimă**, PMC I, 157. (< fr. *épididyme*.)
epididimă v. EPIDIDIM
epidimic } v. EPIDEMIC
epidimicese }
epidimie v. EPIDEMIE
epifanie v. SUPRAFAȚĂ
EPIGASTRIC adj. *regia* **epigastrică**, KMA, 289 ; PAD, 83. (< fr. *épigastrique*.)
epigastriu v. EPIGASTRU
EPIGASTRU s. (Anat.) **epigastriu**, PH, 7 ; AR 1830, 434. (Cf. ngr. ἐπιγάστριον.)
EPIGLOTĂ s. (Anat.) **fedeul** (*epiglottis*), VA, 197 ; **epiglotă**, KMA, 280, 317 ; PAD, 114. (Cf. lat. *epiglottis*, fr. *épiglotte*.)

EPILEPSIE s. (Med.) **epilipsie**, AI, 4v; MD I, 22v, 34v; MD II, 131r; VAC, 27; POS, 207, 274; TIV,33; EAM, 53; MAR, 114; PPC, 197r; **epidepsie, epilipsie**, StDR, 88; **epilepsie**, TVM, pgf. 516; VD, 103; DIR, 50; HMV II, 15; EPD, 98, 331; PMC I, 57; DDI, 124. (Cf. ngr. ἐπιληψία, lat. *epilepsia*, fr. *épilepsie*.)

EPILEPTIC adj. (Med.) SMA, 30; CD, 68; CA 1854, 35; TCC, 65v. (Cf. fr. *épileptique*.)

epilipsie v. EPILEPSIE

epipedon v. PLAN²

EPISPASTIC adj. (Med.) AR 1830, 434; AR 1831, 456; PMH, 76. (Cf. ngr. ἐπισπαστικός, fr. *épispastique*.)

epistimă v. ŞTIINŢĂ

epistrafeu v. AXĂ

EPITELIAL adj. *cancer* **epitelial**, PPC, 72r. (< fr. *épithélial*.)

EPITELIU s. (Anat.) PAD, 94. (< fr. *épithélium*.)

EPIZOOTIC adj. (Med.) FDB, 13; NV, 163. (Cf. it. *epizootico*, fr. *épizootique*.)

EPIZOOTIE s. (Med.) **epizótie**, AR 1829, 10, 11; **epizootie**, AR 1838, 261; NV, 163; StDR, 88; RMS, 261; GM 1854, 24; WCP, 175. (Cf. rus. эпизоотия, fr. *épizootie*.)

eprobetă v. EPRUBETĂ

EPRUBETĂ s. (Fiz.) **eprobetă**, PFHM I, 2,3; PFM, 75. (< fr. *éprouvette*.)

eptagon v. HEPTAGON

eptare îndărăpt v. REFLECŢIE

ERBIVOR adj., s. (Zool.) [animale] **mîncătoare de iarbă**, CIN, 10; **herbivor**, IVA, 54; **erbivor**, FMK, 153; BIN, 230; INB 1859, 6, 58. (Cf. germ. *kräuterfressend*, fr. *herbivore*.)

ERECTIL adj. *tumori* **erectile**, TMO, 278v; *umflături* **erectile**, PPC, 115v. (< fr. *érectile*.)

EREDITAR adj. **ereditar**, GG, 137; NV, 164; CA 1850, 55; RL, 338; LMG, 29; **ereditariu**, StDR, 89; RL, 273. (Cf. lat. *hereditarius*, fr. *héréditaire*.)

ereditariu v. EREDITAR

EREDITATE s. **ereditate**, AsL, 4; NV, 164; StDR, 89; BCI, 125; **erezitate**, MAA, 168; **hereditate**, CA 1854, XLVIII. (Cf. lat. *hereditas*, fr. *hérédité*.)

eresipel v. ERIZIPEL

erezitate v. EREDITATE

ergalie v. INSTRUMENT

erisipel
erisipelas
erisipelă } v. ERIZIPEL

ERIZIPEL s. (Med.) **eresipell**, TVM, pgf. 273; **erisipel**, PMC I, 60, 77; WMM, 67; **erysipel**, TCC, 83r; **erisipelas**, EPD, 221; **erisipelă**, RMS, 261; WAM, 176. (Cf. lat. *erysipelas*, ngr. ἐρυσίπελας, fr. *érysipèle* sau *érésipèle*.)

ermafrodit v. HERMAFRODIT

ERMETIC adj., adv. **ermetic**, AR 1837, 314; CD, 25; CPH, 55; StFE, 47; StDR, 89; CA 1854, 85; CA 1862, 58; *închise* **ermeticeşte**, PFM, 87; *învăluie inima* **ermeticeşte**, PAD, 146; *astupat* **hermeticeşte**, PFHM I, 85; **ermeticamente** *închisă*, PFM, 364. (Cf. fr. *hermétique* şi *hermétiquement*.)

ermeticamente
ermeticeşte } v. ERMETIC

ernie v. HERNIE

EROZIUNE s. **eroziunea** *scoarţei pămînteşti*, CEG, 63. (Cf. fr. *érosion*, lat. *erosio*.)

erumpere v. ERUPŢIE

ERUPTIV adj. *materii* **eruptive**, BIN, 89. (< fr. *éruptif*.)

ERUPŢIE s. (Geol., Med.) **izbucnirile** *vulcanice*, AR 1830, 7; **erupţie**, AR 1834, 236; GG, 122; FMK, 60; NV, 164, FDA, 62; WAM, 176; BIN, 23, 83; PFM, 3; **erupţie, erumpere**, StDR, 89; **erumpere**, CA 1856, 43; CEG, 46, 50; **erupţiune**, INB 1859, 34. (Cf. lat. *eruptio* şi *erumpo*, fr. *éruption*.)

erupţiune v. ERUPŢIE

esaet v. EXACT

esaeteţă
esaetiteţă
esactitudă
esactitudine } v. EXACTITATE

esaedru v. HEXAEDRU

esala v. EXALA

esalare
esalaţie
esalaţiune } v. EXALAŢIE

esamina v. EXAMINA

esantematie v. EXANTEMATIC

esantemă v. EXANTEMĂ

escavaţie v. EXCAVAŢIE

eseentricitate v. EXCENTRICITATE

escepţie
escepţiune } v. EXCEPŢIE

esces v. EXCES

eseesiv v. EXCESIV

escitaţiune v. EXCITAŢIE

escitător v. EXCITANT

eserement
eseremînt } v. EXCREMENT

escreţie
escreţiune } v. EXCREŢIE

esemplu
esempru } v. EXEMPLU

esencial v. ESENŢIAL

eseneie v. ESENŢĂ

ESENŢĂ s. **esenţie**, MD II, 225v; POS, 288; AR 1829, 176; SMA, 138; NV, 167; BCA, 373; StDR, 91; RMS, 199; BMN III, 7; **essencie**, PFHM II, 34; **esenţă**, TIV, 5; FMK, 5; PMC II, 27; RMS, 134; **essenţă**, CEF, 134; *vestitul Franklin cercetă mai deaproape* **fiinţa** *magnetului*, HMV I, 25. (Cf. lat. *essentia*, fr. *essence*.)

ESENŢIAL adj. **fiinţelnice** (*essentiales*) *părţi a aerului*, VA, 106; *o* **fiinţelnieă** *parte de amestecătură a multor soiuri de stinci*, CIN, 359; **fiinţeinică (esenţială)** *diferinţă*, HMV II, 18; **esenţial**, IVA, 56; HMV I, 57, 84; EPD, 117; NV, 167; StDR, 91; BRA, 13; RMS, 21; PFHM I, 26; WAM, 29; BIN, 10; **esencial**, PFHM I, II; PFM, 9, 363; CA 1861, 98. (Cf. lat. *essentialis*, fr. *essentiel*.)

esenţie v. ESENŢĂ

esercita v. EXERSA

esercitie, **esercitiu** } v. EXERCIŢIU

esersa v. EXERSA

esersiciu v. EXERCIŢIU

esista v. EXISTA

esistare, **esistenţă**, **esistenţie**, **esistinţă** } v. EXISTENŢĂ

ESOFAG s. (Anat.) **ţăvia mineării** (*oesophagus*), VA, 52; **ezofaj**, FMK, 99; **ezofag**, KMA, 7, 288; AAD, 57; **esofag**, EPD, 214; PMC I, 120, 205; PAD, 102; **esofagiu**, RMS, 184; **oesofagiu**, RMS, 106, 374. (Cf. lat. *oesophagus*, fr. *oesophage*.)

ESOFAGIAN adj. (Anat.) *arterile* **ezofaghiene**, KMA, 364; *venişoare* **esofagiene**, PAD, 173. (< fr. *oesophagien*.)

esofagiu v. ESOFAG

esostoză v. EXOSTOZĂ

esotie v. EXOTIC

espansibilitate v. EXPANSIBILITATE

espansiv v. EXPANSIV

espansiune v. EXPANSIUNE

espanzibil v. EXPANSIBIL

espanzibilitate v. EXPANSIBILITATE

espectorare, **espectoraţie**, **espectoraţiune** } v. EXPECTORARE

esperienţă, **esperienţie**, **esperiinţă** } v. EXPERIENŢĂ

esperiment v. EXPERIMENT

esperimenta v. EXPERIMENTA

esperimental v. EXPERIMENTAL

esperimînt v. EXPERIMENT

espira v. EXPIRA

espirare, **espiraţie**, **espiraţiune** } v. EXPIRAŢIE

espliea v. EXPLICA

esplieare v. EXPLICAŢIE

esplieativ v. EXPLICATIV

esplieaţie, **esplicaţiune** } v. EXPLICAŢIE

esplicător v. EXPLICATIV

esploataeiune, **esploataţie**, **esploataţiune**, **esploetaţie**, **esploetaţiune** } v. EXPLOATARE

esplosibil v. EXPLOZIV

esplosie, **esplosiune** } v. EXPLOZIE

esplosiv v. EXPLOZIV

esplozie, **esploziune**, **esplusiune** } v. EXPLOZIE

esponent v. EXPONENT

espresie v. EXPRESIE

espunent v. EXPONENT

EST s. (Geogr.) **est**, GF, 146r; HOG, 2; EG, 3; GG, 66; GTS, 23v; NV, 171; BMN II, 190; **ost**, GSP I, pf.; EGI, 14; FGE, 13; RIP I, 22; StFE, 145; LMG, 201; CA 1861, XI. (Cf. it. *est*, fr. *est*, germ. *Ost*.)

estensie v. EXTENSIUNE

estensiv v. EXTENSIV

estenzie v. EXTENSIUNE

estern v. EXTERN

ESTIC adj. **ostie**, FGE, 19; AsL, 58; GGV, 18; CEG, 47; CA 1854, XXIX. (Cf. germ. *östlich*.)

estime v. EXISTENŢĂ, SUBSTANŢĂ

estirpator v. EXTIRPATOR

estraet v. EXTRACT

estraeţie, **estragere** } v. EXTRAGERE

estrem v. EXTREM

estremitate v. EXTREMITATE

eşelă v. SCARĂ

eşinoderm v. ECHINODERM

ETER s. (Chim., Fiz.) **eter**, CIF, 65; SPG, 28; GG, 107; DF I, 11v; GPG, 62; AsL, 59; EOI, 333; NV, 172; StDR, 96; BMN III, 9; BIN, 243; PFM, 31; TMO, 4v; **ether**, PFHM I, 22; PFM, 31; TMO, 5v. (Cf. lat. *aether*, fr. *éther*.)

ETERIC adj. SMA, 209*; VN, V; BMN III, 9. (Cf. fr. *éthérique*, germ. *ätherisch*.)

ETEROGEN adj. **heterogheneu**, SVC, 35; **eteroghenie**, TIV, 124, 169; **heterogen**, FBE, 65r, 81v; HMV I, 157; **eterogen**, PEA, 8; PAg, 51; NV, 172; StFE, 10, 59; BMN III, 60, 69; LM, 22; RL, 370; PFM, 42; **eterogen**, **eteroghen**, StDR, 96. (Cf. lat. *heterogeneus*, fr. *hétérogène*.)

eteroghen, **eteroghenie** } v. ETEROGEN

ETIOLOGIE s. (Med.) **etiologie**, EPD, 99; RMS, 53; TCC, 69v; PPC, 113r; **etiologie** *sau* **aetiologie**, NV, 22. (Cf. fr. *étiologie*, lat. *aetiologia*.)

ETMOID s., adj. (Anat.) KMA, 90. (< fr. *ethmoïde*.)

ETMOIDAL adj. (Anat.) KMA, 94; PAD, 11. (< fr. *ethmoïdal*.)

EVACUARE s. **evacuaţie**, FMK, 42, 167; StDR, 77. (Cf. lat. *evacuatio*, fr. *évacuation*.)

evacuaţie v. EVACUARE

EVAPORA vb. **aburi**, SIF, 89; SIN, 7; **abori**, StFE, 104; **abora**, FBE, 66r; FilDA I, 21; **răsufla**, MVV, 32; **evapora**, CIN, 6, 463; SMA, 64, 99; StIN, 13, 14; IL 1841, 55; CER, 41v; BRA, 68; StDR, 78; PFHM I, XXXVIII; BMN III, 143; BIN, 71; WCP, 95; **svapora**, NV, 378; RMS, 98; WAM, 106. (Cf. lat. *evaporare*, fr. *évaporer*, it. *svaporare*.)

EVAPORARE s. **aburire**, CISG, 150; AR 1829, 226; AR 1832, 271, 292; SMA, 64; StFE, 169; **aboreală**, **aborire**, LB, 2; **saborire**, FBE, 66r; **aburime**, HMV II, 43; **aburație**, PFHM I, 83; **răsuflare**, RIP I, 295; FilDA I, 140; **evaporație** (**răsuflare**), BDZ, 15; **evaporație** (**aburire**), IL 1840, 19; **evaporație**, AR 1832, 292; EGI, 101; GG, 111; MN 1836, 45; SMA, 65; CD, 37, 79; FBE, 74r; PAg, 1; StDR, 77; PFM, 115, 207; Agr I, 149; **evaporațiune**, BMN II, 131; PFM, 365, 488; INB 1859, 32; BBS, 11; **svaporație**, BCA, 516; **svaporațiune**, RMS, 98; WAM, 103; **evaporare**, CEG, 56. (Cf. lat. *evaporatio*, fr. *évaporation*, it. *svaporazione*.)

evaporație
evaporațiune } v. EVAPORARE

EXACT adj., adv. *cît* **desăvîrșit** (**exact**), FAE, 22; *cît* **exact** (**negreșit**), FAE, 33; **exact**, AsM, 63; PAR, 38; PFHM I, 55; **eczact**, PGL, 47; ATI, pf; **ezact**, CA 1854, 13; **esact**, NV, 165; StFE, 22; LM, 65; **essact**, CEF, 5. (< fr. *exact*.)

exacteță v. EXACTITATE

EXACTITATE s. **eczactitate**, VDA, 9; PEA, 227; **exactitate**, EOI, 211; PET, 35; PFHM I, 61; PFM, 14; PAD, 1; **ezactitate**, OGD, 58; **exacteță**, AsG, 18; CA 1853, 95; **eczacteță**, ATI, pf.; **esactiteță**, StFE, 49; **esacteță**, **esactiteță**, **esactitudă**, StDR, 90; **ezactitude**, ATI, 6, 12; **esactitudine**, NV, 165; PFM, 136. (*Exactitate* < *exact* + suf. — *ătate*; cf. și it. *esattezza*, fr. *exactitude*.)

exaeder
exaedru } v. HEXAEDRU

exagon v. HEXAGON

exagonal v. HEXAGONAL

exagonon v. HEXAGON

EXALA vb. **esala**, NV, 165; BIN, 120; BCI, 179; **essala**, PFHM I, 188; BBS, 20; **egzala**, CEG, 37. (< fr. *exhaler*.)

EXALAȚIE s. **exhalație**, SMA, 175; **exhalațiune**, LMB, 30; **esaiație**, BIN, 120; **esalațiune**, PFM, 366; WCP, 296, BBS, 11; **esalare**, NV, 165; WCP, 21. (Cf. lat. *exhalatio*, fr. *exhalation*.)

EXAMINA vb. *este* **eczaminat** *la priimirea în slujbă*, CD, 44; *el* **esaminează** (**cerceteză**) *pe bolnav*, HMV II, 256; **esamina**, NV, 166; StDR, 91; RL, 235; BIN, 2, 152. (Cf. fr. *examiner*, lat. *examinare*.)

EXANTEMATIC adj. (Med.) *frigur* **esantematice**, PMC I, 67; PMC II, 151. (Cf. it. *esantematico*, fr. *exanthématique*.)

EXANTEMĂ s. (Med.) **exantemuri**, CD, 66; SAS, 24; **exanteme**, FDA, 22; WMM, 72; **esantemă**, HMV II, 75 191; PMC I, 56; WAM, 1; WCP, 46, 129. (Cf. fr. *exanthème*, it. *esantema*.)

EXCAVAȚIE s. *cîteva puțuri și alte* **escavații**, PFHM I, 159. (< fr. *excavation*.)

EXCENTRIC adj. [cercuri] **ecchentros**, *adecă cu deosebite chentra*, WGT, 68v; *cercuri* **excentrice**, CG, 19v. (Cf. ngr. ἐκκεντρικός, fr. *excentrique*.)

EXCENTRICITATE s. **excentricitate**, StDR, 96; FGF, 76. (Cf. fr. *excentricité*, lat. *excentricitas*.)

EXCEPȚIE s. **luare afară**, LB, 359; **exțepție**, AR 1834, 206; CIN, 272; **ecsepție**, MSP, 21; PMH, 84; **ecțepție**, EOI, 136; **excepție**, GG, 151, 183; FBE, 65v; **escepție**, HMV I, 95; PFHM I, 66; WAM, 16; BIN, 10; PFM, 170; **escepțiune**, CEF, 171; PFM, 372; **eccepție**, PET, 26; RL, 24, 78, 186. (Cf. lat. *exceptio*, fr. *exception*, it. *eccezione*.)

EXCES s. **esces**, HMV I, 213; NV, 166; RMS, 21; **eeces**, SAP, 177; BBS, 3. (Cf. lat. *excessus*, fr. *excès*, it. *eccesso*.)

EXCESIV adj. **escesiv**, NV, 167; PFM, 482; BBS, 12. (< fr. *excessif*.)

EXCITA vb. **escita**, BIN, 241; BCI, 141. (< fr. *exciter*.)

EXCITABILITATE s. **întărîtabiiitate**, HMV I, 46, 167. (Cf. fr. *excitabilité*.)

EXCITANT adj. **întărîtător**, POS, 199; **zădărîtor**, AR 1830, 240; *băuturi* **aprinzătoare**, CA 1851, 95; **escitător**, WAM, 78, 135. (Cf. lat. *excitator*, fr. *excitant*.)

EXCITAȚIE s. **aținare**, VA, 165; **întărîtăre**, AR 1831, 456; **întărîtăciune**, HMV II, 13; **excitație**, FDA, 33; CA 1862, 48, 50; **escitațiune**, BBS, 11. (Cf. lat. *excitatio*, fr. *excitation*.)

EXCREMENT s. **scremînt**, MCF, 48; **excrement**, CIN, 44; SMA, 184; StIN, 82; FBE, 104v; CD, 30; PAD, 86, 92; **escrement**, FMK, 170; CER, 102 r; BMN III, 101; BCI, 58; INB 1859, 139; **escreminte** [pl.], HMV I, 42; BCI, 45; **escremînt**, PMC I, 193; **screment**, BCA, 43, 82; RMS, 151. (Cf. lat. *excrementum*, fr. *excrément*, it. *escremento* și *scremento*.)

EXCREȚIE s. **excreție** (*excretio*) *sau* **lăpădare**, PAM, 25; **stoarcere** (*excretio*), VA, 38; **esereție**, HMV I, 84, 213; BIN, 121; **escrețiune**, RMS, 287; BCI, 44; WCP, 61; WMM, 29. (Cf. lat. *excretio*, fr. *excrétion*.)

EXEMPLU s. **pildă**, MA, 6v; GAP, 23v, 49v; OPA, 83; PA, 14; AsA, 6r; GAA, 11r; LA, 54v; LT, 77v; LB, 504; **închipuire**, GAP, 52r; HEA, 18,23, 36; HOG,

117; **exemplu**, FAT, 14r; HPP, 30; LB, 207; ICC, 7; CR 1829, 158; PPA, 21; CIN, 5; DF I, 41r; SMA, 82; StDR, 82; **exempiuri**, VA, 131; TA, 7; FAE, 7; GG, XV; CIN, 277; **exemple**, AsM, 11; CG, 132r; SAP, 60; **eczemplu**, GG, 29; AsG, 11; PEA, 8; CA 1850, 64; StDR, 80; ATI, 2; CA 1858, 36, 54; **esemplu**, MVV, 23; HMV I, 13; MAA, 48; StDR, 91; RMS, 242; LM, 28; GM 1854, 2; CA 1855, 6,55, 153; **ezemplu**, CA 1854, 12; CA 1855, 19, 74; **esempru**; **esempruri**, FDB, 111, 125; **paradigmă**, LB, 482; **paradigmă**, EGT, 29v, 33r. (Cf. lat. *exemplum* şi *paradigma*, ngr. παράδειγμα, fr. *exemple*, germ. *Exempel*.)

exercia v. EXERSA

exereiţie v. EXERCIŢIU

EXERCIŢIU s. **exereiţii** [pl.], GG, X, 224; GPG, I; CA 1851, 90; **eczersiţiu**, PPT, 36; **eczerciţie**, CER, 15r; **exersiţii** [pl.], PET, 53; **exerciţie**, IL 1840, 14; **eserciţie**, PMC I, 159; PMC II, 177; LM, 5; BIN, 223; **eserciţiu**, CA 1854, LII; BMN II, 231; INB 1859, 130; **esersiciu**, OGD, 5; RMS, 34; **exerciţiu**, SAP, 83; CA 1862, 49. (Cf. fr. *exercice*, lat. *exercitium*, it. *esercizio*.)

EXERSA vb. **esercita**, BRA, 2; RMS, 111; PFHM I, VII; CA 1854, 27; PFM, 25; **ezercita**, CA 1855, 21; **esersa**, BMN III, 105; **exerţia**, **exereia**, RL, 53, 72. (Cf. fr. *exercer*, it. *esercitare*, lat. *exercere*.)

exersiţiu v. EXERCIŢIU

exerţia v. EXERSA

exhalaţie, **exhalaţiune** v. EXALAŢIE

EXISTA vb. **exista**, CPH, 53; CA 1851, 118; OGD, 12; RL, 42, 112; CA 1861, 50; **esista**, NV, 168; StDR, 92; CA 1854, 10, 23; BIN, 151; **eczisti**, FBE, 65v; **eczista**, CA 1850, 104; GM 1854, 3; **fiinţesc**, *stnt*, StDR 289; *fireasca iubire ce* **fiinţază** *în natură*, CA 1855, 19. (Cf. fr. *exister*, lat. *existere*.)

EXISTENŢĂ s. **fiinţă**, GF, 16v, 100 v; LB, 218; *tot momentul* **estimei** *noastre este o ciudată mestecare de nimicire şi de creaţie nouă*, HMV I, 47; **estime**, HMV I, 4, 53, 71; CA 1851, 9; StDR, 95; **fiinţa** *sau* **existenţia** *sa*, TAO, 57; **existenţie**, AR 1834, 51; AsL, 74; **existenţă**, CR 1829, 275; CIN, 10; EOI, 153; PFHM I, 62; RL, 25, 30; CA 1861, 36; **esistenţie**, StDR, 92; CA 1854, 27, 42, 67; **eczistenţie**, FBE, 68v; PSE, 77; StDR, 80; **esistinţă**, HMV I, 5, 30; NV, 167; SAP, 151; BMN III, 145; WAM, 76; RL, 82, 271; BIN, 1, 125; **esistenţă**, FMIL 1847, 182; BMN II, 136; CEG, 65; CA 1852, 1, 15; LMA, IV; CA 1854, 10; CA 1857, 9; **eczistenţă**, CA 1850, 64; CA 1852, 62; **esistenţie**, CA 1855, 20, 40; **ezistinţă**, RL, 228; **esistare**, **fiinţire**, StDR, 92. (Cf. lat. *existentia*, it. *esistenza*, fr. *existence*.)

existenţie v. EXISTENŢĂ

exostosă v. EXOSTOZĂ

EXOSTOZĂ s. (Med.) **tumori osoase** *sau* **essostoase**; **esostose**; **essostose**, RMS, 55, 261, 362; **exostose** [pl.], PPC, 140r, 250 v; TMO, 98v. (Cf. fr. *exostose*, it. *esostosi*.)

EXOTIC adj. **exotic**, AR 1839, 153; **esotic**, NV, 168; BCA, 129; CA 1862, 129; **ezotic**, RL, 400. (Cf. fr. *exotique*, it. *esotico*.)

EXPANSIBIL adj. **expansibil**, AsL, 55; **espanzibil**, StDR, 92. (< fr. *expansible*.)

EXPANSIBILITATE s. **espanzibilitate**, StDR, 92; **espansibilitate**, PFM, 24. (Cf. fr. *expansibilité*.)

EXPANSIUNE s. *forţă de* **espensiune** (**întindere**), BIN, 15; **espansiune**, PFM, 275; **expansiune**, CEG, 52. (< fr. *expansion*.)

EXPANSIV adj. *forţa* **espansivă** [a aburului], PFM, 8, 24. (< fr. *expansif*.)

EXPECTORANT adj., s. WMM, 115. (< fr. *expectorant*.)

EXPECTORARE s. **espectoraţiune**, RMS, 302; **espectoraţie**, WCP, 63; **expectoraţiune**, BCI, 178; **espectorare**, CA 1862, 18. (< fr. *expectoration*.)

EXPERIENŢĂ s. **ispitire**, MES, 41; IST, 20; SIS, f. t.; BDZ, 8; HPP, 4; BVM, 26, 58; RIA I, 55v; FGE, 11; ICG, 250; PFHM I, 41; **ispită**, ISI, 21; HPP, 7; FDB, 24; BVM, 1; LB, 329; AR 1835, 27; TIV, 132; FMIL 1847, 99; LMA, III; RL, 34, 106; **cercare**, AI, 1r; GF, 15r, 29r; SIF, 52; SLP, 1; EGT, 66r; ICC, 41; AR 1829, 11, 164; AR 1830, 189, 433; DF I, 50r; HMV I, 72; **experienţie**, SIS, f. t.; TAO, 59; LB, 207; SPG, 18; PH, 6; AR 1829, 53; VA, 41; SMA, 2; MPB, 19; IVA, 4; IFM, 9; CA 1850, 73; StDR, 83; CA 1861, 72; **esperienţie**, SIF, 3, 11, 15; SEC, 28; SIN, 48; CA 1847, 41; StDR, 93; CA 1854, 33, 35; CA 1855, 19, 36; **isperiuţă**, HPP, 32; MVV, 51; **isperiinţă**, HPP, 6; MVV, 6, 59, 82; **speriinţă**, PMV, 12, 49, 96; FDB, 26; PAM, 12; **esperiinţă**, MPM, 2; HMV I, 217; VN, I; NV, 44, 168; BCA, 9; RL, 96, 198; CEF, 71; BIN, 12; LMA, 111; **experienţă**, CR 1830, 284; AR 1830, 570; SVC, 87; EPD, XIII; PME, XI; HBV, 13; KPH, 3; LMB, 154; **esperienţă**, SVC, 86; PFHM I, VII; BMN I, 5; LMA, 13; RL, 331; PFM, 6, 160; PAD, 196; **sperienţă**, StDR, 93. (Cf. lat. *experientia*, it. *esperienza* şi *sperienza*, fr. *experience*.) V. şi **experiment**

experienţie v. EXPERIENŢĂ

EXPERIMENT s. **isperemînt** (**ispită**), MVV, 94; **isperimînturi** (**ispitiri**), BDZ, 12; **esperimînt**, BDZ, 13; **experimente**, TAO, 59, AR 1829, 84, 98; AR 1830, 358; **experimenturi**, VA, 58, 67, 145; AR 1829, 203, **experiment**, VA, 126; SMA, 76; StDR, 83; **esperiment**, HMV I, 45, 70; StFE, 8, 31, 97; StDR, 93; CA 1856, 81; **speriment**, StFE,

115; StDR, 93. (Cf. lat. *experimentum*, germ. *Experiment*, it. *esperimento* şi *sperimento*.) V. şi **experienţă**

EXPERIMENTA vb. **ispiti**, GF, 101r; OCE, 6; HPP, 7; MVV, 35, 94; FDB, 113; LA, 8r; LB, 329; **experimenta**, IVA, 35; StDR, 83; **esperimenta**, NV, 168; StDR, 93, **sperimenta**, StDR, 93. (Cf. lat. *experimentare*, **fr.** *expérimenter*, it. *esperimentare* şi *sperimentare*.)

EXPERIMENTAL adj. **experimental**, AR 1838, 146; Prop, 213; StDR, 83; **esperimental**, Prop, 105; IFM, 14; NV, 168; StDR, 83; **sperimental**, StDR, 93. (Cf. lat. *experimentalis*, **fr.** *expérimental*, it. *esperimentale* şi *sperimentale*.)

EXPIRA vb. (Fiziol.) **espira**, BCI, 61; BBS, 1, 12; **expira**, WCP, 39. (< fr. *expirer*.)

EXPIRAŢIE s. (Fiziol.) **răsuflarea** (*expiratio*), VA, 105; **răsuflare**, AR 1834, 213; **expiraţie**, SMA, 65; PAD, 117; **espiraţie**, BIN, 120; **espiraţiune**, RMS, 278; BBS, 11; **expireciune**, LMB, 100; **espirare**, BCI, 61. (Cf. lat. *expiratio*, **fr.** *expiration*.)

expireciune v. EXPIRAŢIE

EXPLICA vb. **tîleui**, GF, 149r; **esplica**, ICC, 12; MPM, 42; NV, 26, 169; StDR, 83; CA 1854, 3, 53; CA 1855, 20, 83; RL, 70, 416; CA 1857, 36; **explica**, GG, X; CA 1851, 83; StDR, 83. (Cf. lat. *explicare*, **fr.** *expliquer*.)

explicare, **explicarisire** } v. EXPLICAŢIE

EXPLICATIV adj. **esplicativ**, NV, 169; CA 1862, 32; **esplicătoriu**, **splicătoriu**, **spicătoriu**, StDR, 94; **esplicător**, RL, 28, (Cf. **fr.** *explicatif* şi *explicateur*, lat. *explicator*.)

EXPLICAŢIE s. **tileuire**, FAT, 17r; SIF, 114; **explicaţie**, IST, anexa; OPA, 1; CDV, 3; GG, IX; CIN, 1, 472; StLR, 83; ATI, pf.; **explicarisire**, LT, 55v; **esplicaţie**, PA, 3; DF I, 8v; PGL, 5; PEA, 218; MPM. 20; NV, 81, 169; IFHM I, I; **esplicaţie**, **splicăciune**, **splicare**, StDR, 93; **esplicaţiune**, RMS, 14, 169; PFM, 420; **explicare** SVC, 89; **esplicare**, RL, 265. (Cf. lat. *explicatio*, fr. *explication*, it. *esplicazione*.)

EXPLOATARE s. **esploataţie**, Prop, 114; Agr I, 71; **exploataţie**, IFM, 9; **esploataciune**, IFM, 25; **esploetaţie**, BCA, 257; BRA, 7, 9; **esploetaţiune**, RMS, 25; **esploataţiune**, BBS, 53, 190. (< fr. *exploitation*.)

exploataţie v. EXPLOATARE

explesiune v. EXPLOZIE

EXPLOZIE s. **explozie (spargere cu tunet)**, AR 1829, 243; **aprindere plesnitoare (explozie)**, AR 1830, 14; **expluzie (izbucnire)**, AR 1832, 408; **explozie**, AR 1835, 157; IL 1841, 65, 372; StDR, 83; CA 1856, 44; **esplozie**, CA 1859, 76; **esplozie**, **esploziune**, StDR, 94; **esplosie**, NV, 169; PFHM I, 75; **esplosiune**, PFHM I, 185; PFM, 86; **esplusiune**, BMN, II, 23; BMN III, 161; **explosiune**, CEG, 48; **explusiune**, BMN II, 24. (Cf. fr. *explosion*, lat. *explosio*.)

EXPLOZIV adj. *puterea* **esplosivă (întinzătoare)** *a gazelor*, BMN II, 35; *lumina* **esplosivă** *a unui chibrit*, CA 1862, 100; *o amestecătură* **esplosibilă**, PFHM I, 70. (Cf. fr. *explosif* şi *explosible*.)

explusiune, **expluzie** } v. EXPLOZIE

exponens v. EXPONENT

EXPONENT s. (Mat.) **arătătoarea** *unii litere însămnează de cîte ori este litera aceasta făcători într-un product*, AsA, 8r; **arătătoriul** *puterii*, AsA, 59v; **exponens**, **arătători**, AsA, 8r; **expozanţii** *puterilor literale*, EGT, 74v; **expozant**, TA, 79; **exponent**, AsAl, 5, 48; PEA, 98; StDR, 83; **espunent**, PEA, 17, 47; **esponent**, **spunători**, StDR, 94; **esponent**, PAR, 19; SAP, 9, 204; LM, 183; **spunent**, FAE, 11, 12; PEA, 17; **spuninte**, MAA, 150, 152. (Cf. lat. *exponens*, germ. *Exponent*, fr. *exposant*.)

expozant v. EXPONENT

EXPRESIE s. (Mat.) **espressia** *aceasta 1111 arata cum unul...*, SIA, 6; *reducerea la cea mai simplă* **espresie**, FAE, 39; **espresie**, PPA, 27; PGL, 6, 335; PEA, 36, 108, 212; PET, 37; SAP, 9; LM, 213; **expresie**, AsM, 53. (Cf. lat. *expressio*, fr. *expression*.)

extanzie v. EXTENSIUNE

EXTENSIBIL adj. **extenzible** [pl.], CIN, 403. (< fr. *extensible*.)

EXTENSIBILITATE s. TMO, 41r. (Cf. fr. *extensibilité*.)

EXTENSIUNE s. **extenzie**, AsG, 287; WCP, 196; **extanzie (întindere)**, FBE, 76r; **estenzie** *sau* **întindere**, HMV, I, 52; **estensie**, TMO, 95r. (Cf. fr. *extension*, lat. *extensio*.)

EXTENSIV adj. *viaţa* **estensivă**, HMV I, 27, 52. (< fr. *extensif*.)

extenzie v. EXTENSIUNE

EXTERN adj. **extern**, CIN, 464; AsG, 26, 50; FBE, 66 r; FMK, 12; CD, 66, MPB, 12; VH, 80; CEG, 45; **estern**, KMA, 73; CA 1855, 61; CA 1857, 78. (Cf. lat. *externus*, fr. *externe*.)

EXTIRPARE s. **extirpaţia** *unei gîlci mici*, TMO, 8r. (< fr. *extirpation*.)

EXTIRPATOR s. (Agr.) **extirpator**, MN 1836, 53; **hîrleceriul** *sau* **extirpatorul**, FBE, 117v; *plugul* **hîrleceri (extirpatorul)**, FilDA I, 89; **estirpator**, ICG, 65, 158; CER, 138 v; LMA, 26, 48. (Cf. lat. *extirpator*, fr. *extirpateur*.)

extirpaţie v. EXTIRPARE

EXTRACT s. (Chim.) **extract**, SIS, 15; POS, 281; PH, 8; EAM, 133; FM, 12; CA 1855, 160; **estract**, SS, 57; PMC II, 20; RMS, 178; **extraturi**, TIV, 154. (Cf. lat. *extractum*, germ. *Extrakt*, it. *estratto*.)

extracţie v. EXTRAGERE

EXTRAGE vb. *pentru a* **trage** *rădăcină cvadraticească*, FAT, 12r; **a trage** [rădăcina pătrată], AsA, 53r; *a* **scoate** *rădăcină pătrată*, ASS, 6v; *să se* **scoată** *rădăcina pătrată*, EGT, 41r; **extragui, extrăgui**, AsM, 139, 182; **extrage**, AsM 73; **estrage**, NV, 171; PFHM I, I; CA 1854, 60; CA 1855, 83; CA 1857, 64. (Cf. lat. *extrahere*, fr. *extraire*.)

EXTRAGERE s. (Mat., Fiz., Med.) **scoaterea** *rădăcinilor din cifimi complexe*, AsA, 63v; **scoaterea** *rădăcinii cube*, EGT, 74r; **scoaterea** [unei rădăcini], FAE, 71; PGL, 7; **extragere** *a rădăcinilor*, FAE, 108; **extragere** [a întregilor, a rădăcinii], AsM, 73, 192; **extragere**, AsAl, 55, 83; **estragere**, LM, 187, 201; **extracție** *de rădăcini cubice*, FAE, 81; **extracția** *cataractei*, TCC, 50v; **estracția** *rădăcinilor pătrate*, PAR, 111; **estracția** [sulfului, gelatinei, feculei], PFHM I, 29, 97; BCA, 592. (Cf. fr. *extraction*.)

extragui v. EXTRAGE

extrat v. EXTRACT

EXTRAUTERIN adj. *sarcina* **afară din mitră**, MN 1836, 90; SMM, 109; *sarcină* **afară din mateă**, FMIM, 98; *sarcină* **extrauterină**, MN 1836, 92; *graviditate* **extrauterină**, PAD, 195. (Cf. fr. *extra-utérin*.)

extrăgui v. EXTRAGE

EXTREM s., adj. *cel dintîi și cel de pre urmă hotar a proporției să numesc* **mărginitile**, GAA, 103v; **mărginiți** [ai proporției], TA, 79; *termeni...* **de margine** *ai proporției*, FAE, 88; **extreme** [ale proporției], AsM, 113; AsAl, 53; **extremi**, PEA, 177; **estremi**, PAR, 131; **estrem**, NV, 171; StDR, 95; BMN II, 148; RL, 258. (Cf. lat. *extremus*, fr. *extrême*.)

extremită v. EXTREMITATE

EXTREMITATE s. *răceala* **marginilor** (*adecă buricele degetelor ale picioarelor și creștetul*), AI, 11v; *amorțire a* **mărginilor**; *spasmuri pe la* **mărgini** (*extremitates*); **mărginile** *trupului răcesc*, PH, 3; AR 1830, 430; **astremitatele**, *adecă* **marginile, capetele, sfîrșiturile**, FDB, 63; **extremitalele** (*virful picioarilor și a mîinilor*), AR 1834, 204; **extremitate**, CIN, 6, 14; PGL, 25; AsG, 74; StIN, 75; FBE, 76r; StDR, 84; PAD, 29; TCC, 29r; **estremitate**, NV, 50, 171, 282; StDR, 95; PEG, 21; PET, 6; OGD, 17; BMN II, 224; RMS, 277; CEF, 55; BIN, 18; BCI, 9; WCP, 175; PFM, 198; INB 1859, 161; **strămitate**, StDR, 95. (Cf. lat. *extremitas*, fr. *extrémité*, it. *estremità*.)

exțepție v. EXCEPȚIE

ezactitate, **ezactitude** } v. EXACTITATE

ezemplu v. EXEMPLU

ezercita v. EXERSA

ezistință v. EXISTENȚĂ

ezofag v. ESOFAG

ezofaghien v. ESOFAGIAN

ezofaj v. ESOFAG

ezotic v. EXOTIC

F

FABRICA vb. *acolo se* **fabrică** *stofe*, GPG, 28; **fabrică** *înseși și pulberea și...*, RL, 105. (< fr. *fabriquer*.)

FABRICĂ s. **fabrică**, DC I, 149 v; HOG, 75; EGI, 48; GG, 134; CIN, 5; MSP, 3; RIP I, 64; StDR, 284; RL, 17; LG, 8; **fabrică**, GSP I, 12; PMV, 129; **favrică**, LB, 213. (Cf. lat. *fabrica*, it. *fabbrica*, fr. *fabrique*, germ. *Fabrik*.)

fabrică mică v. ATELIER

facere v. CONSTRUCȚIE, PREPARARE

FACIAL adj. (Anat.) KMA,, 271, 371; TMO, 325r; PAD, 154, 184. (< fr. *facial*.)

FACTOR s. (Mat.) **factor**, DMA, 56; **factor** *sau* **făcător**, SIA, 22; PA, 21; LM, 39, 143; **factor**, OPA, 29; AsM, 18; PET, 86; SAP, 9; PAR, 44; **factori comuni**, SAP, 43; PAR, 68; *de să vor însemna* **făcuturile** *cu semnul negativ* [la o expresie algebrică], FAT, 180v; **făcător**, AEG, 37 v; GAA, 17v, 86v; TA, 14; FAE, 2,3; PEA, 11; MAA, 39; PAR, 18; LM, 52; **făcătoare obștești** [„factori comuni"], AsA, 12v; **făcători comuni**, FAE, 37; PEA, 62; **făcători întîi** [„factori primi"], PAR, 38; **numere născătoare** [la înmulțire], LA, 21r. (Cf. lat. *factor*, germ. *Faktor*, fr. *facteur*.)

factum v. PRODUS

FACULTATE s. **puterea** *de a judeca și a închide*, SIN, 92; **puterile** *înțelegătoare*, PPT, 30; **facultate, putere, virtute, destoinicie**, TIV, 176; **facultățile (puterile)** *sufletești*, StIN, 65; **facultate**, EOI, 210; HMV I, 147; EPD, XXXVI; RL, 269; BIN, 120, 223; PFM, 466; WCP, 144. (Cf. lat. *facultas*, fr. *faculté*.)

FALANGĂ s. (Anat.) **falangă**, IVA, 63; KMA, 13, 58; PAD, 36; **phalangă**, TCC, 111v. (< fr. *phalange*.)

FANEROGAM s., adj. (Bot.) **fanerogame**, StIN, 29, 38; FBE, 85v; HMV I, 56; StDR, 286; CEG, 85; **phanerogame**, BBS, 39; *plantă* **fanerogamă**, MIN, 131; *plante* **ce au flori vizibile** (*plantes phanérogames*), BIN, 158. (Cf. lat. *phanerogamia*, fr. *phanérogame*.)

FARINGE s. (Anat.) **înghițitoarea** (*pharynx*), VA, 52; **farinxul** *sau* **înghițitoarea**, KMA, 7; PAD, 100; **faringe**, PAD, 185; AAD, 56. (Cf. lat., fr. *pharynx*, it. *faringe*.)

farinx v. FARINGE

FARMACEUTIC adj. **farmaţeutic**, CIN, 374; **farmaţevtic**, AR 1838, 205; CD, 43; **farmaceutic**, RMS, 30, 373; **farmaţeftic**, WMM, 13. (Cf. germ. *pharmazeutisch*, rus. фармацевтический, fr. *pharmaceutique*.)

FARMACEUTICĂ s. **farmaţevtică**, MTF, 4v; **farmaceutică**, PMC I, VII. (Cf. rus. фармацевтика, fr. *pharmaceutique*.)

FARMACIE s. **spiţărie**, MD I, 58r; CDC, 48r; VAC, 20; CIF, 141; POS, 281, 290; SS, 60; **speţiarie**, MD, II, 43r, 47r; **spiţierie**, HOG, 40; **spiţerie**, CCD, 63v; AR 1834, 66; CIN, 229; CD, 13; VH, 80; CBV, 11v; PFHM I, IV; *plastrul acela care îl numesc la* **paticarie**..., MD II, 33v; **apoteacă**, SIS, 13; SEC, 96; **apoteci**, *adecă* **spiţării**, CISG, 128; **apotecă (speţerie)**, HMV II, 234; **apotechе** [pl.], VD, 105; **speţerie**, PAM, 24; **speţerie (apotecă)**, TVM, 20; [cursul] **fărmăciei** *sau a* **spiţăriei**, AR 1829, 191; *negoţul* **farmacei (spiţeriei)**, AR 1830, 567; **farmacie**, CR 1830, 90; WAM, 175. (Cf. ngr. σπετσαρία, it. *spezieria*, lat. *apotheca* şi *pharmacia*, germ. *Apotheke*, fr. *pharmacie*.)

FARMACIST s. **spiţiale** *deprind pricina di deosebite amestecări de buruieni pentru ca să facă doftoriile*, GF, 12r; **speţier**; **spiţier**, MD II, 2v, 228r; **spiţer**, DC IV, 149r; HMS, 96r; CA 1854, 83; **poticareş**, PMV, 546; **speţier (apotecar)**, PAM, 24; **apotecariu**, LB, 26; TVM, 20; **apotecari (spiţeri)**, AR 1830, 398; **apotecar (speţier)**, HMV I, 110; **apotecar**, PMC I, V; **apoticari** *sau* **spiţeri**, CISG, 113; **apoticar**, NV, 44; **speeier**, WAM, 141, 171; **farmacopol (spiţer)**, CR 1830, 99; **spiţer (farmacop)**, PMC II, 24. (Cf. it. *speziale*, ngr. σπετσιέρης, lat. *apothecarius*, germ. *Apotheker*, fr. *apothicaire*, *épicier*, *pharmacopole*.)

farmacologhie v. FARMACOLOGIE

FARMACOLOGIE s. **farmacologhie** (*ştiinţa medicamentelor*), CIN, 5; **farmacologie**, WMM, 9. (Cf. germ. *Pharmakologie*, fr. *pharmacologie*.)

farmacop, **farmacopol** } v. FARMACIST

farmaţeftic, **farmaţeutic**, **farmaţevtic** } v. FARMACEUTIC

farmaţevtică v. FARMACEUTICĂ

fasă v. FAZĂ

FASCICUL s. (Fiz.) **fuiorul** *de căldură îndreptat asupra pilei*; *un* **fuior** *de lumină sau un* **fuior**, *luminos*, PFM, 223, 425. (Cf. fr. *fascicule*, lat. *fasciculus*.)

fasis v. FAZĂ

faţă v. CULOARE, SUPRAFAŢĂ

FAŢETĂ s. KMA, 30, 43; PAD, 34. (< fr. *facette*.)

favrică v. FABRICĂ

FAZĂ s. **fasis** *sau* **schimbările de lumiuă**, AR 1832, 405; **faze** [ale lunii], EGI, 7; CA 1847, 6; StFE, 150; StDR, 285; CA 1855, 85; **fasuri**, AR 1833, 15; RL, 350; **fase**, GG, 79; RIP I, 13; BMN II, 89, 98. (Cf. ngr. φάσις, fr. *phase*.)

făcător v. FACTOR

făcut v. FACTOR, PRODUS

fălcer v. FELCER

făptuire v. ACŢIUNE

făptură v. CONSTRUCŢIE, SUBSTANŢĂ

fără color v. INCOLOR

fărîmătură v. FRACŢIE

fărmăcie v. FARMACIE

făţial v. ORIZONTAL

FEBRĂ s. (Med.) **febră**, FMK, 113; WAM, 167; **febris (friguri)**, WMM, 72. (Cf. lat. *febris*, fr. *fièvre*.)

FEBRIL adj. WCP, 125, 184. (< fr. *fébrile*.)

febris v. FEBRĂ

FECAL adj. CD,97; CER, 102r; RMS, 126; WMM, 68. (< fr. *fécal*.)

fecond v. FECUND

feconda v. FECUNDA

fecondaţie, **fecondaţiune** } v. FECUNDAŢIE

feconditate v. FECUNDITATE

FECULĂ s. NV, 178; BCA, 416; BRA, 293; RMS, 31; BBS, 6, 13, 34. (< fr. *fécule*.)

FECUND adj. **fecond**, NV, 178. (< fr. *fécond*).

FECUNDA vb. **feconda**, PSE, 315; NV, 178; BBS, 27; **fecunda**, FBE, 69r; AAD, 104, 105. (Cf. fr. *féconder*.)

FECUNDAŢIE s. **fecondaţie**, NV, 178; **fecondaţiune**, BBS, 27; **fecundaţie**, FBE, 69r; Agr I, 386. (< fr. *fécondation*.)

FECUNDITATE s. **feconditate**, AR 1838, 350; IVA, 11; NV, 178; CA 1862, 47. (< fr. *fécondité*.)

fedeu v. EPIGLOTĂ

fel v. VARIETATE

fel ales v. PROPRIETATE

FELCER s. **felceriu**, SIS, 20; VD, 96, 109; **fălcer**, GSP I, 175; **felcer**, BGO 1844, 22; WCP, 157; PAD, 1; **felşer**, PMH II, 1. (Cf. germ. *Feldscher*, rus. фельдшер.)

felurime v. VARIETATE

felustare v. TEMPERAMENT

femeie de floare v. PISTIL

femeiesc v. FEMININ

FEMELĂ s., adj. **femelă**, **femină**, NV, 179; **femelă**, RMS, 161; BMN III, 221; RL, 289. (< fr. *femelle*.)

femenin, **femin** } v. FEMININ

femină v. FEMELĂ

FEMININ adj. *flori* **femeieşti**, StIN, 27; CER, 84r; *flori* **femine**, FBE, 78r, 87r; *sexul* **feminin**, BMN I, 28; *sexul* **femenin**, BBS, 22; **feminin**, NV, 178; StDR, 288. (Cf. lat. *femineus* şi *femininus*, fr. *féminin*.)

femor v. FEMUR
femoral v. FEMURAL
FEMUR s. (Anat.) **femur**, IVA, 63 ; KMA, 15,76 ; TCC,171r ; **femor**, TCC, 30r ;PAD, 40. (Cf. fr. *fémur*, it. *femore*.)
FEMURAL adj. **femoral**, KMA, 72, 78, 395 ; TMO, 208r ; PAD, 70, 163. (< fr. *fémoral*.)
FENOMEN s. *cît de minunate sînt* **arătările** *cele electice*, SIF 86 ; *prin meteori s' înțeleg toate* **arătările** *ce se fac în aer*, SIF, 89 ; **fenomen (arătare)**, FDB, 83 ; **fenomene** *adică* **arătări**, AR 1832, 236 ; **arătare**, MN 1836, 50 ; **fenómen**, CR 1829, 234 ; AR 1829, 23 ; **fenomen**, AR 1829, 203, 226 ; EGI, 20 ;GG, 111 ; TIV, 176 ; EAM, 10 ; IL 1840, 62 ; HMV I, 13 ; StFE, 3, 65 ; StDR, 288 ; PFHM I, IX ; BMN II, 189 ; RL, 36, 43 ; BIN, 120 ; PFM, 1, 336 ; LMG, 185 ; CEG, 45 ; **fenomenon**, EOI, 31. (Cf. lat. *phaenomenum*, ngr. φαινόμενον, fr. *phénomène*.)
fenomenon v. FENOMEN
ferestrat v. SERAT
feri-cad v. PARAȘUTĂ
ferifulger v. PARATRĂSNET
feritoare de cădere v. PARAȘUTĂ
feritun v. PARATRĂSNET
FERMĂ s. (Agr.) **fermă** *model*, MN 1836, 61 ; **fermă-*modelă***, Prop, 105 ; IFM, f. t. ; RL, 316 ; **fermă**, BRA, 11, 157 ; BCA, 499, 503 ; **firmă**, BCA, 8, 60. (< fr. *ferme*.)
FERMENTA vb. **fermenta**, FDB, 62 ; CIN, 276 ; AR 1838, 17 ; IL 1841, 67 ; PMC II, 33 ; **fermînta**, MCF, 12 ; **fermentui**, AR 1832, 68. (Cf. lat. *fermentare*, fr. *fermenter*.)
FERMENTAȚIE s. **fermentație** ; **dospire**, MVV, 4, 52 ; **fermentație** *sau* **dospire**, AR 1829, 83 ; **fermentație**, AR 1833, 144 ; CIN, 290 ; BCA, 595 ; PFHM I, 50, 157 ; CA 1859, 92 ; **fermîntație**, StIN, 42 ; **fermentațiune**, RMS, 31 ; BMN III, 174, 178 ; BIN, 14 ; **ferventație**, LMB, 119, 147. (Cf. lat. *fermentatio*, germ. *Fermentation*, fr. *fermentation*.)
fermentațiune v. FERMENTAȚIE
fermentul / **fermînta** } v. FERMENTA
fermîntație v. FERMENTAȚIE
FERTIL adj. FBE, 101v ; NV, 179 ; BRA, 56. (< fr. *fertile*.)
FERTILITATE s. NV, 179 ; BRA, 22, 38 ; StDR, 288 ; CA 1854, XVIII. (< fr. *fertilité*.)
ferventație v. FERMENTAȚIE
FESIER adj., s. (Anat.) KMA, 240, 391 ; PAD, 69, 162. (< fr. *fessier*.)
FETID adj. NV, 179 ; PFHM I, 100 ; BIN, 280. (< fr. *fétide*).
FETIDITATE s. PFHM I, 21. (< fr. *fétidité*.)
FIBRĂ s. (Bot., Zool., Geol.) **firuri** ; **fire**, HPP, 23 ; **firușele cele mai de pe urmă (fibrele)**, PMV, 4 ; **așele** *sau* **firurile** *lemnoase*, StIN, 25 ; **fibră**, VA, 20, 57 ; CIN, 229, 251 ; SMA, 229 ; IVA, 61 ; KMA, 78, 160 ; HMV I, 161 ; NV, 179 ; PMC I, 21, 210 ; CEF, 220 ; BIN, 103 ; PFM, 351 ; WMM, 28. (Cf. lat. *fibra*, fr. *fibre*.)
FIBRINĂ s. (Fiziol.) VA, 11 ; VN, 33 ; PFHM I, 178 ; PAD, 149. (Cf. fr. *fibrine*).
FIBROS adj. (Bot., Zool., Geol.) **firos**, TAO. 73 ; StIN, 7, 11 ; EOI, 97 ; **fibros**, CIN, 413 ; SMA, 122 ; FBE, 70r, 106 r ; AsL, 68 ; KMA, 153 ; HMV I, 32 ; NV, 180 ; BIN, 108, 110 ; PAD, 7, 41, 101 ; AAD, 7 ; BBS, 6,14. (Cf. lat. *fibratus*, fr. *fibreux*.)
ficătire v. HEPATITĂ
fierbere putrezitoare v. PUTREFACȚIE
fierbinte v. TORID
fierbințeală v. TEMPERATURĂ
FIGURĂ s. **figura** *au* **chipul** *de la materie*, GF, 48v ; **shima** *sau* **figură**, WGT, 6v ; **figură**, SLP, 14 ; HEA, 140 ; SIF, 6, 101 ; SIN, 26 ; NIS, 23 ; AEG, 5r, 28v ; GSP I, 102 ; LA, 6r ; TGm, 3r ; TGm II, 1v, 20v ; TCA, 37 ; LB, 217 ; AR 1832, 404 ; AsM, 28 ; PGL, 3 ; AsG, 1 ; DF I, 4r, 8r ; PCU, 1 ; MP, 32, 65 ; RIP I, 16 ; PEG, 10, 211 ; StDR, 289 ; PFHM I, 21 ; BIN, 71 ; **figură**, GIA I, 5v ; MVV, 41 ; **obrăzuirea** *fundamentului de șopru* ; **obrăzuirea** *șoprurilor prin închieri și legături întărite spre uscarea și coacerea frunzelor de tabac*, IST, anexa. (Cf. ngr. σχῆμα, lat. *figura*, it. *figura*, fr. *figure*.) V. și **cifră**
ființa v. EXISTA
ființă v. ESENȚĂ, EXISTENȚĂ, SUBSTANȚĂ
ființă împărțitoare v. DEÎMPĂRȚIT
ființelnic v. ESENȚIAL
ființi v. EXISTA
ființire v. EXISTENȚĂ
FILAMENT s. **filamente (fire subțiri)**, BIN, 354 ; **filament**, BIN, 140 ; WCP, 136 ; AAD, 10 ; Agr I, 318. (< fr. *filament*.)
FILON s. (Geol.) **filonuri**, CEG, 10. (< fr. *filon*.)
FILTRA vb. HMV II, 176 ; PFHM I, 96 ; INB 1859, 50. (< fr. *filtrer*.)
FILTRARE s. **filtrare**, HMV II, 176 ; **filtrație**, PFHM I, 29 ; **filtrațiune** PFM, 365. (Cf. fr. *filtration*.)
filtrație / **filtrațiune** } v. FILTRARE
filtro v. FILTRU
FILTRU s. **filtro** ; **filtru**, PAB, 12 ; **filtru**, PAB, 14 ; StDR, 290 ; PFHM I, 96, INB 1859, 50. (Cf. it. *filtro*, ngr. φίλτρο, fr. *filtre*.)
fimos / **fimosă** } v. FIMOZĂ
FIMOZĂ s. (Med.) **fimosă**, VD, 116 ; **fimos, fimoză**, PMC I, 39, 165. (Cf. ngr. φίμωσις, fr. *phimosis*.)
finie v. AFINITATE

FIOLĂ s. *o* **fiolă** *ce-i plină iarăş cu argintul viu,* SIF, 44 ; *o* **fiolă** *cu un licvid,* CA 1854, 85. (Cf. lat. *phiola,* fr. *fiole.*)
fipt v. FIX
fir v. FIBRĂ
fire v. NATURĂ, TEMPERAMENT
firele pipăirei v. ANTENĂ
firese, **fireşte** } v. NATURAL
FIRMAMENT s. **firmament**, AR 1830, 158 ; AR 1832, 346 ; SVC, 22 ; GG, 64, 72 ; MN 1836, 70 ; EOI, 305 ; StDR, 290 ; BMN I, 14 ; RL, 331 ; **firmămînt**, RIP I, 4. (Cf. lat. *firmamentum,* fr. *firmament.*)
firmă v. FERMĂ
firmămînt v. FIRMAMENT
firos v. FIBROS
fir subţire v. FILAMENT
firuţul cel mai de pe urmă v. FIBRĂ
fis v. FIX
fisie v. FIZIC, FIZICIAN
fisică v. FIZICĂ
fisicese v. FIZIC
fisiognom v. FIZIONOM
fisiognomie v. FIZIONOMIC
fisiognomie v. FIZIONOMIE
fisiolog v. FIZIOLOG
fisiologhie, **fisiologhicese** } v. FIZIOLOGIC
fisiologhie v. FIZIOLOGIE
fisiologie, **fisiologicese** } v. FIZIOLOGIC
fisiologie v. FIZIOLOGIE
fisiologist v. FIZIOLOG
fisionomie v. FIZIONOMIE
fisionomist v. FIZIONOM
FISTULĂ s. (Med.) MD I, 159v ; VD, 121 ; TIV, 34, 151, 176 ; MAR, 66, 152 ; PMC I, 12, 167 ; StDR, 291 ; FDA, 39 ; RMS, 350 ; PPC, 55v ; TCC, 40v. (Cf. ngr. φίστουλας, lat. *fistula,* fr. *fistule.*) V. şi **seringă**
FIX adj. *stelile* **statornice** *au* **stătătoare**, GF, 98r ; *cercul să face ductnd o linie dreaptă împrejurul unui punct* **statornic** *şi cu depărtare potrivită de dinsul,* EGT, 2v ; *stele* **statornice** *sau* **fixe**, PCU, 3 ; *stele...* **fixe** *sau* **stătătoare**, SIF, 126 ; *stele* **fixe**, SIF, 142 ; AR 1832, 120 ; EGI, 4 ; GG, 72 ; GMNP, 214v : Univ 1846, 149 ; BMN I, 41 ; CA 1854, 9 ; *stele* **ţapene**, DF III, 3v, 15v ; *stele* **fipte**, SVC, 31 ; StFE, 146 ; *stele* **înfipte**, StFE, 151 ; *stelle* **fisse**, LMG, 199. (Cf. lat. *fixus,* it. *fisso,* fr. *fixe.*)
FIZIC adj. **fizicesc**, PMV, f. t., 220 ; AR 1829, 226 ; AR 1830, 189 ; TIV, 176 ; SMA, 107 ; **fisicesc**, PAM, 18 ; MN 1836, 48 ; FD I, 80 ; DF III, 2r ; **fizic**, AR 1832, 104 ; PAB, 1 ; EGI, 1 ; SMA, 229 ; FBE, 102v ; GPG, 55 ; CA 1847, 52 ; RL, 105, 258 ; PFM, 273 ; **fisic**, SVC, 9 ; PAB, 5 ; HMV I, 10 ; CA 1851, 94 ; CEF, 134 ; CA 1861, 58. (Cf. lat. *physicus,* ngr. φυσικός, fr. *physique* ; *fizicesc, fisicesc* < lat., ngr., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. физический.) V. şi **fizician**
FIZICĂ s. [manual de] **fizică** ; **fîzică**, GF, 218v, 143v ; **fizică**, AR 1829, 23, 134 ; EAM, 23 ; StDR, 290 ; **fisică**, *adecă ştiinţă sau învăţătură a firei,* SIF, 1 ; **fisică**, DF I, 2r ; IL 1841, 306 ; BMN I, 5. (Cf. lat. *physica,* fr. *physique,* it. *fisica.*)
fizicese v. FIZIC
FIZICIAN s. **fisie**, DC I, 5r ; SIF, 8 ; RIP I, 16 ; HMV I, 93 ; BMN I, 19, 106 ; BCI, 157 ; PFM, 14 ; **fizie**, AR 1829, 226, 233 ; AR 1832, 20 ; GG, 5 ; AsL, 1 ; CPH, 43 ; StFE, 48, 97 ; RL, 370, 371. (Cf. lat. *physicus,* ngr. φυσικ'ς, it. *fisico,* rus. физик.)
fiziognom v. FIZIONOM
fiziognomie v. FIZIONOMIE
fiziognomist v. FIZIONOM
FIZIOLOG s. **fisiologhi** [pl.], POS, 240 ; EAM, 112 ; **fizeologhist**, AR 1829, 236 ; **fisiolog**, VN, 2 ; **fisiologist**, BMN III, 99. (Cf. ngr. φυσιολόγος, germ. *Physiolog,* lat. *physiologus,* fr. *physiologiste.*)
fiziologhicese v. FIZIOLOGIC
fiziologhie v. FIZIOLOGIE
fiziologhist v. FIZIOLOG
FIZIOLOGIC adj. **fisiologhicese**, CIF, 1 ; **fiziologhicesc**, MN 1836, 90 ; **fisiologhie**, VA, 160 ; VN, 30 ; **fisiologicesc**, EOI, 120 ; **fisiologie**, KMA, 2 ; RMS, 150 ; CA 1854, 42 ; PFM, 273. (Cf. ngr. φυσιολογικός, lat. *physiologicus,* fr. *physiologique,* germ. *physiologisch* ; *fisiologhicesc, fisiologicesc* <ngr., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. физиологический.)
FIZIOLOGIE s. **fisiologhie**, AR 1829, 190 ; VA, XVI ; PPT, 27 ; TIV, 153 ; **fiziologhie**, VH, 81 ; **fiziologie**, FBE, 66v ; IVA, 2 ; INB 1859, 129 ; **fisiologie**, PMC I, X, 177 ; BCA, 103 ; StDR, 290 ; BBS, 2. (Cf. ngr. φυσιολογία, lat. *physiologia,* germ. *Physiologie,* fr. *physiologie.*)
FIZIONOM s. **fisiognom**, POS, 173 ; StDR, 290 ; **fiziognom**, StDR, 290 ; **fizionomist**, RL, 99 ; **fiziognomist**, RL, 391 ; **fisionomist**, CEF, 5. (Cf. ngr. φυσιογνώμων, fr. *physionomiste.*)
FIZIONOMIC adj. **fisiognomie**, SMA, 25 ; EOI, 136 ; EPD, 119. (Cf. ngr. φυσιογνωμικός, germ. *physiognomisch,* fr. *physiognomique.*)
FIZIONOMIE s. **fiziognomie**, SF, f. t. ; StDR, 290 ; RL, 169 ; **fisiognomie**, AR 1829, 15 ; FD I, 79 ; StDR, 290 ; CA 1858, 38 ; **fizionomie**, AR 1829, 247 ; AR 1832, 324 ; MN 1836, 15 ; FGE, 44 ; RL, 46 ; **fisionomie**, KMA, 3 ; CA 1847, 24 ; CA 1850, 9, 44 ; BMN I, 96 ; CEF, f. t. ; CA 1858, 43. (Cf. ngr. φυσιογνωμία, germ. *Physiognomie,* fr. *physionomie.*)
fizionomist v. FIZIONOM
fînar v. ALGĂ, LANTERNĂ

FLACON s. NV, 180; PFHM I, 2, 20, 95; PFM, 45. (< fr. *flacon*.)

flastur, **flaştrom** } v. PLASTURE

FLAGEL s. BCA, 286; RMS, 292; CA 1857, 9. (Cf. lat., fr. *flagellum*, it. *flagello*.)

flată v. FLATUOZITATE

FLATULENŢĂ s. (Med.) **flatulenţie**, WAM, 157; **flatulenţe** (**vînturi**), WCP, 212. (< fr. *flatulence*.)

flatulenţie v. FLATULENŢĂ

flatuositate v. FLATUOZITATE

FLATUOZITATE s. (Med.) **flaturi**, CIF, 91; PMC I, 11; PMC II, 141; **flate**, PPT, 14; **flată**, WMM, 111; **flatuositate**, WAM, 3, 113, 121; WMM, 115. (Cf. ngr. φλάτο, it. *flato*, fr. *flatuosité*.)

flecmos v. FLEGMATIC

FLEGMATIC adj., s. *va fi de folos celor* **umedoşi** *din fire*, AI, 5r; **flegmaticios**, MD II, 1r, 37r; **flegmaticos**, SF, 97, 104; PAM, 21; **flegmaticuş**, **flegmatic**, PMV, 66, 176; **flecmos**; PMV, 157; **flegmos**, POS, 191; EOI, 174; PMC I, 188; WAM, 129; CA 1854, 45; **flegmatic**, VA, 223, 232; VD, 2; AR 1832, 52; SS, 28; HMV I, 220; PMC I, 26; BCI, 137; WMM, 46, 59; PAD, 214. (Cf. ngr. φλεγματικός, lat. *phlegmaticus*, fr. *flegmatique*.)

flegmaticios, **flegmaticos**, **flegmaticuş** } v. FLEGMATIC

FLEGMĂ s. (Fiziol.) **flegmă**, AI, 12r; MD I, 24r; GF, 280v; SIN, 51; MVV, 93; PMV, 41; LB, 220; CIF, 159; POS, 202; AR 1829, 11; TIV, 8, 176; TVM, pgf. 231; EAM, 130; MAR, 6; PMC I, 14, 23; FDA, 90; *flegmaticii... foarte mult* **mue** *fac*, VD, 5; **muc** (**flegmă**), HMV I, 182. (Cf. ngr. φλέγμα, lat. *phlegma*, fr. *flegme*.)

FLEGMON s. (Med.) **flegmonie**, *adică* **arsura înfocată**, MD I, 25v; **flegmon**, PMH, 39; RMS, 249; PPC, 29r; **flegmonă** (**înfocare**), PMC I, 165; **phlegmon**, TCC, 77v. (Cf. ngr. φλεγμονή, fr. *phlegmon*.)

flegmonă, **flegmonie** } v. FLEGMON

FLEGMONOS adj. TMO, 266v; PMH II, 109. (< fr. *phlegmoneux*.)

flegmos v. FLEGMATIC

flesibil v. FLEXIBIL

flesibilitate v. FLEXIBILITATE

FLEXIBIL adj. **flexibil**, StIN, 7; StDR, 291; FMIM, 5; PFHM I, 32, 166; PFM, 114, 374; **flesibil**, BIN, 37, 165, 239. (Cf. lat. *flexibilis*, fr. *flexible*.)

FLEXIBILITATE s. **flesibilitate** (*flexibilité*), BIN, 25.

fliux v. FLUX

floare v. COROLĂ, CULOARE

flogosis, **flogoză** } v. INFLAMAŢIE

FLORAL adj. (Bot.) FBE, 76v; Agr I, 317; BBS, 18, 20. (< fr. *floral*.)

FLORĂ s. (Bot.) AR 1835, 79; AR 1838, 377; CIN, 272; SFM I, f. t. (Cf. lat. *flora*, fr. *flore*.)

FLUID adj., s. [aerul] *supstare* **curgătoare**, GF, 135r; **curgerea** *cea electrică*, SIF, 88; *aerul este o materie* **curgătoare**, SIF, 40; *aera trebuie căutată ca o* **curgere**, GF, 136r; **flúid** *aeréu* (**moliciune**, **curătorie** *de aer*), MVV, 56; **fluid** (**curători**, *supţire*), MVV, 57; **flúid**, *adecă* **curători**, FDB, 117; **fluid** (**curgător**), CIN, 395; PMC II, 4; **fluid** (**materie curgătoare**), AR 1832, 271, 288; **fluid**, GG, 72, 107; TIV, 151; SMA, 41; StIN, 64; IL 1841, 166; AsL, 17; NV, 181; StFE, 8; PMC II, 148; StDR, 291; PFHM I, 48; BMN I, 9; PFM, 233, 268; **fluidul** *sau mai rominește* **rîul** *electric*, RL, 387; **rîu** [electric, magnetic], CA 1851, 86; RL, 370, 371. (Cf. lat. *fluidus*, it. *fluido*, fr. *fluide*.) V. şi **curent**

fluidetate v. FLUIDITATE.

FLUIDITATE s. **fluiditate** (**curătorie**), MVV, 58, 81; **fluidetăţi** [pl.], MTF, 6r; **fluiditate**, AsL, 18; FBE, 66v; NV, 181; PFHM I, 27; RMS, 124; PFM, 162. (Cf. lat. *fluiditas*, fr. *fluidité*.)

flus v. FLUX

flusiune v. FLUXIE

fluture v. LEPIDOPTER

FLUVIU s. (Geogr.) SIC, 29; EGI, 40; CIN, 429; IL 1840, 79; AsL, 1; FBE, 102r; StFE, 160; NV, 181; CEG, 5. (Cf. lat. *fluvius*, fr. *fleuve*.)

FLUX s. **I.** (Geogr.) **ieşirea** *şi întoarcirea mării vine pricinuită de la tragirea lunii*, GF, 230r; *ce sînt* **umflările** (ἀι παλίρροιαι) ... *mării*, CISG, 135; **umflarea** *şi scăderea mării* (*fluxus et refluxus maris*), SVC, 6; **curgere** *şi răcurgere* (*fluxus et refluxus*), RIP I, 44; **fliúx** *şi refliux*, DC I, 151v; **flus** *şi răflus*, DC III, 1v; **flus** (**curgere**) *de mare*, GSP I, 101; **flux**, CR 1829, 222; EGI, 43; GG, 116; AR 1837, 75; IL 1840, 99; NV, 181; StFE, 159; StDR, 291; BMN II, 135; RL, 19; BIN, 85; **fluss**, FGF, 30; **fluxe** [pl.], GG, 116; GMNP, 222r; BMN II, 136; **fluxuri**, EOI, 361; CEG, 94. **II.** (Med.) **flux** *leucorreic* (*poală albă*), CR 1829, 118; **fluxul** *vintrelui* (**curgerea** *pîntecelui*), PMC I, 90; **fluxul** *emoroidal*, SAS, 22; WMM, 62. (Cf. lat. *fluxus*, it. *flusso*, fr. *flux*.)

FLUXIE s. (Med.) **fluxii** (**curgere de materii**), TIV, 33; **fluxionuri**, TIV, 48; **flusiuni**, RMS, 69; **flussiuni**, WAM, 61, 78, 130. (< fr. *fluxion*.)

fluxion v. FLUXIE

foarecpă v. FORCEPS

foc v. FOCAR

FOCAR s. (Fiz.) **focuri** *însămnează aice două puncturi din care se trage o elipsă*, EGI, 101; *elipse deosebite... şi a căror unul din* **focuri**

este soarele, Prop, 211 ; **focul** [lentilei], StFE, 71 ; **foc**, StDR, 291 ; *diamantul ardea în* **focalarul** *unei oglinde arzătoare*, PFHM I, 39 ; **focolar**, BMN II, 174 ; PFM, 167, 213, 439 ; *soarele să se afle într-un* **focari** *a rotăciunii*, DF I, 44r ; **focariele** *ellipsei*, FGF, 62 ; **focarul** [unei oglinzi concave], PFM, 10. (Cf. lat. *focus*, *foculare*, it. *foco* şi *focolare*, fr. *foyer*.)

focolar v. FOCAR

focovărsător v. VULCANIC

focul din atmosferă, **foc electric**, **focul fulgerului** v. ELECTRICITATE

foiţă v. PETALĂ, SEPALĂ

folcuţ v. VENTRICUL

FOLICUL s. (Anat.) **foliculuri**, KMA, 347, 449 ; **folicule**, PAD, 94. (< fr. *follicule*.)

folositate v. UTILITATE

FOMENTAŢIE s. (Med.) PMH, 39 ; WCP, 94. (< fr. *fomentation*.)

fonesie, **foneţie** v. FUNCŢIE

foneţiona v. FUNCŢIONA

foneţione v. FUNCŢIE

fondamental v. FUNDAMENTAL

forager v. FURAJER

foragiu v. FURAJ

FORAMINIFER s. (Zool.) **foraminifere**, Univ 1846, 109 ; CEG, 56, 85. (< fr. *foraminifères*.)

FORCEPS s. (Med.) **foarcepă**, *adecă cleşte*, FDB, 115. (Cf. lat. *forceps*, it. *forcipe*.)

FORESTIER adj. *cetăţi ce să cheamă* **forestiere** *pentru căci sînt de pădure*, HOG, 92 ; **forestier**, StDR, 292 ; Agr I, 72 ; BBS, 53. (< fr. *forestier*.)

FORMA vb. **formui**, FAT, 179 r ; AsM, 20 ; CIN, 442 ; **formarisi**, LA, 6v, 8v ; AR 1834, 66 ; CIN, 340 ; *a* **formalisi** *rombu*, TGm II, 19v ; **forma**, EGT, 78r ; CIN, 5 ; NV, 171 ; OGD, 57 ; CA 1854, 69 ; **înforma**, CIN, 4 ; StIN, 5 ; MPB, 17 ; IL 1840, 35 ; FGGN, 137 ; CA 1847, 51 ; RL, 65. (Cf. lat. *formare*, it. *formare*, fr. *former* ; *formarisi* < lat., fr. + suf. *-isi*.)

forma închieturi v. ARTICULA

formalisi v. FORMA

FORMARE s. **formarisire**, AsA, 12r, 54v ; GAA, 78v ; CIN, 243 ; **formuire**, CIN, 401 ; **informare**, AsM, I ; AsAI, 83 ; SMA, 139 ; StIN, III ; IFM, 6 ; CA 1856, X ; **formare**, RL, 166 ; CEG, 45. V. şi **formaţie**.

formarisi v. FORMA

formarisire v. FORMARE

FORMAŢIE s. *de la mai buna a creierului* **formaţie**, VA, 159 ; *stînci de mai nouă* **formaţie** ; *în toate* **formaţiile** *munţilor*, CIN, 426, 373 ; *straturile secundare sau de la a doua* **formaţie**, FDA, 83 ; **formaţiunea** *mineralelor, metalelor, plantelor*, BMN I, 6. (Cf. lat. *formatio*, germ. *Formation*, fr. *formation*.)

formaţiune v. FORMAŢIE

FORMĂ s. **shima** *pămîntului este în chipul sferii sau a cepii*, GN, 6v ; *păhară... care au* **shima** *buciumului*, GN, 47r ; **închipuirea** *trupului ori a materiei*, GF, 48r ; **formă**, FAT, 180v ; SIF, 14, 54, 91 ; SIS, 25 ; IST, 72 ; SEC, 204 ; SIN, 2 ; BDZ, 11 ; AsA, 17v ; PMV, 13, 50 ; EGT, 41v ; LB, 224 ; VA, 57 ; NFI, 246 ; EGI, 7 ; VDA, 5 ; CIN, 338, 339 ; KMA, 452 ; NV, 181 ; StFE, 5 ; StDR, 292 ; PAD, 5 ; **fúrmă**, POS, 18, 23, 59, 243, 246. (Cf. lat. *forma*, it. *forma*, fr. *forme*, germ. *Form*, ngr. φοῦρμα şi σχῆμα.) V. şi **figură**

formui v. FORMA

formuire v. FORMARE

FORMULĂ s. (Mat., Chim.) AsA, 30v ; LT, 23v, 47r ; MN 1836, 72 ; PGL, 93 ; PEA, 10 ; CG, 193r ; PET, 2 ; OGD, 3 ; SAP, 4 ; PFHM I, XXIX ; RMS, 4, 81, 124 ; PFM, 466. (Cf. lat. *formula*, fr. *formule*.)

FORŢĂ s. [gravitatea] *esti ace* **putinţă** *care sileşte un trup a trage spre chendrul pămîntului*, GF, 70r ; **putinţa** *care mişcă sau poate mişca maşina*, DF I, 24r ; **putere**, SIF, 16 ; DF I, 17v ; **putere** *centrifugă*, MPM, 27 ; **forţă** (**silă**), MVV, 75 ; **forţa**, *adecă* **puterea**, FDB, 74 ; **forţă**, BMN II, 7, 111 ; BIN, 15, 232 ; PFM, 1, 58 ; INB 1859, 129 ; **sforţă**, CA 1854, LIII. (Cf. lat. *fortia*, it. *forza* şi *sforzo*, fr. *force*.)

FOSFAT s. **phosphat**, PFHM I, 32, 255. (< fr. *phosphate*.)

FOSFOR s. (Chim.) **fosfóros**, GF, 280r ; **fosfor**, AR 1829, 84 ; FBE, 100r ; BIN, 21 ; CA 1859, 73 ; **phosphor**, PFHM I, 32. (Cf. ngr. φωσφόρος, fr. *phosphore*.)

FOSFORESCENT adj. PFHM I, 33, 228 ; RMS, 52 ; CEG, 41. (< fr. *phosphorescent*.)

FOSFORESCENŢĂ s. **fosforeşţenţie**, CIN, 341, 442 ; **fosforescenţă**, PFHM I, 33 ; BMN II, 135 ; RL, 64 ; **fosforescenţie**, PFM, 423 ; **fosforime**, MIN, 202. (Cf. germ. *Phosphoreszenz*, fr. *phosphorescence*.)

fosforescenţie, **fosforeşţenţie** v. FOSFORESCENŢĂ

FOSFORIC adj. AR 1829, 201 ; PMC I, 22 ; WAM, 131. (< fr. *phosphorique*.)

fosforime v. FOSFORESCENŢĂ

fosil v. FOSILĂ

FOSILĂ s. *jivini de mare* **împietrite** (*petrofacta*), POS, 58 ; **petrefacte**, CIN, 464 ; StDR, 203 ; **împetriri** *de scoice şi alte vietăţi de mare*, AR 1830, 7 ; **fosilii**, CIN, 4, 337 ; **fosil**, AsL, 24 ; INB 1859, 132 ; **fosiliu**, StDR, 292 ; **fosilă**, NV, 181 ; **fosile**, CA 1847, 53 ; BIN, 23, 78. (Cf. lat. *fossilis*, germ. *Petrefakt* şi *Fossil*, *-ien*, fr. *fossile*.)

fosiliu v. FOSILĂ

FOTOGRAFIE s. *în Paris, daghirotipia a născut o fiică foarte interesantă* : **fotografia**, Univ 1845, 78 ; **fotografie**, BMN III, 17 ; CA 1861, 140. (< fr. *photographie*.)

racciune v. FRACŢIE

FRACTURĂ s. (Med.) **frîntura** *oaselor*, AI, 10r ; EPD, 450 ; **frînturile** *femurului*, TCC, 171r ; **frîngerile** *oaselor*, WAM, 137 ; **fractură** *sau* **ruptură** [de os], RMS, 344 ; **fractură**, TCC, 53r. (Cf. lat. *fractura*, fr. *fracture*.)

FRACŢIE s. (Mat.) **ţăehizme** *sau* **fărîmături**, GAP, 57v ; **sfărîmătură** (*ce să zice de greci* **ţaehizmă**), GAP, 46v ; *decadică* **clazmata**, WGT, 167v ; **rămăşiţile** *sînt oarecare numere rămase, că să întîmplă de la împărţirile numerilor au dintru alte lucruri numărîndu-se*, HEA, 42 ; **frîntură**, GAP, 67v ; FAT, 14r, 17v ; MAA, 106, 110 ; **spargere**, OPA, 58, 59 ; **fracţie (frîngere)**, PA, 53 ; AsA, 18r ; GAA, 161r ; MPI, 29 ; AsM, 9, 68 ; PET, 72 ; StDR, 292 ; PEG, 42 ; SAP, 10, 41 ; OGD, 36 ; RL, 81 ; **frîngerea** *sau* **clasma**, LA, 33v ; ASS, 5r ; **frîngere**, LA, 4r ; LT, 77r ; TA, 34 ; FAE, 32 ; PPA, 24 ; MN 1836, 69,72 ; PEA, 55 ; RL, 259 ; **fracciune**, LM, 82, 119, 122, 128, 136 ; **fracţiune**, LM, 20. (Cf. ngr. τσάκισμα şi κλάσμα, germ. *Bruch*, lat. *fractio*, fr. *fraction*.)

FRACŢIONAR adj. (Mat.) **fracţionicese**, AsA, 14r, 51v ; GAA, 2r, 29r ; [numerele] *cele* **frînte**, ASS, 1r ; *număr* **frînt**, TA, 6 ; LM, 119 ; **frîngeros**, FAE, 32 ; PPA, 4 ; MN 1836, 70 ; PEA, 67 ; **fracţionar**, AsM, 2 ; PAR, 63 ; PEG, 44 ; PET, 72 ; SAP, 13, 227. (Cf. fr. *fractionnaire* ; *fracţionicesc* < fr. *fraction* + suf. *-icesc* ; *frîngeros* < *frîngere* „fracţie" + suf. *-os*.)

fracţionicese v. FRACŢIONAR

fracţiune v. FRACŢIE

freanţ v. SIFILIS

frecare, **frecătură** } v. FRICŢIUNE

frenesie v. FRENEZIE

FRENEZIE s. (Med.) **frenezie**, TIV, 121 ; PMC I, 194 ; **frenesie**, FMK, 49 ; NV, 182 ; PMC I, 166 ; **frenit**, PMC II, 8,101. (Cf. fr. *frénésie*, ngr. φρενῖτις.)

frenit v. FRENEZIE

frenţit v. SIFILITIC

frenţită v. SIFILIS

fret v. STRÎMTOARE

FRICŢIONA vb. (Med.) **fricţiuna**, RMS, 129, 207, 246 ; **fricţiona**, WCP, 63. (< fr. *frictionner*.)

fricţiuna v. FRICŢIONA

FRICŢIUNE s. (Med.) **frecături**, FMK, 68 ; **fricţie**, NV, 182 ; StDR, 293 ; **fricţiuni (frecări)**, RMS, 128 ; **fricţiune**, NV, 182 ; WAM, 175 ; WCP, 63 ; INB 1859, 130 ; **fricţione**, RMS, 66, 92. (Cf. fr. *friction*, it. *frizione*.)

friguri v. FEBRĂ

friguri putrede v. TIFOS

frinţie v. SIFILIS

frîngător v. REFRINGENT

frîngere v. FRACŢIE, FRACTURĂ, REFRACŢIE

frîngeros, **frîut** } v. FRACŢIONAR

frîntură v. FRACŢIE, FRACTURĂ

FRONTAL adj., s. (Anat.) IVA, 52 ; KMA, 90, 93, 99 ; PAD, 78. (< fr. *frontal*.)

FRUCT s. **frutul** *sau* **rodul**, MVV, 25 ; **fruct**, MVV, 7 ; TAO, 80 ; VA, XVI ; GG, IX ; FBE, 69v ; NV, 183 ; PMC II, 201 ; BRA, 29 ; RMS, 79 ; MIN, 130, 141 ; **frupt**, StIN, 27 ; HMV I, 60 ; PMC II, 201 ; StDR, 294 ; MIN, 130 ; CA 1861, 141 ; **fructuri**, CIN, 14 ; CA 1860, 94 ; **fruete**, BCA, 301 ; BRA, 162 ; **roadă**, CIN, 260 ; SFM I, 2 ; **rod**, SFM I, 48. (Cf. lat. *fructus*, it. *frutto*, fr. *fruit*.)

fruetător v. FRUCTIFER

FRUCTIFER adj. *pometuri* **fructătoare** *şi vinaţe plăcute*, PMG, 14 ; **fructifer**, NV, 182 ; StDR, 294 ; BMN III, 145 ; BBS, 195 ; **fruptifer**, PMC II, 197 ; StDR, 294. (Cf. lat. *fructifer*, fr. *fructifère*.)

FRUCTIFICA vb. NV, 183 ; BRA, 30 ; PAD, 202. (Cf. fr. *fructifier*, lat. *fructificare*.)

FRUCTIFICARE s. **fructificaţie**, FBE, 75v, 76v ; NV, 182 ; BCA, 313 ; PAD, 194. (< fr. *fructification*.)

frunză de seminţă, **frunză seminală** } v. COTILEDON

frunzuţă v. SEPALĂ

frupt v. FRUCT

fruptifer v. FRUCTIFER

frut v. FRUCT

ftisă v. FTIZIE

ftisie v. FTIZIC

ftisie, **ftisis** } v. FTIZIE

FTIZIC adj. (Med.) **ftisie**, EPD, 393 ; **ptisic**, PMC I, 70, 73. (Cf. ngr. φθισικός, fr. *phtisique*.)

FTIZIE s. (Med.) *aceste* **ftise** *dar sînt* ..., EPD, 339 ; **ftisie**, NV, 39 ; RMS, 222 ; WAM, 59, 98 ; **ftisis**, WCP, 209 ; BCI, 189 ; WMM, 168 ; PAV, 41. (Cf. ngr. φθίσις, lat. *phthisis*, fr. *phtisie* sau *phthisie*.)

fuior v. FASCICUL

funeciune v. FUNCŢIE

FUNCŢIE s. **funcţie** (*functio*) ; **funcţiile** *organismului omenesc* ; **funcţiile** *sexuale*, VA, 37, 31, XV ; **funcţii** *trigonometrice*, CG, 170r, 193r ; **funcţie**, **funeciune**, StDR, 295 ; **funcţie**, FBE, 66r, 83v ; PMC I, 210 ; FDA, 78 ; PFHM I, VI ; RL, 82 ; BIN, 106 ; Agr I, 189 ; CA 1861, 88 ; **fonesiile** *inimii*, FMK, 95 ; **fonesie**, FMK, 174 ; KMA, 56 ; HMV I, 135 ; **foncţie**, FMK, 92 ; BRA, 33 ; BIN, 246 ; PAD, 98 ; **funcţione**, CIN, 274 ; **foncţione**, RMS, 73 ; **foncţiune**, RMS, 17 ; **funcţiune**, BBS, 12 ; **slujba** [unui mușchi], KMA, 196 ; **slujba** *splinei*, PAD, 112. (Cf. lat. *functio*, fr. *fonction*, it. *funzione*, germ. *Funktion*.)

FUNCŢIONA vb. **funcţiona**, WAM, 139 ; **foncţiona**, PAD, 70. (Cf. fr. *fonctionner*.)

funcţiune v. FUNCŢIE

FUNDAMENTAL adj. **fundamental**, CR 1829, 16 ; CG, 3r ; NV, 183 ; StDR, 294 ; PFHM I, XXIX ; PET, 38 ; LM, 22 ; RL, 268 ; CA 1857, 56 ; **fondamental**, AsM, 10 ; TIV, III, 176 ; KMA, 11 ; IFM, 8 ; PEG, 12 ; OGD, 51 ; ATI, pf. ; PFM, 247, 399. (Cf. lat. *fundamentalis*, fr. *fondamental*.)

funie
funioară } v. CORDON

furager v. FURAJER

furagiu v. FURAJ

FURAJ s. **foragiu**, BCA, 88 ; BRA, 157 ; RMS, 151 ; **furagiu**, NV, 183 ; Agr I, 284 ; **forage** [pl.], BRA, 14 ; **furaj**, FBE, 130v ; **furajuri**, CER, 6r, 12r ; **furagiuri**, Agr I, 368. (Cf. it. *foraggio*, fr. *fourrage*.)

FURAJER adj. [plante] **spre hrana dobitoacelor**, SIN, 17 ; *plînte* **spre hrana vitelor**, FilDA I, 147 ; *plante* **foragere**, BCA, 14 ; BRA, 128 ; *plante* **furagere**, Agr I, 119. (Cf. it. *foraggiero* sau *foraggiere*, fr. *fourrager*.)

furmă v. FORMĂ

furoncul v. FURUNCUL

FURUNCUL s. (Med.) **furuncul**, SMA, 230 ; PPC, 81v ; **furoncul**, RMS, 272. (Cf. lat. *furunculus*, fr. *furoncle*.)

G

gabinet v. CABINET

gaiser v. GHEIZER

GALACTOFOR adj. (Anat.) [canalul] **galactofor**, KMA, 348 ; PAD, 131. (< fr. *galactophore*.)

GALVANIC adj. (Fiz.) AR 1837, 266 ; IL 1841, 354 ; HMV I, 45 ; NV, 196 ; StFE ; 125, StDR, 48 ; RMS, 186. (< fr. *galvanique*.)

GALVANISM s. (Fiz.) FMK, 101 ; Prop, 210 ; HMV I, 44 ; NV, 190 ; StFE, 122 ; StDR, 48. (< fr. *galvanisme*.)

GALVANOMETRU s. (Fiz.) NV, 190 ; StFE, 134 ; RL, 386 ; PFM, 302. (< fr. *galvanomètre*.)

GALVANOPLASTIC adj. (Fiz.) PFM, 295. (< fr. *galvanoplastique*.)

GALVANOSCOP s. (Fiz.) NV, 190 ; PFM, 302. (< fr. *galvanoscope*.)

GALVANOSCOPIC adj. (Fiz.) PFM, 354. (< fr. *galvanoscopique*.)

GAMBĂ s. (Anat.) **gambă**, FMK, 72 ; KMA, 250 ; NV, 190 ; AAD, 15 ; CA 1862, 58 ; **giambă**, PMC I, 200 ; **jambă**, TCC, 187v. (Cf. lat. *gamba*, it. *gamba*, fr. *jambe*.)

ganglio v. GANGLION

GANGLION s. (Anat.) **nod (ganglion)**, VA, 159 ; **ganglion**, KMA, 3, 440 ; NV, 190 ; TMO, 274v ; PPC, 118r ; **gangliile** [pl.], StIN, 61 ; PAD, 108, 174 ; **ganglinl** *oftalmic*, PAD, 182 ; **ganglio**, AAD, 44. (Cf. lat. *ganglion*, fr. *ganglion*, it. *ganglio*.) V. și **glandă**

gangliu v. GANGLION

GANGRENA vb. **cangrenisi**, CIF, 87 ; PMH, 88 ; EPD, 105 ; **gangrenisi**, EPD, 463 ; **gangrena**, NV, 190 ; **cangrena**, PMC I, 85. (Cf. ngr. γαγγραινιάζω, fr. *gangrener*.)

GANGRENĂ s. (Med.) **gângrenă**, MD II, 213r, 232v ; POS, 233 ; **gangrenă**, FDB, 57 ; PC, 14 ; TVM, 110 ; CIN, 276 ; FMK, 92 ; HBV, 10 ; MAR, 66 ; EPD, 287 ; HMV II, 84 ; NV, 40, 190 ; StDR, 48, 123 ; WCP, 49 ; TCC, 15v ; PAD, 218 ; TMO, 224v ; **cangrenă**, MD I, 22r ; AR 1829, 83 ; SMA, 188 ; CD, 88 ; PMH, 53 ; EPD, 285 ; PMC I, 36 ; FDA, 26 ; RMS, 102, 296 ; WMM, 185 ; DDI, 57. (Cf. ngr. γάγγραινα, lat. *gangraena*, fr. *gangrène*, it. *cancrena*.)

gangrenisi v. GANGRENA

GANGRENOS adj. **gângrenos**, FDB, 27 ; **gangrenos**, NV, 190 ; PFHM I, 165 ; BCI, 116 ; **cangrenos**, PMH, 88 ; RMS, 120. (Cf. it. *cancrenoso*, fr. *gangreneux*.)

GARDIAN s. **gardianul (îngrijitorul)** *bolnavilor*, BIF, 8. (< fr. *gardien*.)

GARGARĂ s. (Med.) **gargară**, MD I, 34r ; SPG, 25 ; MAR, 78 ; PSE, 56 ; PMC I, 79 ; **gargarism**, PMC II, 34 ; RMS, 54, 152 ; WCP, 91 ; PMH II, 138 ; **gargară, gargarism**, StDR, 48 ; **gargărizmă, gargarízmă**, SIS, 31. (Cf. ngr. γαργάρα, γαργαρισμός, fr. *gargarisme*, lat. *gargarisma*.)

gargarism v. GARGARĂ

GARGARIZA vb. (Med.) *să-și* **gîlgărizască** *gura* ; *gura ... să o* **gargarizăluiască**, SIS, 31. (Cf. lat. *gargarizare*, fr. *gargariser*.)

gargarizălui v. GARGARIZA

gargarizmă v. GARGARĂ

gas v. GAZ

GASTEROPOD s. (Zool.) **gasteropode** *sau* **eulbeci**, CIN, 221 ; StIN, 134. (Cf. lat. *gasteropoda*, fr. *gastéropodes*.)

GASTRALGIE s. (Med.) RMS, 214, 272 ; CA 1862, 21. (< fr. *gastralgie*.)

GASTRIC adj. (Med.) **gastric**, VA, 55 ; TIV, 168 ; IVA, 89 ; KMA, 292 ; HMV II, 180 ; PMC I, 67, 177 ; RMS, 93 ; GM 1854, 78 ; WMM, 66, 67 ; **gastricese**, CR 1829, 202 ; TIV, 5, 168. (Cf. lat. *gastricus*, fr. *gastrique* ; *gastricesc* < lat., fr. + suf. *-icesc*.)

gastricese v. GASTRIC

gastrit v. GASTRITĂ

GASTRITĂ s. (Med.) **aprindere de stomah** (*gastritis*), VH, 67 ; **gastritul (strînsul stomahului)**, PMC I, 3 ; **gastrită (inflamație la stomac)**, RMS, 37 ; **gastritis (inflamația stomahului)**, WMM, 68. (Cf. lat. *gastritis*, ngr. γαστρῖτις, fr. *gastrite*.)

gastritis v. GASTRITĂ

GAZ s. (Chim.) **gaz** *oxighenum*, CIF, 2 ; **gazul** (*sau* **aerul** *apei*) [minerale], AR 1839, 28 ; **aeruri (gaz)**, FL, 24 ; **gaz**, AR 1830, 236, 434 ; AR 1832, 44, 236 ; GG, 107 ; MAR, 34 ; CER, 85v, 87v ; NV, 191 ; StDR, 48 ;

gazuri, FMK, 93 ; StFE, 106 ; BMN II, 7 ; WCP, 315 ; CEG, 48 ; **gaze**, BMN I, 45 ; PFM, 114 ; **gas**, AR 1829, 14 ; **gasuri**, WCP, 21 ; **dúfurile** *azotice* (**gas**), EAM, 26 ; [oxigenul] **duf** *vital*, EOI, 336. (Cf. fr. *gaz*, it. *gas*, germ. *Gas*, rus. газ.)

gaz aprinzător } v. HIDROGEN
gaz arzător }

GAZOMETRIE s. (Chim.) AsL, 55. (< fr. *gazométrie*.)

GAZOMETRU s. (Chim.) NV, 191 ; StDR, 39 ; PFHM I, 7 ; PFM, 119. (< fr. *gazomètre*.)

GAZOS adj. (Chim.) GG, 111 ; NV, 191 ; StFE, 5, 55 ; BRA, 55 ; StDR, 39 ; PFHM I, 159 ; BMN II, 6. (Cf. fr. *gazeux*.)

gălbenare v. ICTER

gălbenare fetească v. CLOROZĂ

găngrenos v. GANGRENOS

găoan(ă) v. CAVITATE

găoază v. ANUS

găoiță v. CELULĂ

găurică răsuflătoare v. POR

găvănat v. CONCAV

GELATINĂ s. (Chim.) **ghelatină**, CIN, 464 ; **gelatină**, NV, 184 ; StDR, 304 ; PFHM I, 35 ; LMB, 146 ; PFM, 367. (Cf. germ. *Gelatine*, fr. *gélatine*.)

GELATINOS adj. HMV I, 165 ; VN, 33 ; PMC I, 168 ; BIN, 162 ; Agr I, 221. (Cf. fr. *gélatineux*.)

GEN s. *de* **neamul** *cinesc se ţin...*, SIN, 53 ; [stelele] *să împart şi sînt de două deosebite* **neamuri** : *de* **neam** *luminos şi de* **neam** *întunecos*, POS, 51 ; *clasele* [de animale sau plante] *se subîmpart... în* **neamuri**, PCU, 18 ; **neamul** *apelor de sare amară*, EAM, 28 ; **ghen**, CIN, 3 ; IL 1840, 97 ; IVA, 37 ; **gen**, DF I, 41r ; StIN, 126 ; HMV I, 56, 85 ; INB 1859, 21 ; **gen, neam, chip**, NV, 186 ; **gen, neam,** *fel*, StDR, 305. (Cf. lat. *genus*, germ. *Genus*, fr. *genre*.)

GENERAL adj. **general**, FDB, 21 ; PH, 5 ; FAE, 127 ; PGL, 257 ; DF I, 2r ; NV, 184 ; LM, 2 ; RL, 13, 25 ; BIN, 5 ; **gheneral**, EGI, 2 ; **gheneralnic**, AR 1834, 217 ; AsM, 7, 156 ; CIN, 152. (Cf. lat. *generalis*, fr. *général* ; *gheneralnic* < lat., fr. + suf. *-nic* ; cf. şi rus. генеральный.)

GENERALITATE s. MPM, I ; NV, 185 ; OGD, 5 ; PET, 26 ; FDA, IV ; RMS, 301 ; PAD, 5. (< fr. *généralité*.)

GENERATOR adj., s. *este prea lesne de a veni înapoi cu o frîngere zecimală pînă la* **născătoarea** *ei*, FAE, 56 ; *laturea... care prin a ei mişcare în giur plăzmuieşte suprafaţa laterală a ţilindrului să numeşte* **plăzmuitoare**, AsG, 250 ; *acest vas se numeşte* **generator (născător)**, IL 1840, 36 ; **generator**, NV, 185 ; *linia a căria mişcare produce o suprafaţă se numeşte* **generatriţă** ; **generatrice**, OGD, 160 ; *în* **generatori** *sau în căldări de aburi*, PFHM I, 84. (Cf. fr. *générateur, -trice*.)

generatrice } v. GENERATOR
generatriţă }

GENERAŢIE s. **generaţie**, FDB, 95 ; GG, II ; MN 1836, 31 ; GPG, 45 ; HMV I, 46 ; VN, 2 ; NV, 185 ; BMN I, 5 ; RL, 68, 78 ; PAD, 193 ; **generaţie, generăciune**, StDR, 305 ; **gheneraţie**, AR 1829, 56 ; TIV, 35, 168 ; CIN, 7, 267 ; EAM, 67 ; SMA, 98 ; EOI, XL. (Cf. lat. *generatio*, germ. *Generation*, fr. *génération*, rus. генерация.)

generăciune v. GENERAŢIE

GENERIC adj. *caracterul* **gheneriţesc**, SFM I, 1 ; **generic**, NV, 185 ; PFHM I, XVI, XVII ; WAM, 119 ; BBS, 42. (Cf. germ. *generisch*, fr. *générique* ; *gheneriţesc* < germ., fr. + suf. *-icesc*.)

GENITAL adj. *părţile cele* **de naştere**, PMV, 160 ; *părţile* **naşterii** (*partes genitales*), VA, 236 ; **ghenital**, SMA, 183 ; AsL, 5 ; **genital**, KMA, 392 ; HMV I, 161 ; NV, 186 ; StDR, 305 ; WAM, 99 ; RMS, 335 ; WCP, 207 ; PAD, 122, 162. (Cf. lat. *genitalis*, germ. *Genitalien*, fr. *génital*.)

GENITOR adj. *putere* **genitoare**, HMV I, 188 ; VN, 44. (Cf. lat. *genitor*, fr. *géniteur*.)

GEOCENTRIC adj. (Astr.) NV, 186 ; StDR, 306. (< fr. *géocentrique*.)

GEODĂ s. (Geol.) BIN, 74. (< fr. *géode*).

geodesie v. GEODEZIC

geodesie v. GEODEZIE

GEODEZIC adj. **geodesie**, NV, 186. (< fr. *géodésique*.)

GEODEZIE s. **geodesie**, NV, 186. (< fr. *géodésie*.)

GEOGENIE s. (Geol.) Prop, 211 ; NV, 186. (< fr. *géogénie*.)

geognosie v. GEOGNOZIE

GEOGNOST s. NV, 186. (< fr. *géognoste*.)

GEOGNOSTIC adj. **geognostic**, SMR I, 36 ; Prop, 255 ; PSE, 146 ; NV, 186 ; BMN II, 24 ; **gheognostic**, CA 1858, 36. (Cf. fr. *géognostique*, germ. *geognostisch*.)

GEOGNOZIE s. **gheognosie**, CIN, 335 ; **geognosie**, Prop, 211 ; PSE, 145 ; NV, 186 ; MIN, 194 ; **geognozie**, CEG, 1. (Cf. germ. *Geognosie*, fr. *géognosie*.)

GEOGONIE s. NV, 186 ; CEG, 1. (< fr. *géogonie*.)

GEOGRAF s. **gheograf**, CIL, 17r ; GN, 10r ; DC I, 165v ; GF, 318v ; TG, I ; **geograf**, AsG, 3 ; NV, 186 ; StDR, 305. (Cf. ngr. γεωγράφος, rus. географ, lat. *geographus*, fr. *géographe*.)

GEOGRAFIC adj. **gheografícese**, GN, 5r ; HOG, 15 ; GIA I, 137r ; CISG, 117 ; MPI, 27, 218 ; POS, 59 ; VA, 191 ; TG, III ; **geografícese**, SIF, 140 ; CDA, 3 ; PCB, 14 ; GPG, I ; EOI, 346 ; **gheografic**, AR 1829, 140 ; AR 1830, 1 ; CIN, 11 ; CN, 20 ; **geografic**, NV, 187 ; CA 1852, 49 ; CA 1858, 81. (Cf. ngr. γεωγραφικός, lat. *geographicus*, fr.

géographique, it. *geografico*; *gheograficesc*, *geograficesc* < lat., fr. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. географический.)

geograficeese v. GEOGRAFIC

GEOGRAFIE s. **gheográfie**, GN, 4r; DC III, 1r; HOG, intr.; DIP, 2v; CISG, 142; CDA, 10; RIA I, 27r; **gheografie**, DC III, 6v; GSP I, pf., CDA, 6; MPI, 27; LB, 237; POS, 38; EGI, 1; EG, 3; GMNP, 213v; TG, I; **geografie**, PCB, 65; GG, 1, 65; MN 1836, 11, 69; GPG, 55; RIP I, 1, 3; GGV, 1; NV, 186; BMN II, 127. (Cf. ngr. γεωγραφία, rus. география, lat. *geographia*, it. *geografia*, fr. *géographie*.)

GEOLOG s. **gheolog**, IL 1840, 26; **geolog**, **geologist**, NV, 187; **geologist**, BIN, 83; **geolog**, INB 1859, 6, 40. (Cf. ngr. γεωλόγος, germ. *Geolog*, fr. *géologue*.)

GEOLOGIC adj. **gheologhie**, AR 1829, 191; AR 1838, 117; **geologie**, MN 1836, 45, 46; ICG, 247; NV, 187; CEG, 7. (Cf. ngr. γεωλογικός, germ. *geologisch*, fr. *géologique*.)

GEOLOGIE s. **gheologhie**, GF, 167r; **geologie**, Prop, 209; NV, 187; BIN, 23, 81. (Cf. ngr. γεωλογία, fr. *géologie*.)

geologist v. GEOLOG

GEOMETRAL adj. NV, 187. (< fr. *géométral*).

GEOMETRIC adj., adv. **gheometrieese**, GF, 308v; HEA, 134, 140; WGT, 26v, 60v; GAA, 133r; AEG, 35v; LA, 12r; ASS, 8v; TGm II, 7r; EGT, 2v, 41r; GTS, 14r; **gheometricos**, CISG, 53; **geometrieese**, MP, 65; **geometric**, VDA, 5; AsG, 4; FL, 31; PEA, 180; NV, 187; RL, 133; **gheometriceşte**, PEA, 322; PET, 57. (Cf. ngr. γεωμετρικός, *-ικῶς*, it. *geometrico*, lat. *geometricus*, fr. *géométrique*, *géométriquement*; *gheometrieese* < lat., it., fr., ngr. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. геометрический.)

geometrieese v. GEOMETRIC

GEOMETRIE s. **gheométrie**, GN, 5r; DC III, 3v; HEA, 131, 132; **gheometrie**, DIP, 2v; GF, 7r; WGT, 2r; AEG, 1r; AsA, 26v; LA, 3v, 6r; TGm, 1r; TCA, 22, I; AsM, I; **geometrie**, PGL, 1; AsG, 1; CG, 2r; NV, 187. (Cf. ngr. γεωμετρία, rus. геометрия, lat. *geometria*, fr. *géométrie*.)

GEOMETRU s. **gheometru**, HEA, 132; BFO 1843, 270; **geometru**, NV, 187; BMN III, 59. (Cf. it. *geometra*, ngr. γεωμέτρης, fr. *géomètre*.)

gerah v. ANATOMIST

germ v. GERMEN

germa v. GERMINA

GERMEN s. **germine**, IL 1841, 212; PAD, 203; **germin**, FBE, 66r, 69r; **germin**, **germ**, NV, 187; **germ**, MIN, 139; CA 1861, 67. (Cf. lat. *germen*, fr. *germe*.)

GERMINA vb. (Bot.) **germina**, FBE, 68v; NV, 187; Agr I, 275; BBS, 33; *sămînța... sub influența căldurei* **germează**, Agr I, 189. (Cf. lat. *germinare*, fr. *germer*.)

GERMINATIV adj. PAD, 127, 202; Agr I, 279. (< fr. *germinatif*.)

GERMINAŢIE s. (Bot.) **gherminaţie**, FBE, 83v, 123v; **germinaţie**, FBE, 123r; NV, 188; BIN, 151; **germinaţiune**, INB 1859, 46; BBS, 33. (Cf. lat. *germinatio*, fr. *germination*.)

germinaţiune v. GERMINAŢIE

germine v. GERMEN

GESTAŢIE s. BCA, 524. (< fr. *gestation*.)

GHEIZER s. (Geol.) **gaiser**, IL 1840, 90; **gheizeruri**, CEG, 52. (Cf. fr. *geyser*, germ. *Geyser*.)

ghelatină v. GELATINĂ

ghen v. GEN

gheneral, **gheneralnie** } v. GENERAL

generaţie v. GENERAŢIE

generiţese v. GENERIC

ghenital v. GENITAL

gheognosie v. GEOGNOZIE

gheognostic v. GEOGNOSTIC

gheograf v. GEOGRAF

gheografic, **gheograficese** } v. GEOGRAFIC

gheografie v. GEOGRAFIE

gheolog v. GEOLOG

gheologhie v. GEOLOGIC

gheologhie v. GEOLOGIE

gheometrieese, **gheometriceşte**, **gheometrieos** } v. GEOMETRIC

gheometrie v. GEOMETRIE

gheometru v. GEOMETRU

gherminaţie v. GERMINAŢIE

GHEŢAR s. (Geogr.) **gheţoşi** *sau* **gheţeri**, RIP I, 40; **gheţer** *(glacier)*, RL, 150. (Cf. fr. *glacier*, germ. *Gletscher*.)

gheţer, **gheţos** } v. GHEŢAR

ghindandrie v. GINANDRIE

ghind, **ghindă** } v. GLANDĂ

ghindurare v. ANGHINĂ

ghindură v. GLANDĂ

ghinduros v. GLANDULOS

GHIPS s. **ghipsos**, MD II, 245r; **ghips**, SEC, 12; OCE, 77; PAB, 4; EAM, 28; FBE, 109r; BRA, 98; CEG, 13, 40; **ghips** *sau* **platru** (*sulfat de var*), BCA, 18; **ipsos**, PSE, 270; CER, 114v, 117v; **ips**, FilDA I, 73; LMA, 8; **gips**, NV, 189; PFHM I, 26; BIN, 35, 72. (Cf. ngr. γύψος, lat. *gypsum*, germ. *Gips*, fr. *gypse* şi *plâtre*.)

ghipsos v. GHIPS

giambă v. GAMBĂ

GIMNOSPERM adj. (Bot.) *plante* **gimnosperme**, BBS, 28. (< fr. *gymnosperme*.)

GINANDRIE s. (Bot.) **ghinandrie**, CIN, 265; PMC II, 204; **ginandrie**, MIN, 185; BBS, 26, 39. (Cf. lat. *gynandria*, germ. *Gynandria*, fr. *gynandrie*.)

gips v. GHIPS
gîlcea foleŭtului v. PANCREAS
gîlcea grumazului v. TIROIDĂ
gîlcea semințiĭ v. PROSTATĂ
gîlceă v. GLANDĂ
gîlgărizi v. GARGARIZA
gîndac v. COLEOPTER
gîndac de turbat v. CANTARIDĂ
gînditor v. RAȚIONAL
gîrci v. CARTILAJ
gît v. ISTM
GLACIAL adj. GG, 45, 62, 92, 113 ; FGF, 21 ; PFM, 157. (Cf. fr. *glacial*, lat. *glacialis*.)
GLANDĂ s. (Anat.) **ghindură**, MD II, 212v ; SIS, 31 ; SIN, 90 ; FDB, 88 ; CIN, 230, 254 ; SS, 2 ; StIN, 64 ; RMS, 327 ; MIN, 137, 139 ; **ghindul** *cel atîrnător al boașălor*, MD II, 72v ; **ghindă** (*glans*), VA, 242 ; SS, 2 ; **gîlcă**, VA, 30, 134, 243 ; **gîlcile** *săoase* (*glandulae sebaceae*), VA, 27 ; **gîlcea** *semințiĭ*, SS, 1 ; **glandură**, GF, 251v, 261v ; VABA, 13 ; **glanduri** *sau* **gîlci**, TAO, 58 ; **glandulă**, GF, 261r, 270v ; VABA, 12 ; PMC 1, 203 ; WAM, 123 ; AAD, 6 ; PAD, 99 ; **glandă**, [pl.] **glande**, KMA, 174, 271 ; PAD, 92, 95, 115, 125 ; TCC, 21r ; CA 1862, 19. (Cf. lat. *glandula*, *glans* și *glandium*, it. *glandula*, fr. *glande*.)
GLANDULAR adj. (Anat.) *sistemul* **glandular**, WAM, 45. (< fr. *glandulaire*.)
glandulă v. GLANDĂ
GLANDULOS adj. (Anat.) *suptstare* [= substanță]... *mult* **glănduroasă**, GF, 261r ; *vărsatul cel mic și* **ghinduros**, POS, 243 ; *pancreasul este un organ* **glandulos**, KMA, 305. (Cf. lat. *glandulosus*, it. *glanduloso*, fr. *glanduleux*.)
glandură v. GLANDĂ
glănduros v. GLANDULOS
glenoidală v. GLENOIDĂ
GLENOIDĂ s., adj. (Anat.) [gaura, scobitura] **glenoidă**, KMA, 46, 65, 102 ; **glenoidaiă**, PAD, 13. (< fr. *glénoïde*, *glénoïdale*.)
glistir, **glistiriu** v. CLISTIR
GLOB s. (Geogr., Fiz., Anat.) **idróghios sfera**, GN, 4r ; **idróghion sfera**, CISG, 144 ; **glóbos**, GN, 5v, 7v, 43v ; CDA, 76 ; **globus**, GN, 9v ; CDA, 76 ; **glob**, GN, 6v ; GF, 166r, 167r ; **globul** *au* **rătunzimea lumii**, GF, 171r ; **globul** (*au* **glonțul pămîntului**), HOG, 171 ; PDG, 48v ; **rătunzeala pămîntului**, GIA 1, 5v ; **rotocolul pămîntului**, CISG, 142 ; **glob**, SIF, 31 ; GSP I, pf. ; MPI, 48, 217 ; PCB, 21, 28 ; SIC, 27 ; CR 1829, 123 ; AR 1829, 15 ; EGI, 2 ; EG, 3 ; GG, 70 ; RIP I, 19 ; NV, 192 ; StDR, 50 ; **globul** (*oul*) *ochiului*, HBV, 92 ; **globul** *ochiului*, KMA, 462. (Cf. lat. *globus*, it. *globo*, ngr. γλόμπος și ὑδρόγειος σφαῖρα, rus. земной шар, germ. *Erdkugel*, fr. *globe*.) V. și **balon**, **globulă**
GLOBOS adj. *glanduri* **globoase** *au* **rătunde**, GF, 270r ; *părticele îngrăunțite ori* **globoase** *de ploaie*, GF, 162r ; **globos**, EGI, 12 ; CIN, 304 ; FBE, 70v ; DF III, 7v. (< *glob* + suf. *-os* ; cf. și lat. *globosus*, it. *globoso*, fr. *globeux*.) V. și **glob**, **granulos**
GLOBULĂ s. *celi mici* **globușoare** *de sînge*, GF, 262v ; **globureli** *roșii* [de sînge], GF, 278r ; **globuri** (*globuli*), VA, 11 ; **globurile** *sîngelui* (*globuli sanguinis*) ; **globii** *sîngelui*, VA, 90 ; **globule** *marțiale* (*gloanțe de fier*), WCP, 114. (Cf. lat. *globulus*, it. *globulo*, fr. *globule*.)
globus v. GLOB
globușor v. GLOBULĂ
glonțul pămîntului v. GLOB
GLOTĂ s. (Anat.) RMS, 235. (< fr. *glotte*.)
glucosă v. GLUCOZĂ
GLUCOZĂ s. (Chim.) **glucosă**, PFHM I, 141 ; BBS, 34. (< fr. *glucose*.)
GLUMĂ s. (Bot.) **glume** *sau* **eăsulii de pleavă**, SIN, 8, 20 ; **glume**, BIN, 163 ; BBS, 25. (Cf. lat. *gluma*, fr. *glume*).
GLUTEN s. sg. BRA, 152 ; BCA, 590 ; RMS, 31 ; Agr I, 171 ; BBS, 33. (< fr. *gluten*.)
GLUTINOS adj. *semințele cele* **glutinoase** (**lipicioase deolaltă**), SEC, 121 ; **glutinoz**, FBE, 77r ; **glutinos**, RMS, 31. (Cf. lat. *glutinosus*, fr. *glutineux*.)
glutinoz v. GLUTINOS
GNAIS s. (Geol.) **gnais**, CIN, 349 ; MIN, 233 ; **gneis**, SMR I, 36 ; CEG, 3, 31, 73. (Cf. germ. *Gneis(s)*, fr. *gneiss*.)
gneis v. GNAIS
GOLF s. (Geogr.) **coada mării** (**boazul**), CIL, 16v ; *Amsterdam stă deasupra unui* **boaz** (*sau* **coadă**) *a mării*, CIL, 62r ; **boazul** *persesc* [și în notă marginală :] **sînul** *mării de la Persia*, GIA I, 5r ; **colpul** *sau* **sînul** *cel persicesc* ; **colpuri** *sau* **sînuri**, CISG, 134, 135 ; **colpos**, DC I, 133r ; **colpul** *persiesc*, RIA I, 15v ; **colîul** *este un* **sîn** (*au* **cot** *de apă*) *întrat din mare pintre pămînt*, HOG, 3 ; **colfuri** (*sau* **boazuri**), HOG, 1 ; **limanul** *persiesc*, DC III, 1r ; **sînul** *este o parte a mării încungiurat de pămînt*, GN, 15v ; **sîn**, GF, 23r ; CISG, 123 ; LB, 645 ; PCB, 65 ; MN 1836, 69 ; RIP I, 42 ; LM, 121 ; LMG, 86 ; **sinul** *Mexic*, GG, 35 ; **sin**, LMG, 4 ; **golf**, GF, 169r ; **golfuri** *sau* **boazuri**, GSP I, pf. ; **golfurile** *sau* **sînurile**, CR 1829, 124 ; **sinul** *sau* **golful**, GTS, 24r ; **golf** *sau* **sîn**, EG, 5 ; **golfuri** *sau* **sînuri**, GG, 155 ; **golf** *sau* **cot**, RIP I, 42 ; **sinuri** *sau* **golfuri**, GGV, 20 ; **golf**, NV, 193 ; **golf**, *sin de marea*, StDR, 50. (Cf. tc. *boghaz*, ngr. κόλπος și μπογάζι „strîmtoare", fr. *golfe*, it. *golfo*, germ. *Golf*, lat. *sinus*.)
goliciune v. CAVERNĂ, CAVITATE
gom, **gomi** v. GUMĂ
GONIOMETRIE s. (Mat.) NV, 193 ; StDR, 50 (< fr. *goniométrie*.)
GONIOMETRU s. (Mat.) NV, 193 ; StDR, 50. (< fr. *goniomètre*.)
gonoree v. SCULAMENT

grabă v. VITEZĂ
grabnică schimbare v. ALTERARE
GRAD s. (Geogr., Fiz., Mat.) **spiță** *sau* **trepte**, GN, 8v ; *cu zece* **graduri** *supt paralelia lățimii*, GN, 10r ; **gradurile** *lungimei, care și* **mire** *adecă* **părți** *să zic*, GN, 11r ; **gradile** *căldurii*, GF, 32r ; **grade** *de lățime*, HOG, 5 ; **grade** [de cerc], HEA, 140 ; **măsuri** *sau* **graduri**, RIA I, 15v, 23v ; *provlime ale* **gradului** *dinți*, FAT, 1r ; **graduri** [de cerc], SIF, 102 ; **miră**, CISG, 117 ; **treaptă** *a termometrului*, MVV, 60, 99 ; PMV, 126 ; **graduri**, SIF, 76 ; GSP I, 61 ; AGE, 48v ; PAM, 4 ; SPG, 23 ; PH, 9 ; VA, 181 ; DF III, 6v ; EAM, 82 ; RIP I, 33 ; VH, 5 ; StFE, 7 ; **grade** *sau* **trepte**, AR 1829, 248 ; **grade**, AEG, 131v ; LT, 5v ; LA, 6v ; TGm II, 2r ; GG, 102 ; AsG, 32 ; CG, 20v ; MAR, 39 ; StIN, 16 ; StFE, 103 ; WAM, 85 ; PFM, 488. (Cf. lat. *gradus*, it. *grado*, fr. *grade* și *degré*, ngr. μοῖρα.)
GRADAT adj., adv. *o stea compasuită*, **graduită** *și împărțită*, EGI, 18 ; **gradat, graduat**, NV, 194 ; *a trece într-un chip* **gradat** *la...*, BCA, 410 ; *apoi păsirăm* **gradat** *pînă la*, CA 1857, 56 ; *au păsit acele neamuri* **treptelnicește** *spre desăvîrșire*, MPM, III ; **trepteinicește**, EAM, 79 ; EOI, 339 ; *adăogînd* **treptelnicește** *pe fiecare zi...*, VABA, 26 ; *desvoaltă înaintea privirei noastre d-o manieră dulce și* **graduaiă**, BIF, 15 ; *s-a răcit* **gradue1emente** *pînă la această temperatură*, PFM, 493. (Cf. fr. *graduel* și *graduellement*.)
GRADAȚIE s. **graduație**, GG, 93 ; NV, 193 ; **gradație**, CIN, 343 ; SMA, 221 ; NV, 193 ; PET, 29, 114 ; **gradațiune, gradațione**, RMS, 83 ; **gradațiune**, PFM, 480. (Cf. fr. *gradation* și *graduation*, it. *gradazione*.)
gradatione / **gradațiune** v. GRADAȚIE
gradual / **graduat** v. GRADAT
graduație v. GRADAȚIE
graduelemente / **graduit** v. GRADAT
GRAFIC adj. *artele* **grafice**, VDA, 5 ; *construcții* **grafice**, PET, 3. (< fr. *graphique*.)
GRAFIT s. (Geol.) CIN, 392 ; StIN, 20 ; PFHM I, 41, 42. (Cf. germ. *Graphit*, fr. *graphite*.)
grafometron v. GRAFOMETRU
GRAFOMETRU s. (Mat.) **grafómetron**, WGT, 26r, 88r ; **grafometru**, AEG, 10r ; AsG, 37 ; PEG, 181. (Cf. ngr. γραφόμετρον, fr. *graphomètre*.)
GRAM s. **gramm**, FAE, 58 ; TCC, 17r ; **gram**, IVA, 75 ; BCA, 630 ; PFHM I, 148 ; **grammă**, NV, 194. (< fr. *gramme*.)
gramă v. GRAM
GRAMINEE s., adj. (Bot.) **gramine** (*gramina*), StIN, 39 ; **gramine**, FBE, 82r ; **graminee**, IVA, 19 ; PSE, 318 ; INB 1859. 44 ; BBS, 33, 212 ; **graminii**, BCA, 415. (Cf. lat. *gramen* și *gramineus*, fr. *graminée*.)
GRAN s. [„unitate de măsură pentru greutăți"] **granuri**, SIS, 32 ; AR 1829, 167 ; VD, 118 ; PAB, 12 ; FDA, 155 ; **grane** [pl.], BDZ, 26 ; PH, 7 ; IL 1841, 154 ; FilDA II, 187 ; StFE, 184 ; WAM, 60 ; **gran** (*granum*) *sau* **grăunț** *este cea mai mică măsură la spițeri*, PAM, 24. (Cf. lat. *granum*, germ. *Gran*, fr. *grain*.)
GRANIT s. (Geol.) **granit**, SIN, 30, 33 ; AR 1829, 227 ; AR 1830, 4 ; NV, 194 ; BIN, 41 ; MIN, 233 ; CEG, 13, 27 ; **grănit**, AR 1832, 104. (Cf. germ. *Granit*, fr. *granit*.)
GRANITOID adj. (Geol.) CEG, 33, 90. (< fr. *granitoïde*.)
GRANULOS adj. *de va fi udul gros*, **grunjuros**, AI, 7r ; *părticele* **îngrăunțite** *ori* **globoase** *de ploaie*, GF, 162r ; *țesături* **grăunțoase**, AR 1832, 104 ; *structura metalelor este aci lameloasă, aci* **grăunțoasă**, PFHM I, 216 ; *testură* **grăunțoasă**, CEG, 15 ; [rinichii] *sînt roșii vineți de față și de o materie cărnoasă* **grăunțată**, EOI, 103 ; **granuloase** (*granuleux*), CIN, 360 ; *membrană* **granuloasă**, PAD, 127. (Cf. it. *granuloso*, fr. *granuleux*.)
GRAVITA vb. (Fiz.) *magnetu trage oțelul și acesta* **îngreunează** *asupra lui*, GF, 74v ; *luna* **îngreunează** *spre pămînt și pămîntul spre lună*, GF, 72r ; **gravitează (atrag)** *asupra pămîntului*, CA 1855, 88. (Cf. it. *gravitare*, fr. *graviter*.)
GRAVITATE s. (Fiz.) *centru* de **gravitate**, MPM, 35 ; PEG, 163 ; **gravitate**, NV, 194 ; RMS, 52 ; BIN, 10. (Cf. lat. *gravitas*, fr. *gravité*.) V. și **acuitate, gravitație**
GRAVITAȚIE s. (Fiz.) *de sînt adevărate cite dovedește Nevton la cuvintele lui pentru* **greutatea** *trupurilor*, GN, 41r ; **greutate** *slobodă este acea putință care silește un trup a trage spre chentru pămîntului*, GF, 70r ; **greutatea** *trupurilor este plecarea aceea de carea se silesc dînsele către centrul pămîntului*, SIF, 24 ; *legile* **greutății** (*leges gravitatis*), SVC, 56 ; **greutate**, RIP I, 17 ; StFE, 153 ; **greotatea** *e aceea cucernicie prin carea fiesce părticică sieș lasată caută către țentru pămîntului*, DF I, 8v ; **apăsarea** *este forța ce face de cad corpii pe suprafața pămîntului*, PFM, 1 ; *legea* **gravitației**, AR 1834, 96 ; CA 1844, 40 ; **gravitație**, StDR, 50 ; BMN II, 115 ; CA 1854, 38 ; **gravitațiune**, BMN III, 185 ; **gravităciune**, FGF, 68. (Cf. lat. *gravitas*, fr. *gravitation*, it. *gravitatione*.)
gravitațiune / **gravităciune** v. GRAVITAȚIE
grămădire v. ALUVIUNE
grănit v. GRANIT
grăunț v. GRAN
grăunțat / **grăunțos** v. GRANULOS

GREFĂ s. *altoirea sau* **grefa** *arborilor*, BBS, 35. (< fr. *greffe.*)
greomesor v. BAROMETRU
greutate v. GRAVITAŢIE
greutatea răsuflării v. ASTMĂ
greutate de răsuflare v. DISPNEE
GRIPĂ s. (Med.) **influenţa** *sau* **gripa**, AR 1837, 54; **gripă**, MAR, 144; EPD, 219; RMS, 299; PAV, 60; **grippă**, 58. (Cf. fr. *influenza* şi *grippe*, it. *influenza.*)
groată v. GROTĂ
gros v. CUB
grosuţ v. SEMIFLUID
GROTĂ s. (Geol.) **groată**, EGI, 101; **groate** [pl.], EGI, 40; IL 1841, 284; **grotă (peşteră)**, CA 1855, 48. (< fr. *grotte.*)
grunjuros v. GRANULOS
gum v. GUMĂ
GUMĂ s. **I. gummi** *sau* **eleu**, SIN, 11; **gumi (mierea miţei)** *arabicesc*, MVV, 77; **gumi** *de Arabia*, FDB, 69; **guma (mierea miţei)** *cea arabicească*, BVM, 45; **gumi** *arabicesc*, PH, 8; **gum** *arabicesc*, AR 1831, 455; **gom** *arabic*, PPT, 14; **gumă**, TIV, 168; **gumi** *arabic*, SS, 30; EAM, 155; **gumi** *arabică*, **gomi** *arabică*, PMC II, 179, 184; **gummi**, ICC, 29; BBS, 13; **gumi**, StDR, 52. **II. gumi-elastic**, MN 1836, 74; CD, 51; RMS, 173; BIN, 122; **gumă elastică**, FMK, 99; **gumelastic**, RMS, 129, 245. (Cf. lat. *gummi* şi *gummis*, fr. *gomme arabique, élastique*, it. *gomma arabica, elastica.*)
gumi v. GUMĂ
GUTĂ s. (Med.) **gută** *sau* **damla**, AR 1829, 123; **gută (tambla)**, VD, 61; **gută** (*der Schlag*), VA, 2; **gută**, TVM, pgf. 145; FMK, 52. (Cf. lat. *gutta*, fr. *goutte.*)
gutunar, **guturai** } v. CATAR
GUTURAL adj. (Anat.) CEF, 221; PAD, 79. (< fr. *guttural.*)

H

HALÓ s. (Astr.) Univ 1846, 29; BMN III, 124. (< fr. *halo.*)
HALOID adj. (Chim.) PFMH I, 88, 226. (< fr. *haloïde.*)
HAOS s. **haus**, GF, 195r; **haos**, SIF, 7; POS, 161; GG, 71; EOI, 238; StDR, 295. (Cf. ngr. χάος, lat. *chaos.*)
haracter v. CARACTER
haraeterese v. CARACTERISTIC
haraeterisi v. CARACTERIZA
haracteristie v. CARACTERISTIC
haracteristieă v. CARACTERISTICĂ
haracteriza v. CARACTERIZA
haractir v. CARACTER
haractirisi v. CARACTERIZA
haractiristic v. CARACTERISTIC
haractiristieă, **haractiristicon** } v. CARACTERISTICĂ
HARTĂ s. (Geogr.) **hartas** [şi în notă marginală :] *adecă* **mesăle locurilor**, GN, 5r; *cele mai alese şi mai iscusite* **harta**, GN, 32v; **eărţile** (*au hîrţiile ce să cheamă topografice*), HOG, 180; **eărţile** *gheograficeşti*, GSP, I, pf.; **cartă**, GG, 66; NV, 73, FGF, 7; CEG, 106; **carte** [pl.], GG, 67; **mapă**, MPI, 48, 217; GTS, 23v; **mapa** *sau* **carta**, GG, 66; **mapa** *sau* **harta**, GMNP, 219r; **hartele** *sau* **mapele**, RIP, I, 37; **mappă**, FGF, 7; LMG, 190; **hartă**, GF, 167v; WGT, 60v; CISG, 136; CDA, 4; LA, 6v; TGm II, 7r; AR 1829, 257; POS, 59; GTS, 23v; NV, 196; **harte** [pl.], CISG, 117; CDA, 3; EG, 3; AMG, 3; GPG, 65; RIP I, 37; EOI, 346; BMN II, 100; LMG, 190; **hărţi**, EGI, 1; FGE, 2; StFE, 143. (Cf. ngr. χάρτης, lat. *charta*, it. *carta*, rus. *карта*, fr. *carte*; lat. *mappa*, it. *mappa*, fr. *mappe.*) V. şi **plan**
haus v. HAOS
havuz v. BAZIN
HECTAR s. **hectar**, AR 1831, 194; IVA, 22; **ectar**, CA 1847, 42; BCA, 29, 630; CEG, 52. (< fr. *hectare.*)
HECTICĂ s., adj. (Med.) **hectică**, SIS, 26; PMV, 177; LB, 260; VA, 273; VD, 29; EPD, 335; WAM, 2; **hectícă**, PAM, 25; **ectică**, SAS, 34. (Cf. lat. *hecticus*, germ. *hektisch* şi *Hektik*, fr. *hectique*, ngr. ἐκτικός.)
HECTOGRAM s. **ectogram**, BCA, 15, 630. (< fr. *hectogramme.*)
HECTOLITRU s. **ectolitru**, FAE, 59; BCA, 630; SAP, 62; **ectolitre** [pl.], IVA, 25; **ectolitruri**, PFM, 207; **hectolitre**, IVA, 94. (< fr. *hectolitre.*)
HECTOMETRU s. **ectometru**, FAE, 59; MP, 10; BCA, 629. (< fr. *hectomètre.*)
HELIOSCOP s. **elioscopeo**; **ilioscopion**; **elioscopio**, GF, 27v, 105r; **elioscop**, NV, 156. (Cf. it. *elioscopio*, ngr. ἡλιοσκόπιον, fr. *héliоscope.*)
HELIOSTAT s. (Fiz.) ATI, 19. (< fr. *héliostat.*)
HEMATEMEZĂ s. (Med.) *boala sîngerăturii stomahului*, **ematemesis**, EPD, 269; **ematemesă**, RMS, 256. (Cf. ngr. αἱματέμεσις, fr. *hématémèse.*)
HEMATURIE s. (Med.) **ematurie**, EPD, 273; RMS, 256. (Cf. ngr. αἱματουρία, fr. *hématurie.*)
hemic v. CHIMIC, CHIMIST
hemicese v. CHIMIC
hemie v. CHIMIE
HEMIPLEGIE s. (Med.) **himipleghie**, EPD, 323; **emipligie**, PMC I, 63; **emiplegie**, RMS, 259. (Cf. ngr. ἡμιπληγία, it. *emiplegia*, fr. *hémiplégie.*)
HEMIPTER s., adj. (Zool.) **hemiptere**, SIN, 79; CIN, 192; Agr I, 53; **emiptere**,

CIN, 175; **emiptere** (*hemiptera*), StIN, 119; **imiptere**, StIN, 127. (Cf. lat. *hemiptera*, fr. *hémiptères*, ngr. ἡμιπτερόν.)

hemisfer v. EMISFERĂ

HEMOPTIZIE s. (Med.) **emoptisis**, EPD, 266; **emoftisis**, WCP, 205; **emoptisie**, PMC I, 13; RMS, 257. (Cf. lat. *haemoptysis*, ngr. αἱμόπτυσις, fr. *hémoptysie*.)

HEMORAGIE s. (Med.) **curgere de sînge**, AI, 5v, 12v; TVM, pgf. 512; LB, 157; AR 1830, 240; CA 1851, 107; **emoraghie**, TIV, 128; CIN, 275; SMM, 64; FMK, 101; PMH, 15; PSE, 260; EPD, 262; PMC I, 3, 8; BCI, 136; DDI, 63; **cursoarea sîngelui (emoraghie)**, SMM, 77; **emoragie**, FMK, 106; FDA, 12; RMS, 122, 182; WCP, 203; TMO, 27v; INB 1859, 38; **emorrhaghie**, TMO, 34r; **hemorrhagia**, TCC, 15r. (Cf. lat. *haemorrhagia*, ngr. αἱμορραγία, fr. *hémorragie* şi *hémorrhagie*.)

HEMOROIDAL adj. (Med.) **emoroidal**, KMA, 427; EPD, 275; PMC I, 95; SAS, 22; CA 1862, 19. (< fr. *hémorroïdal*.)

hemoroide v. HEMOROIZI

HEMOROIZI s. pl. **trînji**, AI, 10v; FID, 4v; **trînzi**, CDC, 15v; **hemoroizi** *sau* **emoroide**, LB, 261; **hemoroide**, VA, 217; SMA, 41; **emoroide**, AR 1832, 36; TIV, 50, 129; PMC I, 29; CA 1862, 20; **emoroizi**, RMS, 258. (Cf. lat. *hemorrhoides*, ngr. αἱμορροΐδες, fr. *hémorrhoïdes*.)

HEMOSTATIC adj. (Med.) **emostatic**, TMO, 8r, 24r. (< fr. *hémostatique*.)

HEPATIC adj. **epatic**, KMA, 303, 366; WAM, 61, 70; PAD, 110, 152. (< fr. *hépatique*.)

HEPATITĂ s. (Med.) *şi boala aceasta să numeşte după limba grecească* **ipatitis**, *care rumîneşte putem să o zicem* **ficătire**, MD II, 1r; **epatitis**, EPD, 207; **epatit**, PMC I, 64; **ipatit**, PMC II, 78; **epatită**, ~~RMS,~~ 227, 261. (Cf. ngr. ἡπατίτης, fr. *hépatite*.)

HEPTAGON s. (Mat.) **eptagon**, AEG, 31r; TGm II, 21v; AsG, 114; PEG, 10; CA 1857, 70; **eptagon**, **şăpt-unghiul** *regulat*, CG, 16v. (Cf. lat. *heptagonus*, fr. *heptagone*, germ. *Heptagon*.)

herbivor v. ERBIVOR

hereditate v. EREDITATE

HERMAFRODIT s., adj. **ermafródit** [şi în notă marginală:] *bărbat şi femeie la fire*, GN, 107r; **ermafrodit, -ă**, GF, 312v; CIN, 266; EOI, 343; StDR, 89; MIN, 139; PAD, 195; INB 1859, 44; BBS, 22; *flori* **hermafrodite**, FBE, 85v; *floare* **însurată**, *în care şi fămeia şi bărbătuşul sînt laolată*, HPP, 30. (Cf. ngr. ἑρμαφρόδιτος, lat. *hermaphroditus*, fr. *hermaphrodite*, germ. *Hermaphrodit* şi *hermaphroditisch*.)

hermeticeşte v. ERMETIC

HERNIE s. (Med.) **ernie**, PMC II, 72; RMS, 261; TMO, 8r; **hernie**, WMM, 68. (< fr. *hernie*).

HERPES s. (Med.) **herpes (pecingine)**, WMM, 67. (< fr. *herpès*.)

herson, **hersonis**, **hersonisos**, **hersonisus** } v. PENINSULĂ

herurghie v. CHIRURGIE

heterogen, **heterogheneu** } v. ETEROGEN

HEXAEDRU s., adj. **exaedru**, PGL, 205; StIN, 11; PFHM I, 77; **exaeder**, CIN, 339; **esaedru**, StDR, 90. (Cf. fr. *hexaèdre*, germ. *Hexaeder*.)

HEXAGON s. **exágonon**, WGT, 14v; **eezagon**, LA, 8v; **exagon**, AEG, 31r; TGm, 4v; PGL, 3; AsG, 81, 120; CG, 16v; MP, 79; CD, 28; NV, 150; PEG, 10; StDR, 81. (Cf. ngr. ἑξάγωνον, lat. *hexagonus*, fr. *hexagone*.)

HEXAGONAL adj. **exagonal**, VDA, 9; PGL, 207; PEA, 322; PFHM I, 42; BMN I, 86; INB 1859, 75. (< fr. *hexagonal*.)

HIBRID adj. **ibrid**, BCI, 125; **hybrid**, INB 1859, 154. (< fr. *hybride*.)

HIBRIDARE s. **ibridaţiune**, BCI, 125; INB 1859, 155. (< fr. *hybridation*.)

HIDATIDĂ s. (Zool.) **hidatidă** *vesiculară sau insectă parasită*, BRA, 341. (< fr. *hydatide*.)

HIDRAT s. (Chim.) **idrat**, CIN, 405; **hidrati** [pl], **hydrat**, PFHM I, XX, 15. (Cf. germ. *Hydrat*, fr. *hydrate*.)

HIDRAULIC adj. *legile idrostatiche şi* **idrauliche**, GF, 222r; **idraolic**, IL 1841, 30, 139; CA 1853, 79; **idraulic**, MPM, 48; Prop, 210; CER, 34r; Univ 1846, 53; NV, 199; StFE, 43; StDR, 102; GM 1854, 86; BIN, 40. (Cf. lat. *hydraulicus*, it. *idraulico*, fr. *hydraulique*.)

HIDRAULICĂ s. (Fiz.) **idraulica** *va să zică meşteşugul de a face mâchine de apă*, GF, 222r; **idraulică**, AsL, 64; StDR, 102. (Cf. it. *idraulica*, fr. *hydraulique*.)

HIDROCARBURĂ s. (Chim.) *doi* **carburi de hydrogen**, PFHM I, 186; **carbură de idrogen**, RMS, 140. (< fr. *carbure d'hydrogen*.)

HIDROCEFALIE s. *boala* **hidropicii capului**, **hidroţefalus**, EPD, 414; **idrocefal (idropică de cap)**, PMC I, 157; **idrochefalul (apă la cap)** FDA, 33; **hydrocephalu**, PPC, 205v. (Cf. lat. *hydrocephalus*, ngr. ὑδροκέφαλος, it. *idrocefalo*, fr. *hydrocéphale*.)

HIDROCEL s. (Med.) **hidroţele** [sg.], EPD, 410; **idrocelă**, PMC I, 157; RMS, 279; **hydrocel**, TCC, 29v. (Cf. lat. *hydrocele*, fr. *hydrocèle*, it. *idrocele*.)

HIDRODINAMIC adj. (Fiz.) **idrodinamic**, StDR, 102. (< fr. *hydrodynamique*.)

HIDRODINAMICĂ s. (Fiz.) **idrodinamică**, StDR, 102. (< fr. *hydrodinamique*.)

HIDROFOBIE s. (Med.) **idrofobie**, FDB, 109; AR 1839, 345, PMC I, 103; StDR, 102; RMS, 364; **hidrofobie**, EPD, 310. (Cf. lat. *hydrophobia*, it. *idrofobia*, fr. *hydrophobie*.)

HIDROGEN s. (Chim.) **aerul cel arzători**, SIF, 60; **gaz arzător**, AR 1832, 272; *gazul* **idroghen** *sau* **gaz aprinzător**, AR 1832, 288; **aer aprinzător (hidroghen)**, EAM, 89; **idroghen**, AR 1830, 240; DIR, 102; **idrogheniu**, DIR, 102; **hidrogheniu**, VA, 11; **hidroghen**, AR 1830, 209; **hidrogeniu**, SVC, 35; **idrogen**, IL 1841, 167; AsL, 56; Prop, 202; HMV I, 31; NV, 199; BRA, 30; StDR, 102; FDA, I; BMN I, 47; BIN, 32; **hidrogen**, FBE, 66v; **hydrogen**, PFHM I, 5; PFM, 20; BBS, 13. (Cf. lat. *hydrogenium*, ngr. ὑδρογόνον, germ. *Hydrogen*, fr. *hydrogène*.)

hidrogeniu
hidroghen
hidrogheniu } v. HIDROGEN

HIDROGRAFIC adj. **idrografie**, EGI, 2; GG, 66; RIP I, 37; LMG, 190. (Cf. fr. *hydrographique*, germ. *hydrographisch*.)

HIDROGRAFIE s. (Geogr.) **idrográfie**, CIL, 16r, 122r; GN, 5v; **idrografie**, GF, 221r. (Cf. rus. гидрография, ngr. ὑδρογραφία, it. *idrografia*, fr. *hydrographie*.)

HIDROLOG s. **idrolog**, NV, 199. (< fr. *hydrologue*.)

HIDROLOGIE s. **idrologie** *sau geografie idrostatică*, RIP I, 2; **idrologie**, NV, 199. (Cf. fr. *hydrologie*, germ. *Hydrologie*.)

HIDROMETRIE s. **idrometrie**, NV, 199. (< fr. *hydrométrie*.)

HIDROMETRU s. **idrometru**, RIP I, 49; NV, 199. (< fr. *hydromètre*.)

HIDROPIC adj. (Med.) **idropicos**, AI, 10v; MD II, 21r; PMH, 53; **idropicese**, MD II, 21r; **idropic**, NV, 199. (Cf. ngr. ὑδρωπικός; *idropicese* < ngr. + suf. — *icesc*.)

hidropica capului v. HIDROCEFALIE

hidropica pielii v. ANASARCĂ

hidropica pieptului v. HIDROTORAX

hidropică v. HIDROPIZIE

HIDROPIZIE s. (Med.) **idropică**, AI, 5v, 7r; MD II, 21r; PMV, 184; TIV, 33; MAR, 148; StIN, 44; PMC I, 155; **dropică**, MD I, 21r; SMM, 24; StDR, 76; **idropicírea** *este boală a ficatului*; **idropieíe**, MD II, 22v, 22r; **idropichie**, MD II, 78v; **idrópie**, BVM, 10; **hidropică**, LB, 261; EPD, 406; GM 1854, 78; **îmflătură apătoasă (idropică)**, SS, 28; **idropezie**, AR 1830, 190; **idropisie**, NV, 199; RMS, 244; WCP, 144; **idrops**, WMM, 67. (Cf. lat. *hydropisis* şi *hydrops*, fr. *hydropisie*, ngr. ὑδρώπικας, δρόπικας şi ὑδρωπικία.) V. şi **edem**

HIDROSTATIC adj. (Fiz.) *legile* **idrostatiehe** *şi idrauliche*, GF, 222r; **idrostatic**, AsL, 68; StFE, 56; FDA, 85; **hidrostatic**, PFM, 369. (Cf. it. *idrostatico*, fr. *hydrostatique*, germ. *hydrostatisch*.)

HIDROSTATICĂ s. (Fiz.) *legile* **idrostaticii**, *adecă a* **măsurii apelor**, GN, 41r; **idrostatica** *va să zică învăţătura pentru cumpănirea apii şi a udelilor*, GF, 222r; **apătia** (*hydrostatica*), DF I, 47v; **idrostatică**, IL 1841, 316; NV, 199. (Cf. lat. *hydrostatica*, ngr. ὑδροστατική, it. *idrostatica*, fr. *hydrostatique*.)

HIDROSULFURIC adj. (Chim.) **idrosulfuric**, WAM, 77; **hidrosulfuric**, CEG, 38. (< fr. *hydrosulfurique*.)

HIDROTERAPIE s. **idroterapie**, AR 1843, 117. (< fr. *hydrothérapie*.)

HIDROTORAX s. (Med.) *boala* **hidropicii pieptului, hidrotorax**, EPD, 413; **idrotorac**, PMC I, 155; **idrotoracă**, PMC II, 36; **idropisie la piept** *sau* **idrotoracc**, RMS, 281; **idrotorax** (*apă în piept*), WCP, 96, 211. (Cf. ngr. ὑδροθώραξ, it. *idrotorace*, fr. *hydrothorax*.)

hidroţefalus v. HIDROCEFALIE

hidroţele v. HIDROCEL

higienă v. IGIENĂ

HIGROMETRIC adj. (Fiz.) PFM, 492. (< fr. *hygrométrique*.)

HIGROMETRICITATE s. (Fiz.) **igrometricitate**, BCA, 80. (Cf. it. *igrometricità*, fr. *hygrométricité*.)

HIGROMETRIE s. (Fiz.) PFM, 492. (< fr. *hygrométrie*.)

HIGROMETRU s. (Fiz.) **igrometru**, BCA, 558; BMN III, 136; **higrometru**, PFM, 492; **udometru**, NV, 389; PFM, 499. (Cf. it. *igrometro*, fr. *hygromètre*.)

hil v. CHIL

hilifer v. CHILIFER

hilificaţie v. CHILIFICAŢIE

hilos
hilus } v. CHIL

him v. CHIM

himar v. TORENT

HIMEN s. (Anat.) **pelea fecioriei** (*hymen*), VA, 246; **imen**, KMA, 344; FMIM, 14; PAD, 129. (Cf. lat., fr. *hymen*.)

HIMENOPTER s. (Zool.) **himenoptere**, SIN, 79; CIN, 195; RL, 288; *liliacul... este zburători* **imenópteron**; **imenóptera**, *cu aripile ca pozghiţa*, CISG, 123; **imenoptere**, *cu aripi pieloase*, CIN, 175; **imenoptere** *sau* **pielaripe** (*hymenoptera*), StIN, 119; **pelarepite** (*hymenoptera*), MIN, 111. (Cf. lat. *hymenoptera*, ngr. ὑμενόπτερον, fr. *hyménoptère*.)

himie v. CHIMIC, CHIMIST

himicesc
himiceşte } v. CHIMIC

himie v. CHIMIE

himificaţie v. CHIMIFICAŢIE

himipleghie v. HEMIPLEGIE

himist v. CHIMIST

himus v. CHIM

HIPERBOLĂ s. (Mat.) **iperbol**, PEG, 149; **iperbolă**, OGD, 123, 127. (< fr. *hyperbole.*)
HIPERBOLIC adj. **iperbolic**, BMN II, 120. (< fr. *hyperbolique.*)
HIPERBOLOID s. (Mat.) **iperboloid**, OGD, 116. (< fr. *hyperboloïde.*)
HIPERTROFIE s. (Med.) **ipertrofie**, RMS, 283; CA 1862, 21. (< fr. *hypertrophie.*)
hipocondrie v. IPOHONDRIE
HIPOGASTRIC adj. (Anat.) **ipogastric**, KMA, 389; PAD, 83. (< fr. *hypogastrique.*)
HIPOGASTRU s. (Anat.) *se ivesc dureri în* **ipogastră**, PH, 4; **ipogastru**, PMH, 104; **ipogastriu**, PMC I, 199. (Cf. fr. *hypogastre*, ngr. ὑπογάστριον.)
hipohondrie v. IPOHONDRIE
hipotenuză v. IPOTENUZĂ
hiragră v. CHIRAGRĂ
hiresteit v. SERAT
hirurg v. CHIRURG
hirurghie, **hirurghicese** v. CHIRURGICAL
hirurghie v. CHIRURGIE
hirurgie, **hirurgical**, **hirurgicese** v. CHIRURGICAL
hirurgie v. CHIRURGIE
hirus v. CHIL
hîrlecer v. EXTIRPATOR
hlor, **hloră** v. CLOR
hlorhidric v. CLORHIDRIC
hioridă v. CLORURĂ
hloroform v. CLOROFORM
hlorosă, **hlorosis**, **hloroză** v. CLOROZĂ
hiorur, **hlorură** v. CLORURĂ
holedoc, **holedoh** v. COLEDOC
HOLERĂ s. (Med.) **cholеră**, PMV, 66; IBH, 1; **holeră**, CR 1830, 265; AR 1830, 426; MTF, 27r; RHM, 1; EPD, 259; VH, 1; PMC I, 171; **colеră**, VH, 1; CA 1862, 27. (Cf. lat. *cholera*, ngr. χολέρα, rus. холера, fr. *choléra.*)
holerecese, **holeric** v. COLERIC
homogen v. OMOGEN
homogeneitate v. OMOGENITATE
homoghen v. OMOGEN
horizon, **horizont** v. ORIZONT
horizontal, **horizontalemente**, **horizontaliceşte** v. ORIZONTAL
HOROGRAFIE s. **horográfie**, GN, 4v; HOG, intr.; **horografíe**, GSP I, pf.; **horografie**, RIP I, 2. (Cf. ngr. χωρογραφία, rus. хорография, lat. *chorographia.*)
horoidea v. COROIDĂ
HORTICULTURĂ s. (Agr.) **orticultură**, BCA, 8, 380; BCI, 125. (< fr. *horticulture.*)
hotar v. TERMEN
hotărî v. DEFINI, DETERMINA
hotărîre v. DEFINIŢIE, DETERMINARE
hotărîtor v. CONCRET
hrănitor v. ALIMENTAR, VEGETATIV
hristalin v. CRISTALIN
hrom, **hromium** v. CROM
hronic v. CRONIC
hronometru v. CRONOMETRU
hum v. HUMUS
humă v. HUMUS, MARNĂ
humoare v. UMOARE
HUMUS s. (Geol.) **umus**, CIN, 336; **um**, CER, 93r; **hum**, FilDA I, 13; PSE, 105; LMA, 8; **humă** (*terre végétal, humus*), BIN, 65; **humus**, FBE, 100 v, 106v; BCA, 401; LMA, 5; Agr I, 349. (Cf. lat., fr. *humus*, germ. *Humus.*)

I

ibrid v. HIBRID
ibridaţiune v. HIBRIDARE
icoană v. IMAGINE
ieonomie, **iconomicese** v. ECONOMIC
iconomie v. ECONOMIE
icosaedron v. ICOSAEDRU
ICOSAEDRU s. (Mat.) **icosáedron**, WGT, 126r; **icosaedru**, EGT, 54r, 68r; PGL, 205. (Cf. ngr. εἰκοσάεδρον, lat. *icosahedrum*, germ. *Ikosaeder*, fr. *icosaèdre.*)
ICTER s. (Med.) **gălbinare**, CIF, 131; **gălbinare (icterus)**, VABA, 25; WMM, 67; **gălbenare, icterus**, EPD, 128, 390; **icterus (gălbinare)**, WMM, 72; **icteră**, RMS, 253. (Cf. lat. *icterus*, fr. *ictère.*)
icteră, **ieterus** v. ICTER
idraolic v. HIDRAULIC
idrat v. HIDRAT
idraulic v. HIDRAULIC
idraulică v. HIDRAULICĂ
idrocefal v. HIDROCEFALIE
idrocelă v. HIDROCEL
idrocheſal v. HIDROCEFALIE
idrodinamic v. HIDRODINAMIC
idrodinamică v. HIDRODINAMICĂ
idrofobie v. HIDROFOBIE
idrogen, **idroghen**, **idrogheniu** v. HIDROGEN
idroghios sfera v. GLOB
idrografie v. HIDROGRAFIC

idrografie v. HIDROGRAFIE
idrolog v. HIDROLOG
idrologie v. HIDROLOGIE
idrometrie v. HIDROMETRIE
idrometru v. HIDROMETRU
idropezie v. HIDROPIZIE
idropic v. HIDROPIC
idropică v. HIDROPIZIE
idropică de cap v. HIDROCEFALIE
idropicese v. HIDROPIC

idropichie, **idropieie**, **idropicire** } v. HIDROPIZIE

idropicos v. HIDROPIC

idropie, **idropisie**, **idrops** } v. HIDROPIZIE

idrostatie v. HIDROSTATIC
idrostatică v. HIDROSTATICĂ
idrosulfuric v. HIDROSULFURIC
idroterapie v. HIDROTERAPIE

idrotorac(ă), **idrotorax** } v. HIDROTORAX

ieşire v. EMIGRARE, FLUX
ieşit v. PRODUS, REZULTAT
igheist v. IGIENIST
ighieicese v. IGIENIC
ighieism v. IGIENĂ
ighieist v. IGIENIST
ighieistic v. IGIENIC
ighienă v. IGIENĂ
ighiicese v. IGIENIC
ighiist v. IGIENIST
ighiizm v. IGIENĂ

IGIENĂ s. **ighiizmul** (*adică* **ştiinţa sănătăţii**), MTF, 20r ; **ighieism** *sau* **ştiinţa despre sănătate**, TIV, 155 ; **ighienă**, Prop, 213 ; PMC I, IX ; PMC II, 177 ; **igienă**, MN 1836, 29, 77 ; NV, 200 ; CBV, 2v ; RMS, 1 ; CA 1854, 41 ; **higienă**, PFHM, I, III. (Cf. ngr. ὑγιεινή, germ. *Hygiene*, fr. *hygiène* ; *ighieism* < ngr. ὑγεία + suf. — *ism*.)

IGIENIC adj. *sistima* **ighiicească**, MTF, 9r ; *teoria* **ighieicească** ; *cercările* **ighieiceşti**, TIV, 1, 134 ; *sistemul* **ighieistic**, TIV, 1 ; **igienic**, NV, 200 ; RMS, 70 ; INB 1859, 126. (Cf. ngr. ὑγιεινός, fr. *hygiénique* ; *ighieicesc* < ngr. ὑγεία + suf. — *icesc*.)

IGIENIST s. **ighiist** „(**agiutătoriul sănătăţii**), MTF, 2 ; **ighieist** ; **igheist**, TIV, 1, 169. (< ngr. ὑγεία, „sănătate" + suf. — *ist* ; cf. şi fr. *hygiéniste*.)

IGRASIE s. (Med.) *locuri... unde nu vor fi băltoase şi cu* **igrasie**, HM, 12. (< ngr. ὑγρασία.)

igrometricitate v. HIGROMETRICITATE
igrometru v. HIGROMETRU
ihnografie v. PLAN
iho v. ECOU
ilectrieese v. ELECTRIC
ilectru v. ELECTRICITATE

ILEON s. (Anat.) **maţul creţ** (*ileum*), VA, 62 ; **ileu** ; **ileon**, KMA, 293 ; **ileu**, PAD, 204. (Cf. lat. *ileum*, fr. *iléon* sau *iléum*.)
iler v. RUJEOLĂ
ileu v. ILEON

ILIAC adj. (Anat.) KMA, 13, 67, 238 ; PMC I, 199 ; PAD, 37, 69. (< fr. *iliaque*.)
ilietricese v. ELECTRIC
ilioscopion v. HELIOSCOP
imaghinat v. IMAGINAR

IMAGINA vb. **tipzuiţi-vă** *o apă mare şi* **înghețată**, SIF, 16 ; **închipui**, AsA, 4v ; EGT, 10r ; CG, 24v ; *să se* **chibzuiască** *tot pământul ca un măr*, POS, 60 ; *astronomii au* **întipuit** *sfera artificială*, FGE, 9 ; **eugetîndu-ţi** *doauă cercuri, duse paralel*, StFE, 154 ; **imagina**, NV, 202 ; StDR, 103 ; PFM, 86, 188 ; CA 1861, 40. (Cf. lat. *imaginare* şi *imaginari*, fr. *imaginer*.)

IMAGINAR adj. *cîtimi* **închipuitoare** (**imaghinate**), AsA, 46r ; *rădăcină* **imaginarie** (**închipuită**), AsAl, 49 ; *rădăcină* **imaginarie**, PEA, 125 ; **imaginariu**, PEA, 125 ; StFE, 81 ; StDR, 103 ; PEG, 183 ; **imaginar**, PET, 18, 98. (Cf. lat. *imaginarius*, fr. *imaginaire*.)
imaginariu v. IMAGINAR
imagină v. IMAGINE

IMAGINE s. *poţi să-mi dai cunoştinţă de această lege cu unul au doauă* **închipuiri**, GF, 92r ; **închipuire**, HOG, 173 ; CDA, 76 ; VDA, 8 ; **icoană**, LB, 270 ; VA, 181 ; AsG, 130 ; CIN, 1 ; RIP I, 160 ; VN, 14 ; CA 1851, 5, 15 ; CA 1855, 92 ; CA 1862, 12 ; *chipul obiectului înfăţoşat prin linţi se numeşte* **imagină**, StFE, 70 ; **imagină**, StDR, 103 ; BMN II, 42 ; PEG, 150 ; RL, 65 ; PFM, 437, 460 ; BCI, 7 ; **imagine**, NV, 202 ; **imagine** *curată*, RL, 211. (Cf. lat. *imago*, it. *immagine*, fr. *image*.)

IMATERIAL adj. *zidirile cele fără de trupuri şi* **nematerialnice**, CISG, 50 ; *suflet* **nematerialnic**, NFI, 4 ; **nematerial**, PMC I, 181 ; BCI, 157 ; **immaterial**, NV, 203. (Cf. rus. нематериальный, fr. *immatériel*, lat. *immaterialis*.)
imen v. HIMEN

imenopter, **imenopteron** } v. HIMENOPTER

imflamaţie v. INFLAMAŢIE
imichielion v. SEMICERC
imidiametros v. RAZĂ
imimetal v. SEMIMETAL
imipter v. HEMIPTER

imisferă, **imisferion** } v. EMISFERĂ

imiton, **imitonon** } v. SINUS

IMOBIL adj. **nemişcător**, DF I, 23r ; RL, 283 ; **immobil**, NV, 203 ; **imobil**, **immobil**, CA 1857, 83. (Cf. lat. *immobilis*, fr. *immobile*.)

IMOBILITATE s. **immobilitate**, NV, 203; TCC, 5r. (< fr. *immobilité*.)

IMPENETRABIL adj. **impenetrabil**, BMN III, 162; **nepătrunzibil**, RMS, 66; **nepenetrabil**, PFM, 31. (< fr. *impénétrable*.)

IMPENETRABILITATE s. **impenetrabilitate**, BMN II, 4; BIN, 10; **nepenitrabilitate**, PFM, 23. (< fr. *impénétrabilité*.)

IMPERCEPTIBIL adj. *aurul intru așa de mici și de* **neprecepute** *părți se desparte*, SIF, 3; **imperceptibil**, RL, 371; **nepercep-tibil**, PFM, 18. (Cf. lat. *imperceptibilis*, fr. *imperceptible*.)

IMPERFECT adj. **neperfect**, SVC, 35; PFM, 131; **imperfect**, NV, 204; BIN, 4, 134. (Cf. lat. *imperfectus*, fr. *imparfait*.)

imperfecție v. IMPERFECȚIUNE

IMPERFECȚIUNE s. **imperfecție**, NV, 204; WAM, 53; **imperfecțiune**, PFM, 466. (< fr. *imperfection*.)

imperie v. REGN

IMPERMEABIL s. **nepermeabil**, BRA, 69; **impermeabil**, BIN, 64; NV, 205. (< fr. *imperméable*.)

IMPERMEABILITATE s. **nepătrunzime**, StFE, 5; **impermeabilitate**, NV, 25. (Cf. fr. *imperméabilité*.)

implastru v. EMPLASTRU

IMPONDERABIL adj. **nemăsurarnice** (*imponderabilia*), VA, 142; **imponderabil**, StFE, 97; BMN II, 7; **imponderabil**, NV, 205; BMN III, 117; SAS, 16; BIN, 11; BBS, 3; **neponderabil**, PFM, 4, 14, 41. (Cf. lat. *imponderabilis*, fr. *impondérable*.)

IMUNITATE s. **imunitate** (*scutire asupra*), HMV II, 274. (Cf. lat. *immunitas*, fr. *immunité*.)

INACTIV adj. **neactiv**, HMV I, 7, 35; **inactiv**, NV, 208. (Cf. fr. *inactif*.)

INALTERABIL adj. **inalterabil**, NV, 208; **nealterabil**, NV, 276; PFHM I, 28; PFM, 142. (< fr. *inaltérable*.)

INCANDESCENT adj. PFHM I, 70, 174; PFM, 422; CEG, 48. (< fr. *incandescent*.)

INCANDESCENȚĂ s. PFHM I, 198. (< fr. *incandescence*.)

închinăciune v. ÎNCLINAȚIE

INCISIV adj. *dinții cei* **tăioși**, KMA, 115; *dinți* **tăioși**, PAD, 18; *dinți* **tăietori (incisivi)**, MIN, 14; *dinți* **incisivi (tăietori)**, BIN, 281; *dinți* **incizivi**, INB 1859, 157. (Cf. lat. *incisivus*, fr. *incisif*.)

incizIv v. INCISIV

înclinare v. ÎNCLINAȚIE

inclinat v. ÎNCLINAT

inclinație } v. ÎNCLINAȚIE
inclinațiune }

INCOLOR adj. *aerul este* **fără color**, AR 1832, 271; **fără color**, CIN, 343; *gaz...* **necolor**, PFHM I, 1, 5. (Cf. fr. *incolore*, germ. *farblos*.)

incomăsurabil v. INCOMENSURABIL

INCOMENSURABIL adj. **incomăsurabil**, PGL, 86; **incomensurabil, incomenzurabil**, AsG, 14, 16; **incomensurabil**, AsAl, 79; PEA, 162; PAR, 116; **necomensurabil**, PEG, 43; SAP, 145; **necommăsurabil**, PAR, 132; **necommensurabil**, OGD, 34; **nemensurabil**, BMN II, 135. (Cf. lat. *incommensurabilis*, fr. *incommensurable*.)

incomenzurabil v. INCOMENSURABIL

incomplect v. INCOMPLET

INCOMPLET adj. *rădăcină din cvadrat* **nesăvîrșit** *a trage aritmiticește*, FAT, 216 r; **necomplet**, CIN, 186; SFM I, 32; StIN, 122; LM, 81; **necomplect**, RMS, 81; ATI, pf.; RL, 53; **incomplect**, NV, 210; **incomplet**, BMN I, 90; **încomplet**, PAD, 203. (Cf. lat. *incompletus*, fr. *incomplet*.) V. și **complet**

INCOMPLEX adj. [număr] **incomplex**, GAA, 6r; AsM, 2; AsAl, 31; PEA, 7, 20; **necomplex**, AsM, 2; AsAl, 4. (Cf. lat. *incomplexus*, fr. *incomplexe*.)

INCURABIL adj. **nevindecăcios**, PMV, 158; PMC I, 11; **nevindecabil**, HMV, I, 4; CA 1853, 54; CA 1855, 37; **nevindicabil**, PMC I, 23; **neeurabil**, HMV I, 20; VN, 7; CA 1855, 143; CA 1862, 59; [boală] **neeurablă**, RMS, 77; **incurabil**, CD, 10; AR 1844, 72; NV, 213; StDR, 111; WQP, 15; CA 1857, 53; WMM, 12. (Cf. lat. *incurabilis*, fr. *incurable*.)

incurgere v. INFLUENȚĂ

INDEFINIT adj. **indifinit**, GG, XI; **indefinit**, AsG, 60, 309; NV, 214; **îndefinit**, AsG, 60; PFM, 404; **nedefinit**, GG, 5; PEG, 175; OGD, 317. (Cf. lat. *indefinitus*, fr. *indéfini*.)

INDIGEN adj. MAR, 16; AR 1843, 173; NV, 215; BCA, 417; BRA, 122; StDR, 109; BIN, 204. (< fr. *indigène*.)

INDIGESTIE s. (Med.) **nemistuire**, TIV, 43; **nemistuire (indigestie)**, PMC I, 32; **indigestie (nemistuire)**, HMV II, 214; CA 1854, 42; **indigestie, nedigestie**, NV, 215, 279; **indighestiune**, BCI, 3. (Cf. lat. *indigestio*, fr. *indigestion*.)

indighestiune v. INDIGESTIE

indisposiție v. INDISPOZIȚIE

INDISPOZIȚIE s. (Med.) **indispoziție**, PMC I, 9; **nedisposițiune**; **nedispoziținne**, RMS, 56, 197; **indisposiție**, NV, 216. (Cf. fr. *indisposition*.)

INDUCȚIE s. (Fiz.) *electrizare prin* **înducere**, StFE, 117; **inducție**, NV, 217; PFHM I, XXX; RL, 385; **inducțiune**, PFM, 336. (Cf. lat. *inductio*, fr. *induction*.)

inducțiune v. INDUCȚIE

INDURAȚIE s. (Med.) **împietrire** *de ptntece*, AI, 5r; **întăriturile** *ficatului* (*indurationes haepatis*); **întăriturl** *la măruntăi* (*indurationes viscerum*), PAM, 21, 31; **întăriturile** *ptntecelui*, POS, 207; **indurațiune**, RMS,

227 ; **induraţie**, WCP, 287 ; **îndurăţie**, WCP, 98 ; WMM, 68. (Cf. lat. *induratio*, fr. *induration.*)

induraţiune v. INDURAŢIE

inecţie v. INJECŢIE

inecual } v. INEGAL
ineeval }

INEGAL adj. *două numere* **neatoemate**, HEA, 42 ; **neasemenea**, SIF, 8 ; **nepotrivit**, GG, 93 ; PGL, 25, 55 ; **ineeval**, AsG, 43 ; AsAl, 19 ; **neegal**, StFE, 13 ; PFHM I, 26 ; PFM, 48 ; **neecual**, PEG, 22 ; **inegal**, NV, 218 ; RL, 96 ; CEF, 99 ; CA 1861, 20 ; **inecual**, PFM, 456, 482. (Cf. lat. *inaequalis*, fr. *inégal.*) V. şi **egal**

INEGALITATE s. FBE, 86v ; RL, 70 ; CEF, 114. (< fr. *inégalité.*)

inel cărnos v. SFINCTER

inersie v. INERŢIE

INERT adj. IL 1841, 339 ; IVA, 7 ; NV 218 ; PFHM I, V ; PFM, 2. (< fr. *inerte.*)

inertare v. INERŢIE

INERŢIE s. (Fiz.) *puterea aceasta de a-şi ţinea odihna în trupurile cele însufleţite se numeşte lenevire, iar în trupurile cele neînsufleţite se zice* **trîndăvire**, SIF, 15 ; **trîndăvirea** *trupului e neputinţa strămutării păcii, mişcării şi căii prin sine însuş*, DF I, 6v ; **inersie**, FMK, 168 ; **inerţie**, NV, 218 ; StFE, 12, 31, 153 ; StDR, 110 ; BIN, 10 ; PFM, 2 ; **înertate (lenevie)**, BMN I, 50 ; **inertare**, BMN II, 108. (Cf. lat. *inertia*, fr. *inertie.*)

INEXACT adj. **neeczact**, AsM II, 178 ; **neesaet**, PFHM I, XX ; **neexact**, PFHM I, 61. (Cf. fr. *inexact.*)

INFECTA vb. **zmredui**, MD II, 188v, 199r ; PC, 9 ; POS, 237 ; *materiile* **smreduite** *cu miasma ciumei*, AR 1829, 163 ; *că să va* **smredui** *de veninul vărsatului*, TIV, 140 ; **smredui**, EPD, 160 ; **infecta**, FMK, 104 ; NV, 220 ; WCP, 17, 26. (Cf. fr. *infecter.*) V. şi **contamina**

INFECŢIE s. (Med.) *după starea atmosferii se face şi* **smreduirea** *mai puternică sau mai slabă*, AR 1829, 11 ; **smreduire**, TIV, 13 ; **zmreduire**, MD II, 182r ; MTF, 29v ; **infecţie**, NV, 220 ; TCC, 28r ; **infecţii (molipsiri)**, FDA, 22 ; **infecţie, înfepeiune**, StDR, 118 ; **infecţiune**, RMS, 123. (Cf. lat. *infectio*, fr. *infection*, germ. *Infektion.*) V. şi **contagiune**

INFECŢIOS adj. *boală* **smreduitoare**, DC I, 45r ; *un loc* **infeetos**, *umplut de esalaţiuni pestilenţiale*, BMN II, 133 ; *aburi* **infeetoşi** *de ctini morţi*, BCI, 179. (Cf. fr. *infectieux.*) V. şi **contagios**

infectos v. INFECŢIOS

infecţiune v. INFECŢIE

infermerie v. INFIRMERIE

INFILTRAŢIE s. **infiltraţie**, AR 1832, 104 ; Agr I, 282 ; **infiltraţiune**, RMS, 325. (< fr. *infiltration.*)

infiltraţiune v. INFILTRAŢIE

INFINIT adj. [atmosfera] *are a sale margini şi hotară, unde întru urmare nu este* **nesăvîrşită**, GF, 135v ; *număr* **nesăvîrşit** [de stele], GF, 127v ; **nesîrşit**, AEG, 66 r ; MAA, 3 ; **nehotărît (infinit)**, LT, 13r ; *cercul fiind un poligon regulat compus dintr-un* **nemărginit** *număr de laturi*, EGT, 57v ; **nemărginit**, AsG, 14, 304 ; PGL, 71 ; DF I, 3r ; PAR, 9 ; PEG, 6 ; OGD, 10, 138 ; SAP, 8 ; **infinit**, SVC, 57 ; NV, 220 ; StDR, 118 ; SAP, 205 ; BMN II, 127 ; CEF, 154 ; BCI, 40 ; BIN, 1, 242. (Cf. lat. *infinitus*, fr. *infini.*)

INFINITEZIMAL adj. *consideraţii* **infinitezimale (nemărginit mici)**, OGD, 108. (< fr. *infinitésimal.*)

INFIRM adj. NV, 221 ; RL, 158 ; BCI, 109. (< fr. *infirme.*)

infirmărie v. INFIRMERIE

INFIRMERIE s. (Med.) **infirmăria (bolniţa)**, CD, 19 ; **infermerie**, CA 1856, 71. (< fr. *infirmerie.*)

INFIRMIER s. FMK, 3, 21. (< fr. *infirmier.*)

INFIRMITATE s. NV, 221. (< fr. *infirmité.*)

INFLAMA vb. (Med., Chim.) **înfoca**, SIS, 10 ; **inflama**, SVC, 35 ; SS, 8 ; PMC I, 34, 168 ; PFHM I, 182 ; WCP, 119 ; **inflama**, BMN II, 123 ; **înflamma**, FGF, 67. (Cf. lat. *inflammare*, fr. *enflammer.*)

INFLAMABIL adj. *suptstări* **aprinzătoare**, GF, 191v ; *o dospire de aceste pucioase* **aprinzătoare** *cu înăcrimile silitroasè*, GF, 157r ; *substanţe* **aprinzătoare (inflamabile)**, BIN, 58 ; *materii* **arzătoare**, CISG, 141 ; *materii* **aprinzătoare** *şi* **arzătoare**, POS, 58 ; *materii* **arzitoare**, AR 1833, 144 ; *mineralile* **arzătoare** (*inflammabilia*), MIN, 219 ; **inflamabil**, NV, 221 ; BMN II, 186, 212. (Cf. lat. *inflammabilis*, it. *infiammabile*, fr. *inflammable.*)

INFLAMABILITATE s. NV, 221 ; PFHM I, 256. (Cf. fr. *inflammabilité.*)

INFLAMATOR adj. (Med.) *angina* **înflămătorie** *sau* **apriusă**, FDB, 82 ; **inflămător**, SMA, 101 ; **inflamator**, CIN, 390 ; SMA, 138 ; PMC I, 93 ; **inflamatoriu**, WAM, 99, 167. (Cf. lat. *inflammatorius*, fr. *inflammatoire.*)

inflamatoriu v. INFLAMATOR

inflamaţia beşicii udului v. CISTITĂ

inflamaţia maţelor v. ENTERITĂ

inflamaţia stomahului v. GASTRITĂ

INFLAMAŢIE s. (Med.) **înfocare**, SIS, 13 ; AR 1830, 433 ; **înflămaţie (aprindere, obrintitură)**, FDB, 57 ; **inflamaţie**, AR 1829, 83 ; TIV, 57 ; CIN, 207 ; AR, 1837, 387 ; SMA, 13 ; IL 1840, 18 ; MAR, 41 ; FMK, 130 ; HBV, 2 ; PMH, 15 ; NV, 221 ; PMC I, 35, 107 ; CA 1856, 99 ; CA 1858, 40 ; DDI, 1 ; **înflamaţie**, AR 1832, 52 ; StIN, 108 ; SS, 11 ; **înflamaţie**, AR 1835, 91 ;

SS, 11 ; IL 1840, 70 ; StDR, 118 ; **imflamaţie**, CIN, 146 ; SS, 20 ; VABA, 23 ; FMIM, 100 ; LMA, 145 ; WCP, 59 ; **inflămăciune**, StDR, 118 ; **înflamaciune**, LMB, 85 ; **inflamaţiune (flogosis)**, BCI, 79, 146 ; **aprinzeală**, POS, 195, 231 ; **aprindere**, TVM, pgf. 114, 370 ; HMV II, 74 ; PMC I, 10 ; VN, 127 ; **flogosis**, CIF, 88 ; AR 1830, 190, 240 ; DIR, 103 ; SMM, 48, 103 ; EPD, 193 ; **flogoze (aprinderi)**, HMV II, 104. (Cf. lat. *inflammatio*, fr. *inflammation* şi *phlogose*, ngr. φλόγωσις.)

inflamaţie de urechi v. OTITĂ

inflamaţiune v. INFLAMAŢIE

inflămător v. INFLAMATOR

INFLUENŢĂ s. **influxul** *lunei în pămînt nu are vreun fundămînt în esperienţie*, SIF, 138 ; *luna stăpîneşte un mare* **influx (incurgere)** *în pămîntul nostru*, SVC, 6 ; **influinţă**, CR 1829, 39 ; PAg, 3 ; RIP I, 3 ; HMV I, 6 ; VN, VI ; NV, 221 ; BMN II, 147 ; BIN, 11 ; RL, 129, 329 ; CEG, 45 ; BBS, 11, 65 ; **înfluinţă**, FMIL 1847, 130 ; **influenţă**, GG, 3 ; VDA, 5 ; TIV, 153 ; AR 1837, 57 ; MAR, 3 ; HBV, 59 ; PAg, 3 ; VABA, 13 ; KPH, 4 ; BMN I, 52 ; RL, 105, 251 ; PFM, 13 ; **înfluenţă**, GG, 148 ; **influenţie**, CIN, 401 ; FBE, 65v, 125v ; IVA, 3 ; StDR, 118 ; CA 1853, 65 ; CA 1855, 30 ; PFM, 410 ; **înrîurire**, AR 1831, 468 ; CIN, 9 ; SMA, 162 ; IL 1840, 30, 87 ; StIN, 3 ; FBE, 101v ; CA 1847, 40 ; StFE, 84 ; RL, 23, 53 ; **înrîuinţă**, FMIL 1847, 130. (Cf. lat. *influxus* şi *influentia*, fr. *influence*.) V. şi **gripă**

influenţie, **influinţă**, **influx** } v. INFLUENŢĂ

infus, **infusie**, **infusiune** } v. INFUZIE

infusor v. INFUZOR

INFUZIE s. (Med.) **infus**, FDB, 52, 122 ; SS, 24 ; **infuzie**, FMK, 8, 63 ; PMC I, 53 ; **infusie**, NV, 222 ; **infusiune**, RMS, 149, 375 ; WCP, 67 ; WMM, 35 ; **infuziu**, INB 1859, 165. (Cf. lat. *infusus* şi *infusio*, fr. *infusion*.)

infuziu v. INFUZIE

INFUZOR s. (Zool.) **înfuzorii**, SIN, 83 ; **infuzorii**, StIN, 68 ; StFE, 7 ; INB 1859, 62 ; **infuzorie** [pl.], AR 1837, 210 ; CA 1853, 23 ; MIN, 127 ; **infusorii**, CIN, 13 ; HMV I, 70 ; Univ 1846, 38, 109, INB 1859, 94. (Cf. lat. *infusorius*, fr. *infusoire*.)

INGHINAL adj. (Anat.) **inghiuinal**, KMA, 331, 443 ; **inguinal**, TCC, 29r, 44v ; PAD, 83, 174. (< fr. *inguinal*.)

inghiuinal v. INGHINAL

INGREDIENT s. *să amestecă cu alte deosăbite* **îngredienţii**, AR 1829, 176 ; **ingredienţii**, Prop, 256 ; PSE, 149 ; PMC II, 4 ; LMB, 158 ; **ingredienţe**, IL 1841, 68 ; HMV II, 266 ; CPH, 50 ; LMA, 5 ; **ingrediente**, Prop, 257 ; **ingredient**, NV, 223 ; RMS, 163. (Cf. lat. *ingrediens*, germ. *Ingredienz*, fr. *ingrédient*.)

inguinal v. INGHINAL

INHALAŢIE s. **inhalaţie**, **inalaţie**, TMO, 5r, 7v ; **inalaţiune (insuflare)**, INB 1859, 170. (< fr. *inhalation*.)

inhalaţiune v. INHALAŢIE

inima (eea) rea v. DISENTERIE

inimat v. CORDIFORM

inimă v. CORD

INJECTA vb. PMH, 107 ; NV, 224 ; WCP, 92. (< fr. *injecter*.)

INJECŢIE s. (Med.) **injecţie**, SS, 17, 21 ; **injecţie**, FMK, 79 ; PMH, 104 ; NV, 224 ; RMS, 72 ; TMO, 282v ; WCP, 93 ; WMM, 40 ; TCC, 16r ; **injecţiune**, RMS, 163 ; WCP, 92 ; **inecţie**, CBV, 20r. (Cf. lat. *injectio*, fr. *injection*.)

injecţiune v. INJECŢIE

INOCULA vb. (Med.) **inocula** ; **înocula**, HMV II, 78. (Cf. lat. *inoculare*, fr. *inoculer*.)

INOCULARE s. (Med., Agr.) **înoculaţie**, SEC, 132 ; FDB, 59 ; **inoculaţie**, HMV II, 78 ; BCA, 269 ; StDR, 112 ; RMS, 364 ; PPC, 23v. (Cf. lat. *inoculatio*, fr. *inoculation*.)

inoculaţie v. INOCULARE

INODOR adj. **inodor**, NV, 224 ; **nemirositor**, PFHM I, 1. (Cf. fr. *inodore*.)

inorganic v. ANORGANIC

insect v. INSECTĂ

INSECTĂ s. (Zool.) **insect**, SV, 7 ; **însecte**, SIF, 91 ; SIN, 47, 77 ; **inseeturi**, OCE, 130 ; TCA, 180 ; VA, 197 ; DF I, 6r ; **insecte**, LPT, 51 ; AR 1829, 195 ; GG, 114, 187 ; CIN, 12, 173 ; PCU, 22 ; CER, 154r ; FGE, 88 ; StIN, 66, 118 ; FilDA II, 76 ; MIN, 7 ; BIN, 225, 401 ; BBS, 237 ; **insecţi**, Agr I, 51 ; **insect**, AR 1831, 244 ; CIN, 193 ; HMV I, 39, 69, 71 ; BMN I, 38 ; CA 1853, 27 ; MIN, 98 ; PFM, 32 ; CA 1862, 50 ; **insectă**, MN 1836, 75 ; NV, 225 ; PMC I, 116 ; StDR, 112 ; **însept** ; **însepte**, RIP, 89, 96. (Cf. lat. *insectum*, germ. *Insekt*, fr. *insecte*.)

INSECTIVOR adj., s. CIN, 31 ; StIN, 79 ; NV, 225 ; BMN II, 227 ; BIN, 251. (Cf. lat. *insectivorus*, fr. *insectivore*.)

INSIPID adj. NV, 226 ; PFHM I, 1, 154 ; WAM, 67. (< fr. *insipide*.)

INSOLAŢIE s. **insolaţie**, SMA, 89 ; PFHM I, 40 ; **insolaţiune**, RMS, 226. (Cf. lat. *insolatio*, fr. *insolation*.)

insolaţiune v. INSOLAŢIE

insolă v. INSULĂ

INSOLUBIL adj. (Chim.) **insolubil**, NV, 226 ; Agr I, 156 ; **nesolubil**, NV, 282 ; PFHM I, 26, 31. (< fr. *insoluble*.)

INSOLUBILITATE s. NV, 226 ; **nesolubilitate**, NV, 282 ; RMS, 238 ; PFHM I, 63, 79. (< fr. *insolubilité*.)

INSOMNIE s. (Med.) **nedormire**, MAR, 115 ; **insomnie (nedormire)**, AR 1844, 55 ; **insomnie**, NV, 226 ; WAM, 135 ; CA 1854, 82 ; WCP, 58 ; **nesomnie**, RMS, 104, 196, 324. (Cf. lat. *insomnia*, fr. *insomnie*.)

INSPIRA vb. (Fiziol.) BCI, 61 ; BBS, 1, 12. (< fr. *inspirer*.)

inspirare v. INSPIRAŢIE

INSPIRAŢIE s. (Fiziol.) **însuflare** (*inspiratio*) ; **însuflare (tragerea aerului)**, VA, 101, 104 ; **însuflare (răsuflare)**, INB 1859, 170 ; **însuflaţie**, FMK, 117 ; **insuflaţie**, PFHM I, 174 ; **inspireciune**, LMB, 100 ; **inspiraţiune**, BBS, 12 ; **inspirare**, BCI, 61 ; **inspiraţie**, PAD, 117. (Cf. lat. *inspiratio*, fr. *inspiration*.)

inspiraţiune v. INSPIRAŢIE

INSTINCT s. *prin acest* (*inştinctum*) **îndreptari** *povăţuindu-să* ; **boldul** *cel firesc*, PMV, 38, 46 ; **instinctul** *sau* **boldul** *sexual*, VA, 163 ; *animalele au numai* **instinct** *sau* **motive a naturei**, CIN, 10 ; **instinct (pleeare fireaseă)**, AR 1839, 55 ; **instinct (bold)**, HMV I, 175 ; MIN, 6, 98 ; **instinct**, AR 1832, 84, 88 ; TIV, 27 ; MAR, 92 ; IL 1841, 98 ; StIN, 65 ; NV, 227 ; BRA, 34 ; StDR, 113 ; **inştinct**, EOI, XLIV ; **instinct**, RL, 225 ; **instincturi**, SMA, 11, 165 ; **instinete**, BMN I, 30 ; BIN, 8, 229. (Cf. lat. *instinctus*, germ. *Instinkt*, fr. *instinct*.)

INSTINCTIV adj. NV, 227 ; BMN I, 60, 67 ; BIN, 229 ; CA 1862, 49. (< fr. *instinctif*.)

INSTRUMENT s. *piatră pe care au netezit-o cu* **ergalii** *de fier*, DC I, 46r ; *acele puţine şi proaste* **ergalii** *ce le metahirisesc meşterii la lucrare*, DC IV, 92v ; **ergaliile** *gheometriceşti*, LT, 63r ; [**punctul**] *numai cu gîndul să poate închipui, iară cu* **ergalie** *nu să poate face*, TGm, 1r ; **ergalie**, TGm II, 5v, 12r ; *areometreo este un* **meşteşug** *care slujeşte a măsura greutăţile ... udelilor*, GF, 30r ; **strument**, WGT, 64r, 183r ; **instrument**, AEG, 10r ; RIPB, 9 ; StDR, 113 ; **instrumenturi**, EGT, 6r, 25v ; VA, 49 ; AR 1829, 258 ; AR 1832, 236 ; CDV, 10 ; GG, 9 ; CD, 6 ; **inştrumenturi**, SPG, 3, 15 ; **instrumente**, AR 1829, 7 ; MN 1836, 40 ; SS, 12 ; CIN, 360 ; MP, III ; CD, 22 ; FBE, 65v ; IVA, 2 ; StIN, 23 ; CER, 126r ; IFM, 8 ; PFM, 4 ; LG, 69 ; **instrumenţi**, PFM, 412 ; **înstrumînt** ; **înstruminte**, RIP I, 36, 6. (Cf. ngr. ἐργαλεῖον, it. *strumento*, lat. *instrumentum*, germ. *Instrument*, fr. *instrument*.)

insuflare v. INHALAŢIE

insuflaţie v. INSPIRAŢIE

INSULĂ s. (Geogr.) **ostrov**, PAC, 57v, 58r ; CIL, 122r ; GN, 15r ; DC I, 1r ; GF, 168r ; HOG, 2, 20 ; GIA I, 8v ; SIN, 15 ; CDA, 12, 14 ; POS, 58 ; **nisus** *sau* **ostroave**, GN, 14v ; **ostrovul** *sau* **insola**, GSP I, pf. ; **insolă**, GSP I, 20 ; FD I, 19 ; Univ 1845, 46 ; **inzurile** *Canariceşti*, CDA, 27 ; **inzulă**, PCB, 66 ; CR 1829, 123 ; AR 1829, 228 ; **înzulile (ostroavele)**, CR 1829, 12 ; **inzuréle (ostrovaşe)**, AR 1830, 22 ; **insulă**, LPT, 76, PCB, 83 ; AR 1829, 16 ; EGI, 39 ; EG ,4 ; GG, 122 ; CIN, 17 ; GPG, 4 ; RIP I, 39 ; NV, 227 ; StDR, 114 ; BMN II, 35 ; FGF, 39 ; LG, 65. (Cf. ngr. νῆσος, lat. *insula*, it .*isola*, germ. *Insel*.)

inştinct v. INSTINCT

inştrument v. INSTRUMENT

INTENSITATE s. **inteţitate**, MPM, 32 ; **inteţitate**, PFHM I, 8, 71, 230 ; PFM, 25, 40 ; **intensitate**, Prop, 259 ; FDA, 6 ; RL, 370, 386 ; PFM, 246, 304, 320 ; CEG, 94. (< fr. *intensité*.)

INTENSIV adj. **intensiv**, HMV I, 27, 52 ; SAS, 28 ; **întensiv**, BCI, 161. (< fr. *intensif*.)

INTERCOSTAL adj. (Anat.) *muşchi* **întrecostoşi** ; *spaţ* **intrecostal**, KMA, 208, 435 ; **intercostal**, PAD, 54, 174 ; AAD, 25. (< fr. *intercostal*.)

intermitencie v. INTERMITENŢĂ

INTERMITENT adj. *friguri* **în răstimpuri (întermitente)**, PMC II, 143 ; **intermitent**, NV, 230 ; PFM, 105, 383 ; CA 1862, 24. (< fr. *intermittent*.)

INTERMITENŢĂ s. **intermitinţă**, RMS, 142, 269 ; **intermiteneiile**, PFM, 383. (< fr. *intermittence*.)

intermitinţă v. INTERMITENŢĂ

INTERN adj. PGL, 38 ; CIN, 464 ; MPB, 12 ; CD, 76 ; FMK, 12 ; NV, 230 ; WAM, 76 ; LM, 234 ; WCP, 65. (< fr. *interne*.)

INTERSECŢIE s. **interseeţie**, EGT, 67v ; VDA, 7, 8, 14 ; PGL, 14, 36 ; AsG, 23, 93 ; NV, 230 ; PEG, 37, 114 ; OGD, 10, 12 ; **interseeţiune**, PFM, 438. (Cf. lat. *intersectio*, fr. *intersection*.)

interseeţiune v. INTERSECŢIE

INTERVAL s. **răspás**, LB, 585 ; **interval**, MP, 26 ; FMK, 3 ; NV, 230 ; PEG, 155 ; StDR, 115 ; BMN II, 24 ; BBS, 211 ; **intervală**, AsM II, 169. (Cf. lat. *intervallum*, fr. *intervalle*.)

intervală v. INTERVAL

INTESTIN s. (Anat.) CIN, 7 ; IL 1841, 175 ; KMA, 7, 212 ; NV, 2, 231 ; BIN, 233 ; INB 1859, 64. (Cf. lat. *intestinum*, fr. *intestin*.)

INTESTINAL adj. [**viermii**] **cei de maţe**, SIN, 82 ; **intestinal**, NV, 231 ; RMS, 74, 75 ; PFHM I, 104 ; WAM, 80, 132 ; PAD, 202. (Cf. lat. *intestinalis*, fr. *intestinal*.)

inteţitate s. INTENSITATE

intrecostal v. INTERCOSTAL

INUNDA vb. **inunda**, NV, 232 ; StDR, 117 ; **înunda**, CA 1859, 67. (Cf. lat. *inundare*, fr. *inonder*.)

INUNDAŢIE s. **inecăciune**, BRA, 182 ; Agr I, 282 ; **inundăciune**, BCA, 99 ; **înundaţie**, StDR, 117 ; **inundaţie**, NV, 232 ; WAM, 105, RL, 100. (Cf. fr. *inondation*, lat. *inundatio*.)

inundăciune v. INUNDAŢIE

INVARIABIL adj. **invariabil**, CG, 226r ; NV, 232 ; StDR, 107 ; BCI, 64 ; PFM, 484, 485 ; **nevariabil**, RMS, 64 ; PFHM I, 66, 79 ; PFM, 155. (Cf. fr. *invariable*.)

INVENTA vb. NV, 232 ; StDR, 107 ; BMN I, 29 ; WAM, 165 ; RL, 427 ; WCP, 217 ; PFM, 474 ; CA 1861, 2, 155. (< fr. *inventer.*) V. și **descoperi**

INVENȚIE s. **invenție**, LB, 323 ; AR 1832, 126 ; **invenție (aflare)**, IL 1840, 35 ; AR 1833, 142 ; **invenție**, CD, 30 ; NV, 233 ; StDR, 107 ; WAM, 109 ; GM 1854, 3 ; RL, 328 ; BIN, 20 ; CA 1856, 4, 64 ; CA 1859, 52, 73 ; **invențiune**, BMN III, 64, 158 ; CEF, 95 ; BCI, 30 ; INB 1859, 30. (Cf. lat. *inventio*, fr. *invention.*) V. și **deseoperire**

invențiune v. INVENȚIE

INVERS adj. *se vor așeza într-un rînd* **întors**, PGL, 197 ; **invers**, AsM, 125 ; AsG, 245 ; NV, 233 ; StDR, 107 ; PET, 72 ; SAP, 167 ; PFHM I, 109. (Cf. lat. *inversus*, fr. *inverse.*) V. și **raport**, **regulă** (de trei)

invertebrat v. NEVERTEBRAT

inzulă, **inzură** } v. INSULĂ

ipatit, **ipatitis** } v. HEPATITĂ

iperbol, **iperbolă** } v. HIPERBOLĂ

iperbolic v. HIPERBOLIC

iperboloid v. HIPERBOLOID

ipertrofie v. HIPERTROFIE

ipir, **ipiros**, **ipirus** } v. CONTINENT

ipocondriac v. IPOHONDRU

ipocondrie v. IPOHONDRIE

ipogastră v. HIPOGASTRU

ipogastric v. HIPOGASTRIC

ipogastriu, **ipogastru** } v. HIPOGASTRU

ipohondriac, **ipohondriacese**, **ipohondriacos**, **ipohondrie** } v. IPOHONDRU

IPOHONDRIE s. **ipohondrie**, MD I, 49r ; PAM 21 ; CR 1829, 70 ; AR 1830, 190 ; PAB, 24 ; SMA, 15 ; VN, 6 ; PMC I, 160 ; StDR, 118 ; INB 1859, 128 ; **hipocondrie**, PMV, 179 ; **hipohondrie**, VD, 73 ; EOI, 103 ; EPD, 301 ; **ipocondrie**, RMS, 253, 285 ; WAM, 78 ; WCP, 22, 199 ; CA 1862, 20. (Cf. ngr. ὑποχονδρία, lat. *hypochondria*, it. *ipocondria*, fr. *hypocondrie.*)

IPOHONDRU adj. *melanholia cea* **ipohondriacească**, MD II, 38r ; **ipohondriacós**, CISG, 94 ; NIF, 160 ; SMA, 130 ; **ipohondrie** ; **ipohondriac**, PMC I, 42, 189 ; **ipocondriac**, CEF, 139. (Cf. ngr. ὑποχονδριακός, fr. *hypocondre* și *hypocondriaque.*)

ipologhism v. CALCUL

ipotenusă v. IPOTENUZĂ

IPOTENUZĂ s. (Mat.) **ipotínusă**, WGT, 54v, 78v, 175r ; **ipotinuză**, AEG, 42v, 76v ; **ipotenuză**, LA, 10r ; LT, 9v ; CG, 31v ; AsG, 83 ; **ipotenusă**, PGL, 3 ; MP, 69 ; NV, 234 ; PET, 79 ; PEG, 11 ; **hipotenuză**, FBE, 114r. (Cf. ngr. ὑποτείνουσα, fr. *hypoténuse*, germ. *Hypothenuse.*)

ipotinusă, **ipotinuză** } v. IPOTENUZĂ

ips, **ipsos** } v. GHIPS

IRAȚIONAL adj. (Mat.) [numere, fracții] **neraționale**, FAE, 76, 79, 80 ; SAP, 144 ; **irațional**, AsAl, 79 ; PEA, 112. (Cf. fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis.*)

IRIGA vb. BRA, 67 ; Agr I, 282. (< fr. *irriguer.*)

IRIGABIL adj. BRA, 180. (< fr. *irrigable.*)

IRIGAȚIE s. BCA, 119 ; BRA, 64 ; StDR, 118 ; Agr I, 187. (< fr. *irrigation.*)

IRIS s. (Anat.) **iris**, CIN, 17 ; IL 1841, 56 ; KMA, 463 ; PMH, 69 ; BMN III, 19 ; CEF, 98 ; PAD, 140 ; INB 1859, 162 ; **irisă**, StDR, 118. (Cf. lat. *iris*, fr. *iris.*)

irisă v. IRIS

IRITA vb. *liniștește nervile* **zîdărîte** [în notă : **iritate**], PSE, 51 ; **irita**, PMC I, 65, 179 ; StDR, 119 ; FDA, 76, 113 ; LMA, 20 ; CA 1862, 21. (< fr. *irriter.*)

IRITABIL s. **iritabil**, SMA, 137 ; CA 1851, 2 ; WAM, 126 ; SAS, 26 ; [temperament] **iritativ**, WAM, 126 ; WCP, 287. (Cf. fr. *irritable* și *irritatif.*)

IRITABILITATE s. EPD, XXXVI ; FDA, 90 ; RMS, 285 ; WAM, 78 ; SAS, 24. (< fr. *irritabilité.*)

IRITANT adj. *putere* **iritativă** *sau* **întărîtătoare**, PMH, 78 ; **iritant**, WAM, 161 ; WCP, 282, 287 ; *materii* **iritatoare** (**aținătoare**), PMC II, 177 ; **irritător** (**zîdărîtor**), LMB, 32. (Cf. fr. *irritatif* și *irritant.*)

iritativ v. IRITABIL, IRITANT

iritator v. IRITANT

IRITAȚIE s. (Med.) **iritație** (**întărîtare**), SPG, 8 ; **iritație**, SMA, 59, 143 ; MPB, 11 ; PMH, 39 ; PMC I, 20, 140 ; StDR, 119 ; WAM, 18, 125 ; WCP, 78 ; **iritațiune**, RMS, 113, 285 ; INB 1859, 131. (Cf. lat. *irritatio*, fr. *irritation.*)

iritațiune v. IRITAȚIE

irităor v. IRITANT

isimericese v. ECHINOCȚIAL

isimerie v. ECHINOCȚIU

isimerinos v. ECUATOR

isocel v. ISOSCEL

isola v. IZOLA

isolare, **isolație**, **isolațiune** } v. IZOLARE

isomerie v. IZOMERIE

isomorf v. IZOMORF

isopleuron, **isoplevron** } v. ECHILATERAL

ISOSCEL adj. (Mat.) *angolu* ... **isoscile,** HEA, 141 ; *trigonon* **isoschelés,** WGT, 14r, 40r ; *triangulu* **ecvieruru,** MVV, 18, 44 ; **izoschelés,** AEG, 26v, 116v ; **isoscheles,** AEG, 76v ; AsG, 82 ; *triunghi* **asemenea pieiorat,** LA, 6v ; LT, 19v ; *trigon* **asemenea pieiorat,** *care să mai zice încă* **izoştel,** TGm, 4r ; *trigon* = **pieiorat,** TGm II, 3r, 15r ; **isoscel,** EGT, 60v ; MP, 68 ; CG, 26v ; StDR, 119 ; PEG, 11 ; PFHM I, 77 ; **izoschel,** AsG, 185 ; **isoschel,** PGL, 20 ; PET, 9, 55 ; **isoschelet,** PGL, 3 ; **isocel,** FBE, 113v ; NV, 235. (Cf. it. *isoscele* şi *equicrure,* ngr. ἰσοσκελής, fr. *isoscèle* şi *isocèle,* germ. *gleichschenkelig.*)

isoschel
isoscheles
isoshelet
isoscile } v. ISOSCEL

isoterm v. IZOTERM
isperemînt v. EXPERIMENT
isperiinţă v. EXPERIENŢĂ
isperimînt v. EXPERIMENT
isperinţă v. EXPERIENŢĂ
ispită v. EXPERIENŢĂ, EXPERIMENT
ispiti v. EXPERIMENTA
ispitire v. EXPERIENŢĂ, EXPERIMENT
isprăvit v. PERFECT

ISTM s. (Geogr.) **istmós,** GN, 15r, 19r ; CISG, 140, 144 ; **istmus,** GN, 14v ; **istm** *sau* **git,** CR 1829, 123 ; GG, 122 ; **istm,** PCB, 66 ; AR 1833, 104 ; EG, 4 ; EGI, 40 ; GTS, 23v ; AR 1838, 195 ; GPG, 4 ; RIP I, 39 ; NV, 235 ; StDR, 119 ; CEG, 110. (Cf. ngr. ἰσθμός, lat. *isthmus,* fr. *isthme.*)

istmos
istmus } v. ISTM

işiatică v. SCIATICĂ

iute v. AGUT

iuţeală
iuţime } v. CELERITATE, VITEZĂ

izbucnire v. ERUPŢIE, EXPLOZIE

IZOLA vb. **izola,** AR 1835, 23 ; CA 1857, 61 ; **isola,** StFE, 114 ; NV, 235 ; StDR, 119 ; BRA, 21 ; PFM, 17 ; CEG, 2 ; BBS, 4. (< fr. *isoler.*)

IZOLARE s. **isolaţie,** NV, 235 ; StDR, 119 ; **isolaţiune,** BMN III, 68 ; **isolare,** CA 1861, 86. (Cf. fr. *isolation.*) V. şi **denudaţie**

IZOMERIE s. (Chim.) **isomerie,** NV, 235 ; BMN III, 167 ; PFHM I, 144. (< fr. *isomérie.*)

IZOMORF adj. **isomorf,** NV, 235. (< fr. *isomorphe.*)

izoplevron v. ECHILATERAL

izoschel
izoscheles
izoştel } v. ISOSCEL

IZOTERM adj. **isoterm,** BMN II, 149 ; PFM, 478, 481. (< fr. *isotherme.*)

îmbelşugat v. ABUNDENT
îmblător v. MOBIL
îmbrîneit v. PARALELIPIPED
îmflamaţie v. INFLAMAŢIE
împănat v. PENAT
împărăţie v. REGN
împărtăşire v. CONTACT
împărţeală v. ÎMPĂRŢIRE

• ÎMPĂRŢI vb. (Mat.) **dividirui** *sau* **împărţi,** DMA, 66 ; **dividirui,** OPA, 35 ; **împărţi,** FAT, 1v [şi în toate celelalte texte de matematică de mai tîrziu]. (Cf. germ. *dividieren,* lat. *impartire.*)

împărţibil v. DIVIZIBIL

împărţibilime
împărţibilitate } v. DIVIZIBILITATE

împărţiciune v. ÎMPĂRŢIRE
împărţind v. DEÎMPĂRŢIT

• ÎMPĂRŢIRE s. (Mat.) **divizie** *sau* **împărţire,** DMA, 66 ; SIA, 27 ; FAE, 3, 15 ; LM, 56 ; **divizie** *sau* **despărţire,** OPA, 35 ; **despărţire,** PA, 44 ; **divizie,** AsM, 10 ; AsG, 125 ; ATI, 3 ; **împărţeală,** GAP, 4v ; ASS, 1v ; **împărţire,** HEA, 35 ; FAT, 178r ; PA, 11 ; TA, 4 ; AsM, 29 ; **împărţiciune,** MAA, 53. (Cf. lat. *divisio,* germ. *Division,* fr. *division.*) V. şi **distribuţie, divizibilitate, diviziune**

împărţit v. DEÎMPĂRŢIT

• ÎMPĂRŢITOR s. (Mat.) **divizor,** DMA, 66 ; **divizor** *sau* **împărţitor,** SIA, 28 ; PA, 26 ; LM, 56 ; **divizor,** OPA, 35 ; CG, 57v ; **împărţitor** *să zice slovele acelea cu care împarţ,* GAP, 34r ; **împărţitori,** HEA, 35 ; FAT, 12v ; GAA, 28v ; ASS, 2r, 3v ; MAA, 53 ; **împărţitor,** TA, 20 ; FAE, 3 ; PPA, 16 ; **împărţitor** *comun,* AsM, 78 ; AsAl, 42 ; PEA, 49 ; PAR, 43. (Cf. lat. *divisor,* germ. *Divisor,* fr. *diviseur.*)

împătrat
împătrit } v. PĂTRAT²

împerie v. REGN
împiedecare v. REZISTENŢĂ
împietrire v. FOSILĂ, INDURAŢIE
împletire a nervelor v. PLEX
împlinire v. COMPLEMENT
împlînta v. PLANTA
împlîntare v. PLANTARE
imponderabil v. IMPONDERABIL
împotriva otrăvirii v. ANTIDOT
împotrivire v. REZISTENŢĂ

împotrivit
împotrivitor } v. OPUS

împrejurime v. PERIMETRU
împrejur v. CIRCUIT
împrejurare v. CIRCUMSTANŢĂ, PERIMETRU
împrejurarea cercului v. CIRCUMFERINŢĂ
împrejur scrie v. CIRCUMSCRIE
împrejur scrisoare a locurilor v. TOPOGRAFIE

împreună făcător v. COEFICIENT
înainmerge v. PRECEDA
înainpăşitor v. ANTECEDENT
înainpune v. PROPUNE
înainpunere v. PROPUNERE
înainte păşitor v. ANTECEDENT
inalaţie v. INHALAŢIE
înăcrime v. ACID
încăpere v. CAPACITATE
începător v. ELEMENTAR, PRINCIPAL
începenie, **început** v. ELEMENT, PRINCIPIU
încheietură v. ARTICULAŢIE, TERMEN, VALVULĂ
închide v. CONCHIDE
închiotorat v. ARTICULAT
închinăciune v. ÎNCLINAŢIE
închipui v. IMAGINA
închipuire v. EXEMPLU, FORMĂ, IMAGINE
închipuit, **închipuitor** v. IMAGINAR
înclimata v. ACLIMATIZA
înclinare v. ÎNCLINAŢIE

ÎNCLINAT adj. *mulţi sînt* **plecaţi** *a crede că luna este lăcuită*, GF, 111r ; **înclinat**, PGL, 252 ; PFHM I, 41 ; PET, 158 ; PFM, 3 ; **înclinat**, PFM, 438. (Cf. it. *inclinato*, fr. *incliné*.)

ÎNCLINAŢIE s. *şi de la* **plecarea** *osiilor sale în clătirea cea de toate zilele* [despre lună], GF, 109v ; *acela are* **plecare** *spre apoplexie*, PMV, 176 ; **plecare**, WGT, 120r ; LB, 512 ; AR 1830, 73, 240 ; AsG, 181 ; StIN, 65 ; VH, 107 ; CA 1854, 16 ; **aplecarea** *piezişii*, PGL, 191 ; *spirituale şi trupeşti* **aplecări**, HMV, I, 86 ; **aplecare**, MN 1836, 31 ; RL, 31 ; CA 1855, 21 ; CA 1859, 11, 17 ; **chezişime**, EGI, 15 ; **piezeşime**, FGE, 13 ; IL 1840, 34 ; **inclinaţie**, CDA, 6 ; GG, 112 ; PGL, 173 ; AsG, 240 ; SMA, 6 ; OGD, 19 ; WAM, 92, 112 ; PFM, 243 ; PAV, 24 ; **înclinaţie (plecare)**, **As**L, 65 ; AR 1844, 387 ; **înclinarea** *sau* **plecarea**, AsG, 230 ; **inclinare**, BCI, 165 ; **înclinare (plecare)**, CEF, 223 ; **înclinaţie**, OGD, 83 ; **înclinaţiune**, PFM, 438, 519 ; **înclinaţiune**, BMN III, 58 ; *această abatere, numită* **închinăciune**, StFE, 132 ; **înclinaţie, închinăciune**, StDR, 111. (Cf. lat. *inclinatio*, it. *inclinazione*, fr. *inclinaison* şi *inclination*.)

înclinaţiune v. ÎNCLINAŢIE
încomplet v. INCOMPLET
înconjurare v. CIRCUMSTANŢĂ, PERIMETRU
în contra frigurilor v. ANTIPIRETIC
încovoiat v. CURBAT
încredinţa v. PROBA
încredinţare v. PROBĂ
încuiere v. CONSTIPAŢIE, OBSTRUCŢIE
încuietură v. CONSTIPAŢIE
îndefinit v. INDEFINIT
îndoire v. REFRACŢIE
îndoitor v. MALEABIL
îndreptar v. INSTINCT, RIGLĂ
îndreptare v. DIRECŢIE
înducere v. INDUCŢIE
îndurăţie v. INDURAŢIE
înecăciune v. ASFIXIE, INUNDAŢIE
înertate v. INERŢIE
înfăşurătură v. BANDAJ
înfăţişare v. APARENŢĂ
înfepeiune v. INFECŢIE
înfiinţat, **în fiinţă** v. REAL
înfipt v. FIX
inflama v. INFLAMA
inflamaciune, **înflamaţie**, **înflămaţie**, **înflămăciune** v. INFLAMAŢIE
înflămătoriu v. INFLAMATOR
influenţă, **influinţă**, **influx** v. INFLUENŢĂ
înfoca v. INFLAMA
înfocare v. INFLAMAŢIE
înforma v. FORMA
informare v. FORMARE
înfuzor v. INFUZOR
înghiţi v. ABSORBI
înghiţire v. ABSORBŢIE
înghiţitoare v. FARINGE
îngorjement v. OBSTRUCŢIE
îngrăunţit v. GRANULOS
îngrecat v. SATURAT
îngredient v. INGREDIENT
îngreuna v. GRAVITA
îngrijitor v. GARDIAN
înjecţie v. INJECŢIE
înmuietor v. EMOLIENT

ÎNMULŢI vb. (Mat.) **multiplicaţirui**, DMA, 150 ; **multiplţirui**, OPA, 29 ; **înmulţi**, GF, 51r ; AsM, 18 [şi în toate textele de matematică din această perioadă]. (Cf. lat. *multiplicare*, germ. *multiplizieren*.)

ÎNMULŢIRE s. (Mat.) **multiplicaţie** *sau* **înmulţire**, DMA, 54 ; SIA, 21 ; OPA, 29 ; LT, 77r ; FAE, 2 ; **multiplicaţie**, PA, 94 ; LB, 406 ; AsM, 10 ; NV, 271 ; **multiplicaţie, multiplicăciune**, StDR, 178 ; **multiplicăciunea** *sau* **înmulţirea**, LM, 38, 100 ; **polaplasiasmos**, GAP, 28r ; **înmulţire**, GAP, 4v, 21v ; HEA, 24 ; PA, 11 ; ASS, 1v ; TA, 4 ; AsM, 17 ; AsAl, 14 ; ATI, 3 ; **mulţiciune**, MAA, 39. (Cf. lat. *multiplicatio*, germ. *Multiplikation*, fr. *multiplication*, ngr. πολλαπλασιασμός.) V. şi **propagare**

înmulţit v. DEÎNMULŢIT

ÎNMULŢITOR s. (Mat.) **multiplicător**, DMA, 56 ; **multiplicător** *sau* **înmulţitor**, SIA, 22 ; **multiplicător (înmulţitor)**, OPA, 29 ; PA, 21 ; **multiplicator**, StDR, 178 ; **înmulţitor**, HEA, 24 ; AsA, 7v ; GAA, 17v ; ASS, 3v ; TA, 14 ; FAE, 2 ; PPA, 11 ; AsM, 18 ; AsAl, 14 ; PEA, 11 ; SAP, 27 ; LM, 39 ; *numărul*

care arată de cîte ori să ia mulțindul se numește **mulțitor**, MAA, 39. (Cf. lat. *multiplicator*, germ. *Multiplikator*.)
înnăduşire v. SUFOCARE
înnecăciune v. ASFIXIE
înnîmicitor v. ANIHILATOR
înnotător în aer v. AERONAUT
înocula v. INOCULA
înoculație v. INOCULARE
înpuntură v. PUNCT
în răstimpuri v. INTERMITENT
înrîuință } v. INFLUENȚĂ
înrîurire }
ÎNSCRIE vb. (Mat.) *a* **înscrie** *o coardă într-un cerc*, AsG, 8 ; [unghi, poligon] **înscris**, PGL, 46 ; AsG, 72 ; MP, 79 ; PEG, 30 ; OGD, 265. (Cf. fr. *inscrire*.)
însect v. INSECTĂ
însemnare } v. DESEN
însemnătură }
însept v. INSECTĂ
însomişcare v. AUTOMIȘCARE
înstinct v. INSTINCT
înstrumînt v. INSTRUMENT
însuflare } v. INSPIRAȚIE
însuflație }
însuma v. ADUNA
însurat v. HERMAFRODIT
însușime v. CALITATE, PROPRIETATE
însușire v. ASIMILAȚIE, PROPRIETATE
însușit v. PROPRIU
întăreală v. AMIDON
întărire v. SISTEM
întărit v. SOLID
întăritor v. TONIC
întăritură v. INDURAȚIE
întăritabilitate v. EXCITABILITATE
întărîtare } v. EXCITAȚIE
întărîtăciune }
întărîtător v. EXCITANT, IRITANT
întensîv v. INTENSIV
întermitent v. INTERMITENT
înteţitate v. INTENSITATE
întindere v. DILATARE, DIMENSIUNE, DUCTILITATE, EXPANSIUNE, EXTENSIUNE, SPAȚIU, SUPRAFAȚĂ, VOLUM
întinsoare v. TENDON, VOLUM
întinzător v. DUCTIL
întipui v. IMAGINA
întîmplare v. CAZ
întoarce v. REDUCE
întoarcere v. ECOU, REDUCERE, REVOLUȚIE
întoarcere (a mării) v. REFLUX.
întocmai v. EGAL
întocmai lăturat v. ECHILATERAL
întors v. CONVEX, INVERS
întrebuințare v. APLICARE
întrecostos v. INTERCOSTAL
ÎNTREG s. (Mat.) **întregime**, GAP, 46v ; PA, 38 ; MAA, 112 ; **întreg**, FAT, 19r ; AsA, 19v ; GAA, 63r ; AsM, 50 ; AsAl, 70 [și în alte texte contemporane] ; **totum**, AsA, 15r, 20r ; AsM, 205 ; **tot**, AsA, 20r ; AsM, 50 ; PGL, 7.
întregime v. ÎNTREG, VOLUM
întremat v. CONVALESCENT
întrunare v. CONFLUENȚĂ
întunecare v. ECLIPSĂ, OPACITATE
întunecat v. OPAC
întunecime v. ECLIPSĂ
înțelepciune } v. RAȚIUNE
înțeles }
înțepenire v. TETANOS
inunda v. INUNDA
înundație v. INUNDAȚIE
înușura v. SIMPLIFICA
învăscarea seminței v. PERICARP
învățătură v. SCOLIE
înveliș } v. PERICARP
învelitura seminței }
învieta } v. ANIMALIZA
învietăți }
învleţuitor v. VITAL
învîrtoşare v. SFACEL, SOLIDIFICARE

J

JALON s. AEG, 21v ; PEG, 155. (< fr. *jalon*.)
jambă v. GAMBĂ
jugănire v. CASTRARE
JUGULARĂ adj. f. (Anat.) FMK, 139, 167 ; KMA, 104, 408 ; PMH, 21. (< fr. *jugulaire*.)
jumătate-cercular } v. SEMICIRCULAR
jumătate-circular }
jumătate curgător v. SEMIFLUID
jumătate de cerc } v. SEMICERC
jumătate de crug }
jumătate de diametru v. RAZĂ
jumătate de globus sau de sferă v. EMISFERĂ
jumătate de metal v. SEMIMETAL
jumătate de ostrov v. PENINSULĂ
jumătate de roată v. SEMICERC
jumătate durere de cap v. MIGRENĂ
jumătate-insulă v. PENINSULĂ
junghiul urechii v. OTITĂ

K

KILOGRAM s. **kilogramm**, FAE, 59 ; **kilogram**, IVA, 25, 75 ; StFE, 184 ; CER, 4r ; BCA, 15, 630 ; PFHM I, 161 ; SAP, 78 ; PFM, 45. (< fr. *kilogramme*.)
KILOLITRU s. BCA, 630. (< fr. *kilolitre*.)
KILOMETRU s. FAE, 59 ; StFE, 183 ; BCA, 629 ; SAP, 78 ; RL, 370 ; BIN, 87, 153 ; PFM, 9. (< fr. *kilomètre*.)

L

LABIAL adj. (Anat.) *glandele salivere* **labiale**, KMA, 271. (< fr. *labial*.)

LABORANT s. [în farmacie] CD, 97; CPH, 16. (Cf. germ. *Laborant.*)

LABORATOR s. **laboratorii** *himice*, AsL, 77; **laboratorii**, PFHM I, XXXVIII, 3; RMS, 28; **laboratoriu**, CD, 51; StDR, 158; PFHM I, 95. (Cf. fr. *laboratoire*, lat. *laboratorium*, germ. *Laboratorium.*)

laboratoriu v. LABORATOR

lac v. LAGUNĂ

LACRIMAL adj. (Anat.) **puneturile lacrămilor** (*puncta lacrimalia*), VA, 174; **lacrimal**, KMA, 454, 460; RMS, 267, 327; PAD, 16, 138, 182. (Cf. fr. *lacrymal.*)

LACTIFER adj. **laetifer**; **laptifer**, NV, 238, 240. (< fr. *lactifère.*)

LACTOMETRU s. **laptometru**, BRA, 326. (Cf. fr. *lactomètre.*)

LAGUNĂ s. (Geogr.) **lagunele** *Veneției*, RIP I, 250; **lagunurile**, FilDA II, 29; **lagunii (lacuri)** *dimprejurul Veneției*, BMN II, 32; **lagună**, StDR, 158. (Cf. fr. *lagune*, it. *laguna*, germ. *Lagune.*)

LAMĂ s. **lamină (plev)**, MVV, 77; **lamină**, NV, 239; BCA, 396; RMS, 130, 158; PAD, 11; **lamă**, KMA, 25, 95; NV, 239; PFHM I, 215; BIN, 26, 72; PFM, 12, 132. (Cf. lat. *lamina*, it. *lamina*, fr. *lame.*)

lambic v. ALAMBIC

lambica v. DISTILA

lambicat v. DISTILAT

lamină v. LAMĂ

LAMINOR s. **laminoriu**, PFHM I, 215; RMS, 186. (< fr. *laminoir.*)

laminoriu v. LAMINOR

LANCEOLAT adj. (Bot.) *frunze* **lanțiolate**, CIN, 296; *foile ... lat* **lăneiate**, SFM I, 5; *foile* **lanciolate**, BIN, 127. (Cf. fr. *lancéolé*, lat. *lanceatus.*)

lanciolat v. LANCEOLAT

LANTERNĂ s. (Fiz.) **finare** *maghice*, GF, 32v; **limpadă** *de vrăjit*, SIF, 13; **lanternă**, NV, 239, StDR, 159; **lanternă** *magică*, StFE, 93; PFM, 474. (Cf. lat. *lanterna* și *lampas*, *-adis*, it. *lanterna*, germ. *Lanterne*, fr. *lanterne.*)

LANȚETĂ s. (Med.) HM, 10; RHM, 5; AR 1831, 69; FMK, 74; PMH, 4; PMC I, 191; CPH, 17; StDR, 159; RMS, 181; WCP, 143; TMO, 15r; PMH II, 3. (Cf. fr. *lancette*, rus. ланцет, germ. *Lanzette.*)

lanțiolat v. LANCEOLAT

lapte v. EMULSIE

laptifer v. LACTIFER

laptometru v. LACTOMETRU

LARINGE s. (Anat.) **larings**, KMA, 9, 287; PAD, 113; **larinx**, WCP, 91; TMO, 7v; **laringe**, AAD, 24; *nervul* **laringei**, PAD, 185. (Cf. lat., fr. *larynx*, it. *laringe.*)

LARINGITĂ s. (Med.) RMS, 314. (< fr. *laryngite.*)

larings, **larinx** } v. LARINGE

LARVĂ s. (Zool.) LB, 343; CA 1844, 47; HMV I, 71; NV, 240; StDR, 159; BMN I, 31, 97; RMS, 149; BIN, 227; MIN, 98; Agr I, 51. (Cf. lat. *larva*, fr. *larve*, germ. *Larve.*)

lasativ v. LAXATIV

lat v. PLAT

LATENT adj. PFHM I, 27; BMN III, 42; PFM, 160, 203; Agr I, 154, 275. (< fr. *latent.*)

LATERAL adj. **lateral**, PGL, 206; AsG, 248; KMA, 16, 73, 253; NV, 240; StDR, 159; PEG, 121; LG, 35; TCC, 116v; PAD, 10; BBS, 15; **lăturalnic**, AsG, 248; MSP, 4; CEG, 48; **lăturai**, StFE, 91, 178; RL, 99, 390; **latural**, StFE, 44; PFM, 51, 53; CA 1858, 63. (Cf. fr. *latéral*, lat. *lateralis*; *lăturalnic* <*latură* + **suf.** *-alnic.*)

latitudă v. LATITUDINE

LATITUDINE s. (Geogr.) **lățime**, GN, 9v; GF, 133v, 146r; HOG, 5; PDG, 50v; GSP I, 5; LB, 344; POS, 73; AR 1829, 194; EGI, 19; GG, 100; CIN, 69; SMA, 55; GPG, 65; RIP I, 33; StFE, 143; BMN II, 50; FGF, 93; LMG, 194; **lățățime**, TG, 62; **latitudă**, **latitudine**, NV, 240; **latitudine**, BCA, 412; PFM, 480; CEG, 60. (Cf. lat. *latitudo*, it. *latitudine*, fr. *latitude.*)

latural v. LATERAL

LATURĂ s. *trigonon cu* **plăsile** *întocma*; **cracii** *a unghiului*, WGT, 10r, 14r; **latură(e)**, AEG, 5v; LT, 41r; TGm II, 24r; EGT, 27r; AsG, 137, 257; MP, 66; **coastele** *sau* **laturile** *unghiului*, AsG, 23; *din centrul unui poligon regulat spre una din* **coastele** *lui*, NV, 43.

LAVĂ s. SV, 8; SIN, 34; AR 1831, 12; AR 1835, 121; FD I, 75; CIN, 373, 459; IL 1840, 37; GPG, 5, 57; RIP I, 40; NV, 240; StDR, 158; BMN II, 36; CEG, 65. (Cf. germ. *Lava*, fr. *lave*, it. *lava.*)

LAVINĂ s. (Geogr.) AR 1837, 136; AR 1839, 49; RIP I, 230; StDR, 158; BMN II, 33, 34. (Cf. it. *lavina*, germ. *Lawine.*)

LAXATIV s., adj. **laxativ**, MD II, 40r; TIV, 171; WAM, 145; *ia o* **laxativă**, *adecă* **purgație**, SIS, 31; *sirop* **lăsător (scoțitor afară)**, PMC II, 51; **lassativ**, RMS, 224, 255. (Cf. lat. *laxativus*, it. *lassativo*, fr. *laxatif.*) V. și **purgație**

lăneiat v. LANCEOLAT

lărgămînt v. AMPLITUDINE

lărgime v. SPAȚIU

lărgiri de vine v. VARICE

lăsare de sînge v. FLEVOTOMIE

lăsător v. LAXATIV

lățățime v. LATITUDINE

lătural, **lăturalnic** } v. LATERAL

lățime v. DILATARE, LATITUDINE

lățire v. DILATARE, PROPAGARE

lecuitor v. CURATIV

legămînt v. LIGAMENT
legătură v. ARTICULAŢIE, BANDAJ, LIGAMENT, RELAŢIE
LEGE s. (Fiz.) **legile** *de la mecanică*; **legile** *firii date de cavaleriul Isac Nefton*, GF, 21r, 88r; **legile** *mişcării trupurilor*, SIF, 14; **legile** *mişcării generale*, DF I, 15v; **legile** *universale*, HMV I, 62. (Cf. lat. *lex*, it. *legge*, fr. *loi*.)
LEGUMINOS adj. BRA, 100, 129; PFHM I, 12 (< fr. *légumineux*.)
LEMĂ s. (Mat.) PGL, 5. (< fr. *lemme*.)
lenevie v. INERŢIE
lengual v. LINGUAL
lenie v. LINIE
LENTICULAR adj. TMO, 90r; TCC, 89r. (< fr. *lenticulaire*.)
LENTILĂ s. (Fiz.) **steclă în chipul lintii**, GF, 32v; **steclă optică**, AR 1832, 256; **stecle optice**; **linţi**, StFE, 70; **linte**, PFHM I, 40; **lintilă**, BMN III, 16, 19; **lentilă**, BMN III, 20; **lentilie**; **lentilii**, PFM, 450. (Cf. it. *lente*, germ. *Linse*, fr. *lentille*.)
lentilie v. LENTILĂ
lepădare v. EXCREŢIE
LEPIDOPTER s. (Zool.) **lepidoptere**, SIN, 79; CIN, 174; StIN, 119; BIN, 414; **fluturii** (*lepidoptera*), MIN, 104. (Cf. lat. *lepidoptera*, fr. *lépidoptères*.)
lesiune v. LEZIUNE
leşiat v. ALCALIN
leşie mineralnică v. ALCALIU
letarg, **letarghie** v. LETARGIE
LETARGIC adj. (Med.) NV, 242; BCI, 89. (< fr. *léthargique*.)
LETARGIE s. (Med.) **litarghie**, MD I, 43r; TIV, 171; AsE, 2; **litargie**, AR 1837, 411; FMK, 93; PMC I, 102; CA 1859, 99; **letarg**; **letarghie**, HMV I, 20, 44; **letargie**, EPD, XXXV; IFM, 4; NV, 242; PMC I, 21; StDR, 160; FDA, 32; BMN I, 7; RMS, 314; RL, 11; WCP, 195; WMM, 82. (Cf. ngr. ληθαργία, lat. *lethargia* şi *lethargus*, germ. *Lethargie*, it. *letargia*, fr. *léthargie*.)
LEZIUNE s. (Med.) **lesiune**, PPC, 189v. (< fr. *lésion*.)
libelă s. NIVEL, NIVELĂ
LICHEFIA vb. (Chim.) **lieuefia**, Prop, 210; PFHM I, 100, 163; PFM, 162. (< fr. *liquéfier*.)
LICHEFIERE s. (Chim.) **lieuefacţie**, PFHM I, 137, 163; PFM, 160, 187. (< fr. *liquéfaction*.)
LICHEN s. (Bot.) **lihen**, SV, 8; **lihen**, IL 1840, 26; StIN, 32; BIN, 162; **lichen**, BCA, 290; RMS, 161; BBS, 222. (Cf. lat. *lichen*, fr. *lichen*.)
LICHID s., adj. (Fiz.) *fiiştecarele trup carile să fie mai greu decît o atocma somă de* **udeală** *întru carele să afundează trebuie să să pogoare în fund*, GF, 223r; *trupurile* **udoase**, GF, 48r; *trupuri* **curgătoare**, SIF, 4; DF I, 12r; **umezeală**, VN, V; CA 1851, 97; **umezos**, AR 1831, 486; **lievid**, AR 1832, 286; TIV, 171; AR 1838, 381; AsG, 239; PMC I, 203; StDR, 162; **lievid (umezeală)**, FBE, 77r; **lievide**, AR 1832, 292; SMA, 229; PMC II, 3; CEG, 14; CA 1862, 27; **lieviduri**, TIV, 17; PMC II, 132; **lieuid**, MN 1836, 18; FMK, 97; Prop, 210; BCA, 17; PFHM I, XI; BIN, 11; PFM, 6, 45, 160; PMH II, 86; **liehid**, **lieuid**, NV, 245; **lichidul (umezeala)**, PAg, 4; **lichid**, PME, 30; CER, 5r; Univ 1845, 2. (Cf. lat. *liquidum* şi *liquidus*, it. *liquido*, fr. *liquide*.)
LICHIDITATE s. **lieuiditate**, NV, 245; WCP, 72. (< fr. *liquidité*.)
lieuefacţie v. LICHEFIERE
lieuefia v. LICHEFIA
lieuid v. LICHID
lieuiditate v. LICHIDITATE
lievid v. LICHID
LIENTERIE s. (Med.) MD I, 145v; PMC I, 42, 90, 98. (Cf. ngr. λειεντερία, fr. *lienterie*.)
LIGAMENT s. (Anat.) **legături**, GF, 251r; **legăturile** *trupului* (*ligamenta*), VA, 16; **ligamente**, KMA, 6; RMS, 52, 338; TMO, 245v; TCC, 45r; PAD, 5, 128; **ligamenturi**, KMA, 127; **legăminte**, FMIL 1847, 116; PMC I, 115. (Cf. lat. *ligamentum*, fr. *ligament*.)
lighean v. BAZIN
lighenuţ v. BAZINET
lihen v. LICHEN
liman v. GOLF
LIMFATIC adj. (Anat., Fiziol.) *vasă* **sugătoare**, *care să numesc şi vase* **limfaticeşti**, PAM, 7; **limfatie**, VA, 118; SS, 8; StIN, 62; FBE, 67v; EOI, 101; KMA, 3, 438; PMH, 15; HMV I, 185; NV, 245; RMS, 161; WAM, 123; SAS, 32; PAD, 3; StDR, 162; **linfatie**, PMC I, 11, 203; CEF, 139; PAD, 96. (Cf. lat. *lymphaticus*, fr. *lymphatique*, it. *linfatico*; *limfaticesc* < lat. + suf. *-icesc*.)
limfaticeşe v. LIMFATIC
LIMFĂ s. (Fiziol.) FDB, 82; EAM, 58; KMA, 438; NV, 245; StDR, 162; RMS, 274; (Cf. lat. *limpha*, fr. *lymphe*.)
lin v. PACIFIC
lineal v. LINIAR, RIGLĂ
linear v. LINIAR
lineă v. LINIE
linfatie v. LIMFATIC
lingoare v. TIFOS
LINGUAL adj. (Anat.) **lingual**, KMA, 281, 284, 417; PAD, 98, 154; **lengual**, KMA, 371. (< fr. *lingual*.)
linia isonihtei v. ECUATOR
liniai v. LINIAR
LINIAR adj. *desen* **liniai**, VDA, 9; **liniar**, GG, 68; BCA, 629; **linear**, NV, 245; CA 1861, 138; [desen] **lineal**, StDR, 162; [distanţă,

dilatație] **liniarie**, PFM, 129, 427. (Cf. fr. *linéal* și *linéaire*, lat. *linearis*). V. și **riglă**.

LINIE s. (Mat.) **dungă**, GAP, 45r; WGT, 2v, 4r; **linée**, GF, 43r, 88v, 177v; **lenie**, SF, 40; OPA, 23, 43; **lineă**, MVV, 18; DF III, 6r; RIP I, 17; **linie**, SIA, 13; HEA, 139; FAT, 16v; PA, 14; AEG, 1r; LA, 6r; ASS, 2v; TGm II, 4v; EGT, 2v; LB, 354; VDA, 7; AsM, 19 [și în multe texte contemporane]. (Cf. lat. *linea*, it. *linea*, germ. *Linie*, fr. *ligne*.) V. și **cordon**, **riglă**

linte } v. LENTILĂ
lintilă }

lipeală } v. CONTAGIUNE
lipici }

lipicios v. CONTAGIOS

lipicios deolaltă v. GLUTINOS

lipitor v. CONTAGIOS

LIPOM s. (Med.) **lipomă**, TMO, 277v; PPC, 74r. (< fr. *lipome*.)

LIPOTIMIE s. (Med.) RMS, 370; TMO, 25r. (< fr. *lipothymie*.)

litarghie } v. LETARGIE
litargie }

LITORAL adj., s. **litoral**, CIN, 16; AR 1838, 388; AsL, 12; StDR, 163; MAA, 31; CA 1861, 133; **țărmural**, CA 1855, 96. (Cf. fr. *littoral*, lat. *littoralis*.)

litră v. LITRU

LITRU s. **litru**, FAE, 58; BCA, 630; **litruri**, PFM, 160; **litră**, StDR, 163. (< fr. *litre*.)

lîmpadă v. LANTERNĂ

lîngoare v. TIFOS

lîngorie v. TIFOID

LOB s. (Anat., Bot.) **lobe** *au* **lojbe**, GF, 261v; **loburi**, VA, 152; **lobul** *creierilor*, RMS, 259; **lob**, PAD, 99, 109; **lobi**, PAD, 177; BBS, 131; **despărțiturile** *păhărușului*, SFM I, 5, 6. (Cf. lat. *lobus*, it. *lobo*, fr. *lobe*.)

loc v. TEREN

locomișcare v. LOCOMOȚIE

locomotiv v. LOCOMOTIVĂ, LOCOMOTOR

LOCOMOTIVĂ s. (Fiz.) **locomotiv** (*car cu aburi*), AR 1841, 297; **locomotivă**, MN 1836, 10; Prop, 209; Univ 1846, 65: StFE, 105; BMN III, 133, 164; BIF, 3; RL, 44; PFM, 8. (< fr. *locomotive*.)

LOCOMOTOR adj. **locomotiv**, IVA, 61; StDR, 164; CA 1862, 50; **locomotor**; **locomotiv**, NV, 246. (Cf. fr. *locomotif* și *locomoteur*.)

LOCOMOȚIE s. **locomoție**, **locomoțiune**, NV, 246; **locomoțiune**, RMS, 330; BMN II,156; BIN, 223; **locomișeare**, RL, 33. (Cf. fr. *locomotion*.)

locomoțiune v. LOCOMOȚIE

locul pruncului v. PLACENTĂ

LOGARITM s. (Mat.) **logáritm**; **logăritmon**, WGT, 6r, 167v; **logaritm**, GAA, 138v; AEG, 136r; LT, 37r; EGT, 72v; FAE, 108; PEA, 211; AsM II, 170; NV, 246; PAR, 157; PET, 65; SAP, 201. (Cf. ngr. λογάριθμος, fr. *logarithme*, germ. *Logarithmus*, lat. *logarithmus*.)

LOGARITMIC adj. (Mat.) FAE, 119; CG, 226v; PEA, 226; PET, 51; SAP, 209. (Cf. fr. *logarithmique*, lat. *logarithmicus*, germ. *logarithmisch*.)

logaritmon v. LOGARITM

lojb(ă) v. LOB

LOMBAR adj. (Anat.) **lombar**, IVA, 63; **lomber**, KMA, 23, 365; PAD, 24, 153. (< fr. *lombaire*.)

lomber v. LOMBAR

LONGEVITATE s. **longevitate**, BRA, 116; BCI, 161; **lungvițuire**, RMS, 63. (Cf. fr. *longévité*.)

LONGITUDINAL adj. **longitudinal**, KMA, 437, 482; NV, 247; RMS, 260; PAD, 26, 129, 168; **lungitudinal**, BCA, 370; PFM, 400, 416. (Cf. fr. *longitudinal*.)

LONGITUDINE s. (Geogr.) **lungime**, GN, 9v, 11r; GF, 175v; HOG, 5, 6; PDG, 50v; GSP I, 5; CDA, 31; LB, 363; POS, 73; EGI, 19; GG, 101; PMG, 13; GPG, 65; RIP I, 24, 34; StFE, 143; FGF, 93; LMG, 194; **longitudă**, **longitudine**, NV, 247; **lungitudine**, PFM, 379. (Cf. lat. *longitudo*, it. *longitudine*, fr. *longitude*.)

LORNETĂ s. **lornetă**, SMA, 201; AR 1839, 363; NV, 247; StDR, 164; **lornietă**, CA 1859, 40. (< fr. *lorgnette*.)

lornietă v. LORNETĂ

losangiu } v. ROMB
losanj }

LOȚIUNE s. (Med.) RMS, 117, 280. (< fr. *lotion*.)

lovire v. ȘOC

lovit de damla v. APOPLECTIC

lozang } v. ROMB
lozanj }

luare v. DOZĂ

luare afară v. EXCEPȚIE

luare aminte } v. OBSERVAȚIE
luare de seamă }

luare de sînge v. FLEVOTOMIE

luător v. CONTAGIOS

luerare v. ACȚIUNE, EFECT, OPERAȚIE, PROCES

luerarea pămîntului v. AGRICULTURĂ

luerător v. ACTIV

luerător de pămint v. AGRICULTOR, CULTIVATOR

lume v. UNIVERS

lumea cea mieă v. MICROCOSM

lumina ochiului v. PUPILĂ

lună v. SATELIT

lunătăeie v. MENSTRUAȚIE

lung v. CRONIC

lungăreț în chipul oului v. ELIPTIC

lungime v. LONGITUDINE

lungitudinal v. LONGITUDINAL

lungitudine v. LONGITUDINE

lungoare v. TIFOS

lungvițuire v. LONGEVITATE

LUPĂ s. (Fiz.) **steele măritoare**, SMA, 201; **măritoare**, DF I, 4v; **lupă**, StFE, 86;

StDR, 164 ; PFHM I, XII ; BIN, 2 ; PFM, 469, 470. (Cf. germ. *Vergrösserungsglas* şi *Lupe*, fr. *loupe*.)

luptă cu moartea v. AGONIE

lusaţiune v. LUXAŢIE

LUXAŢIE s. (Med.) **lussaţiune**, RMS, 314 ; **luxaţie**, TCC, 5v, 97r. (Cf. it. *lussazione*, fr. *luxation*.)

M

machină v. MAŞINĂ

maeolă v. MACULĂ

maerobiotecă v. MACROBIOTICĂ

MACROBIOTICĂ s. **maeroviotică**, HMS, 96r ; EAM, 14, 102 ; SMA, 1 ; AR 1838, 142 ; HMV I, f. t. ; **maerobiotică**, HMS, 97r ; **maerobiotecă**, BCI, 147. (Cf. germ. *Macrobiotik*, fr. *macrobiotique*.)

maeroviotică v. MACROBIOTICĂ

MACULĂ s. **máculele** *cele întunecate din lună*, SIF, 146 ; **maculă**, SVC, 36 ; EPD, 429 ; NV, 249 ; PMC I, 144 ; FGF, 66 ; PAD, 202 ; **macole**, *pete soreşti*, Univ 1846, 25. (Cf. lat. *macula*, fr. *macule*, it. *macola*.)

madem v. METAL

MAGNET s. (Geol., Fiz.) *piatra* **magnisului**, *care arată schimbarea vremilor pre mare*, CIL, 17v ; **magnit**, DIP, 1r ; RIA I, 4v, 33v ; CISG, 138 ; POS, 159 ; **magnet**, DIP, 1r ; GF, 192r, 210r ; HOG, intr. ; FAT, 214r ; VAC, 11 ; CDA, 32 ; AR 1829, 32, 137 ; DIR, 108 ; EGI, 18 ; IL 1841, 378 ; NV, 250 ; StDR, 165 ; BIN, 19, 20 ; PFM, 11, 229. (Cf. ngr. μάγνης şi μαγνήτης, lat. *magnes*, *-etis*, it. *magnete*, germ. *Magnet*.)

magneta v. MAGNETIZA

magnetaţie v. MAGNETIZARE

MAGNETIC adj. **magnetic**, GF, 210r ; AR 1829, 228 ; GG, 60, 99 ; CIN, 429, 456 ; AsL, 65 ; HMV I, 23 ; StFE, 125 ; NV, 250 ; RL, 21 ; BIN, 19 ; PFM, 11, 229 ; **magneticese**, POS, 159. (Cf. ngr. μαγνητικός, it. *magnetico*, lat. *magneticus*, fr. *magnétique* ; *magneticesc* < ngr., lat., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. магнетический.)

magneticese v. MAGNETIC

magnetisa v. MAGNETIZA

magnetisare v. MAGNETIZARE

magnetisi v. MAGNETIZA

MAGNETISM s. **magnetism**, AR 1829, 23, 137 ; CIN, 341 ; Prop, 210 ; HMV I, 22 ; Univ 1845, 85 ; NV, 250 ; StFE, 127 ; BMN III, 57 ; BIN, 19 ; PFM, 11, 229 ; **magnitism**, GG, 60. (Cf. ngr. μαγνητισμός, fr. *magnétisme*, germ. *Magnetismus*.)

MAGNETIZA vb. **magnetiza**, HMV I, 23 ; RL, 425 ; **magnetisa**, NV, 250 ; RL, 386 ; **magnetui**, StFE, 134 ; **magneta**, PEG, 190 ; PFM, 247 ; **magnetisi**, RL, 371. (Cf. fr. *magnétiser*, germ. *magnetisieren*.)

MAGNETIZARE s. **magnetizare**, StDR, 165 ; **magnetisare**, BMN III, 61 ; RL, 386 ; **magnetizaţie**, RL, 387 ; **magnetaţie**, PFM, 247. (Cf. fr. *magnétisation*.)

magnetizaţie v. MAGNETIZARE

magnetui v. MAGNETIZA

magnis, **magnit** } v. MAGNET

magnitism v. MAGNETISM

mahină v. MAŞINĂ

mai mult lăturat v. POLIGON

mai nainte păzitor v. PROFILACTIC

malachie v. ONANIE

MALADIE s. (Med.) NV, 12, 22, 251 ; TCC, 5v ; BBS, 69. (Cf. fr. *maladie*.)

malafranţă v. SIFILIS

malahie v. ONANIE

MALEABIL adj. [plumbul] *între toate metalurile esti cel mai fragid şi mai* **îndoitor**, GF, 206r ; *trupuri* **moi**, SIF, 5 ; **molatic**, CIN, 342 ; *trupu* **moale** *e acela carele uşor se poate apăsa şi a-şi muta figura, adică uşor se poate lungi şi lăţi, nepierzînd ceva din atîrnarea părticelilor*, DF I, 13r ; *trupuri* **ciocănitoare**, *care prin ciocnire se pot întinde şi lăţi, nesimţind vreo pierdere în atîrnarea sa*, DF I, 12r ; **maleabil**, NV, 251 ; PFHM I, 215. (Cf. it. *malleabile*, fr. *malléable*, germ. *hämmerbar*.)

MALEABILITATE s. **molime**, SIN, 10 ; **maleabilitate**, NV, 251 ; PFHM I, 215 ; BIN, 25. (Cf. germ. *Dehnbarkeit*, fr. *malléabilité*.)

mam v. MAMOŞ

MAMELĂ s. PMC II, 32, 170. (< fr. *mamelle*.)

MAMIFER adj., s. (Zool.) **sugător**, SIN, 50 ; [animale] **sugătoare**, LPT, 51 ; VA, 1 ; AR 1834, 88 ; CIN, 12, 13 ; StIN, 67, 80 ; RIP I, 53 ; HMV I, 77 ; MIN, 7 ; **mamifer**, AR 1834, 88 ; IVA, 82 ; BMN I, 69, 81 ; CEG, 79. (Cf. germ. *Säugetier*, fr. *mammifère*, lat. *mammalia*.)

mamos v. MAMOŞ

MAMOŞ s. (Med.) **mam**, PPT, 11 ; **mamos**, SMM, 16, 68 ; CD, 4 ; PSE, 119 ; StDR, 167 ; FMIM, 173 ; **acuşer**, BFO 1833, 215 ; StDR, 8 ; WCP, 219. (Cf. ngr. μάμμος, fr. *accoucheur*, rus. акушёр.)

MANDIBULĂ s. AAD, 24 ; BBS, 241. (< fr. *mandibule*.)

MANIE s. (Med.) MD I, 47v ; VN, 6 ; NV, 251 ; PMC II, 149 ; RMS, 314. (Cf. ngr. μανία, lat. *mania*, fr. *manie*.)

MANIPULARE s. **manipulaţie**, ISI, 23 ; TCA, VI ; HMV I, 161, NV, 252 ; BCA, 582 ; BRA, 329 ; StDR, 167 ; LMA, 42 ; **manipulăciune**, StDR, 167 ; **manipulaţiune**, BMN III, 104 ; INB 1859, 170. (Cf. lat. *manipulatio*, germ. *Manipulation*, fr. *manipulation*.)

manipulaţie, **manipulaţiune**, **manipulăciune** } v. MANIPULARE

MANIVELĂ s. IVA, 85 ; MPM, 21 ; NV, 404 ; StDR, 167 ; PFM, 14. (< fr. *manivelle*.)

MANOMETRU s. PFM, 73, 80. (< fr. *manomètre*.)

MANTISĂ s. (Mat.) PEA, 216, 219 ; StDR, 168 ; PET, 70 ; SAP, 212 ; LM, 303. (Cf. lat. *mantisa* sau *mantissa*, fr. *mantisse*.)

MAPAMOND s. (Geogr.) **mapamond** ; **mapamonduri**, GN, 5v, 8r ; **carte topograficeaseă** *ori* **mappamónde**, HOG, 180 ; **mapamónde**, PDG, 50r ; **planiglobii** *au* **mapemonde**, EGI, 2 ; **mapemonde**, FGE, 2 ; FGGN, 2 ; GGV, 15 ; **mapamond**, EG, 3 ; GMNP, 219r ; GG, 66 ; AMG, 3 ; GPG II, 7 ; **mapămondă**, StDR, 168. (Cf. it. *mappamondo*, fr. *mappemonde*, lat. *mappa mundi*.) V. şi **planisferă**

mapă v. HARTĂ

mapămondă, **mapemond** } v. MAPAMOND

MARASM s. (Med.) **marasm**, HMV I, 143 ; PSE, 115 ; NV, 252 ; PMC II, 99 ; RMS, 223, 314 ; **marasmă**, PMC I, 105. (Cf. germ. *Marasmus*, ngr. μαρασμός , fr. *marasme*, it. *marasma*.)

marasmă v. MARASM

margă v. MARNĂ

margine v. CIRCUMFERINŢĂ, EXTREMITATE

MARIN adj. EGI, 2 ; GG, 12, 114 ; PFHM I, XX ; BIN, 85 ; LMG, 204 ; PFM, 241. (< fr. *marine*.)

MARITIM adj. GGV, 59 ; StDR, 169 ; RL, 279 ; BIN, 206 ; LG, 112. (Cf. lat. *maritimus*, fr. *maritime*.)

MARNĂ s. (Geol.) **margă**, SEC, 8 ; SIN, 33 ; SV, 8 ; CIN, 375 ; FBE, 101v ; FilDA I, 12 ; **marna** *sau* **huma**, CER, 117r ; **marnă**, BCA, 23 ; BRA, 95 ; BIN, 64 ; CEG, 23 ; Agr I, 345. (Cf. lat. *marga*, fr. *marne*, it. *marna*.)

marşină v. MAŞINĂ

masa cea gheometriceaseă v. PLANŞETĂ

masa loeului v. HARTĂ

MASĂ s. [„mulţime, sumă, totalitate, cantitate"] **massă**, SIF, 47 ; BDZ, 16 ; MVV, 52, 57 ; EGI, 102 ; AR 1844, 391 ; HMV I, 61 ; CA 1847, 52 ; FGF, 66 ; **masă**, TAO, 75 ; EAM, 133 ; RIP I, 7 ; HMV I, 39 ; StFE, 15 ; StDR, 169 ; BMN II, 6, 11 ; PFM, 31, 43. (Cf. lat. *massa*, it. *massa*, fr. *masse*.)

MASCUL s. (Zool.) NV, 253 ; BCA, 525 ; MIN, 111. (Cf. lat. *masculus*, it. *masculo*.) V. şi **maseulin**

MASCULIN adj. *flori* **bărbăteşti**, StIN, 27 ; CER, 84r ; *flori* **maseule**, FBE, 78r, 87r ; INB 1859, 38 ; *sexul* **maseulin**, BMN I, 28 ; WMM, 45 ; BBS, 22 ; **maseulin**, NV, 253 ; StDR, 169. (Cf. lat. *masculus* şi *masculinus*, fr. *masculin*.)

masimum v. MAXIMUM

MASIV adj. **masiv**, AR 1829, 188 ; NV, 254 ; StDR, 169 ; CA 1857, 81 ; **massiv**, CEF, 41. (Cf. fr. *massif*.)

MASTOIDĂ adj. (Anat.) KMA, 102, 118 ; PAD, 13, 78, 81. (< fr. *mastoïde*.)

MASTURBAŢIE s. **masturbaţie** (*masturbatio*), SMA, 183 ; **masturbaţiune**, RMS, 315. (Cf. lat. *masturbatio*, fr. *masturbation*.)

masturbaţiune v. MASTURBAŢIE

MAŞINĂ s. **marşină**, DC I, 45r ; **máchină**, GF, 33r, 137v, 175r ; **machină**, TVM, pgf. 539 ; NV, 317 ; BRA, 41, 149 ; BCA, 48 ; RMS, 186 ; BMN III, 163 ; **máhină**, HOG, 174 ; SIF, 41 ; **mahină**, ICC, 9 ; AR 1829, 35 ; **mahină**, PDG, 50r ; TAO, 58 ; AR 1832, 68 ; Prop. 210 ; NV, 22 ; **maşină**, ISI, 25 ; TCA, 162 ; ICC, 42 ; AR 1829, 35 ; CR 1830, 119 ; VD, 53, 133 ; VDA, 7 ; FD I, 13 ; CIN, 399 ; FMK, 169 ; IVA, 28 ; Prop, 82 ; StFE, 105, 114 ; StDR, 171 ; BMN I, 57 ; PFM, 13, 75 ; **măşină**, NIS, 24. (Cf. rus. машина, lat. *machina*, it. *macchina*, germ. *Maschine*, fr. *machine*.)

maşinism v. MECANISM

MAŞINIST s. PME, 29 ; StDR, 171. (< fr. *machiniste*.)

mateă v. UTER

MATEMATIC adj. **matimaticese**, GN, 45v ; HEA, 137 ; TGm, 1r ; EGT, 25v ; MN 1836, 48 ; **matemaiceese**, CIN, 340 ; ATI, 6 ; **matematie**, EGI, 31 [şi în alte numeroase scrieri din jurul anului 1850]. (Cf. ngr. μαθηματικός, germ. *mathematisch*, it. *matematico*, fr. *mathématique* ; *mate(i)maticese* < ngr., it., germ., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. математический.) V. şi **matematician**

MATEMATICĂ s. **matimatică**, DC III, 31v ; DC IV, 24r ; GF, 7r ; HEA, 1 ; WGT, 106v ; **matematică**, MA, 3r ; GSP I, 46 ; AR 1829, 19 ; AsM, I [şi în alte numeroase texte de mai tîrziu]. (Cf. ngr. μαθηματική, lat. *mathematica*, it. *matematica*, fr. *mathématique*.)

matematicese v. MATEMATIC

MATEMATICIAN s. **matimatie**, GN, 46v ; DC I, 123v ; GF, 98v ; **matematie**, SIF, 55 ; LA, 27r ; IL 1841, 331 ; CA 1847, 5 ; NV, 255 ; StDR, 170 ; RL, 385 [şi în alte numeroase texte contemporane]. (Cf. ngr. μαθηματικός, it. *matematico*, lat. *mathematicus*, germ. *Mathematicus*.)

MATERIAL adj. **materialnie**, CISG, 55 ; LB, 381 ; NFI, 4 ; EOI, XXV, 72 ; **materialicese**, PMV, 46 ; **material**, AR 1832, 236 ; PCU, 18 ; FBE, 65r ; DF I, 2r ; NV, 254 ; StDR, 170 ; BMN II, 207. (Cf. lat. *materialis*, fr. *matériel* ; *materialnie* < lat. + suf. *-(al)nic* ; cf. şi rus. материальный ; *materialicesc* < lat. + suf. *-icesc*.)

materialicese } v. MATERIAL
materialnie }

MATERIE s. [„substanță"] AI, 2r, 8v; MD II, 33r, 244r; GF, 37r, 118r; MES, 19; DC I, 144v; SLP, 11; SIF, 15, 88, 92; SIS, 6; OCE, 16; VAC, 6; MVV, 33; FDB, 86; EGT, 1r; LB, 381; TAO, 57, 69; AR 1829, 11; AR 1830, 433; VA, 17, 279; CIN, 25, 58, 67; HMV I, 188; StDR, 170; BMN III, 5; RL, 332; CEG, 45. (Cf. lat. *materia* și *materies*, it. *materia*, fr. *matière*, rus. материя, germ. *Materie*.)

materie aeră v. OXIGEN

materie eurgătoare v. FLUID

materie de albuș v. ALBUMINĂ

MATERN adj. **mumești** *îngrijiri*, PPT, 2; *amorul* **mumese**, CEF, 194; **matern**, NV, 254; StDR, 170; RMS, 228; BMN I, 78; CA 1855, 102. (Cf. lat. *maternus*, it. *materno*, fr. *maternel*.)

MATERNITATE s. *institutul* **maternității**, SMM, 1; **maternitate**, NV, 254; StDR, 170; CA 1855, 138; LG, 30; **institutul de născare**, CA 1855, 140. (Cf. lat. *maternitas*, fr. *maternité*.)

matimatie v. MATEMATICIAN

matimatică v. MATEMATICĂ

matimaticese v. MATEMATIC

MATURITATE s. **măturitate**, IST, 65; **maturitate**, MVV, 3, 17; NV, 255; BCA, 129, 259, 314; RL, 185; BIN, 150; PAD, 126, 200, 217. (Cf. lat. *maturitas*, fr. *maturité*.)

maţul cel drept } v. RECT
maţul cel oblu }

maţul creţ v. ILEON

maţul de douăsprezece degete v. DUODEN

maţul orb v. CECUM

MAXILAR s., adj. KMA, 13, 106; TMO, 11r; PAD, 12, 99. (< fr. *maxillaire*.)

MAXIMUM s., adv. **maximum**, FAE, 127; AR 1838, 69; PEG, 150; PFHM I, 100; BMN III, 136; PFM, 138, 479; **masimum**, BRA, 57. (Cf. lat., fr. *maximum*.)

mădular v. MEMBRU

măiestrit v. ARTIFICIOS

mărgean } v. CORAL
mărgeauă }

mărginit v. EXTREM

mărime v. VALOARE

măritiș ascuns v. CRIPTOGAM

măritoare v. LUPĂ, MICROSCOP

măsura apelor v. HIDROSTATICĂ

măsură v. CANTITATE, DIMENSIUNE, GRAD

măsură de căldură v. TERMOMETRU

măsură împrejur v. PERIMETRU

măsuță geometrică v. PLANȘETĂ

măşină v. MAȘINĂ

mătrice v. UTER

măturitate v. MATURITATE

MEAT s. (Anat.) KMA, 100, 121; PAD, 13; BBS, 5. (< fr. *méat*).

MECANIC adj. **mihanicesc**, GN, 45v; WGT, 44r, 84v; **mehanicese**, OCE, 43; CR 1830, 119; TIV, 171; **meeanie**, GF, 164r; VDA, 5; IVA, 88; BRA, 39; BMN II, 109; RL, 83, 258; WMM, 13; **mehanic**, VA, 200, 277; VD, 6; MN 1836, 60; CIN, 341; FBE, 102v, 103r; StFE, 26; HMV I, 34; LMA, 24. (Cf. ngr. μηχανικός, lat. *mechanicus*, it. *meccanico*, fr. *mécanique*; *mihanicesc*, *mehanicesc* < ngr., lat. + suf. *-icesc*; cf. și rus. механический.)

MECANIC s. **mehanist**, AR 1829, 135, 176; **mehanie**, AR 1829, 249; AR 1835, 101; IVA, 17; StFE, 91; StDR, 171; LMA, 42; **meeanie**, NV, 255. (Cf. lat. *mechanicus*, rus. механик, germ. *Mechaniker*; *mehanist* < *mehanică* + suf. *-ist*, după *mașinist*.)

MECANICĂ s. *legile de la* **meeanieă**, GF, 21r; **meeanieă**, VDA, 11; MPM, I; NV, 255; PFM, 11; **mehanieă**, AR 1829, 248; SMA, 60; AsG, 237; DF 1, 23v; IL 1841, 346; IVA, 2; ICG, 183; IFM, 15; StFE, 63; CEG, 49. (Cf. lat. *mechanica*, it. *meccanica*, germ. *Mechanik*, fr. *mécanique*, ngr. μηχανική, rus. механика.)

meeanieese v. MECANIC

MECANISM s. **mehanismus**, ICC, 8; **mehanizm**, AR 1829, 249; AR 1834, 78; SMA, 64; IL 1840, 35; **mehanism**, AR 1829, 135; VA, 110; FD I, 65; SMA, 60; IL 1840, 26; EOI, 47; HMV I, 157; EPD, XVII; StFE, 95; **mehanismos**, FD I, 70; **mihanism**, TIV, 171; **mecanism**, AR 1829, 136; CD, 48; MPM, 46; NV, 255; RMS, 20, 77; BMN II, 113; WAM, 55; PFM, 434, 502; PAD, 126; *puțuri, al cărora* **maşinism** *pentru scoaterea apii...*, MN 1836, 73. (Cf. germ. *Mechanismus*, ngr. μηχανισμός, rus. механизм, fr. *mécanisme*.)

meeon }
meeonie } v. MECONIU
meeoniom }

MECONIU s. **meeonium**, PPT, 13; FMK, 122; **meeoniom**, FMK, 170; **meeoniu**, TVM, pgf. 379; **mecon**, PSE, 259; **meeonie**, FMIM, 81. (Cf. lat. *meconium*, fr. *méconium*.)

meeonium v. MECONIU

medec v. MEDICAL

medecină v. MEDICINĂ

medeținal v. MEDICINAL

medeținăă v. MEDICAMENT, MEDICINĂ

MEDIAN adj. KMA, 17, 91; PMH, 8; LG, 43; PFM, 380; PAD, 81, 170. (Cf. lat. *medianus*, fr. *médian*.)

MEDIC s. LB, 383; CD, 6; HMV I, 85; VN, VII; CA 1847, 11; VH, V; NV, 256; PMC I, 184; StDR, 171. (Cf. lat. *medicus*, it. *medico*, germ. *Medikus*, rus. медик.) V. **și medical, medicină**

MEDICAL adj. *rînduiele dieteticești și* **doctorești**, HMS, 96v; *casa* **médecă**, AR 1829, 64, 65; *secție* **medică** *sau hirurgică*, CD, 9; *știin-*

ţele fireşti şi **medice**, RIP I, 153 ; *ştiinţa* **medică**, CA 1862, 11 ; **medical**, CR 1830, 266 ; CD, VIII, 9 ; NV, 256 ; StDR, 171 ; PFHM I, V ; WAM, 176 ; CEF, 10 ; WCP, 14 ; *academia* **medicească**, RIP I, 174. (Cf. lat. *medicus*, it. *medico*, fr. *médical* ; *medicesc* < lat., it. + suf. *-icesc*.)

MEDICAMENT s. **medicamînt**, MVV, 105 ; **medicament**, MVV, 106 ; CIN, 5, 268 ; NV, 6, 30 ; PMC II, 28 ; PFHM I, V ; FDA, 117 ; RMS, 52, 84 ; WCP, 42 ; CA 1862, 25 ; **medeţină**, MCF, 60 ; **mediţină**, AR 1829, 203 ; StDR, 171 ; **medicină**, TIV, 171 ; NV, 38 ; HMV II, 60, 234 ; StDR, 171. (Cf. lat. *medicamentum* şi *medicina*, germ. *Medikament*, fr. *médicament si médeeine*.)

medicamînt v. MEDICAMENT

medicat v. MEDICINAL

medicese v. MEDICAL

MEDICINAL adj. *oţet* **medicat** (**doftorit**), MVV, 105 ; **medeţinal**, AR 1829, 197 ; MTF, 1r ; AR 1834, 66 ; FGE, 42 ; FGGN, 44 ; **mediţinal**, AR 1829, 191 ; AsL, 57 ; IL 1840, 26 ; EPD, 95 ; **medicinal**, AR 1830, 189 ; TIV, 1 ; PSE, 149 ; HMV II, 240 ; NV, 256 ; PMC I, 184 ; PMC II, 31 ; BCA, 8 ; BIN, 103 ; **medecinal**, TIV, 171. (Cf. lat. *medicatus* şi *medicinalis*, fr. *médicinal*.)

MEDICINĂ s. **mediţină**, LB, 382 ; AR 1829, 171 ; VA, IX ; VD, XI ; BFO 1833, 154 ; CIN, 268 ; EPD, VI ; **medeţină**, HMS, 96v, 97r ; AR 1829, 28, 171 ; SIC, 32 ; AR 1834, 66 ; CIN, 1 ; **medicină**, MN 1836, 21 ; StIN, 11 ; PMH, 78 ; PSE, 4 ; NV, 256 ; **medecină**, IFM, 14 ; VH, 57 ; CA 1856, 20 ; CA 1862, 11 ; **medică**, RIP I, 123, 159. (Cf. lat. *medicina*, germ. *Medizin*, rus. медицина, fr. *médeeine* ; pentru *medică*, cf. lat. *ars medica*.) V. şi **medicament**

mediţinal v. MEDICINAL

mediţină v. MEDICINĂ, MEDICAMENT

MEDIU adj., s. *să va afla* **mesi** *análogos între...*, WGT, 98v ; *amîndouă hotarăle* **mijlocite** *a unii proporţii*, GAA, 104r ; *această atingătoare va fi* **mijlocită** *proporţionicească între tăietoarea BA şi partea dinafară*, AEG, 52r ; **mijlociţi** [„termenii medii, la o proporţie"], TA, 79 ; **de mijloc** *proporţională*, EGT, 40v ; FAE, 89 ; PGL, 7 ; PET, 27 ; *depărtarea* **de mijloc** [de la soare], RIP I, 9 ; *o latură* **mijlociu** *proporţională*, AsG, 138 ; **mediu** [adj.], PEA, 179 ; BCI, 166 ; TMO, 288r ; PAD, 135 ; *temperatura* **mezie**, FGF, 21 ; **miezine** [„termenii medii, la proporţie"], AsM, 113 ; **medii** [proporţiei], PEA, 177 ; PAR, 131 ; **mediu** *ambiant* ; *lumina trecînd dintr-un* **mediu** *într-altul*, PFM, 127, 443. (Cf. ngr. μέσος, lat. *medius* şi *medium*, fr. *mitoyen* şi *milieu*).

MEFITIC adj. SMA, 83, 184 ; CD, 26 ; HMV I, 131 ; NV, 257 ; StDR, 173 ; RMS, 28. (Cf. lat. *mephiticus*, fr. *méphitique*.)

mehanic v. MECANIC

mehanică v. MECANICĂ

mehanism, **mehanismos**, **mehanismus** v. MECANISM

mehanist v. MECANIC

mehanizm v. MECANISM

MELANCOLIC adj. **melanholicos**, AI, 6v, 10v ; MD I, 51r ; MD II, 39v ; CISG, 84 ; PAM, 31 ; **melanholicios**, MD II, 220r ; **melahonicos**, HOG, 165 ; **melanhonic**, SF, 33 ; CA 1852, 24 ; **melanholie**, LB, 384 ; EOI, 174 ; HMV I, 220 ; CA 1851, 118 ; CA 1854, 88 ; RL, 49 ; CA 1858, 30 ; **melancolic**, PMV, 176 ; VA, 223, 229 ; VD, 2 ; NV, 257 ; CA 1850, 28 ; RL, 135 ; BCI, 137. (Cf. ngr. μελαγχολικός, it. *melanconico*, lat. *melancolicus*, fr. *mélancolique*.)

MELANCOLIE s. (Med.) **melanholie**, AI, 5r, 10v ; MD I, 49r ; MD II, 37r ; PAM, 21 ; LB, 384 ; VD, 17 ; HMV I, 44 ; EOI, 103 ; EPD, 304 ; PMC I, 12, 106 ; RL, 111 ; **melanhonie**, MD II, 19v, 37r ; SF, 35 ; FDB, 100 ; **melancolie**, PMV, 66 ; NV, 257 ; RMS, 315 ; WAM, 69 ; RL, 361 ; WCP, 18. (Cf. ngr. μελαγχολία, it. *melanconia*, lat. *melancholia*, fr. *mélancolie*.)

melanholie, **melanholicios**, **melanholicos** v. MELANCOLIC

melanholie v. MELANCOLIE

melanhonie v. MELANCOLIC

melanhonie v. MELANCOLIE

melcuit v. SPIRAL

membrana tare v. SCLEROTICĂ

MEMBRANĂ s. (Anat.) GF, 251 r, 273v ; FDB, 88 ; PH, 5 ; VA, 29, 184 ; AR 1832, 52 ; GG, 12 ; SS, 2 ; SMA, 142, 151 ; FMK, 127 ; KMA 3, 272 ; EOI, 95 ; NV, 258 ; PMC I, 17, 107 ; StDR, 172 ; BMN III, 20, 100 ; PFM, 25, 114, 402 ; PAD, 94. (Cf. lat., it. *membrana*, fr. *membrane*.)

MEMBRANOS adj. FBE, 70v ; KMA, 245 ; PMH, 101, 258 ; NV, 258 ; PMC I, 115, 205 ; BIN, 148 ; TCC, 5v. (Cf. fr. *membraneux*.)

membro v. MEMBRU

MEMBRU s. (Anat., Mat.) **membro**, GF, 314v ; HEA, 8, 10 ; **membru**, GF, 201v ; PGL, 112 ; NV, 258 ; StDR, 172 ; PET, 152 ; SAP, 53 ; BMN III, 24 ; WAM, 89 ; LM, 213 ; CEF, 218 ; **mădular**, SIS, 21 ; SIN, 47 ; HPP, 13 ; AsA, 20r ; LB, 383 ; MTF, 2v ; AR 1834, 66 ; CIN, 129 ; AsAI, 94 ; StIN, 60 ; RIP I, 1 ; KMA, 66 ; VN, 1 ; MAA, 157 ; PAD, 125. (Cf. it. *membro*, lat. *membrum*, fr. *membre*.)

MENINGE s. (Anat.) KMA, 473 ; PAD, 155, 175 ; PPC, 192r. (< fr. *méninge*.)

MENSTRUAŢIE s. (Fiziol.) **lunătăcie**, AI, 5v, 8v ; MD II, 115r ; **menstrue** [pl.] ; **menstruă**, RMS, 123, 315 ; **menstruaţiune**, WAM, 81, 132 ; **catamenie**, SAS, 22 ; WMM,

59. (Cf. fr. *menstrues* şi *menstruation*, ngr. καταμήνια.)

menstruaţiune } v. MENSTRUAŢIE
menstruă }

mental v. MINTAL

MERCUR s. (Geol.) **mercurio** *ori* **argint viu**, GF, 138v, 204r; **mercuriu**, SIN, 40; SV, 9; MN 1836, 40; CIN, 403; HMV II, 135; GPG II, 102; BMN II, 161; BIN, 53; **mercurie**, AR 1829, 83; AR 1830, 240; TIV, 171; **mercurium**, DIR, 106; **mercur**, POS, 281, 313; CIN, 411. (Cf. it. *mercurio*, lat. *mercurium*, fr. *mercure*, germ. *Merkur*.)

MERCURIAL adj. TIV, 171; SS, 53; HMV II, 135; CBV, 13r; RMS, 51. (Cf. fr. *mercuriel*, lat. *mercurialis*, it. *mercuriale*.)

mercurie }
mercurio }
mereuriu } v. MERCUR
mercurium }

mergător înainte v. PRECEDENT

MERIDIAN s., adj. (Geogr.) **mesimvrinós**, 7r, 8v; CISG, 143, 145; **mezimvrinós**, GN, 8r; **meridian**, GF, 170r, 179v; HOG, 172, 173; PDG, 50v; FAE, 58; SVC, 25; EGI, 11; GG, 77; DF III, 3r; RIP I, 20; AsL, 58; GPG, 64; StFE, 142; NV, 259; StDR, 172; BMN III, 58; PFM, 240, 310; **merizian**, FGF, 90; **miridean** *sau* **miazăzian**, GMNP, 216v. (Cf. ngr. μεσημβρινός, lat. *meridianus*, it. *meridiano*, fr. *méridien*.)

meridie v. SUD

MERIDIONAL adj. **meridional**, AR 1834, 223; GG, 54; MN 1836, 28; StIN, 19, 75; NV, 259; StDR, 172; BMN II, 61; RL, 70; LG, 16; CA 1858, 22; CA 1858, 33; **merizional**, FGF, 22, 40. (Cf. lat. *meridionalis*, fr. *méridional*.)

merizian v. MERIDIAN

merizional v. MERIDIONAL

meriziu v. SUD

mesenter v. MEZENTER

mesenterie v. MEZENTERIC

mesenteriu v. MEZENTER

mesi v. MEDIU

mesimvrinos v. MERIDIAN

mesocarpiu v. MEZOCARP

meşterşuguit v. ARTIFICIAL

meşteşug v. INSTRUMENT, REGULĂ (de trei)

meşteşugit } v. ARTIFICIAL
meşteşuguit }

METACARP s. (Anat.) **mijlocul mînei** (*metacarpus*), VA, 33; **metacarpă**, IVA, 63; **metacarp**, KMA, 57,62; PAD, 36. (Cf. lat. *metacarpus*, fr. *métacarpe*.)

metacarpă v. METACARP

METACARPIAN adj. (Anat.) KMA, 13, 57, 64. (< fr. *métacarpien*.)

METAL s. **madem**; **mademuri**, DC I, 3r, 122v; DIP, 20v; CISG, 53, 72; GSP I, 60, 175; POS, 52, 58; DIR, 105; **metal** (*adecă* **madem**), GN, 6v; **metal**; **metalon**, WGT, 22r, 138r; **metal**, MVV, 88; AEG, 147r; VD, 42; SMA, 213; RIP I, 36; **metalo**, GF, 207v; **metaluri**, MD II, 224v; GN, 39v; GF, 203r; CISG, 129; SIN,39; POS, 91; AR 1829, 32, 191; AR 1830, 4; CIN, 346, 390; EAM, 26; TG, I; RIP I, 93; CEG, 15; **metalluri**, SIF, 5, 28; SIN, 25, 41; **metalumuri**, PMV, 1, 23; **metale**, GF, 175r; GG, 124; StIN, 4, 14; **metalle**, LG, 3. (Cf. tc. *maden*, ngr. μέταλλον, lat. *metallum*, it. *metallo*, fr. *métal*, germ. *Metall*.)

metal pe jumătate v. SEMIMETAL

METALIC adj. **metalicesc**, MD II, 244r; CISG, 126; PMV, 172; **metalic**, GF, 196r, 211r; AR 1830, 433; EAM, 1; CIN, 345, 401; SMA, 96; HMV II,60; Univ 1846, 38; NV, 260; StDR, 173; CEG, 11, 41. (Cf. ngr. μεταλλικός, it. *metallico*, lat. *metallicus*, fr. *métallique*; *metalicesc* < ngr., lat. + suf. *—icesc*; cf. şi rus. металлический.)

metalicesc v. METALIC

metalo } v. METAL
metalon }

METALOID s. BFO 1843, 239; PFHM I, XIII; BMN II, 8; PFM, 20. (< fr. *métalloïde*.)

metalum v. METAL

metalurghie v. METALURGIC

metalurghie v. METALURGIE

METALURGIC adj. **metalurghic**, CIN, 389; **metalurgic**, NV, 260; PFHM I, 157. (Cf. germ. *metallurgisch*, fr. *métallurgique*.)

METALURGIE s. **metalurghie**, CIN, 453; **metalurgie**, NV, 260; StDR, 173; BIN, 81; CEG, 15. (Cf. germ. *Metallurgie*, fr. *métallurgie*.)

metamorfosă } v. METAMORFOZĂ
metamorfosi }

METAMORFOZĂ s. **metamorfosi** *adică schimbare de trup*, GF, 302r; **metamorfoză**, CR 1830, 99; CIN, 133, 174; StIN, 118; SMR I, 1; StDR, 173; BIN, 370; CA 1858, 26; **metamorfosă**, HMV I, 37, 71; NV, 260; BMN I, 94; BBŞ, 27, 241; **straformare** (*metamorphosis*), MIN, 98. (Cf. it. *metamorfosi*, lat. *metamorphosis*, fr. *métamorphose*.)

METATARS s. (Anat.) **mijlocul piciorului** (*metatarsus*), VA, 34; **metatars**, PAD, 45. (Cf. lat. *metatarsus*, fr. *métatarse*.)

METEOR s. (Astr., Fiz.) **metéora** *ori* **arătare**, GF, 155r; **metéore** [pl.], GF, 156v; SIF, 62; **meteoră**, GF, 151v; AR 1830, 450; **meteor**, GPG, 60; Univ 1845, 17; NV, 261; StDR, 173; BMN III, 127; **meteori**, SIF, 89; AR 1829, 233; FGE, 34; **meteore**, EGI, 37; GG, 108; MN 1836, 70; StFE, 168; BMN II, 120; **meteoare**, AR 1832, 56; RIP I, 2, 47; CA 1847, 138. (Cf. it. *meteora*, ngr. μετέωρον, fr. *météore*, germ. *Meteor*, lat. *meteorum*.)

meteoră v. METEOR

METEORIC adj. CIN, 422 ; NV, 261 ; StDR, 173 ; FDA, II. (Cf. germ. *meteorisch*, fr. *météorique*.)

meteorisaţie
meteorisaţiune
meteorizaţione } v. METEORISM

METEORISM s. (Med.) **meteorizaţione**, IVA, 81 ; **meteorisaţie**, BCA, 574 ; **meteorisaţiune**, RMS, 315 ; **meteorism**, TCC, 135r. (Cf. fr. *météorisation* şi *météorisme*.)

METEOROGRAFIE s. GF, 151r ; NV, 261. (Cf. It. *meteorografia*, fr. *météorographie*.)

meteorologhie v. METEOROLOGIC

meteorologhie v. METEOROLOGIE

METEOROLOGIC adj. **meteorologhic**, AR 1829, 7 ; **meteorologie**, MN 1836, 4, 24 ; RIP I, 2 ; NV, 261 ; BIN II, 189 ; GM 1854, 4 ; PFM, 173 ; Agr I, 217. (Cf. ngr. μετεωρολογικός, fr. *météorologique*.)

METEOROLOGIE s. **meteorologhie**, AR 1829, 7,67 ; AR 1832, 20 ; **meteorologie**, IVA, 2 ; StFE, 168 ; NV, 261 ; StDR, 173 ; BMN III, 116 ; PFM, V, 478. (Cf. ngr. μετεωρολογία, rus. метеорология, fr. *météorologie*.)

metoadă v. METODĂ

metod v. METODĂ, REGULĂ (de trei)

METODĂ s. **metod**, MES, 1 ; GAP, 31r ; MVV, 100 ; AsA, 67r ; AEG, 17v ; LT, 77v ; EGT, 41r ; ICC, 5 ; POS, 229 ; AR 1832, 88 ; PAB, 7 ; MN 1836, 23, 37 ; AsM, 73 ; AsG, 15 ; MP, 54 ; HMV I, 7 ; PMH, 66 ; NV, 261 ; PET, 63 ; OGD, 3 ; SAP, 71 ; StDR, 173 ; RL, 108 ; PAV, 33 ; **métod**, SIF, 61 ; GAA, 84r ; AEG, 35v ; HMS, 96r, 99r ; **métodă**, GAP, 30r ; **metodă**, FAT, 178r ; PEA, 151 ; BRA, 5, 88 ; StDR, 173 ; BMN III, 93 ; WAM, 165 ; RL, 316 ; CA 1861, 16 ; **metoadă**, FM, 27 ; PFHM I, XXXVIII ; BIN, 224 ; BCI, 24 ; **metoduri**, GAP, 6r ; MVV, 100 ; CD, VIII ; HMV I, 5 ; BIN, 156 ; **metoade**, FAE, 127 ; MP, 56 ; EPD, VI ; PET, 3, 53 ; PFHM, VI, XX ; BIN, 156 ; CA 1862, 25. (Cf. lat. *methodus* sau *methodos*, ngr. μέθοδος, rus. метод, germ. *Methode*, fr. *méthode*.)

METRIC adj. *sistemul* **metrie**, BCA, 628. (< fr. *métrique*).

METROPOLĂ s. **mumăpatrie** *se zic staturile din Evropa cătră coloniile ce stăpînesc în alte părţi ale pămîntului*, EGI, 101 ; FGE, 94 ; **metropolă**, GPG, 43. (Cf. fr. *métropole*, lat. *metropolis*.)

METRU s. **metru**, FAE, 58 ; AsG, 16 ; MP, 8, 83 ; CER, 48v ; NV, 405 ; **metruri**, FAE, 58 ; MP, 49, 85 ; *o sută* **metre**, RL, 386. (< fr. *mètre*.)

mezanter v. MEZENTER

mezanterie v. MEZENTERIC

mezariŭ v. SUDIC

MEZENTER s. (Anat.) **mezenteriu**, PMV, 31, 90 ; **mesenteriu**, FDB, 88 ; PMC I, 107 ; RMS, 280 ; **mezanter**, KMA, 349 ; **mezenter**, PMC I, 206 ; **mesenter**, PMC I, 30 ; PAD, 104 ; **bizărău** (*mesenterium*), VA, 63. (Cf. lat. *mesenterium*, fr. *mésentère*.)

MEZENTERIC adj. (Anat.) **mezanterie**, KMA, 367 ; **mesenterie**, PAD, 152. (< fr. *mésentérique*.)

mezenteriu v. MEZENTER

mezimvrinos v. MERIDIAN

meziu v. MEDIU

MEZOCARP s. (Bot.) **mezocarp**, FBE, 82r ; BIN, 148 ; **mesocarpiu**, BBS, 30. (< fr. *mésocarpe*.)

miametru v. MILIMETRU

miasm v. MIASMĂ

MIASMATIC adj. **miasmatic** SMA, 111 ; StDR, 173 ; RMS, 21, 376 ; **miazmatic**, CD, 30. (< fr. *miasmatique*.)

MIASMĂ s. **miazmă**, AR 1829, 11 ; VH, 34 ; **miasmă**, AR 1829, 163 ; PH, 5 ; StDR, 173 ; **miasm**, TIV, 172 ; FMK, 170 ; **miasme** [pl.], SMA, 79 ; CD, 18 ; HMV II, 66 ; RMS, 19, 315 ; PFHM I, 21. (Cf. ngr. μίασμα, fr. *miasme*.)

miazăzian v. MERIDIAN

miazmatic v. MIASMATIC

mieranâ
mieranie } v. MIGRENĂ

MICROCOSM s. **microcozmos**, PMV, 25 ; EOI, 298 ; **microcosmos**, POS, 90 ; EPD, XXXII ; **microcosm**, BMN II, 3 ; **lumea cea mică** (μικροκόσμος), TAO, 57. (Cf. şi lat. *microcosmos* sau *microcosmus*, fr. *microcosme*.)

microcosmos
microcozmos } v. MICROCOSM

micrometro v. MICROMETRU

MICROMETRU s. **micrometro**, HOG, intr. ; **micrometru**, GSP I, pf. ; BCA, 538 ; StDR, 174. (Cf. it. *micrometro*, fr. *micromètre*.)

MICROSCOP s. **microscópio**, GF, 237v, 278r ; **microscopeo**, GF, 300v ; **microscopeon**, GF, 27r ; **microscopiu**, SIF, 4 ; SIN, 1 ; VA, 167 ; **microscopium**, NFI, 284r ; **microscop**, GF, 281v ; MN 1836, 77 ; FL, 46 ; CIN, 234 ; StIN, 138 ; FBE, 68r ; Univ 1845, 10 ; NV, 262 ; StFE, 9 ; StDR, 174 ; **microscopi** [pl.], VA, 75 ; PFM, 470 ; **microscoape**, SMA, 201 ; **microscopuri**, StFE, 86 ; **măritoare** (*microscopium*), DF I, 5v. (Cf. it. *microscopio*, ngr. μικροσκόπιον, lat. *microscopium*, fr. *microscope*.)

MICROSCOPIC adj. NV, 262 ; RL, 384 ; BIN, 429. (< fr. *microscopique*.)

microscopeo
microscopeon
microscopio
microscopiu
microscopium } v. MICROSCOP

mieşurător v. SCĂZĂTOR

mieşurelnic v. DESCĂZUT

miemetru v. MILIMETRU

mierea mîţei v. GUMĂ

miez v. PISTIL
miezin(ă) v. MEDIU
MIGMĂ s. AsA 39v ; AR 1830, 434 ; PH, 6 ; **AR** 1831, 208 ; **AR** 1835, 99 ; KMA, 292 ; PME, 37 ; StDR, 174 ; CA 1854, 85, 99. (Cf. ngr. μίγμα, lat. *migma*).
migrană v. MIGRENĂ
MIGRENĂ s. (Med.) **jumătate durere de cap**, MD I, 29r ; **emicranie (durere de giumătate de cap)**, PMC I, 62 ; **semicranie**, PMC II, 43 ; **migrenă**, FDA, 182 ; **mieranâ**, RMS, 142, 315 ; **migrană**, RMS, 106 ; **micranie**, WAM, 6, 7, 117. (Cf. lat. *hemicranium* şi *hemicrania*, ngr. ἡμικρανία , it. *emicrania*, fr. *migraine*.)
mihanicese v. MECANIC
mihanimă v. APARAT
mihanism v. MECANISM
MIIME s. (Mat.) **miine**, GAA, 7r ; TA, 49 ; AsM, 51 ; **miime**, AsM, 13.
miimetru v. MILIMETRU
miine v. MIIME
mijlocit
mijlociu } v. MEDIU
mijlocul miinii v. METACARP
mijlocul piciorului v. METATARS
MILIGRAM s. BCA, 630 ; PFM, 45. (< fr. *milligramme*.)
MILILITRU s. BCA, 630. (< fr. *millilitre*.)
MILIMETRU s. **millimetru**, FAE, 58 ; **milimetru**, AsG, 20 ; STFE, 50 ; BCA, 629 ; **miemetru** ; **miimetru**, AsG, 18, 20 ; **miametru**, MP, 9,83. (Cf. fr. *millimètre*.)
MILION s. **million**, DMA, 22 ; SIA, 3 ; PA, 4 ; FD I, 126 ; **milion**, HEA, 8 ; MA, 41r ; OPA, 15 ; GAA, 4v ; LA, 23v ; AsM, 5 [şi în alte numeroase texte contemporane] ; **miliunuri**, CISG, 115. (Cf. germ. *Million*, lat. *million*, ngr. μιλιούνι, it. *milione*, fr. *million*.)
miliun v. MILION
MINĂ s. (Geol.) **mína**, **ocnă** *sau* **baie** *de mademuri*, DC I, 186r ; **minâ**, AR 1830, 168 ; AR 1834, 350 ; GG, 42, 124 ; CIN, 336 ; AR 1837, 49 ; IL 1840, 26, 35 ; StDR, 175 ; PFHM I, 70, 157 ; RL, 13 ; PFM, 229 ; CEG, 24 ; **miniere** [pl.], GF, 195r ; HOG, 69 ; GSP I, 51, CDA, 54 ; PMG, 31 ; BMN II, 212 ; PFHM I, 29 ; BIN, 29 ; **minéră**, SIN, 41 ; **minere** [pl.], LG, 3, 20, 100 ; LMG, 79 ; CEG, 19 ; INB 1859, 150 ; **minériile (băile)**, GSP I, 31 ; **minărie**, *locurile sau săpăturile de unde se scot metalurile*, EGI, 102. (Cf. it. *miniera*, lat. *miniaria*, fr. *mine*, germ. *Mine*.)
minărie v. MINĂ
minei v. MINIU
MINERAL[1] s. **mineral**, DC I, 143r ; GF, 142r, 191v ; FDB, 43 ; LPT, 52 ; AR 1829, 32, 83, 134 ; MN 1836, 47 ; CIN, 3, 344 ; StIN, 2, 19 ; RIP I, 97 ; NV, 262 ; StDR, 174 ; CA 1861, 105 ; **minerate** *au* **pământale**, PCB, 59 ; **minerariuri**, SIF, 33 ; SIN, 1, 25 ; **mineralii**, CIN, 346 ; StIN, 4 ; **minerâ**, PAM, 35 ; VA, 11 ; CEG, 11 ; **minere** *sau* **minerali**, MIN, 4. (Cf. rus. минерал, it. *minerale*, lat. *minerale*, germ. *Mineral*, fr. *minéral*.)
MINERAL[2] adj. *apele eele* **minerăleşti**, SIF, 33 ; *ape* **mineralnice**, SIN, 31 ; **mineralnic**, FBE, 109r ; *ape* **mineralice**, TIV, 143 ; **mineralic**, FBE, 104v ; **mineralicese**, PAB, 3 ; TIV, 143 ; **mineral**, GF, 159r ; 234r ; PAM, f.t. ; POS, 274 ; CR 1829, 114 ; AR 1829, 28, 68 ; VA, 10 ; AR 1830, 189 ; EGI, 1 ; PAB, 1 ; EG, 8 ; GG, 65, 118 ; TVM, pgf. 504 ; AsL, 12 ; RL, 99 ; LG, 2, 3, 15 ; CA 1862, 27. (Cf. lat. *minerale*, germ. *mineralisch*, it. *minerale*, fr. *minéral* ; *minerălesc* < lat., germ. + suf. *-esc* ; *mineralnic* < lat., germ. + suf. *-(al)nic* ; cf. şi rus. минеральный ; *mineralicesc* < lat., fr. + suf. — *icesc*.)
mineralie
mineralicese
mineralnic } v. MINERAL[2]
MINERALOG adj. **mineraiog**, CR 1829, 202 ; MN 1836, 79 ; BGO 1844, 62 ; Prop, 210 ; NV, 263 ; StDR, 174 ; BCI, 155 ; **mineralogist**, NV, 263 ; PFHM I, V. (Cf. rus. минералог, germ. *Mineralog*, fr. *minéralogiste*.)
mineraloghie v. MINERALOGIC
mineraloghie v. MINERALOGIE
mineralogist v. MINERALOG
MINERALOGIC adj. **mineraloghie**, AR 1832, 108 ; AR 1834, 88 ; PAB, 4 ; CA 1858, 36 ; **mineralogie**, MN 1836, 96 ; PFHM I, V ; CEG, 20. (Cf. fr. *minéralogique*.)
MINERALOGIE s. **mineralóghie**, MPI, 217 ; **mineraloghie**, AR 1829, 19 ; AR 1834, 88 ; CIN, 335 ; **mineralogie**, MN 1836, 60 ; IVA, 2 ; Prop, 203, 209 ; IFM, 15 ; NV, 262 ; StDR, 174 ; PFHM I, V ; MIN, 193 ; BIN, 7, 31. (Cf. germ. *Mineralogie*, rus. минералогия, fr. *minéralogie*.)
minerar(iu) v. MINERAL
minerâ v. MINĂ, MINERAL[1]
minerălese v. MINERAL[2]
minie v. MINIUM
minieră v. MINĂ
minim v. MINIMUM
MINIMUM s. **minimum**, AsG, 310 ; IVA, 28 ; BMN III, 136 ; BCI, 145 ; PFM, 479 ; **minim**, BMN II, 182 ; RL, 283. (Cf. lat., fr. *minimum*, it. *minimo*.)
MINIU s. **miniu**, SIN, 44 ; StIN, 17 ; BIN, 52 ; **minie** *sau* **var de plumb**, AR 1829, 83 ; **minéi**, LB, 392 ; **minium**, VDA, 23 ; PFM, 275. (Cf. lat., fr. *minium*.)
minium v. MINIU
MINTAL adj. **mintal**, AR 1841, 37 ; WCP, 53 ; **mental**, BCI, 129. (Cf. fr. *mental*.)
minte v. RAŢIUNE
minuend
minuendus } v. DESCĂZUT
minunt(ă) v. MINUT

minunt de al doilea v. SECUNDĂ
MINUS adv., s. (Mat.) SIA, 69; PA, 12; AsA, 5r; LA, 27v; TA, 4; FAE, 3; PPA, 8; AsM, 17; StDR, 175. (Cf. lat. *minus*, germ. *Minus*, *minus*.)
MINUT s. (Astr., Mat.) **minut**, GF, 278v; TGm II, 2v; EGT, 3r; GG, 4; CA 1847, 12; **minută**, GF, 140v; MA, 20r; SIN,90; TAO, 66; AsG, 37; **minunte** *întâi*; **minunturi**, WGT, 8r; **minuturi**, GN, 40v; FAT, 75v; SPG, 27; **minute**, GF, 108r; HEA, 140; HOG, 177; AsA, 30v; AEG, 4v; LT, 35v; TGm, 3r; GG, 70; RIP I, 34; CG, 20v. (Cf. lat. *minutus*, it. *minuto*, germ. *Minute*, fr. *minute*.)
minută v. MINUT
minut de a doua v. SECUNDĂ
mină v. GRAD
MIRIAPOD s., adj. (Zool.) **miriopode** [pl.], CIN, 12; **miriapode**, CIN, 203; StIN, 67, 129; BIN, 225, 427; **miriapod**, NV, 264. (Cf. lat. *miriapoda* sau *myriapoda*, fr. *myriapode* sau *myriopode*.)
miridean v. MERIDIAN
miriopod v. MIRIAPOD
mirositor v. OLFACTIV
mistui v. DIGERA
mistuială v. DIGESTIE
mistuibil v. DIGESTIBIL
mistuire v. DIGESTIE
mistuitor v. DIGESTIV
mistură v. MIXTURĂ
mişcabil v. MOBIL
MIŞCARE s. (Fiz.) **pornire** *au* **elătire**; **pornire** *slobodă este o* **elătire** *vădită de un trup de la o parte de lărgime la alta*, GF, 49v, 50r; **mişcarea** *totdeauna e întocma cu puterea carea lucră în trupuri*, SIF, 16; **mişcare**, VA, 190; DF, 15v, 16r, 17r; StFE, 17; **elătire**, DF I, 38v.
mişcăciune v. MOBILITATE
mişcătoare v. MOTRICE
mişcător v. MOBIL
mişcătul anual v. REVOLUŢIE
mişcătul zilial v. ROTAŢIE
mitră v. UTER
MIXTURĂ s. **mixtură**, PAM, 20; AR 1829, 176; PH, 9; TIV, 148; NV, 262; StDR, 174; FDA, 152; **mistură**, VN, 26; NV, 265; PMC I, 16; PMC II, 99. (Cf. lat. *mixtura*, fr. *mixture*, it. *mistura*.)
mineător de carne v. CARNIVOR
mîneător de iarbă v. ERBIVOR
mîţişoară v. AMENT
moale v. MALEABIL
MOBIL adj. [meridianul şi orizontul] *cercuri* **îmblătoare** *şi* **elătitoare**, GF, 170r; **mişcători**, *adecă că se lase ca dintr-un loc să se poarte într-altul*, SIF, 5; *o stea mică şi* **mişcătoare**, SIF, 128; **mişcător**, MPM, 49; RL, 335; **mişcabil**, BMN III, 95; **mobil**, NV, 65; StDR, 175; CEF, 77. (Cf. lat. *mobilis*, it. *mobile*, fr. *mobile*.)
MOBILITATE s. **mişcăciunea** *e o putinţă a-şi strămuta locu şi se află în toate trupurile*, DF, I, 6v; **mobilitate**, NV, 265; BIN, 10; PFM, 24, 267. (Cf. lat. *mobilitas*, fr. *mobilité*.)
modifia v. MODIFICA
MODIFICA vb. **modifica**, VDA, 5; SMA, 177; NV, 266; GPG II, 9; RL, 370; PFM, 1, 411; CEG, 5, 45; **modifia**, OGD, 70; BMN III, 108. (Cf. lat. *modificare*, fr. *modifier*.)
MODIFICARE s. **modificaţie**, VA, 202; CIN, 387; AsG, 37; FBE, 72r, 78v; HMV I, 21; EOI, 64; NV, 266; StDR, 176; PFHM I, X; PFM, 292; RL, 370; CA 1861, 67, 152; **modificaţiune**, BMN II, 29, 157; BBS, 26; **modificăciune**, StDR, 176; **modificare**, CEF, 173. (Cf. lat. *modificatio*, fr. *modification*.)
modificaţie, **modificaţiune**, **modificăciune** } v. MODIFICARE
modru de a se ţine deolaltă v. COEZIUNE
modrul traiului, **modrul vieţuirii** } v. DIETĂ
moitor v. EMOLIENT
molatic v. MALEABIL
MOLECULAR adj. *atragere* **moleculară**, Prop, 203; *schîmbare* **moleculărie**, PFHM I, 33; *atracţiile* **moleculării**, PFM, 23. (< fr. *moléculaire*.)
moleculariu v. MOLECULAR
MOLECULĂ s. **părticelile** *trupurilor*; **părticelile** *materiei*, GF, 40r, 79r; *aburi... nu sînt altă fără numai mărunte* **părticele** *de apă*, SIF, 89; *fluide... a cărora* **părticele** *se mişcă între ele*, AR 1832, 236; **părticele**, SIF, 30; DF I, 8r; **părticele (molecule)**; **molecule (părticele)**, SMR I, 4; BIN, 11, 241; **moleculă**, NV, 266; BCA, 23; BRA, 79; StDR, 176; PFHM I, XI; RMS, 95; BCI, 67; PFM, 9, 426. (Cf. lat. *molecula*, it. *molecola*, fr. *molécule*.) V şi **atom**
molepsi v. CONTAMINA
molepsire v. CONTAGIUNE
molevsi v. CONTAMINA
molevsitor v. CONTAGIOS
moliciune v. FLUID
molime v. MALEABILITATE
molipsi v. CONTAMINA
molipsire v. CONTAGIUNE, INFECŢIE
molipsitor v. CONTAGIOS
molivseală, **molivsire** } v. CONTAGIUNE
molivsitor v. CONTAGIOS
moluceă, **moluse** } v. MOLUSCĂ
MOLUSCĂ s. (Zool.) **moluşti** [pl.], SIN, 81, 83; **moluşce**, EGI, 102; CIN, 470; **molusehii**, CIN, 217; **moluşte**, CIN, 11, 12; MIN, 123; CEG, 112; **molusce**, StIN, 66, 133; BIN, 225, 439; CEG, 68; **moluceă**, **moluce**, **moluseă**, NV, 267; **moluse**, BIN,

226. (Cf. lat. *molluscus*, fr. *mollusque*, germ. *Molluske.*)

monet v. MONOIC

MONOCOTILEDON s., adj. (Bot.) **monocotiledone** [pl.], FBE, 70r; *vegetali* **monocotilidoni**, BCA, 389; **monocotiledoane**, BIN, 160; BBS, 33; **plante cu una frunză de semință** (*monocotyledones*), MIN, 142. (Cf. lat. *monocotyledon*, fr. *monocotylédone.*)

MONOGAMIE s. CIN, 73; FBE, 89v. (Cf. lat. *monogamia*, germ. *Monogamie*, fr. *monogamie.*)

MONOIC adj. (Bot.) [flori] **monoice** *sau* **moneţe**, FBE, 78v; *floare* **monoică**, INB 1859, 38; *plantă*... **monoică**, Agr I, 11. (Cf. fr. *monoïque* şi *monoecique.*)

MONOM s., adj. (Mat.) *cîtime*... **monomă**, AsA, 6r; *cîtimile* **monome**, AsA, 8v; AsAl, 3; *cîtime ineomplexă sau* **monomiu**, PEA, 7; **monom**, SAP, 13. (Cf. lat. *monomius*, fr. *monôme*, it. *monomio.*)

monomiu v. MONOM

MONOPETAL adj. (Bot.) NV, 268; BIN, 138; BBS, 25. (< fr. *monopétale*).

MONOSEPAL adj. (Bot.) FBE, 78v; BIN, 137; Agr I, 316; BBS, 25. (< fr. *monosépale.*)

MONOSPERM adj. (Bot.) **monosperm**, FBE, 82r; NV, 268; **monospermatic**, NV, 268. (Cf. fr. *monosperme* şi *monospermatique.*)

monospermatic v. MONOSPERM

montgolfier v. BALON

MORBID adj. RMS, 55, 204; SAS, 20. (< fr. *morbide*)

MORTAL adj. BMN II, 219; BCI, 190. (< fr. *mortel.*)

MORTALITATE s. CD, 19; VH, 90; NV, 270; StDR, 177; CA 1853, 87; BCI, 95. (Cf. fr. *mortalité*, lat. *mortalitas.*)

motiv al naturii v. INSTINCT

MOTRICE adj. *putere* **mişcătoare**; *putere* **motrică**, MN 1836, 23, 47; *forţă* **motrice (mişcătoare)**, BCI, 90. (< fr. *moteur, -trice*; cf. şi it. *motrice.*)

muc v. FLEGMĂ

mucilaghinos, **mucilaghinoz** } v. MUCILAGINOS

MUCILAGINOS adj. **mucilaghinoz**, PH, 7, 8; AR 1831, 436; **mucilaghinos**, AR 1830, 434; **muţilaghinos**, LMB, 19; WCP, 62; **mucilaginos**, FMK, 170; RMS, 75, 195; WCP, 280. (Cf. lat. *mucilaginosus*, fr. *mucilagineux*, it. *mucillagginoso.*)

MUCILAGIU s. **mucilagiu**, FMK, 170; **mucilago**, WMM, 37. (Cf. fr. *mucilage*, lat. *mucilago.*)

MUCOASĂ s., adj. (Anat.) TAO, 78; VA, 25; PH, 5, 8; AR 1831, 455; KMA, 3; RMS, 119. (Cf. lat. *mucosus*, fr. *muqueux*, — *euse.*)

mucositate v. MUCOZITATE

MUCOZITATE s. **mucozitate**, HMV II, 190; CA 1862, 21; **mucositate**, NV, 271; RMS, 152, 177; WAM, 2; WCP, 229. (Cf. fr. *mucosité*, it. *mucosità.*)

muietor v. EMOLIENT

MULTIPLICA vb. CG, 193r; StDR, 178; PFHM I, XXXV; BMN III, 94; PFM, 90, 303. (Cf. lat. *multiplicare*, fr. *multiplier.*) V. şi **înmulţi**

multiplicand, **multiplicandus** } v. DEÎNMULŢIT

MULTIPLICATOR s. (Fiz.) **multiplicător**, StFE, 134; **multiplicator**, StDR, 178; BMN III, 94; RL, 386; PFM, 300, 317. (Cf. lat. *multiplicator*, germ. *Multiplikator*, fr. *multiplicateur.*) V. şi **înmulţitor**

multiplicaţie v. ÎNMULŢIRE

multiplicaţirui v. ÎNMULŢI

multiplicăciune v. ÎNMULŢIRE

multiplicător v. MULTIPLICATOR

multipliţirui v. ÎNMULŢI

MULTIPLU s., adj. AsM, 29, 80, 186; AsAl, 68; PEA, 112; FBE, 81v; StFE, 62; PAR, 30, 38; PET, 16; PFHM I, XXVII. (Cf. fr. *multiple*, lat. *multiplex.*)

multunghi v. POLIGON

mulţiciune v. ÎNMULŢIRE

mulţind v. DEÎNMULŢIT

mulţitor v. ÎNMULŢITOR

muma smerită v. PIA MATER

muma tare v. DURA MATER

mumăpatrie v. METROPOLĂ

mumesc v. MATERN

MURIATIC adj. (Chim.) *aţid* **muriatic**, CER, 95v; *acid* **muriatic**, NV, 272; PFHM I, 15; *natrom* **muriatic**, WAM, 90; *apele* **muriatice** *alcaline*, SAS, 6. (< fr. *muriatique.*)

museoios v. MUSCULOS

MUSCULAR adj. **muscular**, MN 1836, 77; HMV I, 44, 165; AR 1843, 147; VN, 2; NV, 272; WAM, 174; RMS, 227, 233; BIN, 232; BCI, 31; WMM, 28; PAD, 156; INB 1859, 129; *silă* **muscularie**; *sistem* **muscularia**, RMS, 112, 230; *fibrele* **muscularii**, PFM, 351. (< fr. *musculaire.*)

muscularia v. MUSCULAR

MUSCULOS adj. (Anat.) **museolos**, GF, 265v; **museulos**, TIV, 172; NV, 272; PAD, 98, 123. (Cf. it. *muscoloso*, fr. *musculeux.*)

museon, **museu** } v. MUZEU

MUSON s. (Geogr.) *vînturile cu orînduială schimbată numite* **muzoni**, GF, 144v; **musoni**, GG, 109; GPG, 62; **mussoni**, FGF, 18. (< fr. *mousson.*)

must, **mustăreaţă** } v. SUC

mutător v. RAPORTOR

muţilaghinos v. MUCILAGINOS

MUZEU s. **muséon**, DC I, 130r; **muzeum**, PMV, 96; AR 1834, 88; **muzeu**, AR 1829, 134; GG, 216; MN 1836, 2; CIN, 468; LG, 75; CA 1857, 57; **museu**, NV, 272; CA 1862, 67; **museu, muzeu**, StDR, 179.

(Cf. ngr. μουσεῖον, lat. *museum*, fr. *musée*.)
muzeum v. MUZEU
muzon v. MUSON

N

nader v. NADIR
NADIR s. (Astr.) **náder**, GN, 6r, 12v; GF, 231v; **nádir**, GTS, 11r, 13r; **nadir**, EGI, 17; GG, 98; RIP I, 20; FGGN, 17; DF III, 3r; StFE, 144; NV, 273; StDR, 179; LMG, 204. (Cf. ngr. ναδίρ, fr. *nadir*, germ. *Nadir*.)
NARCOTIC adj., s. (Med.) AR 1829, 83; PH, 9; CIN, 285; SMA, 84, 144; FMK, 93; NV, 273; PMC II, 7; StDR, 180; RMS, 113, 373; WMM, 22, 54; TMO, 4v. (Cf. ngr. ναρκωτικός, germ. *narkotisch*, fr. *narcotique*.)
NARCOTISM s. (Med.) NV, 273; RMS, 166. (< fr. *narcotisme*.)
nasal v. NAZAL
NATIV adj. CIN, 405; StIN, 16; HMV II, 79; NV, 276; StDR, 180; PFHM I, 21, 26; BIN, 29. (Cf. lat. *nativus*, fr. *natif*.)
NATURAL adj., adv. **firesc**, GN, 46r; GF, 81v, 159r; SEC, 60; LB, 219; SPG, 21; AR 1829, 19; POS, 14; AR 1834, 139; GG, 31; MN 1836, 1; CIN, 3; RIP I, 50, 153; RL, 34; **firește**, LB, 219; *rădăcini* **naturalnice** (*după fire*), SEC, 150; *miros* **naturale**, MVV, 34; **natural**, AR 1829, 32, 228; VA, 194; AR 1834, 285; GG, 60; MN 1836 1,60; CIN, f. t.; StIN, f. t.; DF I, 12v; StDR, 180; BMN III, 60; PFHM I, 26; RL, 13; LG, 112; **naturalmente**, PFHM, I, 144, 186; PMM, 366. (Cf. lat. *naturalis*, it. *naturale*, fr. *naturel* și *naturellement*; *naturalnic* < lat. + suf. — (*al*)*nic*.)
naturalmente, **naturalnic** } v. NATURAL
naturalisa v. NATURALIZA
naturalisație v. NATURALIZARE
NATURALIST s. **naturalist**, AR 1829, 28, 137; AR 1832, 87, 132; GG, 54; CIN, 263, 467; SMA, 58; AsL, 38; NV, 274; BMN I, 38; CA 1855, 23, 86; RL, 288; **naturist**, **naturalist**, StDR, 180. (Cf. fr. *naturaliste*, germ. *Naturalist*.)
NATURALIZA vb. **naturaliza**, GG, 15; **naturalisa** BCA, 129. (< fr. *naturaliser*.)
NATURALIZARE s. **naturalisație**, BCA, 413. (< fr. *naturalisation*.)
NATURĂ s. **fire**, GF, 7v; OCE, 74; CISG, 53; HPP, 13; CDA, 32; PMV, 9; BVM, 7; LB, 218; TAO, 55; AR 1834, 64; RIP I, 52, 258; DF I, 2r; PSE, 99; EPD, XVII; **natură** *sau* **fire**, SF, 110; SIF, 3; MVV, 4; FDB, 55; **natură** (**fire**), ICC, 9; AR 1829, 261; AR 1831, 226; AR 1834, 58; IL 1840, 39; **natură**, DC I, 54r, 159r; FAT, 43r; SIF, 144; OCE, 1; MVV, 3, 23; PAM, 1; LB, 417; VD, 18; FAE, 32; GG, 1; DF I, 2r; StIN, 22; HMV I, 7; NV, 274; StDR, 180. (Cf. lat. *natura*, it. *natura*, germ *Natur*, fr. *nature*.)
naturist v. NATURALIST
NAZAL adj. (Anat.) **nasal**, KMA, 100, 462; NV, 274; RMS, 223, 256; PAD, 16. (< fr. *nasal*.)
năcreală v. ACID
năduf, **năduh** } v. ASTMĂ
năduşeală v. ASTMĂ, SUFOCARE, TRANSPIRAȚIE
născător v. GENERATOR, PRODUCTIV
năseut v. PRODUS
nătri v. NUTRI
nătrire v. NUTRIRE
neactiv v. INACTIV
nealterabil v. INALTERABIL
neam v. GEN, RASĂ
neasemenea v. INEGAL
neastîmpărare v. ANXIETATE
neatoemat v. INEGAL
NEBULOS adj. *stele* **nebuloze**, GG, 72; **nebulos**, GPG, 75; BMN II, 19; PFM, 483; INB 1859, 11. (<fr. *nébuleux*.)
nebuloz v. NEBULOS
nebunie v. DELIR
necanonisit v. NEREGULAT
necăpos v. ACEFAL
necolor v. INCOLOR
necomăsurabil, **necomensurabil** } v. INCOMENSURABIL
necomplect, **necomplet** } v. INCOMPLET
necomplex v. INCOMPLEX
necrosă v. NECROZĂ
NECROZĂ s. (Med.) **necrosă**, RMS, 53, 321; PMH II, 108; TCC, 5v; PPC, 134v. (< fr. *necrose*.)
necurabil v. INCURABIL
necurmat v. CONTINUU
nedefinit v. INDEFINIT
nedigestie v. INDIGESTIE
nedisposițiune, **nedispozițiune** } v. INDISPOZIȚIE
nedormire v. INSOMNIE
neecual, **neegal** } v. INEGAL
neeczact, **neesact**, **neexact** } v. INEXACT
NEFAVORABIL adj. *împregiurări* **nefavorabile** (**neprincioase**), FMIM, 106.
NEGATIV adj. (Mat., Fiz.) FAT, 180v; AsA, 7r; FAE, 3; AR 1838, 100; PEA,

6,9; HMV I, 37; StFE, 114; NV, 281; StDR, 180; PAR, 6; BMN III, 68; LM, 184. (Cf. lat. *negativus*, fr. *négatif*, germ. *negativ*.)

negreşit v. EXACT

nehotărît v. INFINIT

nematerial, **nematerialnic** } v. IMATERIAL

nemărginit v. INFINIT

nemărginit mie v. INFINITEZIMAL

nemăsurarnic v. IMPONDERABIL

nemensurabil v. INCOMENSURABIL

nemirositor v. INODOR

nemistuire v. INDIGESTIE

nemişcător v. IMOBIL

neorganic v. ANORGANIC

neoropter v. NEUROPTER

neosos v. NEVERTEBRAT

nepătrunzibil v. IMPENETRABIL

nepătrunzime v. IMPERMEABILITATE

nepenetrabil v. IMPENETRABIL

nepenitrabilitate v. IMPENETRABILITATE

neperceptibil v. IMPERCEPTIBIL

neperfect v. IMPERFECT

nepermeabil v. IMPERMEABIL

neplăcere v. APATIE

neponderabil v. IMPONDERABIL

nepotrivit v. INEGAL

neprevăzător v. OPAC

nepriceput v. IMPERCEPTIBIL

nepriincios v. NEFAVORABIL

neprincipal v. ACCESORIU

neproducător v. NEPRODUCTIV

NEPRODUCTIV adj. **neproducător**, CER, 99v; RL, 24; **neproductiv**, RL, 259.

neputere v. ADINAMIE

neraţional v. IRAŢIONAL

NEREGULARITATE s. RMS, 142; BMN II, 122; BIN, 167. (Cf. fr. *irrégularité*.)

NEREGULAT adj. *vînturi* **slobode**, *carele suflă de toate părţile şi în toate vremile*, GF, 144v; *poligonon* **necanonişit**, WGT, 102r; *trupuri* **neregulate** *sau* **nerînduite**, TGm II, 41r; **neregulat**, EGT, 54r; FGE, 8; AsG, 81; TVM, 2,5; PEA, 74; StIN, 36; FBE, 81r.

nerînduit v. NEREGULAT

nerodire v. STERILITATE

neroditor v. STERIL

NERV s. (Anat., Bot.) **nervo**, GF, 257v; **nerv**, GF, 274r; FDB, 111; VA, 155; TVM, pgf. 137; SMA, 204; KMA, 45; PMH, 14; PMC I, 15; BMN III, 20; BBS, 17; **nervă**, NV, 282; *firile o* **nervile** *ce să văd prin frunze*, GF, 243v; **nerve**, PAM, 10; ~~SPG, 8~~; AR 1838, 205; StIN, 60; EOI, 95; PSE, 52; VH, 177; BMN III, 85; CA 1855, 88; CA 1862, 17; **nervuri**, ~~SPG~~, 23; KMA, 449; **nervi**, VA, 21; SS, 2; SMA, 16; FDA, 19; TMO, 229v; PAD, 95, 175; **nevră**; **nevru**, TAO, 76; **nevre**, TAO, 58; CIF, 8; PH, 9; ~~AR~~ 1829, 11; POS, 194; EAM, 61; CIN, 7,8; TIV, 33; MPB, 10; ~~MAR, 105~~; ~~IL~~ 1840,19; KMA, 5; HMV I, 20; VABA, 18; PMC I, 5; CEF, 104; WCP, 7,267. (Cf. lat. *nervus*, it. *nervo*, fr. *nerf*, ngr. νεῦρον.)

nervă, **nervo** } v. NERV

NERVOS adj. **nervos**, GF, 256r; AR 1829, 135; VA, 17, FMK, 130; EPD, 276; NV, 282; FDA, 174; RMS, 325; WAM, 5; RL, 354; **nevros**, CR 1829, 118; HMV I, 110; VN, 1, 6; **nevricese**, TIV, 24; **nevric**, TIV, 172; PMC I, 70, 133. (Cf. lat. *nervosus*, it. *nervoso*, fr. *nerveux*, ngr. νευρικός; *nevricesc* < ngr. + suf. *-icesc*; *nevros* < *nevră* + suf. *-os*.)

NERVURĂ s. (Bot.) BIN, 125; BBS, 16. (< fr. *nervure*.)

nesăvîrşit v. INCOMPLET, INFINIT

nesîrşit v. INFINIT

nesolubil v. INSOLUBIL

nesolubilitate v. INSOLUBILITATE

nesomnie v. INSOMNIE

neted v. PLAN[2]

netezime v. PLAN[1]

NEUROLOGIE s. (Med.) **nevrologhie** (νευρολογία), TAO, 58; **nevrologie**, KMA, 447; PMC I, 195; **neurologie**, PAD, 89, 175. (Cf. şi fr. *neurologie*, *névrologie*.)

NEUROPTER s., adj. (Zool.) **nevroptere**, SIN, 79; BIN, 408; **neuroptere**, *cu aripi ca răţeaua*, CIN, 175; **neuroptere** *sau* **răţelaripe**, StIN, 125; **neoroptere**, CEG, 109. (Cf. lat. *neuroptera*, fr. *névroptères*.)

neutral v. NEUTRU

neutrala, **neutralisa** } v. NEUTRALIZA

NEUTRALIZA vb. *secretul de a* **neutraliza** *trăsnetul*, MN 1836, 87; **neutralisa**, NV, 282; BCA, 46; BRA, 64, 96; RMS, 99; PFHM I, 159; **neutrala**, CA 1862, 19. (Cf. fr. *neutraliser*.)

NEUTRALIZANT adj. SAS, 20. (< fr. *neutralisant*.)

NEUTRU adj. (Chim., Fiz.) **neutru**, AR 1830, 434; NV, 282; PFHM I, XIII, 226; BMN III, 155; **neutral**, BRA, 94; FDA, 87. (Cf. fr. *neutre*, it. *neutrale*, germ. *neutral*.)

nevariabil v. INVARIABIL

NEVERTEBRAT adj., s. (Zool.) **nevertebrate** *sau* **neosoase**, CIN, 12; *animale* **neosoase** (*invertebrata*), StIN, 67; **invertebrat**, NV, 233; *animale* **avertebrate**, BMN I, 91; BIN, 227. (Cf. lat. *invertebratus*, fr. *invertébré*.)

nevindecabil, **nevindecăcios** } v. INCURABIL

NEVRALGIE s. (Med.) NV, 283; RMS, 324; WAM, 136. (< fr. *névralgie*.)

nevră v. NERV

nevric, **nevricese** } v. NERVOS

nevrologhie, **nevrologie** } v. NEUROLOGIE

nevroptere v. NEUROPTERE
nevros v. NERVOS
nevru v. NERV
NIMFĂ s. (Zool.) [viermii] *cînd sînt în stare de* **nimfa** *ori de* **avrelio**, GF, 310r ; **păpușă**, CIN, 188, 470 ; **nimfa** *au* **păpușa**, MIN, 98 ; **nimfă (bobul)**, BMN I, 97 ; **nimfe** *sau* **crisalide**, BIN, 402 ; BBS, 240. (Cf. lat. *nympha*, ngr. νήμφη, fr. *nymphe*, it. *aurelia*.)
NIMFĂ s. (Anat.) VA, 247 ; SS, 5 ; EPD, 288 ; PMC I, 129 ; PAD, 129. (Cf. lat. *nympha*, fr. *nymphe*.)
NIMFOMANIE s. (Med.) **nimfomanie**, EPD, 285 ; RMS, 106, 272, 324 ; **ninfomanie**, PMC I, 111. (Cf. fr. *nymphomanie*, it. *ninfomania*.)
nimic v. ZERO
ninfomanie v. NIMFOMANIE
nisus v. INSULĂ
NITRAT s. (Chim.) AsL, 59 ; NV, 283 ; BRA, 43 ; RMS, 350. (< fr. *nitrate*.)
NITRIC adj. (Chim.) AR 1831, 456 ; AsL, 59 ; NV, 283 ; BCA, 17 ; CEG, 33. (< fr. *nitrique*.)
NIVEL s. *preste* **libella** *mărei*, MVV, 5 ; **libelă**, AEG, 146r ; **cumpăna** *mării*, AR 1829, 23, 228 ; IL 1840, 26 ; CEG, 4 ; **cumpăna (nivela)** *fluidelor*, StFE, 41 ; **nivela (cumpăna)** *mărei*, IL 1840, 19 ; **nivelă**, EGI, 45, 102 ; AsL, 1 ; CPH, 52 ; WAM, 103 ; RL, 153 ; CEG, 4, 5 ; **nivo**, PEG, 226, 247 ; RMS, 82 ; **nivel**, BMN II, 138 ; PFHM I, 136 ; PFM, 3, 49, 483 ; INB 1859, 142. (Cf. lat. *libella*, it. *livello*, fr. *niveau*.) V. și **nivelă**
NIVELĂ s. *pune astrolabul în punctul C, îndreptat horizontal după* **libelă**, EGT, 43v ; **libela** *sau* **atîrnătoriul**, EGT, 46v ; **nivo (cumpănă)**, AR 1837, 26 ; AsG, 236 ; **nivelul** *cu beșica de aer*, AsG. 239 ; **nivelă**, NV, 284 ; PEG, 182, 245 ; StDR, 181. V. și **nivel**
nivo v. NIVEL, NIVELĂ
NOCIV adj. FDB, 71, 107, 109. (Cf. lat. *nocivus*, it. *nocivo*.)
nod v. GANGLION
nodul roadei v. OVAR
NOMENCLATURĂ s. NV, 285 ; PMC II, 199 ; BCA, 300 ; StDR, 182 ; PFHM I, III, XII. (Cf. lat. *nomenclatura*, fr. *nomenclature*.)
nominator v. NUMITOR
nopțiar v. BOREAL
NORD s. **nord**, GF, 133v ; HOG, 2 ; GSP, pf. ; EGI, 14 ; EG, 3 ; GG, 67 ; GTS, 23v ; CIN, 120 ; RIP I, 22 ; NV, 285 ; StDR, 182 ; LMG, 201 ; **septemtrio (miază noapte)**, SVC, 14 ; **nord, septemtrion**, GG, 67 ; **nord** *sau* **septentrie**, GPG, 1 ; **septentrion**, NV, 359 ; StDR, 252. (Cf. it. *nord*, germ. *Nord*, fr. *nord* și *septentrion*, lat. *septentrio* sau *septemtrio*.)
NORDIC adj. SIC, 27 ; AR 1834, 42 ; CIN, 95, 108 ; IL 1840, 62 ; AsL, 65 ; StFE, 132 ; LMG, 40. (Cf. fr. *nordique*, it. *nordico*.) V. și **septentrional**
NORMAL adj. PSE, 66 ; NV, 285 ; StDR, 182 ; BMN III, 109. (< fr. *normal*.)
NORMALĂ s. (Mat.) OGD, 107, 166 ; PFM, 423. (< fr. *normale*.)
normalicese v. PERPENDICULAR
normă v. REGULĂ
noție v. NOȚIUNE
NOȚIUNE s. [la pl., „cunoștințe generale de bază, într-un anumit domeniu"] **noție**, NV, 286 ; PEG, 6 ; PFHM I, I, IX, XX ; **noțiune**, NV, 286 ; BIN, 23, 81 ; BCI, 6 ; PFM, V. (< fr. *notion*.)
NUCLEU s. *în mijlocul celulei se află ca un fel de* **sîmbure foarte mic (nucleu)**, BBS, 5. (Cf. lat. *nucleus*, fr. *nucléus*.)
nucoasă v. DRUPĂ
NULĂ s. (Mat.) **nullă ; nulă**, DMA, 24 ; **nullă**, SIA, 4 ; OPA, 15 ; PA, 5 ; **nulă**, GAP, 12v ; MA, 4v ; FAT, 13v ; GAA, 3r ; AEG, 119r ; LA, 25r ; LB, 431 ; TA, 11 ; FAE, 10 ; PPA, 10 ; AsM, 3 ; AsAl, 31 ; PEA, 78 ; MAA, 6 ; PET, 18 ; SAP, 33, 90 ; StDR, 183. (Cf. lat. *nulla*, germ. *Null*, ngr. νοῦλα.) V. și **zero**
NUMĂR s. (Mat.) *numere cele ce să va socoti să cheamă* **posti** *sau* **numere cele date**, DMA, 40 ; **numeri știuți și dați**, *carii și* **puneri** *se numesc* [la regula de trei], SIA, 70 ; **puneri** *sau* **numeri dați**, SIA, 13 ; **numărul cel întrebător** [la regula de trei], DMA, 138 ; SIA, 70 ; **punerile** *sau* **numerii cei de adăogat**, PA, 14 ; *tot numărul de oarecare știute și numite lucrurile să cheamă* **numărul cel numit**, DMA, 88 ; *fieștecare număr carele e de lucruri știute și numite se cheamă* **număr cunoscut și numit**, SIA, 42 ; *pentru* **numitele numere**, OPA, 44 ; *fieștecare număr carele însemnă sau numără lucruri otărîte și știute se numește* **număr otărît**, PA, 36 ; **numărul curat** *este cel ce începe de la unu pînă la nouă* ; **număr închiet** [de ex. : 10, 20, 30, 40 etc.] ; **număr însoțit** [de ex. : 11, 12, 13, 14 etc.] ; **număr schimbător** [care poate simplifica o fracție], HEA, 6, 46 ; **număr întreg**, HEA, 52 ; FAT, 12r ; GAA, 2r, 10r ; FAE, 1 ; *numere care nu au alt împărțitori decît numai pe ei însuși sau unimea și care să numesc* **numere întîi**, GAA, 55v ; **numere primitive**, AsM, 77 ; **numere prime** (*simple sau care nu se pot desface în factori*), LM, 126 ; **număr mestecat** [= compus din întregi și fracții], MAA, 111. (Cf. lat. *numerus*, it. *numero*, fr. *nombre*.)
număr josnic v. SCĂZĂTOR
număr născător v. FACTOR
număr susnic v. DESCĂZUT
NUMĂRĂTOR s. (Mat.) **vîrful** [fracției], GAP, 62r ; **numărător**, HEA, 42 ; OPA, 59 ; PA, 53 ; AsA, 19v ; GAA, 51 ; LA, 33v ; ASS, 5r ; TA, 6, 34 ; PPA, 24 ; AsAl, 68 ; PEA, 56 ; MAA, 108 ; PAR, 64 ; SAP, 10 ; StDR, 183 ; LM, 86 ; **numărători** *sau* **socotitori,**

AsM, 68; **numerátor**, FAT, 3v, 4r, 14r. (Cf. lat. *numerator*, fr. *numérateur*, it. *numeratore*.)

numerator v. NUMĂRĂTOR

NUMERIC adj. **numericese**, AsA, 7r; AEG, 123v; **numerie**, AsM, 53; AsAl, 67; PEA, 57; PET, 5; SAP, 9; RL, 98, 153. (Cf. fr. *numérique*, it. *numerico*; *numericesc* < fr. it. + suf. *-icesc*.)

numericese v. NUMERIC

numinător v. NUMITOR

numire v. DEFINIŢIE

NUMITOR s. (Mat.) **rădăcina** [fracţiei], GAP, 62r; **numinător**, HEA, 42, 46; **nominător**, FAT, 7r; **denominátor**, FAT, 3v, 4r; **dănuminător**, AsA, 18v; GAA, 51r; **denominator**, NV, 124; **numitor**, OPA, 59; PA, 53; LA, 33v; LT, 77r; ASS, 5r; FAE, 32; PPA, 24; AsAl, 68; PEA, 56; MAA, 108; PAR, 64; StDR, 183; **denominativ**, StDR, 59; **numitor** *sau* **desfăcător**, TA, 6; LM, 120; **numitori** *sau* **cvalificator**, AsM, 68; **numitorul cel de commun**, OPA, 67; **numitorul cel de obşte**, PA, 60; **numitor de obşte**, LA, 35r; **numitor comun**, AsAl, 71; PEA, 65; SAP, 46; LM, 141. (Cf. lat. *nominator*, *denominator* şi *denominativus*, germ. *Nenner*, fr. *dénominateur* şi *qualificateur*, it. *nominatore* şi *denominatore*.)

nutremînt v. NUTRIMENT

nutretor, **nutreţ** v. NUTRITIV

NUTRI vb. **nutri**, HPP, 15; ICC, 14; CER, 4r; NV, 287; CA 1850, 15; StDR, 183; BIN, 224; CA 1862, 50; **nătri**, CIN, 9. (Cf. lat. *nutrire*, fr. *nourrir*.)

nutriciune v. ASIMILAŢIE, NUTRIŢIE

NUTRIMENT s. **nutremînt**, HPP, 5; FDB, 27; VN, 30; MAA, 166; **nutriment**, NV, 26, 28, 287; PMC II, 192; CA 1851, 12; BMN III, 202; **nutrimînt**, BMN I, 58; BIN, 8, 106, 236; BCI, 27. (Cf. lat. *nutrimentum*, fr. *nutriment*.)

nutrimînt v. NUTRIMENT

NUTRIRE s. **nutrire**, ICC, 23; SMA, 225; FBE, 69v, 84r; HMV I, 84; BMN III, 203; BIN, 224, 232; PAD, 91; **nătrire**, CIN, 4.

NUTRITIV adj. **nutritor**; **nutretor**, HPP, 14; **nutritor**, FDB, 50; StIN, 25, 59; FBE, 103v; HMV I, 216; PMC II, 9, 170; WAM, 166; BIN, 164; *materia* **nutreaţă**, VA, 39, 61; **nutritiv**, NV, 287; PMC II, 9; BIN, 224; BCI, 57; PMH II, 88; BBS, 5. (Cf. lat. *nutritorius* şi *nutricius*, fr. *nutritif*, it. *nutritivo*.)

nutritor v. NUTRITIV

NUTRIŢIE s. **nutriciune**, CER, 3r; **nutriţie**, VABA, 12; NV, 287; BRA, 96; PAD, 2, 206; Agr I, 187; **nutriţiune**, NV, 287. (< fr. *nutrition*.)

nutriţiune v. NUTRITIE

O

oal v. OVAL

oala lui Papin v. DIGESTOR

oasă v. OAZĂ

OAZĂ s. (Geogr.) **oaze** [pl.], CIN, 272; GGV, 81; GPG II, 81; BMN III, 138; **oase**, RIP I, 41; **oazuri**, AR 1838, 387; **oază**, IL 1841, 39; StDR, 184. (Cf. ngr. ὄασις, lat. *oasis*, fr. *oasis*, germ. *Oase*.)

OBIECT s. **obiect**, AsA, 4r; AEG, 114v; MTF, 1v, 5v; VDA, 6; CIN, 113; StDR, 184; PET, 1; **objet**, FAE, 1; PGL, 1; PEA, 1; NV, 7, 288; **object**, VDA, 11; BMN II, 34, 138; RL, 229; **obiecturi**, AsM, I; VDA, 5; CIN, 1; FGE, 1; **obiecte**, CA 1847, 53; CA 1850, 93; LM, 28, 47. (Cf. lat. *objectum*, germ. *Objekt*, fr. *objet*.)

OBIECTIV adj., s. (Fiz.) [lentilă] **obiectivă**, StFE, 87; *lentila* **obiectivă** *sau* **obieetivul**, PFM, 471. (< fr. *objectif*)

object, **objet** v. OBIECT

OBLIC adj., s. [linie] **oblieă**, *adecă* **plecată**, HEA, 140; *liniile...* **oblice**; *triunghiul* **oblic**, AEG, 12r, 137r; *triunghiul* **piezişat**, LT, 71r; *unghiurile* **oblieve**; *triunghi* **obliev**, EGT, 16v, 53v; *să ducem din puntul...* **o piezişă** *la puntul...*, VDA, 8; *perpendiculara AB va fi mai scurtă decît oricare* **piezişă**, PGL, 23; *linii* **piezişe**, MP, 45; **oblic,-ă**, PGL, 25; AsG, 24, 43; CG, 203r; KMA, 17, 114; PMH, 11; NV, 288; PET, 122; PEG, 20; OGD, 9; StDR, 184; BMN II, 65; CEF, 53; PAD, 55; Agr I, 57. (Cf. lat. *obliquus*, it *obliquo*, fr. *oblique*.)

OBLICITATE s. **oblicuitate**, **oblicitate**, StDR, 288; **piezişitate**, PEG, 164; **oblicuitate**, PFM, 487. (Cf. fr. *obliquité*.)

oblicuitate v. OBLICITATE

OBLONG adj. **oblong**, CG, 84v; BCA, 170; BIN, 446; **oblung**, CA 1855, 117. (Cf. fr. *oblong*, it. *oblungo*.)

oblung v. OBLONG

obrăzuire v. FIGURĂ

obrintitură v. INFLAMAŢIE

OBSCUR adj. *cele mai abstracte şi* **obscure** *idei*, EOI, 138; *cămara* **oscură**, StFE, 93; *camera* **obscură**, BMN III, 15; BIN, 243; PFM, 432; **obscur**, NV, 288; StDR, 185. (Cf. lat. *obscurus*, it. *oscuro*, fr. *obscur*.)

OBSCURITATE s. **oscuritate**, FDB, 63; **obscuritate**, NV, 288; BCI, 173. (Cf. lat. *obscuritas*, it. *oscurità*, fr. *obscurité*.)

observare v. OBSERVAŢIE

OBSERVATOR s. **I.** (Astr.) **observatorium**, GSP I, 162; **observatorie**, *turn sau zidire întocmită pentru căutările astronomice*, EGI, 102; FGE, 94; **observatorii** *astronomice*, MN 1836, 48; **observatoriu**, Univ 1845, 1; NV, 289; StDR, 185; **observator** *astronomic*, CA 1855, 79. **II. observator** [„care observă"], SVC, 16; GG, 8; AsG, 155;

NV, 289 ; StDR, 185. (Cf. lat. *observatorium* şi *observator*, fr. *observatoire* şi *observateur*, germ. *Observatorium*.)

observatorie
observatoriu
observatorium } v. OBSERVATOR

OBSERVAŢIE s. **luare de samă**, GF, 56r, 93v, 129r ; TVM, 38 ; **luare aminte**, AsA, 6v ; **băgare de seamă**, AR 1831, 486 ; MN 1836, 43 ; FAE, 17 ; OGD, 78, 124 ; **observaţie**, SIF, 10 ; OPA, 24 ; OCE, 151 ; AsA, 10r ; CDA, 13, 146 ; FAE, 104 ; AR 1829, 7 ; AR 1830, 43 ; MN 1836, 1 ; CIN, 13 ; FGGN, 6 ; NV, 289 ; PET, 86 ; CA 1854, 9, 40 ; RL, 259 ; PFM, 41 ; **observaţie, observăciune**, StDR, 185 ; **observăciune**, StFE, 97 ; **observaţione**, RMS, 75 ; **observaţiune**, BIN, 9 ; BBS, 24 ; **observare**, RL, 8, 35. (Cf. lat. *observatio*, it. *osservazione*, fr. *observation*.)

observaţiune
observăciune } v. OBSERVAŢIUNE

OBSTRUCŢIE s. (Med.) *desfacerea, descuierea* **ostruţiilor**, *adecă a* **încuierei**, FDB, 67 ; *început de* **astupări** (*obstructionum*), TVM, 34 ; **încuierea** (**obstrucţia**), PMC I, 107 ; **obstrucţie**, FDA, 107 ; WAM, 114, 126 ; WMM, 97 ; **obstrucţiune**, RMS, 265, 325 ; **îngorjementul** (**obstrucţia**) *organilor abdominale*, CA 1862, 21. (Cf. lat. *obstructio*, it. *ostruzione*, fr. *obstruction* şi *engorgement*.)

obstrucţiune v. OBSTRUCŢIE

obştesc v. COMUN

obtus v. OBTUZ

OBTUZ adj., s. **otúzo** *ori angotu* **tîmpit** ; *angol* **tîmpit** ; *faţa figurii*... **optúsului** *au* **tîmpit**, HEA, 141, 142, 157 ; *unghiul*... **obtuz** *sau* **tîmpov**, SIF, 102 ; *unghi* **tîmpit** ; *trigonon* **tîmpit**, WGT, 14r ; *unghi* **optuz** *sau* **tîmp** ; *unghi* **otuz**, AEG, 8r, 27r ; *unghi* **teşit**, LA, 8r ; LT, 9r ; TGm, 4r ; VDA, 7 ; MP, 69 ; PET, 88 ; *unghi* **timp**, CG, 8v ; *unghiuri* **obtuze** (**tîmpe**), AsG, 24 ; *unghi* **obtus** (**teşit**), PGL, 3 ; **obtus**, NV, 289 ; PET, 158 ; **optus**, PEG, 25 ; FGF, 59. (Cf. lat. *obtusus*, it. *ottuso*, fr. *obtus*, germ. *stumpf*.)

OCCIDENT s. **ocţident**, SIC, 27 ; **ocident**, GG, 66 ; NV, 290 ; StDR, 185 ; CA 1855, 71 ; **ocident**, NV, 289 ; StFE, 145 ; LMG, 201. (Cf. lat. *occidens*, it. *occidente*, fr. *occident*.)

OCCIDENTAL adj. **ocţidental**, EGI, 17 ; EG, 3 ; FGE, 94 ; FGGN, 17 ; GGV, 5 ; **ocidental** *sau* **apusal**, GG, 86 ; **apusal**, GG, 29 ; **ocidental**, GG, 27 ; FGE, 10 ; AMG, 3 ; NV, 290 ; StDR, 185 ; CA 1857, 59 ; **ocidental**, NV, 289 ; LMG, 98. (Cf. lat. *occidentalis*, fr. *occidental*, it. *occidentale*.)

OCCIPITAL adj., s. (Anat.) **occipital**, KMA, 90, 91, 372 ; NV, 290 ; CEF, 108 ; PAD, 8, 78 ; **ocipital**, KMA, 28 ; NV, 289. (Cf. fr. *occipital*, it. *occipitale*.)

OCEAN s. (Geogr.) **ochián**, PAC, 69r ; CIL, 17r, 77v ; GN, 15v, 22r, 44v ; GF, 146r ; HOG, 8 ; RIA I, 1v ; GSP I, 8 ; AR 1829, 22 ; **ocheán**, DC I, 151v ; CISG, 131, 134 ; GSP I, 113 ; CDA, 145 ; GTS, 24r ; **ochean**, CISG, 134 ; AR 1829, 162, 226 ; SIC, 28 ; EGI, 39 ; CIN, 65 ; DF III, 16r ; IL 1840, 54, 91 ; CA 1855, 163 ; **oţián**, POS, 57 ; **oţean**, FD I, 121 ; DF III, 10v ; **ocean**, PCB, 65, 78 ; CR 1829, 123, 124 ; CR 1832, 108 ; EG, 4 ; GG, 116 ; MN 1836, 66 ; AsL, 70 ; RIP I, 42 ; NV, 290 ; StDR, 189 ; RL, 8, 9 ; LG, 128. (Cf. ngr. ὠκεανός, lat. *oceanus*, it. *oceano*, fr. *océan*, germ. *Ozean*, rus. ОКЕАН.)

ochean v. OCEAN

ochian v. ALIDADĂ, OCEAN

ocident v. OCCIDENT

ocidental v. OCCIDENTAL

ocipital v. OCCIPITAL

ocnă v. MINĂ

ocol v. CIRCULAŢIE, REVOLUŢIE

octaeder
octaedron } v. OCTAEDRU

OCTAEDRU s (Mat.) **octăedron**, WGT, 126r. **octoaedru**, EGT, 54r ; **octaeder**, CIN, 339, 340 ; **octaedru**, NV, 291 ; PFHM I, 16. (Cf. ngr. ὀκτάεδρον, germ. *Oktaeder*, fr. *octaèdre*.)

octagon v. OCTOGON

OCTOGON s. (Mat.) **octagon**, AEG, 31r ; AsG, 114 ; PEG, 10 ; **octogon**, MP, 81 ; CG, 16v. (Cf. ngr. ὀκτάγωνον, fr. *octogone*.)

oţident v OCCIDENT

oţidental v OCCIDENTAL

OCULAR adj., s. (Anat. Fiz.) *osul* **ocular** (*sau ochilor*), CEF, 113 ; [lentilă] **ocularĕ**, StFE, 87 ; *lenţilia* **ocularie** *sau* **ocularjul** [microscopului], PFM, 471. (< fr. *oculaire*.)

ocularju v. OCULAR

OCULIST s. (Med.) **oculistă**, LB, 460 ; **oculist**, NV, 291 ; PMC I, 84. (Cf. it. *oculista*, fr. *oculiste*.)

oculistă v. OCULIST

odihnă v. REPAUS

odihni v. BAZA

odpust v. ECLUZĂ

OFICINĂ s. **oficină** (*casa unde se lucră*), MVV, 60 ; **oficină**, MPM, 55 ; FMK, 13. (Cf. lat. *officina*, fr. *officine*.)

OFTALMIC adj. (Anat., Med.) KMA, 455, 511 ; PAD, 156, 182 ; PMC II, 93. (Cf. fr. *ophtalmique*, ngr. ὀφθαλμικός.)

OFTALMIE s. (Med.) **oftalmie**, AR 1838, 378 ; PMH, 55 ; Univ 1846, 87 ; EPD, 216 ; NV, 293 ; PMC I, 40, 113 ; RMS, 51, 328 ; WAM, 37 ; CA 1860, 74 ; **ophtalmie**, TCC, 23v. (Cf. ngr. ὀφθαλμία, fr. *ophtalmie*.)

oglindire v. REFLECŢIE

OLEAGINOS adj. [ierburi] **spre facere de olei**, SIN, 17 ; *plinte* **oloioase**, FBE, 145v ; FilDA I, 175 ; ICG, 82 ; *plante* **olioase**, BRA, 263 ; *seminţe* **oliufere**, BCA, 120 ; *consistanţa sa cea* **oleaginoasă**, PFHM I, 135. (Cf. lat. *oleaginosus*, fr. *oléagineux* şi *oléifère*.)

OLFACTIV adj. (Anat.) *nervurile* **olfactive**, KMA, 477 ; *nervul* **olfactoriu** *sau* **mirositor**,

PAD, 181. (Cf. fr. *olfactif*, lat. *olfactorius*, it. *olfattorio*.)

olfactoriu v. OLFACTIV

oliufer, **oloios** } v. OLEAGINOS

OMBILIC s. (Anat.) **umbilie** *sau* **burie**, BBS, 28. (Cf. lat. *umbilicus*, fr. *ombilic*.)

OMBILICAL adj. **ombilical**, KMA, 301, 389; **umbilical**, PAD, 161, 204. (Cf. fr. *ombilical*, lat. *umbilicaris*.)

OMNIVOR adj. BIN, 237; BCI, 56. (< fr. *omnivore*.)

OMOGEN adj. **omoghen**, TA, 81; CIN, 173; **omogen**, FAE, 93; PEA, 8; StIN, 118; HMV I, 157; NV, 405; StFE, 10, 130; BMN III, 60, 69, 74; LM, 1; RL, 279; PFM, 19; PAD, 193; CEG, 13; BBS, 5; **homogen**, FBE, 65r; **homoghen**, EPD, XLII. (Cf. fr. *homogène*, germ. *homogen*.)

omogeneitate v. OMOGENITATE

OMOGENITATE s. **omoghenitate**, EPD, 406; **omogeneitate**, **omogenitate**, NV, 405; **homogeneitate**, PFHM I, XII; **omojeneitate**, RL, 250; **omogenitate**, BBS, 39. (Cf. fr. *homogénéité*.)

omoghen v. OMOGEN

omoghenitate, **omojeneitate** } v. OMOGENEITATE

OMOLOG adj. [laturi] **omóloghi**, WGT, 97v; *laturile* **omóloghe**, AEG, 41v, 111r; *unghiurile* **omologhicești**, LA, 10v; *unghiurile* **omologhicești** *sau* **asemănătoare**, TGm II, 29r; [laturi sau unghiuri] **omologe**, EGT, 37r; PGL, 5; CG, 6r; **omoloage**, MP, 89; PEG, 58. (Cf. ngr. ὁμόλογος, fr. *homologue*, germ. *homolog*; *omologhicesc* < ngr., germ. + suf. *-icesc*.)

omologhicesc v. OMOLOG

OMOPLAT s. (Anat.) IVA, 63; KMA, 43; PAD, 30. (< fr. *omoplate*.)

ONANIE s. (Med.) **malahie**, LB, 369; **malachie**, EAM, 111; PSE, 355; **onanie**, VA, 253; VD, 68; SMA, 183; **onanie (malachie)**, MAR, 112; WAM, 117; **onanie (malahie)**, HMV II, 13; **onanie**, **onanism**, PMC I, 22; **onanism**, RMS, 328. (Cf. lat. *onania*, germ. *Onanie*, fr. *onanisme*.)

onanism v. ONANIE

ONANIST s. HMV II, 15; VN, 21. (Cf. germ. *Onanist*, fr. *onaniste*.)

ONDULAȚIE s. **ondulație**, IL 1841, 386; **undulație**, PMC I, 179; PFM, 35; **ondulațiune**, BMN III, 10, 13; **undulăciune**, FGF, 29. (Cf. fr. *ondulation*, lat. *ondulatio*.)

ondulațiune v. ONDULAȚIE

ooteacă v. OVAR

ootoca v. OVIPAR

OPAC adj. *trupuri* **întunecate**, GF, 78r; *trupuri*... **opace** *sau* **întunecate**, SIF, 125, 126; **neprivăzător**, CIN, 362; **opac**, GG, 74, 76; AR 1839, 69; FMK, 171; CA 1844, 34; NV, 295; StFE, 149; StDR, 186; OGD, 297; BMN III, 41; PFHM I, 41; BIN, 12, 72; *corpi* **opaculi**; *hîrtia albă este prea* **opaeuă**, PFM, 426. (Cf. lat. *opacus*, it. *opaco*, fr. *opaque*.)

OPACITATE s. **întunecare**, GF, 78r; **opacitate**, NV, 295; RMS, 328; PFHM I, X, 28. (Cf. it. *opacità*, fr. *opacité*.)

OPERA vb. **operui**, AsM, 84, 185; CD, 30, 104; **opera**, AsAl, 3, 43; LM, 45; Il 1840, 26; NV, 296; StDR, 186; SAP, 46; PMH II, 5; CEG, 65. (Cf. fr. *operer*, germ. *operieren*, lat. *operari*.)

OPERAȚIE s. (Mat., Med., Chim.) *cele obicinuite patru* **șpeție**s *ale aritmeticei*, DMA, 40; **șpețiesuri** *sau* **lucrări** *ale aritmeticei*, SIA, 12; **lucrări** *sau* **spețiesuri**, PA, 12, 45; *cele patru* **speții** *aritmetice*, AR 1829, 142; [împărțirea] *cu numărul curat* [= simplu] *se face cu o* **lucrare**, *iară cea cu numărul însoțit să face cu trei* **lucrări**, HEA, 36; **lucrări** *aritmeticești*, AsA, 4r; *pruba unei* **lucrări** *aritmeticești*, GAA, 15v; **lucrarea** *adunării este foarte simplă*, FAE, 24; *probele celor patru* **lucrări**, PAR, 60; **operațiile** *care să fac cu fracțiile*, GAA, 51v; **operație** [matematică], AsA, 4v; AEG, 35v; AsM, 9,57; AsAl, 1; PAR, 4, 42; LM, 44; **operație** [chirurgicală], FDB, 110; SPG, 17; HMS, 96r; TIV, 154; SS, 51; TVM, 100; CD, 11; FMK, 114; PMH, 11; HMV I, 19; NV, 296; WCP, 136; TCC, 34r; **operație**, **operăciune**, StDR, 186; **operăciune**, LM, 22, 47; **operațiune**, RMS, 329; LM, 23, 30. (Cf. germ. *Spezies* și *Operation*, lat. *operatio*, it. *operazione*, fr. *opération*.)

operațiune, **operăciune** } v. OPERAȚIE

operui v. OPERA

opozat, **opozit** } v. OPUS

OPTIC adj. (Anat., Fiz.) CR 1829, 234; AR 1829, 258; EGI, 3; DF III, 35v; KMA, 477; RIP I, 257; NV, 296; StFE, 69, 73; PMC I, 15; PFHM I, XL; BMN III, 20; PAD, 177, 181. (Cf. lat. *opticus*, fr. *optique*.)

OPTICĂ s. (Fiz.) EGI, 102; SMA, 226; NV, 296; StDR, 187; BMN III, 27; PFM, 28, 422. (Cf. lat. *optice*, fr. *optique*.)

optus, **optuz** } v. OBTUZ

OPUS adj. [unghiul] **împotrivitori**, LT, 5v, 17r; **împotrivitor**, LA, 8v; TGm, 4v; TGm II, 3v; PGL, 12; PEA, 267; PET, 8; **împrotivit**, EGT, 4v, 24r; **împotrivit**, MP, 73; [laturi, triunghiuri, frunze] **opozite**, PGL, 31, 41; FBE, 74v; OGD, 133; *un semn* **opozat** (*chiar pe dos*), AsAl, 21; **opus**, AsG, 27; CG, 44r; PET, 2; BIN, 128. (Cf. lat. *oppositus*, fr. *opposé*.)

ORBICULAR adj. KMA, 183; CEF, 239; PAD, 49; CEG, 34. (Cf. fr. *orbiculaire*, lat. *orbicularis*.)

orbit v. ORBITĂ

ORBITAL adj. (Anat.) **orbiter,** KMA, 94, 110; PAD, 16, 182; **orbital,** PAD, 10. (Cf. fr. *orbitaire* şi *orbital.*)

ORBITĂ s. (Astr., Anat.) **órbită,** SIF, 125, 129, 132; **orbită,** GG, 76; GMNP, 216r; GPG, 67; KMA, 121; EOI, 321; Univ 1845, 21; FGF, 67; LMG, 195; PFM, 35; PAD, 156; **orbit,** AR 1839, 69; CA 1844, 34, 37; ATI, 29; **orbit, orbită,** StDR, 187. (Cf. lat. *orbita,* fr. *orbite.*)

orbiter v. ORBITAL

orden v. ORDIN

ORDIN s. **ordina** *toscană*; **ordina** *corintiană* [în arhitectură], VDA, 13, 15; *la a şaptelea* **ordină** *de zecimale,* PGL, 171; **ordinul** *al doilea* [la fracţiile zecimale], PEA, 77; **ordin** [în ştiinţele naturale], CIN, 3, 15; FBE, 88v, 89r; StIN, 91; SFM I, 1, 29; BIN, 5; CEG, 15, 35; *toate aceste clase se împart în* **ordeni, ordenii** *în genuri,* MIN, 8. (Cf. lat. *ordo, -inis,* it. *ordine,* fr. *ordre.*)

ORDINAR adj. *soiuri* **ordinare,** FGE, 42; *fracţie* **ordinară,** SAP, 42; *apă* **ordinară,** WAM, 97; [temperatură, sticlă, sare] **ordinarie,** PFHM I, 1; BIN, 72; PFM, 5, 359. (Cf. lat. *ordinarius,* fr. *ordinaire.*) V. şi **regulat**

ordină v. ORDIN

ordonanţă v. REŢETĂ

oreietă v. AURICUL

ORGAN s. (Anat.) MES, 22, 28; GF, 83r, 86r; CISG, 68; PMV, 5; PAM, 7, 19; TAO, 65, 76; LB, 470; CIF, 1; VA, 12, 164; PH, 8; POS, 120; VD, 8, 65; PAB, 21; TIV, 172; PPT, 1; CIN, 4, 6; EAM, 68, 108; SMA, 28; StIN, 26, 61; KMA, 4; EOI, 97; NV, 297; StDR, 187; PAD, 122. (Cf. lat. *organum,* ngr. ὄργανον, it. *organo,* fr. *organe,* germ. *Organ,* rus. орган .)

ORGANIC adj. **organic,** VA, 9, 277; AR 1830, 3, 190; CIN, 3, 466; StIN, 2, 23; RIP I, 80; SMA, 60; FBE, 65v; PAg, 7; HMV I, 29; StFE, 2; BMN III, 150, 165; RL, 332; BIN, 7; PFM, 366; CEG, 59; BBS, 1; **organicesc,** FBE, 97v, 98r; EOI, 55; HMV I, 26. (Cf. lat. *organicus,* germ. *organisch,* fr. *organique*; *organicesc* < lat., germ., fr. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. органический.)

organicesc v. ORGANIC

organisaţie
organisaţiune } v. ORGANIZAŢIE

ORGANISM s. **organizmós,** CIF, 39; **organizm,** AR 1829, 83; SPG, 23; SMA, 42; FDA, 173; LMA, 9; CA 1855, 83; **organism,** AR 1829, 32; VA, 31, 36; AR 1830, 434; PH, 7; CDV, 13, 16; TIV, I; SS, 8; RIP I, 71; HMV I, 46; NV, 298; CBV, 2r; StDR, 187; BMN III, 151; BCI, 40; RL, 258, 273; CA 1862, 22. (Cf. ngr. ὀργανισμός, lat. *organismus,* fr. *organisme,* germ. *Organismus.*)

ORGANIZAŢIE s. [„mod de organizare, alcătuire"] *a să vedea cu microscopium* **organizaţia** *lor cea trupească,* NFI, 284; [holera] *turbură* **organizaţia** *omului,* PH, 3; AR 1830, 430; **organizaţie,** CIN, 8; FBE, 65v; HMV I, 30; CA 1855, 90; **organisaţie,** VA, 60, 193; HMV I, 70; KMA, 4; NV, 297; BIN, 226; **organizaţie, organizăciune,** StDR, 187; **organizaţiune,** BMN I, 9; **organisaţiune,** BBS, 36. (Cf. germ. *Organisation,* fr. *organisation.*)

organizaţiune
organizăciune } v. ORGANIZAŢIE

organizm
organizmos } v. ORGANISM

ORIENT s. AR 1834, 61; GG, 66; CIN, 54; NV, 298; StFE, 145; StDR, 188; BMN I, 20; LMG, 201. (Cf. lat. *oriens,* fr. *orient,* germ. *Orient.*)

ORIENTA vb. NV, 298; WCP, 194; PAD, 1. (< fr. *orienter.*)

ORIENTAL adj. **oriental,** AR 1831, 212; AR 1834, 112; EG, 3; EGT, 17; CIN, 231; NV, 298; StDR, 188; LMG, 11, 98; **răsărital,** GG, 29, 86; GPG, 13. (Cf. lat. *orientalis,* germ. *orientalisch,* fr. *oriental.*)

orietă v. AURICUL

origin v. ORIGINE

ORIGINE s. **origine,** AR 1832, 290; AR 1841, 249; KPH, 10; CA 1847, 44; NV, 298; RL, 30; BIN, 14; **orighine,** CIN, 402; FGE, 4; **origin,** EOI, 8, 41; PFHM I, 149; **originâ,** FBE, 104v; CA 1850, 55; CA 1852, 56; StDR, 188; RL, 314; CEG, 63. (Cf. lat. *origo, -inis,* fr. *origine.*)

orighine
originâ } v. ORIGINE

orison v. ORIZONT

orisontal v. ORIZONTAL

orisonte
orizon } v. ORIZONT

ORIZONT s. **orízon,** GN, 7r, 7v; **orizón,** HOG, 2; SPG I, pf.; EAM, 14; **orizon,** AR 1829, 10, 162; AR 1830, 74, 450; SVC, 12; EGI, 11; DIR, 119; GG, 69, 98; VDA, 22; GPG, I; RIP I, 20, 21; EOI, VI, 80; StFE, 141; CA 1852, 81, 92; CA 1854, 9, 86; RL, 8, 63; CA 1858, 30; CA 1861, 27, 58; **orison,** BMN I, 16; **orizonte,** GF, 143r, 170v, 175r; LMG, 200; CEG, 10; **orisonte,** FGF, 105; **horizon,** PCB, 13; EGT, 46v; CR 1829, 1; SVC, 13; AR 1835, 192; DF, 19v; **orizont,** GN, 12r, 39r; HOG, 172; GF, 170r, 177r; MVV, 5, 26, 90; GTS, 11r; FD I, 52; NV, 407; GPG II, 3; BMN II, 42, 44; CA 1855, 22, 25; **orízont,** PDG, 49r; **horizont,** SIF, 120, 129. (Cf. ngr. ὁρίζων, lat. *horizon, -ntis,* it. *orizzonte,* fr. *horizon,* germ. *Horizont.*)

ORIZONTAL adj., adv. *faţa pământului... netidă şi* **orizontión,** WGT, 60v; **horizontal,** AEG, 56v, 145r; EGT, 43v; VD, 59; CIN, 63, 66; FBE, 71r; PFHM I, 41; *linia* **fâţială (horizontală),** DF I, 27v, 30r; *care să întinde* **horizontalieeşte,** AEG, 146v; **horizontale-**

mente, PFM, 434 ; **orizontal**, EGT, 46v, 48v ; AR 1829, 225 ; AR 1830, 206 ; FAE, 12 ; AsM, 19 ; VDA, 7 ; FD I, 68 ; GG, 69 ; AsG, 238 ; MSP, 20 ; FBE, 101v ; CD, 28, 29 ; NV, 407 ; StFE, 41, 78 ; SAP, 10 ; BMN III, 59 ; OGD, 84 ; **orisontal** HMV II, 155 ; CEF, 39 ; **orizontaliceşte**, MN 1836, 34 ; MPM, 7 ; PFHM I, 30 ; PFM, 33. (Cf. ngr. ὁριζόντιος, germ. *horizontal*, fr. *horizontal* şi *horizontalement* ; *(h)orizontaliceşte* < fr., germ. + suf. *-iceşte*.)

orizontaliceşte v. ORIZONTAL

orizonte v. ORIZONT

orizontion v. ORIZONTAL

orînduială v. ARANJAMENT, REGULĂ (de trei, de asociaţie)

ORNITOLOGIC adj. *colecţia* **ornitologică**, MN 1836, 86, 96.(< fr. *ornithologique*.)

ORNITOLOGIE s. **ornitologhie**, AR 1834, 88 ; CIN, 69 ; FD I, 59 ; **ornitologie**, NV, 299. (Cf. fr. *ornithologie*, germ. *Ornithologie*.)

ornitologhie v. ORNITOLOGIE

orticultură v. HORTICULTURĂ

ortogonion v. DREPTUNGHI

ORTOPTER s., adj. **ortoptere**, *cu aripi drepte*, CIN, 174 ; **ortoptere** *sau* **dreptaripe** (*orthoptera*), StIN, 119 ; **ortoptere**, CER, 153v ; *insecte* **dereptarepite** (*orthoptera*), MIN, 113. (Cf. lat. *orthoptera*, germ. *Geradflügler*, fr. *orthoptère*.)

OSCILA vb. **oştila**, AsG, 237 ; **oscila**, StFE, 30, 32, 58 ; NV, 299 ; CEF, 98 ; PFM, 247. (Cf. fr. *osciller*, germ. *oszillieren*.)

oscilare v. OSCILAŢIE

OSCILAŢIE s. **oştilaţie**, EPD, XXXVI ; **oscilaţie**, NV, 299 ; StFE, 30, 58 ; StDR, 189 ; CA 1854, 43 ; PFM, 25, 69, 377 ; **oscilaţiune**, BMN II, 67, 176 ; BCI, 104 ; **oscilare**, CEG, 46. (Cf. lat. *oscillatio*, germ. *Oszillation*, fr. *oscillation*.)

oscilaţiune v. OSCILAŢIE

oscur v. OBSCUR

oscuritate v. OBSCURITATE

osebire v. REST

osid v. OXID

osida v. OXIDA

osie v. AXĂ

osifia v. OSIFICA

OSIFICA vb. **osifia**, KMA, 127 ; PAD, 21 ; **osifica**, NV, 300 ; PAD, 6. (Cf. fr. *ossifier*.)

OSIFICAŢIE s. **osirea** *nu se sfîrşeşte în făt*, VA, 19 ; **osificaţie**, KMA, 13 ; NV, 300 ; PAD, 6, 209 ; **osificaţiune**, RMS, 205. (Cf. fr. *ossification*, it. *ossificazione*.)

osificaţiune v. OSIFICAŢIE

osigen v. OXIGEN

osigenare v. OXIGENARE

osire v. OSIFICAŢIE

osos v. VERTEBRAT

os moale v. CARTILAJ

OSPICIU s. **ospiţiu (săhăstrie)**, IL 1841, 332 ; **ospisuri**, BIF, 6 ; **ospiciu**, RMS, 263. (Cf. lat. *hospitium*, fr. *hospice*.)

ospis v. OSPICIU

ospital v. SPITAL

ospiţiu v. OSPICIU

ost v. EST

osteologhie v. OSTEOLOGIE

OSTEOLOGIE s. (Anat.) **osteologhie** (ὀστεολογία), TAO, 58 ; **osteologie**, KMA, 11 ; NV, 300 ; PMC I, 195. (Cf. ngr. ὀστεολογία, fr. *ostéologie*.)

ostie v. ESTIC

ostipaţie v. CONSTIPAŢIE

ostrov v. INSULĂ

ostrov prins de pămînt v. PENINSULĂ

ostruţie v. OBSTRUCŢIE

oştila v. OSCILA

oştilaţie v. OSCILAŢIE

osuc v. SUC, UMOARE

OTALGIE s. (Med.) **NV**, 300 ; PMC I, 174. (Cf. fr. *otalgie*, it. *otalgia*.)

OTITĂ s. (Med.) **inflamaţia de urechi (otitis)**, SMA, 206 ; **junghiul urechii, otitis**, EPD, 212. (< ngr. ὠτῖτις.)

otitis v. OTITĂ

otuz v. OBTUZ

oţean, **oţian** v. OCEAN

ou v. OVUL

ouar v. OVAR

oul plantei, **ouşor** v. OVUL

ouţ v. OVAR

OVAL adj. **oval**, SIF, 132 ; SVC, 52 ; EGI, 100 ; GG, 224 ; CIN, 284 ; AsL, 33 ; SFM I, 26, 42 ; StIN, 122 ; NV, 301 ; PPD, 2 ; BMN II, 77 ; RMS, 188 ; RL, 302 ; CEF, 67 ; BIN, 28, 127 ; CA 1860, 83 ; **oval, oal**, StDR, 185. (Cf. fr. *ovale*, it. *ovale*.)

OVAR s. **ovariile** (*ovaria*), VA, 243 ; SS, 7 ; **nodul roadei**, CIN, 256 ; **ouţ** (*ovarium*), StIN, 27 ; **overele** *sau* **euibul ouălor**, KMA, 10 ; PAD, 127 ; **cuibul oulor**, SMM, 109 ; **ovar**, NV, 301 ; BBS, 26 ; **ooteacă**, PMC I, 211 ; **ouar**, FMIM, 16 ; **ovariu**, FBE, 77v, 79v ; RMS, 329 ; BMN I, 28 ; BIN, 141, 146 ; INB 1859, 38, 44 ; Agr I, 316 ; **ovario**, AAD, 105. (Cf. lat. *ovarium*, it. *ovario*, fr. *ovaire*, germ. *Fruchtknoten*, ngr. ὠοτήκη.)

ovario, **ovariu** v. OVAR

ovat v. OVIFORM

over v. OVAR

ovest v. VEST

OVIFORM adj. [frunze] **ovate**, SIN, 4 ; SFM I, 5. (< lat. *ovatus*.)

OVIN adj. *vitele* **ovine**, BRA, 334. (< fr. *ovine*.)

OVIPAR adj. (Zool.) **ootoca**, CISG, 122 ; **ovipar**, NV, 301 ; BMN I, 95 ; BIN, 370 ; Agr I, 54. (Cf. ngr. ὠοτόκος, fr. *ovipare*.)

OVOID adj. KMA, 339 ; PMC I, 207 ; BCA, 221 ; INB 1859, 108. (< fr. *ovoïde*.)

OVUL s. (Fiziol.) **oul** (*ovum*), VA, 259 ; **ouşoarele** *sau* **sămînţa**, KMA, 10 ; **ou**, PAD, 194 ; **ouăle plantelor** *sau* **ovulele**, BBS, 27. (Cf. lat. *ovum*, fr. *ovule*.)

OXALIC adj. (Chim.) *acid* **oxalic**, PFHM I, XXVIII, 157. (< fr. *oxalique*.)

OXID s. **oxid**, FBE, 100r ; Prop, 255 ; PSE, 147 ; NV, 291 ; BRA, 81 ; FDA, 87 ; BMN III, 67, 154 ; WAM, 133 ; BIN, 20 ; CEG, 23 ; **ossid**, RMS, 373. (Cf. fr. *oxyde*, germ. *Oxyd*, it. *ossido*.)

OXIDA vb. (Chim.) **oxida**, CIN, 421, 430 ; StIN, 15 ; AsL, 77 ; NV, 291 ; FDA, 83 ; PFHM I, 96 ; WCP, 306 ; **osida**, MIN, 16. (< fr. *oxyder*.)

OXIDANT adj. PFHM I, 51, 110. (< fr. *oxydant*.)

OXIDARE s. **oxidaţie**, AsL, 58, 77 ; NV, 291 ; BRA, 319 ; PFHM I, 18 ; PFM, 173 ; **oxidaţiune**, WAM, 21 ; PFM, 341. (Cf. fr. *oxydation*, germ. *Oxydation*.)

oxidaţie
oxidaţiune } v. OXIDARE

OXIGEN s. *gaz* **oxighenum**, CIF, 2 ; **oxigheniu** (*oxygenium*) ; (**materie aeră**), VA, 11, 106 ; **oxighen**, TAO, 80 ; AR 1829, 35 ; AR 1832, 236 ; EAM, 89 ; SMA, 46 ; CIN, 442 ; EOI, 98 ; **oxigeniu**, SVC, 35 ; **oxigen**, GG, 107 ; MAR, 4 ; StIN, 14, 64 ; IVA, 2 ; AsL, 54 ; Univ 1846, 158 ; NV, 291 ; PMC I, 207 ; StFE, 99 ; BRA, 30 ; FDA, I ; BMN I, 45 ; RL, 371 ; BIN, 21, 33 ; PFM, 20 ; WCP, 39 ; **osigen**, HMV I, 31, 38 ; VN, 30 ; **materia aeră** *sau* **osigenu**, HMV I, 41 ; **ossigen**, BBS, 1, 13. (Cf. lat. *oxygenium*, fr. *oxygène*, it. *ossigeno*, germ. *Sauerstoff*.)

OXIGENA vb. **oxighena**, SMA, 62 ; **oxigena**, NV, 291 ; PFHM I, 15, 177 ; WAM, 21, 114 ; BIN, 233. (Cf. fr. *oxygéner*.)

OXIGENARE s. **oxigenaţie**, NV, 291 ; TMO, 7r ; **ossigenare**, RMS, 224. (Cf. fr. *oxygénation*.)

oxigenaţie v. OXIGENARE

oxigeniu
oxighen } v. OXIGEN

oxighena v. OXIGENA

oxigheniu v. OXIGEN

P

pace v. REPAUS

PACIENT s. (Med.) **paţient**, CD, 11, 44 ; HMV I, 12 ; NV, 308 ; StDR, 198 ; CA 1853, 54 ; CA 1862, 19, 27 ; **pacient**, HMV I, 12. (Cf. lat. *patiens*, fr. *patient*, it. *paziente*, germ. *Patient*.)

PACIFIC adj. [oceanul] **paeinie**, EGI, 42 ; GG, 62 ; FGE, 38 ; RIP I, 39 ; FGGN, 41 ; **pacifie**, EG, 4 ; Univ 1845, 18 ; BMN II, 130 ; **lin**, LG, 128 ; LMG, 2. (Cf. lat. *pacificus*, fr. *pacifique*.)

paeinie v. PACIFIC

PAHIDERM s., adj. (Zool.) **pahiderme**, CIN, 15, 56 ; StIN, 70 ; BIN, 292 ; **pahiderm**, BMN I, 89 ; **paşiderme**, BIN, 303. (Cf. lat. *pachyderma*, fr. *pachyderme*.)

paianjen v. ARAHNIDĂ

PALAT s. (Anat.) SIN, 48 ; FDB, 72 ; HMV II, 33, 71 ; PMC I, 128, 197. (Cf. lat. *palatum*, fr. *palais*.)

PALATIN adj. (Anat.) KMA, 100, 107, 109 ; PDA, 15, 96. (< fr. *palatin*.)

PALEONTOLOGIC adj. BMN II, 16. (< fr. *paléontologique*.)

PALEONTOLOGIE s. NV, 302 ; BMN II, 216 ; BIN, 79. (< fr. *paléontologie*.)

PALIATIV adj. (Med.) NV, 302 ; StDR, 191 ; PPC, 111r. (< fr. *palliatif*.)

palmat v. DIGITAT

PALPABIL adj. StDR, 191 ; CEF, 31, 73 ; BCI, 95. (Cf. lat. *palpabilis*, fr. *palpable*.)

palpitare v. PALPITAŢIE

PALPITAŢIE s. **palpitaţie**, NV, 303 ; PMC I, 91 ; WAM, 21 ; WCP, 50 ; **palpitaţiune**, RMS, 283 ; **palpitare**, StDR, 191 ; RL, 11. (Cf. lat. *palpitatio*, fr. *palpitation*.)

palpitaţiune v. PALPITAŢIE

panacee v. PANACEU

PANACEU s. (Med.) **panachie**, TIV, 75, 172 ; **panacee**, HMV II, 171, 229 ; CA 1862, 22 ; **panacie**, VN, 47. (Cf. ngr. πανάκεια, lat. *panacea*, fr. *panacée*.)

panachie
panacie } v. PANACEU

PANCREAS s. (Anat.) **pancreas**, GF, 280r ; SMA, 178 ; KMA, 293, 305 ; EOI, 101 ; PAD, 112 ; **pancreea**, KMA, 7 ; **gîlea foleţului** (**pancreas**), VA, 66 ; **pancreat**, PMC I, 4, 54, 177, 204. (Cf. lat. *pancreas*, fr. *pancréas*, it. *pancrea* şi *pancreas*, ngr. πάγκρεας.)

pancreat v. PANCREAS

PANCREATIC adj. GF, 277r ; VA, 67 ; SMA, 179 ; KMA, 293, 305 ; PMC I, 178 ; PAD, 112. (Cf. ngr. παγκρεατικός, lat. *pancreaticus*, it. *pancreatico*, fr. *pancréatique*.)

pancree v. PANCREAS

panicul v. PANICULĂ

PANICULĂ s. (Bot.) **paniculă**, CIN, 259, 282 ; **panicură**, MIN, 140 ; **panicul**, BBS, 24. (Cf. lat. *panicula*, fr. *panicule*.)

panicură v. PANICULĂ

PANSAMENT s. (Med.) **pansement**, FMK, 76, 171 ; **pansament**, TMO, 269v. (< fr. *pansement*.)

pansement v. PANSAMENT

PAPILĂ s. (Anat.) VA, 26, 27, 167 ; KMA, 269, 280, 448 ; BIN, 241 ; PAD, 94. (Cf. lat. *papilla*, fr. *papille*.)

PARABOLĂ s. (Astr., Mat.) SVC, 55, 60 ; PEG, 202 ; OGD, 126, 127 ; StDR, 192. (Cf. lat. *parabola*, fr. *parabole*.)

PARABOLIC adj. (Fiz., Mat.) *atractos* **paravolicese**, WGT, 148r ; **parabolic**, StFE, 109 ;

BMN II, 120. (Cf. ngr. παραβολικός, fr. *parabolique*.)

PARABOLOID s. (Mat.) OGD, 116, 135. (< fr. *paraboloïde*.)

paradigmă v. EXEMPLU

parafimos v. PARAFIMOZĂ

paralax v. PARALAXĂ

PARALAXĂ s. (Astr.) **semeosie**, DF III, 3v ; **paralaxă, paralax**, NV, 305 ; **paralaxa** *lunei*, BMN II, 80. (Cf. lat. *parallaxis*, fr. *parallaxe*.)

PARALEL adj., adv. *care va fi* **parálilos** *cu dunga* ; *dungi* **paralile**, WGT, 12v, 48v ; **paralel**, GN, 11v, 12v ; LT, 27r ; TGm, 15v ; EGT, 4v ; VA, 181 ; EGI, 16 ; GG, 69 ; IL 1840, 19 ; MP, 32, 50 ; RIP I, 32 ; EOI, 173 ; StFE, 71 ; PEG, 23 ; OGD, 20 ; RL, 371 ; **parallel**, FGF, 93 ; LMG, 191 ; *liniile* **paralele** *sau* **drept alergătoare**, LA, 6r ; TGm, 5r. V. **şi paralelă**

PARALELĂ s. **parallilo** ; **parálilos**, GN, 10r, 12v ; **paraleli** *adică atocma cu ecfatoriul*, GF, 189r ; **paralelă**, HOG, 175 ; PDG, 49v ; HEA, 140 ; AEG, 21r ; LT, 7v ; DIR, 119 ; GG, 100 ; PGL, 39 ; AsG, 59 ; GPG, 65 ; **drept alergătoare** ; **paralelă**, TGm II 12r, 29v ; **parallelă**, NV, 305 ; *pe un* **paralel**, *adică pe o linée care esti de la apus la răsărit*, GF, 188r ; *un meridian şi un* **paralel**, FGE, 19 ; **paralel**, StDR, 193 ; LG, 46 ; **asemelinie**, DF I, 22r. (Cf. ngr. παράλληλος, lat. *parallelus*, it. *parallelo*, fr. *parallèle*, germ. *Parallele*.) V. **şi paralel**

paralelepiped v. PARALELIPIPED

PARALELIPIPED s. (Mat.) **paralilepipedon** ; **paralilepiped**, WGT, 120v, 128r ; **paralelopiped**, AEG, 83v ; **paralelipipedu** *sau* **îmbrîncitu**, LA, 12v ; **paralelepiped**, LA, 14r, 14v ; **paralelipipid** *sau* **îmbrîncit**, TGm II, 40v ; **paralilopiped**, EGT, 53r ; **paralelipiped**, EGT, 53r, 55r ; VDA, 8 ; AsG, 252, 255 ; PEG, 121 ; **parallelipiped**, NV, 305. (Cf. ngr. παραλληλεπίπεδον, it. *parallelepipedo*, germ. *Parallelepipedon*, fr. *parallélépipède* şi *parallélipipède*.)

PARALELIPIPEDIC adj. *cristaluri* **paralelipipedice**, CEG, 27. (< fr. *parallélipipédique*.)

PARALELOGRAM s. (Mat.) **paralilógrama**, *rînduri de stilpi puşi unii împotriva altora*, DC I, 186v ; **paralilógramon** ; **paralilogram** ; WGT, 14v, 100r ; **paralilogram**, EGT, 5r, 28r ; **paralelograme** *sau* **drept alergătoare**, TGm II, 3v ; **paralelogram**, AEG, 57r ; LA, 8v ; TGm, 5r ; EGT, 28v ; PGL, 4 ; AsG, 108, 236 ; CG, 17v ; VDA, 7 ; MP, 73 ; StFE, 17 ; PEG, 11 ; StDR, 193 ; **parallelogram**, NV, 305. (Cf. ngr. παραλληλόγραμμον, germ. *Parallelogramm*, fr. *parallélogramme*.)

paralelopiped, **paralilepiped**, **paralilepipedon** } v. PARALELIPIPED

paralilo v. PARALELĂ

paralilogram v. PARALELOGRAM

paralilos v. PARALELĂ

paralisa, **paralisi** } v. PARALIZA

paralisie v. PARALIZIE

PARALITIC adj. TIV, 173 ; HMV I, 8 ; EPD, 328 ; NV, 306 ; VH, 125 ; StDR, 194. (Cf. ngr. παραλυτικός, fr. *paralytique*.)

PARALIZA vb. **paraliza**, HMV II, 181 ; CA 1851, 24, 36 ; CA 1852, 10 ; RL, 195 ; **paralisi**, PME, 21 ; **paralisa**, NV, 305 ; PMC I, 120 ; StDR, 193. (< fr. *paralyser*.)

PARALIZIE s. **paralèşi** *adică* **damla**, VAC, 27 ; **paralisie**, MTF, 27v ; TIV, 33 ; NV, 305 ; PMC I, 63, 118 ; StDR, 193 ; **paralizis**, SMA, 86 ; **paralizie**, PMH, 77 ; FDA, 21 ; DDI, 21. (Cf. ngr. παράλυσις, lat. *paralysis*, it. *paralisia*, fr. *paralysie*.)

paralizis v. PARALIZIE

PARAPLEGIE s. (Med.) RMS, 330 ; WAM, 58. (< fr. *paraplégie*.)

parasit v. PARAZIT

parasitism v. PARAZITISM

paraşiut(ă) v. PARAŞUTĂ

PARAŞUTĂ s. **paraşiut**, *adecă* **feritoare de cădere**, AR 1832, 272 ; **paraşiut**, AR 1837, 269 ; **paraşiută**, IL 1841, 174 ; **feri-cadul** (*un feli de cort cu carele la întîmplare să coboară din sus plutitorii de aer*), AR 1837, 193. (Cf. fr. *parachute*.)

paratoner v. PARATRĂSNET

PARATRĂSNET s. (Fiz.) [Franklin] *aflător a* **feritunului**, AR 1833, 32 ; **feritun**, IL 1841, 404 ; StFE, 188 ; **abătător de fulger**, StFE, 175 ; **paratoner**, MN 1836, 87 ; Univ 1846, 186 ; BMN III, 76 ; PFHM I, 48 ; RL, 272 ; BIN, 18 ; PFM, 515, 517 ; **paratoner, paratunet**, NV, 306 ; **paratoner, paratunet, feritulger**, StDR, 194. (Cf. fr. *paratonnerre*, germ. *Blitzableiter*.)

paratunet v. PARATRĂSNET

paravolicese v. PARABOLIC

PARAZIT s. (Zool.) **parasit**, CIN, 175, 238 ; StIN, 119 ; VABA, 17 ; NV, 306 ; StDR, 194. (Cf. lat. *parasitus*, germ. *Parasit*, fr. *parasite*.)

PARAZIT adj. **parazit**, PSE, 78 ; **parasit**, FBE, 69v ; BCA, 82 ; BRA, 58 ; BIN, 105, 161 ; INB 1859, 131. (< fr. *parasite*).

PARAZITISM s. **parasitism**, RMS, 24, 232. (< fr. *parasitisme*.)

PARENCHIM s. (Bot.) *in beşicuţăle de la* **parenhima**, *adică la suptstare din lontru*, GF, 241v ; **parénhimă**, FBE, 68r ; **parenhim** (*parenchyme*), BIN, 125 ; **parenchin**, BBS, 5, 17. (Cf. it. *parenchima*, fr. *parenchyme*, ngr. παρέγχυμα.)

parenchin, **parenhim**, **parenhimă** } v. PARENCHIM

PARIETAL adj., s. (Anat.) **parietal**, KMA, 103 ; PAD, 12, 78 ; **parietar**, KMA, 91, 101. (< fr. *pariétal*.)

parietar v. PARIETAL
parosism v. PAROXISM
PAROTIDĂ s. (Med.) KMA, 282; PMC I, 122; RMS, 332; PAD, 99. (Cf. fr. *parotide*, it. *parotide*.)
PAROXISM s. (Med.) **paroxism**, MAR, 147; FMK, 101, 171; EPD, 100; NV, 306; StDR, 195; DDI, 52; CA 1862, 19; **parosism**, PMC II, 42. (Cf. fr. *paroxysme*, germ. *Paroxysmus*, it. *parossismo*.)
parte v. GRAD, REGIUNE
partie v. PARȚIAL
PARTICULAR adj. **particuiarnic**, AsA, 4r, 30v; GAA, 50v; TIV, III; **particular**, AR 1832, 236; AsM, 2; MP, 54; DF I, 3r; StDR, 196; OGD, 66, 70; CA 1854, 38. (Cf. fr. *particulier*, lat. *particularis*; *particularnic* < fr., lat. + suf. *-nic*.)
PARTICULARITATE s. NV, 307; FDA, 35; StDR, 196; CA 1855, 130; CA 1858, 22. (< fr. *particularité*.)
particuiarnic v. PARTICULAR
partnic v. PARȚIAL
PARȚIAL adj. **parțial**, DMA, 62; GG, 80; VDA, 11; PGL, 228; VN, 48; NV, 307; PMC I, 51; PAR, 23, 37; FDA, 23; BMN II, 94; PFHM I, 44; SAP, 26; RL, 358; PFM, 321, 462; INB 1859, 140; **părțial**, MAA, 45, 46, 63; **partnic**, AsA, 11v; GAA, 70r; TA, 14; PPA, 19; AR 1832, 405; AsM, 34, 35; AsAl, 24; PET, 65; CA 1851, XI; LM, 50; **partic**, PMC I, 28. (Cf. lat. *partialis*, germ. *partiell*, fr. *partiel*; *partnic* < *parte* + suf. *-nic*.)
PASIV adj. **pasivă** *sau* **pătimitoare**, VA, 58; RIP I, 64; **pasiv**, SMA, 161; EOI, 203; NV, 308; PFHM I, 68. (Cf. lat. *passivus*, fr. *passif*.)
PASIVITATE s. EOI, 126. (Cf. fr. *passivité*, germ. *Passivität*.)
PASTĂ s. FDB, 80; FMK, 171; INB 1859, 138. (Cf. lat. *pasta*, germ. *Pasta* sau *Paste*, it. *pasta*, fr. *pâte*.)
PASTILĂ s. (Med.) FMK, 27, 171; RMS, 96, 173. (< fr. *pastille*.)
paşiderm v. PAHIDERM
PATETIC adj. (Anat.) *nerv* **patetic**, KMA, 479, 510; PMC I, 204. (Cf. fr. *pathétique*, ngr. παθητικός.)
paticarie v. FARMACIE
patimă v. AFECȚIUNE
patologhic, **patologhicește** v. PATOLOGIC
patologhie v. PATOLOGIE
PATOLOGIC adj., adv. **patologhic**, AR 1829, 191; CD, 7; VN, 30; EPD, 365; **patologic**, KMA, 2; NV, 308; TMO, 278v; PAD, 1; **patologhicește**, HMV II, 241. (Cf. ngr. παθολογικός, germ. *pathologisch*, fr. *pathologique*; *patologhicesc* < ngr., germ + suf. *-icesc*; cf. şi rus. патологический.)
PATOLOGIE s. (Med.) **patologhie**, AR 1829, 171, 190; VH, 81; **patologie**, EPD, 99; NV, 308; PFHM I, V; **pathologie**, PPC, 3r. (Cf. ngr. παθολογία, fr. *pathologie*, germ. *Pathologie*.)
patratie v. PĂTRAT[2]
patratură v. CVADRATURĂ
patrilater v. PATRULATER
patrucolțurat v. PĂTRAT[1]
PATRULATER s., adj. (Mat.) *prizmă* **tetragonicească**, WGT, 138r; **patrulatnic**, AEG, 31r, 57r; **patrulater**, EGT, 4v, 24r; PGL, 3; **patrulăturat**, TGm, 5r; TGm II, 3v; **patrilater**, PGL, 195; **cuadrilater**, PGL, 32; KMA, 25; **patrulaturi** (**cvadrilatere**), AsG, 108; **patrulatur**, MP, 73; PEG, 10; PET, 110; **patrulatural**, CG, 16r, 17v; **cvadrilater**, CEG, 33. (Cf. ngr. τετραγωνικός, lat. *quadrilaterus*, fr. *quadrilatère* şi *quadrilatéral*.)
patrulatnic, **patrulatur**, **patrulatural**, **patrulăturat** v. PATRULATER
patruminal v. CVADRUMAN
PATRUPED s., adj. (Zool.) *celi* **cu patru picioare**, GF, 250r; **cvadruped**, PCB, 40; AR, 1834, 331; AR 1837, 39; IL 1840, 79; **patruped**, PCB, 40; GG, 187; PPT, 6; PCU, 20; PMG, 18; PMC II, 188; BCA, 154; **cvadrupedă**, **patrupedă**, StDR, 129; **patrupedic**, CA 1856, 41; **cuadruped**, BMN II, 158; BIN, 247; **cadrupĕd**, NV, 68; CA 1862, 43; **catruped**, CA 1850, 104. (Cf. lat. *quadrupes*, *-edis*, fr. *quadrupède*.)
patrupedic v. PATRUPED
pațient v. PACIENT
păhar, **păhăruț** v. CALICIU
pămînt bureţos v. TURBĂ
pămînt statornic v. CONTINENT
pămîntal v. MINERAL[1]
pănuşă v. PERITONEU
păpănărie v. PEPINIERĂ
păpuşă v. NIMFĂ
părelnic v. APARENT
părîngă v. PÎRGHIE
părticică v. MOLECULĂ
părțial v. PARȚIAL
părțică v. ATOM, ELEMENT
părut v. APARENT
păşitor pe unghii v. DIGITIGRAD
pătimitor v. PASIV
pătrar v. CVADRANT
PĂTRAT[1] s. (Mat.) **cfadrat**, GF, 29v; HOG, 173; **cfădrat**, HEA, 141, 151; **cfădrături**, GF, 26v; **cfădrate**, HEA, 140; **tetrágonon** *sau* **cfădrat**, WGT, 14r; *inalțe-se 4 la* **tetrágonon**, *adecă la* **cvadrat**, FAT, 14v; **cvadrat**, FAT, 12v; GAA, 78v; AsA, 11v; AEG, 57v; AsM, 182; AsG, 81; CD, 21; StDR, 128; **patrucolțurat** *sau* **pătrat**, TGm, 4v;

pătrat, LA, 4v, 6r; LT, 21r; TGm II, 3r; EGT, 4r; TA, 109; FAE, 11; VDA, 7; MP, 74; PEA, 97; **patrat**, LM, 185. (Cf. ngr. τετράγωνον, lat. *quadratus*, it. *quadrato*, germ. *Quadrat*, rus. квадрат, fr. *carré*.)

PĂTRAT[1] adj. **efădrat** *ori* **împatrit**, GF, 138v; **efădrat**, GF, 121r; 271r; **efadrat**, GF, 121r; HOG, 173; PDG, 49v; *palme* **efădrăceşti**, WGT, 16 r; **evadraticese**, FAT, 12r; **evadrat**, SIF, 46, 140; SEC, 70; GSP I, 165; GAA, 78v; AEG, 76r; EGI, 36; AsAI, 46; PMG, 25; IL 1840, 5; AsL, 7; CA 1855, 81, 148; RL, 21, 36; CA 1858, 35, 81; *un ţol* **împătrat** (**evadrat**), TAO, 61; *rădăcină* **pătrată**, LA, 37v; *rădăcină* **patraticĕ**, LM, 185; **patrat**, FGGN, 162; CA 1859, 70. (*Cvadraticesc* < lat. + suf. — *icesc*; pentru *patratie*, cf. fr. *quadratique*, germ. *quadratisch*.)

pătrat lungăreţ v. DREPTUNGHI

pătrunzător v. DIAMETRU

pătrunzibil v. PERMEABIL

pătură cu seminţe v. COTILEDON

păturos v. STRATIFICAT

pecingine v. DARTRĂ, HERPES

PECTORAL adj. **pectoral**, KMA, 171; NV, 309; RMS, 257; PAD, 53, 117; **pectoral**, **peptoral**, StDR, 199; **peptoral**, PMC II, 79. (Cf. fr. *pectoral*, lat. *pectoralis*.)

pedieulă, **pedonculă** } v. PEDUNCUL

PEDUNCUL s. (Bot., Anat.) **piţoruţele** *florești*, SFM I, 5, 12, 78; **pedonculele** *cerebrale*, KMA, 478; **coada florei**, FBE, 75v; **pedieulă**, *coadă care ţine floarea*, NV, 310; **peduneul**, FBE, 76r; BIN, 135, 136; BBS, 23. (Cf. lat. *pediculus* şi *pedunculus*, fr. *pédoncule* şi *pédicule*.)

PEDUNCULAT adj. (Bot.) **piţorat**, SFM I, 5, 13; **peduneulat**, FBE, 75r; BIN, 135; BBS, 22, 23, 118. (Cf. fr. *pédonculé*.)

PELVIAN adj. (Anat.) *o faţă internă sau* **pelvienă**; *glandele* **pelviene**, KMA, 67, 444. (< fr. *pelvien*.)

pelvien v. PELVIAN

PENAT adj. [frunză] **împănată**, CIN, 287; *foile* **penate**, SFM I, 43; BIN, 127. (Cf. lat. *pennatus*, fr. *penné*.)

pendagon v. PENTAGON

pendel v. PENDUL

PENDUL s. (Fiz.) **apéndolo** (*adecă cumpăna şi măsura ceasornicului*), HOG, intr.; **spinzura** *e un trup greu de un punct ţapăn acăţat ca să se poată împrejurul lui clăti*, DF I, 38r; **perpendieul**, HMV I, 53; **pendel**, StFE, 31, 57; StDR, 199; **pendul**, PFM, 406. (Cf. it. [orologio] *a pendolo*, lat. *pendulus*, germ. *Pendel* şi *Perpendikel*, fr. *pendule*.)

peninsolă v. PENINSULĂ

PENINSULAR adj. **peninsular**, NV, 310; **peninsulariu**, StDR, 200. (< fr. *péninsulaire*.)

PENINSULĂ s. (Geogr.) **hersónisus**; **hersónisos**, **hersónis**, GN, 14v, 15r; 19r; **hersón**, DC I, 121r, 122v; DC III, 1r, 210v; DC IV, 3r, 19r; **hersonis**; **hersonisos**, CISG, 140, 144; **ostroave prinse de pămînt**, GF, 168v; **ostrovul prins de pămînt** (*sau* **giumătate de ostrov**), HOG, 2; GSP I, pf.; *ostroavele şi* **peninsurile**, CIL, 16r, 122r; **peninzulă** *sau* **giumătate de ostrov**, CR 1829, 123; **peninzulă** (**jumătate de ostrov**), GTS, 23v; **peninzulă**, PCB, 66; **peninsulă** (**giumătate de ostrov**), AR 1829, 137; **peninsulă**, SIN, 37; AR 1829, 120; EGI, 40; EG, 4; GG, 122; GPG, 4, 33; AsL, 19; NV, 310; StDR; 200; **peninsulă** *sau* **jumătate-insulă**, RIP I, 39; **peninsolă**, Univ 1846, 34. (Cf. ngr. χερσόννησος, rus. полуостров, germ. *Halbinsel*, lat. *peninsula*, it. *penisola*, fr. *péninsule*.)

peninzulă v. PENINSULĂ

PENSETĂ s. (Med.) **pensetă**, PMH, 23; TMO, 23r; **pinsetă**, WCP, 130. (< fr. *pincette*.)

PENTAGON s. **pentágonon**; **pentagon**, WGT, 14v, 84v; **pendagon**, TGm, 4v; PEG, 10; **pentagon**, VDA, 7; PGL, 3; CIN, 339; AsG, 81; PEA, 320; CG, 16v; NV, 311; PEG, 73; StDR, 200. (Cf. ngr. πεντάγωνον, fr. *pentagone*, lat. *pentagonus*.)

PENTAGONAL adj. VDA, 9; PGL, 207; PEA, 321; RMS, 101. (Cf. fr. *pentagonal*.)

pentagonon v. PENTAGON

pentru tors v. TEXTIL

penuţă v. PLUMULĂ

PEPINIERĂ s. *făcînd* **seminariuri** *de jugaştri aducători de zăhar*, BDZ, 27; *mutarea frăgarilor din scoala de sămînţă în* **scoala pomarie**, MCF, 14; **sămănărie** (**shoală de pomăt**), FilDA II, 61; **pepinieră**, **păpănărie**, StDR, 200; **pepinieră**, Agr I, 46, 143; BBS, 42. (Cf. lat. *seminarium* şi *schola pomaria*, germ *Baumschule*, fr. *pépinière*.)

peptoral v. PECTORAL

peremetru v. PERIMETRU

PEREN adj. [plante] **perenne** (**de mai mulţi ani**), CIN, 251; **perene**, StIN, 28; [plante] **perenale**, HMV, I 57; **perenali**, MIN, 130. (Cf. lat. *perennis* şi *perennalis*.)

perenal v. PEREN

perfeceiune v. PERFECŢIE

PERFECT adj. *organul lor... este mai* **isprăvit** *decît al...*, GF, 87r; *o* **perfectă** *regulă*, SVC, 42; *instrumente...* **perfecte**, PET, 3; **perfect**, StDR, 203; [armonie, floare] **perfectă**, BIN, 3, 134. (Cf. lat. *perfectus*, it. *finito* şi *perfetto*, fr. *parfait*.)

perfecţie v. PERFECŢIUNE

PERFECŢIONA vb. NV, 312; BRA, 367; BMN III, 163; BIN, 229. (< fr. *perfectionner*.)

PERFECŢIUNE s. **perfecţie**, VA, 158; VN, VI; OGD, 3; PET, 5; BIN, 4; **perfecţie**, **perfecţiune**, NV, 312; **perfeeţie**, **perfeeciune**,

StDR, 203. (Cf. lat. *perfectio*, fr. *perfection*.)

PERFORAȚIE s. **perforația** *celulelor mastoide*, TMO, 289r. (< fr. *perforation*).

PERIANT s. (Bot.) FBE, 76v; BIN, 135. (< fr. *périanthe*.)

PERICARD s. (Anat.) **pericardio**, GF, 257r; **pericardion** (περικάρδιον), TAO, 67; **pericardiu** (*pericardium*), VA, 79; **pericardiu**, PMC I, 208; **pericard**, KMA, 359; PAD, 146. (Cf. lat. *pericardium*, it. *pericardio*, fr. *péricarde*.)

pericardio
pericardion
pericardiu } v. PERICARD

PERICARP s. (Bot.) **învăscarea (învălitura) seminței**, CIN, 259; **pericarpiu**, PMC II, 204; MIN, 141; Agr I, 387; **pericarp**, FBE, 82r; BCA, 315; BIN, 146; BBS, 27; **învelіș (periarpiu)**, BBS, 28. (Cf. lat. *pericarpium*, it. *pericarpio*, fr. *péricarpe*, germ. *Samengehäuse*.)

periearpiu v. PERICARP

perieranion v. PERICRANIU

PERICRANIU s. (Anat.) **pericránion**, MȚ I, 24r; **perieraniu**, PMC I, 157. (< ngr. περικράνιον.)

perielie
perieliu } v. PERIHELIU

PERIFERIC adj. VA, 150; BIN, 106. (Cf. germ. *peripherisch*, fr. *périphérique*.)

periferie v. CIRCUMFERINȚĂ

PERIGEU s. (Astr.) GG, 76; NV, 312; EGF, 67. (Cf. fr. *périgée*, lat. *perigaeum*, germ. *Perigäum*.)

perigrafie v. DESCRIERE

perihelie v. PERIHELIU

PERIHELIU s. (Astr.) **periliu**, AR 1832, 64; **perielie**, EGI, 102; FGE, 94; **perieliu**, GG, 76; BMN II, 77; FGF, 67; **perielie, perieliu**, NV, 312; **perihelium**, RIP I, 8; **perihelie**, AR 1844, 387. (Cf. ngr. περιήλιος, fr. *périhélie*, lat. *perihelios*.)

perihelium
periliu } v. PERIHELIU

perimetros v. PERIMETRU

PERIMETRU s. **perímetros**; **împregiurare**, WGT, 106v, 108v; **perimetru**, TGm, 6r; **încunginrarea** *sau* **perimetrul** *poligoanelor*, PGL, 3, 118; **perimetru (măsura împrejur)**, MP, 66; **împreginrime** *sau* **peremetru**, CG, 15v, 16r; **perimetrul (conturnul)**, ATI, 20; **perimetruri**, PGL, 156; **perimetre**, PEG, 65. (Cf. ngr. περίμετρος, germ. *Perimeter*, fr. *périmètre*.)

PERINEAL adj. (Anat.) PAD, 107. (< fr. *périnéal*.)

PERINEU s. (Anat.) **carnea cea din mijloc** (*perineum*), SIS, 10; **dîlmă** (*perineum*), SS, 28; **perineu**, RMS, 377; TCC, 16v; PAD, 86. (Cf. lat. *perineum*, fr. *périnée*.)

PERIOADĂ s. **perioadă**, GF, 124r; CIN, 147, 425; LM, 18; RL, 96; **period**, HEA, 8; RIA I, 12r; TCB, 47; PH, 4; FAE, 56; AR 1832, 56; SVC, 7, 32; AsM, 5; EPD, 182; CA 1847, 4; NV, 312; PMC I, IX; PAR, 54, 93; BMN I, 7; RL, 66, 318; BIN, 151; LM, 159; PFM, 155; PAD, 11; **periódos**; **periódusuri, perioade**, CIF, 41, 155; **zăstîmp, zăstîmpuri, perioade**, POS, 78, 79; **perioade**, GF, 96r, 146r; HEA, 9; AR 1830, 4; StIN, 109; HMV I, 220; CA 1854, 5; RL, 70; CEG, 108; **perioduri**, TCB, 47; VA, 269; TIV, 136; HMV I, 48. (Cf. lat. *periodus* sau *periodos*, it. *periodo*, fr. *période*, ngr. περίοδος, rus. период.)

period v. PERIOADĂ

PERIODIC adj., adv. **periodic**, GF, 124v; SIF, 132; PH, 8; FAE, 56; SVC, 32; EG, 40, 102; SMA, 7; RIP I, 12; DF III, 33; EPD, 180; VABA, 18; NV, 312; PMC I, 11, 63; BMN II, 36; SAP, 193; PFM, 417, 334; LMG, 196; **periodicesc, EOI**, 358; **periodicește**, FAE, 27. (Cf. lat. *periodicus*, it. *periodico*, fr. *périodique*, ngr. περιοδικός; *periodicesc* < lat., fr., ngr. + suf. — *icesc*; cf. și rus. периодический.)

periodieese
periodicește } v. PERIODIC

PERIODICITATE s. NV, 312; RMS, 277. (< fr. *périodicité*.)

periodos
periodus } v. PERIOADĂ

PERIOST s. (Anat.) **perióstio**, GF, 257r; **pelea oaselor** (*periosteum*), VA, 18; **periost**, KMA, 12; PAD, 6. (Cf. it. *periostio*, lat. *periosteum*, fr. *périoste*.)

periostio v. PERIOST

perlostit v. PERIOSTITĂ

PERIOSTITĂ s. (Med.) **periostit**, PMH II, 115. (< fr. *périostite*.)

PERIPNEUMONIE s. (Med.) **peripneumonie**, FDB, 57; NV, 312; RMS, 333; BCI, 81; **peripnevmonie**, TVM, 68; EPD, 205; PMC I, 23, 36, 123. (Cf. lat. *peripneumonia*, fr. *péripneumonie*, ngr. περιπνευμονία.)

peripnevmonie v. PERIPNEUMONIE

PERISTALTIC adj. KMA, 292; NV, 312; PMC I, 178; PMC II, 126; WAM, 33, 80; PAD, 94. (Cf. fr. *péristaltique*, ngr. περισταλτικός.)

peritoan
peritoneo } v. PERITONEU

PERITONEU s. (Anat.) **peritóneo**, GF, 266r; **pănușă** (*peritonæum*), VA, 63; **peritoneum**, SMA, 173; **peritoan**, FMK, 173; KMA, 291, 348; **perituan**, KMA, 289; TCC, 16r; **peritoneu**, PMC I, 142, 206; AAD, 75; PAD, 109; **peritoniu**, RMS, 280, 298. (Cf. it. *peritoneo*, ngr. περιτόναιον, lat. *peritonaeum*, fr. *péritoine*.)

peritoneum v. PERITONEU

PERITONITĂ s. (Med.) RMS, 264, 333. (< fr. *péritonite*.)

peritoniu
perituan } v. PERITONEU
pe rînd v. ALTERNATIV
PERMEABIL adj. **pătrunzibil**, StFE, 6; **permeabil**, StDR, 201; PFM, 279. (Cf. lat. *permeabilis*, fr. *perméable*.)
PERMEABILITATE s. BRA, 54; PFM, 279. (< fr. *perméabilité*.)
PERMUTARE s. (Mat.) **permutaţie**, AsM, 119, 129; PEA, 12; PET, 141. (Cf. lat. *permutatio*, fr. *permutation*.)
permutaţie v. PERMUTARE
PERNICIOS adj. **pernicios (vătămător)**, NV, 313; *frigurile* **pernicioase**, FDA, 20. (< fr. *pernicieux*.)
pernifios v. PERNICIOS
peronă v. PERONEU
PERONEU s. (Anat.) **peroneu**, KMA, 15, 81; TCC, 190v; **perona** *este mult mai mică decît tibia*, PAD, 42. (Cf. fr. *péroné*.)
perpendicolare v. PERPENDICULAR, PERPENDICULARĂ
perpendicoler v. PERPENDICULAR
perpendicul v. PENDUL, PERPENDICULARĂ
PERPENDICULAR adj., adv. **perpendicolare**, HEA, 140, 157; **perpendiculare**, SIF, 102; MVV, 25; LT, 5r; EGT, 3v; *linie* **drept căzătoare** *sau* **perpendicoler** *sau* **normalicească**, TGm, 3v; *linia* **normalicească**, TGm II, 14v; **perpendicular**, AR 1832, 362; EGI, 27; MP, 80; PMH, 6; CG, 8v; NV, 313; StDR, 202; PFM, 405; **perpendicular**, EGI, 27; CIN, 41; AsG, 24; DF III, 6r; OGD, 9; FMIM, 28; RL, 150; PFM, 2; **perpendicularăreşte**, SIF, 23; **perpendicularicese** *sau* **drept căzător**, TGm II, 19r; **perpendicularicească**, EGT, 51r; TGm, 14; PCB, 21; PGL, 314; BCA, 397; PFM, 33; **perpendicularmente**, CEF, 46; **perpendiculariamente**, PFM, 417, 419. (Cf. it. *perpendicolare* şi *perpendicularemente*, fr. *perpendiculaire* şi *perpendiculairement*; *perpendicularăreşte*, *perpendicularicească* < lat., fr. + suf. — *eşte*, — *icească*; *normalicesc* < lat. *normalis*, germ. *normal*, fr. *normale* + suf. — *icesc*.)
PERPENDICULARĂ s. **perpendicolare** *adică drept în gios*, GF, 28v; **cătetos** *sau* **cumpănă**; *sînt* **căteti** *asupra dungei*, WGT, 12v, 163r; **perpendiculă**, AEG, 10v, 16v; TA, 121; AsG, 42; CG, 8v, 17v; StDR, 202; **perpendiculare** *sau* **drept căzătoare**, LA, 6v; TGm II, 31v, 37v; **perpendiculare** [sg.], LT, 7v, 67v; EGT, 48r; **perpendiculară**, GG, 69; VDA, 8; PGL, 2, 25; AsG, 222; MP, 42; PEG, 7; **perpendicul**, DF, I, 22v. (Cf. ngr. κάθετος, it. *perpendicolare*, lat. *perpendicularis* şi *perpendicularius*, germ. *Perpendicular*, *Perpendikulär* şi *Perpendikel*, fr. *perpendiculaire* şi *perpendicule*.)
perpendicularicește
perpendicularmente
perpendicularmente } v. PERPENDICULAR
perpendiculă v. PERPENDICULARĂ
perpendiculărește v. PERPENDICULAR
PERTURBAŢIE s. **perturbaţiune**, BMN III, 60; **perturbaţie**, PFM, 246; CA 1862, 63. (Cf. lat. *perturbatio*, fr. *perturbation*.)
perturbaţiune v. PERTURBAŢIE
PESTĂ s. (Med.) **pesta (ciuma)**, PMC I, 115; **pestă**, StDR, 203. (Cf. lat. *pesta*, it. *peste*, fr. *peste*.)
PESTIFER adj. AR 1829, 11, 12. (< fr. *pestifère*.)
pestil v. PISTIL
PESTILENT adj. StDR, 203. (Cf. fr. *pestilent*, lat. *pestilens*.)
PESTILENŢĂ s. **pestilenţie**, StDR, 203. (Cf. fr. *pestilence*, lat. *pestilentia*.)
PESTILENŢIAL adj. (Med.) BMN II, 133; BMN III, 200. (< fr. *pestilentiel*.)
pestilenţie v. PESTILENŢĂ
peşteră v. GROTĂ
PETALĂ s. (Bot.) **foiţă**, SFM I, 1, 21; **petală**, FBE, 77r; PMC II, 200; BCA, 423; BIN, 134; MIN, 139; Agr 1, 317; BBS, 18. (Cf. fr. *pétale*, lat. *petalum*.)
petiol v. PEŢIOL
petrecător v. CÎT
petrefact v. FOSILĂ
PEŢIOL s. (Bot.) **peţiol**, FBE, 74v, 77r; BIN, 125; **petiol**, BBS, 122. (< fr. *pétiole*.)
pia madre v. PIA MATER
PIA MATER s. (Anat.) **muma smerită (pia mater)**, VA, 155; **pia-méra**, KMA, 473; **pia madre**, AAD, 42; **pia mater**, 176. (Cf. lat. *pia mater*, fr. *pie-mère*, it. *pia madre*.)
pia-mera v. PIA MATER
piatră v. ROCĂ
piciorat v. PEDUNCULAT
picioruţ v. PEDUNCUL
piclarepit
pielaripă } v. HIMENOPTER
pielcuţă v. EPIDERMĂ
pielea feciorici v. HIMEN
pielea foalelui v. DIAFRAGMĂ
pielea oaselor v. PERIOST
pieliţa apei v. AMNIOS
piept v. TORACE
pierdere de copil
pierzanie } v. AVORT
pieziş
piezişat } v. OBLIC
piezişă v. DIAGONALĂ
piezişime v. ÎNCLINAŢIE
piezişitate v. OBLICITATE
PIEZOMETRU s. (Fiz.) PFM, 370. (< fr. *piézomètre*.)
PIGMENT s. (Anat.) SMA, 178; KMA, 448. (Cf. lat. *pigmentum*, fr. *pigment*.)

PILĂ s. (Fiz., Chim.) **pilă**, Univ 1846, 38; PFHM I, 178; PFM, 287, 322; **stîlpul** *lui Volta*; **stîlpul** *voltaic*, BMN III, 85, 87. (<fr. *pile*.)

pildă v. EXEMPLU

PILOR s. (Anat.) **pilor**, KMA, 290; PMC I, 178; **pilorus**, PAD, 103. (Cf. fr. *pylore*, lat. *pylorus*.)

pilorus v. PILOR

PILULĂ s. (Med.) **pilulă**, MD I, 58v; NV, 315; PMC II 132; **pilulă**; **pirûlă**, LB, 505, 507. (Cf. lat. *pilula*, fr. *pilule*.)

pinsetă v. PENSETĂ

PIPETĂ s. PFM, 105. (< fr. *pipette*.)

PIRAMIDAL adj., s. GG, 225; CIN, 157, 291, 420; CD, 27; KMA, 59, 168, 240; NV, 315; StDR, 204; BIN, 72; PAD, 48, 69. (Cf. fr., germ. *pyramidal*, lat. *pyramidalis*.)

PIRAMIDĂ s. (Arhit., Mat.) DC I, 27r, 56r; WGT, 118 v; GSP, I, 58; AEG, 84r; LA, 12r; TGm II, 41r; EGT, 53v, 58v; AR 1829, 23; PGL, 207, 259; AsG, 255; NV, 315; StDR, 204; PEG, 121. (Cf. ngr. πυραμίς, lat. *pyramis*, *— idis*, fr. *pyramide*.)

PIROFORIC adj. (Chim.) PFHM I, 47, 69. (< fr. *pyrophorique*.)

PIROMETRU s. (Fiz.) NV, 315; PFM, 5. (< fr. *pyromètre*.)

pirulă v. PILULĂ

pisălug v. PISTON

pise v. PROMONTORIU

pisicuță v. AMENT

PISTIL s. (Bot.) **pistilul** *sau mezul*, SIN, 6; **fămeie de floare**, HPP, 30; **roditoare**, SFM I, 54; **pestil**, FBE, 75v, 77r; **pistil**, StIN, 27; FBE, 78r; CER, 83v; NV, 316; StDR, 205; BMN I, 28; BIN, 140; MIN, 139; Agr I, 315; BBS, 24; **pistilă**, PMC II, 200; INB 1859, 11. (Cf. lat. *pistillum* sau *pistillus*, fr. *pistil*.)

pistilă v. PISTIL

PISTON s. (Fiz.) **pisălugul** *glistirului*, POS, 222; **piston**, NV, 316; StDR, 205; PFHM I, 2; WCP, 93, 124; PFM, 8, 75. (Cf. fr. *piston*.)

pîntece v. UTER

pîrîu v. TORENT

PÎRGHIE s. (Fiz.) *mușchii în om formează un* **rîdicători** (*vectis*), *care la un capăt are sprijoana, iar la altul puterea și greutatea*, VA, 193; **pîrghie**, MPM, 9; KMA, 6; **părîngă**, DF, 24r; **rîdicător**, StFE, 29. (Cf. lat. *vectis*, germ. *Hebel*, fr. *levier*.)

pîrjolit v. TORID

PLACĂ s. **placă**, StDR, 205; RMS, 186; PFHM I, 221; PFM, 87; **placuă**, PFM, 346; **place**, PFHM I, 22; **plăci**, RL, 570; **placue**, PFM, 402. (< fr. *plaque*.)

PLACENTAȚIE s. (Bot.) **placentațiune**, BBS, 27. (< fr. *placentation*.)

placentațiune s. PLACENTAȚIE

PLACENTĂ s. (Anat., Bot.) **matca** *sau* **plăcinta** *maicii*; **plăcinta** *singelui*, TAO, 73, 78; **plăcinta** (*placenta*) *sau locșoru*; **plăcinta** *singelui*, VA, 260, 91; **locul prunculuĭ** *numit și* **plăcintă**, FMIM, 20; **placentă** [uterină], FMK, 106, 171; PAD, 201, 203; **plațentă** [la fruct], FBE, 82r; **placenta** [pericarpului], Agr 1, 388. (Cf. lat., fr. *placenta*.)

placuă v. PLACĂ

PLAGĂ s. (Med.) **pleagă** (**rană**), HPP, 13; FDB, 69; **pleagă**, MVV, 38; **plagă** (**rană**), TĂO, 72; AR 1829, 161; AR 1842, 179; **plagă**, StDR, 205; **plage** (**răni**); **răne** *sau* **plage**, RMS, 52, 344; *rane sau* **plăgi** *simple*, PMC I, 125. (Cf. lat. *plaga*, germ. *Plage*.)

PLAN[1] s. *a locului a căruia* **plan** *sau* **hartă** *vei să faci*, WGT, 196 v; *tîlcuirea* **planului** *spre facerea uscătorii de in*, ISI, 49; **plan**, MVV, 5; AEG, 14r; LA, 8r, 14v; TGm II, 42v; LB, 510; EGT, 40r; AR 1829, 22; GG, 98; VDA, 9; PGL, 2; AsG, 5, 133; PMP, 3; IFM, 31; StDR, 205; OGD, 9; PFHM I, 42; PFM, 436, 444; *să ridică* **ihnografia** *sau fața locului*, TGm II, 10r; **planuri**, MVV, 90; AEG, 56v; AR 1829, 174; FGE, 2; CG, 12r; StFE, 38; **plane**, AEG, 77v, 81r; AsG, 219; OGD, 113; CA 1853, 106; **netezimea** *aplecată* (*planum inclinatum*), DF I, 30v. (Cf. lat. *planus*, fr. *plan*, germ. *Plan* și *plan*, ngr. ἰχνογραφία.)

PLAN[2] adj. *oglinde* **netede**, GF, 33r; *trigonometria sau meșteșugul dezlegării triunghiurilor* **șețe**, FAT, 66r; *shima* **epipedon** *sau* **netidă**, WGT, 6v; **plan**, AEG, 3v, 77v; GG, 69; PGL, 3; AsG, 5, 23; MP, 4, 5, 65; FBE, 101v; CG, 4r; StFE, 76; PEG, 113; CEF, 107; PFM, 435. V. **plan**[1]

planet v. PLANETĂ

PLANETAR adj. *așăzămînt* **planetario**, GF, 55r; **planetar**, EGI, 5; GPG, 82; **Prop**, 211; DF III, 3v; NV, 316; BMN II, 41; CA 1856, III; *sistemă* **planetarie**, FGF, 64; *globurile* **planetarii**, PFM, 31. (Cf. it. *planetario*, fr. *planétaire*.)

planetario, **planetariu** } v. PLANETAR

PLANETĂ s. (Astr.) **planite** [pl.], GN, 40v, 47v; CISG, 49, 114; **planit**, POS, 50, 124; AR 1832, 120; EOI, 286; **planită**, AR 1832, 119, 324; **planiți**, StFE, 146; **planetă**, GF, 95v; SF, 41; CISG, 114, 115; LB, 510; AR 1829, 226; AR 1830, 3; SVC, 8; CIN, 466; FGE, 6; NV, 316; **planet**, PC, 10; PCB, 16, 17; AR 1829, 253; GG, 76; GPG, 63; EOI, 316; HMV I, 12; Univ 1845, 1; Univ 1846, 201; StDR, 205; CA 1861, X; CA 1862, X; **planete**, GF, 96r; SIF, 126, 128; AR 1829, 253; EGI, 4; GTS, 17v; IL 1841, 329; RIP 1, 4; CA 1854, 4, 79; LMG, 199; **planeți**, PCB, 16; GG, 72, 76; MN 1836, 70; GMNP, 214r; GPG, 71; FGF, 63. (Cf. ngr. πλανήτης, lat. *planeta*, fr. *planète*, germ. *Planet*.)

planetă următoare v. SATELIT

planiglob
planiglobiu } v. PLANISFERĂ

PLANIMETRIE s. (Mat.) CG, 165v; FMIL 1847, 193; StDR, 205. (Cf. fr. *planimétrie*, germ. *Planimetrie*.)

planisfer v. PLANISFERĂ

PLANISFERĂ s. (Geogr., Astr.) **planisferium** *pămîntesc sau* **mapa de obşte**, GTS, 23v; **planisfer**, NV, 316; PEG, 225; **planiglobii** *au* **mapemonde**, FGGN, 2; **planiglobii**, LMG, 190; **planigloburi** *au* **mapemonde**, FGE, 2; FGGN, 2; **planiglob**, GG, 66; GMNP, 219r; StDR, 205; FGF, 8. (Cf. lat. *planiglobium* şi *planisphaerium*, germ. *Planiglob* (*-ium*) şi *Planisphärium*, fr. *planisphère*.) V. şi **mapamond**

planisferium v. PLANISFERĂ

planit v. PLANETĂ

PLANŞETĂ s. **masa cea gheometricească**, WGT, 38r; TGm II, 33r; **planşeta**, *adecă* **măsnţa geometrică**, AsG, 160; **planşetă**, MP, 92; PEG, 235; PFM, 300. (< fr. *planchette*.)

plant v. PLANTĂ

PLANTA vb. **plînta**, MVV, 15; CIN, 291; CA 1854, 69; CEG, 53; **implînta**, TCB, 19; ILŢ, 6; AR 1832, 230; **planta**, PME, 33; NV, 316; BCI, 181. (Cf. lat. *plantare*, fr. *planter*.)

PLANTARE s. **implîntarea (sădirea)** *şi ţinerea frăgarilor*, TCB, VIII; **plîntare**, MSP, 15; **plîntaţie, plîntare**, StDR, 207; **plantaţie**, MN 1836, 25; BRA, 246; Agr II, 182; **plantaţiune**, BBS, 140. V. şi **plantaţie**

PLANTATOR s. **plantator** (*un lemn ce are forma unui cep de saca*), Agr I, 127.

PLANTAŢIE s. **plantaţie**, MN 1836, 25; AR 1837, 192; FGE, 83; PAg, 37, 38; BCA, 259, 296; BRA, 246, 358; RL, 98; **plîntăciune**, CEG, 55. (Cf. fr. *plantation*, lat. *plantatio*.) V. şi **plantare**

PLANTĂ s. (Bot.) **sădire**, GF, 240v; **plîntă**, SIF, 1, 28, 92; SEC, 5; SIN, 1; LB, 510; AR 1829, 23, 32, 48; AR 1832, 44; AR 1834, 76, 361; EGI, 39; CIN, 3, 18; SMA, 226; IL 1840, 39; IL 1841, 106; StIN, IV, 23; AsL, 64; RIP I, 14, 66, 89; FilDA I, 158, 174, 194; ICG, 18; HMV I, 3; StDR, 153, 207; **saduri**, HPP, 26, 33, 62; PMV, 7; PPD, 20; **sadurile**, *adecă ierburile şi copacii*, CISG, 125; **planta** *sau* **sadul**, NIS, 3; **plante (sade)**, TCB, V, 10; **plante (saduri)**, PCB, 56; CR 1831, 352; MAR, 16; **plantă**, ISI, 23, BDZ, 4, 6; MVV, 4; MCF, 14; LB, 9, 510; ICC, 3; VA, 10; VD, 41; AR 1835, 79; GG, 12; IVA, 2; NV, 316; BCA, 8; CEF, 156; LMG, 99; **plant** *sau* **plantă**, TIV, 173. (Cf. lat. *planta*, fr. *plante*.) V. şi **vegetal**

PLANTER adj., s. (Anat.) [arteră, nerv, muşchi] **planter**, KMA, 255, 259, 401, 508; PAD, 74, 75. (< fr. *plantaire*.)

PLANTULĂ s. (Bot.) Agr I, 172, 189. (< fr. *plantule*.)

plasă v. LATURĂ

PLASTIC adj. VA, 40; NV, 316; StDR, 205; WMM, 188; CEG, 85. (Cf. lat. *plasticus*, fr. *plastique*.)

PLASTICITATE s. WAM, 128. (< fr. *plasticité*.)

plastor
plastoră
plastore
plastru
plastur } v. PLASTURE

PLASTURE s. (Med.) **plásture, plastur, plastor**, MD I, 37r, 61r, 64v, 68r, 72r; **plastrn**, MD II, 14r, 205r; BIN, 40, 72; WMM, 38; **pleastru**, AR 1840, 92; **blastru**, CCD, 22v, 63v; CDC, 22r; PMH, 22, 23; **plaştură**, LB, 511; **plasturi; flasturi** [pl.], TMV, 80, 81, 107; **flaştrom**, SIS, 19; SEC, 136; **blastór**, FID, 3r; VAC, 21; **blastor**, POS, 289; PMH, 66; PAg, 53; EPD, 226, 451; **bleastor**, PSE, 52; StDR, 29; DDI, 50; **blastur**, CISG, 114; FMK, 153; CA 1855, 161; **bleastur**, DIR, 93; CIN, 182; VH, 66; **bleastru**, FilDA II, 102; **plastor**, VAC, 77; RMS, 171, 275; **plastore**; **plastoră**, PMC II, 56, 57; **plastore**, WCP, 128; PMH II, 53, 99. (Cf. lat *emplastrum* şi *plastrum*, ngr. ἔμπλαστρον şi μπλάστρι, germ. *Pflaster*, magh. *flastrom*, rus. пластырь, fr. *emplâtre* şi *plâtre*.)

plaştură v. PLASTURE

PLAT adj. *faţa* **plată (lată)**, IL 1841, 389. (< fr. *plat*.)

platru v. GHIPS

plaţentă
plăcintă } v. PLACENTĂ

plămînariu v. PULMONAR

plăsai v. SPECIFIC

plăzmuitor v. GENERATOR

pleagă v. PLAGĂ

pleastru v. PLASTURE

pleca v. EMIGRA

pleeare v. ÎNCLINAŢIE, REFRACŢIE

pleeare firească v. INSTINCT

plecat v. ÎNCLINAT, OBLIC

ples v. PLEX

pletor v. PLETORĂ

PLETORĂ s. (Med.) **pletóra**, PH, 6; **pletor; pletori** [pl.], TIV, 173, 39; CA 1854, 41; **pletoră**, EPD, 407; FDA, 101; WAM, 78, 132; WCP, 210; WMM, 58. (Cf. fr. *plétore*, ngr. πληθώρα.)

PLETORIC adj. WMM, 151. (< fr. *pléthorique*.)

pleumon v. PULMON

PLEURĂ s. (Anat.) **pleură**, GF, 257r; NV, 317; RMS, 222; PAD, 116; **plevră**, TAO, 65; VA, 99; KMA, 310; NV, 317; PMC I,

125; RMS, 256, 258. (Cf. lat. *pleura*, it. *pleura*, ngr. πλευρά, fr. *plèvre* şi *pleure*.)
pleuresie v. PLEUREZIE
PLEUREZIE s. (Med.) **patima junghiului de coastă**, AI, 9v; **pleuresie**, TVM, 81, 103; NV, 39, 317; RMS, 222, 335; **plevrit**, PMC I, 125; **pleurit**, PMC II, 101. (Cf. lat. *pleurisis* şi *pleuritis*, fr. *pleurésie* şi *pleurite*, ngr. πλευρίτης.)
pleurit v. PLEUREZIE
plev v. LAMĂ
plevră v. PLEURĂ
plevrit v. PLEUREZIE
PLEX s. (Anat.) **împletire a nevrelor**, PH, 5; AR 1830, 433; **plex**, KMA, 491; PAD, 179; **pless**, KMA, 307. (Cf. lat. *plexus*.)
plinire v. COMPLEMENT
plînta v. PLANTA
plîntanimal v. ZOOFIT
plîntare, **plîntaţie** v. PLANTARE
plîntă v. PLANTĂ
plîntăciune v. PLANTAŢIE
plumîn, **plumon** v. PULMON
PLUMULĂ s. (Bot.) **plumula**, FBE, 69r; **penuţa** (*plumula*), MIN, 142. (Cf. lat. *plumula*, fr. *plumule*.)
PLUS s. (Mat.) SIA, 69; PA, 12; AsA, 5r; AEG, 35v; TA, 4; FAE, 1; PPA, 6; AsM, 11; AsAI, 3; StDR, 207; SAP, 8; LM, 23. (Cf. lat. *plus*, germ. *Plus* şi *plus*, fr. *plus*.)
PLUVIAL adj. BRA, 55. (< fr. *pluvial*).
PLUVIOMETRU s. BMN III, 143; BCI, 68. (< fr. *pluviomètre*.)
PNEUMATIC adj. (Fiz.) [maşînă] **pnevmatică**, GF, 33r, 137v; SIF, 41; AR 1832, 271; IL 1841, 409; PMH, 43; BMN III, 174; **pneumatic**, IL 1841, 386; Univ 1845, 66; NV, 317; StFE, 46; BMN II, 172; PFHM I, 1, 163; PFM, 39. (Cf. lat. *pneumaticus*, it. *pneumatico*, fr. *pneumatique*, ngr. πνευματικός.)
pneumîn v. PULMON
PNEUMOGASTRIC adj. (Anat.) **pnevmogastric**, KMA, 481; **pneumogastric**, PAD, 185. (< fr. *pneumogastrique*.)
PNEUMONIE s. (Med.) **pneumonie**, HMV II, 27; RMS, 335; WMM, 116; **pnevmonie**, HMV II, 165; PMC I, 92. (Cf. fr. *pneumonie*, ngr. πνευμονία.)
pnevmatic v. PNEUMATIC
pnevmogastric v. PNEUMOGASTRIC
pnevmonie v. PNEUMONIE
PODAGRĂ s. (Med.) **podagrie**, MD I, 21v; MD II, 105r; PAM, 25; **podagră**, MD II, 105r; PMV, 167; CR 1829, 202; AR 1830, 190; TIV, 173; PMC I, 38; RMS, 277. (Cf. ngr. ποδάγρα, lat. *podagra*, fr. *podagre*.)
podagrie v. PODAGRĂ
poftori v. REPETA
poftorire v. ECOU
pojar v. RUJEOLĂ
POL s. (Geogr., Fiz.) **polos** *andarcticos*, PAC, 57v, 58r; **polus**, GN, 9v; HOG, 175; DIP, 4v; **polos**, DIP, 4v; WGT, 88v; **pol**, GF, 170v; HOG, 183; PDG, 50v; CISG, 116; GSP I, pf.; POS, 57; AR 1830, 430; GTS, 11r; GG, 84; GPG, 64; RIP I, 23; NV, 318; StDR, 209; RL, 370; **poli**, GN, 6v; HOG, 2; DIP, 4v; SVC, 25; GMNP, 216r; DF III, 2v; HMV I, 44; StFE, 127, 142; BMN III, 58; FGF, 18; PFM, 12, 288; **poluri**, GN, 6v; DIP, 4v; CISG, 143; RIA I, 33v; POS, 55; AR 1829, 138; EGI, 9; DIR, 117; CIN, 251; StIN, 30; RIP I, 16; EOI, 4; BMN II, 47; RL, 260; CA 1856, 18; PFM, 157, 243; **crîmbul** *cel de miazănoapte al pămîntului*, SIF, 121; **crîmbul** *lumii cel de miazănoapte*, SIN, 58; **cardini** *sau* **poli** *ai lumii*, LMG, 183. (Cf. ngr. πόλος, lat. *polus* şi *cardo*, fr. *pôle*, germ. *Pol*.)
polaplasiasmos v. ÎNMULŢIRE
POLAR adj., s. (Geogr., Fiz., Mat.) *între* **polieoşi** *şi între tropicoşi*, GN, 14r; *doi* **polichi**, *aceştia sînt mai aproape de poluri*, GN, 7r; **polar**, GF, 186v; HOG, 17r; PDG, 49r; EGI, 10; GG, 77; AR 1837, 155; FD I, 125; PGL, 272; DF III, 3r; GPG, 76; RIP I, 20, 23; StFE, 146; NV, 318; PET, 131; StDR, 207; BMN II, 43, 145; BIN, 230, 256; LMG, 192, 203; **polieese**, CISG, 144; **polarie**, CIN, 31; BMN III, 92. (Cf. ngr. πολικός, lat. *polaris*, it. *polare*, fr. *polaire*, germ. *polar*; *policesc* < ngr. + suf. *-icesc*; *polaric* < germ., lat., fr. + suf. *-ic*.)
polarie v. POLAR
polarisare, **polarisaţie**, **polarisaţiune** v. POLARIZARE
POLARITATE s. (Fiz.) AR 1829, 138; CEG, 42. (< fr. *polarité*.)
POLARIZARE s. (Fiz.) **polarisare**; **polarisaţie**, NV, 318; **polarizare**, StFE, 85; **polarisaţiune**, BMN III, 36. (Cf. fr. *polarisation*.)
POLEN s. (Bot.) **pólline**, SIN, 6; **pulberea cea roditoare**, HPP, 29; **pulberea zămislirei** (*pollen*), StIN, 27; **pulberea prăsitoare** (*pollen*), MIN, 139; **polin** *sau* **aura născătoare**, PMC II, 200; **polen**, CER, 83v; BMN II, 200; BIN, 140; BCI, 125; Agr I, 317; BBS, 27. (Cf. it. *polline*, lat. *pollen*, fr. *pollen*, germ. *Pollen*.)
POLIANDRIE s. (Bot.) CIN, 264; FBE, 78r; PMC II, 203; MIN, 173; BBS, 38. (Cf. lat. *polyandria*, fr. *polyandrie*.)
policese, **policos** v. POLAR
POLIEDRU adj. s., (Mat.) MN 1836, 72; PGL, 205; AsG, 240; StFE, 69; PEG, 120; OGD, 10; StDR, 208; CEG, 20. (Cf. fr. *polyèdre*, germ. *Polyeder*.)

POLIGAM adj., s. CA 1858, 84. (< fr. *polygame*.)

POLIGAMIE s. LB, 521; CIN, 265, 267; FBE, 89r; MIN, 50, 191; BCI, 159; PMC II, 205. (Cf. lat. *polygamia*, fr. *polygamie*, ngr. πολυγαμία.)

POLIGON s. (Mat.) **polígonon**; **poligon**, WGT, 82v, 84r; **poligon** *sau* **multunghi**, AEG, 31r; **poligoane** *sau* **mai mult lăturate**, TGm II, 3v; **poligon**, AEG, 32v; LA, 6r, 10r; TGm, 4v; EGT, 5r; AsG, 81, 113; PGL, 3; MP, 66; PEA, 320; CG, 16r; PEG, 10; StDR, 207. (Cf. ngr. πολύγωνον, lat. *polygonum*, fr. *polygone*, germ. *Polygon*.)

POLIGONAL adj. **poligonieese**, WGT, 122r; **poligonal**, AsG, 257; CG, 16r. (< fr. *polygonal*.)

poligonieese v. POLIGONAL

poligonon v. POLIGON

polin, **poline** } v. POLEN

POLINOM s., adj. (Mat.) AsA, 6r; AsAl, 3, 4; PEA, 7, 21; NV, 318; SAP, 13, 45. (Cf. fr. *polynôme*, lat. *polynomius*.)

POLIP s. **I.** (Zool.) **políp**, SV, 7; **pólip**, SIN, 83; **polipus**, CISG, 125; CIN, 219; **polipe** [pl.], CIN, 243, 245; CA 1855, 89; **polipi**, StIN, 68, 137; HMV I, 33; StDR, 208; BIN, 453. **II.** (Med.) **polip**, PMC I, 133; StDR, 208; RMS, 336; LMB, 118; **polyp**, TMO, 287v. (Cf. lat. *polypus*, it. *polipo*, germ. *Polyp*, fr. *polype*.)

POLIPETAL adj. FBE, 78r; NV, 318; BIN. 138; BBS, 25. (< fr. *polypétale*.)

polipus v. POLIP

POLISEPAL adj. (Bot.) FBE, 78r; BIN, 137; Agr I, 316; BBS, 25. (< fr. *polysépale*.)

politecnic v. POLITEHNIC

POLITEHNIC adj. **politehnic**, AR 1834, 417; MN 1836, 6; IL 1840, 27; RIP I, 67, 198, 318; StDR, 208; LG, 110; CA 1857, 53; **politecnie**, NV, 319. (Cf. fr. *polytechnique*, germ. *polytechnisch*.)

polos v. POL

pols v. PULS

polus v. POL

POLUȚIE s. **polluție**, PAM, 30; **poluție**, VA, 253; VD, 69; HMV II, 132; PMC I, 56; FDA, 14; **poluțiune**, RMS, 336; **curgerea săminței** (*pollution*), SMA, 182. (Cf. lat. *pollutio*, fr. *pollution*, germ. *Pollution*.)

poluțiune v. POLUȚIE

POMADĂ s. **pomade** [sg.], LB, 521; **pomadă**, FM, 5; SMA, 216; PMC II, 123; StDR, 209; RMS, 50; CA 1855, 75, 159. (Cf. germ. *Pomade*, fr. *pommade*.)

POMICULTURĂ s. BIN, 149; BBS, 37.

POMPĂ s. (Fiz.) *fințtnile cele cu* **tragău**, SIF, 54; **pumpa** *pneumatică*, StFE, 46; **pompă**, NV, 319; PFHM I, 72; PFM, 78, 111. (Cf. lat. *pompa*, germ. *Pomp*, fr. *pompe*.)

ponct v. PUNCT

poneție, **ponețiune** } v. PUNCȚIE

POND s. [„greutate"] AsL, 77; StFE, 9, 52; StDR, 209; LM, 167, 281; CEG, 3, 31. (Cf. lat. *pondus*, it. *pondo*.)

PONDERABIL adj. StDR, 209; BMN II, 6; PFHM I, XX, 11; BIN, 11; PFM, 348, 377, 389. (Cf. lat. *ponderabilis*, fr. *pondérable*.)

PONDERAL adj. StFE, 184; StDR, 209. (Cf. lat. *ponderalis*, fr. *pondéral*.)

pont v. PUNCT

POPLITEU adj. (Anat.) KMA, 255, 397; TMO, 12v; PAD, 74, 164, 191. (< fr. *poplité*.)

POR s. **pori** [pl.], GF, 136r, 252r; SIF, 69, 91; SIN, 85; CISG, 96; PAM, 9; TAO, 59; TIV, 173; MN 1836, 56; CIN, 6; DF I, 4r; EOI, 95; HMV II, 179; NV, 320; StFE, 8; PMC I, 186, 207; StDR, 210; **poruși**, PMV, 25, 31; **poruri**, AR 1831, 226; **pore**, CIN, 257; AR 1838, 137; BMN II, 4; **răsuflătoare găurele**, HPP, 21. (Cf. lat. *porus*, ngr. πόρος, it. *poro*, germ. *Pore*, fr. *pore*.)

porime v. POROZITATE

porizma v. COROLAR

pornire v. MIȘCARE

POROS adj. GF, 252r; CIN, 253, StIN, 26; PAg, 3, 5; StDR, 210; PFHM I, 48; LMA, 5; PFM, 159; BCI, 68; BBS, 8. (Cf. it. *poroso*, fr. *poreux*, germ. *porös*.)

porosità, **porositate** } v. POROZITATE

POROZITATE s. **porosita**, GF, 136r; **porositate**, DF I, 4r; NV, 320; BCA, 133; PFHM I, 162; BIN, 10; **porime** *sau* **porozitate**, StFE, 8. (Cf. it. *porosità*, lat. *porositas*, fr. *porosité*, germ. *Porosität*.) V. și **por**

PORT s. **scală**, CIL, 7v, 89r; DC I, 42r, 87r; DC III, 2r; AR 1829, 15, 136; **vad** (*sau* **șchele** *de mare*), HOG, 17; **vad** (**schelă**), GSP I, 14; **schilă**, GAP, 132r; **schelă**, DC IV, 25r; BGO 1840, 14; GPG, 59; **schele** [sg.], GTS, 24r; GG, 117; PMG, 15; CA 1850, 80; **șchelă**, AR 1829, 43; **șchele** [sg.], BFO 1843, 109; **liman**, DC IV, 100v; GN, 45r; CDA, 158; LB, 352; AR 1829, 9; BFO 1833, 126; **porto** *sau* **liman**, DC IV, 27r; JDS II, 439; **porturi** (*au* **vaduri** *în mare pentru corăbii*), HOG, 75; GSP I, 74; **port** (**liman**), AR 1831, 240; EG, 6; GMNP, 222r; StDR, 210; **port**, AR 1829, 261; EGI, 63; GG, 117; GPG, 59; CPH, 2; LG, 117; RL, 21. (Cf. ngr. πόρτο și σκάλα, it. *porto*, fr. *port*.)

portmos, **portmus** } v. STRÎMTOARE

porție v. DOZĂ

posetiv v. POZITIV

posiciune v. POZIȚIE

positiv v. POZITIV
poziție v. POZIȚIE
POSTERIOR adj. KMA, 16 ; NV, 320 ; LMG, 107 ; PAD, 28. (Cf. fr. *postérieur*, lat. *posterior*.)
POSTULAT s. *meșteșugul distilației la aceste trei* **postulate** *se reduce*, MVV, 87 ; **postulatum** *lui Euclid*, PEG, 25 ; **postulat**, StDR, 211. (Cf. lat. *postulatum*, fr. *postulat*.)
postulatum v. POSTULAT
POTABILĂ adj. f. *ape ...* **potabile**, SAS, 16. (< fr. *potable*.)
potență } v. PUTERE
potențe }
potiocareș v. FARMACIST
potică v. DEFILEU
potir } v. CALICIU
potiriu }
potrivire v. ANALOGIE, EGALITATE, PROPORȚIE
potrivit v. EGAL
povățuire v. DUCTILITATE
pozetiv v. POZITIV
POZITIV adj. **pozetiv** ; **posetiv**, AsA, 7r, 43v ; **pozitiv**, AsA, 31v ; FAE, 2 ; PPA, 6 ; AsAl, 4 ; PEA, 6, 9 ; StFE, 114 ; PAR, 4 ; CA 1853, 110 ; LM, ~~188~~, 213 : **positiv**, PAM, 7 ; HMV 1, 37 ; NV, 320 ; PET, 14 ; StDR, 210 ; BMN III, 68 ; PFHM 1, 40 ; PFM, 285. (Cf. lat. *positivus*, fr. *positif*, germ. *positiv*.)
POZIȚIE s. *să știe* **pusoarea**, *așăzarea tuturor părților lumii*, CIL, 16r : **punerea** *acestui oraș este între Michina și între Argos ; oraș... a căruia* **punere** *este prea folositoare, fiindcă este zidit la marginea munților*, DC I, 122r ; 140r ; **starea** *locului*, GN, 35v ; HEA, 161 ; RIA I, pf. ; FilDA II, 3 ; *se pricinuiseră ceva schimbare în* **starea** *stelelor fixe*, SIF, 148 ; **așăzare**, WGT, 2r ; *unghiul B este* (*prin* **așezare**) *întocma cu unghiul*, AEG, 53v ; **poziție**, GAA, 125v ; AR 1829, 140 ; VA, 55 ; AR 1831, 468 ; CR 1834, 13 ; EGI, 8, 103 ; GG, 48, 100 ; AsM, 6 ; VDA, 11 ; PET, 13 ; MN 1836, 28 ; PGL, 175 ; SMA, 226 ; IL 1840, 66 ; PCU, 2 ; MP, 56 ; FilDA 1, 36, 198 ; StFE, 11 ; OGD, 11 ; StDR, 207 ; BIN, 129, 241 ; **positie**, NV, 320 ; WCP, 122 ; PFM, 6 ; **poziție**, BCI, 185 ; INB 1859, 127 ; **posiciune**, LM, 85 ; **pusăciunea** *geografică sau* **situarea**, RIP I, 60 ; **pusăciune**, RIP I, 183 ; StFE, 69, 155 ; StDR, 207 ; LG, III ; **puseciune**, FGF, 96 ; LMG, 1 ; CEG, 106. (Cf. lat. *positio*, it. *posizione*, germ. *Position*, fr. *position*.)
poziție v. POZIȚIE
PRACTIC adj. **praeticese**, GN, 5r ; MES, 99 ; SAP, 12r ; AEG, 16r, 45r ; PMV, f. t. ; HMS, 97r ; FM, 1 ; RL, 371 ; **practic**, MES, 100 ; GAP, 4v ; HEA, 131 ; MTF, 9r ; AR 1829, 77 ; SVC, 87 ; DIR, 103 ; AsM, I ; FilDA I, 20 ; StDR, 212 ; LM, 3 ; CA 1855, 27 ; **practicós**, CIF, 36 ; SPG, 17. (Cf. ngr. πρακτικός, germ. *praktisch*, lat. *practicus*, fr. *pratique* ; *practicesc* < ngr., germ., lat. + suf. *-icesc* ; cf și rus. практический.)
PRACTICA vb. AsAl, 60 ; CPH, 18 ; NV, 321 ; CA 1854, 73 ; RL, 108. (Cf. fr. *pratiquer*.)
PRACTICANT adj., s. AR 1834, 66 ; SMA, 18 ; StDR, 211. (Cf. fr. *pratiquant*, germ. *Praktikant*.)
PRACTICĂ s. **practică**, WGT, 6r, 181r ; AEG, 10r, 87v ; AsA, 11v ; VDA, 21 ; IFM, 5 ; NV, 321 ; StDR, 211 ; CA 1851, XIV ; CA 1854, 8 ; **praxis**, WGT, 44r, 66v ; SPG, 18 ; FD 1, 79 ; StDR, 211 ; **praxă**, VDA, 5. (Cf. ngr. πρακτική și πρᾶξις, rus. практика, lat. *practice* și *praxis*, germ. *Praktik*, fr. *pratique*.)
praeticese } v. PRACTIC
practicos }
pravilă v. REGULĂ
praxă } v. PRACTICĂ
praxis }
PRECEDA vb. *la împărțire nu însemnează nulile care au să* **înainmeargă** *spre stînga cîtorului*, GAA, 91 ; *semne care* **propășesc** *pe cîtimile*, AsAl, 17 ; **preceda**, AsAl, 5 ; SAP, 13 ; StDR, 217 ; **precede**, NV, 321. (Cf. fr. *précéder*, lat. *praecedere*.)
precedător v. PRECEDENT
precede v. PRECEDA
PRECEDENT adj., s. *ca ceea ce este* **mergătoarea înainte** *slovei*, FAT, 16r ; *cîteva întrebuințări a regulii* **trecute**, GAA, 48r ; **precedent**, PGL, 17 ; NV, 321 ; StDR, 217 ; PAR, 5 ; OGD, 21 ; PFHM I, XVII ; LM, 4, 28 ; **precezător**, AsM II, 170 ; FilDA I, 141 ; **precedător**, FBE, 82r ; AsM II, 162. (Cf. lat. *praecedens*, fr. *précédent*, germ. *präzedens*.)
precezător v. PRECEDENT
PRECIPITA vb. (Chim.) **preținita**, EPD, 104 ; **precipita**, StDR, 217 ; PFHM I, XXIV ; PFM, 345 ; CA 1862, 13. (Cf. fr. *précipiter*, lat. *praecipitare*.)
PRECIPITAT adj., s. (Chim.) **preținitat** (*praecipitatum*), PAM, 18 ; **preținitat**, AR 1829, 83 ; POS, 315 ; CIN, 392 ; HBV, 95 ; EPD, 439 ; *o hemică* **preținitate** *sau* **așăzătură**, SMA, 178 ; **precipitat**, FBE, 70v ; HMV II, 60 ; StDR, 217 ; PFHM I, XXIII ; WAM, 57, 67 ; RMS, 188 ; WMM, 180. (Cf. lat. *praecipitatum*, germ. *Präzipilat*, fr. *précipité*.)
PRECIPITAȚIE s. (Chim.) **preținitație**, **precipitășiune**, StDR, 217 ; **precipitație**, PFHM I, XXIII, 126 ; **preținitațiune**, BMN II, 22 ; BMN III, 158. (Cf. lat. *praecipitatio*, fr. *précipitation*.)
precipitațiune } v. PRECIPITAȚIE
precipitășiune }
predispoziție v. PREDISPOZIȚIE
PREDISPOZIȚIE s. **predispoziție**, VABA, 24 ; **predispoșițiune**, RMS, 245 ; TCC, 20r. (< fr. *prédisposition*.)

prefacere v. REVOLUȚIE
PRELUCRA vb. CIN, 51, 355, 430 ; AsG, 3 ; IL 1840, 54 ; StIN, 5, 15 ; CA 1862, 12.
PRELUCRARE s. HMV I, 172 ; PSE, 77 ; LMA, 25.
PREPARA vb. PMC II, 25, 155 ; NV, 325 ; StDR, 215 ; PFHM II, 4, 197 ; WAM, 156 ; CA 1854, 85. (< fr. *préparer*.)
PREPARARE s. **preparația (facerea)** *medicamentelor*, PMC I, IX ; **preparație**, FBE, 102r ; NV, 325 ; PFHM I, 3 ; WAM, 161 ; PFM, 81 ; **preparații, prepărăciuni**, StDR, 215 ; **preparațiune**, RMS, 175 ; BMN II, 224 ; **prepararea** *decocțiunilor*, WCP, 270. (Cf lat. *praeparatio*, fr. *préparation*, germ. *Präparation*.)
PREPARAT s. **preparate** [pl.], AR 1829, 83, 134 ; HMV II, 61 ; **preparaturi**, CIN, 374, 383 ; CBV, 13r. (Cf. lat. *praeparatum*, germ. *Präparat*.)
preparație, **preparațiune**, **prepărăciune** } v. PREPARARE
prepăzire v. PROFILAXIE
prepuciu, **prepus** } v. PREPUȚ
PREPUȚ s. (Anat.) **căciula mădularului** (*praeputium*), VA, 242 ; **prepușul** *mădularului*, SS, 2 ; **prepus**, KMA, 334 ; **prepuțiu** ; **prepuție**, PMC I, 40, 129, 165, 210 ; **prepuciu**, TCC, 21r. (Cf. lat. *praeputium*, fr. *prépuce*.)
prepuție, **prepuțiu** } v. PREPUȚ
PRESĂ s. **teascul** *foalelui* (*prelum abdominale*), VA, 23 ; **presă** [hidraulică], StFE, 43 ; PFM, 375. (Cf. lat. *praelum* sau *prelum*, germ. *Presse*, fr. *presse*.)
presărvățiu v. PREZERVATIV
preserva v. PREZERVA
preservativ, **preservator** } v. PREZERVATIV
presie v. PRESIUNE
PRESIUNE s. **presie** *atmosferică*, FAE, 127 ; **presie**, PFHM I, 20, 34 ; PFM, 3, 48, 56 ; **presiune (apăsare)**, BMN II, 7 ; **presiune**, PFHM I, 79 ; BIN, 377 ; PFM, 363, 370 ; **pressiune**, CEF, 136 ; *despre* **apăsarea**, *cumpenirea și mișcarea curgătoarelor*, DF I, 47v. (Cf. lat. *pressio*, fr. *pression*.)
preț v. VALOARE
prețipita v. PRECIPITA
prețipitat, **prețipitate** } v. PRECIPITAT
prețuire v. VALOARE
prevăziu v. DIAFAN, TRANSPARENT
prevedere v. TRANSPARENȚĂ
PREVENTIV adj. RMS, 193, 263 ; TCC, 23r ; TMO, 26v. (< fr. *préventif*.)
previditor v. TRANSPARENT
PREZERVA vb. **preserva**, FDB, 113 ; NV, 325 ; PMC II, 108 ; INB 1859, 172. (Cf. lat. *praeservare*, fr. *préserver*.)
PREZERVATIV adj., s. **preservativ**, IST, 31 ; FDB, 21, 28, 111 ; HBV, 59 ; HMV II, 75, 130, 240 ; VN, 54 ; CBV, 12v ; FDA, 19 ; RMS, 50, 68 ; WCP, 215 ; **preservativ, presărvățiu**, StDR, 215 ; **prezervativ**, AR 1829, 84 ; CR 1831, 158 ; VH, 40 ; DDI, 153 ; **preservator**, RMS, 34, 193. (Cf. lat. *praeservativus*, germ. *Präzervativ*, fr. *préservatif* și *préservateur*.)
PRIAPISM s. (Med.) **priapismós**, MD II, 80v ; **priapism**, PMC I, 136 ; RMS, 106. (Cf. ngr. πριαπισμός, fr. *priapisme*.)
priapismos v. PRIAPISM
pricină v. CAUZĂ
prieinui v. CAUZA
PRIMAR adj. *planete* **primare**, DF I, 44r ; DF III, 7r ; RIP I, 6 ; *tereinul* **primar**, BMN II, 16 ; **primariul** *doftor*, TVM, 12 ; *doctorii* **primari**, CD, 6 ; *hirurg* **primariu**, VH, 80. (Cf. lat. *primarius*, fr. *primaire*.)
primejdios v. ACUT
PRIMITIV adj. IL 1840, 26 ; FBE, 67r ; EOI, VI ; PSE, 145 ; HMV I, 59 ; StFE, 166 ; NV, 328 ; StDR, 218 ; FDA, 5 ; BMN II, 18 ; RMS, 9 ; SAP, 94 ; CA 1853, 64, 68 ; MIN, 198 ; TCC, 225r ; CEG, 91, 98 ; BBS, 18. (Cf. lat. *primitivus*, fr. *primitif*, germ. *primitiv*.)
primitor v. RECIPIENT
primitoarea pulberei v. STIGMAT
princip v. PRINCIPIU
PRINCIPAL adj. *planetile* **începătoare** ; *numărul văpselilor* **începătoare** *de la lumină* ; *care sînt celi* **începătoare** *apropieri* [= proprietăți] *a aerii*, GF, 112r ; 63r, 135v ; **prințipal**, AsM, 68 ; AsG, 2 ; PCU, 7 ; **principal**, GG, 66 ; VDA, 5 ; StIN, 21 ; FBE, 66r, 68r ; NV, 328. (Cf. lat. *principalis*, fr. *principal*.)
PRINCIPIU s. *vezi pentru aceasta* **începuturile** *filosofești ale lui Nefton* ; *această învățătură este răzămată asupra de* **începuturi** *adivărate* ; GF, 107v, 17v ; *vom așeza niscari* **începuturi**, *care să poată pre agonisitori spre a chivernisi bine dospirea*, MVV, 55 ; *superștițiozii nu străbat cu mintea sa* **temeiul** *din carele vine schimbarea luminei lunei*, SIF, 136 ; *această regulă este așăzată pe acest* **temei**, GAA, 46v ; *află în fenomenul aburirei* **temeiul** *țirculației apelor pe toată planeta*, AR 1829, 266 ; *care este* **temelie** *de această lege*, GF, 89r ; *spre aceste* **temelii** *să odihnesc tablele care să numesc tablele sinusurilor*, LT, 33v ; *dorurile și patimile sînt călăuze următoare acestor* **începenii** *lumești*, POS, 98 ; *puternicile* **începenii**, **prințipiile** *lumești, ce se numesc și elemente*, EOI, 288 ; **principiuri** *sau* **începuturi**, MVV, 4 ; **prințip**, PAM, 19 ; TIV, 146, 173 ; MP, 61 ; EOI, XXV ; PME, 20 ; VH, 53 ; RL, 70 ; **prințipiu**, AR 1832, 272 ; **prințipie**, AsM II, 183 ; **princeip**, HMV I, 48 ; NV, 328 ; CA 1847, 43 ; PMC I, 180 ; PET, 83 ; BMN II, 180 ; CEF, 166 ; BIN,

15, 151 ; RL, 70 ; PFM, 13, 141 ; **principiu**, CA 1847, 40 ; NV, 328 ; PMC I, IX ; StDR, 218 ; WAM, 105 ; CA 1853, 14 ; RL, 70 ; PFM, 92 ; **prinţipii**, MTF, 2r ; ATI, pf. ; **prinţipuri**, TIV, 1, 135 ; GPG, f. t. ; PEA, 307 ; **prinţipiuri**, TVM, 12 ; **prinţipe**, PPT, 3 ; **principuri**, FAE, 111 ; GG, 69 ; IFM, 7 ; RL, 326 ; **principe**, HMV I, 26 ; CA 1857, 59 ; **principiuri**, CA 1855, 16 ; **principii**, CA 1852, XVII ; LM, pf. ; CA 1855, 16, 26. (Cf. lat. *principium*, germ. *Prinzip*, it. *principio*, fr. *principe*, rus. принцип.)

prinţip v. PRINCIPIU

prinţipal v. PRINCIPAL

prinţipie, **prinţipiu** } v. PRINCIPIU

pripire v. CELERITATE

prism v. PRISMĂ

PRIŞMATIC adj. **prizmatic**, EGT, 52r ; **prismatic**, PGL, 304 ; KMA, 24 ; StFE, 75, 84 ; StDR, 218 ; SAP, 235 ; PFHM I, 28, 45 ; BIN, 72. (Cf. germ. *prismatisch*, fr. *prismatique*.)

PRISMĂ s. (Mat., Fiz.) *multe* **prizmáte** *matimaticeşti*, GN, 48r ; **prismă**, SIN, 30 ; TGm II, 40v ; GG, 111 ; VDA, 8 ; PGL, 206 ; StIN, 8 ; Prop, 202 ; NV, 328 ; StFE, 74 ; PEG, 121 ; StDR, 218 ; SAP, 233 ; BMN III, 29, 37 ; **prizmă**, WGT, 118r ; AEG, 83r ; LA, 12v ; EGT, 52r ; AsG, 295 ; IL 1841, 206 ; *definiţia* **prizmului**, AsG, 247 ; **prizm**, TGm II, 43v ; *un* **prism** *de sticlă*, PFM, 449. (Cf. ngr. πρῖσμα, lat. *prisma*, germ. *Prisma*, fr. *prisme*.)

prisos v. REST

prizm v. PRISMĂ

prizmatic v. PRISMATIC

prizmă v. PRISMĂ

PROBA vb. *cum* **îneredinţezi** *fiinţa deşertului*, GF, 100v ; **proba**, **probălui**, LB, 551 ; **cerca**, FAE, 29 ; **prubui**, AR 1831, 59 ; AsAl, 109 ; **adeveri**, MP, 47 ; **proba**, BIN, 9, 12. (Cf. lat. *probare*, it. *provare*, fr. *prouver* ; *probălui* < *probă* + suf. *-ălui*.)

PROBĂ s. **probă**, DMA, 84 ; SIA, 39, 77 ; OPA, 25 ; PA, 17 ; SIF, 34 ; LB, 551 ; FAE, 24 ; PPA, 22 ; VDA, 16 ; HMV I, 11 ; MAA, 66 ; PAR, 60 ; **îneredinţare**, GF, 17r, 84r, 101r ; HEA, 15 ; TA, 13 ; **cereare**, GAP, 18r ; MA, 5v ; GAA, 35r ; **proba** *sau* **cercarea**, LA, 56r ; ASS, 11r ; **cercări (probe)**, ICC, 26 ; **probă** ; **prubă**, GAA, 15v ; **prubă**, AR 1829, 84 ; PAB, 6 ; AsM, 42, 141 ; CA 1850, 49 ; RL, 119 ; CA 1856, 24 ; CA 1861, 49 ; **aprobarea** *sau* **pruba**, LM, 114, 157 ; **aprobăciunea** *sau* **pruba**, LM, 78. (Cf. lat. *proba* şi *approbatio*, germ. *Probe*, it. *prova*, fr. *preuve*, rus. проба.)

probălui v. PROBA

problem v. PROBLEMĂ

PROBLEMĂ s. (Mat.) **próvlimă**, FAT, 1r, 4v, 180r ; WGT, 16v ; TGm, 7r ; **provlimă**, HMS, 98r ; ASS, 9r ; TGm II, 28v, 31v ; **provlemitile** *trigonometriceşti*, LT, 35v ; **provlimîte**, LT, 73r ; **provlemă**, [pl.] **provlemi**, LA, 46r ; **problemă**, AEG, 48r ; EGT, 8r ; AR 1829, 244 ; PGL, 5 ; AsAl, 94 ; CG, 29v ; PEA, 159 ; HMV I, 20 ; StDR, 219 ; **problem**, AsM, 128 ; PEA, 302 ; EPD, 343 ; PET, 72 ; BCI, 60 ; CA 1861, 33, 39 ; **probleme** [pl.], AsA, 42r ; AsAl, VI ; HMV II, 20 ; CA 1853, 126 ; LM, 257 ; *deslegarea citorva* **problemi**, MP, 70. (Cf. ngr. πρόβλημα, lat. *problema*, germ. *Problem*, fr. *problème*.)

PROCENT s. **proţent**, PA, 81 ; AsM, 142 ; AR 1838, 156 ; MAA, 16 ; RL, 294 ; **procent**, PAR, 147 ; SAP, 139, 222 ; LM, 268 ; INB 1859, 127, 138. (Cf. germ. *Prozent*.)

PROCES s. **proţes** *himicesc*, AR 1829, 243 ; CIN, 6 ; **proţesul** *hrănirei*, SMA, 179 ; **proţesuri** *hemice*, CIN, 399 ; HMV I, 10 ; **luerare** *chemică* (*processus chemicus*), SVC, 66 ; **proces**, FGE, 29 ; StFE, 99 ; CA 1862, 20 ; **proţes**, **proces**, StDR, 218. (Cf. lat. *processus*, germ. *Prozess*, rus. процесс, fr. *procès*.) V. şi **aeţiune**

prodos v. PROGRESIE

PRODUCE s. FAE, 32, 69 ; PCU, 7 ; StIN, 1 ; FBE, 84v ; PMH, 80 ; CA 1847, 46 ; NV, 330 ; BRA, 1 ; StDR, 220 ; FMIM, 103 ; RL, 24 ; BIN, 18 ; LMG, 80. (Cf. lat. *producere*, fr. *produire*.)

product v. PRODUS

PRODUCTIV adj. **productivă** *adică* **născătoare**, EOI, 216 ; **productiv**, HMV I, 46 ; NV, 330 ; StDR, 220 ; RL, 33. (Cf. lat. *productivus*, fr. *productif*, germ. *produktiv*.)

PRODUCTIVITATE s. Prop. 314 ; LMG, 17. (Cf. fr. *productivité*, germ. *Produktivität*.)

produpt v. PRODUS

PRODUS s. **product**, DMA, 56, 62 ; **product** *sau* **făcut**, SIA, 22 ; **factum** *se cheamă aceia ce iasă din multiplicaţie*, DF I, 33r ; **product**, OPA, 30 ; PA, 22 ; ISI, 7 ; SIF, 46, AsA, 7v, 17v ; GAA, 17v ; EGT, 34r, 54v ; ICC, 4 ; AR 1829, 83 ; TA, 14 ; FAE, 2 ; PPA, 11 ; AsM, 18 ; CIN, 426 ; PGL, 6 ; PEA, 11 ; ICG, 122 ; NV, 330 ; HMV I, 78 ; StDR, 220 ; SAP, 11 ; PAR, 6 ; LM, 39 ; **produt**, BDZ, 3 ; **produs**, MAA, 39 ; **produpt**, RIP I, 50 ; HMV I, 157 ; **producturi**, ISI, 7 ; AR 1829, 32 ; CIN, 3 ; EAM, 27 ; StIN, 1, 23 ; CA 1847, 47 ; **produturi**, FDB, 19 ; **produpturi**, RIP I, 2 ; **producte**, AsA, 59v ; GG, 123 ; MN 1836, 17 ; FGE, 41 ; CA 1847, 51 ; BMN I, 71 ; PFHM I, XXXV ; RL, 34 ; CA 1855, 81, 96 ; LG, 24 ; LMG, 13 ; *înmulţindu-se aceste doauă numere, al treilea să cheamă numărul* **ieşit**, HEA, 24 ; **ieşit**, FAT, 5r, 15r ; **născut** [la înmulţire], LA, 21r. (Cf. lat. *productus* şi *factum*, germ. *Produkt*, rus. продукт, it. *prodotto*, fr. *produit*.)

produt v. PRODUS

PROFIL s. IST, anexa ; NV, 331 ; PEG, 162 ; StDR, 225. (Cf. germ. *Profil*, fr. *profil*.)

PROFILACTIC adj. *măsuri* **mai nainte păzitoare** *de holeră*, AR 1830, 486 ; **profilactic**, HMV II, 78 ; CBV, 12v ; WMM, 12. (Cf. ngr. προφυλακτικός, fr. *prophylactique*.)

profilactică v. PROFILAXIE

PROFILAXIE s. *această doftorie de va sluji de* **prepăzire** *împotriva vărsaturilor*, TIV, 42 ; **apărare**, SS, 16 ; **ferirea despre boale** (*profilaxis*), SMA, 48 ; **profilaxis** *sau* **păzirea** [de boală], VN, 17 ; **profilactică**, NV, 331 ; CA 1862, 60. (Cf. ngr. προφύλαξις, lat. *prophylaxis*, fr. *prophylactique*.)

profilaxis v. PROFILAXIE

PROFUND adj. **profund**, FDB, 63 ; PFHM I, XII ; **profond**, LB, 553. (Cf. lat. *profundus*, it. *profondo*, fr. *profond*.)

PROGENITURĂ s. NV, 332 ; RMS, 197, 264 ; BIN, 228 ; BCI, 43, 131 ; INB 1859, 125. (< fr. *progéniture*.)

PROGRESIE s. (Mat.) *cari merg sporindu-să în* **pródos** *aritmeticesc*, WGT, 181r ; **progresie** *aritmeticească*, GAA, 129r ; EGT, 74v ; **urmare** *sau aritmeticească sau gheometricească*, ASS, 8v ; **progresie**, FAE, 105 ; AsM, 119 ; PGL, 29 ; PEA, 311, 322 ; IVA, 11 ; PAR, 154 ; SAP, 175 ; LM, 285 ; **progresie, progresiune**, StDR, 220. (Cf. ngr. πρόοδος, fr. *progression*, lat. *progressio*.)

progresif v. PROGRESIV

progresiune v. PROGRESIE

PROGRESIV adj., adv. **progresif**, IVA, 12 ; BCI, 57 ; **progresiv**, IFM, 7 ; NV, 332 ; OGD, 4 ; FDA, I ; BIF, 18 ; BCI, 57 ; PFM, 9 ; INB 1859, 156 ; **progresivmente, progresivemente**, PFM, 382, 493. (Cf. fr. *progressif* şi *progressivement*.)

progresivemente, **progresivmente** } v. PROGRESIV

PROIECTA vb. **projecta**, VDA, 12, 21 ; **projecta, projeta**, NV, 332 ; **proiecta**, VDA, 6 ; CA 1847, 11 ; PMC II, 197 ; PET, 114, 165. (Cf. fr. *projeter*, lat. *projectare*.)

PROIECŢIE s. **projecţie**, VDA, 14 ; NV, 332 ; PFHM I, 34 ; **proiecţie**, PET, 114 ; PEG, 183 ; OGD, 52, 53 ; ATI, 27 ; **proiecţie, proiepciune**, StDR, 221 ; **asvîrlire** *sau* **proiepciune** (*projectio*), RIP I, 8. (Cf. lat. *projectio*, fr. *projection*.)

proiepciune v. PROIECŢIE

projecta, **projeta** } v. PROIECTA

projecţie v. PROIECŢIE

promontor, **promontorie** } v. PROMONTORIU

PROMONTORIU s. (Geogr.) **Acrotírion** ... *care mai prost să cheamă* **cap** *sau* **pisc**, GN, 15r ; **Acrotírii** [pl.], GN, 19v ; **Acrotírion**, CISG, 144 ; **colţu** *hersonului indienesc*, DC IV, 3r ; **capul** *de bună nădăjduire au de buna speranţa*, GF, 168v ; **capul** *de buna speranţă* (*adecă de buna nădăjduire*), HOG, 8 ; **cap**, GIA I, 4v ; DIP, 5v ; CR 1829, 123 ; **capite**, GF, 168v ; **capuri**, EG, 4 ; AMG, 4 ; GPG, 38 ; FGGN, 151 ; **capătul** *sau* **promontoria** *Bunei Nedejdi*, AR 1829, 175 ; **promontorie**, AR 1830, 22 ; EGI, 40 ; FGE, 51 ; AsL, 17 ; GGV, 48 ; **cap** *sau* **promontor**, GG, 122 ; **promuntorium**, GTS, 23v ; **promuntele** *Bunei Nădejdi*, HMV I, 76 ; **promontoriu**, IL 1841, 106 ; GPG II, 11 ; LG, 123 ; **promuntoriu**, StDR, 222. (Cf. ngr. ἀκρωτήριον, lat. *promontorium*, fr. *promontoire*.)

promunte, **promuntoriu**, **promuntorium** } v. PROMONTORIU

PROPAGA vb. HMV I, 80 ; NV, 334 ; StDR, 222 ; CA 1855, 118 ; PFM, 9, 378. (Cf. lat. *propagare*, fr. *propager*.)

PROPAGARE s. **propagaţie**, *adecă* **lăţire**, FDB, 105 ; **propagaţia (înmulţirea)**, FBE, 69v ; **propagaţie**, HMV II, 141 ; NV, 334 ; PFM, 9, 25 ; **propagaţie, propăgăciune**, StDR, 222 ; **propagaţiune**, BMN I, 28 ; PFM, 372, 377, 422. (Cf. lat. *propagatio*, fr. *propagation*.)

propagaţie, **propagaţiune**, **propăgăciune** } v. PROPAGARE

propăşi v. PRECEDA

proporciune v. PROPORŢIE

PROPORŢIE s. *în ce* **atocmare** *creşte ori scade greutatea trupurilor prin purtare la a lor de la chendrul greutăţii ; şi aşé urmînd pe tot anul, în* **atocmarea** *gheometricii* ..., GF, 73v, 239r ; **analoghie**, WGT, 133r ; **proporţie**, DMA, 140 ; SIA, 72 ; SIF, 130 ; PA, 85 ; SEC, 174 ; BDZ, 15 ; MVV, 4, 57 ; AsA, 29r ; GAA, 104r ; AEG, 35v ; EGT, 72v ; PMV, 50 ; TAO, 68, 73 ; TA, 79 ; AsM, 92, 113 ; EGI, 21 ; GG, 83 ; SVC, 8, 64 ; VDA, 6, 7 ; PEA, 177 ; DF I, 51v ; HMV I, 52 ; NV, 334 ; StFE, 25 ; PAR, 131 ; SAP, 175 ; MAA, 156 ; RL, 25, 153 ; **analoghia, proporţia** *sau* **potrivirea** *gheometricească*, LA, 44r ; **analoghie** *sau* **potrivire**, ASS, 8v ; **proporţie (analoghie)**, CR 1830, 414 ; **proporţie** *sau* **analoghie**, FAE, 88 ; **proporţione**, FM, 7 ; **proporţie, proporciune**, StDR, 223 ; **proporciune**, LM, 233, 234 ; **proporţiune**, BMN III, 162. (Cf. lat. *proportio*, germ. *Proportion*, it. *proporzione*, fr. *proportion* şi *analogie*, ngr. ἀναλογία.) V. şi **analogie**

PROPORŢIONAL adj., adv. *numerile gheometriceşte* **proporţionalnice**, OPA, 72 ; *numeri gheometriceşte* **proporţionalnici**, PA, 67 ; *împărţit* **proporţionalniceşte**, PA, 88 ; **proporţionicesc**, AsA, 28r ; AEG, 35v ; *linia* **analoghicească** *a patra*, TGm II, 30r ; **proporţional**, EGT, 37r, 38r ; TA, 93 ; FAE, 89 ; PGL, 7, 82 ; AsG, 122, 129 ; AsAl, 87 ; MP, 64, 89 ; PEA, 177 ; DF I, 42r ; CG, 43r ; NV, 334 ; PET, 140 ; PEG, 57 ; PAR, 131 ; OGD, 27 ; LM, 234 ; RL, 337 ; PFM, 44 ; **proporţionel**, FAE, 90, 108 ; PGL, 242 ;

proporţional, proporţiunariu, StDR, 223. (Cf. lat. *proportionalis,* germ. *proportional,* fr. *proportionnel*; *proporţionalnic* < lat., germ. + suf. *(al)nic*; *proporţionicesc* < fr., lat. + suf. *-icesc.*) V. şi **analog**

PROPORŢIONALITATE s. MN 1836, 41, 72; PGL, 107; PEA, 191; NV, 334; SAP, 181. (Cf. fr. *proportionnalité,* lat. *proportionalitas.*)

proporţionalnic
proporţionalniceşte } v. PROPORŢIONAL

PROPORŢIONAT adj. **proporţuit,** DMA, 138; **proporţionat,** TAO, 72; CR 1829, 14; VA, 227; SVC, 7; PMH, 34; BRA, 116; MAA, 168, 172; CEF, 36; RL, 439; CA 1856, 18. (Cf. lat. *proportionatus,* fr. *proportionné.*)

proporţione v. PROPORŢIE

proporţionel
proporţionicese
proporţiunariu } v. PROPORŢIONAL

proporţiune v. PROPORŢIE
proporţuit v. PROPORŢIONAT
propoziţie v. PROPUNERE
proprietà v. PROPRIETATE

PROPRIETATE s. *pentru* **feliurile alese** *a trupurilor firești,* GF, 38v; *o* **apropiere** *a omului este de a rîde şi de a vorbi*; **apropierile** *magnetului sînt aceste*; *aera are* **apropiere** *de a fi rărită şi îndesită,* GF, 9v, 217r, 136v; **apropierile** *magnetulu, că trag la un pol şi la altul,* HOG, intr.; *se află şi de aceia carii, necunoscînd* **alsăuirile** *florilor, cele bărbătuşe le numesc flori deşerte,* HPP, 31; **asăuinţă** *sau* **alsăuinţă,** LB, 39; **proprietate,** SIF, 1, 3, 41; PMV, 1, 50; LB, 553; VA, 172; FAE, 27, 31; GG, 72; AsG, 113; CIN, 245; PEA, 51; MP, 19; FMK, 169; HMV I, 24; MPM, 5; NV, 94; PAR, 42; SAP, 55; PFHM I, 39; WAM, 72; LM, 147; RL, 33; BIN, 4, 10; PFM, 17, 317; CEG, 18; **proprietá,** CA 1854, 5, 69; **însuşire,** HPP, 36; LB, 39; AR 1830, 240; VA, 204; VD, 37; FAE, 25; GG, 5; CIN, 340; IL 1840, 35; AsL, 55; DF I, 3r; FDA, 3; RL, 371; CA 1856, 19; CA 1862, 9; **însuşime,** GAA, 1r; AEG, 1v, 81r; AR 1829, 83, 137; AR 1831, 468; AsM, 1; CIN, 3, 8; CG, 228v; StIN, 1; VN, 32; StFE, 5, 91; CA 1851, 8, 82; CA 1854, 109; CA 1862, 61. (Cf. lat. *proprietas,* it. *proprietà,* fr. *propriété.*)

PROPRIU adj., adv. *pentru vremile anului şi ale vîrstelor şi... boalele* **însuşite** *lor,* AI, 4v; *epoca în care trăim poartă semne* **însuşite** *şi vrednice de mirare,* AR 1829, 1; **propiu,** GF, 176v; **propriu, -ie,** SIF, 91, 125; PA, 53; SEC, 61; SIN, 26; BDZ, 11; FDB, 24, 42; LB, 553; TA, 36; VA, 21; AR 1832, 52; SMA, 147; CIN, 403; StIN, 6; TVM, 19; NV, 335; StDR, 223; PET, 53. (Cf. lat. *proprius* şi *proprie,* fr. *propre,* it. *proprio.*)

PROPUNE vb. *cînd den 3* **înainte puse** *numerile...,* DMA, 136; *să* **pune înainte** *un ar de graduri 20 şi...,* FAT, 76r; *arcul ce* **pus înainte** *va fi mai mic,* FAT, 75v; *dacă numerile care să* **înainpun** *de a fi adunate...,* GAA, 10v; *a afla cercunpregiurimea a unui cerc* **înainpus,** AEG, 65v; [unghiul, numărul] **propus,** EGT, 8r; FAE, 27; PGL, 26; PAR, 46; *măsura* **propusă,** VDA, 8; **propune,** NV, 335; *problema* **propusă,** OGD, 209; *ni se* **propune** *a calcula,* PET, 42; *sugetul ce-mi* **propun** *a trata,* RL, 71. (Cf. lat. *proponere,* fr. *proposer.*)

PROPUNERE s. **protás; protăsuri,** WGT, 16v, 28r; **înainpunere,** AEG, 20v, 47v, 50v; AsA, 12r; **punere înainte,** AR 1829, 5, 36; **propoziţie,** EGT, 18r; PGL, 5; OGD, 11; PFM, 49; **proposiţie,** NV, 335; **propunere,** DF I, 8v. (Cf. ngr. πρότασις, lat. *propositio,* fr. *proposition,* germ. *Proposition.*)

prorig v. PRURIT
prostadă v. PROSTATĂ

PROSTATĂ s. (Anat.) **gîlea seminţii** (*prostata*), VA, 241; SS, 2; **prostată,** KMA, 337; PMC I, 40; RMS, 188; SAS, 22; PAD, 126; **prostadă,** EOI, 105. (Cf. lat. *prostata,* fr. *prostate,* ngr. προστάτης.)

protas v. PROPUNERE

PROTOTIP s. EOI, 288; NV, 337; StDR, 225; CA 1854, 88; RL, 273, 373. (Cf. fr. *prototype,* germ. *Prototyp.*)

PROTOXID s. (Chim.) FDA, 155; PFHM I, XVI, 119. (< fr. *protoxyde.*)

PROTUBERANŢĂ s. (Anat.) **protuberenţă,** KMA, 91, 479; **protuberanţă,** PAD, 177. (< fr. *protubérance.*)

protuberenţă v. PROTUBERANŢĂ
proţent v. PROCENT
proţes v. PROCES

PROVENI vb. CA 1850, 6; BCA, 212; PFHM I, 3; RL, 70; BIN, 16, 72. (Cf. fr. *provenir,* lat. *provenire.*)

PROVINCIE s. **eparhie,** CIL, 4r; GN, 10v; DC I, 57r; DC IV, 6r, 19v; **epárhie,** CISG, 21, 153; RIA I, 25v; **provinţie,** GIA I, 125r, 137v; CDA, 17; AR 1829, 11; EG, 7; MN 1836, 71; AMG, 7; GGV, 23; StDR, 219; **provincie, provinţie,** NV, 337; **provinţă,** RIP I, 37, 79; LG, 67. (Cf. ngr. ἐπαρχία, lat. *provincia,* germ. *Provinz,* fr. *province.*)

provinţă
provinţie } v. PROVINCIE

provlemă
provlimă } v. PROBLEMĂ

prubă v. PROBĂ
prubuí v. PROBA
prurigo v. PRURIT

PRURIT s. (Med.) **prurit** *adecă mîncărime cu scărpinare,* FDB, 121; **prurigo,** RMS, 338; **prorig,** WAM, 5; WCP, 287. (Cf. lat. *pruritus* şi *prurigo,* fr. *prurit* şi *prurigo.*)

PSIHIATRIC adj. BIF, 20; BCI, 119. (< fr. *psychiatrique.*)

PSIHIATRU s. BIF, 19. (< fr. *psychiatre*.)
PSOAS s. (Anat.) KMA, 237, 238; PAD, 68. (< fr. *psoas*.)
ptisie v. FTIZIC
PUBERTATE s. PPT, 1, 34; EOI, 51; PSE, 331; EPD, XXXVI; HMV I, 189; PMC I, 199; StDR, 226; BIN, 241; PAV, 59. (Cf. lat. *pubertas*, fr. *puberté*, germ. *Pubertät*.)
PUBIAN adj. (Anat.) KMA, 70. (< fr. *pubien*.)
PUBIS s. (Anat.) KMA, 71; PMH, 101; RMS, 338; PAD, 37. (< fr. *pubis*.)
pucecios v. SULFUROS
puciosit v. SULFURAT
PUERPERALĂ adj. f. (Med.) [febră] **puerperală**, FMK, 113, 173; RMS, 264. (< fr. *puerpérale*.)
pulbere prăsitoare, **pulberea cea roditoare**, **pulberea zămislirii** } v. POLEN
pulberisa, **pulberiza** } v. PULVERIZA
pulmîn v. PULMON
PULMON s. (Anat.) **plumon**, TAO, 65; **pulmon** KMA, 8; BMN III, 217; **pneumîn**, WAM, 35, 96; **pulmun**; **pulmîn**; **plumîn**, INB 1859, 130. (Cf. lat. *pulmo, -onis*, ngr. πλεύμον şi πνεύμων, fr. *poumon*, rom. *plămîn*.)
pulmonal v. PULMONAR
PULMONAR adj. (Anat.) **pulmonal**, VA, 79; SAS, 26, 28; PAD, 147, 167; **pulmonar**, KMA, 354, 404; **plămînariu, -ie**, RMS, 107, 110, 184. (Cf. lat. *pulmonarius*, fr. *pulmonaire*.)
pulmun v. PULMON
PULS s. (Fiziol.) **puls**, SF, 128; GF, 259r; FDB, 63; PAM, 7; TAO, 74; AR 1829, 193; VA, 60, 93; TVM, 22, 23; PAB, 25; SMA, 45; FMK, 91; HMV I, 40, 168; NV, 339; StDR, 226; **pulzum**, PMV, 41; **baterea vinelor (pulzul)**, IBH, 5; **pulz**, VA, 96; **pólsul** (σφυγμός), PH, 3. (Cf. lat. *pulsus*, it. *polso*, fr. *pouls*, germ. *Puls*.)
PULSAŢIE s. **pulsaţiune**, RMS, 206; WCP, 197; TCC, 13r; PAD, 147, 200. (Cf. lat. *pulsatio*, fr. *pulsation*.)
pulsaţiune v. PULSAŢIE
PULVERIZA vb. **pulberiza**, PMC II, 176; BIN, 68; **pulberisa**, WAM, 175; PFM, 384; **pulverisa**, PFHM I, 30. (Cf. fr. *pulvériser*.)
pulz, **pulzum** } v. PULS
pumpă v. POMPĂ
PUNCT s. **puntură**, GN, 11r; FAT, 56v; **punctură**, FAT, 12r; **punt**, SIA, 19; GF, 42v, 170v; HEA, 8; WGT, 2r; PA, 8; SIF, 16, 71; TGm, 15r; EGT, 1r; LB, 559; AR 1829, 42; FAE, 23; GG, 76; PPT, 3; TIV, 2; PGL, 7, 47; VDA, 7; StIN, 123; RIP I, 4; VN, 9; NV, 142; StDR, 227; RL, 259, 371; SAP, 116; PFM, 160, 306; **punt** *sau* **înpuntură**, TGm, 1r; **punet**, OPA, 18; LA, 6v; LT, 7v; TGm II, 2r; PAM, 11; LB, 559; TA, 4; EGI, 10; AsG, 3; CG, 3r; DF I, 3v; **pont**, HEA, 138; CA 1856, 58; **ponct**, AEG, 7v; TGm II, 7r; **punte**, HEA, 9; BMN II, 59; **punturi**, WGT, 4r; TGm II, 4r; EGT, 45v; DIR, 118; PGL, 1; MP, 2; BCA, 423; CA 1853, 53; RL, 12; PFM, 2; **puncturi**, AEG, 1v, 16v; VA, 19; AR 1830, 73; VD, 26; EGI, 10; GG, 3; CIN, 87; FGGN, 14; PET, 7; OGD, 19; RL, 14; CA 1860, 98; **punete**, GG, XII, 66; GPG II, 3; **ponturi**, GTS, 15r. (Cf. lat. *punctum* şi *punctura*, it. *punto*, germ. *Punkt*, ngr. πόντος, fr. *point*.)
punctură v. PUNCT
PUNCŢIE s. (Med.) **poncţie**, BRA, 331; **poncţiune**, RMS, 244; **puncţie**, TMO, 15r, 146v; PMH II, 114; **puncţiune**, RMS, 279. (Cf. fr. *ponction*, lat. *punctio*.)
puncţiune v. PUNCŢIE
pune înainte v. PROPUNE
punere (deasupra) v. CATAPLASMĂ
punere v. NUMĂR, POZIŢIE
punere înainte v. PROPUNERE
punt, **puntură** } v. PUNCT
PUPILĂ s. (Anat.) **pupillă**, SIN, 87; **lumina ochiului** (*pupilla*), VA, 176; **pupilă**, KMA, 466; StDR, 227; BMN III, 19; RMS, 328; TCC, 139r; PAD, 140. (Cf. lat. *pupilla*, fr. *pupille*.)
PUR adj. **pur**, StDR, 227; BIN, 61; INB 1859, 130; **curat (pur)**, BIN, 63. (Cf. fr. *pur*, lat. *purus*.)
PURGATIV s., adj. (Med.) **curăţenie**, AI, 2v, 6v; MD 1, 37v; MD II, 237r; POS, 211; TIV, 19; VH, 110; *dohtorii* **curăţitoare**, AI, 2v; *leacuri* **deşertătoare (purgative)**, VABA, 23; **purgative (curăţenii)**, PMC I, 192; **purgativ**, NV, 339; StDR, 227; RMS, 165; WCP, 62, 77; WMM, 82; CA 1862, 18, 25. (Cf. lat. *purgativus*, germ. *Purgativ*, fr. *purgatif*.)
PURGAŢIE s. **purgaţie**, SIS, 26; LB, 563; TVM, pgf. 547; SS, 21; PMV, 172; **curăţenii (purgaţii)**, VN, 7. (Cf. lat. *purgatio*, fr. *purgation*.)
PURIFICA vb. BIN, 56, 67. (Cf. fr. *purifier*.)
PURITATE s. BCI, 126; AAD, 7. (Cf. fr. *pureté*.)
PURULENT adj. *materia* **purulentă**, WMM, 66. (< fr. *purulent*.)
pusăciune, **puseciune**, **pusoare** } v. POZIŢIE
pusola, **pusula** } v. BUSOLĂ
PUTERE s. (Mat.) **potenţiile**, *adecă* **puterile** *a doua, a treia, a patra...*, FAT, 180r; **potenţă** [a unui număr, a unui raport], AsM II, 167, 168; **putere**, AsA, 9r, 58v; GAA, 78v, 92r; EGT, 75r; FAE, 11, 71; AsAl, 35, 45;

PEA, 16, 96 ; PAR, 19, 109 ; LM, 183. (Cf. lat. *potentia*, fr. *puissance*.) V. **şi acţiune, facultate, forţă, valoare**

puternic v. DRASTIC

putinţă v. FORŢĂ

PUTREFACŢIE s. **fierbere putrezitoare**, FMK, 96 ; **putrefacţie**, BCA, 35 ; PFHM I, 63 ; PAD, 224 ; **putrifacţiune**, BMN III, 174. (Cf. fr. *putréfaction*.)

putrezi v. DESCOMPUNE

putrezire v. DESCOMPUNERE

putrifacţiune v. PUTREFACŢIE

R

rac v. CANCER

rachitie v. RAHITIC

rachitism v. RAHITISM

RADIAL adj. (Anat.) KMA, 220 ; PMH, 8 ; PAD, 64, 159. (< fr. *radial*.)

RADIANT adj. *căldură* **radiantă**, PFM, 9, 212. (< fr. *radiant*.)

RADIAT adj. **razuit**, SFM I, 43 ; **radiat**, FBE, 67v.

RADIAŢIE s. **radiaţie**, StDR, 228 ; PFHM I, 16, 17 ; **radiement**, PFM, 225, 227, 479 ; *o atmosferă aburoasă, care anula* **raionementul**, CEG, 59. (Cf. fr. *radiation, rayement* şi *rayonnement*.)

RADICAL adj., s. **I.** (Mat.) **radical**, AsA, 45r, 54v ; AsAl, 79, 80 ; PEA, 110, 111 ; PAR, 19 ; PET, 41, 42 ; SAP, 136. **II.** (Alte accepţii) *cură* **radicală** (**din rădăcină**), MTF, 28v ; **radical**, NV, 339 ; StDR, 228 ; BCA, 421 ; WAM, 39 ; **rădăcinal**, CIN, 55, 57 ; FBE, 70r ; CA 1861, 74, 86. (Cf. fr. *radical*, lat. *radicalis*, germ. *radikal*.)

RADICULĂ s. (Bot.) FBE, 69r. (< fr. *radicule*.)

radiement v. RADIAŢIE

radiu v. RADIUS, RAZĂ

RADIUS s. (Anat.) **radiu**, KMA, 15, 54 ; PAD, 34. (< fr. *radius*.)

RAFINA vb. CIN, 389 ; IL 1841, 68 ; NV, 339 ; StDR, 229 ; RMS, 179. (Cf. fr. *raffiner*, germ. *raffinieren*.)

rafinagiu v. RAFINARE

RAFINARE s. *prefacerea aceasta a zahărului se cheamă* **raffinare**, SIN, 21 ; **rafinagiu**, *curăţirea zaharului*, StDR, 229. (Cf. germ. *Raffinieren*, fr. *raffinage*.)

RAFINĂRIE s. **raffinărie**, SIN, 21 ; **rafinărie**, IL 1840, 36, 99 ; StDR, 229 ; **rafinerie**, PFHM I, 50. (Cf. germ. *Raffinerie*, fr. *raffinerie*.)

rafinerie v. RAFINĂRIE

ragionament v. RAŢIONAMENT

RAHIDIAN adj. (Anat.) *vinele* **rahidiene**, KMA, 434, 435 ; PAD, 173 ; *nervi* **rahidieni**, PAD, 180. (< fr. *rachidien*.)

rahit v. RAHITISM

RAHITIC adj. (Med.) **rahitie**, MAR, 143 ; **raehitie**, RMS, 29. (Cf. ngr. ραχιτικός, fr. *rachitique*, it. *rachitico*.)

rahitis v. RAHITISM

RAHITISM s. (Med.) **rahitis**, SMM, 48 ; EPD, 429 ; VABA, 14 ; **rahit**, MAR, 142 ; PMC I, 137 ; FDA, 21 ; WAM, 107 ; CA 1855, 143 ; **rahitism**, FMK, 125 ; **raehitism**, RMS, 340 ; PPC, 146v. (Cf. ngr. ραχῖτις şi ραχιτισμός, fr. *rachitis(me)*, it. *rachitismo*.)

raionement v. RADIAŢIE

ramifia v. RAMIFICA

RAMIFICA vb. **ramifia**, PAD, 151 ; **ramifica**, NV, 339 ; CEG, 11 ; BBS, 7, 211. (Cf. fr. *ramifier*.)

RAMIFICAŢIE s. **ramificaţie**, NV, 339 ; BIN, 125 ; PFM, 119 ; **ramificaţiune**, PFM, 351. (< fr. *ramification*.)

ramificaţiune v. RAMIFICAŢIE

rană v. PLAGĂ

RAPIDITATE s. PFHM I, 49 ; PFM, 267. (< fr. *rapidité*.)

RAPORT s. (Mat.) *să afli* **cuvîntul** *diametrului către periferia crugului*, WGT, 108v ; *zisurile* **cuvînt** *şi* **raport** *au tot acea însemnare, şi în aritmetică şi unul şi altul tîlcuiesc rezultatul comparaţiei de două citimi*, GAA, 101r ; *ctitoriul va fi* **deosăbirea** *sau* **raportul** *progresiei*, GAA, 132r ; **cuvînt** *aritmeticesc* ; **cuvînt** *gheometrieesc*, LA, 33r ; ASS, 8v ; *numim* **cuvînt** *sau* **raport** *a două numere cîtul pe care...*, FAE, 87 ; *se numeşte* **rezonul** *au* **raţia** *ctitoriul carile exprimează de cîte ori un termin este cuprins în un altu* ; **rezonul** (**raţia**) *progresii*, AsM, 120, 127 ; **raţia** *aritmetică a ctitimilor omogene este comparaţia lor despre deosebirea ce se află între ele*, PEA, 175 ; *numim* **raţie** *sau* **raport** *a două numere cîtul ce aflăm împărţind pe unul printr-altul*, PAR, 130 ; *să fie în* **raţie** *inversă cu densităţile, atracţiile şi repulsiile magnetice sînt în* **raţie** *inversă cu pătratul...* ; *devin atunci întocma în* **raţiune** *inversă a numerilor*, PFM, 55, 247, 327 ; **raport** *aritmeticesc* [**şi**] *gheometricesc*, GAA, 101v ; **raport** *alcătuit*, GAA, 111v ; **raport** *îndoit, întreit* etc., GAA, 112v ; *a tăié o linie în mijlocit şi în mărginit* **raport**, AEG, 52r ; **raport** *drept* ; **raport** *întors*, AEG, 50r ; FAE, 100 ; **raport** *aritmetic* [**şi**] *gheometric*, AsM, 112 ; **raport** *de ecces* ; **raport** *de cît*, SAP, 175 ; **raporturi**, MN 1836, 72 ; AsA, 20r ; TA, 79 ; FAE, 87 ; PAR, 130 ; LM, 230. (Cf. lat. *ratio*, fr. *rapport* şi *raison*, germ. *Rapport*.) V. **şi raţiune**

raporter v. RAPORTOR

RAPORTOR s. (Mat.) **transporteriul**, WGT, 84v, 88v ; **raporter**, AEG, 10r ; AsG, 32 ; *cercuri jumătate ce sînt făcute de alamă, care să numesc* **transportatoare** *sau* **înmutătoare**, TGm, 3v ; **transportător** *sau* **mutător**, TGm II, 2v ; **transportator**, TGm, 7v ; EGT, 3v, 44r ; **raportor**, PEG, 177. (Cf. fr. *rapporteur*, germ. *Transporteur*.)

RASĂ s. (Biol.) **rasă (soi)**, AR 1830, 264 ; AR 1837, 124 ; IL 1841, 292 ; StDR, 229 ; LMA, 111 ; BIN, 123 ; **rassă (soi)**, AR 1831, 204 ; IL 1841, 388 ; FilDA II, 81, 85 ; **rassă (neam)**, CA 1858, 84 ; CA 1860, 2 ; **rasă**, CIN, 16, 55 ; FBE, 150v ; EOI, 19 ; Agr II, 148 ; **rase** *sau* **soiuri**, StIN, 71 ; **soi**, IVA, 6, 9 ; *după făptură şi colorul feţii oamenii sînt de cinci* **viţe** *sau* **seminţii**, GG, 126 ; **raţă** [şi în notă :] **neam, soi, viţă**, BCA, 522 ; **raţă**, BRA, 295, 299. (Cf. fr. *race*, it. *razza*, germ. *Rasse*.)

raţă v. RASĂ

raţie v. RAPORT, RAŢIUNE

RAŢIONA vb. **rezona**, AsAl, 111 ; **rezonui**, AsG, 198 ; **raţiona**, NV, 340 ; BRA, 203 ; BCA, 59 ; PAR, 40 ; RMS, 20. (Cf. fr. *raisonner*.)

RAŢIONAL adj. *dacă împărţitul sau împărţitorul ar fi* **gînditori** (*rationalis*), *ar trebui a deosăbi unul de la altul... ; cîtimi* **gînditoare**, AsA, 54r, v ; **raţional**, PH, 6 ; AR 1830, 433 ; MTF, 2v ; FAE, 76 ; GG, 98 ; PEA, 112 ; IVA, 3 ; MPM, 1 ; ICG, 253 ; Prop, 213 ; NV, 340 ; StDR, 229 ; BRA, 3 ; PAR, 116 ; SAP, 151 ; RMS, 7, 184. (Cf. lat. *rationalis*, fr. *rationnel*.)

RAŢIONAMENT s. *uşor este a înţălege că această* **cuvîntare** *să aplicuieşte la fieştecare alt raport*, AEG, 37v ; **cuvîntare**, SIF, 30 ; GAA, 24v, 53v ; **rezonement**, AsM, 28 ; AsG, 4 ; AsAl, 79 ; OGD, 13 ; **rezonament**, PEA, 108 ; LM, pf. ; RL, 81 ; **raţionement**, PGL, 61 ; BRA, 163 ; RMS, 19 ; **raţionament**, PGL, 119 ; PAR, 17 ; PET, 43 ; PEG, 17 ; OGD, 34, 129 ; SAP, 4, 167 ; WAM, 102 ; **ragionament**, CA 1852, 2 ; **raţionare**, PGL, 5 ; OGD, 56. (Cf. fr. *raisonnement*, it. *ragionamento*.)

raţionare
raţionement } v. RAŢIONAMENT

RAŢIUNE s. **cuvîntul** *regulii aceştia este întimiat pe aceasta*, GAA, 146v ; *spre a da* **cuvîntul** *regulii aceştia să luăm o pildă*, AsA, 6v ; **cuvînt** (*ratione*), LT, 7r, 35v : *fiincă pentru acelaşi* **cuvînt** *triunghiul... este asămenea cu triunghiul...*, EGT, 46r ; **cuvîntul** *sau* **înţelesul** *aceştii lucrări*, TA, 123 ; *tot acest* **cuvînt** *pe toate arăta cum şi cînd sînt...*, FAE, 35 ; **cuvînt**, EAM, 60 ; FMK, 98 ; RIP I, 52 ; PEG, 15, 47 ; PET, 37, 39 ; **raţie**, LB, 577 ; NV, 340 ; **raţie (cuvînt)**, MPM, 88 ; **raţie (minte)**, StIN, 65 ; **raţie** *sau* **cuvînt**, Univ 1845, 4 ; **raţie, răciune**, StDR, 229 ; *iată* **rezonul** *acestei regule*, AsM, 77 ; *întemeiată nu numai pe* **rezonuri** *loghiceşti...*, TIV, II ; *printr-un asemenea* **rezon**, *ab este paralelă la cd*, PGL, 42 ; *tot pentru* **rezonul** *sau causa esplicată mai sus*, LM, 84 ; *cîte* **rezoane** *ascunse pot fi pentru asemenea certări*, CA 1858, 5 ; *omul este înzestrat cu* **raţiune** *şi cu voinţă liberă*, BIN, 7 ; **raţiune (înţelepciune)**, BMN I, 89. (Cf. lat. *ratio*, fr. *raison*.) V. şi **raport**

RAZĂ s. **I.** (Mat.) **imidiămetros** *sau* **rază**, WGT, 6v ; **rază**, HEA, 139 ; AEG, 3v, 17r ; LA, 6r ; LT, 9v ; DF III, 9r ; AsG, 6 ; MP, 21 ; PEG, 29 ; **simidiametru** (*sau* **rază**), TGm II, 2r ; **jumătate de diametru** *sau* **rază**, EGT, 3r ; **rază, giumătatea diametrului**, EGI, 103 ; **rază** *sau* **semidiametru**, GG, 75 ; PGL, 45 ; **radiu**, StDR, 228. **II.** (Fiz.) **raze** *de sunet*, StFE, 61 ; **raze** *de căldură* ; **rază** *de lumină*, PFM, 212, 425. (Cf. ngr. ἡμιδιάμετρος, it. *raggio*, germ. *Halbmesser*, lat. *radius*, fr. *rayon* şi *semi-diamètre*.)

razămă v. BAZĂ

răciune v. RAŢIUNE

răeurgere (a mării) v. REFLUX

rădăcinal v. RADICAL

rădăcina mîinii v. CARP

rădăcina piciorului v. TARS

RĂDĂCINĂ s. (Mat.) **rădăcină** [pătrată sau cubă], FAT, 12r, 180v ; AsA, 45r ; GAA, 78v, 92r ; LA, 4v ; EGT, 33v ; TA, 102 ; FAE, 12, 71 ; AsM, 183 ; PGL, 7 ; AsAl, 15, 46 ; PEA, 16, 145 ; SAP, 10 ; LM, 183, 210. (Cf. lat. *radicina*, fr.*racine*.) V. şi **numitor**

răduce v. REDUCE

răducere v. REDUCERE

răflus v. REFLUX

răgulat v. REGULAT

răgulă v. REGULĂ

răjghinare v. SIMPLIFICARE

rălativ v. RELATIV

rămăşiţă v. FRACŢIE, REST

rănitură v. AFTĂ

răpaus v. REPAUS

răsărital v. ORIENTAL

răsfrînge v. REFLECTA

răsfrîngere v. REFLECŢIE, REFRACŢIE

răspas v. INTERVAL

răspirare v. RESPIRAŢIE

răspunde v. CORESPUNDE

răspunzător v. CORESPUNZĂTOR

răsufla v. EVAPORA, RESPIRA

răsuflare v. EVAPORARE, EXPIRAŢIE, INSPIRAŢIE, RESPIRAŢIE

răsuflare grea v. DISPNEE

răşină de pămînt v. ASFALT

rătunzeală
rătunzime } v. GLOB

răţelaripe v. NEUROPTER

răţetă v. REŢETĂ

răusue v. CACOCHIMIE

REACTIV s., adj. *prin aplicarea* **reaghenţilor** *s-au aflat că apa cuprinde...*, Prop, 255 ; PSE, 147 ; **reagent**, HMV II, 60 ; **reactiv**, PFHM I, 75, 132, 244 ; BCI, 12. (Cf. lat. *reagens*, germ. *Reagens*, fr. *réactif*.)

REACŢIE s. *această apă fiartă este mult mai simţitoare către* **reaghenţie** *decît acea proaspătă*, AR 1830, 236 ; DIR, 101 ; **reacţie**, VA, 165 ; IVA, 7 ; HMV I, 162 ; EPD, 462 ; NV, 340 ; FDA, 6 ; PFHM I, 4, 14 ; WAM, 167 ;

reacție (**reluerare**), HMV I, 34 ; *fiescecăriia lucrări contrează asemenea* **reluerare**, DF I, 16r ; **reluerările** *himice*, PFHM I, 11 ; **contra-făptuire**, StFE, 15 ; **reacțiunea** *organismului în contra...*, WMM, 42. (Cf. lat. *reactio* și *reagens*, germ. *Reaktion* și *Reagens*, fr. *réaction*, rus. реакция.)

REACȚIONA vb. **reacționa** ; **reacțiuna**. WAM, 108, 111. (Cf. fr. *réactionner*.)

reacțiuna v. REACȚIONA

reacțiune v. REACȚIE

reagent
reaghent } v. REACTIV

reaghenție v. REACȚIE

REAL adj. *părți* **reale** *sau* **în ființă**, TA, 20 ; **real, în ființă**, AsAl, III ; **real**, SMR I, 8 ; EOI, 64 ; NV, 341 ; PET, 44 ; PFHM I, XXVI ; BIF, 3 ; CA 1853, 110 ; FGF, 105 ; PFM, 428 ; CA 1857, 70 ; **reel (înființat)**, AsAl, 5, 49. (Cf. lat. *realis*, fr. *réel*, germ. *real*.)

REALITATE s. CD, 62 ; EOI, 65 ; NV, 341 ; StDR, 229 ; CA 1852, 87 ; CA 1854, 13 ; ATI, 12 ; RL, 158, 245 ; CA 1856, 13 ; BCI, 148 ; PFM, 18. (Cf. fr. *réalité*, germ. *Realität*, lat. *realitas*.)

RECEPTACUL s. (Bot.) FBE, 79v ; Agr I, 319 ; BBS, 24. (Cf. fr. *réceptacle*, lat. *receptaculum*.)

recetă v. REȚETĂ

RECIDIVĂ v. **reținivă** (*căderea înapoi în boala dintîi*), MTF, 25r ; **reținivă** ; **reținivă**, TIV, 62, 174 ; **recidivă**, SS, 15 ; HMV II, 191 ; **recitivă**, PMC I, 68. (Cf. fr. *récidive*, germ. *Rezidiv* sau *Rezidive*.)

RECIPIENT s. (Fiz., Chim.) **recipienti** *ori* **priimitori** [la mașina pneumatică] ; **recipiente** [sg.] ; *să să puie în* **recipienti** *o beșică deșartă*, GF, 33v, 137v ; **recipient**, StFE, 48 ; StDR, 243 ; PFHM I, XXXVII, 7 ; PFM, 57, 76 ; TMO, 5v. (Cf. it. *recipiente*, fr. *récipient*, lat. *recipiens*.)

recipiente v. RECIPIENT

RECIPROC adj., s., adv. **reciproc**, **-ă**, FAE, 125 ; SVC, 44 ; PGL, 38 ; AsAl, 25 ; AsG, 89 ; PEA, 199 ; HMV I, 164 ; NV, 341 ; StDR, 243 ; PEG, 19 ; CA 1853, 64 ; CA 1855, 88 ; PFM, 11 ; **reținiproc**, AR 1834, 136 ; AsM, 63 ; **reciprocamente** ; **reciprocuemente**, PFM, 151, 379, 420. (Cf. lat. *reciprocus*, fr. *réciproque* și *réciproquement* germ. *reziprok*.)

reciprocamente
reciprocuemente } v. RECIPROC

recitivă v. RECIDIVĂ

RECOLTA vb. BRA, 173, 205. (< fr. *récolter*.)

RECOLTĂ s. (Agr.) JDS II, 440 ; PAg, 38 ; NV, 342 ; BRA, 10, 21, 188 ; Agr I, 49. (< fr. *récolte*.)

RECT s. (Anat.) **mațul cel oblu**, PMV, 170 ; **mațul cel drept** (*rectum*), PMH, 107 ; **rectum**, TIV, 129 ; RMS, 233, 258 ; WMM, 30, 134 ; PAD, 106 ; **rectom**, KMA, 295 ; **rect**, KMA, 427 ; PMH, 28. (Cf. lat. *intestinum rectum*, fr. *rectum*.)

rectangul v. DREPTUNGHI

rectangular v. DREPTUNGHIULAR

rectaunghi v. DREPTUNGHI

rectilin v. RECTILINIU

RECTILINIU adj. (Mat.) *aria fiecării figuri* **dreptlinii**, LA, 10r ; *figură* **dreptlinietă**, EGT, 29v, 53v ; *figură* **dreptliniată**, TGm II, 24v ; PGL, 137 ; *trigonometrie* **dreptlinie**, PET, 119 ; **rectiliniu**, NV, 343 ; *trigonometrie* **rectilină**, PET, 120 ; **rectilinie**, PEG, 12 ; CEF, 53. (Cf. germ. *geradlinig*, fr. *rectiligne*.)

rectom
rectum } RECT

recurant v. RECURENT

RECURENT adj. (Anat.) [arteră, nerv] **recurant**, KMA, 381, 385 ; **recurent**, PAD, 164, 185. (< fr. *réeurrent*.)

recurgere v. REFLUX

REDUCE vb. **reduțirui**, DMA, 112 ; **reduțirui**, OPA, 47 ; *a* **întoarce** *nu va să zică altă fără decît a* **întoarce** *și a strînge multe rămășițe* [= fracții] *de rămășițe într-o singură rămășiță*, HEA, 51 ; **reduce**, SIA, 57 ; PA, 38 ; SIF, 45 ; LA, 56v ; FAE, 34 ; TVM, 1 ; PEA, 8, 63 ; NV, 343 ; StDR, 232 ; PAR, 66 ; SAP, 47 ; LM, 25 ; PFM, 320 ; **răduce**, AsA, 18r ; GAA, 39r ; AsAl, 7, 102. (Cf. germ. *reduzieren*, lat. *reducere*, fr. *réduire*.)

REDUCERE s. (Mat.) **reducție**, DMA, 110 ; OPA, 51, 64 ; AsAl, 7 ; PET, 22 ; SAP, 15, 18 ; PFHM I, 74 ; **reducție** *sau* **reducerea** *numerilor*, SIA, 56 ; **reducere**, PA, 59 ; LA, 56v ; FAE, 34 ; AsM, 81 ; PGL, 114 ; StDR, 232 ; MAA, 77 ; PET, 15 ; LM, 141 ; **răducire**, GAA, 53v, 55r ; **răducere**, AsA, 5v, 7r ; AsM, 75 ; AsAl, 69 ; **întoarcere**, HEA, 51. (Cf. lat. *reductio*, germ. *Reduktion*, fr. *réduction*.)

reducție v. REDUCERE

reduțirui
reduțirui } v. REDUCE

reel v. REAL

refleeciune v. REFLECȚIE

REFLECTA vb. (Fiz.) **răsfrînge**, GG, 75 ; IL 1841, 386 ; BMN I, 7 ; **reflecta**, HMV I, 34 ; StDR, 241 ; BMN I, 11 ; BMN III, 34 ; WAM, 156 ; PFM, 10, 11, 216 ; CA 1862, 88. (Cf. lat. *reflectere*, fr. *refléter*, germ. *reflektieren*.)

REFLECȚIE s. (Fiz.) **batirea** *luminii* [este] *o prefacere care au razile de a fi lovite și întoarse înapoi de la fața deasupra de oarecare trupuri unde cad*, GF, 58v ; **eptare îndărăpt** *a razelor*, SIF, 103, 121 ; **reflexia** *sau* **oglindirea** *luminii pe fața metalelor*, CIN, 343 ; **reflexie**, *răspîndire, îndoituri*, SMA, 227 ; **refleeție, refleeciune, răsfrîngere** *a razelor*, StDR, 241 ; *sextant de* **refleeție**, PEG, 191 ; **reflexiune**, PFHM I, 79 ; BMN

III, 28 ; PFM, 219, 435 ; **reflecţiune**, BMN III, 34 ; **răsfrîngerea** *razelor luminei*, VDA, 12 ; **răsfrîngerea** *razelor soreşti*, GPG, 72 ; *frîngerea şi* **răsfrîngerea** *razelor*, Univ 1846, 65 ; StFE, 85. (Cf. lat. *reflexio*, it. *riflessione*, fr. *réflexion*, germ. *Reflexion*.)

reflecţiune
reflexie
reflexiune } v. REFLECŢIE

refliux
reflus } v. REFLUX

REFLUX s. (Geogr.) *ieşirea şi* **întoarcerea** *mării*, GF, 230r ; **refliux**, DC I, 151v ; **răflus**, DC III, 1r ; *ce sînt...* (ἀμπώτιδες) **scăderile** *mării*, CISG, 135 ; *umflarea şi* **scăderea** *mării* (*fluxus et refluxus maris*), SVC, 6 ; *curgere şi* **răcurgere** (*fluxus et refluxus*), RIP I, 44 ; **reflux**, CR 1829, 222 ; EGI, 43 ; GG, 116 ; IL 1840, 99 ; NV, 343 ; StFE, 159 ; BMN II, 135 ; CA 1855, 79 ; BIN, 85 ; **reflux**, **reflus**, **recurgere**, StDR, 241 ; **refluss**, FGF, 30 ; **refluxe** [pl.], GMNP, 222r ; BMN II, 136 ; **refluxuri**, EOI, 361 ; CEG, 94. (Cf. lat. *refluxus*, it. *reflusso*, fr. *reflux*.)

REFRACTA vb. (Fiz.) Prop, 202 ; PFHM I, 1, 6 ; PFM, 448. (< fr. *réfracter*.)

REFRACTAR adj. (Fiz.) **refractar**, RMS, 28 ; **refractariu**, **-ie**, PFHM I, 30, 60 ; PFM, 167. (< fr. *réfractaire*.)

refractariu v. REFRACTAR

REFRACŢIE s. (Fiz.) **frîngirea** *razilor de la lumină* [este] *o prifaeere care razele luminii au a fi rupti au mutati din drumul lor cel drept* ; **frîngire** *au* **îndoire** [a razelor] ; **frîngere** *ori* **plecarea** *razelor*, GF, 58v, 59r, 61r, 26r, 162r ; **frîngerea** *razelor*, SIF, 101 ; Univ 1846, 65 ; StFE, 68, 85 ; *unghiul* **refracţiei** *razelor*, GG, 102 ; **refracţie**, **răsfrîngere** *a razelor*, StDR, 242 ; **refracţie** ; **răsfrîngere**, BIN, 73 ; **refracţiune** (**răsfrîngere**), BMN II, 146 ; BMN III, 32 ; **refracţiune**, PFM, 433, 448 ; CEG, 40. (Cf. lat. *refractio*, it. *rifrazione*, fr. *réfraction*, germ. *Refraktion*.)

refraeţiune v. REFRACŢIE

refrigerant v. REFRIGERENT

REFRIGERENT adj., s. **refrigurant**, RMS, 114 ; **refrigerant**, PFHM I, 87, 116 ; PFM, 210 ; **refrigerent**, PFM, 163. (< fr. *réfrigérant*.)

refrigurant v. REFRIGERENT

REFRINGENT adj. (Fiz.) *mediul* **frîngători**, StFE, 68 ; **refringent**, PFHM I, 6, 40 ; PFM, 445. (Cf. fr. *réfringent*, lat. *refringens*.)

REGENERA vb. *sîngele să* **replodeşte** *prin sineşi*, TIV, III ; **regenera**, HMV I, 49 ; PFHM I, 129 ; RL, 106, 258. (Cf. fr. *régénérer*, lat. *regenerare*.)

REGENERARE s. **replodire**, TIV, III, 174 ; **reghenerăţie** (**de nou naştere**), AR 1829, 206 ; **regenerăţie**, AR 1834, 88 ; StDR, 243 ; CA 1861, 39, 47 ; **regenerare**, NV, 344. (Cf. fr. *régénération*, lat. *regeneratio*, germ. *Regeneration*, rus. регенерация.)

regenerăţie
reghenerăţie } v. REGENERARE

reghioană
regie
regioană
regione } v. REGIUNE

REGIM s. (Med.) FMK, 82, 172 ; RMS, 75, 193 ; CA 1862, 27. (< fr. *régime*.)

REGIUNE s. **ţinuturi** (*regiones*) ; **ţinutul** *foalelui* ; *buricului* ; *rusinei*, VA, 31, 33 ; *atmosfera se imparte in trei* **părţi** *sau* **regione**, GG, 107 ; *Africa se imparte in trei* **regione**, GPG II, 79 ; *lăţirea plintelor in deosăbitele* **reghioane** *şi climate*, CIN, 271 ; [oasele corpului] *s-au împărţit în* **regii** *sau* **părţi** ; **regia** *cerbicală* ; *dorsală* ; *lomberă*, KMA, 18, 19 ; *plantele din* **regiile** *calde*, BCA, 390 ; **regiile** *sau* **părţile** *unui organ*, PAD, 5 ; **regioană**, **regiune**, StDR, 244 ; **regioanele** *polare*, FDA, I ; **regioane**, CA 1854, 73 ; PFM, 101 ; **regiune**, NV, 345 ; **regiuni**, BMN II, 157 ; PPC, 177r. (Cf. lat. *regio*, it. *regione*, fr. *région*, germ. *Region*.)

REGN s. **remnul** (**împărăţia**), HPP, 14 ; *din trele* **ţinuturi** *ale pămîntului* ; **ţinutul** *verdeţurilor* ; *dobitoacelor* ; *metalurilor*, POS, 206 ; **imperia** *vegetală* (*cele crescătoare*), AR 1832, 328 ; **imperia** *animalelor* ; *plintelor*, *mineralelor*, CIN, 1, 250, 335 ; **imperia** *vegetalelor*, IVA, 2 ; **împeria** *animalilor* (*zoologia*) ; *plintelor* (*botanica*) ; *mineralilor* (*mineralogia*), StIN, 2 ; **împărăţia** *plantelor*, VD, 81 ; **împărăţie**, LPT, 51 ; SIC, 27 ; MN 1836, 60 ; PCU, 19 ; RIP I, 97 ; EOI, 294 ; MIN, 4 ; **imperiul** *plintelor*, CEG, 112 ; **regnuri** *sau* **dominii** *a naturei*, GG, 123 ; **domenul** *animal*, BMN II, 220 ; **domenul** *organic*, BIN, 223 ; **regnuri**, PMG, 16 ; BIN, 6,7 ; PFM, 35 ; **regne**, CA 1862, 49 ; **regn**, PFHM I, V ; BCI, 42 ; INB 1859, 12, 21. (Cf. lat. *regnum* şi *imperium*, fr. *régne*, germ. *Reich*.)

regular
regulareş } v. REGULAT

REGULARITATE s. **regulătate**, TVM, 23 ; **regulateţă**, AsG, 239 ; StFE, 59 ; **regularitate**, MP, 38, 78 ; MPM, 54 ; RMS, 143 ; BIN, 2, 229 ; PFM, 31, 308. (Cf. lat. *regularitas*, it. *regolatezza*, fr. *régularité*.)

REGULAT adj. *vînturile* **cu orînduială**, *carile suflă ori bat numai în oarecare vreme şi de la aceeşi parte*, GF, 144r ; **canonicon**, **canonisit**, WGT, 84r, 104r ; [mişcare, formă, poligon, unghi, corp] **regulat**, AEG, 32v ; LA, 6r, 12v ; TGm, 5r ; EGT, 22r, 54v ; PGL, 146 ; AsG, 81 ; MP, 67 ; FBE, 80v ; CG, 16v ; StFE, 13 ; PFHM I, 166 ; LM, 88 ; BIN, 71 ; *trup* **regulat** *sau* **ordinar**

sau **rînduit**, TGm II, 41r; **regulăreş**, LB, 580; **regular**, VA, 255; DF III, 26v; *armată* **răgulată**, RIP I, 77; *adierile de vînt, în loc de a fi* **reguliere** *şi generale, devin...*, PFM, 489. (Cf. ngr. κανονικός, lat. *regularis*, it. *regolare*, fr. *régulier*, germ. *regulär*.)

regulaţă v. REGULARITATE

REGULATOR s. **regulator** [al unei maşini], IL 1841, 395; PSE, 332; *clima este* **regulatorul** *căldurei*, BCA, 22. (Cf. fr. *régulateur*, lat. *regulator*, germ. *Regulator*.)

REGULĂ s. [„normă"] **pravilă**, DMA, 48, 140; MA, 3r; LA, 23v; ASS, 2r; **orînduială**, GF, 18r; HEA, 30; **canon**, LA, 4v; LT, 55v; ASS, 7v, 9v; **normă**, LA, 8r; StFE, 182; **regulă**, SIA, 18; GAP, 103v; SIF, 37; OPA, 23; PA, 14; MVV, 52; AsA, 4r; GAA, 10v; PMV, 436; FDB, 21; LT, 35v; PAM, 33, 36; LB, 58; MTF, 22v; AR 1830, 240; FAE, 15; PPA, 21; AsM, 111; TVM, 10; GG, IX; SMA, 2; VH, 54; SAP, 40; LM, 14, 25; RL, 67; **regurile** *dreptăţii şi dragostei*, CDA, 101; **răgulile** *matematicii*, RIP I, 17. (Cf. lat. *regula*, it. *regola*, fr. *règle*, germ. *Regel*.)

REGULĂ (de asociaţie) s. **orînduiala tovărăşiei** *negustătoreşti*, HEA, 119; **regula cea de soţie** (*societatis*), OPA, 86; **regula soţietăţei** (*însoţirei*); *simplă*; *înduplicată*, PA, 85, 86; [regulă de] **tovăroşie**, GAP, 95r; FAT, 10v; **regula tovărăşiii** *simplă*; *înduplicată*, LA, 64r; **regula tovărăşiei**, TA, 93; **regulă de tovărăşie**, FAE, 100; **regulă de companie** *sau* **de soţietate**, AsM, 155; **regula societăţii**, PEA, 210; **regula asociaciunei** *sau a* **tovărăşiei**, LM, 275.

REGULĂ (de trei) s. **metodul treilor**; **metodul treilor** *ce să zice anapoda*; **metódul treilor** *d-a'nderetelea*, GAP, 77v, 88r, 89v; **rînduiala de trei**; **orînduiala de trei** *dreaptă*; [şi] *întoarsă*, HEA, 35, 96, 111; **meşteşugul de trei** *de-a'nderetelea*, FAT, 27v; **regulă** *direaptă* **detri**; [şi] **întoarsă**, DMA, 136, 146; **regula detri** *cea direaptă*; [şi] *cea întoarsă*; **regula cea de aur** *sau* **regula détri**; regula de trei] *direaptă sau oablă*, SIA, 70, 75, 76; **regula detri** *cea dreaptă*; [şi] *cea întoarsă*, OPA, 74; **regula détri** *cea dreaptă*; [şi] *cea întoarsă*; **regula détri** *ceii înduplicate*, PA, 69, 70, 79; **regula de aur** *sau* **détri**, SIF, 130; **regulă de trei** *directă*; *simplă*; *întoarsă*, GAA, 114v, 115r; **regula de aor**; **regula de trei**; *dreaptă*; *întoarsă*; *înduplicată sau îndoită*; *simplă*, LA, 46r, 48v, 56v; **regulă de trei** *dreaptă*; *întoarsă*; *compusă*; *simplă*, FAE, 96, 97, 100; **regulă de trii** *simplă şi compusă*; *directă şi inversă*, AsM, 135, 136; **regula de aur** *sau* **regula de trei**, PEA, 178. (Cf. ngr. μέθοδος τῶν τριῶν, germ. *Regeldetri*, fr. *règle de trois*.)

regulătate v. REGULARITATE

regulier v. REGULAT

RELATIV adj. **relativ**, FAE, 35; EGI, 103; AsM, 136; CIN, 3; PGL, 67; SMA, 42; MP, 67; AsAl, 60; NV, 345; PET, 45; CA 1853, 13; RL, 97; CEG, 11; **rălativ**, HMS, 99r; RIP I, 61; **relativ**, **relăţiu**, StDR, 235. (Cf. lat. *relativus*, fr. *relatif*, germ. *relativ*.)

RELAŢIE s. **relaţia** *care leagă aceste două chipuri de a aşăza...*, FAE, 101; **relaţiile** (**leşăturile**) *ce sînt între organele inimii şi creierilor*, PPT, 30; **relaţie**, GG, X; SMA, 28; FBE, 97v; NV, 345; PEA, 188; PET, 2, 22; CA 1851, 10, 32; CA 1855, 51, 99; RL, 82, 88; PAD, 4; **relaţie**, **relăciune**, StDR, 235. (Cf. lat. *relatio*, fr. *relation* germ. *Relation*.)

relăciune v. RELAŢIE

relăţiu v. RELATIV

reluerare v. REACŢIE

remed, **remedie** } v. REMEDIU

REMEDIU s. **remediu**, FDB, 67, 113; BMN III, 105; WAM, 96; StDR, 236; BCI, 176; CA 1861, 83; CA 1862, 20; **remedie**, AR 1829, 84; BCI, 3; **remezie** (**doctorie**), BIN, 8; **remezii**, BIN, 109; BCI, 2; **remed**, NV, 345; INB 1859, 136. (Cf. lat. *remedium*, fr. *remède*.)

remezie v. REMEDIU

remn v. REGN

RENAL adj. (Anat.) KMA, 331, 369; PAD, 119, 153. (< fr. *rénal*.)

REPAUS s. [corpuri] *întru a lor stare de* **odihnă** *şi de clătire*, GF, 88v; *ziua* **răpausului** *frigurii*, POS, 270; *statornicia trupului tot într-un loc se numeşte* **paceа** *lui*, DF I, 6v.

repejune v. VITEZĂ

REPETA vb. **poftori**, GAA, 19r; LA, 21v; **repeţi**, FDB, 60; MAA, 53; **repetirui**, VA, 188; **repetui**, AsM, 120; AsG, 33; FDA, 28; ATI, 10; **repeta**, EPD, 346; PAR, 9; PET, 2; StDR, 237; SAP, 25; LM, 6; PFM, 25; **repeta**, **repeti**, NV, 346; (Cf. rus. повторять, lat. *repetere*, fr. *répéter*, germ. *repetieren*.)

repeti, **repetirui**, **repetui**, **repeţi** } v. REPETA

repezlme, **repezitate** } v. VITEZĂ

replodi v. REGENERA

replodire v. REGENERARE

REPRODUCE vb. **reproduce**, FAE, 99; AsAl, 30; HMV I, 54; NV, 347; StDR, 232; SAP, 21; RL, 26; **reproduţe**, EPD, 342, 354. (Cf. fr. *reproduire*, germ. *reproduzieren*.)

REPRODUCERE s. **reproducţie** (*reproductio*), PAM, 30; **reproducţie**, SMA, 56; FBE, 75r; KMA, 9; HMV I, 46, 83; NV, 347; PAD, 3; **reproducţiune**, BBS, 7; **reprodu-**

cere, reproducţie, StDR, 238 ; **reproducere**, FBE, 66v ; SMA, 227 ; CA 1855, 91 ; RL, 34 ; CA 1862, 20. (Cf. lat. *reproductio*, fr. *reproduction*, germ. *Reproduktion*.)

REPRODUCTIV adj. StIN, 136 ; FBE, 69v ; EOI, 216 ; NV, 347 ; StDR, 238. (Cf. fr. *reproductif*, germ. *reproduktiv*.)

reproducţie
reproducţiune } v. REPRODUCERE

reproduţe v. REPRODUCE

REPTILĂ s. (Zool.) **reptilă**, RL, 354 ; BIN, 383 ; **reptile (tîrîtoare)**, BMN I, 91 ; BIN, 228 ; **reptilii**, BIN, 225, 370 ; INB 1859, 165. (Cf. fr. *reptile*, lat *reptilis*.)

repuls v. REPULSIE

REPULSIE s. **repulsie, repulzie, repulsiune, repuls**, StDR, 239 ; **repulsiune**, BMN I, 20 ; **repulsie**, BIN, 17 ; PFM, 229. (Cf. fr. *répulsion*, lat. *repulsio*.)

repulsiune
repulzie } v. REPULSIE

reservoar
reservoriu } v. REZERVOR

resid v. REZID

resistenţă v. REZISTENŢĂ

resoluţie v. REZOLVARE

resolva v. REZOLVA

resolvire v. REZOLVARE

resor v. RESORT

RESORBŢIE s. **resorbţiune**, WAM, 46 ; **resorpţie**, SAS, 20. (Cf. fr. *résorption*.)

resorbţiune
resorpţie } v. RESORBŢIE

RESORT s. [„arc"] **resor**, RL, 385 ; **resort**, NV, 348 ; PFM, 57, 308 ; WCP, 157. (< fr. *ressort*.)

RESPIRA vb. (Fiziol.) **răsufla**, MD I, 54 v ; SIF, 40 ; IPP, 23 ; CIN, 129 ; StIN, 59 ; **respira**, CIN, 174 ; SMA, 50 ; NV 50, 348 ; PMC I, 179 ; StDR, 240 ; CA 1854, 38 ; WCP, 40 ; **respira (răsufla)**, FMC I, 180 ; BIN, 228 ; BBS, 3 ; CA 1861, 44. (Cf. lat. *respirare*, fr. *respirer*.)

RESPIRABIL adj. RMS, 20. (< fr. *respirable*.)

respirare v. RESPIRAŢIE

RESPIRATOR adj. *căile* **respiratoare**, RMS, 106 ; *organele* **respiratorii**, PFHM I, 119 ; *aparatul* **respiratoriu**, TMO, 7r. (Cf. fr. *respiratoire*.)

respiratoriu v. RESPIRATOR

RESPIRAŢIE s. (Fiziol.) **răsuflare**, GF, 244r ; SIN, 73 ; CISG, 95 ; PMV, 31 ; PAM, 7 ; VA, 101 ; TVM, 23 ; NFI, 296 ; VD, 1 ; CIN, 204 ; FMK, 24, 138 ; HMV I, 8, 82 ; WAM, 149 ; **răsuflare** (*respiratio*), VA, 98 ; **respiraţie** *adecă* **răsuflare**, FDB, 63 ; **respiraţie**, LB, 586 ; AR 1829, 83 ; MN 1836, 47 ; CIN, 7, 8 ; SMA, 44, 46 ; AR 1838, 323 ; StIN, 90 ; EPD, 218 ; NV, 348 ; PMC I, 186 ; PFHM I, 3 ; BIN, 233 ; PFM, 208 ; PAD, 3, 113 ; **respiraţie, respirăciune, răspirare**, StDR, 240 ; **respirare**, CEF, 90 ; **respiraţiune**, BMN I, 38 ; BCI, 61. (Cf. lat. *respiratio*, it. *respirazione*, fr. *respiration*, germ. *Respiration*.)

respiraţiune
respirăciune } v. RESPIRAŢIE

REST s. (Mat.) **rest**, DMA, 76 ; NV, 348 ; StDR, 241 ; **rămăşiţă, reştanţie** *sau* **osebire**, SIA, 17 ; **restul (rămăşiţa)** *sau* **deschilinirea**, OPA, 26 ; **reştanţie** *sau* **rămăşiţă**, PA, 17 ; **reştanţie**, LB, 586 ; **rămăşiţă**, HEA, 22,40 ; MA, 9v ; FAT, 13r ; **rămăşiţă** *sau* **prisos** *sau* **deosăbire**, GAA, 13r ; **diferenţie**, ASS, 1v ; **rămăşiţă**, ASS, 4v ; TA, 9 ; FAE, 16 ; PPA, 8 ; AsM, 34, 77 ; MAA, 32 ; LM, 30, 76 ; **rămăşiţa** *sau* **diferenţia (deosăbirea)**, AsM, 17 ; **rămăşiţă ; diferenţie (deosebire) ; prisos**, AsAl, 10 ; **rămăşiţă, covîrşire** *sau* **diferenţă**, PAR, 6. (Cf. germ. *Rest* şi *Differenz*, lat. *restans* şi *differentia*, fr. *reste* şi *différence*.)

resulta v. REZULTA

resultantă v. REZULTANTĂ

resultat v. REZULTAT

reştanţie v. REST

RETINĂ s. (Anat.) VA, 177 ; KMA, 463 ; EOI, 116 ; EPD, 346 ; RMS, 327 ; BMN III, 20 ; BIN, 243 ; PFM, 34, 464 ; PAD, 141. (Cf. lat. *retina*, fr. *rétine*.)

retoartă v. RETORTĂ

RETORTĂ s. (Chim.) **retoartă**, PAB, 9 ; **retortă**, HMV I, 110 ; PMC II, 110 ; StDR, 241. (Cf. lat. *retorta*, germ. *Retorte*, fr. *retorte*.)

reţedivă v. RECIDIVĂ

reţelaripe v. NEUROPTERE

reţeptă v. REŢETĂ

REŢETĂ s. (Med.) **raţetă**, CDC, 45r ; **răţetă**, RM, 20r, 22r ; CR 1829, 102 ; INB 1859, 131 ; **reţătă**, StDR, 242 ; **răţătă**, GM 1854, 2 ; **reţetă**, RHM, 1 ; MN 1836, 52 ; PPT, 34 ; DDI, 29 ; **răţete** [pl.], SPG, 26 ; POS, 46, 281 ; DDI, 1 ; **reţete**, POS, 214 ; FM, 1 ; CD, 10 ; HMV I, 10 ; CPH, 23 ; PFHM I, IV ; BCI, 170 ; **reţepte**, CN, f.t. ; PMC II, 187 ; **recete**, RMS, 17 ; **ordonanţele (reţetele)**, RMS, 5, 50. (Cf. lat. *recepta*, it. *ricetta*, ngr. ρετσέττα, fr. *recette* şi *ordonnance*, rus. рецепт.)

reţidivă v. RECIDIVĂ

reţiproc v. RECIPROC

REUMATIC adj. **reumatieese**, SPG, 18 ; TVM, 28 ; **revmatical**, POS, 297 ; VABA, 15 ; **reumatical**, WCP, 56 ; **reuvmatic**, EAM, 35, 42 ; **revmatic**, MAR, 49 ; VN, 28 ; PSE, 245 ; PMH, 12 ; **reumatic**, EAM, 45, 127 ; EPD, 218 ; **revmatismal**, CR 1829, 114 ; AR 1829, 68 ; **rumatismal**, RMS, 141, 145 ; **reumatismatic**, WAM, 63, 68. (Cf. lat. *rheumaticus*, ngr. ρευματικός, germ. *rheumatisch*, fr. *rhumatique* şi *rhumatismal* ; *reumaticesc* < lat., germ. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. ревматический.)

reumaticeal } v. REUMATIC
reumaticeesc }

REUMATISM s. (Med.) **revmatismós**, MD II, 98r; **revmatismos**, SAS, 28; **reumatismos**, AR 1830, 240; DIR, 102; IL 1840, 18; **revmatism**, AR 1829, 72; AR 1830, 190; TIV, 115; MAR, XXI; AsL, 56; FMK, 52; PHM, 76; PMC I, 25; RL, 334; SAS, 24; DDI, 13; **revmatizm**, FDA, 20; **reumatism**, SPG, 11; VA, 128; EPD, 223; PMC I, 137; WAM, 1; WMM, 138; INB 1859, 131; **revmatizmuri**, SMA, 104; **revmatismuri**, CA 1854, 43; **reumatismuri**, TVM, 41; PMC II, 22; **revmatisme**, HMV II, 165; WCP, 132; **reumatisme**, WCP, 194. (Cf. ngr. ρευματισμός, lat. *rheumatismus*, germ. *Rheumatismus*.)

reumatismatic }
revmatic } v. REUMATIC
revmaticeal }

revmatism v. REUMATISM
revmatismal v. REUMATIC
revmatismos } v. REUMATISM
revmatizm }
revoluciune v. REVOLUȚIE

REVOLUȚIE s. (Astr., Mat.) **întoarcerea** *lunii în curmezișul zodiacului vine numită o lună*, GF, 108v; **ocolul** *pămîntului împrejurul soarelui*, POS, 80; *crăpături urmate din* **revoluțiile** (**prefacerea**) *pămîntului*, AR 1832, 104; **revoluție** [a unei planete], GG, 76; 86; PFM, 35; **revoluție** *sau* **mișcătul anual**, GPG, 67; **revoluția** *sau* **congiurarea** *pe lîngă soare*, Univ 1846, 185; *cilindru numim solidul produs prin* **revoluția** *unui dreptunghi*, PGL, 294; **revoluție**, MN 1836, 70; CA 1844, 34; NV, 350; *suprafață de* **revoluție**, OGD, 110, 154; **revoluțiune**, BMN II, 17; FGF, 67; BCI, 98; CEG, 2, 7, 93; **revolucíune**, LMG, 182. (Cf. lat. *revolutio*, it. *rivoluzione*, fr. *révolution*, germ. *Revolution*.)

revoluțiune v. REVOLUȚIE
rezema v. BAZA
rezervoar v. REZERVOR

REZERVOR s. **rezervuar**, FBE, 68r; **rezervoar**, KMA, 441; **reservoar**, PAD, 175; **rezervoriu**, BMN III, 67; **reservoriu**, NV, 347; PFHM I, 27; WAM, 70; PFM, 55, 127; INB 1859, 160. (< fr. *réservoir*.)

rezervoriu } v. REZERVOR
rezervuar }

REZIDUU s. (Chim.) **resid**, PFHM I, 53, 258. (< fr. *résidu*.)

REZISTENȚĂ s. *trupurile pin-atunci trebuie să odihnească pînă cînd altă putere le învinge* **împotrivirea**, SIF, 16; **împiedecare**, DF I, 9r; **resistanță**, NV, 347; BRA, 26, 78; PFM, 239, 327. (Cf. lat. *resistentia*, fr. *résistance*.)

rezola } v. REZOLVA
rezolia }

rezoluciune v. REZOLVARE
rezolui v. REZOLVA
rezoluție } v. REZOLVARE
rezoluțiune }

REZOLVA vb. *a* **rezolvirui** *este a afla cîte unișoare mai mici are una mai mare întreagă în sine*, OPA, 46; *alt chip de a* **dezlega** *problema*, EGT, 45r; *a* **deslega** *proporția*, MAA, 160; *să* **deslegăm** *prin logaritmi o ecuație*, PET, 117; *deci ca să poată bine* **desface** *acest fel de provlimite*, LT, 73r; *să se* **desfacă** *următoarele probleme după regula de trei*, MAA, 171; **rezola** (**dezlega**); *iată problema* **rezoluită**; *pentru de a* **rezolia** *o ecvație*, AsAl, 98, 104, 115; **resolvi**, StDR, 240; *a* **rezolvi** *sau a* **deslega** *o ecvație*, LM, 214; **resolva**, NV, 348; PFM, 428. (Cf. germ. *resolvieren*, lat. *resolvere*, fr. *résoudre*.)

REZOLVARE s. **rezoluție** *sau* **dezlegare**, DMA, 98; *despre* **rezoluție** *sau* **desfacerea** *numerelor*, SIA, 49; **desfacerea** *sau* **resoluția** *fracțiilor*, PA, 58; **resoluția**, *adecă* **desfacerea**, *descuierea ostrățiilor*, FDB, 67; **rezoluția** *sau* **dizlegarea** *a fieșcării probleme*, AsAl, 95; *pînă la* **resoluția** *și cr sisul lor* [al boalelor], EPD, 160; **rezoluție, rezoluciune**, StDR, 233; **rezoluțiunea** *acestui problem*, BCI, 60; **dezlegare** [a unei probleme], GAP, 76v; FAT, 2v; 180r; WGT, 16v; EGT, 11v, 80r; **deslegare**, PGL, 107; MP, 70; PET, 84; **rezolvire**, LM, 215; StFE, 155; **desfacere** (**resolvire**), MAA, 77. (Cf. lat. *resolutio*, fr. *résolution*, germ. *Resolviren*.) V. și **rezolva**

rezolvi v. REZOLVA
rezolvire v. REZOLVARE
rezolvirui v. REZOLVA
rezon v. RAPORT, RAȚIUNE
rezona v. RAȚIONA
rezonament } v. RAȚIONAMENT
rezonement }
rezonui v. RAȚIONA

REZULTA vb. **rezulta**, PEA, 292; PET, 25; OGD, 24; CEG, 3; **resulta**, NV, 349; PET, 25; PFM, 440; BBS, 10. (< fr. *résulter*.)

REZULTANTĂ s. (Fiz.) **resultantă**, MPM, 32; BMN II, 109; PFM, 71, 243. (< fr. *résultante*.)

REZULTAT s. **rezultat**, GAA, 16r; 47v; AsA, 4r; AsM, 13,74; VH, 30; PMC I, 180; PAR, 4; StDR, 233; **resultat**, NV, 349; CA 1854, 136; **ieșitul** *în adunare se numește sumă*; *aceste* **ieșituri** *sau* **rezultaturi**, FAE, 2, 7; **rezultaturi**, SMA, 93; RL, 53; **resultaturi**, HMV I, 68; **rezultate**, CA 1850, 58; **resultate**, HMV I, 61, 127; PET, 3; LM, 78. (Cf. fr. *résultat*, germ. *Resultat*.)

ridicat de pe boală v. CONVALESCENT, CONVALESCENȚĂ
ridicător v. ELASTIC, PÎRGHIE

RIGLĂ s. (Mat.) **liniile cele de abanos**, WGT, 16v; **rigulă**, VDA, 6; **lineal (îndreptari)**; **linjar**, AsG, 5, 41; **lineal**, StDR, 162; **riglă**, PEG, 86, 147. (Cf. lat. *regula*, it. *regola*, fr. *règle*, germ. *Lineal.*)

rigulă v. RIGLĂ

RIZOM s. (Bot.) **rizoma**, CIN, 251; FBE, 71r; *rădăcina cuprinde obicinuit* **turteaua** (*rhizoma*) *şi vițele*, StIN, 25; **butucul** (*rhizoma*), MIN, 133. (Cf. lat. *rhizoma*, fr. *rhizome.*)

rizoma v. RIZOM

rîie v. SCABIE

rînd v. STRAT

rînduială v. REGULĂ (de trei)

rînduit v. REGULAT

rîu v. AFLUENT, FLUID

roadă aripoasă v. SAMARĂ

roadă pietroasă v. DRUPĂ

roată v. CERC

roată lungăreață v. ELIPSĂ

ROCĂ s. (Geol.) **stanii** *arinoşi*, SIN, 34; **stînci** *primitive* (*de cea întâi urzire*), IL 1840, 26; **stînci** (*roches*); **pietrele** *sau* **stîncile** *sînt o amestecătură de substanțe pămîntoase şi de metale*, BIN, 26, 35; **stîncă**, MIN, 232; CEG, 9, 14, 15. (Cf. germ. *Fels*, fr. *roc* sau *roche.*)

rod v. EFECT

roditoare v. PISTIL

roditor v. STAMINĂ

ROMB s. (Mat.) **rombu**; **rombo**, HEA, 141, 144; **rómvos**, WGT, 14v; **rombus**, AEG, 57v; **rombul** *sau* **lozangul**, EGT, 4v; **lozanj**, PGL, 44; PEG, 11; **losanj** *sau* **romb**, AsG, 109; **losangiu**, CEF, 62; **romb**, LA, 6r; TGm, 4v; TGm II, 3v; PGL, 4; MP, 74; CG, 84v. (Cf. it. *rombo*, ngr. ρόμβος, lat. *rhombus*, germ. *Rhombus*, fr. *rhombe* şi *losange.*)

rombo v. ROMB

romboeder v. ROMBOEDRU

ROMBOEDRIC adj. CIN, 447. (Cf. germ. *rhomboedrisch*, fr. *rhomboédrique.*)

ROMBOEDRU, s. **romboeder**, CIN, 340; **romboedru**, CEG, 39. (Cf. germ. *Rhomboeder*, fr. *rhomboèdre.*)

ROMBOID s. (Mat., Anat.) **rombóide**, HEA, 141, 144; **romvoidés**, WGT, 14v; **romboides** *este un paralelogram*, AEG, 57v; **romboid**, LA, 6r; KMA, 194; CG, 84v; ATI, 3; **rombuit**, TGm II, 3v; **rombuit**, **romboit**, EGT, 4v; **romboit**, TGm, 4v. (Cf. it. *romboide*, ngr. ρομβοειδὲς, lat. *rhomboides*, fr. *rhomboïde*, germ. *Rhomboid.*)

ROMBOIDAL adj. KMA, 137; PFHM I, 16. (< fr. *rhomboïdal.*)

romboide
romboides
romboit
rombuit } v. ROMBOID

rombus v. ROMB

romvoides v. ROMBOID

romvos v. ROMB

rostogol
rostogolire } v. ROTAȚIE

roşire v. ECHIMOZĂ

ROTAȚIE s. (Astr., Mat.) *peste această mişcare a* **rostogolului** *mai are pămîntul şi alta în chipul unui cerc...*; **rostogolul** *pămîntului împrejurul trupului său*, POS, 55, 80; **rotație** [a unei planete], GG, 76; **rotația**, *adecă* **rostogolirea** *împrejurul trupului lui*, EOI, 318; **rotația** *sau* **mişcătul zilial**, GPG, 64; *sfera este produsă din* **rotația** *unui cerc mare împrejurul unui diametru*, OGD, 106; **rotația** *recoltelor*, BCA, 85; **rotație**, MN 1836, 70; MPM, 54; CA 1844, 34; Prop, 211; NV, 352; PFM, 308; **rotațiune**, BMN II, 47; PFM, 505; INB 1859, 34; **rotăciune** (*rotatio*), RIP I, 8; **rotăciune**, LMG, 183. (Cf. lat. *rotatio*, fr. *rotation*, germ. *Rotation.*)

rotațiune v. ROTAȚIE

rotăcime v. ECLIPTICĂ

rotăciune v. ELIPSĂ, ROTAȚIE

rotocol v. CERC, GLOB

rotocolul pămîntului v. GLOB

ROTULĂ s. (Anat.) KMA, 78; PAD, 41. (< fr. *rotule.*)

rotund v. GLOBOS

rotund împrejur v. SFERIC

rotunzeala pămîntului v. GLOB

rotunzime v. CIRCUMFERINȚĂ

rotunzimea lumii v. GLOB

RUJEOLĂ s. (Med.) **pojar**, AI, 5r, 11r; MD II, 224 v; MAR, 132; **pojar (iler)**, POS, 243; **vărsatul** *ce să zice* **iler**, CDV, 8; **iler**, FMK, 31; **iler**, **pojar**, *vărsatul mare*, RMS, 271. (Cf. ngr. ἴλερη.)

rumatismal v. REUMATIC

ruptură v. FRACTURĂ

RURAL adj. *iconomia* **rurală**, AR 1834, 88, 477; DIR, 1; **rural**, FBE, 96r; NV, 352; StDR, 246; BRA, 12, 358; RL, 284. (< fr. *rural.*)

S

sacru v. SACRUM

SACRUM s., adj. (Anat.) **saerum**, IVA, 63; **saeru**, KMA, 28; PMC I, 198; PAD, 24. (< fr. *sacrum.*)

sad v. PLANTĂ

SAFENĂ s., adj. (Anat.) KMA, 433; PMH, 17; PAD, 173. (< fr. *saphène.*)

SAGITAL adj. (Anat.) [cusătura] **sagitală**, KMA, 101; PAD, 20. (< fr. *sagital.*)

SALIFIABIL adj. (Chim.) PFHM I, XIII, XVI. (< fr. *salifiable.*)

SALINĂ s., adj. **sălină**, LB, 605; **salină**, AR 1829, 236; AR 1838, 384; NV, 353; StDR, 247; PFHM I, 21; CA 1857, 13; **sarină**, IL 1841, 298; LG, 3, 35; CA 1857, 14; **salin, -ă**, FDA, 90; PFHM I, XX; RMS, 133, 161; WAM, 63, 145, 149. (Cf. lat. *salina* şi *salinus*, fr. *salin, -e*, germ. *Saline*.)

SALIVAR adj. (Anat.) *glande* **salivere**, KMA, 271; PAD, 95; *canale* **salivare**, RMS, 287. (< fr. *salivaire*.)

SALIVAŢIE s. **salivaţie**, SPG, 7; HBV, 96; **salivaţiune**, RMS, 96, 202; WAM, 88. (Cf. lat. *salivatio*, fr. *salivation*.)

salivaţiune v. SALIVAŢIE

SALIVĂ s. (Fiziol.) **seopit**, SIN, 90; **schipitul** *sau* **balele** (*saliva*), VA, 49; **bale**, CIN, 14; StIN, 64; **saliva** *sau* **scuipatul**, KMA, 271; **salivă**, FBE, 106r; PAD, 99. (Cf. lat. *saliva*, fr. *salive*.)

saliver v. SALIVAR

saluber v. SALUBRU

SALUBRITATE s. *de unde atîrnă frumuseţa şi* **sănătăţimea** *climei*, EGI, 44; **salubritate**, FMK, 7; NV, 353; BCA, 516; PFHM I, III; RMS, 67, 71; WAM, 45. (Cf. lat. *salubritas*, fr. *salubrité*.)

SALUBRU adj. **saluber, salubru**, NV, 353; **salubru**, WAM, 158. (< fr. *salubre*.)

SAMARĂ s. (Bot.) **roadă aripoasă**, CIN, 260; **samară (aripoasă)**, BBS, 125. (Cf. germ. *Flügelfrucht*, fr. *samare*.)

sanevinie, **sanevinieese** v. SANGUIN

sanfîn v. SENFOAN

SANGUIN adj. *cea* **sîngioasă** *a firii întocmire*, PMV, 41; *temperamentul* **sîngios**, VA, 222; **sîngios**, VD, 2; HMV I, 185; PMC I, 21, 52; **sîngeros**, PAM, 11, 31; POS, 71; PH, 6: AR 1830, 240; SMA, 139; EOI, 174; PSE, 194; FMK, 173; FDA, 11; BCI, 137; CA 1862, 22; **sanevinicese**, SF, 104; **sanevinie**, SMA, 47; **sangvinie**, StDR, 247; LMA, 137; **sanguin**, NV, 354; RMS, 121; **sînguin**, RMS, 140, 281; **sanguinie**, WAM, 96; BCI, 137; WMM, 46; PAD, 214. (Cf. lat. *sanguineus* şi *sanguinosus*, germ. *sanguinisch*, fr. *sanguin*, rus. сангвинический.)

sanguinie, **sangvinie** v. SANGUIN

SANITAR adj. **sanitar**, CR 1830, 265; AR 1835, 123; GG, 184; CPH, 3; CA 1850, 93; CA 1852, 96; PAD, 1; **sănitar**, AR 1834, 334; *comisie* **sanitarie**, PSE, 146; **sanitarie**, *de sănătate*, PSE, 146; **sanitariu**; **sanitarie**, StDR, 247; *cordon* **sanitariu**, RMS, 121. (Cf. fr. *sanitaire*, germ. *sanitär*.)

sanitariu v. SANITAR

sansibilitate v. SENSIBILITATE

santilitru v. CENTILITRU

santimetru v. CENTIMETRU

SARE s. (Chim.) **sare**, GF, 197r, 279v; SIN, 35; SV, 12; POS, 318; EPD, 494; StIN, 12; StDR, 247; BMN III, 159; PFHM I, XVII; **sărături**, GF, 208r; **sări**, SIN, 35; AR 1830, 434; POS, 206; CIN, 386; **săruri**, AR 1829, 68; CR 1829, 118; StIN, 8, 10; FBE, 100v; BMN III, 170; BIN, 20, 66; PFM, 21; BBS, 4. (Cf. lat. *sal*, it. *sale*, germ. *Salz*, fr. *sel*.)

sare minerală v. ALCALIU, BORAX

sarină v. SALINĂ

satel v. SATELIT

SATELIT s. (Astr.) **luni** *au* **satelite**, GF, 112r, 114r; **planete următoare** *se cheamă trupurile acelea care se învîrtesc pe lîngă planetele sale cele de frunte*, SIF, 128; *iară Joia are patru şi Saturnul şapte* **luni**, SIF, 147; [luna] **dorifór** (*adecă* **slujitor**) *pămîntului*, CISG, 119; *planite cu* **lunele** *i* **slujitorii** *lor*; *peste zece planite cu* **lunile** *lor*, POS, 51; *Saturn are.... şapte* **luni**, EOI, 322; *numitele* **luni**, *ce se zic şi* **sateli**, EGI, 7; **lunele** *sau* **sateliţii**, GG, 76; GPG, 71; *cii patru* **trabanţi** *a lui Joe*, IL 1841, 331; *luna se numeşte* **trabantul** *sau soţul pămîntului*, StFE, 148; [luna] **trabant** *sau* **satelit (slugă)** *al pămîntului*, BMN II, 82; **satelit**, SIC, 77; SVC, 46; MN 1836, 50; PCU, 5; NV, 354; StDR, 248; CA 1852, 27, 35; PFM, 29; **satellit**, CA 1844, 36; FGF, 63; LMG, 195. (Cf. lat. *satelles,-itis* şi *lunula*, it. *satellite*, *lunula* şi *trabante*, fr. *satellite*, *lunule* şi *traban*, ngr. δορυφόρος.)

SATURA vb. (Chim.) *spre a* **satura** *prin deosebite base o cuantitate*, PFHM I, XXI. (< fr. *saturer*.)

SATURAT adj. (Chim.) **săturat**, PAB, 8; **saturat**, PFHM I, 15; PFM, 175; *aceste ape... lăsînd sarea de care sînt* **îngreeate**, CA 1858, 21.

SATURAŢIE s. (Chim.) **saturaţie**, PFHM I, XXI; **saturaţiune**, PFM, 490. (< fr. *saturation*.)

saturaţiune v. SATURAŢIE

SAVANĂ s. (Geogr.) AR 1834, 280; GG, 120; IL 1841, 325. (< fr. *savane*.)

sădire v. PLANTARE, PLANTĂ

săhăstrie v. OSPICIU

sălină v. SALINĂ

săltător v. ARTEZIAN

sămănărie v. PEPINIERĂ

sănătăţime v. SALUBRITATE

sănitar v. SANITAR

sărătură v. SARE

săritor v. ARTEZIAN

săturat v. SATURAT

săvîrşit v. SCOP

sbucătură v. CONFLUENŢĂ

SCABIE s. (Med.) **seabie**, *adecă* **riie**, FDB, 93; *boala* **rîiei**, *scabies*, EPD, 437; **şcabie**; **scabie** WMM, 67, 134. (< lat. *scabies*.)

scafă v. CALICIU

SCAFOID s., adj. (Anat.) KMA, 16, 59, 87; PAD, 43. (< fr. *scaphoïde*.)
scală v. SCARĂ
SCALEN adj. **I.** (Mat.) **scaléno**; **scalenu**, HEA, 142, 157; *trigonon* **scalinós**, WGT, 14r; *trigonul* **şchiopătat**, TGm, 4r; TGm II, 3r; **scalen**, AEG, 26v; PGL, 3; AsG, 82; PEG, 11. **II.** (Anat.) *muşchi* **scalen**, KMA, 189; PAD, 53; **şealen**, WCP, 159. (Cf. it. *scaleno*, fr. *scalène*, ngr. σκαληνός.)
scaleno } v. SCALEN
scalinos }
SCALPEL s. (Med.) NV, 355; TMO, 13v. (< fr. *scalpel*)
SCAPULAR adj. (Anat.) KMA, 44, 377; PAD, 67, 157. (< fr. *scapulaire*.)
SCARĂ s. (Mat., Geogr.) **scala** *gheometricească*, LA, 12r; TGm, 9r; TGm II, 7r; **scală**, GG, 67; GPG, II; PEG, 228; **scara** *imitoanilor*, WGT, 187v; **scară** *gheometricească*, EGT, 9v, 41v; TGm II, 32v; **scară** *de proporţie*, MP, 15, 48; **scară**, RIP I, 38; ATI, 6; **eşele (scări)**; **eşela** *sau* **scara**, AsG, 148, 149. (Cf. lat. *scala*, ngr. σκάλα, it. *scala*, germ. *Skala*, fr. *échelle*.) V. şi **conductor**
scariface v. SCARIFICA
SCARIFICA vb. (Med.) *să se* **scarifacă**, *adecă lin să se străpungă sau să se ardă*, FDB, 120; **scarifica**, HMV I, 6; RMS, 181; PMH II, 35. (Cf. lat. *scarificare*, fr. *scarifier*.)
SCARIFICARE s. (Med.) **scarificaţie**, TVM, 122; PMH, 24, 41; WCP, 143; WMM, 63; PMH II, 35. (Cf. lat. *sacrificatio*, fr. *scarification*.)
SCARIFICATOR s. (Med., Agr.) MN 1836, 61, 80; PMH, 47, 49; CER, 139r; BRA, 45; PMH II, 28. (< fr. *scarificateur*.)
scarificaţie v. SCARIFICARE
scarlatin v. SCARLATINĂ
SCARLATINĂ s. (Med.) **scarlatin**, POS, 259; **scarlatină**, TIV, 175; EPD, 215; WMM, 67. (< fr. *scarlatine*.)
seaun v. SEDIU
SCĂDEA vb. (Mat.) **subtrahirui**, DMA, 74; OPA, 25; *a* **suptrahirui** *sau a* **scoate**, OPA, 21; *figurile cele din numărul ce să* **trage**, HEA, 19; **trage**, FAT, 1v; **suptrage**, GAA, 10r; **subtrage**, AsM, 33, 86; MAA, 32; **subtragui**, AsM, 194; **seădea**, AsA, 5r; AsM, 34. (Cf. germ. *subtrahieren*, lat. *subtrahere*, fr. *soustraire*, it. *sottrarre*.)
SCĂDERE s. (Mat.) **subtracţie** *sau* **scoatere**, DMA, 46; SIA, 16; PA, 17; **suptracţie**, DMA, 46; **suptracţie** *sau* **scoatere**, OPA, 25; **tragere**, HEA, 17; FAT, 8r, 178r; **scăzămînt**, GAP, 4v, 18v; **scoatere**, FAT, 20r; MAA, 8; **suptragere**, AsA, 18r; GAA, 12v; **subtragere**, AsM, 10; AsAl, 3; MAA, 31; LM, 29; ATI, 3; **subtrăgăciune**, MAA, 32; **sustracţie**, SAP, 19; **seădere**, ASS, 1v; TA, 4. (Cf. lat. *subtractio*, germ. *Subtraktion*, fr. *soustraction*.) V. şi **reflux**
scăzămînt v. SCĂDERE
SCĂZĂTOR s. (Mat.) **subtrahendus**, DMA, 46; OPA, 26; **subtraend**, SIA, 17; PA, 17; **subtrahend**, StDR, 268; **scăzător**, MA, 9v; PEA, 9; **număr giosnic**, GAA, 13r; AsM, 17; **suptrăgător**, GAA, 17r; **subtrăgător**, LM, 30; **mieşurător**, TA, 9; **subtrăgînd**, MAA, 32. (Cf. lat. *subtrahendus*, germ. *Subtrahend* şi *-ndus*.) V. şi **descendent**
SCHELET s. (Anat.) **schelet**, TAO, 62; VA, 14; AR 1830, 7; MN 1836, 54, 94; CIN, 13, 152; StIN, 60; IVA, 34; EOI, 94; KMA, 13; Univ 1845, 14; PMC I, 199; StDR, 256; PAD, 8; AAD, 11; CA 1862, 48; **scheletru**, AR 1830, 357; FBE, 74r; NV, 355; MIN, 13; **scheleton**, CIN, 129; **scheleturi**, AR 1830, 3; **schelete**, AR 1834, 88. (Cf. ngr. σκελετόν sau σκελετός şi σκέλεθρο, lat. *sceletus*, it. *scheletro*, germ. *Skelett*, fr. *squelette*.)
scheleton } v. SCHELET
scheletru }
schiatică v. SCIATICĂ
schimba v. SIMPLIFICA
schimbare v. SIMPLIFICARE
schimbare de lumină v. FAZĂ
schimbare de trup v. METAMORFOZĂ
schimbat v. ALTERAT
schimbăciune v. VARIAŢIE
schir v. SCHIROS
SCHIROS s. (Med.) **schiros**, SMM, 48; StDR, 256; DDI, 127; **schir**, PMC I, 39, 51, 140; RMS, 352. (Cf. ngr. σκίρρος, fr. *squirre* sau *squirrhe*.)
SCIATIC adj. (Anat.) *nervul* **sciatic**, TMO, 238v. (< fr. *sciatique*.)
SCIATICĂ s., adj. (Med.) **işiatică**, EPD, 384; **schiatică**, PMC I, 77, 138; **sciatică**, WAM, 6. (Cf. ngr. ἰσχιάς şi ἰσχιαδικός, lat. *sciaticus*, it. *sciatica* şi *schiatica* (?), fr. *sciatique*.)
scientific v. ŞTIINŢIFIC
SCLEROTICĂ s. (Anat.) **membrana tare** *sau* **sclerotica** (*sclerotica*), VA, 175; **sclerotică**, KMA, 463; PMC I, 84; PAD, 140; **sclerotieuă**, PFM, 463. (Cf. lat. *sclerotica*, fr. *sclérotique*.)
sclerotieuă v. SCLEROTICĂ
scoate v. EXTRAGE, SCĂDEA
scoatere v. EXTRAGERE, SCĂDERE
scoc v. CANAL, TUB
scolament v. SCULAMENT
SCOLIE s. (Mat.) [„comentariu, remarcă"] **shólion**, WGT, 2r, 28r, 34r; FAT, 8r; **învăţătură**, LT, 69 r; TGm, 7r; TGm II, 5v; EGT, 8r, 36v, 80v; **scol. [ie]**, LT, 5v, 13v, 73r; **scolie**, OGD, 34, 39; **sholie**, PGL 12; PEG, 80; **sholiu**, PGL, 5. (Cf. ngr. σχόλιον, germ. *Scholie*, fr. *scholie* şi *scolie*.)

SCOP s. *care este al său* **săvîrşit**? [al eticii] GF, 10v; *cu acé rtvnă şi pentru acel* **sfîrşlt** *pentru carele eu m-am ostenit*, MA, 2v; **sfîrşitul** *aritmeticii este de a scurta operaţiile*, GAA, 37r; *pentru aceea*, **sfîrşitul** *organismului fămeiesc este plămădirea*, VA, 256; **sfîrşit**, PAB, 9; MAR, 1; KMA, 1; IFM, 7; BCA, 44, 557; OGD, 87; PFM, 17; **scopos**, MD II, 2r; DIP, 42r; ISI, 23; AsA, 4r; POS, 48; ICC, 8; MTF, 2r; AsM 7,65; AsG, 3; PMH, 114; CPH, 14; CA 1853, 112; **scopus**, OPA, 1; PPA, 46; **scop**, LB, 620; TAO, 59; TVM, 13; KMA, 2; CA 1850, 49; CA 1852, 9; RL, 78. (Cf. lat. *scopus*, ngr. σκοπός, it. *scopo*.) V. şi **efect**

scopos } v. SCOP
scopus }

SCORBUT s. (Med.) **scorbut**, MD I, 21r; MD II, 45r; PMV, 110; LB, 621; SPG, 23; POS, 272; VA, 41; AR 1830, 190; TIV, 34, 175; EPD, 434; FDA, 27; RMS, 352; **şeorbut**, VD, 32; WMM, 117. (Cf lat. *scorbutus*, germ. *Skorbut*, fr. *scorbut*.)

SCORBUTIC adj. **scorbuticeşe**, MD II, 44v; **scorbutic**, HMV II, 209; FDA, 110; PPC, 27v. (Cf. lat. *scorbuticus*, germ. *scorbutisch*, fr. *scorbutique*; *scorbuticesc* < lat., germ. + suf. *-icesc*.)

scorbuticeşe v. SCORBUTIC
seoţitor afară v. LAXATIV

serement } v. EXCREMENT
seremînt }

serie împrejur v. DESCRIE

seriere împrejur } v. DESCRIERE
serisoare împrejur }

serisoarea locului v. TOPOGRAFIE
serisoarea vînturilor v. ANEMOGRAFIE

SCROFULE s. pl. (Med.) **scrofule**, CR 1829, 202; AR 1830, 190; SMA, 128; MAR, 142; HMV II, 91; VABA, 14; **scrofuli**, BCI, 138; DDI, 64; **şcrofulile**, EPD, 403. (Cf. lat. *scrofulae*, fr. *scrofules*.)

SCROFULOS adj. **scrofulos**, AR 1830, 240; DIR 102; CA 1851, 92, 95; **scrophulos**, PPC, 26v. (Cf. fr. *scrofuleux*.)

SCROT s. (Anat.) **scrot**, KMA, 328; PMC I, 55, 59; TCC, 28r; PAD, 123; **serotum**, RMS, 245. (Cf. lat., fr. *scrotum*.)

serotum v. SCROT
seuipat v. SALIVĂ

SCULAMENT s. (Med.) **scolament**, CDC, 2v; **seulament**, POS, 223; TIV, 114; EAM, 42; VN, 25; RMS, 354; DDI, 140; **seulament** *sau* **blenoragie**, SS, 11; **seulament** *sau* **seurămînt**, PMC I, 39; **sculamentul, gonoreea**, EPD, 359; **seurămînt (gonorie)**, PMC I, 85; **gonorea (seulament)**, PAV, 62; **seulement**, RMS, 230. (Cf. it. *scolamento*, ngr. σκουλαμέντο, γονόρροια, fr. *gonorrhée*.)

seulement } v. SCULAMENT
seurămînt }

seurta v. SIMPLIFICA
seutire asupra v. IMUNITATE
seuturare v. VIBRAŢIE

SEBACEU adj. (Anat.) TMO, 276r; PAD, 133. (< fr. *sébacé*.)

SECANT adj. (Mat.) *plan* **secant**, AsG, 263; *plan* **tăietor**, OGD 125. (< fr. *sécant*.)

SECANTĂ s. (Mat.) **tăietoare**, FAT, 66r; AEG, 16v; LT, 13v; EGT, 70v; **temnusa** *a unghiului celui adivarat*, WGT, 191r; **secantă**, AEG, 117v; PGL, 39, 46; AsG, 46, 51; CG, 4r, 19r; NV, 357; PEG, 23; PET, 6; StDR, 249. (Cf. ngr. τέμνουσα, lat. *secans*, fr. *sécante*, germ. *Sekante*.)

second v. SECUNDĂ

SECRETA vb. KMA, 278; PAD, 7. (< fr. *sécréter*.)

SECREŢIE s. **secreţie** (*secretio*), PAM, 24; **stoareere** (*secretio*), VA, 121; **stoareere (secreţie)**, HMV I, 163; **secreţie**, SMA, 173; HMV II, 202; WCP, 61; TCC, 134v; CA 1862, 18, 19; **secreţiune**, NV, 357; RMS, 276; BIN, 132; WCP, 207; BBS, 13; **secreţione**, WMM, 29. (Cf. lat. *secretio*, fr. *sécrétion*, germ. *Sekretion*, it. *secrezione*.)

secreţione } v. SECREŢIE
secreţiune }

SECTOR s. (Mat.) **bucată** *de crug*, WGT, 76v; *dîndu-să raza cercului şi cîtăţimea arcului, cum să află aria* **tăietoriului**, LA, 10r; **tăietor**, TGm II, 32v; **sector** *sfericesc*, AEG, 85r; **sector**, EGT, 31r; PGL, 260; VDA, 7; AsG, 205, 257, 260; NV, 358; PET, 111; PEG, 30; StDR, 249. (Cf. lat. *sector*, germ. *Sektor*, fr. *secteur*.)

secund v. SECUNDĂ

SECUNDAR adj. **secundar**, AR 1832, 104; CIN, 415, 426; CD, 7; RIP I, 6; FDA, 6; BMN II, 16, 18; CEG, 91; **secundariu**, PFM, 440. (Cf. fr. *secondaire*, lat. *secundarius*.)

secundariu v. SECUNDAR

SECUNDĂ s. (Astr., Mat.) **second**; **seconde** [pl.], **secunde**, GF, 56v, 59v, 66v, 108v; **seconde**, HEA, 140; **secundă**, MA, 20r; SIF, 67; CA 1847, 12; StDR, 250; SAP, 12; RL, 370; **secund**, VA, 187; GG, 70; **secunde**, AEG, 4v, 131v; LT, 35v; TGm, 3r; TAO, 75; AsG, 33; MP, 23; **minuńte a douăle**, WGT, 8r; *un grad, se împarte în 60 minute dintîi, şi un minuţ întîi în 60* **minute de a doua**, RIP I, 35. (Cf. lat. *secundus*, germ. *Sekunde*, it. *secondo*, fr. *seconde*.)

SEDATIV adj. RMS, 54; PFHM I, 173. (< fr. *sédatif*.)

SEDENTAR adj. **sedentariu**, RMS, 309; INB 1859, 130; **sedentar**, NV, 358; BCI, 139; INB 1859, 128. (< fr. *sédentaire*.)

sedentariu v. SEDENTAR

SEDIMENT s. **şezămîntul**, *adică stratul bălţilor, a gropilor*, MVV, 33; *acrimea de silitră mestecată cu apa de Strungă face mult* **aşezămînt** *de pucioasă pe fundul steclei*, AR 1830, 236; **sediment**, StDR, 249; **LMB, 99;**

CEG, 56. (Cf. **fr. sediment**, lat. *sedimentum*, germ. *Sediment.*)

SEDIMENTAR **adj.** CEG, 14, 56. (< fr. *sédimentaire.*)

SEDIU **s.** *crierii şi măduva din spinare sînt* **seaunul** *sîmţirei şi a toată viaţa*, SIN, 85; **şăzutul** *foamei întîi este stomahul*, VA, 42; *boalele suprafăţiale şi care îşi au* **şezui** *îndată sub epidermă*, RMS, 219; *cetăţile . . . sînt alternativ* **şezul** *guvernului republicei*, LMG, 47. (Cf. lat. *sedes*, fr. *siège.*)

SEGMENT **s.** (Mat.) **segment**, AEG, 42v, 66v, 85r; VDA, 7; PGL, 46, 112; AsG, 206, 306; PET, 54; PEG, 30, 123; StDR, 248; **segmenturi**, EGT, 4r; **segmente**, CG, 19r. (Cf. fr. *segment*, lat. *segmentum*, germ. *Segment.*)

selee v. SILEX

selulos v. CELULOS

semeosie v. PARALAXĂ

SEMESTRU **s.** **şeselunie**; **şese-lunie**, AR 1831, 69, 72; **semestru**, MN 1836, 10, 72; CD, 46; NV, 358; StDR, 250. (Cf. fr. *semestre*, lat. *semestris.*)

SEMICERC **s.** **imichiclion**; **imichicluri** [şi în notă marginală:] **jumătate de roţi**, GN, 8r; **giumătate de crug**, WGT, 8v, 24v; **cercul jumătate**, TGm, 3v, 6v; **jumătate de cere**, EGT, 7r; VDA, 7; **jumătate-cere**, RIP I, 279; **semicere**, EGT, 8r; GG, 69, 70, 223; VDA, 10; PGL, 48; AsG, 32, 38; GPG, 64; CG, 18v; AsL, 18; PET, 154; OGD, 103; CEF, 116; FGF, 73; LMG, 193; **semicirc**, AsG, 34; **semicirclu**, CA 1852, 86. (Cf. ngr. ἡμικύκλιον, lat. *semicirculus*, germ. *Halbkreis*, fr. *demi-cercle.*)

semicereular v. SEMICIRCULAR

semicirc } v. SEMICERC
semi-circlu }

SEMICIRCULAR **adj.** **semicireular**, MVV, 26; PAD, 136; **semiţireular**, VA, 185; **semicercular**, CD, 24; **jumătate-circular**; **jumătate cercular**, KMA, 68, 472. (Cf. lat. *semicircularis*, fr. *semi-circulaire.*)

semicranie v. MIGRENĂ

semidiametru v. RAZĂ

SEMIFLUID **adj.** **semifluid** (**grosuţ** *sau pe* **giumătate curgător**), PMC II, 11. (< fr. *semi-fluide.*)

SEMIMETAL **s.** **imimetalla**; **imimétala**, *adecă* **jumătăţi de metaluri**, CISG, 129; **imimétale**, NFI, 330; **semimetálluri**, *adecă* **metaluri de giumătate**; SIN, 39, 40; **semimetale** (*semimetalla*), StIN, 14. (Cf. ngr. ἡμιμέταλλον, lat. *semimetallum.*)

SEMINAL **adj.** FBE, 69r; KMA, 10, 331; BCA, 218, 414; PAD, 123; BBS, 18, 122. (< fr. *séminal.*)

seminar v. PEPINIERĂ

SEMINIFER **adj.** (Anat.) KMA, 330; PAD, 112. (< fr. *séminifère.*)

seminţă v. OVUL

seminţie v. RASĂ

semiţireular v. SEMICIRCULAR

semn (de boală) v. SIMPTOM

semplu v. SIMPLU

SENFOAN **s.** (Bot.) **sinfoan**, IVA, 19; **senfoan**, CER, 7v; **sanfîn**, BCA, 118; BRA, 237. (< fr. *sainfoin.*)

sensaţie } v. SENZAŢIE
sensaţiune }

SENSIBIL **adj.** *e trupul mult* **simţitori** *şi tare supus răcelii*, PAM, 16; *această apă fiartă este mult mai* **simţitoare** *către reaghenţie*, AR 1830, 236; **simţitor**, RL, 365, 371; CA 1859, 45; CA 1862, 47; **simţibil**, HMV II, 60; FMIL 1847, 145; BRA, 102; PFHM I, 81; BCI, 157; PFM, 5: **sensibil**, WCP, 45. (Cf. lat. *sensibilis*, fr. *sensible.*)

SENSIBILITATE **s.** *organele înţelegătoare se formează prin* **simţitate**, *care este o deprindere a sufletului*, PPT, 8; **simţibilitate**, HMV I, 46; CA 1856, 19; **simţibilitate**, HMV I, 167; EPD, XXXVI; NV, 363; RMS, 303; CEF, 138; BIN, 223; BCI, 124; PFM, 45; **senzibilitate**, CIN, 8; **sensibilitate**, WMM, 68; **sansibilitate**, AAD, 8. (Cf. lat. *sensibilitas*, fr. *sensibilité.*)

sensual v. SENZUAL

sensualitate v. SENZUALITATE

SENTIMENT **s.** **simţiment**, PPT, 1; NV, 165, 363; BMN II, 180; RMS, 129; RL, 77; **simţiment**, CEF, 8; RL, 259, 326; BIN, 223; PFM, 2; **simţiciune**, HMV I, 174; PFM, 4; **simţeminte**, RIP I, 196; **simţimînt**, FMIL 1847, 186; RL, 316; **simţămînt**, RL, 426; **sentementuri**, TIV, 23; **sentiment**, CA 1850, X, 45; StDR, 251; RL, 317, 400; CA 1856, 81. (Cf. fr. *sentiment*, it. *sentimento.*)

SENZAŢIE **s.** *eli pricinuiesc în noi la* **simţire** *ori idee de răceală ori de frig*, GF, 83v; **simţiciune** *sexuală*, VN, 11; [apa oxigenată] *cînd se pune pe limbă pricinuieşte pişcături şi o* **simţiciune** *particulară, neplăcută*, PFHM I, 177; **simţiciune**, FMK, 112; **sensaţie**, HMV I, 11; NV, 359; RL, 103; StDR, 251; **sensaţiune**, NV, 359; CEF, 204; **simsaţie**, RL, 69; **simsaţiune**, INB 1859, 71, 106; **senzaţie**, CA 1853, 32; CA 1862, 47, 84. (Cf. lat. *sensatio*, fr. *sensation*, it. *sensazione.*)

senzibilitate v. SENSIBILITATE

SENZUAL **adj.** **sensual**, VA, 149; StDR, 251; BIF, 5; CA 1858, 15; **senzual**, SMA, 21. (Cf. lat. *sensualis*, fr. *sensuel.*)

SENZUALITATE **s.** **senzualitate**, SMA, 11; **sensualitate**, HMV I, 196; CEF, 133; CA 1858, 15; **simţualitate**, FMIL 1847, 2; RMS, 34. (Cf. lat. *sensualitas*, fr. *sensualité*, germ. *Sensualität.*)

SEPALĂ **s.** (Bot.) **frunzuţă**; **foiţă**, SFM I, 3, 69; **sepală**, FBE, 76v; BIN, 137; MIN, 138; Agr I, 316; BBS, 18, 24. (Cf. fr. *sépale*, it. *sepalo.*)

septantrional v. SEPTENTRIONAL

septemtrio } v. NORD
septemtrion }

septemtrional v. SEPTENTRIONAL
septentrie, **septentrion** v. NORD
SEPTENTRIONAL adj. **septentrional**, AR 1834, 184; GG, 192; PMG, 41; NV, 359; GPG II, 20; StDR, 252; RL, 70; FGF, 22; CEG, 59; **septemtrional**, GG, 45, 56; BMN II, 61; **septantrional**, FGGN, 153; GGV, 4; IVA, 39; CA 1858, 20. (Cf. fr. *septentrional*, lat. *septentrionalis*.) V. şi **nordic**
SER s. (Anat.) **zărul** *esti partea cea apoasă a sîngelui*, GF, 28v; **zăr, zer** [al sîngelui], TAO, 73; **zerul** *sîngelui* (*serum sangvinis*), VA, 90. (Cf. it. *siero*, lat. *serum*, fr. *sérum*.)
SERAT adj. (Bot., Anat.) *frunze* ... **hiresteite**, SFM I, 5; *frunze* **ferestrate**, PMC II, 199; *muşchiul* **seratul** *mare*, PAD, 54. (Cf. fr. *serré*.)
SERĂ s. *aici nu înţelegem prin* **şurră** (*surra, serre*) *acel şopru în care se păstrează bucatele, ci florăria sau grădina învălită în care se păstrează unele plante ... pe timpul iernei*, BCA, 385. (Cf. fr. *serre*.)
sereale v. CEREALE
SERIE s. PEA, 15; AsM II, 169; PET, 16; SAP, 206; PFHM I, 196; BIN, 224, 386; PFM, 229. (Cf. fr. *série*, lat. *series*.)
SERINGĂ s. (Med.) **siringă** (**ţevie moale**); **seringă** *sau* **fistulă**, *un alt instrument bortos şi îmblăciu*, PMC I, 77, 93. (Cf. fr. *seringue*, lat. *syringa*, it. *siringa*, ngr. σύριγξ.)
SEROS adj. (Anat.) KMA, 4; PPC, 78v; PAD, 94. (< fr. *séreux*.)
serositate v. SEROZITATE
SEROZITATE s. (Anat.) **serositate**, KMA, 4; RMS, 326; **zerozitate**, PMH, 72. (Cf. fr. *sérosité*.)
servieal v. CERVICAL
SESIL adj. (Bot.) *floare* **sesilă**, FBE, 75v; BIN, 134; BBS, 23; *foi* **sesile** (**aşezătoare**), BIN, 125. (Cf. fr. *sessil*, lat. *sessilis*.)
SETON s. (Med.) PMH, 54; LMB, 121; TMO, 95r, 270v; PMH II, 57. (< fr. *séton*.)
SEVĂ s. (Bot.) **sue** *sau* **sevă** (*sève, lymphe*), BIN, 118; **sevă**, Agr I, 150; BBS, 8. (< fr. *sève*.)
SEX s. **sex**, SPG, 21; VA, 236; SMA, 227; VN, VII; CA 1847, 15; NV, 357; StDR, 249; CA 1852, 68; **sexuri**, AR 1830, 182; RIP I, 150; CA 1854, 20. (Cf. lat. *sexus*, fr. *sexe*.)
SEXAGESIMAL adj. **sexagesimal**, AsG, 34, 35; **sexaghezimal**, CG, 21r. (Cf. fr. *sexagésimal*.)
sexaghezimal v. SEXAGESIMAL
SEXUAL adj. VA, 163; SMA, 183; HMV I, 135; StIN, 29; VN, 4; NV, 357; CBV, 2v; StDR, 249; CA 1862, 20. (Cf. lat. *sexualis*, fr. *sexuel*.)
SFACEL s. (Med.) *pentru cangrenă şi* **sfachél**, MD I, 22r; **sfacel**; **sfasel**, FMK, 92, 173; **ţîtîni** *sau* **învîrtoşări** (**sfacele**), PMC I, 126; **sfacelus**, PMH II, 47; **sfacel**, TCC, 15v. (Cf. ngr. σφάκελος, it. *sfacèlo*, fr. *sphacèle*, lat. *sphacelus*.)
sfacelus, **sfachel**, **sfasel** v. SFACEL
sfărîmătură v. FRACŢIE
SFENOID s. (Anat.) KMA, 90. (< fr. *sphénoïde*.)
SFENOIDAL adj. (Anat.) KMA, 95; PAD, 10. (< fr. *sphénoïdal*.)
SFERĂ s. (Astr., Geogr., Mat.) **sferă**, GN, 4r, 5r; GF, 115v, 170r; HOG, 174; DIP, 2v; PDG, 48r; WGT, 118v; CISG, 117; AEG, 85r; LA, 12v; RIA I, 58v; EGT, 52r; CR 1829, 123; SVC, 26; AR 1834, 66; EG, 3; EGI, 9; GG, 70; PGL, 258; AsG, 260; GPG, 77; RIP I, 14, 36; NV, 360; StDR, 271; **şferă**, GF, 109v, 171v, 177r; **boambă**; **boambă** *sau* **sferă** *geometrică*, StFE, 81, 141. (Cf. ngr. σφαῖρα, it. *sfera*, lat. *sphaera*, fr. *sphère*, germ. *Sphäre*.)
SFERIC adj. (Fiz., Mat.) *oglinde* **rătunde impregiur**, GF, 33r; **sferic**, HOG, intr.; GSP I, pf.; MN 1836, 72; PGL, 259; AsG, 266; PCU, 1; CG, 210r; GPG, 80; NV, 360; PET, 11, 119; StDR, 271; BMN II, 45; ATI, 31; BIN, 37; PFM, 2, 213; **sfericese**, AEG, 85; LT 3r; PCB, 12. (Cf. ngr. σφαιρικός, it. *sferico*, fr. *sphérique*, lat. *sphaericus*, germ. *sphärisch*; *sfericesc* < lat., fr., germ. + suf. *-icesc*; cf. şi rus. сферический.)
sfericese v. SFERIC
SFEROID adj. **sferoid**, KMA, 50; NV, 360; StDR, 271; BMN III, 19; LMG, 206; **sferoidie**, StDR, 271. (Cf. fr. *sphéroïde*, lat. *sphaeroides*, germ. *sphäroidisch*.)
SFEROIDAL adj. RIP I, 16; PFHM I, 42; PFM, 202; CEG, 2, 34. (Cf. fr. *sphéroïdal*.)
sferoidie v. SFEROID
SFINCTER s. (Anat.) **inelele cărnoase** (*sphincteres*), VA, 22; **stringătorul** *anusului*, KMA, 298; **sfincter**, WCP, 259, 316; PAD, 48, 107. (Cf. lat. *sphincter*, fr. *sphincter*.)
sfirşit v. EFECT, EXTREMITATE, SCOP
sforţă v. FORŢĂ
sfranţ, **sfrenţ**, **sfrenţie** v. SIFILIS
sfrenţos v. SIFILITIC
sfrinţie v. SIFILIS
sfrinţit v. SIFILITIC
shima vînturilor v. ANEMODECT
shimă v. FIGURĂ, FORMĂ
sholie, **sholion**, **sholiu** v. SCOLIE
sid v. SUD
SIDERAL adj. AR 1844, 387; NV, 361; PFM, 38. (Cf. fr. *sidéral*, lat. *sideralis*.)
SIFILITIC adj. *faţă sau persoană* **sfrinţită**, SIS, 5; **sfrenţos**, LB, 641; **frenţit**, VD, 20; **simfilitic**, CR 1829, 114; AR 1829, 68; **sifi-**

litie, CR 1829, 114; AR 1829, 72; TIV, 59; CD, 67; VABA, 16; CBV, 1r; RMS, 227. (Cf. fr. *syphilitique*.)

SIFILIS s. (Med.) *pentru* **malafranţa**, *adică* **sfrinţie**, MD I, 22r; **malafranţă**, TIV, 168; PMC II, 95; **sfrinţie**, CDC, 6r; CCD, 83r; POS, 42, 111; EAM, 42; EPD, 350; **sfrenţie**, CDC, 6r; POS, 276, 289; **boala cea franţozească** *adecă* **frinţia**, MD II, 235r; **sfranţ**, SIS, f. t., 3, 5; LB, 640; **sfrenţ**, LB, 641; **freanţ**, VD, 117; **frenţită**, CBV, 20v; **sifilis**, MAR, 148; GM 1854, 78; WMM, 164; **syphilis**, TCC, 222v. (Cf. ngr. μαλαφράντζα, germ. *Syphilis*, fr. *syphilis*; pentru *franţ*, *frenţie*, *sfrinţie* etc. vezi etimologia în dicţionarele romîneşti.)

SIFON s. **I.** (Fiz.) SIF, 54; StFE, 51; BCA, 504; PFHM I, 139; PFM, 66, 110. **II.** (Geogr.) GPG, 62. (Cf. lat., fr. *siphon*.) V. şi **trombă**

silă v. FORŢĂ

SILEX s. (Geol.) **selec**, GF, 213r, 220v; **silex**, PFHM I, 177; BIN, 44. (Cf. it. *selce*, fr. *silex*.)

SILICAT s. (Chim.) PFHM I, 257; CEG, 19. (< fr. *silicate*.)

SILICIOS adj. **silicios**, IL 1840, 52; CEG, 38; **siliţios**, FBE, 99r. (Cf. fr. *siliceux*.)

silicuă v. SILICVĂ

SILICVĂ s. (Bot.) **silicvă**, CIN, 261; **silicuă**, MIN, 141; BIN, 147. (Cf. lat. *siliqua*, fr. *silique*.)

silindrie v. CILINDRIC

siliţios v. SILICIOS

SILVIC adj. BBS, f. t. (Cf. fr. *sylvicole*.)

SILVICULTOR s. INB 1859, 155; BBS, 1, 42. (< fr. *sylviculteur*.)

SILVICULTURĂ s. INB 1859, 137; BBS, 44. (< fr. *sylviculture*.)

SIMETRIC adj. MN 1836, 14; PGL, 197; AsG, 243; FBE, 77v; MP, 58, 59; CG, 17r; NV, 362; PEG, 122; StDR, 254; PFHM I, 41; BIN, 37; PFM, 19. (< fr. *symétrique*.)

SIMETRIE s. MN 1836, 94; PGL, 197; IL 1841, 155; RIP I, 79; NV, 362; StDR, 253; SAP, 16; PFHM I, XL; RL, 122. (Cf. fr. *symétrie*, lat. *symetria*.)

simfisă v. SIMFIZĂ

SIMFIZĂ s. (Anat.) **simfisă**, KMA, 73, 129; RMS, 205, 260; **sinfisă**, KMA, 114; **sinfiză**, PAD, 7. (Cf. fr. *symphyse*, it. *sinfisi*.)

simidiametru v. RAZĂ

SIMILAR adj. BRA, 24. (< fr. *similaire*.)

simplifiare v. SIMPLIFICARE

SIMPLIFICA vb. *a* **schimba** *oarecare rămăşiţe* [= fracţii] *într-o numire mai mică, ca să se poată cunoaşte preţul* [= valoarea] *mai cu uşurinţă, dar tot cu acelaşi preţ...; vrînd să se* **schimbe** *într-o numire mai mică această rămăşiţă*, HEA, 45, 47; *precum numărătorul, aşa numitorul fără de rest să poate* **seurta**, OPA, 61; *a* **înuşura** *frîngerea sau a afla o frîngere în locul ciia date, tot asemenea, dar cu numire mai mică*, LA, 34r; *a* **seurta** *frîngerea*, ASS, 5v; **simplificui**, AsM, 141; **simplifica**, AsM, 18; PET, 38; SAP, 19, 147; LM. 125; RMS, 99, 176. (Cf. lat. *simplificare*, fr. *simplifier*.) V. şi **reducej**

SIMPLIFICARE s. (Mat.) **dejghinarea** *fărîmăturilor* [= fracţiilor] *este un metod care aduce fărîmăturile de nume mare în mic*; **dezghinare**; **răjghinare**, GAP, 51v, 53v; **schimbarea** *rămăşiţelor*, HEA, 45; *natura şi* **schimbarea** *fracţiilor*, PAR, 63; **simplificaţie**, GAA, 55v; AsM II, 74; SAP, 85, 146; **simplifiare**, OGD, 283; **simplificare**, OGD, 260; LM, 126. (Cf. fr. *simplification*.) V. şi **reducere**

simplificaţie v. SIMPLIFICARE

simplificui v. SIMPLIFICA

SIMPLU adj. *iată o închipuire* [= exemplu] *mai* **curată**, HEA, 52; *regulă de trei* **curată**, GAA, 120r; **simplu**, PA, 80; GAA, 10r, 56v, 114v; AsA, 4v, 6r; TA, 81; AR 1830, 430; FAE, 13; VA, 11; AsM, 2, 23; VDA, 19; SS, 56; PEA, 32; MP, 87; HMV I, 16; NV, 362; MAA, 102; StDR, 254; LM, 21; RL, 11; PFM, 20, 456; **semplu**, MTF, 3r; TIV, 26. (Cf. it. *semplice*, fr. *simple*, lat. *simplex*.)

SIMPTOM s. (Med.) **semnele boalelor**; **semnele** *cele semuitoare şi cunoscătoare mai nainte ale frigurilor*; AI, 3r, 6r; **semnele mai nainte cunoscătoare** [ale unei boale], MD I, 31r, 24r; **semnele** *şi cunoştinţele boalei*, MD II, 23v; *urmările şi* **semnele** *prin care se arată* [o boală], SIS, 2; **semnele** *boalei*, AR 1829, 11; AR 1830, 431; **simptoame (semne)**, AR 1830, 177, 523; AR 1834, 127; **simptomele** *sau, mai romîneşte zis,* **sămnele de boale**, VH, 21; *groaznice* **simptómata**, MD II, 131r; **simptómata** *de greaţă*, CIF, 25; **simptoame**, FDB, 68, 74; AR 1834, 332; FMK, 171; PSE, 8; **simtoame**, AR 1834, 66; IL 1840, 58; CA 1854, 80, 83; CA 1862, 17; **simptome**, CR 1829, 74; PH, 1; AR 1830, 426, 430; PPT, 12; HBV, 44; HMV I, 143; PMH, 117; VN, 6; PPC, 8v; PMH II, 72; **simptome**, AR 1831, 59; AR 1832, 52; **simptomuri**, TVM, 25; **simtome**, SPG, 20; RHM, 5; AR 1829, 83; FMK, 5; SS, 13; KPH, 3; PMC I, VIII; RMS, 211; PPC, 5v; **simptomă**, TIV, 41; NV, 363; StDR, 254; **simtom**, EPD, XLIV; CA 1850, 42. (Cf. ngr. σύμπτωμα, lat. *symptoma*, germ. *Symptom*, fr. *symptôme*.)

SIMPTOMATIC adj. **simptomatic**, FDB, 77; EPD, XLII; NV, 362; PMC I, 11; **simtomatic**, EPD, 438. (Cf. lat. *symptomaticus*, ngr. συμπτωματικός, germ. *symptomatisch*, fr. *symptomatique*.)

simptomă v. SIMPTOM

simsaţie, **simsaţiune** v. SENZAŢIE

simtiment v. SENTIMENT

simtom(ă) v. SIMPTOM
simtomatic v. SIMPTOMATIC
simţământ v. SENTIMENT
simţibil v. SENSIBIL
simţibilitate v. SENSIBILITATE
simţiciune v. SENZAŢIE
simţiment } v. SENTIMENT
simţimînt }
simţire v. SENZAŢIE
simţitate v. SENSIBILITATE
simţitor v. SENSIBIL
simţualitate v. SENZUALITATE
sin v. GOLF, SINUS
sincop v. SINCOPĂ
SINCOPĂ s. (Med.) **sincopă**, FMK, 172 ; PMC I, 148, 194 ; **sincopi**, EPD, 294 ; **sincop**, RMS, 314 ; **sincope** [sg.], TVM, pgf. 494 ; **sincope** [pl.], TMO, 25r. (Cf. ngr. συγκοπή, fr. *syncope*, lat. *syncopa* şi *syncope*, germ. *Synkope*.)
sincope v. SINCOPĂ
sindiatemnusă v. COSECANTĂ
sinefaptomeni v. COTANGENTĂ
sinfisă } v. SIMFIZĂ
sinfiză }
sinfoan v. SENFOAN
sinimiton } v. COSINUS
sinimitonon }
SINODIC adj. (Astr.) *lună* **sinodică**, SIF, 133 ; SVC, 32 ; RIP I, 13 ; BMN II, 89 ; LMG, 196 ; CA 1856, IV ; *an* **sinodic**, RIP I, 13 ; **sinodicesc**, EOI, 358. (Cf. lat. *synodicus*, ngr. συνοδικός, fr. *synodique* ; *sinodicesc* < ngr., fr. + suf. *-icesc*.)
sinodicesc v. SINODIC
SINOVIAL adj. (Anat.) **sinovial**, KMA, 128 ; RMS, 276, 279 ; PAD, 6 ; **synovial**, TMO, 274r ; TCC, 5v. (< fr. *synovial*.)
SINOVIE s. (Anat.) **untura încheieturilor** *sau* **sinovia** (*synovia*), VA, 17 ; *oleu numit* **sinovia**, PAD, 7. (Cf. lat. *synovia*, fr. *synovie*.)
sintes } v. SINTEZĂ
sintesă }
SINTETIC adj. EOI, 201 ; NV, 365 ; StDR, 254. (Cf. ngr. συνθετικός, fr. *synthétique*.)
SINTEZĂ s. **sintesă**, NV, 364 ; PFHM I, 53 ; **sintes**, StDR, 254. (Cf. fr. *synthèse*, ngr. σύνθεσις.)
sinuositate v. SINUOZITATE
SINUOZITATE s. **sinuositate**, NV, 365 ; PEG, 225 ; LMG, 4 ; PFM, 481. (Cf. fr. *sinuosité*.)
SINUS s. **I.** (Mat.) **sin**, FAT, 66r ; *orton* **imitonon** ; **imitón**, WGT, 157r, 181r ; **sinus**, AEG, 117r, 119v ; MN 1836, 72 ; CG, 172v ; **sinusi** [pl.], AEG, 116v ; **sinusă** ; **sinuse** [pl.], EGT, 70r, 70v, 71r ; **sin**, LT, 9r, 11v ; LA, 14v ; CG, 172r, 193r ; PET, 5, 7, 21 ; **sini** ; **sine** [pl.], PET, 58, 64, 140. **II.** (Anat.) **sinurile** *creierului* (*sinus cerebrales*), VA, 154 ; **sînul** *coronar*, PAD, 168 ; **sinu** *superior cel lung* [os la **cap**], KMA, 94. (Cf. lat. *sinus*, germ. *Sinus*, fr. *sinus*, ngr. ἡμίτονον.)
sinusă v. SINUS
siringă v. SERINGĂ
SIROCO s. [„vînt în regiunea Mediteranei"] EGI, 38 ; GG, 109 ; StFE, 169 ; StDR, 255. (Cf. fr. *siroco*, it. *sirocco*, germ. *Sirokko*.)
SIROP s. **sirop**, MD I, 57v, 114v ; MD II, 162v ; CIF, 105 ; RIPB, 11 ; AR 1831, 456 ; POS, 214 ; PPT, 13 ; TIV, 41 ; FilDA II, 201 ; NV, 365 ; PMC II, 27 ; StDR, 255 ; RMS, 176 ; **sirup**, SIN, 21 ; BDZ, 6 ; NIS, 1 ; CIN, 288 ; SS, 26 ; SMA, 144. (Cf. ngr. σιρόπι, rus. сиропъ, fr. *sirop*, germ. *Sirup*, magh. *szirup*.)
SIROPOS adj. **siropos**, RMS, 115 ; **sirupos**, PFHM I, 151. (Cf. fr. *sirupeux*.)
sirup v. SIROP
sirupos v. SIROPOS
SISTEM s. **aşăzământul** *şi orînduiala ceriurilor* ; **aşăzământul** *soarelui* ; **aşăzământul** *filosofesc a lui Cartezie* ; **aşăzămînt** *planetario*, GF, 12r, 13r, 20r, 55r ; *chipul* **aşăzămîntului** *celor cereşti*, HOG, 172 ; [**pămîntul**] *este un planit al* **soborului** *soarelui nostru*, POS, 55 ; *acest* **sobor** *sau* **sistimă** *a soarelui nostru*, EOI, 315 ; *după* **sistima** *lui Copernic*, GN, 47v ; **sístimă**, DC I, 156v ; AR 1829, 4, 32, 47, 58, 67 ; **sistimă**, MTF, 9r ; AR 1829, 137 ; PAB, 21 ; CIN, 3 ; GGV, 1 ; EOI, 94 ; CA 1851, 12 ; RL, 204 ; *soarele, dimpreună cu planetele... se numeşte* **sistemát** *lumesc*, SIF, 146 ; **sistimát**, SIF, 149 ; **sistema** *nervelor* ; **sistema** *vaselor*, PAM, 10, 25 ; **sistemă**, TAO, 70 ; SPG, 8 ; VA, 38, 150 ; FAE, 3, 59 ; PPA, 4 ; SVC, 8 ; EGI, 4 ; GG, 76 ; PPT, 5 ; SS, 12 ; SMA, 16 ; MP, 24 ; StIN, 29 ; CIN, 263 ; PEA, 76 ; RIP I, 1, 7, 41 ; GPG, 63, 81 ; EOI, XLIII ; HMV I, 171 ; EPD, 258 ; NV, 365 ; StFE, 2 ; PAR, 3, 7 ; StDR, 255 ; BMN I, 5 ; SAP, 203 ; PFHM I, 40, 160 ; RL, 101, 265 ; MIN, 146 ; LMG, 41 ; CEG, 69, 97 ; **sístemă**, PH, 9 ; **sistem**, AR 1829, 67, 190 ; TIV, 1 ; AsL, 5 ; CG, 226 v, 229v ; Prop, 211 ; PAR, 45 ; FDA, 174 ; BMN II, 9, 83 ; PFHM I, V, XL ; RMS, 18, 149 ; ATI, 27 ; RL, 67 ; BIN, 158 ; WMM, 22 ; PAD, 2, 175 ; TMO, 72r ; **sistim**, CA 1847, 45 ; RL, 103 ; **sisteme** [pl.], TIV, 174 ; CIN, 14, 263 ; PEA, 215 ; CA 1850, 74 ; CA 1855, 30 ; Agr I, 231 ; CA 1861, 59 ; **sistemuri**, RL, 396 ; **întăririle** *planetare*, DF III, 3v. (Cf. ngr. σύστημα, lat. *systema*, it. *sistema*, fr. *système*, germ. *System*, rus. система.)
sistemat v. SISTEM
SISTEMATIC adj., adv. **sistematic**, AR 1829, 174 ; CIN, 1 ; FGE, 2 ; MSP, 10 ; NV, 365 ; CA 1850, 55 ; StDR, 255 ; RL, 141, 174, 276 ; PAD, 225 ; BBS, 43 ; **sistimatic**, AR 1830, 189 ; PSE, 77 ; **sistimaticesc**, EOI, 120 ; **sistematicesc**, PSE, 13 ; **sistematiceşte**, TIV, 174 ; CIN, 1. (Cf. ngr. συστηματικός, lat. *systematicus*, fr. *systématique*, germ. *systematisch* ; *sisti(e)maticesc* < ngr., lat., germ., fr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. систематический.)

sistematicese
sistematicește } v. SISTEMATIC
sistemă
sistim } v. SISTEM
sistimat
sistimatic
sistimatieese } v. SISTEMATIC
sistimă v. SISTEM
SISTOLĂ s. (Fiziol.) *spasmotică* **sistólă (contracție)**, PH, 7; **sistolă**, KMA, 359; NV, 365; PAD, 147. (Cf. fr. *systole*, ngr. συστολή.)
situare v. POZIȚIE
siud v. SUD
siudie v. SUDIC
sîmbure foarte mic v. NUCLEU
sîmțibilitate v. SENSIBILITATE
sin v. GOLF, SINUS
sîngerătura stomahului v. HEMATEMEZĂ
sîngeros
sîngios } v. SANGUIN
sînguin
slăbicios v. ASTENIC
slăbiciune v. DEBILITATE
slei v. SOLIDIFICA
slobod v. NEREGULAT
slobozi v. DEGAJA
slobozire de sînge v. FLEVOTOMIE
slovă v. CIFRĂ
slugă v. SATELIT
slujbă v. FUNCȚIE
slujitor v. SATELIT
smredui v. INFECTA
smreduire v. CONTAGIUNE, INFECȚIE
smreduitor v. INFECȚIOS
soarestițial v. SOLSTIȚIAL
sobor v. SISTEM
societate v. REGULĂ (de asociație)
socoteală
socotință } v. CALCUL[1]
socotitor v. NUMĂRĂTOR
soi v. RASĂ
SOL s. (Geol.) PFHM I, IV; PFM, 59; BBS, 11. (< fr. *sol.*)
SOLAR a dj. **solar**, AR 1829, 110; EGI, 7; SVC, 36; GG, 80, 93; FGE, 7; IL 1841, 155, 213; CA 1844, 34; BMN II, 83, 91, 112; CA 1856 II, IV; **solariu, -ie**, StFE, 94; PFHM I, 17, 68; FGF, 64; PFM, 9, 29; **sorese**, GG, 76; GPG, 63, 72; RIP I, 1, 7; Univ 1845, 1, 93; StFE, 146, 149. (Cf. fr. *solaire*, lat. *solaris.*)
solariu v. SOLAR
solestație v. SOLSTIȚIU
SOLID adj. *trupuri* **întărite**, GF, 48r, 73r; **întărit** *au* **statornic**, GF, 211v; **statornic**, GF, 272r; *trupuri* **vîrtoase**, GF, 80r; DF I, 12; *trupuri* **tari**, SIF, 4; *semimetalurile* [sînt] *curgătoare și* **tari**, SIN, 40; *unghi* **solid**, EGT, 54r; PGL, 174; OGD, 41; PEG, 109; [corpuri] **solide (vîrtoase)**, AR 1833, 144; AR 1838, 70; *materiile* **vîrtoasă (solide)**, PMC II, 131; **solid (întărit)**, BMN II, 35; **solid (tare)**, RMS, 115; CEF, 53; BIN, 11; **solid**, TIV, 16, 175; GG, 69, 72; SMA, 229; StIN, 3, 24; StFE, 8, 52; NV, 94, 366; StDR, 257; BMN II, 6; PFHM I, XI; PFM, 23, 160; PAD, 1. (Cf. lat. *solidus*, it. *solido*, fr. *solide*, germ. *solid* și *solide.*) V. și **volum**
SOLIDIFICA vb. *metalurile cele topite, dacă nu se* **sleiese** *răpede și fără de rînd...*, SIN, 26; **solidifica**, NV, 366; BRA, 30; PFHM I, 22; CEG, 14; BBS, 11. (Cf. fr. *solidifier.*)
SOLIDIFICARE s. **învîrtoșere**, GF, 79v; **solidificație**, NV, 366; PFM, 159, 168; **solidificațiune**, PFM, 365. (< fr. *solidification.*)
solidificație
solidificațiune } v. SOLIDIFICARE
SOLIDITATE s. **tărie** *este o apropiere a materiei prin mijlocirea de care un trup sprijinește pre altile toati carile îl strîng de toate părțile proprindu-le intrarea în locul carele el cuprinde*, GF, 47v; **tărime**, SIN, 10; **vîrtoșime** *e acea proprietate a mineralelor prin care ele se opun apăsărilor din afară*, MIN, 200; **soliditate (tărie)**, AsG, 238; CEF, 76; **soliditate**, KMA, 57; NV, 366; StFE, 7; StDR, 257; CEG, 73. (Cf. lat. *soliditas*, it. *solidità*, fr. *solidité*, germ. *Solidität.*) V. **și volum**
solstare
solstație } v. SOLSTIȚIU
SOLSTIȚIAL adj. (Astr.) **solstițial**, GSP I, pf.; SVC, 37; EGI, 23; GG, 88; RIP I, 25; FGGN, 23; NV, 367; **soarestițial**, LMG, 188. (Cf. lat. *solstitialis*, it. *solstiziale*, fr. *solsticial.*)
solstiție v. SOLSTIȚIU
SOLSTIȚIU s. (Astr.) **soristare**, PCB, 121; **solstiția (starea soarelui)**, AR 1829, 226; **solstiție**, AR 1829, 253; SIC, 25; AR 1832, 184; CA 1847, 6; **solstițiu**, GG, 88; GPG, 69; RIP I, 26; NV, 367; BMN II, 66; FGF, 97; **solstițiunea** *de vară*, BMN II, 59; **solstație; solestație**, StFE, 156, 188; **solstiție, solstare**, StDR, 258; **solstiții** [pl.], EGI, 11; FGE, 10. (Cf. lat. *solstitium*, it. *solstizio*, fr. *solstice*, germ. *Solstitium.*)
solstițiune v. SOLSTIȚIU
SOLUBIL adj. **solubil**, NV, 367; BRA, 25; StDR, 254; RMS, 139, 373; PFHM I, IX, XXXVIII; BIN, 26, 71. (Cf. fr. *soluble*, lat. *solubilis.*)
SOLUBILITATE s. NV, 367; RMS, 93; PFHM I, 64, 153; BIN, 25. (< fr. *solubilité.*)
soluciune v. SOLUȚIE
SOLUȚIE s. (Mat., Chim.) **soluție**, AsAl, 117; PSE, 188; StFE, 9; PET, 94; BCA, 17; OGD, 103, 157; SAP, 139; RL, 349, 387; BIN, 71; PFM, 19; TMO, 70r; **soluție, soluțiune**, NV, 367; **soiuțiune**, BMN III, 155; Agr I, 339; **soluție, soluciune**, StDR, 258; **disoluție**, PFHM I, 4, 16. (Cf. fr. *solution* și *dissolution*, lat. *solutio.*)
soiuțiune v. SOLUȚIE

solva v. DIZOLVA
solvent v. DIZOLVANT
solvi v. DIZOLVA
solvit v. DIZOLVAT
soma v. ADUNA
somare v. ADUNARE
somarisi v. ADUNA
somă v. SUMĂ
SOMNAMBUL adj., s. **umblător în somn**, VA, 219; **somnambulist**, AR 1832, 290; BMN III, 104; **somnambul**, FMK, 172; Univ 1846, 187; NV, 367; StDR, 258: BMN III, 104. (Cf. fr. *somnambule*.)
SOMNAMBULISM s. **somnambulizm** (**somn-umblător**), AR 1832, 290; **somnambulism**, AR 1832, 290; Univ 1846, 187; NV, 367; PAD, 221. (< fr. *somnambulisme*.)
somnambulist v. SOMNAMBUL
SOMNOLENȚĂ s. **somnoroșie**, SMA, 147; MAR, 113; **letargie** (**somnulență**), WCP, 51. (Cf. fr. *somnolence*.)
somnoroșie } v. SOMNOLENȚĂ
somnulență }
somn-umblător v. SOMNAMBULISM
son v. SUNET
sondagiu v. SONDAJ
SONDAJ s. **sondajul** (*cercătura făcută cu o unealtă spre a cunoaște felul păturilor pămîntului sau spre aflarea apei*), AR 1832, 14; **sondagiu**, RMS, 367. (Cf. fr. *sondage*, it. *sondaggio*.)
SONDĂ s. (Med.) StDR, 258; RMS, 72, 182, 367; TMO, 23r. (< fr. *sonde*.)
SONOR adj. (Fiz.) **sonor**, StDR, 258; CA 1862, 52; *corp* **sunător**, BIN, 242; *corp* **sonor**, PFM, 377. (Cf. fr. *sonore*.)
SONORITATE s. (Fiz.) PFHM I, X. (< fr. *sonorité*.)
sopraiață v. SUPRAFAȚĂ
sorbire v. ABSORBȚIE
sorbitor v. ABSORBANT
sorese v. SOLAR
soristare v. SOLSTIȚIU
soțietate v. REGULĂ (de asociație)
spaciu v. SPAȚIU
spargere v. FRACȚIE
spargere cu tunet v. EXPLOZIE
SPASM s. (Med.) **spasmós**; **spasm**, **spasmós**, MD I, 34v, 51v; **spasmós**, AR 1829, 83; **spasmos** *sáu* **spasm**, TIV, 175; **spasmos**, SMM, 51; EPD, XLII; DDI, 70; **spazmos**, AR 1830, 190; PAB, 24; **spasmósuri**, PH, 9; **spasmosuri**, AR 1830, 226, 430; TIV, 48; PSE, 292; VABA, 18; EPD, 210; **spazmosuri**, AR 1835, 89; PPT, 19; AR 1838, 205; SMM, 41; **spasm**, SS, 51; NV, 368; RL, 379; **spasmă**, StDR, 259; **spazm**, FDA, 14; **spasmuri**, PH, 3; AR 1830, 430; TIV, 144; MAR, 108; PMC I, 30, 31; INB 1859, 163; TMO, 25r; **spazmuri**, AR 1829, 11; MPB, 15; PMH, 15; PSE, 26; FMIM, 70; **spasmi**, HMV II, 265; VN, 6; **spasme**, RMS, 301; WAM, 163; BBS, 297; **spazme**, CA 1855, 161; CA 1862, 18. (Cf. ngr. σπασμός, lat. *spasmus* și *spasma*, fr. *spasme*, rus. спазма.)
spasmă v. SPASM
SPASMODIC adj. (Med.) **spasmotic**, PH, 7; AR 1830, 434; WMM, 108; **spazmoticesc**, PAB, 24; *mișcări* **spasmoase**, HMV I, 200; **spasmodic**, SS, 50; FMK, 92; NV, 368; PMC I, 95; RMS, 335; CA 1854, 45; RL, 47; **spazmodic**, FDA, 27; FMIM, 136. (Cf. ngr. σπασμωδικός, fr. *spasmodique*; *spasmos* < *spasm* + suf. *-os*; *spazmoticesc* < ngr., fr. + suf. *-icesc*; cf. și rus. спазматический.)
spasmos v. SPASM, SPASMODIC
spasmotic v. SPASMODIC
spasmul cel mare v. TETANOS
spat } v. SPAȚIU
spație }
SPAȚIU s. **lărgimea**... *este o întinsoare fără de materie, ori a vorbi mai cu apropiere, esti un deșărt fără de alta ceva; o apropiere... a* **lărgimei** [este de] *a fi nesăvîrșită*, GF, 100r, 9v; **spațiul** *ceriului*, SIF, 125; **spațiu**, SIN, 50; GG, 2, 72; MN 1836, 52; MP, 1; HMV 1, 167; CG, 3r; PME, 72; **Univ** 1845, 1; OGD, 10, 20; BMN I, 42; BIF, 3; CEF, 40; RL, 260; BIN, 242; CEG, 2; **spație**, EGI, 103; AsG, 1, 60; IL 1840, 35; IL 1841, 295; FBE, 70v; FGE, 95; StFE, 5, 11, 53; StDR, 259; **spați**, SVC, 43; MPM, 59; RIP I, 5, 36; KMA, 435; LMA, 50; LMG, 204; **spaciu**, BMN II, 73; CEG, 46; CA 1862, 48; **spații**, EGI, 5; CA 1853, 8; **spațiuri**, VDA, 5; BIF, 3; PFM, 29; **spațuri**, PFM, 11; **spaciuri**, PAD, 29; *în timp și în* **întindere**, CA 1852, 2; **întindere**, OGD, 58. (Cf. lat. *spatium*, it. *spazio*, fr. *espace*, germ. *Spatium*.) V. **și volum**
spazm v. SPASM
spazmodic v. SPASMODIC
spazmos v. SPASM
spazmoticesc v. SPASMODIC
SPECIE s. **spiță**, FDB, 113; LB, 32; FGE, 7; RIP I, 50; **speție**, LB, 32; VA, 159; AsM, 2; TIV, 136; AsAl, 1; FBE, 69v; IVA, 32; HMV I, 39, 56; PSE, 298; PMC II, 140; BCA, 219; FDA, 85; StDR, 260; SAP, 12; BMN I, 91; **speță**, [pl.] **spețe**, BIN, 3, 5, 6, 259; INB 1859, 7; **specie**, PFHM I, 42; MIN, 8, 9; PFM, 450; CEG, 20, 109; CA 1862, 54. (Cf. lat. *species*, it. *specie*, fr. *espèce*, germ. *Spezies*.)
specier v. FARMACIST
SPECIFIC adj. *greutate* **specifică**, MVV, 96; *greutate* **plăsală**, DF I, 48r; **specific**, HMV I, 160; NV, 368; RMS, 151; PFHM I, 22, 27; WAM, 33, 85; MIN, 104; PFM, 43, 148; CA 1862, 13; **spețific**, VA, 165; AR 1832, 260; CIN, 342, 386; SMA, 187; IL 1840, 35; NV, 368, CD, 29; AsL, 55; PSE, 147; Prop, 255; HMV II, 281; VN, 29; StFE, 11, 53; FDA, I, 87; StDR, 261; CEG, 3. (Cf. lat. *specificus*, it. *specifico*, fr. *spécifique*, germ. *spezifisch*.)

SPECTRU s. (Fiz.) StFE, 75; StDR, 260; BMN III, 29, 37; PFM, 221, 447. (Cf. lat. *spectrum*, fr. *spectre*, germ. *Spektrum*.)

sperienţă } v. EXPERIENŢĂ
speriinţă }

speriment v. EXPERIMENT

sperimenta v. EXPERIMENTA

sperimental v. EXPERIMENTAL

SPERMATIC adj. (Anat.) GF, 280r; IL 1840, 27; KMA, 331, 368; PMC I, 40, 142, 209; TCC, 28r; PAD, 122, 124. (Cf. it. *spermatico*, fr. *spermatique*, ngr. σπερματικός.)

SPERMĂ s. (Fiziol.) GF, 251v; PAD, 124, 194. (Cf. it. *sperma*, fr. *sperme*.)

speţă v. SPECIE

speţerie } v. FARMACIE
speţiarie }

speţie v. OPERAŢIE, SPECIE

speţier v. FARMACIST

speţies v. OPERAŢIE

speţifie v. SPECIFIC

spiecător v. EXPLICATIV

SPINAL adj. (Anat.) PAD, 60, 186. (< fr. *spinal*.)

spinteca v. DISECA

SPIRAL adj. *linie* **meleuită**, VDA, 7; **spiral**, GG, 86; AR 1837, 26; CIN, 224, 482; StIN, 26; FBE, 67v; StDR, 261; FGF, 96; RMS, 109; BMN II, 63. (Cf. fr. *spiral*, germ. *spiral*.)

SPIRALĂ s. NV, 369; PEG, 248; BMN III, 92. (< fr. *spirale*.)

spirt ce arde v. ALCOOL

SPITAL s. **spitaluri**, DC I, 81v; GSP I, 7; AR 1829, 31; POS, 31; SBM, 1; GG, 134; CD, V; FMK, 2; CA 1853, 85; RL, 79; CA 1855, 138; **şpitaluri**, VH, 16; **şpitai** *sau* **şpitaliu**, LB, 662; **ospital**, FDB, 32; EPD, X; CPH, 54; CA 1850, 81; CA 1852, 95; CA 1855, 48, 62; LMG, 37; CA 1860, 1. (Cf. ngr. σπιτάλι(ον), lat. *hospitalis*, it. *spedale*, *ospedale* şi *ospitale*, germ. *Spital*, magh. *ispotály*, fr. *hôpital*, rus. госпиталь.)

spiţă v. GRAD, SPECIE

spiţer v. FARMACIST

spiţerie v. FARMACIE

spiţiale } v. FARMACIST
spiţier }

spiţierie v. FARMACIE

spînzura v. DEPINDE

spînzură v. PENDUL

spleen } v. SPLIN
splenă }

spliçare } v. EXPLICAŢIE
splicăciune }

splicător v. EXPLICATIV

SPLIN s. **splenă** (*boală de melanholie*), AR 1841, 377; **spleen**, NV, 369; RMS, 253; **splin**, RL, 16. (Cf. engl., fr. *spleen*.)

sponghios v. SPONGIOS

SPONGIOS adj. **spongios**, SIN, 34; **şponghios**, TAO, 78; **sponghios**, FBE, 66v; **sponjos**, CEF, 45. (Cf. lat. *spongiosus*, fr. *spongieux*.)

sponjos v. SPONGIOS

SPONTAN adj. BCI, 110; INB 1859, 123. (Cf. fr. *spontané*, germ. *spontan*.)

SPONTANEU adj. NV, 370; BCA, 606; CA 1853, 84; TCC, 11v; PPC, 95r; CA 1862, 53. (< fr. *spontané*.)

SPORADIC adj., adv. **sporadic**, PSE, 66; HMV II, 141; EPD, 105; VH, 3; LMB, 1; **sporadec**, StDR, 261; **sporadiceşte**, VH, 3; LMB, 42. (Cf. fr. *sporadique*, ngr. σποραδικός, germ. *sporadisch*.)

sporadiceşte v. SPORADIC

spre hrana vitelor v. FURAJER

sprijiner v. SUSPENSOR

spunător } v. EXPONENT
spunent }
spuninte }

spuzitură v. DARTRĂ

STABILITATE s. NV, 370; PFHM I, 137, 198; PFM, 24. (< fr. *stabilité*.)

STABULAŢIE s. (Agr.) **stabulaţiune**, BRA, 316; Agr II, 277. (< fr. *stabulation*.)

stabulaţiune v. STABULAŢIE

STAGNANT adj. *a bălţilor* **stătătoare** (**stagnante**), PMC II, 190. (< fr. *stagnant*.)

STAGNARE s. **stagnaţiune**, RMS, 142; WAM, 46, 63; WCP, 286; WMM, 112; **stagnaţie**, StDR, 262; WMM, 59. (Cf. fr. *stagnation*, germ. *Stagnation*.)

stagnaţie } v. STAGNARE
stagnaţiune }

stalactit v. STALACTITĂ

STALACTITĂ s. (Geol.) **stalactit**, SIN, 32; **stalactite** [pl.], HMV I, 73; Univ 1846, 78; PFHM I, 84; BIN, 74; CEG, 39. (Cf. ngr. σταλακτίτης, fr. *stalactite*, germ. *Stalaktit*.)

stam } v. STAMINĂ
stamin }

STAMINĂ s. (Bot.) **aţuţe** *cu măciulii în vîrf*, SIN, 6; **bărbătuş de floare**, HPP, 30; **vasele pulberoasă** (*stamina*) *sau părţile bărbăteşti a plîntelor*; **vasele pulberii**, CIN, 256, 264; **vasele pulberoase**, IL 1840, 70; **roditor**, SFM I, 1; **staminile** (*stamina*), *nişte firuri pulberoase*, StIN, 26; *petalele şi* **staminii**, FBE, 76r; **stamii** (*stamina*), PMC II, 200; **staminii** (*stamina*), MIN, 139; **staminele**, BIN, 138; Agr I, 317; BBS, 22, 24; *organul bărbătesc numit* **stamin**, Agr I, 315; [la floare] *organul masculin* (**etaminul**), Agr I, 11; **stamine** [pl.], FBE, 75v; CER, 83v; INB 1859, 23, 38; **staminâ**, NV, 370; StDR, 226; BMN I, 29; CA 1853, 27. (Cf. lat. *stamen*' it. *stame*, fr. *étamine*, ngr. στάμων sau στήμων.)

stan v. ROCĂ

stare v. POZIŢIE

stare împrejur v. CIRCUMSTANŢĂ

starea soarelui v. SOLSTIŢIU

statornic v. FIX, SOLID

stavilă v. ECLUZĂ

stătător v. FIX, STAGNANT

STEREOMETRIE s. (Mat.) **stereometrie**, WGT, 6r, 126v ; FMIL 1847, 193 ; NV, 371 ; MAA, 76 ; StDR, 263 ; **solidometrie**, LA, 12v ; TGm II, 40r ; EGT, 52r ; TA, 123. (Cf. ngr. στερεομετρία, germ. *Stereometrie*, fr. *stéréométrie* ; *solidometrie*, creat după forma germană.)

stereon v. VOLUM

STERIL adj. **neroditor**, LB, 439 ; **steril**, NV, 371 ; StDR, 263 ; BCI, 72. (Cf. lat. *sterilis*, fr. *stérile*.)

STERILITATE s. **nerodire** (*sterilitas*), PAM, 30 ; **nerodire**, LB, 439 ; CIN, 277 ; CA 1862, 21 ; **sterilitate, sterpitate**, NV, 371 ; **sterpitate**, BRA, 56 ; **stiria** *sau* **sterpirea**, PMC I, 146 ; **sterilitate (stîrpire)**, WAM, 114 ; **sterilitate**, SAS, 24. (Cf. lat. *sterilitas*, fr. *stérilité*, it. *sterilità*, ngr. στείρωσις.)

STERN s. (Anat.) **sternum**, IVA, 63 ; RMS, 260 ; **şternum**, WCP, 135 ; **stern**, KMA, 33 ; CEF, 106 ; PAD, 27. (Cf. lat., fr. *sternum*.)

STERNAL adj. (Anat.) KMA, 35, 43 ; TCC, 104r. (< fr. *sternal*.)

sternă v. CISTERNĂ

sternum v. STERN

sterpire, **sterpitate** } v. STERILITATE

sticlă în chipul lintei v. LENTILĂ

sticlă măritoare v. LUPĂ

sticlă optică v. LENTILĂ

STIGMAT s. (Bot.) **primitoarea pulberei**, HPP, 28 ; **stigmă**, CIN, 256 ; FBE, 77r ; BIN, 140 ; INB 1859, 44 ; **vîrf**, StIN, 27 ; **stygmata** ; **stigmata**, FBE, 77v, 80r ; **stigmat**, Agr I, 316 ; BBS, 24. (Cf. lat. *stigma*, fr. *stigmate*.)

stigmă v. STIGMAT

stihie v. ELEMENT

STIL s. (Bot.) **codiţă**, CIN, 256 ; StIN, 27 ; **styllus** ; **styl**, FBE, 77v, 80r ; **stil**, MIN, 139 ; BIN, 141 ; Agr I, 316 ; BBS, 24. (Cf. lat. *stylus* sau *stilus*, fr. *style*.)

stilet v. TROCAR

STIMULANT adj., s. PMC I, IX, 185 ; NV, 372 ; BRA, 92 ; StDR, 264. (< fr. *stimulant*.)

stirie v. STERILITATE

stîlp v. COLOANĂ, PILĂ

stîmpărat v. TEMPERAT

stîmpărămînt v. TEMPERAMENT, TEMPERATURĂ

stîmpărătură v. TEMPERATURĂ

stîncă v. ROCĂ

stoarcere v. EXCREŢIE, SECREŢIE

STOMACAL adj. RMS, 31, 157. (< fr. *stomacal*.)

STOMAHIC adj. (Anat.) KMA, 365, 526 ; PAD, 156. (< fr. *stomachique*.)

straforma v. TRANSFORMA

straformare v. METAMORFOZĂ

STRAT s. (Geol., Anat., Bot. etc.) *faţa pămîntului ea este făcută de multe* **straturi** *au* **rînduri** *de pămînt*, GF, 190r ; **şezămîntul**, *adică* **stratul** *băltilor, a gropilor*, MVV, 33 ; **strat**, MVV, 5 ; LB, 676 ; SIN, 27 ; NIS, 16 ; MN 1836, 46 ; VH, 43 ; PFM, 285, 491 ; TMO, 23r ; *altă* **strată** *nouă de liber*, BIN, 121 ; *formează o* **strată** *nouă împregiurul cercurilor lemnoase*, BBS, 8 ; **straturi**, AR 1830, 3 ; CEG, 10 ; **strate** [de pămînt], PAg, 11 ; *vestitul Chivie deosebeşte trei* **strate** *sau* **tereine**, BMN II, 16 ; *nourii sînt* **strate** *lungi şi subţiri*, BMN III, 141 ; **stratele** *sau* **băncile** *carierelor*, BIN, 27 ; **strate** *sau* **terene** (*terrains*) ; **stratele** (*couches*) *de sus ale pămîntului*, BIN, 78 ; *pămîntul vegetal este acel* **culcuş** *de pe deasupra pămîntului care... este consfinţit culturei*, BCA, 21 ; *a se acoperi cu un* **culcuş** *visiblu de mercuriu*, RMS, 187. (Cf. lat. *stratum* şi *sedimentum*, it. *strato*, fr. *strate*, *stratus*, *terrain*, *banc* şi *couche*.) V. şi **banc**

strată v. STRAT

STRATIFICA vb. NV, 373 ; BCA, 257. (Cf. lat. *stratificare*, fr. *stratifier*.)

STRATIFICARE s. (Geol) **stratificaţie**, AR 1838, 147 ; NV, 373 ; BCA, 257 ; StDR, 265 ; **stratificăciune**, CEG, 10. (Cf. fr. *stratification*, lat. *stratificatio*.)

STRATIFICAT adj. **păturos**, CIN, 368 ; StIN, 11 ; StFE, 166.

stratificaţie, **stratificăciune** } v. STRATIFICARE

stravedere v. TRANSPARENŢĂ

strămitate v. EXTREMITATE

strămuta v. TRANSFORMA

străplanta, **străplînta** } v. TRANSPLANTA

străvărsare v. TRANSFUZIE

străvezos, **strevăzător** } v. TRANSPARENT

STRÎMTOARE s. (Geogr.) **portmus** *sau* **strîmtori**, GN, 14v, 23v ; **portmos** *este o strîmtă trecere între două mări sau două ipiruri*, GN, 15v ; **strîmtorile** *sau* **boazuri**, *după cumu-i* **hoăzul** *Ţarigradului*, HOG, 2 ; **strîmtoare (boaz)**, HOG, 3, 163 ; **strîmtoare**, GF, 169r ; PCB, 65 ; CR 1829, 123 ; AR 1829, 212 ; EG, 5 ; CEG, 110 ; **fret**, *legătura mărilor printre uscaturi*, EGI, 101 ; **fret**, FGE, 39 ; GGV, 74 ; LMG, 45. (Cf. ngr. πορθμός şi μπογάζι, lat. *fretum*, fr. *détroit*.) V. şi **defileu, golf**

strîngător v. ASTRINGENT, CONSTRICTOR, SFINCTER

strîngătură v. ASTRINGENŢĂ

strîngere v. CONTRACŢIE

strînsul maţelor v. ENTERITĂ

strînsul stomahului v. GASTRITĂ

STRUCTURĂ s. TCA, 12 ; VA, 20, 125 ; GG, 29 ; CIN, 44, 229, 341 ; KMA, 1, 57 ; HMV I, 46, 70, 186 ; NV, 373 ; StDR, 265 ; PFHM I, 216 ; BIN, 23, 43, 81 ; PFM, 23 ; TMO, 177v ; PAD, 1, 116. (Cf. lat. *structura*, germ. *Struktur*, fr. *structure*.)

strument v. INSTRUMENT

strună v. COARDĂ

ştientific v. ŞTIINŢIFIC

SUBCUTANAT adj. (Med.) **subcutanat**, RMS, 200, 281 ; TMO, 23r ; **subcutaneu**, PAD, 163. (Cf. fr. *sous-cutané.*)

subcutaneu v. SUBCUTANAT

subîntinzătoare v. COARDĂ

SUBLIMAT s. (Chim.) **suplimat** ; **sublimat**, SS, 17, 57 ; **sublimat**, PMV, 184 ; CIN, 389 ; HMV II, 265 ; EPD, 358 ; NV, 374 ; RMS, 95. (Cf. lat. *sublimatum*, germ. *Sublimat*, fr. *sublimé.*)

SUBMARIN adj. **supt mărin**, AR 1832, 296 ; **submarin**, GG, 122 ; Univ 1846, 86, 134 ; CA 1855, 92 ; CA 1856, 45 ; CEG, 45 ; **subtmarin**, GPG II, 107. (Cf. fr. *sous-marin*, germ. *submarin.*)

subpămînt v. SUBSOL

subpămîntean, **subpămîntie** } v. SUBTERAN

SUBSOL s. (Geol.) **sub-pămînt**, CER, 96 v ; **subt-pămînt**, BCA, 21. (Cf. fr. *sous-sol.*)

SUBSTANŢĂ s. *ce înţelegi prin aer?* O **suptstare** *curgătoare, moale şi nevăzută...* ; *o* **suptstare** *silitroasă* ; *care materie ori* **suptstare** *esti de o cometă*, GF, 135r, 152r, 122v ; *mercurion vivon este o* **fiinţă** *metalicească*, MD II, 244v ; *de îndată ce va arăta* **fiinţa** *cea curgătoare şi electrică*, SIF, 87 ; **fiinţa (substanţia)**, PMV, 77 ; [pămîntul este] *alcătuit din multe* **făpturi**, *adecă din ţărînă, din sărături, din unsori, din silitruri, pucioase*, CISG, 121 ; *fierul este o* **estime** *zidărtoare şi întărtătoare* ; *alcale este numirea ghenerală de o* **estime**, *din a cărie unire cu acrime se naşte sarea*, AR 1830, 189, 190 ; *obştească lucrare a tuturor* **estimilor** *şi trupurilor*, EOI, XLI ; **substanţie**, PMV, 108, 208 ; VA, 21, 249 ; **supştanţie**, TAO, 68 ; **sustanţă (fiinţă)**, MVV, 4 ; **sustanţă**, MVV, 61, 86 ; FGF, 67 ; **substanţie**, CIN, 51, 158 ; FBE, 97v ; VN, 30 ; StDR, 267 ; CA 1854, 77 ; CA 1861, 42 ; **substanţă**, MN 1836, 49, 60 ; SS, 3 ; FMK, 145 ; KMA, 311 ; HMV I, 75 ; PMH, 66 ; NV, 374 ; PAD, 133 ; WAM, 54 ; RL, 341 ; BIN, 71 ; **supstanţă**, PME, 5 ; **subştanţă**, HMV I, 165 ; **substanţii**, SPG, 21 ; AR 1832, 236, 271 ; CIN, 5 ; SMA, 79 ; FDA, 80 ; CA 1854, 37 ; CA 1856, 19 ; **subştanţii**, VA, 45 ; **supstanţii**, CER, 69v ; PME, 25 ; **substanţe**, HMV II, 56 ; PAg, 3 ; BRA, 1 ; WAM, 95 ; PFHM I, V ; RMS, 10 ; BIN, 37 ; CEG, 11. (Cf. lat. *substantia*, it. *sostanza*, germ. *Substanz*, fr. *substance*, rus. субстанция.) V. şi **esenţă**

substanţie v. SUBSTANŢĂ

substitua v. SUBSTITUI

SUBSTITUI vb. **suptstitui**, AsA, 35r ; **substitui**, AsAl, 98 ; PEA, 60 ; LM, 24 ; **substitua**, NV, 375 ; BCA, 46 ; PFHM I, XX ; SAP, 72 ; RL, 72 ; CEG, 40. (Cf. fr. *substituer*, lat. *substituere.*)

SUBSTITUŢIE s. **suptstituţie**, AsA, 35r ; **supstituţie**, PGL, 104 ; **substituţie**, AsAl, 98 ; PEA, 115 ; CG, 47v ; NV, 375 ; PET, 21 ; SAP, 72 ; PFHM I, XXVI. (Cf. fr. *substitution*, lat. *substitutio.*)

subştanţă, **subştanţie** } v. SUBSTANŢĂ

SUBTERAN s. **sup-pămîntie**, AR 1829, 172 ; **subpămîntie**, SMR I, 37 ; CA 1858, 24 ; CEG, 46, 116 ; **subpămîntean**, MPB, 4 ; IL 1840, 35 ; CA 1850, 93 ; **subteran**, GG, 123 ; BMN II, 35, 139 ; BIN, 23, 71, 252 ; PFM, 365 ; *culturi* **suptterene**, FBE, 70v ; **suteran**, BCA, 84 ; BMN III, 39 ; PFM, 333 ; **subteren**, FDA, 80 ; CA 1852, 67. (Cf. fr. *souterrain*, lat. *subteraneus.*)

subteren v. SUBTERAN

subtracţie v. SCĂDERE

subtraend v. SCĂZĂTOR

subtrage v. SCĂDEA

subtragere v. SCĂDERE

subtragui v. SCĂDEA

subtrahend, **subtrahendus** } v. SCĂZĂTOR

subtrahirui v. SCĂDEA

subtras v. DESCĂZUT

subtrăgăciune v. SCĂDERE

subtrăgător, **subtrăgînd** } v. SCĂZĂTOR

SUC s. **must** *de carne* ; **mustul** *pancreatecul*, GF, 251v, 277r ; **mustul** *gastric*, IVA, 89 ; *circulaţia* **musturilor** *sau a* **umezălelor**, FilDA I, 1 ; **zemuri** EAM, 57 ; **zeama** *gastrică*, KMA, 292 ; **umezeală** *gastrică*, PMC I, 205 ; **sucuri** *sau* **mustăreţe** ; **sucul** *florilor*, SIN, 4, 79 ; **sucul** *gastric* (*succus gastricus*), VA, 55 ; **suc**, VD, 18 ; SMA, 176 ; VN, V ; RMS, 93 ; BIN, 224 ; WMM, 66 ; PAD, 112 ; **suc (must)**, IL 1840, 55 ; CA 1853, 23 ; **suc (umezeală)**. HMV I, 156, 168 ; **suc (zeamă)**, PMC II, 41 ; BMN II, 223 ; StDR, 269 ; **osucurile** *gastriceşti* ; **osue**, *un fel de umezeală în trup*, TIV, 5, 172. (Cf. lat. *succus*, it. *succo*, fr. *suc.*) V. şi **sevă**

SUCCESIV adj., adv. **succesiv**, FAE, 28, 36 ; AsG, 16 ; PEA, 114, 329 ; FBE, 67r ; HMV II, 6 ; PAR, 4, 55 ; OGD, 33 ; CEG, 60 ; **sucesiv**, **succesiv**, NV, 375 ; **succesivemente**, PFM, 392, 410. (Cf. lat. *successivus*, fr. *successif* şi *successivement.*)

succesivemente v. SUCCESIV

succin v. ELECTRU

SUD s. **sudd**, GF, 146r ; **sud**, GF, 147r ; HOG, 2 ; EG, 4 ; EGI, 14 ; CIN, 120 ; NV, 376 ; CA 1856, 35 ; CA 1861, XI ; **meridie** (*miazăzi*), SVC, 14 ; **sud**, **meridie**, GG, 67 ; GPG, 1 ; **meriziu** *sau* **sud**, LMG, 201 ; **sud**, **sid**, StDR, 268 ; **sid**, GSP I, pf. ; GTS. 23v ; StIN, 49 ; **sid** *sau* **süd**, RIP I, 22 ; **zid** — *America*, CDA, 128 ; **siud**, AR 1833, 12 ; HMV, I, 130, 221. (Cf. lat. *meridies*, it. *sud*, germ. *Süden*, fr. *sud.*)

SUDIC adj. **sudie**, SIC, 27 ; AR 1832, 316 ; EGI, 27 ; CIN, 27 ; SMA, 54 ; AsL, 87

IL 1840, 47 ; StIN, 86 ; StFE, 132 ; **siudie**, CIN, 17, 27 ; [polul] **mezariŭ**, DF III, 2v. (< *sud* + suf. — *ic.*)

sudoare v. TRANSPIRAȚIE

sudorifer v. SUDORIFIC

SUDORIFIC adj. **sudorífere**, *adecă ce fac sudoare*, FDB, 90 ; *glande* **sudorifere**, PAD, 133 ; *remedii* **sudorifice**, INB 1859, 165. (Cf. it. *sudorifero*, fr. *sudorifère* și *sudorifique.*)

SUFOCANT adj. *fumul* [pucioasei] *este* **sugrumători**, SIN, 38 ; *respirația e* **sufocativă**, *adecă* **sugrumătoare**, FDB, 63 ; *aburi* **sufocanți** (*care înneacă*), BIN, 59. (Cf. germ. *erstickend*, fr. *suffocant.*)

SUFOCARE s. **sufocație** *sau* **înăbușire**, SMA, 63 ; **sufocație**, TCC, 135 r ; **sufocare** (**năbușeală**), PMC I, 25. (Cf. fr. *suffocation.*)

sufocativ v. SUFOCANT

sufocație v. SUFOCARE

sugător v. ABSORBANT, LIMFATIC, MAMIFER

sugător de forma peștilor, **sugător înotător** } v. CETACEU

sugrumător v. SUFOCANT

SULF s. (Chim.) *arsenicul și* **súlfurele**, *adecă piatra șoricelului și cea pucioasă*, SIN, 25 ; **sulfur**, *pucioasă*, CIN, 392 ; **sulfur**, FBE, 100r ; **sulf**, PFHM I, XI ; BIN, 13, 21, 59. (Cf. lat. *sulfur* sau *sulphur*, fr. *sulf.*)

SULFAT s. (Chim.) **sulfat**, IL 1841, 406 ; AsL, 77 ; PSE, 368 ; NV, 376 ; VH, 131 ; FDA, 2 ; BMN III, 158 ; PFHM I, 25, 252 ; WAM, 36 ; CEG, 12 ; **sulphat**, TCC, 13v. (Cf. fr. *sulfate*, germ. *Sulfat.*)

sulfhidrie v. SULFURAT

sulfur v. SULF, SULFURĂ

SULFURAT adj. (Chim.) *idrogheniu* **pucioșit** (**sulfurat**), AR 1830, 236 ; DIR, 102 ; *acid* **sulfhydric** *sau hidrogen* **sulfurat** ; *stînci* **sulfurate**, CEG, 15, 39. (Cf. fr. *sulfuré* și *sulfhydrique.*)

SULFURĂ s. (Chim.) **sulfură**, NV, 376 ; **sulfur** *de fier*, PFHM I, XVIII. (< fr. *sulfure.*)

SULFURIC adj. (Chim.) *ațide* **sulfurice** (*spirt de pucioasă*), AsL, 5 ; *acid* **sulfurie**, BCA, 18 ; BRA, 103 ; CEG, 52 ; DDI, 222 ; *eter* **sulfurie**, RMS, 103 ; *natron* **sulfurie**, WAM, 79. (< fr. *sulfurique.*)

SULFUROS adj. (Chim.) [corpurile] *carele sînt* **pucecoase**, *adică că au pucioase întru sine*, GF, 55v ; *ape* **sulfuroase**, FDA, 96 ; CEG, 48 ; *acid* **sulfuros**, CEG, 51. (Cf. it. *solforoso*, fr. *sulfureux.*)

sumarisi v. ADUNA

sumarisire, **sumarizmós** } v. ADUNARE

SUMĂ s. (Mat.) **somă**, GN, 53 v ; GF, 51r, 139r, 149 v ; HEA, 50, 94 ; HOG, 205 ; WGT, 4r, 81v ; AEG, 26r ; AsA, 6r ; GAA, 10v ; PAB, 10 ; AsM, 18, 20 ; AsAl, 7 ; CA 1850, 44, 82 ; StDR, 258 ; **summă**, DMA, 42 ; SIA, 40 ; FAT, 6r ; PA, 14 ; SIF, 62 ; ICC, 8 ; **sumă**, DMA, 86 ; DC I, 150 v ; DC IV, 10 v ; MA, 3r, 4v ; GAP, 18r ; FAT 1v, 3r ; WGT, 82r ; GSP 1, 174 ; LA, 19v ; LT 25v ; EGT, 25r ; TA, 6 ; FAE, 2 ; PPA, 6 ; PEA, 7, 9 ; CG, 9r ; MAA, 25 ; PAR, 4 ; OGD, 43 ; SAP, 93. (Cf. lat. *summa*, germ. *Summe*, ngr. σοῦμμα, it. *somma*, fr. *somme*, rus. сумма.)

sumui v. ADUNA

sunător v. SONOR

SUNET s. **sunet**, GF, 65r, 158r, 204r ; SIF, 60 ; AR 1832, 271 ; CIN, 413 ; StFE, 58 ; CA 1850, 94 ; **son**, VA, 183 ; StFE, 58, 61 ; PFM, 377 ; CA 1861, 152. (Cf. lat. *sonitus* și *sonus*, fr. *son.*)

SUPAPĂ s. FMK, 119, 172 ; CA 1852, 93, 94 ; PFM, 76, 196. (< fr. *soupape.*)

superfață v. SUPRAFAȚĂ

superfățar v. SUPERFICIAL

SUPERFICIAL adj. **superficial**, PGL, 83 ; KMA, 432 ; **superfițial**, KMA, 192 ; PMH, 4,16 ; **superfițial**, **superfățari**, StDR, 270 ; **suprafícial** ; **suprafățial**, RMS, 120, 219. (< fr. *superficiel.*)

superfițial v. SUPERFICIAL

suplement v. SUPLIMENT

suplementar v. ADIACENT, SUPLIMENTAR

suplimat v. SUBLIMAT

SUPLIMENT s. **supliment** ; **suplimenturi**, AEG, 9r ; **suplement**, AEG, 14v, 26v, 119v ; AsG, 26 ; StDR, 270 ; PET, 11 ; PEG, 24. (< fr. *supplément.*)

SUPLIMENTAR adj. **suplementar**, AsG, 25 ; PET, 11 ; SAS, 32. (< fr. *supplémentaire.*)

SUPRAFAȚĂ s. *să scriem împrejur* **fața** *apei și a pămîntului* ; *măsurarea* **feții cei deasupra** *a sferii*, GN, 5r ; *o* **față** *este un trup că are lungime și lărgime* ; **fața de pe deasupra** *a unui trup*, GF, 43r, 138r ; **fața** *figurii scalenului*, HEA, 157 ; **fața** *pămîntului*, HOG, 5 ; POS, 57 ; **față**, WGT, 6r ; TGm II, 45r ; *diametrii, marginile,* **fața** *și cuprinderea globului se pot măsura*, SIF, 139 ; **fața** *trupului*, DF I, 3v ; **fețe** *sau* **arii**, StFE, 184 ; *să afli* **emvadón** *a trigonului*, WGT, 100v ; **superfață** (*superficies*), BDZ, 23 ; **superfață**, MVV, 19 ; LA, 12v ; FGF, 15 ; **soprafață** *sau* **deasuprime**, AEG, 1r ; **soprafață**, AEG, 3v, 57r ; **deasuprime**, AEG, 95r ; *pentru linii drepte ce închid o* **întindere**, AEG, 26r ; **suprafață** (**întindere**), AR 1830, 450 ; *cum să află* **aria** *sau* **epifania** *fieșcăria plan ridicat*, LA, 12v ; *a afla* **aria** *unui dreptunghi*, EGT, 28r ; **aria** *sau* **surfața** *unei figuri sînt termeni oarecum sinonimi*, PGL, 83 ; **arii** *sau* **suprafețe**, AsG, 192 ; **arie** *sau* **suprăfață**, RIP I, 7 ; **arie**, TGm II, 22v ; PET, 111 ; PEG, 78 ; StDR, 17 ; **suprafață**, EGT, 27v, 52r ; AR 1831,

228; EGI, 2; CIN, 214, 431; AsG, 1, 273; MP, 1, 65; FGE, 2; AsL, 55; FilDA II, 29; MPM, 3; NV, 377; StDR, 270; OGD, 110, 114; PEG, 4; BMN II, 129; ATI, 1, 4; LMG, 1; PFM, 2, 96; CEG, 2; **surfaţă**, EG, 4; GG, 69; VDA, 5, 9; PGL, 1, 297; PEA, 3; KMA, 56, 73; CG, 4r, 139r; PMH, 82; HMV I, 25, 61; PAg, 3, 39; PME, 43; StDR, 271, 53; OGD, 57; BMN II, 15; LMA, 26; LM, 164; RL, 36, 150, 259; PAD, 141. (Cf. lat. *superficies* şi *area*, it. *superficie, superfice* şi *area*, fr. *superficie, surface* şi *aire*, germ. *Area* şi *Areal*, ngr. ἐπιφάνεια şi ἐμβαδόν.)

suprafăţial / **supraficial** } v. SUPERFICIAL

SUPRASATURAŢIE s. **suprasaturaţie**, PFHM I, 235; **suprasaturaţiune**, PFM, 492. (Cf. fr. *sursaturation.*)

suprasaturaţiune v. SUPRASATURAŢIE

suprăfaţă v. SUPRAFAŢĂ

supstanţă v. SUBSTANŢĂ

supştanţie v. SUBSTANŢĂ, ŢESUT

suptstare v. SUBSTANŢĂ

SUPURAŢIE s. (Med.) **supuraţie**, FDB, 78, 120; FMK, 131; PMH, 59, 84; HBV, 12; FDA, 107; PPC, 192v; TMO, 58r; WMM, 130; **supuraţiune**, WAM, 59,133. (Cf. lat. *suppuratio*, fr. *suppuration.*)

supuraţiune v. SUPURAŢIE

surfaţă v. SUPRAFAŢĂ

SUROGAT s. **surugat**, VDA, 23; **surogat**, FM, 35, 36; VN, 30; CA 1861, 120; **surogată**, FilDA I, 208. (Cf. it. *surrogato*, germ. *Surrogat.*)

surogată / **surugat** } v. SUROGAT

SUSPENDAT adj. BIN, 74; PFM, 131, 378. (Cf. fr. *suspendu.*)

SUSPENSIE s. (Fiz., Chim.) **suspenzie, suspenziune**, StDR, 271; **suspensie**, PFHM I, 43; **suspensiune**, PFHM I, 81; PFM, 243. (< fr. *suspension.*)

suspensiune v. SUSPENSIE

SUSPENSOR s. (Med.) **sprijineri** (*suspensorium*), SS, 19; **atîrnari** (*suspensorium*), VN, 19; **suspinsoriu**, RMS, 261; **suspensoriu**, PMH II, 103. (Cf. lat. *suspensorium*, fr. *suspensoir* sau *suspensoire.*)

suspensoriu v. SUSPENSOR

suspenzie / **suspenziune** } v. SUSPENSIE

suspinsoriu v. SUSPENSOR

sustanţă v. SUBSTANŢĂ

sustracţie v. SCĂDERE

sutametru v. CENTIMETRU

suteran v. SUBTERAN

SUTIME s. (Mat.) **sutini** [pl.], GAA, 8r; TA, 49; **sutină**, TA, 49; **sutine** [sg.], AsM, 51; AsG, 140; **sutime**, TA, 3; **sutimi** [pl.], FAE, 6; PPA, 5; AsM, 4; PEA, 221; SAP, 87; LM, 86. (Cf. fr. *centième* şi *centime.*)

sutine v. SUTIME

svapora v. EVAPORA

svaporaţie / **svaporaţiune** } v. EVAPORARE

Ş

şanceăr v. CANCER

şcalen / **şchiopătat** } v. SCALEN

şcoală de pomăt / **şcoală pomarie** } v. PEPINIERĂ

şcorbut v. SCORBUT

şcrofule v. SCROFULE

şept-unghi v. HEPTAGON

şeselunie v. SEMESTRU

şeţ v. PLAN

şez v. SEDIU

şezămînt v. SEDIMENT, STRAT

şezut v. SEDIU

şferă v. SFERĂ

şil v. CHIL

şim v. CHIM

şimie v. CHIMIE

ŞOC s. *carii vor căpăta o* **lovire** *epileptică*, SMA, 30; *o puternică* **lovire** *electrică*, HMV I, 37. (Cf. germ. *Stoss*, fr. *choc.*)

şpeţies v. OPERAŢIE

spitai / **şpital** / **şpitaliu** } v. SPITAL

şponghios v. SPONGIOS

şternum v. STERN

ştieneifie / **ştienţifie** } v. ŞTIINŢIFIC

ŞTIINŢĂ s. *învăţătura* **epistímelor** *şi a meşteşugurilor; s-au foarte slăvit cu ştiinţa* **epistímelor**, DC I, 40v, 130v; *sfîrşitul* **epistimii** *de socoteală pă scurt*, GAP, 168v; *la înţelepciune, la pravile, la gustul* **ştiinţelor**, DC I, 124v; **ştiinţele**, *adecă învăţătura cărţii*, GN, 42r; **ştiinţele** *naturale*, AR 1829, 228; MN 1836, 60; **ştiinţa** *medică*, CA 1862, 11. (Cf. ngr. ἐπιστήμη, lat. *scientia*, fr. *science.*)

ştiinţă despre sănătate v. IGIENĂ

ştiinţelnic / **ştiinţese** } v. ŞTIINŢIFIC

ŞTIINŢIFIC adj. *cărţi...* **ştiinţelniee**, VA 211; **ştiinţelnie**, SMR I, 104; ATI, pf.; CA 1855, 90; *institutele* **ştiinţeşti**, RIP I, 167; **ştientifie**, AR 1834, 66, 147; AR 1837, 168; IL 1840, 99; FGE, 46; CD, V, 100; **ştieneifie**, HMV I, 26; **scientifie**, OGD, 3; CA 1856, 19; CA 1862, 55; **ştienţifie**, RL, 326; LMG, 18, 43; **ştiinţifie**, EPD, 95; VABA, 4; BMN I, 7. (Cf. lat. *scientialis* sau *scientificus*, fr. *scientifique*; *ştiinţelnic* < *ştiinţă* + suf. *-elnic.*)

şură v. SERĂ

tabelă v. TABLĂ

TABLĂ s. **tabla** *Ţibeti*, SIA, 78; **tabla** *Ţibetului* [„a înmulţirii"], PA, 99; **tabla** *pitagórica*, HEA, 26; **tabla** [înmulţirii], PA, 98; **tabla** *lui Pitagora*, GAA, 19v; FAE, 12; PPA, 11; AsM, 19; PAR, 28; LM, 40; **tabla** *pitagoricească*, LA, 27v; **table** [de logaritmi], FAT, 75v; GAA, 139r; LT, 37r; PEA, 218; AsM II, 176; PAR, 163; SAP, 205; **tabella** *înmulţirii*, PA, 98; **tabelă**, MAA, 9; StDR, 272; **tăbliţa** *aceasta... a lui Pitagora*, MA, 10r; **tăbliţa** *addiţiei*, PA, 91; **tăbliţa** *scăderii*, LA, 68v. (Cf. lat. *tabula* şi *tabella*, ngr. τάβλα, fr. *table*.)

taghentă v. TANGENTĂ

TAIFUN s. (Geogr.) **tifonul** *este un vînt grozav, mai ales pe mările Chinei*, Univ 1845, 17; **tifonele** *este un vîrteţ de o răpejune înfricoşată*, FGF, 19. (< fr. *typhon*.)

talam v. VENTRICUL

tamperament v. TEMPERAMENT

TAMPON s. (Med.) FMK, 106, 173; TCC, 15v. (< fr. *tampon*.)

tamporal v. TEMPORAL

TANGENT adj. *plan...* **atingător**, PGL, 259; *plan...* **tangent**, PGL, 268; AsG, 268; OGD, 107. (< fr. *tangent*.)

TANGENTĂ s. (Mat.) **atingătoare**, FAT, 66r; AEG, 16v; LT, 7v; EGT, 70v; MPM, 28; DF I, 22v; **efaptoméni**, WGT, 76r, 157v; **taghentă**, AEG, 117r; **tanghentă**, AsG, 143; GG, 19r, 171 v; **tanghentă**, **tangentă**, StDR, 274; **tangentă**, PGL, 46; AsG, 50; CG, 100r; PEG, 6,30; PET, 6; PFM, 6. (Cf. ngr. ἐφαπτομένη, lat. *tangens*, germ. *Tangente*, fr. *tangente*.)

TANGENŢIAL adj. *punctul* **tanghenţial**, CG, 19r. (< fr. *tangentiel*.)

tanghentă v TANGENTĂ

tanghenţial v. TANGENŢIAL

tare v. SOLID

TARS s. (Anat.) **rădăcina piciorului** (*tarsus*), VA, 34; **tars**, StIN, 121; PMC I, 200; PAD, 43. (Cf. lat. *tarsus*, fr. *tarse*.)

tăbliţă v. TABLĂ

tăia v. DISECA

tăiere v. ABLAŢIUNE, AMPUTAŢIE

tăiere cercetătoare v. AUTOPSIE

tăietoare v. SECANTĂ

tăietor v. INCISIV, SECANT, SECTOR

tăios v. INCISIV

tămăduitor v. CURATIV

tărăgănare v. DURATĂ

tărie v. SOLIDITATE

tărime v. DURITATE, SOLIDITATE

tărîm v. TEREN

tease v. PRESĂ

tecnic v. TEHNIC

tehnă v. TEHNICĂ

TEHNIC adj. **tehnic**, AR 1832, 236; AR 1833, 20; SMA, 219; EAM, 19; IVA, 58; FGE, 93; StDR, f. t.; RL, 130; LMG, 55; **teenic**, VDA, 6. (Cf. lat. *technicus*, ngr. τεχνικός, germ. *technisch*, fr. *technique*.)

TEHNICĂ s. *spre a face zăhar fără de nici o* **téhnă**, BDZ, 22; **tehnă**, GSP I, 42; **tehnică**, CIN, 276; AR 1840, 161. (Cf. lat. *techna*, germ. *Technik*, fr. *technique*.)

tehnologhic v. TEHNOLOGIC

tehnologhie v. TEHNOLOGIE

TEHNOLOGIC adj. **tehnologhic**, AR 1832, 65; **tehnologic**, IFM, 15. (Cf. ngr. τεχνολογικός, fr. *technologique*.)

TEHNOLOGIE s. **tehnologhie**, EAM, 20; IL 1840, 2; IL 1841, 174; **tehnologie**, CA 1861, 140. (Cf. ngr. τεχνολογία, fr. *technologie*.)

TELEGRAF s. **tilegrafuri**, CR 1829, 15, 205; AR 1829, 60; **telegrafuri**, AR 1829, 43, 115; CR 1829, 205; RL, 24; **telegrafe** *electrice*, CA 1858, 84; **telegraf**, Univ 1845, 12; NV, 380; StDR, 274; BMN III, 95; RL, 369; PFM, 15, 333. (Cf. ngr. τηλέγραφος, fr. *télégraphe*.)

TELEGRAFIC adj. AR 1829, 43; NV, 380; BMN III, 96; RL, 369; PFM, 330. (< fr. *télégraphique*.)

TELEGRAFIE s. Univ 1846, 187; NV, 380; RL, 24; PFM, 330; CA 1861, 140. (< fr. *télégraphie*.)

TELESCOP s. **tilescopeo**; **telescopion**; **telescopio**, GF, 26r, 111v; **tilescópeo** (*adecă vederea departe*), HOG, intr.; *se văd cu* **telescópiul** *sau cu* **tubul** *cel de glajă cu carele vedem departe*, SIF, 128; **tilescópuri**, CISG, 115; **telescopium**, GSP I, pf.; **tub astronomie** *sau* **tilescopu**, AR 1829, 141; **teleşcopiu**, SVC, 36; **telescopiu**, FGF, 64; **telescopuri**, AR 1829, 258; AR 1832, 64; AR 1838, 190; StFE, 91; **telescope** [pl.], EGI, 8; FGE, 8; **telescop**, EGI, 104; GPG, 82; Univ 1845, 1; NV, 380; StDR, 274; BMN II, 20; **tub**, **telescop**, *ocheană mare*, StDR, 280. (Cf. ngr. τηλεσκο -τον, it. *telescopio*, lat. *telescopium* şi *tubus*, fr. *télescope*.)

TELESCOPIC adj. AR 1832, 64; GG, 73; CA 1844, 35; Univ 1846, 61; NV, 380; CA 1854, 9. (< fr. *télescopique*.)

telescopio, **telescopion**, **telescopiu**, **teleşcopiu** } v. TELESCOP

temei v. PRINCIPIU

temelie v. BAZĂ, PRINCIPIU

temnusă v. SECANTĂ

TEMPERAMENT s. **firile** *unora sînt bune sau rele vara, iar ale altora iarna*, AI, 4v; **firea** *cea melanholicoasă*, MD I, 51r; **firile** *cele flegmatice*, PMV, 176; **fire** *rece*, FDB, 113; **alcătuirea trupului (temperamentu)**, TVM, 5; **felustare (temperament)**, POS, 241; **erasis**, RIA I, pf; CIF, 105; **erasis** *sau* **eras**, **temperament**, TIV, 171; **erasis**,

CDV, 11 ; FMK, 173 ; HMV II, 243 ; VH, 62 ; **temperament (crasis)**, EAM, 118 ; EPD, XXXI ; **temperament (fire)**, IL 1840, 39 ; BCI, 137 ; **stîmpărămînt**, RIP I, 192 ; HMV II, 208 ; **temperament**, MPI, 126 ; PAM, 15 ; TAO, 60 ; AR 1829, 253 ; AR 1830, 433 ; PH, 6,7 ; VA, 130, 227 ; VD, 2 ; GG, 188 ; TVM, pgf. 481 ; TIV, III, 7 ; SMA, 16 ; AR 1839, 33 ; HMV I, 12, 86 ; EOI, 53 ; NV, 380 ; PMC I, 175 ; StDR, 275 ; FDA, 5 ; CA 1862, 22 ; **tamperament**, FMK, 125, 173. (Cf. lat. *temperamentum*, ngr. κρᾶσις, fr. *tempérament*.)

TEMPERAT adj. [zone] **stîmpărate**, GN, 11v ; **stîmpărat**, SIF, 59 ; SIN, 36 ; SIS, 17 ; PMV, 162 ; LB, 669 ; AR 1829, 142 ; VD, 33 ; EGI, 29 ; SMA, 55 ; PMG, 13 ; RIP I, 30 ; HMV I, 56 ; VN, 19 ; StFE, 155 ; FDA, 54 ; LG, 127 ; CEG, 59 ; *unde căldura este mai* **astîmpărată**, MAR, 19 ; *zona* **astîmpărată**, CA 1850, 82 ; *zonile* **stempărate**, IL 1840, 83 ; **stempărat**, FMIL 1847, 114 ; *climă* **tîmperată**, IST, 20 ; *supt al nostru* **tîmperat** *sau* **cumpătat** *ceri*, MVV, 4 ; **temperat**, PCB, 67 ; MN 1836, 89 ; GTS, 15r ; GG, 92, 95 ; GMNP, 218r ; GPG, 9 ; BMN II, 145 ; CEF, 86 ; FGF, 26 ; BIN, 254. (Cf. lat. *temperatus*, it. *temperato*, fr. *tempéré*.)

TEMPERATURĂ s. **fierbinţeală**, AI, 8r ; BVM, 31 ; *a atmosferei* **tîmpărămînt** ; **tîmpărămîntul**, *cînd s-au cules viile au fost mai rece* ; MVV, 60, 67 ; **stîmpărătură**, LB, 669 ; RIP I, 19, 48 ; PSE, 322 ; VN, 49 ; CA 1854, 39, 40 ; **stîmpărătură (temperatură)**, VH, 61 ; **stîmpărămînt**, MCF, 39 ; **temperatură**, PAM, 4 ; AR 1829, 84 ; CR 1832, 108 ; FAE, 127 ; AR 1834, 76, 379 ; MN 1836, 33, 40 ; CIN, 411 ; MAR, 39 ; IVA, 87 ; NV, 381 ; StDR, 275 ; PMC I, 175 ; BMN II, 7 ; LMG, 41 ; RL, 319 ; **temperatură** *sau* **temperie**, EGI, 104 ; FGE, 95 ; **temperatura** *sau* **clima**, GG, 109. (Cf. lat. *temperamentum*, *temperatura* şi *temperies*, germ. *Temperatur*, it. *temperatura*, fr. *température*.)

temperie v. TEMPERATURĂ

TEMPORAL adj., s. (Anat.) [arteră, muşchi, os] **tamporal**, KMA, 91, 102, 186 ; PMH, 22 ; **temporal**, TMO, 11r ; **timporal**, PAD, 12,50, 78. (< fr. *temporel*.)

TENACE adj. NV, 381 ; BRA, 22, 51 ; BIN, 50 ; CEG, 16 ; INB 1859, 163 ; BBS, 9. (< fr. *tenace*.)

TENACITATE s. NV, 381 ; PFHM I, 216 ; BIN, 25 ; PFM, 23, 375. (< fr. *ténacité*.)

tendel(ă) v. TENDON

TENDON s. **întinsorile**, GF, 251r ; **tendon**, KMA, 6, 161, 254 ; PMH, 9, 63 ; TMO, 100r, 245v ; PAD, 42, 73 ; *răsucirea muşchilor sau a* **tendelelor**, PMC I, 81. (Cf. it. *tendine*, fr. *tendon*.)

TENIE s. **taenia** (*un fel de limbric lat*), CR 1829, 202 ; **tenie**, CIN, 242 ; PMC I, 150 ; BIN, 452 ; WMM, 94. (Cf. lat. *taenia*, fr *ténia*.)

tensie v. TENSIUNE

TENSIUNE s. (Fiz.) *electricitatea de* **tensie** *slabă*, PFHM I, 230 ; **tensiunea** *electrică* ; *elasticitate sau* **tensiune** [a vaporilor], PFM, 173, 321. (< fr. *tension*.)

TENTACUL s. **tentacule** *sau organe de pipăit*, CIN, 156. (Cf. lat. *tentaculum*, fr. *tentacule*.)

TEOREMĂ s. (Mat.) **teorimă**, LT, 25r ; TGm, 15r ; TGm II, 45r ; **teórimă**, WGT, 22 r ; TGm, 7r ; **teoremă**, TGm II, 28r ; EGT, 6v, 16v, 36v ; FAE, 91, 112 ; PGL, 5 ; CG, 9v, 10v ; PET, 8, 80 ; PEG, 3, 18 ; OGD, 11 ; StDR, 276 ; SAP, 7, 27. (Cf. ngr. θεώρημα, lat. *theorema*, fr. *théorème*.)

TEORETIC adj., adv. **teoreticese**, MES, 189 ; **teoriticesc**, GAP, 12r ; AEG, 1r, 45r ; **teoretic**, MES, 19 ; AsM, I ; EPD, XXXIV ; VABA, 24 ; StDR, 276 ; LM, 3 ; CA 1861, 125 ; **teoreticeşte**, PFHM I, 111 ; PFM, 109. (Cf. lat. *theoreticus*, ngr. θεωρητικός, germ. *theoretisch*, fr. *théorétique* ; *teoreticesc*, *teoriticesc* < lat., germ., ngr. + suf. *-icesc* ; cf. şi rus. теоретический.)

teoreticese, **teoreticeşte** } v. TEORETIC

TEORIE s. **teórie** *ori* **arătare**, GF, 21r ; **teórie**, GAP, 68v ; **teorie**, MES, 19 ; AEG, 10r, 49v ; AR 1829, 67 ; POS, 237 ; VA, 236 ; FAE, 27, 31 ; AR 1832, 88 ; VDA, 21 ; TIV, 1, 175 ; EAM, 23 ; PEA, 270 ; NV, 381 ; PET, 1 ; OGD, 9 ; RL, 118, 261, 295. (Cf. ngr. θεωρία, lat. *theoria*, it. *teoria*, fr. *théorie*.)

teorimă v. TEOREMĂ

teoriticese v. TEORETIC

teran v. TEREN

terapeftică v. TERAPEUTICĂ

TERAPEUTIC adj. **terapevtic**, PH, 6 ; **terapeutic**, PFHM I, 30 ; SAS, 2 ; INB 1859, 163 ; **therapeutic**, TMO, 3r. (Cf. ngr. θεραπευτικός, fr. *thérapeutique*, rus. терапевтический.)

TERAPEUTICĂ s. **terapeftică**, EAM, 102 ; PSE, 51 ; **terapevtică**, AR 1838, 209 ; **terapeutică**, Prop, 212 ; RMS 30. (Cf. ngr. θεραπευτική, fr. *thérapeutique*.)

terapevtic v. TERAPEUTIC

terapevtică v. TERAPEUTICĂ

TERAPIE s. AR 1829, 191 ; EPD, X, 102, 155. (Cf. ngr. θεραπεία, fr. *thérapie*, rus. терапия.)

terbentin v. TEREBENTINĂ

TEREBENTINĂ s. **terpentină**, MD II, 67r ; CBV, 12v ; **terpentin**, SIF, 86 ; VAC, 77 ; HPP, 103 ; LB, 705 ; POS, 289, 311 ; SMA, 185 ; PMH, 78 ; FilDA II, 101 ; **terbentin**, PFHM I, 182 ; **termentin**, PME, 53 ; **terebentină (terepentin)**, FDB, 68 ; **tereben-**

tină, RMS, 101. (Cf. ngr. τερεβενθίνη şi τερμεντίνα, lat. *terebinthina*, it. *terebentina*, fr. *térébenthine*, germ. *Terpentin.*)

terein v. STRAT

TEREN s. **teren** (**loc**), AsG, 148; **teren**, FBE, 100v, 111r; *a desfunda un* **tărîm** *este a răsturna*, BCA, 49; *capriţioasele iregularităţi ale* **terenului**, WAM, 42; **terenul** *primitiv*; **terenele** *secundare*; **terene** *vulcanice sau plutonice*, BIN, 83; **terran**, NV, 382; *se numeşte* **teran** *în geologie asocierea mai multor stînci aflătoare una peste alta în pături*, CEG, 9. (Cf. fr. *terrain.*) V. şi **strat**

terepentin v. TEREBENTINĂ

TERESTRU adj. **terestru**, StFE, 88; BMN II, 104; BIN, 231, 233; PFM, 476, 478; BCI, 57, 109; CEG, 82, 111; **terrestru**, NV, 382; FGF, 7. (Cf. fr. *terrestre*, lat. *terrestris.*)

TERITORIU s. **teritoriu**, FDB, 114; RIP III, 270; RL, 111, 268; **territoriu**, NV, 382; CEF, 156; LMG, 8. (Cf. lat. *territorium*, fr. *territoire.*)

TERMAL adj. *ape* **termale**, AR 1832, 291; GGV, 117; WAM, 82, 83; BIN, 33; CA 1862, 14. (< fr. *thermal.*)

TERMEN s. (Mat.) **înăetură** [la regula de trei], DMA, 138; *rînduiala* **închieturilor** [la regula de trei], PA, 68; **încheietura** *dintîi* [a ecuaţiei], FAT, 1v; [regula de trei] *simplă*, adecă în *patru* **încheieturi**, LA, 56v; *numărătoriul şi dănuminătoriul să numesc cu un cuvînt amîndouă* **hotarăle** *fracţiei*, GAA, 51v; *ecvaţiile cu două* **hotară**, AsA, 71v; **termin**, LT, 25v; EGT, 74v; TA, 37; AsM, 69; PGL, 29; PEA, 6,7; PET, 37; PAR, 66; LM, 213; **termen**, FAE, 34, 87; PPA, 24; PEA, 8; PET, 64. (Cf. lat. *articulus* şi *terminus*, fr. *terme.*)

termentin v. TEREBENTINĂ

termin v. TERMEN

termometer v. TERMOMETRU

TERMOMETRIC adj. PPT, 22; CD, 45; PFM, 127. (< fr. *thermométrique.*)

termometrio, **termometron** } v. TERMOMETRU

TERMOMETRU s. **termometrio**, GF, 31v; **termómetru**, SIF, 76; **termómetron**, CISG, 149; **termometru**, PMV, 126; MVV, 99; PAM, 4; MCF, 40; TAO, 73; AR 1829, 7, 68; AR 1830, 189; PAB, 5; CIN, 412; SMA, 29; StIN, 16; RIP I, 49; HMV I, 130; NV, 382; StDR, 275; BMN III, 129; PFM, 4, 122; **caldómesor**, AR 1829, 7, 8, 19, 32; **termometrul** *sau* **caldomăsorul**, IL 1841, 295; *după a lui Reomur* **măsură de căldură**, PH, 9; AR 1831, 456; **termometer**, TCB, 52; FM, 11; PPD, 117. (Cf. ngr. θερμόμετρον, lat. *thermometrum*, it. *termometro*, fr. *thermomètre.*)

terpentin, **terpentină** } v. TEREBENTINĂ

TESTICUL s. (Anat.) KMA, 9, 328; PMC I, 210; WMM, 109; PAD, 122. (< fr. *testicule.*)

TESTICULAR adj. *artere* **testieulare**, KMA, 386. (< fr. *testiculaire.*)

testil v. TEXTIL

testură v. TEXTURĂ

teşit v. OBTUZ

tetan v. TETANOS

TETANOS s. (Med.) **dambla** *sau* **tetanosi (înţepenire)**, HBV, 92; *boala* **cataroiului**, **tetanus**; *dureri de* **tetan**, EPD, 316, 321; **titan**, PMC I, 151; **spazmul cel mare (tetanus)**, FDA, 32; **tetan**, RMS, 235; PPC, 8v; **tetanos**, RMS, 345; WCP, 51, 195; WMM, 138. (Cf. ngr. τέτανος, fr. *tétanos*, it. *tetano*, germ. *Tetanus.*)

tetanus v. TETANOS

tetraeder, **tetraedron** } v. TETRAEDRU

TETRAEDRU s. **tetráedron**, WGT, 124r; **tetraedru**, EGT, 54r; VDA, 9; AsG, 255; PGL, 205; OGD, 11; **tetraeder** CIN, 339. (Cf. ngr. τετράεδρον, fr. *tétraèdre*, germ. *Tetraeder.*)

tetragonon v. PĂTRAT[1]

tetragonieese v. PATRULATER

TEXTIL adj. *plînte* **pentru tors**, FBE, 146v; FilDA I, 175; *plante* **testile**, BCA, 94, 122; BRA, 128; *fibri* **textili**, BBS, 6. (Cf. germ. *spinnbar*, fr. *textile.*)

TEXTURĂ s. *bucăţi cristalice de* **textură** *foioasă sau razică*, CIN, 443; *despre* **textura** *plămînilor*, KMA, 310; **textura** [arseniculuj] *este cristalină*, PFHM I, 38; **textura** *sau* **ţesătura** *inimii*, PAD, 146; **textură** *compactă*; *stîncele ce au aspect şi* **testură** *lutoasă*, CEG, 14, 17; **testură**, KMA, 305. (Cf. fr. *texture*, lat. *textura.*) V. şi **ţesut**

TIBIA s. (Anat.) KMA, 15, 79; PAD, 42. (< fr. *tibia.*)

TIBIAL adj. (Anat.) KMA, 398; PAD, 74. (< fr. *tibial.*)

tibişir v. CRETĂ

tif v. TIFOS

TIFOID adj. *friguri* **tifoide**, Univ 1845, 26; *friguri* **tifoide (lingoriee)**, PMC I, 74; *friguri* **tifoide** (*lingoare*), RMS, 214. (Cf. fr. *typhoïde*, ngr. τυφοειδής.)

tifon v. TAIFUN

TIFOS s. (Med.) **lîngoare**, MD I, 21v; FID, 15r; MVV, 37; FDB, 12; BVM, 10; POS, 271; **friguri putrede (lungoare)**, VD, 94; HMV II, 199; **lingoare**, MD II, 177v; MAR, 145; MPB, 15; **tifus** (*epidemie*), AR 1837, 15; **tifus**, MAR, 145; FMK, 1; RMS, 214; LMB, 1; **tifus (lungoare** *ră*), VH, 27; **tifus (lingoare)**, BCI, 146; **boala putrezitoare (tifos)**, HBV, 61; *boala* **lingorii, tifos**, EPD, 184; **tif (lingoare)**, PMC I, 123; **tif**, StDR, 277. (Cf. ngr. τῦφος, fr. *typhus*, germ. *Typhus.*)

tifus v. TIFOS

tilegraf v. TELEGRAF
tilescop
tilescopeo } v. TELESCOP

TIMPAN s. (Anat.) **timpanu** *au* **doba** *urechii*, GF, 273v; *goliciunea* **timpanului** (*cavum tympani*), VA, 184; *vuietul cel tare a tunurilor, pricinuitor de plesnirea* **dobei** (*chorda tympani*), SMA, 204; *a* **dobei (timpanei)** *din ureche*, PMC I, 46; **toba, timpanul** *sau urechea medie*, PAD, 135. (Cf. it. *timpano*, lat. *tympanum*, fr. *tympan*, ngr. τύμπανον.)

timpană v.TIMPAN
timpanit v. TIMPANITĂ

TIMPANITĂ s. (Med.) **timpanit**, *adecă* **toboşoiu**, MD II, 32v; **timpanitis** (*tympanitis*), SMA, 127; **timpanit (umflarea pînteceiui)**, PMC I, 153; **timpanită**, RMS, 359. (Cf. ngr. τυμπανίτης, lat. *tympanites*, fr. *tympanite*.)

timpanitis v. TIMPANITĂ
timporal v. TEMPORAL

TINCTURĂ s. **tinetură**, SIS, 37; PMV, 53; HMV I, 22; EPD, 403; PFHM I, XIV, 192; PMH II, 38; **tintură**, PAB, 7; PMC I, 26, 109; RMS, 160; WAM, 175; **tinetură, tintură**, NV, 383; StDR, 276. (Cf. lat. *tinctura*, germ. *Tinktur*, it. *tintura*, fr. *teinture*.)

tintură v. TINCTURĂ
tioc v. CALICIU
tipişir v. CRETĂ
tipzui v. IMAGINA

TIROID(Ă) adj., s. (Anat.) **gîlca grumazului** (*gland. thyreoidea*), VA, 198; *glanda* **tiroidă**; *cartilagiul* **tiroid**, KMA, 316, 221; PAD, 113, 115. (Cf. lat. *thyreoideus*, fr. *thyroïde*.)

TIROIDIAN adj. *artira* **tiroidienă**, KMA, 377. (< fr. *thyroïdien*.)

tiroidien v. TIROIDIAN
tisană v. TIZANĂ
titan v. TETANOS

TIZANĂ s. (Med.) *infuzii*, **tizane**; **tizana** *sau* **decoetul**, FMK, 8,63; *să beie* **cir (tisana)**, PMC, I, 10; **tisană** *de cicoară*, RMS, 216; **tisană** *emollientă*, TCC, 16v. (Cf. fr. *tisane*, lat. *tisana*.)

tîleui v. EXPLICA
tîleuire v. EXPLICAŢIE
tîmp v. OBTUZ
tîmpărămînt v. TEMPERATURĂ
tîmperat v. TEMPERAT
tîmpit v. OBTUZ
tîmplare v. CAZ
tîmpov v. OBTUZ
tîritoare v. REPTILĂ
tobă v. TIMPAN
toboşoi v. TIMPANITĂ
tof v. TUF

TONIC adj. (Med.) *picături de tinctură* **tonică**, EPD, 403; *doftorii* **întăritoare (tonice)**, PMC I, 184; *băi* **tonice**, PMC II, 148. (Cf. fr. *tonique*, ngr. τονικός.)

topas v. TOPAZ

TOPAZ s. (Geol.) **topázio** *esti o piatră scumpă*, GF, 215r; **topaziu**, SIN, 29; **topazie**, LB, 712; **topaz**, GISG, 130; AR 1829, 191; GG, 125; CIN, 350; StIN, 9; GPG II, 101; PFHM I, 176; BIN, 43; **topas**, CIN, 342. (Cf. it. *topazio*, lat. *topazius*, *topazios* şi *topazion*, ngr. τοπάζι(ον), fr. *topaze*, germ. *Topas*.)

topazie
topazio
topaziu } v. TOPAZ
topi v. DIZOLVA
topire v. DISOLUŢIE
topit v. DIZOLVAT

TOPOGRAFIC adj. **topograficesc**, HOG, 2; GF, 187v; GSP I, pf.; TG, II; **topografie**, HOG, 180; PDG, 50r; AR 1829, 174; EGI, 2; MSP, 4; FGE, 2; BRA, 144; CA 1854, 72; LMG, 190. (Cf. it. *topografico*, ngr. τοπογραφικός, fr. *topographique*; *topograficesc* < it., ngr., fr. + **suf.** — *icesc*; cf. şi rus. топографический.)

topograficesc v. TOPOGRAFIC

TOPOGRAFIE s. **topográfie** [şi în notă marginală:] *adecă* **împrejur serisoare a locurilor**, GN, 4v; **topográfie** (*adecă* **serisoarea locului**), HOG, într.; **topografie**, SIF, 33; GSP I, pf.; VDA, 5; TG, 17; RIP I,2; NV, 384; ATI, pf. (Cf. rus. топография, ngr. τοπογραφία, lat. *topographia*, it. *topografia*, fr. *topographie*.)

TORACE s. (Anat.) *un fel de coş ce se numeşte* **torax** *sau* **torace**, KMA, 14; **toraxul** *sau* **pieptul**, KMA, 33; **toracele** *sau* **pieptul**, PMC I, 198; **coşul pieptului** *sau* **toraxul**, PAD, 27. (Cf. lat., fr. *thorax*, it. *torace*.)

TORACIC adj. (Anat.) **toraxie** KMA, 40, 440; **toracic**, PMC I, 178; RMS, 222; **thoracic**, TMO, 149v. (Cf. fr. *thoracique*, it. *toracico*.)

torax v. TORACE
toraxic v. TORACIC

TORENT s. **hímarul** *este un* **părău** *uscat*, GN, 16r; **hímaros**, *adecă* **pîriu**, *un fel de gîrlă ce să face din ploi*, CISG, 145; **torrent**, *riu ca un potop, ce vine cu repeziciune*, CR 1829, 250; **torent**, GG, 118; GPG, 60; HMV I, 53; RMS, 120; PFHM I, 83; PFM, 3; BIN, 90; PFM, 3; INB 1859, 142; **torinte**, RIP I, 46. (Cf. ngr. χείμαρρος, lat. *torrens*, fr. *torrent*.)

TORENŢIAL adj. *ploaie* **torenţială**, PFM, 365. (< fr. *torrentiel*.)

torf(ă) v. TURBĂ
torfos v. TURBOS

TORID adj. *zona* **torrida** *au* **fierbinte**; *zona* **tórida**, GF, 183v, 198v; *zona* **toridă**, BCA, 388; PFM, 2; CEG, 60; CA 1862, 23; [**zonă**] **pîrjolită**, GN, 11v; *zona* **fierbinte**, GMNP, 218v; StIN, 114; StFE, 155; CEG, 53. (Cf. lat. *torridus*, it. *torrido*, fr. *torride*.)

TORSIUNE s. (Fiz.) PFM, 373, 375; CEG, 3. (< fr. *torsion*.)
tosie v. TOXIC
tot v. ÎNTREG, TOTAL
TOTAL adj. *suma* **toată**, MA, 5v; *productul* **totului**, GAA, 70r; *eclips* **total** *sau central*, GG, 80; *product* **total**, TA, 17; AsM, 24; LM, 51; *eclipsă* **totală**, BMN II, 94; **total**, StDR, 277. (Cf. fr. *total*, germ. *total*.)
totum v. ÎNTREG
tovărăşie v. REGULĂ (de asociaţie)
TOXIC adj. *substanţe* **tossice** (**veninoase**), RMS, 165. (Cf. fr. *toxique*, it. *tossico*.)
trabant v. SATELIT
tracta v. TRATA
tractare v. TRATAMENT
tractarisi v. TRATA
tractaţie v. TRATAMENT
tragău v. POMPĂ
trage v. ATRAGE, DERIVA, EXTRAGE, SCĂDEA
tragere v. ATRACŢIE, COEZIUNE, SCĂDERE
tragere de sine v. ATRACŢIE
tragerea aerului v. INSPIRAŢIE
TRAHEE s. (Anat.) **trahee** (**ţăvii pentru răsuflare**), CIN, 204; **trachea**, **ţevi aeroase**, FBE, 67v; **traheea arteră**, KMA, 9, 308; **aeroţevia** (*trachea*), AsL, 56; **traşee**, BIN 118, 401; **traşea** *arterie*, PAD, 115; **trahea**, AAD, 81. (Cf. lat. *trachea*, fr. *trachée*, it. *trachea*.)
TRANSFORMA vb. *fracţiile cele amestecate a le aduce în fracţii neadevărate curate se zice a* **strămuta** *fracţiile*, PA, 58; **transforma**, MP, 87; MPB, 4; FBE, 68r; BRA, V; PFHM I, 3; PET, 23; PFM, 7, 409; BIN, 71; CEG, 20; **straforma**, MIN, 233. (Cf. lat. *transformare şi transmutare*, fr. *transformer*.)
TRANSFORMARE s. **schimbarea** *fracţiilor*, PA, 55; **transformarea** *apei în aburi*, PCU, 7; **transformaţie**, CG, 139r; FBE, 67r; BRA, 185; SAP, 53; PFHM 1, XXXIX, 211; RL, 97; **transformaţiune**, BBS, 26; **transformare**, StDR, 279. (Cf. lat. *transformatio*, fr. *transformation*.)
transformaţie, **transformaţiune** } v. TRANSFORMARE
transfusie v. TRANSFUZIE
TRANSFUZIE s. (Med.) **transfusia** (**străvărsarea**), HMV I, 19; **transfusie**, EPD, XXXV; TMO, 219r. (Cf. lat. *transfusio*, fr. *transfusion*.)
TRANSLAŢIE s. **translaţie**; **translaţiune**, NV, 385; *mişcare de* **translaţie**; **translaţiune**, PFM, 281, 506. (< fr. *translation*.)
translaţiune v. TRANSLAŢIE
TRANSPARENT adj. [o proprietate a sticlei este] *a fi* **previditoare**, GF, 9v; [corpuri] **prividitoare**, GF, 78r, 198r; **vederos**, SIN, 29, 87; **privăzător**, CIN, 357; **previziu**, AsG, 32; **prevăziu**, StIN, 4; FBE, 68r; StFE, 66; *mineralile care dimit lumina prin sine se numesc* **străvezoase**, MIN, 199; **transparent** (**preveziu**), AR 1839, 374; *corpuri* **strevăzătoare** (**transparente**); **transparentă** (**strevăzătoare**), BMN II, 146, 196; **transparent**, FMK, 173; KMA, 348; NV, 386; StDR, 278; RMS, 129; RL, 18; BIN, 72, 73; PFM, 34, 221, 426; PAD, 208; CA 1861, 125; **transperant**, PMH, 114; **transparint**, WAM, 57; CEF, 68; BIN, 12; INB 1859, 16; **transparant**, AAD, 7. (Cf. it. *trasparente*, fr. *transparent*.)
TRANSPARENŢĂ s. **previdere**; **prividere**, GF, 78r; **privedere**, CIN, 343; **stravedere**, MIN, 199; **transparinţă**, BMN II, 197; RMS, 87; BIN, 12, 24; **transparenţă**, PFHM I, X; **transparenţă**, **transparinţă**, NV, 386. (Cf. it. *trasparenza*, fr. *transparence*.)
transparint v. TRANSPARENT
transparinţă v. TRANSPARENŢĂ
transperant v. TRANSPARENT
TRANSPIRA vb. SMA, 175; MAR, 28; WCP, 45. (< fr. *transpirer*.)
transpirare v. TRANSPIRAŢIE
TRANSPIRAŢIE s. *în frigurile cele iuţi*, **năduşălile** *cele reci însemnează moarte*, AI, 7v; **răsuflarea cea afară**, *transpirationem*, MD II, 105r; **transpiraţie**, FDB, 19; TVM, 23; MN 1836, 29; SMA, 94; EPD, 119; **transpiraţie** (**asudare**), PPT, 21; **transpiraţie** *sau* **năduşală**; **transpirare** *sau* **năduşală**, MAR, 4, 10; **transpiraţie** (**sudoare**), BIN, 19, 113; **transpiraţiune**, RMS, 64; INB 1859, 105, 131; **transpireciune**, LMB, 85. (Cf. lat. *transpiratio*, fr. *transpiration*.)
transpiraţiune, **transpireciune** } v. TRANSPIRAŢIE
TRANSPLANTA vb. **transplînta**, MCF, 14, 15; StDR, 278; **străplînta**, VA, 7; **străplanta** BCA, 252; **transplanta**, NV, 386; BCA, 260; BRA, 274; Agr 1, 143. (Cf. lat. *transplantare*, fr. *transplanter*.)
TRANSPLANTARE s. **transplîntare**, MCF, 20; **transplantare**, PPD, I; **transplantaţie**, NV, 386; BCA, 260; **transplîntaţie**, StDR, 278. (Cf. fr. *transplantation*.)
transplantaţie v. TRANSPLANTARE
transplînta v. TRANSPLANTA
transplîntare, **transplîntaţie** } v. TRANSPLANTARE
transportator, **transporter** } v. RAPORTOR
TRANSVERS s. SVC, 69; SS, 6; KMA, 24, 165; OGD, 193; PFM, 398; PAD, 56. (Cf. lat. *transversus*, fr. *transverse*.)
TRANSVERSAL adj. AsG, 149; CD, 31; FBE, 67r; NV, 386; BRA, 248; RMS, 304; CEF, 41; BIN, 28, 110; PFM, 366, 398, 400; CEG, 8; INB 1859, 161. (< fr. *transversal*.)
TRAPEZ s. I. (Mat.) **trapézion**, WGT, 14v; **trapez**, AEG, 57r; LA, 6r; TGm, 4v; EGT, 4v; PGL, 4; AsG, 108; CS, 84v;

MP, 73 ; NV, 386 ; PEG, 11 ; ATI, 5. **II.** (Anat.) KMA, 60, 192 ; PAD, 58. (Cf. ngr. τραπέζιον, lat. *trapezium*, fr. *trapèze.*)

trapezion v. TRAPEZ

TRAPEZOID s., adj. CG, 84v ; KMA, 60, 233, 312. (< fr. *trapézoïde.*)

traşee v. TRAHEE

TRATA vb. (Med.) **tractarisi**, HMS, 96 v ; **tratarisi**, TIV, 114, 121 ; **tracta**, PPT, 9 ; CD, 4 ; HMV I, 7 ; RMS, 51 ; **trata**, HMV II, 26 ; VN, 7. (Cf. ngr. τραττάρω, lat. *tractare*, fr. *traiter.*)

TRATAMENT s. (Med.) *bolnavul va urma* **trataţie** *cu hapurile veghetale*, TIV, 119 ; **trataţie**, VH, 80 ; PMC I, 177 ; **tractaţia** *bolnavilor*, CBV, 9v ; **tratament**, PPT, 13 ; PFHM I, 25 ; WCP, 207, 240 ; WMM, 49 ; TCC, 13v ; PMH II, 39 ; CA 1862, 24 ; **tractare**, RMS, 25 ; CA 1862, 23. (Cf. lat. *tractatio*, it. *trattazione* şi *trattamento*, fr. *traitement.*)

tratarisi v. TRATA

trataţie v. TRATAMENT

TRAUMATIC adj. (Med.) RMS, 247, 272 ; TCC, 11v ; PPC, 5v. (< fr. *traumatique.*)

trăgător v. ATRACTIV

treaptă v. GRAD

treeut v. PRECEDENT

treilatnie / **treiunghi** } v. TRIUNGHI

treptelniceşte v. GRADAT

triangol / **triangul** } v. TRIUNGHI

triangular v. TRIUNGHIULAR

TRICEPS s. (Anat.) KMA, 48, 215 ; PMH, 63 ; PAD, 63. (< fr. *triceps.*)

trichet v. TROCAR

TRIEDRU adj. AsG, 240 ; PEG, 117 ; OGD, 11. (< fr. *trièdre.*)

trigon v. TRIUNGHI

trigonicese v. TRIUNGHIULAR

TRIGONOMETRIC adj., adv. *socoteală* **trigonometriceaseă**, WGT, 189 v ; *toate provlemitile* **trigonometriceşti** *să pot desface*, LT, 35v ; **trigonometric**, MN 1836, 72 ; CG, 170r, 172r ; PET, 1. (Cf. germ. *trigonometrisch*, fr. *trigonometrique.*)

trigonometrieese v. TRIGONOMETRIC

TRIGONOMETRIE, s. FAT, 66r ; WGT, 159v ; AEG, 49v, 114r ; CISG, 137 ; LT, 3r ; MN 1836, 72 ; CG, 170r ; NV, 387 ; PET, f. t. (Cf. lat. *trigonometria*, ngr. τριγωνομετρία, germ. *Trigonometrie*, fr. *trigonométrie.*)

TRILION s. (Mat.) **trillion**, DMA, 22 ; SIA, 3 ; PA, 8 ; **trilion**, HEA, 9 ; MA, 4r ; GAA, 4v ; ASS, 2v ; AsM, 5 ; LM, 9. (Cf. lat. *trillion*, germ. *Trillion*, ngr. τριλλιόνιον, fr. *trillion.*)

trilunie v. TRIMESTRU

TRIMESTRU s. **trilunie**, CD, 17, 42 ; AR 1844, 112 ; StDR, 280 ; **trimestru**, NV, 387 ; StDR, 280. (Cf. fr. *trimestre.*)

TRINOM s., adj. (Mat.) *cîtime* **trinomă**, AsA, 6r ; **trinom**, AsAl, 4, 60 ; PEA, 7, 104 ; NV, 387 ; SAP, 13. (Cf. fr. *trinôme*, lat. *trinomius.*)

TRIUNGHI s. (Mat.) **triángol**, GF, 103v ; HEA, 140 ; **triángul**, SIN, 78 ; MVV, 18, 44 ; CD, 28 ; **trígon** ; **trígonon**, WGT, 34r ; **triunghi** *sau* **treilatnie**, AEG, 31r ; **trigon**, LT, 41r ; LA, 6v ; FBE, 113v ; **treiunghi** (*sau* **trigon**) ; **triunghi**, TGm II, 3r, 14r, 24r ; **triunghi** *sau* **trigon**, TGm, 4r ; **triunghi**, LT, 47v, 69r ; EGT, 4r ; VDA, 7 ; AsG, 81, 266 ; MP, 68 ; PEA, 320 ; NV, 388 ; StDR, 280 ; PET, 23 ; *figuri trilaturale sau* **triunghiuri**, CG, 16r. (Cf. it. *triangolo*, lat. *triangulum* sau *triangulus*, ngr. τρίγωνον, fr. *triangle.*)

triunghieese v. TRIUNGHIULAR

TRIUNGHIULAR adj. *prizmă* **trigonieeaseă**, WGT, 130v ; *prizmă* **triunghieeaseă**, AEG, 83v ; *formă* **triangulare**, MVV, 30 ; **triangular**, FBE, 72v ; VDA, 8 ; HBV, 41 ; BCA, 62 ; SAP, 233 ; BMN II, 25 ; OGD, 51 ; BCI, 41 ; PAD, 49 ; INB 1859, 140 ; *prizma...* **triunghiurată**, TGm II, 43r ; EGT, 52r ; **triunghiular**, EGT, 57r ; PGL, 207 ; AsG, 295 ; KMA, 21, 43 ; PEA, 320 ; NV, 388 ; BMN II, 129 ; CEF, 41, 141. (Cf. ngr. τριγωνικός, lat. *triangularis*, it. *triangolare*, fr. *triangulaire.*)

triunghiurat v. TRIUNGHIULAR

trimbiţă v. TROMPĂ

trîndăvire v. INERŢIE

trînji / **trînzi** } v. HEMOROIZI

troahnă v. CATAR

TROCANTER s. (Anat.) KMA, 51, 76. (< fr. *trochanter.*)

TROCAR s. (Med.) **trocariul** (*un fel de suliţă triangulară*) ; IVA, 82 ; **troeari** (**stilet**), FilDA II, 101 ; **troacar**, HBV, 50 ; **troeartul** *sau* **trichetul**, TMO, 15r ; **trocart**, Agr II, 415. (Cf. fr. *trocart* şi *triquet*, germ. *Trokar.*)

trocart v. TROCAR

TROMBĂ s. **tromba** *marină*, AR 1829, 175 ; **tromba** *sau* **sifonul**, GG, 108 ; **trombă**, AR 1834, 282 ; IL 1841, 16 ; StDR, 280 ; BMN III, 148 ; PFM, 501 ; INB 1859, 50 ; **trompă** [marină], GPG, 62 ; StFE, 176. (Cf. fr. *trombe* şi *siphon*, it. *tromba*, germ. *Trombe.*) V. şi **trompă**

TROMPĂ s. (Anat.) **ţevia** *lui Eustahie* (*tuba Eustachii*) ; **ţevile** *lui Falopie* (*tubae Falopiae*), VA, 185, 244 ; **ţevile** *lui Falopie* (*tubae Fallopiae*), SS, 7 ; **ţevile** *mitrei*, KMA, 10 ; **tubele** *sau* **ţevile** *mitrei*, PAD, 127 ; **trîmbiţa** *lui Eustaş* ; **trîmbiţile** *mitrii*, KMA, 105, 340 ; **trîmbiţile** *matehii*, EOI, 107 ; **trompetele** *mătricei*, PMC I, 211 ; **trompetele** *lui Eustahie*, PAD, 100 ; **trompa** *lui Eustachiu* ; **trombă**, RMS, 367 ; **trompa** *lui Eustah*, TMO, 290r ; **trombe** *di Falopio*, AAD, 104. (Cf. lat. *tuba*, fr. *trompe* şi *trompette*, it. *tromba.*) V. şi **trombă**

trompetă v. TROMPĂ

trop v. TROPIC

TROPIC s. (Astr.) **tropieós**, GN, 9r, 14r ; **trópicus**, CISG, 118 ; **tropic**, GF, 145v, 186r ; DIP, 2v ; PDG, 49r ; HOG, 172, 173 ; RIA I, 8r ; EGI, 10 ; GTS, 12v ; GG, 77, 88 ; GPG, 70 ; PCU, 5 ; RIP I, 20 ; NV, 388 ; StDR, 280 ; BMN II, 68 ; FGF, 92 ; LMG, 192 ; PFM, 481 ; **tropu** *capricornului* ; **tropu** *crăcitului*, DF III, 3r. (Cf. ngr. τροπικός, lat. *tropicus*, fr. *tropique*, germ. *Tropen.*) V. şi **tropical**

TROPICAL adj. *în ţări* **tropice**, CIN, 273 ; *cercurile* **tropice**, StFE, 155 ; *climele* **tropice**, BIN, 162, 229 ; *zona caldă sau* **tropică**, LMG, 193 ; *zona* **tropicală**, PFM, 491. (Cf. germ. *tropisch*, lat. *tropicus*, fr. *tropique* şi *tropical.*)

tropicos / **tropicus** } v. TROPIC

trup v. CORP, VOLUM

TUB s. *un* **tub** *de sticlă* ; **tube** *au* **ţăvi**, GF, 75r, 222v ; **tuburi** (**seocuréle**), HPP, 13 ; **tub**, CIN, 345 ; StDR, 280 ; PFM, 6 ; **tubi** [pl.], PFHM I, 20. (Cf. lat. *tubus*, it. *tubo*, fr. *tube*, germ. *Tube.*) V. şi **telescop**, **trompă**

TUBERCUL s. **I.** (Med.) **tubercule** [la oase], KMA, 18 ; **tuberculă**, EPD, 99 ; RMS, 223 ; WAM, 98, 99, 121. **II.** (Bot.) **tubercule**, BCA, 112 ; BRA, 244. (< fr. *tubercule.*)

tuberculă v. TUBERCUL

TUBERCULOS adj. (Med.) KMA, 24 ; FDA, 112 ; WAM, 96 ; WCP, 287 ; TCC, 29r. (< fr. *tuberculeux.*)

TUBEROS adj. BDZ, 8 ; FBE, 70r ; MIN, 134 ; BIN, 166. (Cf. lat. *tuberosus*, fr. *tubéreux.*)

tuberositate v. TUBEROZITATE

TUBEROZITATE s. **tuberositate**, KMA, 18, 26, 81 ; WMM, 192 ; PAD, 12. (< fr. *tubérosité.*)

TUF s. (Geol.) **tof** *sau puteolană împietrită*, SV, 13 ; **tof**, SIN, 34 ; StIN, 6 ; MIN, 207 ; **tuf**, IL 1841, 287. (Cf. lat. *tofus* şi *tophus*, fr. *tuf*, it. *tufo.*)

TUMEFACŢIE s. (Med.) **tumefacţiune**, RMS, 258, 360 ; **tumefacţie**, TCC, 134r. (< fr. *tuméfaction.*)

tumefacţiune v. TUMEFACŢIE

TUMOARE s. (Med.) RMS, 359, 362 ; TCC, 5v ; TMO, 277r ; WMM, 73. (< fr. *tumeur.*)

TURBĂ s. (Geol.) **turfa**, *carea este pămînt negru, plin de rădăcini de trăstie, de rogoz, de papură şi de ierburi care cresc în bălţi*, SEC, 12 ; **turfă** ; **turf** (**pămînt bureţos**), FilDA I, 16, 72 ; **torf**, OCE, 77 ; SIN, 38 ; FBE, 105v, 107r ; **torfă** (*un soi de pămînt care se întrebuinţează ca material de foc*), LMA, 8 ; **turbă**, CER, 118v ; BIN, 62 ; CEG, 44. (Cf. germ. *Torf*, magh. *turfa*, rus. торф, fr. *tourbe.*)

TURBOS adj. (Geol.) [pămînt] **torfos**, FBE, 111r ; LMA, 12 ; **turbos**, CER, 115v.

turf(ă) v. TURBĂ

TURNESOL s. (Chim.) *tinctura de* **turnesol**, PFHM, XIV ; *picături de* **turnesol**, BMN III, 155. (< fr. *tournesol.*)

turteauă v. RIZOM

Ţ

ţachizmă v. FRACŢIE

ţărmural v. LITORAL

ţeapăn v. FIX

ţeavă v. CANULĂ, TUB

ţeavă aeroasă v. TRAHEE

ţeleritate v. CELERITATE

ţelular / **ţelulariu** } v. CELULAR

ţelulă v. CELULĂ

ţelulos v. CELULOS

ţement v. CIMENT

ţenit v. ZENIT

ţentral v. CENTRAL

ţentru v. CENTRU

ţentrufugace v. CENTRIFUGĂ

ţereale v. CEREALE

ţesătură v. TEXTURĂ, ŢESUT

ŢESUT s. (Anat.) **ţăsătura** *sau* **supştanţia** [plăminilor], TAO, 68 ; **ţăsătură** *ţelularie*, IVA, 61 ; **ţesăturele** *organelor noastre*, RMS, 73, 250 ; **ţesătură** *grăsoasă* ; **ţesătură** *celuloasă*, TCC, 5v, 47r ; **ţesut** ; **ţesute** [pl.], AAD, 5, 6, 11 ; **ţesătura** *vasculară*, BBS, 6. V. şi **textură**

ţetaţia v. CETACEU

ţevia mîncării v. ESOFAG

ţevia udului v. URETRĂ

ţevie v. DUCT, TROMPĂ

ţevie moale v. SERINGĂ

ţevie pentru răsuflare v. TRAHEE

ţiclu v. CICLU

ţifră v. CIFRĂ, ZERO

ţilendru v. CILINDRU

ţilindric v. CILINDRIC

ţilindru v. CILINDRU

ţinere v. DURATĂ

ţintă v. CENTRU

ţinut v. REGIUNE, REGN

ţirconferenţie / **ţirconferinţă** } v. CIRCUMFERINŢĂ

ţire v. CERC

ţireuitor v. CIRCULATOR

ţireul v. CERC

ţireula v. CIRCULA

ţireulaţie v. CIRCULAŢIE

ţircumstanţie v. CIRCUMSTANŢĂ

ţişnitor v. ARTEZIAN

ţîţînă v. SFACEL

U

udeală v. LICHID
udometru v. HIGROMETRU
udos v. LICHID
uest v. VEST
uitueie v. AMNEZIE
ULCER s. (Med.) **ulcer**, NV, 389; **ulţeră**, LMB, 15; **ulcere** [pl.], RMS, 125; PPC, 25r; PMH II, 48; **ulceri**, BCA, 280. (Cf. fr. *ulcère*, lat. *ulcus, -eris.*)
ULCERAŢIE s. **ulceraţie**, NV, 389; **ulceraţiune**, RMS, 60. (< fr. *ulcération.*)
ulceraţiune v. ULCERAŢIE
ulţeră v. ULCER
um v. HUMUS
UMAN adj. [genul, natura, trupul] **uman**, NV, 390; StDR, 282; BMN I, 43; BCI, 15; AAD, 7; CA 1861, 59. (Cf. lat. *humanus*, fr. *humain.*)
umădătură v. UMOARE
umbilie v. OMBILIC
umbilical v. OMBILICAL
umblare v. CIRCULAŢIE
umblător v. MOBIL
umblător în somn v. SOMNAMBUL
UMED adj. **umid**, NV, 390; BMN II, 33; **umed**, BMN II, 189; **umăd**, CA 1861, 62. (Cf. lat. *humidus*, fr. *humide.*)
umedire, **umeditate** v. UMIDITATE
umedos v. FLEGMATIC
umezeală v. LICHID, SUC, UMOARE
umezos v. LICHID
umflare v. FLUX
umflarea pielii v. ANASARCĂ
umflarea pîntecelui v. TIMPANITĂ
umflătură apătoasă v. HIDROPIZIE
umid v. UMED
UMIDITATE s. **umedire**, GF, 85r; **umeditate**, PME, 62; **umiditate**, NV, 390; BCA, 389; BRA, 23; PFHM I, 13, 199; PFM, 88, 208; Agr I, 149. (Cf. lat. *humiditas*, fr. *humidité.*)
UMOARE s. (Anat.) **umezeală**, AI, 2v, 8r; PMV, 32, 43; PAM, 7, 10; POS, 187; AR 1831, 455; MTF, 6v; MN 1836, 29; **umezăli** (*humores*); **umezelile** *ochiului* (*humores oculi*), VA, 121, 177; *transpiraţia se numeşte aceă* **umezală (umor)** . . .; **umori (umezală)**, TVM, 23, 34; **zemuri**, MD I, 38v; POS, 186; **zemile** *cele stricate*, MTF, 17r; **zeama** *apoasă* [la ochi], KMA, 467; **zemurile** (*humeurs*), PMH, 46; **umădătură**, MD II, 22r, 104v; **umore** *steclită*; **steeloasă** [la ochi]; **umorii** *stingelui*, GF, 272v, 270 v; **umori (umezele)**, MVV, 7; **umorii** *sau* **osueurile**, TIV, 5; **umori**, WAM, 80; WCP, 115; **umoruri**, CPH, 56; CA 1862, 22; **umoare** [sg.], NV, 39; **umoarele (umezelile** *trupului*), WCP, 300; **umor (zamă)**, AAD, 19; **humori**, SAS, 34; **humoarea** *sticloasă* [la ochi], PFM, 464. (Cf. lat. *humor*, it. *umore*, fr. *humeur.*)
umus v. HUMUS
umor v. UMOARE
unătate v. UNITATE
undulaţie, **undulăciune** v. ONDULAŢIE
UNGHI s. **ángol**; **angól**, HEA, 140, 141; **angul**, MVV, 91; PFHM I, 20; PFM, 426, 436; **unghi**, GN, 8v; MES, 33; WGT, 10v; SIF, 101, 102; AEG, 8r, 18v; LA, 8v; LT, 9r; TGm, 3v, 13v; EGT, 3v; VA, 181; VDA, 7; PGL, 3, 9; AsG, 23, 64; MP, 35, 37; CG, 6r, 8v; PEG, 6. (Cf. lat. *angulus*, it. *angolo*, fr. *angle.*)
unghiar v. ECHER
UNGHIULAR adj. **unghiular**, PGL, 186; AsG, 60; KMA, 194; CEF, 99; **angulariu**, StDR, 15. (Cf. lat. *angularis*, fr. *angulaire.*)
UNGUENT s. **unguente** *şi alifii*, FMK, 77; **unguentum (alifie)**, WCP, 138. (Cf. lat. *unguentum.*)
unguentum v. UNGUENT
UNIFLOR adj. NV, 390; BCA, 421. (< fr. *uniflore.*)
UNIFORM adj. VDA, 11; IVA, 85; NV, 391; StFE, 13; BCA, 65; StDR, 283; RL, 397; CA 1856, 71. (Cf. fr. *uniforme*, lat. *uniformis.*)
UNIFORMITATE s. AR 1839, 288; IL 1841, 334; HMV II, 146; SAP, 204; PFHM I, 64; StDR, 283; RL, 131; PFM, 186, 308; BCI, 96. (Cf. fr. *uniformité*, lat. *uniformitas.*)
UNILOCULAR adj. (Bot.) Agr I, 387; BBS, 26. (< fr. *uniloculaire.*)
unime, **uninţă** v. UNITATE
unisexual v. UNISEXUAT
UNISEXUAT adj. (Bot.) *floare* **vergură**, *în care nici jăneia, nici bărbătuşul nu sînt de faţă*, HPP, 30; *flori* **unisexuale**, FBE, 78r, 85v; *flori* . . . **unisexuale**, BBS, 22; INB 1859, 38. (Cf. fr. *unisexuel.*)
unişoară, **unită** v. UNITATE
UNITATE s. (Mat.) **unişoară**, DMA, 18; OPA, 13; **uninţă** *sau* **unime**, SIA, 2; **unimea** *sau* **uninţa (unişoara)**, PA, 3; **unime**; **uninţă**, LB, 734; **unile** [art.], GAP, 5r, 12r; MA, 3v; **unime**, HEA, 5; GAP, 5r, 17v; WGT, 4v; GAA, 1v; AsA, 5v; AEG, 128v; LA, 19r; LT, 23r; EGT, 41r; TA, 1, 56; FAE, 1, 6; PPA, 3; AsM, I, 2; PEA, 4, 11; PAR, 3; PEG, 47; SAP, 33; StDR, 283; LM, 11; CA 1855, 11; **unită**, FAT, 14r, 19r; **unitate**, PGL, 63; NV, 391; CA 1861, 57, 91; **unătate**, MAA, 1. (Cf. lat. *unitas*, it. *unità*, fr. *unité.*)
UNIVALV adj. NV, 391; BIN, 448; CEG, 61; BBS, 29. (< fr. *univalve.*)
UNIVERS s. **univers**, GG, 71; PCU, 1; NV, 391; StDR, 282; CA 1852, 1: **universul (lumea)**, PCB, 11; IL 1841, 289; **univerzul** *material*, FBE, 65r; **lumea** *sau* **universul**, SiC, 75; RIP 1, 6; **universul** (*toată* **lumea**),

PMC I, 181 ; **unoeuprinzime**, DF I, 2v, 7v. (Cf. lat. *universum*, fr. *univers*, germ. *Universum.*)

univerz v. UNIVERS

unoeuprinzime v. UNIVERS

untura încheieturilor v. SINOVIE

urdinare v. DIAREE

ureche
urechiuţă } v. AURICUL

URETER s. (Anat.) **pişătorii** (*uretères*), VA, 132 ; **ureterele**, KMA, 9, 325 ; PAD, 119. (Cf. fr. *uretère.*)

URETRĂ s. (Anat.) **pişătoarea** (*urethra*), VA, 133 ; **ţevia udului** (*urethra*), SMA, 186 ; **uretră**, SS, 1, 4 ; PMH II, 90 ; PAD, 120 ; TCC, 19r ; **uriţă**, PMC I, 165, 209. (Cf. lat. *urethra*, fr. *urètre*, ngr. οὐρήθρα.)

urin v. URINĂ

URINAR adj. (Anat.) PMC I, 209 ; FMIM, 13 ; WAM, 62, 63, 136 ; WMM, 32 ; CA 1862, 19,20. (< fr. *urinaire.*)

URINĂ s. (Fiziol.) **urină**, GF, 198r, 251v : FDB, 63 ; LB, 738 ; StIN, 64 ; PFHM I, 32 ; WCP, 296 ; CA 1862, 18 ; **urin**, FilDA I, 59 ; PMC I, 169, 209 ; StDR, 283 ; RMS, 286 ; LMA, 19 ; WCP, 61. (Cf. lat. *urina*, it. *urina*, fr. *urine*, germ. *Urin.*)

uriţă v. URETRĂ

urmare v. COROLAR, PROGRESIE

următor v. CONSECVENT

uşor de mistuit v. DIGESTIBIL

UTER s. (Anat.) **zgău**, AI, 8v ; MD I, 35v ; MD II, 32v ; EAM, 35 ; **mateă**, MD I, 21v ; CIF, 5 ; EOI, 107 ; FMIM, 14 ; **mateă** (*uterus*), PAM, 25 ; **pîntecele** (*uterus*), VA, 244 ; **pîntecele** *sau* **mitra** (*uterus*), SS, 6 ; **mitră**, SMM, 12 ; RMS, 316 ; **mitra** *sau* **uteru** ; **uterusul**, KMA, 10, 340 ; **uter**, RMS, 217 ; TCC, 90r ; **utero (mitra)**, AAD, 102 ; **uterus, mitra** *sau* **matea**, PAD, 127 ; **mătrice**, PMC I, 53, 96. (Cf. lat. *uterus*, fr. *utérus* şi *matrice*, it. *utero* şi *matrice*, ngr. μήτρα.)

UTERIN adj. KMA, 390, 429 ; RMS, 157, 217 ; WAM, 117, 128 ; PAD, 161. (< fr. *utérin.*)

utero
uterus } v. UTER

UTILITATE s. **folositate**, MPM, 24, 53 ; **utilitate**, NV, 392 ; PFHM I, 139 ; FGF, 5. (Cf. fr. *utilité*, lat. *utilitas.*)

V

VACCIN s. (Med.) **vaccină**, CIF, 153 ; CDV, 23 ; FMK, 166 ; HMV II, 78 ; RMS, 282, 370 ; BCI, 95, 112 ; PMH II, 66, 67 ; **vaţină**, POS, 236 ; CDV, 16 ; PMH, 113 ; **vaţină**, PPT, 19 ; **vacină**, TIV, 14 ; FMK, 127 ; PMC I, 61 ; StDR, 41 ; **vaccină, vacină**, NV, 392 ; **vacsină**, BFO 1833, 199 ; BGO 1840, 180 ; LMB, 81. (Cf. lat. *vaccinus*, it. *vaccino*, fr. *vaccin*, rus. вакцина.)

VACCINARE s. **vaţinaţie**, PMH, 113 ; **vaccinaţie, vacinaţie**, NV, 392 ; **vaccinaţie**, TMO, 280r ; **vacinare**, StDR, 41 ; **vaccinare**, CA 1853, 89 ; BCI, 112 ; WCP, 170 ; PMH II, 64 ; **vacsinuire**, LMB, 81. (Cf. fr. *vaccination*, it. *vaccinazione*, rus. вакцинация.)

vaccinaţie
vacinare
vacinaţie } v. VACCINARE

vacină
vacsină } v. VACCIN

vacsinuire
vaţinaţie } v. VACCINARE

vaţină v. VACCIN

vaghin
vaghină
vagină } v. VAGIN

VAGIN s. (Anat.) **văgăună** (*vagina*), VA, 245 ; SS, 6 ; **văgăună**, VN, 1 ; FMIM, 14 ; RMS, 189, 217 ; **vaghină**, MN 1836, 91 ; SMM, 11 ; **vaghin**, FMK, 168 ; KMA, 340 ; **vagin**, KMA, 10 ; **vaginâ**, RMS, 370 ; TCC, 90r ; **vagina** *sau* **văgăuna**, PAD, 128 ; **vaţină**, WCP, 206. (Cf. lat. *vagina*, it. *vagina*, fr. *vagin*, germ. *Vagina.*)

VAGINAL adj. (Anat.) KMA, 220, 390, 429 ; PAD, 161, 198. (< fr. *vaginal.*)

vaţină v. VAGIN

VALOARE s. **preţ**, FAT, 14v ; **puterea** *sau* **preţul** *fracţiei*, PA, 55 ; **preţul** *fracţiei*, GAA 52v ; **preţul** *frîngerii*, LA, 4v ; **preţ**, OPA, 17 ; AsA, 18r ; FAE, 36 ; PPA, 5 ; PAR, 9, 69 ; PEG, 74 ; PET, 9 ; SAP, 107 ; **preţuire**, AEG, 123v ; AsA, 5r ; **puterea** *sau* **mărimea** *frîngerii*, LA, 33v ; *fără a schimba* **puterea** *unei frîngeri*, FAE, 50 ; **valorul (preţul)**, AR 1831, 210 ; **valor**, AsM II, 178, 187 ; CA 1853, 61 ; **valore** [sg.], AsM, 15 ; AsAl, 1 ; **valoră**, AsM, 24 ; AsAl, 71 ; IVA, 15 ; CER, 6r ; IFM, 13 ; StDR, 40 ; CA 1853, 101 ; LMA, 2 ; ATI, pf. ; RL, 66, 127, 161 ; CA 1857, 70 ; CA 1861, 63 ; **valoare**, StDR, 40 ; SAP, 11, 42, 114 ; WAM, 104 ; CA 1853, 104 ; RL, 266. (Cf. lat. *valor*, it. *valore*, fr. *valeur*, germ. *Wert.*)

valor
valoră } v. VALOARE

valsam v. BALSAM

VALVULĂ s. (Anat.) **valvurile** *sau* **încheieturile**, TAO, 71 ; **valvulă**, KMA, 296, 355 ; RMS, 285 ; PAD, 145. (Cf. lat. *valvula*, fr. *valvule.*)

valvură v. VALVULĂ

valzam v. BALSAM

vapoare v. VAPOR

VAPORI s. pl. (Fiz.) **vapore** *au* **ceţi** ; **vapori** *au* **ceţi**, GF, 149v, 152r ; *foarte mult* **abur (vápură)** *slobod*, SEC, 78 ; **vapură**, OCE, 65 ; **vapori (abur)**, MVV, 7, 86 ; **aburi**, SIF, 57, 85 ; GG, 107 ; MN 1836, 65 ; PFHM I, 97 ;

PFM, 173 ; **abur (vapor)**, FD I, 65 ; BMN I, 109 ; **abur, vapor**, AsL, 18 ; **abori**, AR 1829, 67 ; StFE, 104 ; **vapori**, AR 1829, 136 ; RMS, 123 ; BMN III, 133 ; PFM, 483, 488 ; **vapor (aburi)**, AR 1834, 216 ; **vaporul**, *adecă* **aburul**, IL 1840, 35 ; **vapor**, MN 1836, 23 ; CD, 49 ; BMN I, 12 ; CA 1855, 57 ; **vapoare, vapor**, NV, 393. (Cf. lat. *vapor*, it. *vapore*, fr. *vapeur*.)

VAPOROS adj. FDB, 94 ; NV, 393. (Cf. lat. *vaporosus*, fr. *vaporeux*.)

vapură v. VAPOR

var de plumb v. MINIU

VARIABIL adj. HMV I, 79 ; NV, 393 ; StDR, 41 ; BIN, 151. (Cf. lat. *variabilis*, fr. *variable*.)

variaciune v. VARIAŢIE

VARIAŢIE s. **variaţie**, MN 1836, 40 ; NV, 393 ; StFE, 104 ; BIN, 16 ; PFM, 7, 68, 246 ; WCP, 149 ; **schimbăciune (variaţie)**, BRA, 18 ; **variaţie, variaciune**, StDR, 41 ; **variaţiune**, RMS, 28 ; BMN III, 60 ; CEF, 154, 159 ; **variaţioni** *ale temperaturei*, RMS, 66. (Cf. lat. *variatio*, fr. *variation*, it. *variazione*.)

variaţione }
variaţiune } v. VARIAŢIE

VARICE s. pl. **variţe**, EPD, 372 ; **variee**, PMC I, 87 ; RMS, 362 ; PPC, 108v ; PMH II, 106 ; **varici (lărgiri de vine)**, FDA, 29. (Cf. fr. *varice*, it. *varice*.)

VARICOS adj. RMS, 362 ; PPC, 28r. (< fr. *variqueux*.)

VARIETATE s. **deosăbire**, MD I, 40r ; **felurime**, AI, 1r ; VA, 200 ; IL 1840, 87 ; IVA, 4 ; BBS, 27 ; **varietăţi (felurimi)**, IL 1840, 26 ; **varietate (deosebire)**, StIN, 21 ; **vărietăţi** *sau* **feluri**, RIP I, 54 ; **feluri (varietăţi)**, INB 1859, 154 ; **varietate**, AR 1834, 37 ; GG, X, XI ; MN 1836, 41, 95 ; CIN, 105, 350 ; IVA, 17, 41 ; SFM I, 13, 17 ; HMV I, 56 ; NV, 393 ; PPD, 1 ; StDR, 41 ; BRA, 168 ; BMN II, 67 ; PFHM I, 39 ; WAM, 111 ; MIN, 9 ; BIN, 5, 6 ; CA 1858, 29 ; CA 1860, 103 ; BBS, 80 ; **varietet**, SFM I, 69. (Cf. lat. *varietas*, fr. *variété*, germ. *Varietät*.)

varietet v. VARIETATE

variol v. VARIOLĂ

VARIOLĂ s. (Med.) *pentru* **bubaturi** *sau* **vărsaturi**, MD II, 182v ; **varsatul** *sau* **bubatul**, BMV, 10 ; *boala* **vărsăturilor, variole**, EPD, 230 ; **varsatul (variolu)**, PMC I, 60 ; **varsat (variolă)**, PMC II, 127. (Cf. lat. *variola*, fr. *variole*.)

variţe v. VARICE

VAS s. (Anat.) **vasurile** *ţăvilor*, GF, 251r ; **vasele** *adecă cănuţăle în care să strecoară sămînţa*, SIS, 11 ; **vasele** *sîngelui* ; **vasele** *cele de lapte*, PMV, 32, 34 ; **vasele** *purtătoare* (*vasa defferentia*), VA, 240 ; SS, 3 ; **vasele** *sămînţii* (*vasa seminalia*), VA, 240 ; SS, 3 ; **vasele** *mistuitoare*, AR 1831, 455 ; **vase** *capilare*, KMA, 3 ; **vasele** (*vinele, arteriile*), VN, 23. (Cf. lat. *vas*, fr. *vase*.)

vasalt v. BAZALT

vascolar v. VASCULAR

VASCULAR adj. *vegetale* **vaseulare**, FBE, 68v ; *plante* **văsoase** (*pl. vasculares*), MIN, 132 ; *sisteme* **vaseolare**, AAD, 7 ; *o membrană* **vaseuioasă**, PAD, 176 ; *ţesătura* **vasculară**, BBS, 5, 6. (Cf. lat. *vascularis*, it. *vascolare*, fr. *vasculaire* şi *vasculeux*.)

vasculos v. VASCULAR

vasis v. BAZĂ

vas pulberos v. STAMINĂ

vaţină v. VACCIN

văgăună v. VAGIN

văluitură v. VOLUM

văpsea v. CULOARE

vărsat v. VARIOLĂ

vărsător v. VOMITIV

văsos v. VASCULAR

văsuţul cu pulbere v. ANTERĂ

vătămător v. PERNICIOS

văzduh v. CLIMĂ

vechi v. CRONIC

vederea vînturilor v. ANEMOSCOP

vederos v. TRANSPARENT

VEGETA vb. HMV I, 3 ; IFM, 29 ; NV, 394 ; BCI, 150 ; CEG, 60, 114. (Cf. fr. *végéter*, lat. *vegetare*.)

vegetabil v. VEGETAL, VEGETATIV

vegetaciune v. VEGETAŢIE

VEGETAL adj., s. **vegetabil**, MVV, 87 ; *hrană* **veghetabilă**, SPG, 24 ; **veghetabile** (*legumi, ierburi*), VA, 40 ; *se hrănesc cu* **veghetabilii**, CIN, 43, 45 ; **veghetabil**, MPI, 217 ; LPT, 51 ; IL 1840, 87 ; **vegetabil**, StIN, 81 ; FBE, 105v ; **vegetabile (verdeţuri)**, HMV II, 195 ; *împărăţia* **vegetabilă**, HMV I, 54 ; *lapte* **vegetabil**, WCP, 70 ; *a arborilor viaţă este mai lungă decît a celorlalte* (*veghetabilia*) **crescătoare**, PMV, 9 ; *împărăţia* **veghetativă**, VA, 10 ; *împărăţia* **vegetătoarelor**, RIP I, 50 ; *împărăţia* **veghetalelor**, SIC, 27 ; *producturi* **veghetale**, EGI, 1 ; *clasul* **veghetalelor**, TIV, IV ; *materii* **veghetale**, CIN, 247 ; *unt* **veghetal**, IL 1840, 26 ; *imperia* **vegetală** (*cele* **crescătoare**), AR 1832, 328 ; **vegetalele** *sau* **plantele**, GG, 124 ; **vegetal**, PCB, 56 ; AR 1835, 71 ; MN 1836, 49, 60 ; VDA, 23 ; PMG, 17 ; GPG, 55 ; IVA, 2 ; StIN, 34 ; FBE, 84r ; KMA, 1 ; PAg, 1 ; NV, 394 ; BCA, 21 ; BRA, 1 ; StDR, 43 ; PFHM I, V ; BIN, 7 ; PFM, 3, 21 ; WCP, 104 ; LMG, 3 ; Agr I, 349 ; CEG, 60 ; CA 1862, 49. (Cf. lat. *vegetabilis*, germ. *Vegetabilien*, fr. *végétal* şi *végétable*.) V. şi **vegetativ**

VEGETATIV adj. *şi dintră cele* (**veghetative**) **erecătoare** *şi dintră cele mişcătoare*, PMV, 3 ; *funcţiile* **veghetative** *sau a vieţii trupeşti*, VA, XV ; *lucrările cele* **vegetale** *ale omului* (*functiones animales*), PH, 5 ; *pielea şi părul au o sistemă* **veghetativă**, SMA, 217 ; *starea* **vegetativă** (**hrănitoare**) WMM, 111 ; *în viaţa*

vegetativă *şi în cea psihologică*, CA 1862, 63 ; **vegetativ**, NV, 394 ; **vegetabil**, StDR, 43. (Cf. germ. *vegetativ*, fr. *végétatif*.) V. şi **vegetal**

VEGETAŢIE s. (Bot., Med.) **veghetaţie**, AR 1829, 142 ; VA, 235 ; EGI, 104 ; CIN, 251 ; AR 1839, 300 ; IL 1840, 72 ; **vegetaţie**, PCB, 56 ; AR 1834, 362 ; MN 1836, 33, 51 ; IVA, 3 ; HMV I, 39 ; PAg, 12 ; BRA, 54, 333 ; CA 1852, 81 ; PFHM I, VI ; CA 1855, 23 ; BIN, 153 ; **vegetaciune**, CER, 99v ; **vegetaţie**, **vegetăciune**, StDR, 43 ; **vegetăciune**, CEG, 7 ; **vegetăţiune**, LMG, 34 ; **vegetaţiune**, RMS, 113 ; BMN II, 103 ; WCP, 245. (Cf. lat. *vegetatio*, fr. *végétation*, germ. *Vegetation*, rus. вегетация.)

vegetaţiune } v. VEGETAŢIE
vegetăciune }

vegetător v. VEGETAL
vegetăţiune v. VEGETAŢIE
veghetabil v. VEGETAL
veghetativ v. VEGETATIV
veghetaţie v. VEGETAŢIE

VENĂ s. (Anat.) EAM, 129 ; EOI, 101 ; EPD, 371 ; MIN, 16 ; TMO, 25v ; PMH II, 5 ; PAD, 95, 143 ; WCP, 148. (Cf. lat. *vena*, germ. *Vene*, fr. *veine*.)

venduză v. VENTUZĂ
venerese v. VENERIC

VENERIC adj. (Med.) *boala cea* **venereaseă**, PMV, 157 ; *boale* **venerice**, TIV, 34 ; **venerie**, SS, 4, 11 ; CD, 67 ; HMV II, 75 ; VN, VI ; PMC I, 5, 35, 108 ; CBV, 1v, 8v ; StDR, 42 ; FDA, 22 ; CA 1855, 143 ; WCP, 14 ; TCC, 222v ; PAV, 61. (Cf. lat. *venereus* sau *venerius*, germ. *venerisch*, rus. венерический.)

veninos v. BILIOS, TOXIC

VENOS adj. (Anat.) PAD, 147 ; PPC, 6v. (Cf. fr. *veineux*, lat. *venosus*.)

VENTIL s. IL 1840, 36 ; CD, 28 ; StFE, 46. (< germ. *Ventil*.)

VENTILA vb. *salele stnt curate, bine* **ventilate**, CD, 51. (Cf. fr. *ventiler*, germ. *ventilieren*.)

VENTILATOR s. [aerisirea] *se face prin deschiderea ferestrelor sau prin* **vintelatorii** *aşezaţi la ferestri ; aerisită prin* **ventilatori**, SMA, 80, 164 ; **ventilatori** *spre curăţirea aerului*, CD, 5 ; *aerisirea odăilor se face prin* **ventilatori**, VH, 79. (Cf. lat. *ventilator*, germ. *Ventilator*, fr. *ventilateur*.)

VENTILAŢIE s. CD, 28, 80. (Cf. fr. *ventilation*, germ. *Ventilation*.)

VENTRICUL s. (Anat.) **vintricelul** *drept* [al inimii], GF, 265r ; [inima are] *două* **cămări** *şi două urechi*, SIN, 89 ; *inima se împarte în două urechi...* şi doi **foleuţi**, TAO, 67 ; **foleuţăle** *inimii* (*ventriculi*),, VA, 80 ; **ventricul**, KMA, 8, 351 ; *o bortă a inimei numită* **talam** (**camară**), PMC I, 179 ; **ventriculul** *sau* **camera** ,PAD, 144, 145. (Cf. lat. *ventriculus*, it. *ventricolo*, fr. *ventricule*, ngr. θάλαμος.)

VENTUZĂ s. (Med.) **venduze** [pl.], MDI, 41v, 105v ; **venduză**, PMH, 31 ; **ventuză**, TIV, 162 ; MAR, 157 ; FMK, 8 ; CPH, 17, 42 ; WCP, 144 ; CA 1862, 22. (Cf. ngr. βεντούζα, fr. *ventouse*.)

verdeaţă v. VEGETAL

VERIFICA vb. NV, 394 ; SAP, 62 ; PFM, 63. (Cf. fr. *vérifier*, lat. *verificare*.)

VERIFICARE s. **verificaţie**, NV, 395 ; PET, 69, 161 ; OGD, 76 ; PFM, 37 ; **verificaţie**, **verificăciune**, StDR, 42 ; **verificare**, PET, 67. (Cf. lat. *verificatio*, fr. *vérification*.)

verificaţie } v. VERIFICARE
verificăciune }

VERMICULAR adj. *fac o mişcare* **vermiculară**, FMK, 101 ; *ascaridul* **vermieular**, RMS, 74. (< fr. *vermiculaire*.)

VERMIFUG adj. *unsoare în contra vermilor* (**vermifugă**), PMC II, 15 ; *cataplasme* **vermifugii** ;... *servesc de* **vermifugiu** *sugătoarelor*, RMS, 75, 132. (< fr. *vermifuge*.)

vermifugiu v. VERMIFUG
vertebra cervicală v. ATLAS

VERTEBRAL adj. KMA, 14, 19, 21 ; PPC, 215v ; PAD, 23. (< fr. *vertébral*.)

VERTEBRAT s., adj. [animale] **vertebrate** *sau* **osoase**, CIN, 12 ; *animale* **osoase** (*vertebrata*), StIN, 67 ; **vertebrat**, StDR, 42 ; BIN, 225, 228. (Cf. lat. *vertebratus*, fr. *vertébré*.)

VERTEBRĂ s. (Anat.) **vertebră**, IVA, 63 ; KMA, 20, 14 ; TCC, 130r ; PAD, 23 ; **vertebre** (**arşieuri**), PMC I, 204 ; **arşieuri** (**vertebri**), FMIM, 7. (Cf. fr. *vertèbre*, lat. *vertebra*.)

VERTICAL adj., adv. **vertical**, AsA, 17r ; AEG, 145r ; GAA, 10v ; EGT, 46v ; AR 1832, 346 ; AR 1834, 96 ; GG, 69 ; AsM, 20, 31 ; AsG, 238 ; CIN, 63 ;CD, 28 ; RIP I, 21 ; StFE, 10, 78 ; StDR, 42 ; OGD, 84 ; BMN II, 6 ; LM, 26 ; LMG, 204 ; PFM, 2 ; **verticalicească**, MP, 47 ; BCA, 56 ; PFHM I, 6 ; RL, 370, 386 ; PFM, 3, 32. (Cf. lat. *verticalis*, fr. *vertical*, germ. *vertikal* ; *verticalicească* < lat., fr. + suf. *-icească*.)

verticalicească v. VERTICAL
verticelat v. VERTICILAT

VERTICIL s. (Bot.) **vertiţil**, FBE, 75r. (Cf. fr. *verticille*, lat. *verticillus*.)

VERTICILAT adj. (Bot.) **verticilat**, FBE, 75r, 76r ; BBS, 23 ; **verticelat**, BIN, 128. (< fr. *verticillé*.)

vertiţil v. VERTICIL
vesical v. VEZICAL
vesiculă v. VEZICULĂ

VEST s. **ovest**, GF, 146v ; HOG, 2, 121 ; **vest**, CDA, 140 ; EGI, 14 ; EG, 3 ; GG, 66 ; CIN, 146 ; RIP I, 22 ; StFE, 145 ; StDR, 43 ; BMN II, 190 ; LG, 1 ; CA 1861, XI ; **uest**, GTS, 23v. (Cf. it. *ovest*, germ. *West*, fr. *ouest*.)

VESTIC adj. CIN, 96 ; AR 1837, 116 ; FGE, 19 ; AsL, 58. (Cf. germ. *westlich*.)

veterenarie v. VETERINĂRIE

VETERINAR s. **veteriuar**, FDB, 15; BFO 1833, 216; MAR, 61; PSE, 142; CER, 16r; NV, 395; BRA, 345; **veterinariu**, StDR, 43; **veteriner**, BGO 1840, 181; HBV, 1; EPD, XLVIII; LMA, IV, 139. (Cf. lat. *veterinarius*, it. *veterinario*, fr. *vétérinaire*.)

VETERINAR adj. *mediţina* **veterinarie**, IVA, 17; *doctori* **viterinari**, BFO 1843, 277; *igiena* **viterinară**, Prop, 122; *arta* **veterinară**, CA 1856, 12. (< fr. *vétérinaire*.)

veterinarie v. VETERINĂRIE

VETERINĂRIE s. **veterinária** (*veterinaria*), FDB, 3; **veterenarie**, AR 1832, 58; AR 1840, 174; **veterinerie**, EPD, 87; **veterinarie**, RMS, 199; LMB, V; **veterinărie**, RL, 315; StDR, 43. (Cf. lat. *veterinaria*, it. *veterinaria*, rus. ветеринария.)

veteriner v. VETERINAR

veterinerie v. VETERINĂRIE

vetriol v. VITRIOL

VEZICAL adj. **vezical**, KMA, 389; **vesical**, PAD, 161. (< fr. *vésical*.)

VEZICĂ s. (Anat.) **beşica** *pişatului* (*vesica urinaria*), VA, 133; **beşicuţele** *sămînţii* (*vesiculae seminales*), VA, 241; SS, 4; **băşicuţele** *seminţii*, POS, 135; **veziculele**; **vesiculele** *seminale*, KMA, 10, 333; **vesiculă**, TCC, 89r; BBS, 231. (Cf. lat. *vesica* şi *vesicula*, fr. *vésicule*.)

VEZICĂTOARE s. (Med.) *plastur de* **vizicatórie**, MD I, 64v; **vezicatorile**, *adică acel fel de plasturi care scot băşică*, MD II, 105r; **vizicătoare**, AR 1831, 456; PH, 8; ŢIV, 20; CIN, 182; SS, 31; CD, 5; FMK, 25; VH, 123; StDR, 44; **vezicătoare**, PMH, 77; StDR, 41; **vesicatori**, RMS, 182; PMH II, 44. (Cf. lat. *vesicatorius*, fr. *vésicatoire*.)

veziculă v. VEZICĂ

VIBRA vb. NV, 395; StDR, 43; CA 1855, 27; PFM, 25, 408. (Cf. fr. *vibrer*, lat. *vibrare*.)

VIBRANT adj. PFM, 25, 396, 406. (< fr. *vibrant*.)

vibrare v. VIBRAŢIE

VIBRAŢIE s. (Fiz.) *sunetile trupurilor sînt mai ales de la numărul* **cutremurărilor** *au a* **seuturărilor**, *care de la lovire vin date; toată* **cutremurarea** *face o undă de valuri*, GF, 68r; **vibraţie**, NV, 395; PFHM I, XXXVII, 195; **vibraţie**, **vibrăciune**, StDR, 43; BIN, 12; PFM, 25; **vibraţiune**, PFM, 377, 380; **vibrare**, BIN, 12. (Cf. lat. *vibratio*, it. *vibrazione*, fr. *vibration*.)

vibraţiune
vibrăciune } v. VIBRAŢIE

vieţuitor v. ANIMAL

vieţuos
viezător } v. VITAL

vilositate v. VILOZITATE

VILOZITATE s. (Anat.) **vilosităţi**, KMA, 296; PAD, 94. (< fr. *villosité*.)

vindecăcios v. CURABIL

vindecător v. CURATIV

vintelator v. VENTILATOR

vintricel v. VENTRICUL

VIOLENT adj. *o detunaţie* **violentă**, PFHM I, 17; *durere* **violentă**, WAM, 174; *friguri* **violinte**, WCP, 56. (Cf. fr. *violent*.)

violint v. VIOLENT

VIRTUAL adj. *punt geometric sau* **virtuel**, StFE, 72; [punct] **virtuel**, StDR, 45; *imaginâ* **virtuală**, PFM, 471. (< fr. *virtuel*.)

virtuel v. VIRTUAL

VIRULENT adj. PPC, 23r. (< fr. *virulent*.)

VIRUS s. RMS, 152; PPC, 24r. (Cf. lat., fr. *virus*.)

VISCERAL adj. *elesirul* **de maţe** (**viseral**), PMC II, 5. (< fr. *viscéral*.)

VISCERE s. pl. KMA, 349; RMS, 74; PAD, 2, 89; DDI, 31. (< fr. *viscère*.)

visect v. BISECT

vismut
vismuton } v. BISMUT

visual v. VIZUAL

VITAL adj. *puterile cele* **de viaţă**, PMV, 67; *traiul, firea şi* **învieţuitoarele** *puteri ale copacilor*, CISG, 127; *lucrarea înţelegerii cere multe* **vieţuoase** *puteri*, PPT, 27; *puterile* **viezătoare** (**vitale**), PMC I, 178; **vital**, EAM, 58, 89; FBE, 69r; FMK, 92; EOI, 335; BRA, 33; BMN III, 21; PFHM I, 1; BIN, 151; PFM, 208; BBS, 4, 11. (Cf. lat. *vitalis*, fr. *vital*.)

VITALITATE s. WCP, 306; DDI, 32. (< fr. *vitalité*.)

viterinar v. VETERINAR

vitesă v. VITEZĂ

VITEZĂ s. (Fiz.) **graba** *ori* **repejunea** [mişcării], GF, 50v; **iuţimea** *mişcării trupurilor*, SIF, 7; *înmulţind greutatea unui trup cu* **iuţeala** *sa...*, MPM, 41; **repezime**, DF I, 9r, 15v; **repezitate**, MPM, 30; *electricitatea se propagă cu* **repezitatea** *fulgerului*, PFM, 330; **vitesă**, PFM, 35, 330, 379. (Cf. it. *velocità* sau *rapidità*, germ. *Geschwindigkeit*, fr. *vitesse*.)

VITRIOL s. (Chim.) **vitriolon**, GN, 39v; **vitriór**, SIF, 33; SIN, 31, 35; **vitriol**, MD II, 197r; GF, 197r; FDB, 54; BVM, 20; PC, 22; AR 1829, 83; PAB, 6; EAM, 141; StIN, 13; AsL, 77; FBE, 100r; RIP I, 119; **vetriol**, VAC, 21; **vitrion**, PCU, 25; **acrime de pucioasă** (**vitriol**), IL 1841, 176; **vitriol** (**acid-sulfuric**), BIN, 59. (Cf. ngr. βιτριόλι, lat. *vitriolum*, it. *vetriolo*, fr. *vitriol*, germ. *Vitriol*.)

vitriolon
vitrion
vitrior } v. VITRIOL

viţă v. RASĂ

VIVACE adj. [plante] **bisanuale** *sau* **vivace**, BCA, 448; **vivace**, FBE, 70v; BRA, 199, 207; BIN, 107; Agr I, 191. (Cf. fr. *vivace*, it. *vivace*.)

VIVIPAR adj. **vivipar**, GF, 286r; BMN I, 95; Agr I, 54; **zootóca**, CISG, 122. (Cf. it. *viviparo*, fr. *vivipare*, ngr. ζωοτόκος.)

vizieatorie
vizieătoare } v. VEZICĂTOARE

vizmut v. BISMUT

VIZUAL adj. **vizual**, OGD, 313; **visual**, PFM, 426. (< fr. *visuel*.)

vînt v. FLATULENȚĂ

vîrf v. NUMĂRĂTOR, STIGMAT

vîrtos v. SOLID

vîrtoșare v. DURITATE

vîrtoșime v. DURITATE, SOLIDITATE

vîrtute v. FACULTATE

vîșcat v. CONVEX

voia de a mînca v. APETIT

VOLATIL adj. [mercurul] *este cu totul* **zburători** *și să prefacă în fum măcar și la căldura nășipului*, GF, 205v; [unele corpuri] *de se trămută în aburi, se cheamă* **zburătoare**, *precum arsenicul și sulfurele*, SIN, 25; **volatil**, PH, 7; SS, 51; StIN, 3; FBE, 106r; NV, 397; PFHM I, 44, 163; PFM, 200; WMM, 133; **volatil (zburător)**, PMC II, 18; RMS, 98; *spirt* **aeros** *sau* **volatil**, PMC II, 191; *unsoarea* **aerică (volatilă)**, PMC I, 135. (Cf. lat. *volatilis*, it. *volatile*, fr. *volatil*.)

volatilisa v. VOLATILIZA

volatilisație v. VOLATILIZARE

VOLATILITATE s. RMS, 98; PFHM I XXXVII. (< fr. *volatilité*.)

VOLATILIZA vb. **volatilisa**, PFHM I, 22; **volatiliza**, CEG, 94. (< fr. *volatiliser*.)

VOLATILIZARE s. **volatilisație**, PFHM I, XI, XXXVII. (< fr. *volatilisation*.)

volcan v. VULCAN

volcanic v. VULCANIC

VOLTAIC adj. (Fiz.) **voltaic**, NV, 397: *colonă* **voltaică**, StFE, 123; RL, 370; *pilă* **voltaică**, PFHM I, 73. (< fr. *voltaïque*.)

VOLTAMETRU s. (Fiz.) PFM, 293, 339. (< fr. *voltamètre*.)

VOLUM s. (Mat., Fiz.) **întinsoarea** *de la materie este la soma de la grămadă și de la grosime făcută a părticelilor de la materie care sînt în toate...*, GF, 41v; *diametrii, marginile, fața și* **cuprinderea** *globurilor se pot măsura*, SIF, 139; **stereon** *esti mărimi cu trei întinderi*, WGT, 116v; **soliditate**, AEG, 83v, 93r; EGT, 54r; VDA, 19; LM, 165; **soliditatea** *sau* **întregimea**, AEG, 93v; EGT, 54r; *a măsura* **întregimea** *și fața prizmii*, TGm II, 43r; *mărimea unui solid*, **volumul** *lui sau* **întinderea** *sa înființează aceea ce se numește a sa* **soliditate**, PGL, 232; *cum să află* **întregimea** *și superfața cubului*, LA 12v; *locul cuprins între marginile* [unui corp] *se cheamă* **văluitură**, DF I, 4; **întinderea** *e cuprinderea locului împărțicios*, DF I, 3v; *noi am numit* **trup** *sau* **solid** *tot aceea ce are trei măsuri: lungime, lărgime și profunzime*, AEG, 83r; **solidul** *să măsoară cu o mărime cubică*, EGT, 54r; **trup** *sau* **volum**, GG, 68; **solidul** *sau* **trup** *este aceea ce are întru sine cîte trele dimensiile întinderii*; **întinderea** *are trei dimensii: lungime, lățime și înălțime sau adîncime*, PGL, 1, 2; **volumen**, AR 1832, 260; AsG, 281; AsAl, 109; CEG, 3; **volum**, AsG, 1, 281; MP, I; PEA, 4; KMA, 352; RIP I, 7; StFE, 9, 54; FDA, I; PFHM I, XXVIII; StDR, 46; BMN II, 47, 112; PFM, 6, 58; **volumin, volum**, NV, 397; **volumin**, PEG, 130; BMN III, 154; BIN, 15; **trupurile** [se măsoară] *prin un* **trup** *regulat (cubul)*, AT1, 1; **corpul** *se măsoară cu cubul*, LMG, 205; **întinderea** *sau* **volumul** *este mare sau mic*, PAD, 5. (Cf. lat. *volumen, -inis*, it. *volume*, ngr. στερεόν, fr. *volume, solide* și *solidité*.) V. și **spațiu**

volumen
volumin } v. VOLUM

VOLUMINOS adj. KMA, 76; NV, 397; PFHM I, XXXVII; RMS, 33; PFM, 11; PAD, 73; Agr I, 190. (Cf. fr. *volumineux*.)

VOMER s. (Anat.) KMA, 113; PAD 16. (< fr. *vomer*.)

VOMITIV adj. *lucrarea* **vomitivă (vărsătoare)**, PMC II, 165; *remediuri...* **vomitive (de vărsat)**, WCP, 77. (< fr. *vomitif*.)

vrednicie v. AXIOMĂ

VULCAN s. (Geogr.) **vulcani** [pl.], GF, 104v, 191r; EG, 4; GG, 106; RIP I, 40; LMG, 3; BMN II, 34; BIN, 89; **volcani**, DC I, 144v; INB 1859, 34, 97; **volcanuri**, IL 1840, 62; **volcan**, TG, 14; RL, 35; **vulcane** [pl.] AR 1829, 226; EGI, 40; CIN, 337; FGE, 36; GGV, 131; StFE, 164; CA 1856, 43; INB 1859, 12; **vulcan**, PCB, 35; AR 1829, 23; AR 1834, 66; GPG, 5; NV, 397; StDR, 47; RL, 171; CA 1861, 133. (Cf. it. *vulcano*, fr. *volcan*, germ. *Vulkan*.)

VULCANIC adj. *pămînt* **vuleănos**; *glajă* **vulcănoasă**, SIN, 30, 34; *munții* **vuleanoși** PCB, 36; **vulcanic**, AR 1831, 154; FL, 23, 24; StIN, 12; PAg, 15; StFE, 167; BCA, 19; FDA, 83; StDR, 47; BMN II, 36; CEG, 34; **voleanic**, TG, 14; PFHM I, 26; PFM, 3; INB 1859, 34, 51; *pămînt* **vulcanicesc**, FD I, 73; *munții* **focovărsători** *ai lunei*, AR 1832, 20; *și muntele Vulcan, care era fără îndoială în vechime asemene* **focovărsător**, CA 1856, 43. (Cf. lat. *vulcanosus*, fr. *volcanique*, it. *vulcanico*, germ. *vulkanisch*; *vulcanicese* < germ. + suf. *-icesc*.)

vulcanicese
vulcanos
vuleănos } v. VULCANIC

VULVĂ s. (Anat.) KMA, 345; AAD, 105; TCC, 90r. (Cf. fr. *vulve*, it. *vulva*.)

X

XIFOID adj. (Anat.) PMC I, 198; PAD, 28. (< fr. *xiphoïde*.)

Z

zănet v. ZENIT
zăstîmp v. PERIOADĂ
zbugnitură v. DETUNĂTURĂ
zburător v. VOLATIL
zburător blănos v. DERMOPTER
zeamă v. SUC, UMOARE
zeceametru, **zecemetru** v. DECIMETRU

ZECIMAL adj. *fracţiile* **zăcimale**, GAA, 64v; *frîngerile* **zecimale**, TA, 49; [fracţie, număr] **zecimal**, FAE, 48; VDA, 8; PEA, 33, 76; PAR, 77; BCA, 629; StDR, 100; LM, 82; **zăcimal**, AsM, 50, 92; CG, 134r; **deţimal**, CG, 21r; **decimal**, NV, 114; StFE, 56; StDR, 66. (Cf. lat. *decimalis*, fr. *décimal*, germ. *dezimal*.)

ZECIMALĂ s. (Mat.) **zăcimală**, AEG, 46v; GAA, 2r, 8v; **zecimală**, TA, 54; **decimală**, RL, 89. (Cf. fr. *décimale*).

ZECIME s. (Mat.) **zecimi** [la fracţii zecimale], TA, 49; LM, 86; *cînd un total este împărţit în zăce părţi, fieşcare din aceste părţi să numeşte* **zăcimi**, AsM, 51; **zăcină**, AsG, 20. (Cf. fr. *décime* şi *dixième*, it. *decina* sau *diecina*.)

zecină v. ZECIME
zenet v. ZENIT

ZENIT s. (Astr.) **zănet**, GF, 177r, 178r; **zénet**, HOG, 175; **zenit**, GN, 6r; EGI, 16; GG, 98; AR 1837, 210; RIP I, 20; DF III, 3r; NV, 398; StFE, 144; StDR, 100; BMN II, 42; **zénlt**, GTS, 11r, 13r; **ţenit**, EOI, 350; BMN II, 65. (Cf. ngr. ζενίθ, it. *zenit* sau *zenitte*, fr. *zénith*, germ. *Zenit*.)

zer v. SER

ZERO s. (Mat.) [numărul, cifra] *cea fără nume o numim* **ţifra** *ori* **nimică**, HEA, 2; **cifra**, HEA, 4, 11; **zero** *sau* **nula**, AsM, 3; **zero**, NV, 398; StDR, 100; **zero (nimie)**, CEF, 77. (Cf. fr. *zéro*, it. *zero*, ngr. τζίφρα „zero".)

zerozitate v. SEROZITATE
zgău v. UTER
zgîrc, **zgîrci** v. CARTILAJ
zid v. SUD

ZIGOMATIC adj. (Anat.) KMA, 102, 182; WAM, 174; CEF, 195; PAD, 49. (< fr. *zygomatique*.)

zioară v. AURORĂ
zîdări v. IRITA
zîdărîtor v. EXCÎTANT, IRITANT
zmredui v. INFECTA
zmreduire v. INFECŢIE

ZODIAC s. (Astr.) **zodiacos**, GN, 7r; **zodiac**, GN, 7r; GF, 108v, 172r; SIF, 142; SIN, 51; EGI, 10; GG, 74; GTS, 12r; NV, 348; GPG, 74; StDR, 10; BMN II, 59. (Cf. ngr. ζωδιακός (κύκλος), lat. *zodiacus*, fr. *zodiaque*.)

ZODIACAL adj. *constelaţii* **zodiacale**, GG, 74; CA 1844, 38; **zodiacal**, NV, 398; StDR, 100. (< fr. *zodiacal*.)

zodiacos v. ZODIAC

ZONĂ s. **I.** (Geogr.) **zonile**, *adecă* **brîile**; **zona** *cea pîrjolită*; **zonile** *cele stîmpărate*, GN, 11v, 14r; **zone**, *adică* **brîie**, GF, 182v; **zona** *cea arzătoare* (*zona este linia care desparte climile*), GIA I, 40v; *căldura* **zonei** *ceii aprinse*, SEC, 146; **zonă**, AR 1829, 226; AR 1830, 74; VA, 5; EGI, 29; GG, 92; CIN, 11, 18; DF III, 3r; IL 1840, 83; StIN, 45; NV, 398; StDR, 100; BMN II, 145; FGF, 99; **zone** *sau* **frîmbii**, RIP, I, 30; **zone** *sau* **cingători** *ale pămîntului*, LMG, 192. **II.** (Mat.) **zonă** *se numeşte partea suprafeţii sferii cuprinsă între două planuri*, PGL, 260; **zonă** *sferică*, AsG, 280; **zonă** [sferică], PEG, 123. (Cf. ζώνη, lat. *zona*, it. *zona*, fr. *zone*.)

ZOOFIT s. (Zool.) **zoofiti**, *adică dobitoc şi sădire*, GF, 316v; **zoofiţi** [pl.], SIN, 83; **zoofita**, *adecă cîte sînt şi ca un dobitoc şi ca o buruiană*, CISG, 125; **zoofite**, CIN, 12, 234; HMV I, 33, 70; BMN I, 26; MIN, 126; BIN, 450; CEG, 56; **zoofite** *sau* **plîntanimale**, StIN, 135; **zoofit**, StDR, 100. (Cf. ngr. ζωόφυτον, it. *zoofito*, fr. *zoophyte*, lat. *zoophyta*, germ. *Zoophyt*.)

ZOOLOG s. **zoologist**, IVA, 37; NV, 399. (< fr. *zoologiste*.)

zoologhie v. ZOOLOGIC
zoologhie v. ZOOLOGIE

ZOOLOGIC adj. **zoologhie**, AR 1829, 191; AR 1832, 28; **zoologie**, BIN, 224. (Cf. ngr. ζωολογικός, fr. *zoologique*.)

ZOOLOGIE s. **zoologhie** (*adecă cunoaştere de dobitoace*), CISG, 53; **zoologhie**, AR 1829, 23, 134; AR 1834, 88; **zoologie**, MN 1836. 60; StIN, 58; NV, 399; StDR, 100; MIN, 4. (Cf. ngr. ζωολογία, lat. *zoologia*, fr. *zoologie*.)

zoologist v. ZOOLOG
zootoca v. VIVIPAR
zori v. AURORĂ

SUMARUL

	Pag.
Cuvînt înainte	5
Introducere	7
Capitolul I. *Formarea terminologiei geografice*	13
Capitolul II. *Formarea terminologiei ştiinţelor naturale*	30
Capitolul III. *Formarea terminologiei agronomice*	39
Capitolul IV. *Formarea terminologiei medicale*	54
Capitolul V. *Formarea terminologiei ştiinţelor fizico-chimice*	78
Capitolul VI. *Formarea terminologiei matematice*	88
Capitolul VII. *Proveniența, adaptarea fonetică şi încadrarea morfologică a neologismelor din terminologia ştiinţifică românească* :	114
a) Proveniență sau etimologie multiplă	114
b) Calcuri şi semicalcuri	117
c) Adaptarea fonetică	119
d) Încadrarea morfologică	121
e) Prefixe şi sufixe neologisme	122
Concluzii	125
Indice de cuvinte şi forme	127
Notă explicativă	129
Lista prescurtărilor :	131
A. Scrieri consultate	131
B. Alte prescurtări	137

Redactor resp. de carte M. Pietreanu
Tehnoredactor E. Iacob

Dat la cules 03.01.1962. Bun de tipar 18.05.1962. Tiraj 2500+145 ex. Hîrtie semivelină de 65 g/m². Format 70×100/16. Coli editoriale 32,06. Coli tipar 19. A. 02730/961. Indici de clasificare zecimală, pentru bibliotecile mari 4 (R), pentru bibliotecile mici 4 (R).

Tiparul executat sub comanda nr. 30 la Întreprinderea Poligrafică nr. 2. Str. Brezoianu nr. 23–25, București – R.P.R.